

DIDZA' CUB RUCÁ'N TSAHUI'

**El Nuevo Testamento
en el zapoteco del Rincón Sur**

La Liga Bíblica
Las Sagradas Escrituras para Todos

El Nuevo Testamento
en el zapoteco del Rincón Sur

La Liga Bíblica 5C primera edición 1992 [zsr]
La Liga Bíblica versión electrónica 2009

Publicado por

© La Liga Bíblica 1992

Se permite copiar, distribuir y comunicar públicamente esta obra bajo las siguientes condiciones:

- ▶ Reconocimiento. Reconozca a la Liga Bíblica los derechos que tiene en la impresión o distribución de esta obra, deslindándola de responsabilidad alguna por cualquier uso que se le de a la presente publicación.
- ▶ No comercial. No puede utilizar esta obra para fines lucrativos.
- ▶ Sin obras modificadas. No se puede alterar, transformar o generar una obra a partir de ésta.

Aclaraciones sobre el alfabeto Zapoteco del Rincón Sur

La mayoría de las letras con que se escribe el idioma zapoteco son las mismas letras con que se escribe el español, pero es necesario añadir letras al alfabeto zapoteco para simbolizar los sonidos que no hay en el español. A continuación damos una lista de las vocales y consonantes que son diferentes de las del español, y unos ejemplos de palabras que tienen ese sonido.

ë	bë	mariposa	lë'	él
ö	ön	sí	rön	sangre
z	iz	año	zoa'	estoy
x	xunu'	ocho	guixi'	campo
ts	tsonn	tres	yötsi'	espina
dz	dzön	humo	ladza'	mi pueblo
dx	dxin	trabajo	rej ladxa'a	adoro
zx	zxix	dulce	bizxa	¿qué?
	beo'	luna	na'a	mi mano

Índice

San Mateo	1
San Marcos	61
San Lucas	97
San Juan	159
Hechos	205
Romanos	265
1 Corintios	291
2 Corintios	316
Gálatas	331
Efesios	341
Filipenses	350
Colosenses	356
1 Tesalonicenses	362
2 Tesalonicenses	367
1 Timoteo	370
2 Timoteo	378
Tito	383
Filemón	386
Hebreos	388
Santiago	406
1 Pedro	413
2 Pedro	420
1 Juan	424
2 Juan	430
3 Juan	431
Judas	433
Apocalipsis	435

DIDZA' DXI'A BUZUJÉ' LU GUICH SAN MATEO

Yugu' xuz xna' gul gdöd queë' Jesús

1 Ni uzuja' laquë' xuz xna' gul gdöd queë' Jesucristo, naquë' zxi'n xsoë' David, lenca' zxi'n xsoë' Abraham.

2 Abraham guquë' xuzë' Isaac.
Isaac guquë' xuzë' Jacob.
Jacob guquë' xuzquë' Judá len yugu' bönni' böchë'ë.

3 Judá guquë' xuzquë' Fares len Zara, ati' Tamar gucnu xna'quë'.
Fares guquë' xuzë' Esrom.
Esrom guquë' xuzë' Aram.

4 Aram guquë' xuzë' Aminadab.
Aminadab guquë' xuzë' Naasón.
Naasón guquë' xuzë' Salmón.

5 Salmón guquë' xuzë' Booz, ati' Rahab gucnu xnë'ë.
Booz guquë' xuzë' Obed.
Rut gucnu xnë'ë Obed na'.
Obed guquë' xuzë' Isaí.

6 Isaí guquë' xuzë' David.
David na' gna bé'inë' bunách Israel,
ati' butság ná'lénë'-nu ngul na'
gucnu zi'al ngul queë' Urías, ati'
David len ngul ni glaquë' xuz xnë'ë Salomón.

7 Salomón guquë' xuzë' Roboam.
Roboam guquë' xuzë' Abías.

Abías guquë' xuzë' Asa.

8 Asa guquë' xuzë' Josafat.
Josafat guquë' xuzë' Joram.
Joram guquë' xuzë' Uzías.
9 Uzías guquë' xuzë' Jotam.
Jotam guquë' xuzë' Acaz.
Acaz guquë' xuzë' Ezequías.
10 Ezequías guquë' xuzë' Manasés.
Manasés guquë' xuzë' Amón.
Amón guquë' xuzë' Josías.
11 Josías guquë' xuzquë' Jeconías len yugu' bönni' böchë'ë.
Yugu' bönni' ni gulacu'lë dza ni' cati' yugu' bönni' Babilonia gulaché'ë bunách Israel nadzungac lu xyuquë'.

12 Jeconías guquë' xuzë' Salatiel.
Salatiel guquë' xuzë' Zorobabel.
13 Zorobabel guquë' xuzë' Abiud.
Abiud guquë' xuzë' Eliaquim.
Eliaquim guquë' xuzë' Azor.
14 Azor guquë' xuzë' Sadoc.
Sadoc guquë' xuzë' Aquim.
Aquim guquë' xuzë' Eliud.
15 Eliud guquë' xuzë' Eleazar.
Eleazar guquë' xuzë' Matán.
Matán guquë' xuzë' Jacob.

16 Jacob guquë' xuzë' José.
José ni guquë' bönni' queënu María,
ati' María na' gucnu xnë'ë Jesús, lë'
ca' Cristo, Nu na' tun löz bunách judío guidë' duná bék' inë' lequë'.

17 Cni nac, glac chidá' cō' dī'a dza ga gzu lau zoë! Abraham ga bdxintë zoë! David, ati' glac ca' yechidá' cō' dī'a dza ga gzu lau zoë! David ga bdxintë dza yugu' bönni' Babilonia gulaché'ë bunách Israel nadzungac, ati' glac ca' yechidá' cō' dī'a dza ga gzu lau dza ni' gulaché'ë lequë! ga bdxintë dza guljé! Cristo.

Yugu' le guc cati' guljé! Jesucristo

18 Cni guc cati' guljé! Jesucristo. Catí' ni' chnazí' lu na'bí! María, xnë'ë Jesucristo utság ná'lénbi' José, len zí'atél catí' zi'a utság ná'léné'-bi', gyu'ubi' lë'bí! María na' tubí' bi'idaú!. Guc cni ni'a qui yöl-la' huac queë! Dios Bö' La'y. **19** Naqué! bönni' tsahui' José na', bönni' queëbi' María, san cutu gu'nne' uquíé'-bi' laugac bunách. Gu'nne' ulá'alené'-bi' bagachi'z. **20** Tsal ni' rza' ladxé'ë José ca na' gunë!, bulu'í lahuë! gbaz la'y queë! Xanru' lahuë! José lu yël bëchcál, len rë' lë':

—José, zxi'n xsoë! David. Cutu gádxinu' si'u-bí! María, gacbi' ngul quiu', le yu'ubi' lë'bí! bi'í bönni'dau' na' ral-la' galjbi' ni'a qui yöl-la' huac queë! Dios Bö' La'y. **21** Galjbi' queëbi' tubi' bi'í bönni'dau', ati' gu'u labi' Jesús, le uslabi' bunách queëbi' lu dul-la' nabága'gac.

22 Cni guc yúgu'té lë ni quië butság lë na' gnë! Xanru' lu ru'e bönni' bë'ë didza' uláz queë! Dios, gnë!:

23 Gul-yutsca', tu ngul ra'bandau', tsu'ubi' lë'bí! bi'idaú!, ati' galjbi' tubi' bi'í bönni'dau', Ati' lu'e labi' Emanuel. Emanuel nac tu didza' hebreo le rna: "Len rë'u Dios."

24 Cati' bubanë! José lu yël bëchcál, benë! ca na' gudxë! lë' gbaz la'y queë! Xanru', ati' gxzi'ë-bí! María na', gucbi' ngul queë!. **25** Cutu gzóalenë'-bi' cati' bdxinxr dza chguljbi' queëbi' bi'i bönni'dau', bi'i zí'al queëbi', ati' glu'ë labi' Jesús.

Duyuquë'-bi' bi'idaú' Jesús bönni' ta'yejni'i

2 Catí' guljbi' Jesús yödz Belén, luyú Judea, rna bë'ë luyú ni' Herodes, ati' guladxiné! Jerusalén bönni' ta'yejni'i, narujquë! tu yödz dë zaca' ga rlen gbidz. **2** Gulanabé! bönni' ni, ta'né!:

—Gazx zoabi' bi'idaú! na' ral-la' gna bë'ibi' bunách judío, bi'idaú' na' zi'a guljbi'? Catí' ni' zoatu' ga rlen gbidz blé'itu'-ba' bölj yení' nac bë' chguljbi', ati' za'tu' ni quië tsej ládxí'tu'-bi'.

3 Catí' gúquibe'inë! lë ni Herodes, bönni' rna bë'ë, grö'tsquë! baguí'i, len lëzca' cni gulabó' baguí'i yúgu'të bunách nacuá! Jerusalén.

4 Ni'r bulidzë! yúgu'të bxuz uná bë', len bönni' gdau' tu'sëdi, Herodes na', ati' gnabnë! lequë! gazx ral-la' galjé! Cristo, bönni' na' tunë! löz bönni' judío glë'ë gna bë'inë! lequë!. **5** Të! lë!:

—Lu yödz Belén luyú Judea. Cni nac le buzujë! lu guich bönni' bë'ë didza' uláz queë! Dios le rna cni:

6 Cutu nacr cuidi' lahuë! Dios yödz Belén luyú Judá, Ca yödz gap nacuá' nup ta'ná bë' luyú ni, Le grujë! yödz Belén bönni' gaquë! blau, Bönni' na' gun chi'ë bunách Israel quia'.

⁷Ni'r bulidzë' bagachi'z bönni' ta'yejni'i na' Herodes, len gnabnë' lequë' quië gnözñë' dxi'a gáca'xtë chguc bulu' lahu laquë' bólj na' gulalé'inë'. ⁸Ni'r bsölë'ë lequë' tsjaquë' Belén. Rë' lequë':

—Gul-tséaj ni', len gul-tsajnáb dxi'a nacx nac queëbi' bi'idau' na'. Cati' chbdzöllili'-bi', dudíxjö'l'i' neda', quië tsija' ca' neda', tsej ladxa'a-bi'.

⁹Gdöd gulayönnë' didza' bë'ë Herodes na', zjaquë' bönni' ta'yejni'i na', ati' nanörba' laquë' bólj na' gulalé'inë' cati' ni' nacu'ë ladzquë' ga bdxintë yajsóa ga na' dëbi' bi'idau' na'. ¹⁰Cati' gulalé'inë' bólj na', guludzíjtsquinë'. ¹¹Cati' gulayazië' yu'u, gulalé'inë'-bi' bi'i bönni'dau' na', zóalenbi'-nu María, xna'bi'. Ni'r guluzechu zxibquië' laubi', len gulayíj ládzi'quë'-bi'. Gdöd na' gulasaljë' yugu' gui'ndau' quequë' len gulunödzjë' queëbi' oro, len yal, len nördau' rla' zxix qui yag mirra. ¹²Le chbzuzéjni'në' lequë' Dios lu yël bëchcál cui tshüöjquë' ga zoë' Herodes na', qui lë ni na' yhuöjquë' ladzquë' nöz yubl.

Ta'zxundjë' José len María, ta'ché'ë-bi' Jesús luyú Egipto

¹³Gdöd guluzé'ë ni' bönni' ta'yejni'i na', ni'r bulu' lahuë' tuë' gbaz la'y queë' Xanru' ga na' dë' José lu yël bëchcál, len rë' lë':

—Gyas. Bchë'-bi' bi'idau' ni lenca' xna'bi', ati' bzxundj ni. Gyeaj luyú Egipto, ati' uga'nu' ni' cati' gyépra' li' neda' yetú. Cni gunu' le ugulje'-bi' bi'idau' ni Herodes quië gdöddë'-bi'.

¹⁴Ni'r gyasë' José, len ni' nac chdzö'l, bchë'-ë-bi' bi'idau' na'

lenca' xna'bi', ati' yjaquë' luyú Egipto. ¹⁵Guluga'në' ni' cati' gutré' Herodes. Cni guc quië butság lë na' gnë' Xanru' Dios lu ru'ë bönni' bë'ë didza' uláz queë', gnë': "Ga nac luyú Egipto bulidza' Zxi'na'."

Rsölë'ë Herodes bönni' ludödcđë'-bi' bi'idau' huë'n nacua'bi' Belén

¹⁶Cati' gúquibe'inë' Herodes cutu glunë' ca rnë' bönni' ta'yejni'i, gleynë' Herodes na', ati' gna bél'inë' bönni' tsjaquë' ludödcđë'-bi' yúgu'tëbi' bi'i bönni'dau' nacua'bi' Belén len gdu zbi'il ga dë Belén na', bi'idau' chyu'ucbi' chop iz len bi'idau' nahuë'nrcbi'. Cni benë' ca busaqué' queë' Herodes na', tsca chguc dza bulu' lahu bólj, dza na' guluzéjni'në' lë' bönni' ta'yejni'i na'. ¹⁷Cni guc, butság lë na' gnë' Jeremías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë':

¹⁸Lu yödz Ramá ryön chi'ligac Nup ta'bödx len nup ta'bödxya'a. Raquel rbödxnu ni'a quegac zxii'nnu, Cutu gac nu hui' zxön lënu, le chnatcbi'.

¹⁹Gdöd gutië' Herodes na', ni'r bulu' lahuë' gbaz la'y na' queë' Xanru' lahuë' José lu yël bëchcál ga ni' zoë' luyú Egipto, len rë' lë':

²⁰—Gyas. Bchë'-bi' bi'i bönni'dau' ni lenca' xna'bi', ati' böaj luyú Israel, le chglatié' bönni' ni' glë'nnë' ludöddë'-bi' bi'i bönni'dau' ni.

²¹Ni'r gyasë' José, ati' bchë'-ë-bi' bi'i bönni'dau' na' lenca' xna'bi', ati' yhuöjquë' luyú Israel. ²²Cati' gúquibe'inë' José rna bë'ë Arquelao luyú Judea le chgutie' Herodes, xuzë' Arquelao, qui lë ni na'

gúdxinë' José huójë' ni'. Cati' buzéjni'në' lë' Dios lu yël bëchcál, gyijë' luyú Galilea.²³ Cati' bdxinë' ni', yajsóë' yödz Nazaret. Cni guc quië butság lë na' gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios ca ral-la' gac queë' Jesús, si' Lë', Bönni' Nazaret.

**Runë' Iban lu latj ca'z Juan,
bönni' ruquilë' bunách nis**

3 Yugu' lu dza ni' buluí' lahuë' Juan, bönni' na' buquilë' bunách nis, runë' Iban lu latj ca'z luyú Judea.² Juan na' rnë':

—Gul-bí'i ládxí'lí!, le chzoa gdxin dza duná bë' luyú ni Nu na' zoa yehua' yubá.

³ Ca nac queë' Juan na', buzujë' lu guich Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, le rna cni:

Ryön chi'ë bönni' rulidzë' lu latj ca'z, rnë':

Gul-pá' nöz gdxin queëli' Xanru', Gul-bíj li yugu' nöz las tödë'.

⁴ Nacuë' zxé' Juan lari' náquini lítsa'ba' böa', ati' núguë'ë lë'ë pan guid. Rahuë'-ba' böchi'zú len ri'jë' bdxindau' qui bözdau!.⁵ Guladxiné' ga zoë' Juan yugu' bönni' Jerusalén len bunách narujgac gdu luyú Judea, len gdu zbi'il ga dë yegu Jordán. ⁶ Cati' gulaxóalépë' dul-la' nabága'quë', Juan na' buquilë' lequë' nis lu yegu Jordán na'!

⁷ Cati' blé'inë' Juan ta'dxinë' ga zoë' zian bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' saduceo quië la'dilë' nis, rë' lequë':

—Lbi'ilí', di'a dza quecba' bël snia!. ¿Nuzxa buzejni'i lbi'ilí' gzxundjli' yöl-la' rusyúdx na' zi'a gac quegac bunách?⁸ Gul-gún le gac

bë' chbubí'i ládxí'lí!.⁹ Cutu cuequi icjli', cugnali' nacli' tsahui' le nacli' zxi'n xsoë' Abraham, le rëpa' lbi'ilí', huac gunë' Dios ga luhuöác zxi'n xsoë' Abraham guiój nacuá' ni.

¹⁰ Chzoa rböz guia huag gchugu yag le ruluí' ca gac queëli'. Yúgu'të yag cuta'bía le nac dxi'a, grúgugac ati' la'gu'quë' leygac lu gui!.¹¹ Le nactë neda' ruquila' lbi'ilí' nis lu nis, nul-li' chbubí'i ládxí'lí', san bönni' na' ral-la' guidë' cati' töd quia' neda', lë' gunë' le ruluí'z yöl-la' rdil nis ni, uchizië' lbi'ilí' Dios Bö' La'y len gui' queë'. Bönni' ni náctërë' blau ca neda', ati' neda' cutu naca' lsaca' gleyeja' lölë' nudé'ë.¹² Zònë' lu në'ë bcö' queë', le ulubnë' ga rdxi'a zxoa' xtil queë'. Uzi'ë zxoa' xtil queë' lu yu'u ga ni' gun chi'ë lei, san uzégui'ë bëb qui lu gui', ati' gui' na' cutu ca' ul.

Rdilë' nis Jesús

¹³ Ni'r buzé'ë Jesús luyú Galilea, len bdxinë' ra' yegu Jordán ga na' zoë' Juan, quië gdilë' nis lu në'ë Juan na'.¹⁴ Juan buzagüë'ë xnözë', rë' Jesús:

—Neda' ral-la' gdila' nis lu na'u Li!.
¿Ati' Li' za'tsu' quia'?

¹⁵ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë'ë:

—Benn latj na'a, le cni ral-la' gunru' gdutë le nac tsahui'.

Ni'r bë'ë Lë' latj Juan.¹⁶ Cati' chnadilë' Jesús nis, la' burujtë' lu nis. Ni'r gyalj luzxbá lahuë' Jesús, ati' blé'inë' ruhuötjë' Dios Bö' La'y, bdxinë' ga na' zoë' Jesús, rnë'ë ca rna'ba' budödau!.¹⁷ Ni'r byön chi'li nu rui' didza' yehua' yubá, rna:

—Bönni' ni naquë' Zxi'na'.
Nadxi'ida' Lë' len rdzag ladxa'a Lë'.

Rë'ni Satanás tu' xöhui'
ugáp Jesús dul-la'
4 Ni'r la' bchë'të! Jesús lu latj
ca'z Dios Bö! La'y quië gata'
latj si' bë! Lë! Satanás tu' xöhui'.

²Gdu choa' dza choa' yël cutu bi
gdahuë! Jesús, ati' gdödr ni' rdunë!.
³Ni'r bdxin ga zoë! Jesús tu' xöhui',
nu na' rugáp bunách dul-la!, len rë
Jesús:

—Chqui' nacu' gdu Zxi'në! Dios,
gna na'a luhuoác yöt xtil guiój
nacuá! ni.

⁴Bubi'ë didza! Jesús, rë! lei:
—Nayúj lu guich la'y, rna: “Clégz
yöt xtil nabánigac bunách, san
lëzca' yúgu'të didza' ru'ë Dios
nabánigac bunách.”

⁵Ni'r bchë! Jesús tu' xöhui' yödz
la'y Jerusalén, ati' ni' budxía Lë! ga
nac xtsa' cju'u gdau!. ⁶Ni'r rë Lë! tu'
xöhui', rna:

—Chqui' nacu' Li' gdu Zxi'në! Dios,
busladzu' cuinu' ni, le nayúj lu
guich la'y, rna:

Dios gsölë'ë gbaz la'y queë! lun
chi'ë Li',

Ati' luchisë! Li' lu na'quë!,
Cui tsajchegu'u guiój, cui gunu'
zi' ni'u.

⁷Bubi'ë didza! Jesús, rë! lei:

—Yetú ca' nayúj lu guich la'y, le
rë bunách, rna: “Cutu si' bë'u Xanu'
Dios.”

⁸Ni'r bchë! Jesús tu' xöhui' ga
nac tu lu gui'a sib, ati' ni' bulu'i i Lë!
yúgu'të yödz nacuá! yödzlyú ni len
yúgu'të yöl-la' tsahui' quegac. ⁹Ni'r
rë Lë!:

—Yúgu'të lë ni udöda' lu na'u
chqui' uzechu zxibu' lahua' gunu'
neda' zxön.

¹⁰Jesús rë! lei:

—Böaj quiu' li!, Satanás tu' xöhui',
le nayúj lu guich la'y le rë netu',
rna: “Xanu' Dios tsej ladxu'u, len
tuzë! Lë! gunu' xchinë!.”

¹¹Ni'r buzá! ga na' zoë! Jesús
Satanás tu' xöhui', ati' guladxinë!
ga zoë! gbaz la'y queë! Dios len
gláclenë! Lë!, gulagu'ë le gdahuë!.

Rzu lahuë! Jesús runë!
Iban luyú Galilea

¹²Cati' byönnë! Jesús nadzunë!
Juan lidx guia, gyijë! luyú Galilea.

¹³Buzé'ë yödz Nazaret, ati' yajsöé!
yödz Capernaum ga nac ra' nis zxön,
lu bza' quegac bunách Zabulón len
bunách Neftalí. ¹⁴Cni guc, butság
lë na' gnë! Isaías, bönni! bë'ë didza'
uláz queë! Dios, gnë!:

¹⁵Luyú Zabulón len luyú Neftalí,
La' nöz ra' nis zxön yetslá'a yegu
Jordán zaca' ga rlen gbidz.
Luyú Galilea, ga nacuá! bunách
cunacgac judío.

¹⁶Bunách chul nit ni' gulale'i yení!,
Ati' bönni! ni' nacqué! ca nup
chnatgac, blen quequé! yení!.

¹⁷Cati' ni'r gzu lahuë! Jesús runë!
Iban, rë! bunách ni!:

—Gul-bí'i ládxi'lli', le chzoa gdxin
dza duná bë! luyú ni Nu na' zoa
yehua' yubá.

Jesús rulidzë' tapë! bönni'
uzón böl tsajta'quë! Lë!

¹⁸Cati' gdë! Jesús ra' nis zxön
qui Galilea, ni' blé'inë! chopë!
bönni!. Tuë! lë! Simón, len zoa yetú
lë! Pedro, ati' dzaguë! lë! Andrés,
bönni! böchë'ë. Chopë! ni ta'chiljë!
yözx böl quequé! lu nis zxön na' le
nacqué! uzón böl. ¹⁹Jesús rë! lequë!:

—Gul-dutá' neda', ati' guna' ga gché'li' quia' bunách, gunli' ca runli' rzönlí'-ba' ból.

20 La' guluka'ntë' yugu' yöxj böl quequë' chopë' ni, zjáclenë' Jesús.

21 Cati' gdödë' yelati' ni'l Jesús, blé'inë' yechopë' bönni'. Tué' lë' Jacobo, ati' dzaguë' lë' Juan, bönni' böchë'ë. Nacquë' zxi'në' Zebedeo. Nacu'ë lë'i bárcodau' dzagquë' Zebedeo, xuzquë', len tu'únë' yöxj böl quequë'. Ni'r Jesús bulidzë' chopë' ni tsajta'quë' Lë!. **22** La' guluka'ntë' bárcodau' na' lenca' xuzquë', zjáclenë' Jesús.

Jesús rusédnë' bunách zian

23 Gdë' Jesús gdu luyú Galilea, rusédnë' bunách gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío. Ni' benë' lban qui didza' dxi'a ca zi'a duná bë'ë luyú ni Dios, len bunë' yúgu'të nup te'i tsca nac guidzhué' quequë!. **24** Gzë didza' qui yöl-la' huac queë' Jesús, ati' gulayöni bunách gdu luyú Siria, ati' djua'gac ga zoë' Jesús yúgu'të bönni' té'inë' zian guidzhué' quequë', len ta'zaca' ta'gui'ë. Djua'quë' ca' ni' bönni' yu'ugac lequë' bö' xöhui', len bönni' té'inë' huë' xjuti', len bönni' nacu'nquë' bin ni'a na'quë', ati' Jesús bunë' yúgu'të bönni' na!. **25** Rjaclen Jesús bunách zian narujgac luyú Galilea, len yugu' yödz Decápolis, len yödz Jerusalén, lenca' luyú Judea, len yugu' yödz nacuá' yetslá'l yegu Jordán zaca' ga rlen gbidz.

Lban benë' Jesús ga nac lu guí'adau'

5 Cati' blé'inë' Jesús za'clen Lë' bunách zian, ni'r grenë' tu lu

guí'adau' ga nac xtsa', ati' lu gui'a ni' grö'ë. Ni'r guludubë' ga zoë' Jesús bönni' uséd queë!. **2** Gzu lahuë' rusédnë' lequë', rnë':

3 —Bica' ba bönni' táquibe'inë' ta'yadzjnë' le naqui queë' Dios, le nadél-li'quë' latj ga rna bë' Nu na' zoa yehua' yubá.

4 —Bica' ba bönni' tu'hui'ni ládxì'quë' le nabágalquë' dul-la', le hui' zxönë' lequë' Dioscz.

5 —Bica' ba bönni' nacquë' nöxj ladxi' lahuë' Dios, le gata' quequë' luyú ni.

6 —Bica' ba bönni' ta'zé ládxì'quë' le nac tsahui' lahuë' Dios, rac quequë' ca rac quegac nup ta'dún len ta'bídx nis, le gunë' Dios ga luzi'ë xbey lë na' ta'zé ládxì'quë'.

7 —Bica' ba bönni' tu'huechi' ládxì'quë' lza'quë', le huechi' ladxe'ë lequë' Dios.

8 —Bica' ba bönni' nac dxi'a icj ládxì'dau'quë', cutu bi nabágalquë', le la'lé'inë' Dios.

9 —Bica' ba bönni' ta'bequi dxië' didza' bizxj, le la'zí' laquë' zxi'në' Dios.

10 —Bica' ba bönni' ta'zaca' ta'gui'ë yugu' le ta'bía ládxì'gac lequë' bunách cati' tunë' le nac tsahui', le dë quequë' latj ga rna bë' Nu na' zoa yehua' yubá.

11 —Bica' ba lbi'ili' cati' tu'lídz lbi'ili' zi' bunách, len ta'bía ládxì'gac lbi'ili', ati' lu yöl-la' rzi' yë' ta'né queëli' le xöhui' le da'lí' neda!.

12 —Gul-dziji len gul-dzág ládxì'ili', le uzí'tscalí' xbey ni' yehua' yubá. Ca rac queëli', guc quequë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios len gulacu'lë zí'atël ca lbi'ili', le gulabía ládxì'gac ca' lequë' bunách.

**Bunách queë' Cristo lac
ca zödi' len ca yení'**

13Gnë' ca' Jesús:

—Lbi'ilí' nacli' ca zödi' luyú ni,
san chqui' nit yöl-la' sna' qui zödi'
na', cutu gac gunru' ga huöac sna'.
Cutur bi nac lsaca', san chnac tu le
chu'nru', ati' lulíb lei bunách.

14'Lbi'ilí' nacli' ca yení' yödzlyú ni
quië ului'li' lahui le nac queë' Dios.
Gacli' ca tu yödz dë tu lu gui'a,
cutu gac ggachi' yödz na!. **15**Cati'
ruquél-la'rú' gui', cutu rgu'rú' lei
zxan gui'n, san ga lna' ruzoaru'
lei quië uzení' yúgu'té nup nacuá'
lu yu'u. **16**Ca na' run yení', ral-la'
gunli' ca' lbi'ilí', güi'li' latj gac bë'
le nacli' laugac yúgu'té bunách,
quië cati' la'le'i le nac dxi'a runli',
la'gú'u-né' yöl-la' ba Xuzli' Dios zoë'
yehua' yubá.

**Rusëdnë' Jesús qui le gna
bë'ë Dios lu næ'ë Moisés**

17Gnë' ca' Jesús:

—Cutu gáquili' bida' dusnitia'
yugu' le gna bë'ë Moisés o zxba
na' gulusëdnë' bönni' glu'ë didza'
uláz queë' Dios. Bida', clég quië
usnitia' yugu' lë ni, san quië ulu'a
lahui gdu le rusëdi lë na!. **18**Le
nactë rëpa' lbi'ilí'. Tsal ni nacuá'
luzxbá len yödzlyú ni, cutu töd ca'z
nitú dídz'a'dau', len nitú le rna bë'
zxba na', cati' gacr yúgu'té le ral-la'
gac. **19**Qui lë ni na', nút'i'tëz bönni'
quitsjé' tu zxba cuídi'dau'z zoa lu
zxba na', len usëdnë' bunách lun
cni, bönni' ni gáctérë' cuídi'dau'z
ca yúgu'té nup la'cuá' ga rna bë' Nu
na' zoa yehua' yubá, san nút'i'tëz
bönni' gunë' ca rna bë' zxba na' len

usëdnë' bunách lun ca' cni, bönni'
ni gáctérë' blau ga rna bë' Nu na'
zoa yehua' yubá. **20**Rëpa' ca' lbi'ilí':
"Chqui' cugunli' le nactë dxi'a ca le
tunë' bönni' gdau' usëdi, lenca' ca
tunë' bönni' gdau' fariseo, cutu ca'
tsazli' ga ni' rna bë'ë Dios yehua'
yubá."

**Rusëdnë' Jesús ca nac
qui nu rley lzë'i**

21Gnë' ca' Jesús:

—Chbyönili' ca glë' xuz xtau'li'
bönni' guta' lu na'quë', gulané':
"Cutu gdödili' bunách. Nu bönni'
gdödë' bunách, nabaguë'ë zxguia'
huadxinë' ga cuequi xbeynë' lë'
Dios." **22**Na'a, neda' rëpa' lbi'ilí':
Nu bönni' rleyne'ë böchi' lzë'ë,
nabaguë'ë zxguia' huadxinë' ga
cuequi xbeynë' lë' Dios. Lëzcá' cni,
nu bönni' gnë zi'lë queë' böchi' lzë'ë
nabaguë'ë zxguia' la'bequi xbeynë'
lë' bönni' blau ta'bequi xbey, ati'
nu bönni'guië' lzë'ë: "Böa' cunözi",
nabaguë'ë zxguia' bönni' na' tsijë'
lu gui' gabíl.

23'Cni nac, chqui' chzoa cu'u lu
bcugu la'y tu le unödzju', ati' ni'
tsajneynu' zoa bizx quië rleyne'ë li'
böchi' lza'u, **24**bca'n lu bcugu ni' lë
na' unödzju', len böaj lidxu'. Zi'al
yajcá'n tsahui' le benu' queë' böchi'
lza'u, ati' ni'r gda unödzju' lë na'
nu'u.

25'Chqui' zoa nu bönni' rnabnë' li'
bi quizxju' len gchë'ë li' ga cuequi
xbeynë' li' bönni', budzagë dxi'a
bönni' na' tsal ni' yú'ulenu' lë' nöz,
cui udödë' li' lahuë' bönni' rbequi
xbey, ati' bönni' ni udödë' li' lu
në'ë bönni' ruseyjë' lidx guia, ati'
lë' cu'ë li' lidx guia na!. **26**Le nactë

rëpa' li', cutu ca' uruju' ni' cati' gdxinr dza quizzju' ga buitié le ral-lu'u.

Rusèdnë' Jesùs ca nac qui nu rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'

²⁷Gnë' ca' Jesús:

—Chbyónili' ca na' gulané': “Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na!” ²⁸Na'a, neda' rëpa' lbi'ili': Núti'tez bönni' ruyüé' ngul len yöl-la' rzë ladxi' le cunác, chbené' dul-la' len lënu lu icj ládxi'dau'huë'.

²⁹Qui lë ni na', chqui' gun ga gunu' dul-la' yöj lau' yubél, gleaj lei len gru'n lei. Dxi'ar gac quiu' unitiu' tu yöj lau', len clëg gduteo' tsiju' lu gui' gabíl. ³⁰Chqui' gun ga gunu' dul-la' na'u yubél, bchugu lei, len gru'n lei. Dxi'ar gac quiu' unitiu' tu na'u, len clëg gduteo' tsiju' lu gui' gabíl.

Rusèdnë' Jesùs ca nac qui nu bönni' rulá'lenë' ngul queë'

³¹Gnë' ca' Jesús:

—Lëzca' gulane': “Núti'tez bönni' rusané'-nu ngul queë', ral-la' unödzjë' queënu guich le rna rulá'lenë'-nu.” ³²Na'a, neda' rëpa' lbi'ili', chqui' zoë' bönni' rusané'-nu ngul queë', len cutu zoa le cunác runnu, gunë' bönni' na' ga gunnu dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na' chqui' utság ná'lennu bönni' yUBL, ati' bönni' na' si'ë'-nu ngul na', lëzca' gunë' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

Rusèdnë' Jesùs ca nac qui nu rney Dios

³³Gnë' ca' Jesús:

—Lëzca' byónili' ca glë' xuz xtau'lli' bönni' guta' lu na'quë', gulané': “Cutu si' yë'u cati' rneynu' Dios, ati' ral-la' gunu' lahuë' Xanru' Dios gdutë lë na' rneynu' Lë!” ³⁴Na'a, neda' rëpa' lbi'ili', cutu ca' gun tsutsu xtídfa'li'. Cutu gun tsutsu xtídfa'li' gneyli' yehua' yubá, le nac ga rö'lë rna bë'ë Dios. ³⁵Cutu gun tsutsu xtídfa'li' gneyli' luyú ni, le nac luyú ni ca xlibi ni'ë Dios, len cutu gneyli' Jerusalén, le nac ladzé' Bönni' náctérë' blau rna bë'ë. ³⁶Cutu gun tsutsu xtidzu'u gneynu' icju', le cutu gac gunu' ga huöac chguich o gasj nitú guitsa' icju'. ³⁷Ral-la' gnazli': “ja”, o gnazli': “cutu”, le nac qui tu' xöhui' le nadöd bë' ca nac didza' ni.

Rusèdnë' Jesùs ca nac qui nu ruzí' la lzë'i

³⁸Gnë' ca' Jesús:

—Chbyónili' ca nac le gna bë'ë Moisés, gnë': “Nu bi run qui yöj lau lzë'i, ubí'i ca' qui, lenca' nu bi run qui layi' lzë'i, ubí'i ca' qui.”

³⁹Na'a, neda' rëpa' lbi'ili': Cutu tá'baga'li' nu gua' dö' queëli', ati' chqui' nu capa' xagu' yubél, bë' latj capa' ca' yetú xagu' yögl. ⁴⁰Chqui' zoa nu gun ga cuequi xbeynë' li' bönni' len cua zxau', bë' ca' qui lari' rxoa cudzu'u. ⁴¹Chqui' zoa nu gun bayúdx gu'u yua' qui gatsj hora, gyeajlen nu na' gdu tu hora. ⁴²Nu bi gnabi li', bnödzj qui, len nu bi guë'ni gunnu' qui tu chil'i, cutu tá'bagu'u lë na' gnabi li'.

Rusèdnë' Jesùs ca ral-la' gdxí'iru' nup cuta'le'i rë'u dxi'a

⁴³Gnë' ca' Jesús:

—Lëzca' cni byónili' lë na' gulané': "Ral-la' gdxí'inu' nu nadxi'i li', len udi'inu' nu curle'i li' dxi'a." ⁴⁴Na'a, neda' rëpa' lbi'ilí', gul-dxfí'i nup cuta'le'i lbi'ilí' dxi'a. Gul-náb-në' Dios gáclené' nup tu'lídz lbi'ilí' zi'. Gul-gún le nac dxi'a quegac nup tu'dí'i lbi'ilí', len gul-lidzé' Dios gnábili'-në' gunë' ga gac dxi'a quegac nup ta'né queéli' len tua' dö' queéli'. ⁴⁵Chqui' gunli' cni, gacli' gdu zxi'në' Xuzru' Dios, zoë' yehua' yubá, le runé' Lë' ga ruzení' gbidz queë' ga nacuá' bunách tua'dö', lenca' ga nacuá' bunách tsahui'. Rsölë' tu nis guiój quegac bunách tsahui', lenca' quegac bunách cunacgac tsahui'. ⁴⁶Chqui' nadxi'izli' bönni' nadxi'icnë' lbi'ilí', ɺnuzxaza caaz cu'u lbi'ilí' yöl-la' ba? Lëzca' cni tunë' bönni' cunacgac tsahui' na', bönni' tu'quizxjé' uláz qui yödz zi'tu', nadxi'icnë' lza'quë'. ⁴⁷Chqui' rugaplí' Dios tuzé' böchi' lza'li', ɻbizxa caaz runli' le nactér dxi'a? Lëzca' cni tunë' bönni' cunúnbë'gac Dios. ⁴⁸San lbi'ilí', gul-gác gdu dxi'a, ca na' naquë' Xuzru' Dios, zoë' yehua' yubá, naquë' gdu dxi'a.

Rusédnë' Jesús ca ral-la' gáclenru' bunách

6 Gnë' ca' Jesús:

—Gul-güí' ládxí'llí' gac gdu ca rej ládxí'llí'-në' Dios, cugunzli' lë ni laugac bunách quië la'le'i ca na' runli'. Chqui' runli' cni, cutu bi gunné' queéli' Xuzru' Dios zoë' yehua' yubá. ²Cati' bi unödzju' qui nu bi ryadzj, cutu gunu' ga gla' lahui lë na' runu' ca tunë' bönni' tu'luí'z tsahui' cuinqué' ga nac lu yu'u ga tu'dubé' tu'sédé' queë' Dios

bönni' judío, lenca' ga nac lu yë'y. Cni tunë' quië la'gú'u lequë' yöl-la' ba bunách. Le nacté rëpa' lbi'ilí', ca'z nac yöl-la' ba gata' quequë'. ³San li', cati' bi unödzju' qui nu bi ryadzj, cutu ca' gu'u latj gnözi nitú bunách. ⁴Na'a, lë na' unödzju', bagachi'z ral-la' unödzju', ati' Xuzru' Dios, Nu rle'i ca na' runu' bagachi'z, Lë' ubi'ë quiu'.

Rusédnë' Jesús ca ral-la' ulidzru'-në' Dios

5 Gnë' ca' Jesús:

—Cati' ulidzli'-në' Dios, cutu gunli' ca tunë' bönni' tu'luí'z tsahui' cuinqué', le ta'dzág ládxí'quë' ta'zuinë' tu'lidzé' Dios gap nac lu yu'u ga tu'dubé' tu'sédé' queë' Dios bönni' judío, len gap nac lu yë'y quië la'le'i lequë' bunách. Le nacté rëpa' lbi'ilí', ca'z nac yöl-la' ba gata' quequë'. ⁶San lbi'ilí', cati' ulidzli'-në' Dios gul-tsáz lidxli' len gul-séyj yu'u. Gul-lidzé' Dios gnábili'-në' Xuzru' Dios, zóalené' lbi'ilí' ga na' zoali' queëzli', ati' Xuzru' Dios, Nu rle'i ca runli' bagachi'z, Lë' ubi'ë queéli'.

⁷Cati' ulidzli'-në' Dios cutu gunli' la' yë'y la' leyz ca na' tunë' bönni' cunúnbë'quë' Dios, le táquiné' huayonné' lequë' Dios le tu'lidzé' la' yë'y la' leyz. ⁸Cutu gunli' ca na' tunë' lequë'. Xuzru' Dios, zí'atél cati' zi'a gnabli', chnözcznë' yugu' le ryadzj queéli'. ⁹Qui lë ni na', ral-la' ulidzli'-në' Dios gnali' cni:

Xuz netu', zu' yehua' yubá,
Gac zxön lau'.

¹⁰Gda gna bë'u luyú ni.

Ben ga gac luyú ni ca rdzag ladxu'u Li' ca rac ni' yehua' yubá.

- ¹¹ Benn le gágutu' na'a dza.
¹² Bnit lau netu' le cunác bentu'
 lau' Li'
 Ca runtu' netu', runít lautu' ca'
 nup bi tun queëtu'.
¹³ Cutu gu'u latj si' bë' netu' tu'
 xöhui',
 San buslá netu' lu na' nu rua'
 dö',
 Le naqui quiu' ga rna bë'u, len
 yöl-la' uná bë', len yöl-la' ba.
 Cni ré'nitu' gactecz. Ca' gac.
¹⁴ Chqui' unít lauli' Iza'li', nup
 tua' dö' queëli', unít lahuë' ca'
 lbi'ili' Xuzru' Dios, zoë' yehua' yubá.
¹⁵ Chqui' cutu unít lauli' Iza'li', cutu
 unít lahuë' lbi'ili' Xuzru' Dios ca
 nac dul-la' runli'.

Rusëdnë' Jesús ca ral-la' gunru' gubás

- ¹⁶ Gnë' ca' Jesús:
 —Cati' gunli' gubás, cutu gunli'
 bayechi' lauli' ca tunë' bönni'
 tu'lui'z tsahui' cuinqué', le tunë'
 bayechi' lauquë' quië láquibe'i
 bunách tunë' gubás. Le nactë rëpa'
 lbi'ili', ca'z nac yöl-la' ba gata'
 quequë'. ¹⁷ San lbi'ili', cati' gunli'
 gubás, gul-pá' icjli' len gul-quíb
 lauli', ¹⁸ cui láquibe'i bunách runli'
 gubás. Bagachi'z ral-la' gunli' gubás,
 ati' Xuzru' Dios, zóalenë' lbi'ili' ga
 na' zoali' queëzli', Lë' ubi'ë queëli'.

Yehua' yubá ral-la' utubru' yöl-la' tsahui' queëru'

- ¹⁹ Gnë' ca' Jesús:
 —Cutu utubli' yöl-la' tsahui' luyú
 ni, ga ni tu'töba' lei bëldau' qui,
 ati' rac ditj, len ga ni ta'yáz gban,
 ta'banë'. ²⁰ San gul-túb yöl-la' tsahui'
 ni' yehua' yubá, ga ni' cutu lutöba'

lei bëldau' qui, len cutu gac ditj, len
 ga ni' cutu la'yáz gban cutu la'banë'.
²¹ Ga ni' dë yöl-la' tsahui' queëli', ni'
 güi' ládxi'il' gdxinli'.

Le rgu'u yení' icj ládxi'dau'ru'

- ²² Gnë' ca' Jesús:

—Yöj lauru' nac ca tu le rgu'u yení'
 icj ládxi'dau'ru'. Qui lë ni na', chqui'
 yöl lauli' nac dxi'a, gdúteli' tsépli'
 yös yení'. ²³ Chqui' yöl lauli' cutu
 nac dxi'a, gdúteli' nachul-li'. Qui
 lë ni na', chqui' yení' zoalen lbi'ili'
 nuhuöác le nac chul, szxónitér
 nachul-li'.

Dios len dumí

- ²⁴ Gnë' ca' Jesús:

—Nutu nu gac gun xchinqué' chop
 xanë', le uzóé' tsla'l tuë' ati' yetüë'
 na' gdxil'inë', o ugá'nlenë' tuë', ati'
 yetüë' na' ubíj ladxe'ë. Cutu gac
 gunli' zxön Dios lenca' dumí.

Dios run chi'ë nup náquigac queë'

- ²⁵ Gnë' ca' Jesús:

—Yetú ca' rëpa' lbi'ili': Cutu cö'lí'
 baguí'i ni'a qui le gáguli' o ni'a
 qui le gui'jli', yugu' le nabánili', o
 ni'a qui lari' gáculi'. Záqui'tsquir
 yöl-la' na'bán queëli' ca le gáguli',
 ati' nactër lsaca' gdu ca nayá'
 nabinli' ca lari' gáculi'. ²⁶ Gul-yú
 ca rac quecba' bguindau' ta'zuba'
 luzxbá. Cutu ca' taz tu'zoaba', len
 cutu ta'lapba', len cutu tu'tubba'
 ga bi la'gu'ba' quecba', san Xuzru'
 Dios zoë' yehua' yubá, rugáguczë'
 lecba'. Záqui'tsquirli' lbi'ili' ca yugu'
 bguindau' na!. ²⁷ ¿Nuzxa caz bönni'
 nutsë'ë ladjli' gac gunë' ga soë'
 gbanë' yetü' dzaz le rbö'ë baguí'i
 quië gac cni queë'?

²⁸¿Bizz quië rbö'l'i' baguí'i ni'a qui le gáculi? Gul-yutsca' ca rac quegac yöjdau' rö'gac ladj guixi' ca ta'zxöñ. Cutu tun dxin len cutu tun du lari!. ²⁹Neda' rëpa' lbi'ili', Salomón, bönni! ni' gna bë'ë, zal-la' szxöni guta' queë' yöl-la' tsahui', lari' gucuë' cutu gna'tér lach ca rna'gac yöjdau' na!. ³⁰Dioscz runë' lach yöj guixi'dau' rö'gac ladj guixi', le nacuá' na'a dza, ati' cxö huidzj la'yegui lu gui!. Chqui' cni rui' ladxe'ë yöj guixi'dau', runë' leygac lach, szxönitér gunë' ca' queëli', curéjlë'l'i'-në' gdu ládx'i'l'i. ³¹Qui lë ni na!, cutu cö'l'i' baguí'i, cugnalil': "¿Bizxa gágutsatu?" o "¿Bizxa guí'jtsatu?" o "¿Bizxa lari' gácutsatu?" ³²Bunách yödzlyú ni ta'bö'l' baguí'i ni'a qui yúgu'té lë ni, san zoë' Xuzru' yehua' yubá, ati' Lë' nöyczñi' naquínili' yúgu'té lë ni. ³³Na'a, gul-güí'r ládx'i'l'i' gna bë'inë' lbi'ili' Dios, len gunli' le nac dx'i'a lahuë' Lë', ati' Lë' cu'lë xnöz queëli' yúgu'té lë ni. ³⁴Qui lë ni na!, cutu cö'l'i' baguí'i ni'a qui le ral-la' gac cxö huidzj, le huac güi' ládx'i'l'i' cxö huidzj le gac queëli' dza na!. Tu tu dza lac le ral-la' güi' ládx'i'l'i' dza na!.

Cutu ral-la' glag yudxru' böchi' lza'ru'

7 Gnë' ca' Jesús:

—Cutu glag yudxli' böchi' lza'li', cui gchugu bë'ë ca' queëli' Dios, ²le gchugu bë'ë queëli' Lë' la' leyz ca na' rlag yudxli' böchi' lza'li', ati' ca na' ruríx rudödli' qui lza'li', la' ca'z uríx udödë' queëli' Dios. ³¿Bizz quië ruyú' bëbdau' yu'u yöj lahuë' böchi' lza'u, len

cutu ráquibe' inu' yu'u le zxöntér yöj lau' li'? ⁴¿Guiëtsu'-në' böchi' lza'u: "Glöz, cuija' bëbdau' yu'u yöj lau'", ati' li', le zxöntér ca' yu'u yöj lau' li'? ⁵Li', bönni', ruluí'z tsahui' cuinu!. Gleaj zi'al le zxön yu'u yöj lau' li', ati' ni'r glé' inu' dxí'adau' quië gac cuiju' bëbdau' yu'u yöj lahuë' böchi' lza'u.

⁶'Cutu güi'l'i' quecba' bö'cu' le nac la'y, qui nadxi luhueycjba' luzxuzxjba' lbi'ili', len cutu chu'nli' le nac lsaca' queëli' laucba' cuch, qui nadxi luzadi' ni'aba' lei.

Gul-náb, gul-guílj, len gul-lídz ra' yu'u

7 Gnë' ca' Jesús:

—Gul-náb, ati' Dios gunnë' queëli'. Gul-guílj, ati' gunnë' latj gdzöl queëli'. Gul-lídz ra' yu'u, ati' Lë' gsaljë' queëli'. ⁸Núti'téz bönni' rnabé', rdél-li'në', ati' bönni' rguiljë', rdzöl queë', ati' bönni' rulidzë' ra' yu'u, ryalj queë'.

⁹'Chqui' zoë' bönni' nutsë'ë ladjli', ati' zoabi' bi'i queë', chqui' gnábibi' lë' yöt xtil, ènaru' unödzjë' queëbi' guijöj? ¹⁰Chqui' gnábibi' lë' tuba' bö'l, ènaru' unödzjë' queëbi' bël? ¹¹Lbi'ili' naclí' huia'dö', san nőzili' unödzjli' quecbi' zxi'nli' le nac dx'i'a. Nactér löz, Xuzli' zoë' yehua' yubá unödzjë' quegac nup ta'nabi Lë' le nacgac dx'i'a.

¹²'Qui lë ni na', ca na' ré'nili' lun queëli' bunách, lëzca' cni gul-gún quequeë!. Lë ni le rna bë' zxba queë' Moisés, lenca' le gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios.

Tu ga ral-la' tsazru' le nac guidau'

13 Gnë' ca' Jesús:

—Gul-tsáz ga nu ryaz le nac guidau!. Laga' nac ga nu ryaz len yaj ca' nac nöz le rjaclenë' bönni' ga ni' la'nitië', ati' ta'yazië' ni' bönni' zian. ¹⁴Guidau! nac ga nu ryaz len lasdau'z nac nöz le rjaclen bunách ga ni' la'dél-li'në' yöl-la' na'bán gdu, ati' nababzë' bönni' ta'dzölnë' lei.

Le runru' nac bë' le nacru'

¹⁵Gnë' ca' Jesús:

—Gul-gún ch'i cuinli' qui nadxi la'zí' yé'inë' lbi'ili' bönni' ta'zí' yé'ë, ta'né' tu'ë didza' uláz queë' Dios. La'dxinë' ga zoali' bönni' ni, len lulu' cuinquë' nönxj ládxidau' ca naccba' bö'cu' zxíla'dau', san lu icj ládxidau'quë' nacquë' ca bö'cu' zuga' snia!. ¹⁶Yugu' le tunë' lac bë' le nacquë'. Cutu ruchibru' le rbia lba uva lu yag yötsi!, len cutu ruchibru' le rbia yag higo lu guixi' legui lasdau!. ¹⁷Cni nac, ta'bía le nac dxi'a yúgu'të yag dxi'a, ati' rbia le nac xöhui' yag xöhui!. ¹⁸Cutu gac cuia le nac xöhui' yag dxi'a na!, len cutu gac cuia le nac dxi'a yag xöhui' na!. ¹⁹Yúgu'të yag cuta'bía le nac dxi'a la'rugu ati' la'gu'ë leygac lu gui!. ²⁰Cni nac, lac bë' le nacquë' le tunë' bönni' na!.

Nup cula'yáz ga rna bë'ë Dios

²¹Gnë' ca' Jesús:

—Zian nup té neda!: “Xan, Xan”, san clég yúgu'të' la'yazië' ga rna bë'ë Dios yehua' yubá. La'yazzë' ni' bönni' tunë' ca rë'nnë' Xuza' Dios, zoë' yehua' yubá. ²²Cati' gdxin dza udx qui yödzlyú ni, lë' neda' bönni' zian, la'né': “Xan, Xan, bentu' lban qui xtidzë'ë Dios, buguntu' dxin

Lau' Li', len buguntu' ca' dxin Lau' bubijtu' yugu' bö' xöhui', len buguntu' ca' dxin Lau' bentu' zian yöl-la' huac zxön.” ²³Ni'r neda' gyëpa' lequë!: “Cutu ca' núnbë'a lbi'ili'. Gul-cuít ga zoa', lbi'ili' rua'li' dö!”

Chop ca gac udxiaru' xlibi zö'ö

²⁴Gnë' ca' Jesús:

—Yetú ca!, nu ryöni xtidza'a ni len gun ca rna, nu ni nac ca tu bönni' rejni'i, buzóë' lidxë' ga nac lu guiöj. ²⁵Cati' gul guiöjsiu' len gzxön gba'u, len gyeycj bö', ati' gdib nis cuit yu'u na!, cutu gbix, le dxia xlibi lu guiöj. ²⁶Na'a, nu bönni' ryönnë' xtidza'a ni, len cutu runë' ca rna, bönni' ni naquë' ca tu bönni' curejni'i, buzóë' lidxë' lu yuzx. ²⁷Cati' gul guiöjsiu', len gzxön gba'u, len gyeycj bö', ni'r gda' nis cuit yu'u na!, ati' gbixtë, len tsaz bguindj.

²⁸Cati' budx bë'lenë' lequë' didza' ni Jesús, gulubani bunách zian ni' ca nac le rusëdnë!, ²⁹le rusëdnë' lequë' ca bönni' dë lu në'ë, len clég ca tunë' bönni' gda' usëdi quequë'.

Ruhuöaque' bönni' ré'inë' huë' nudzu' ruzôd

8 Cati' böjtjë' Jesús lu gui'a na!, zjaclen Lë' bunách zian.

²Bdxinë' ga zoë' Jesús bönni' ré'inë' huë' nudzu' ruzôd, ati' buzechu zxibë' lahuë' Jesús, len rë' Lë':

—Xan, chqui' rë'nnu', huac unu' neda'.

³Ni'r bulitë në'ë Jesús len gdanë' lë'. Rë' lë':

—Rë'nda!. Huöacu' dxi'a.

La' bunitte xhuë'ë bönni' huë' na!.

⁴Ni'r gudxë' lë' Jesús:

—Byu, nutu nu gui'u cni, san gyeaj, yajluí' cuinu' lahuë! bxuz, ati' yajnödzj le gna bë'ë Moisés le ulu'i'i bunách chböacu!.

Jesús ruúnë! bi'i huen dxin queë! bönni' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë! gdil-l

⁵Cati' gyazië! Jesús yödz Capernaum, bdxinë! ga zoë! Jesús tu bönni' nacu'ë lu në'ë tu gayu'ë bönni' rjaquë! gdil-l, ati' gúita'yuë! lahuë! Jesús, ⁶rë! Lë!:

—Xan, bi'i huen dxin quia' dëbi' yu'u, ré'ibì' huë! nacu'nbi' bin, len szxöni rzaca' rgui'bi'!

⁷Jesús rë! lë!:

—Neda' guida' una'-bi'.

⁸Bubi'ë didza' bönni' na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë! gdil-l, rë! Jesús:

—Xan, cutu naca' lsaca' tsaziu' lidxa', san tsa gnazu' quia', ati' huöaci' bi'i huen dxin quia'.

⁹Lëzca' neda', zoa nu rna be'l neda', len nacu'ë ca' bönni' rjaquë! gdil-l rna bë'igacdä'-në!. Cati' rëpa'-në' tuë!: “Gyeaj ni”, rijë!. Cati' rëpa'-në' yetüé!: “Gda ni”, ridë!. Cati' rëpa'-në' bönni' huen dxin quia!: “Ben dxin ni”, la' runtë! dxin na'.

¹⁰Cati' byönnë! didza' ni Jesús, bubannë!, ati' gudxë! bönni' zjáclenë! Lë!, rnë!:

—Le nactë rëpa' lbi'ili', ga nacuá' bunách Israel, nutu nu bönni' rajxáqui'dal-në! rejlé'ë neda' ca runë! bönni' ni. ¹¹Yetú ca' rëpa' lbi'ili': La'rúj bunách zian zaca' ga rlen gbidz, len zaca' ga rbia gbidz, ati' la'böl'len tsazxön Abraham, len Isaac, len Jacob, ni' yehua' yubá ga rna bë'ë Dios, ¹²san yugu' bönni' na' gröczë! Dios quië la'yazië! ga na'

rna bë'ë Lë!, chu'në! lequë! ni'l ga na' nac chul, ati' ni' la'bödxë!, len lutíl-l láya'quë! lu yöl-la' ruhui'ni quequë!.

¹³Ni'r Jesús gudxë! bönni' na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë! gdil-l, rnë!:

—Böaj lidxu!. Ca na' réjlë'u, ca' gac quiu!.

La' na'z böáctëbi' bi'i huen dxin queë! na'.

Jesús ruúnë! xna'nu ngul queë! Pedro

¹⁴Bdxinë! Jesús lidxë! Pedro, ati' ni' blé'inë!-nu xna'nu ngul queë! Pedro, dënu lu da'a, len yu'nu tu xla. ¹⁵Gdanë! na'nu Jesús, ati' la' burujtë tu xla na' yu'nu. Ni'r böasnu len bennnu le glahuë!.

Jesús ruúnë! zian nup te'i

¹⁶Cati' chrdzö! dza na!, djua'quë! ga zoë! Jesús zian bönni' yu'ugac lequë! bö' xöhui', ati' len yöl-la' rnëz queë! bubijë! yugu' bö' xöhui' na', len bunë! ca' yûgu'të nup te'i!. ¹⁷Cni guc quië butság ca na' gnë! Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë! Dios, gnë!: “Lë! bu'ë yugu' le rzáca'ru', len bu'ë ca' yugu' guidzhuë! queëru’!”

Nup glë'ni tsjaclen Jesús

¹⁸Cati' blé'inë! Jesús nacuá! gdu cuitië! bunách zian, gna bë'inë! yugu' bönni' usëd queë! la'dödë! yetslá'a nis zxön ni!. ¹⁹Bdxinë! ga na' zoë! Jesús tu bönni' gdau' usëdi, len rë! Lë!:

—Bönni! Usëdi, sá'lena' Li' gáti'tëz ga tsiju!.

²⁰Jesús rë! lë!:

—Yugu' böza' nacuá! zyan guïöj quecba', ati' yugu' bguindau',

nudxía lidxcbá!, san neda!, Bönni'
Nuhuöaque! Gdu Bunách, cutu dë
ga quixj icja!.

²¹ Yetúé! bönni', naquë! bönni'
uséd queë! Jesús, gudxé! Lë!: —Xan, benn neda' latj huöja' ga
gdxinxr dza chbucacha'a-në! xuza!.
²² Jesús gudxé! lë!: —Gda' neda!. Bë! latj bönni' tatzczë!
lucachë! nup lat quequë!.

Jesús rbequi dxië! bö! bdunu'

²³ Grenë! Jesús lë'i bárcodau',
dzagquë! Lë! bönni' uséd queë!.
²⁴ Ni'r gyeycj bö! bdunu' lu nis
zxön na!, ati' szxöni ryas rdxia
nis zxön na! ga bdxintë ryaz nis
lë'i bárcodau' na!. Dë! rasië! Jesús
lë'i barco na!. ²⁵ Ni'r guladxinë! ga
zoë! Jesús bönni' uséd queë!, ati'
guluspanë! Lë!, len të! Lë!: —Xan, buslá netu!. Chrgáchi'ru' lu
nis.

²⁶ Bublë! didza! Jesús, rë! lequë!:

—¿Bizz quië rádxili? Latij'z
réjlë'líl-në! Dios.

Ni'r gyasë! Jesús len bulidzë! bö'
na' reycj len nis zxön na!, ati' la'
grö!të dxi. ²⁷ Gulubannë! bönni' na!,
ta'në!:

—¿Nuzxa caz bönni' ni? Rui'zë!
didza! ati' tun ca rnë! bö! reycj len
nis zxön.

Bönni' Gadara yu'ugac lequë! bö! xöhui'

²⁸ Cati' bdxinë! Jesús yetslá'a nis
zxön ga na' nac lu xyu yödz Gadara,
gularujë! chopë! bönni' ga nacuá'
ba quegac nup natgac, dutsagquë!
Jesús. Snia' nacquë!, ati' nutu nu rac
töd la' nöz ni!. ²⁹ La' glui'të! zidzj
didza! chopë! ni, ta'në!:

—¿Bizxa rál-la'tu' quiu!, Jesús,
Zxi'në! Dios? ¿Naru' bdxintsu' ni
dusaca! zi'u netu' zi'al ca gdxin dza
queëtu'?

³⁰ Ga ni' nacu'ë nacu'ba' cuch
zian ta'daba' táguba!, naga'nba'
láti'dau' ga nac zi'tu!. ³¹ Gulanáb
yechi! Jesús bö! xöhui' na!, të Lë!:

—Chqui' ubiju' netu!, benn latj
tsajtsú'ugactu'-ba' cuch zian ni!.

³² Ni'r Jesús gudxé! leygac:

—Gul-tséaj.

La' gularujtë bö! xöhui!,
yajtsazgac cuch zian ni!.

Ni'r jarélu'cba' yjacba' yúgu'tëba'
cuch zian na!, yajbíxtëcba' ga nac
lë'i guiöj, yajtsazcba' lu nis zxön, ga
ni' gulayépiba' nis, glatba!.

³³ Gládxinë! bönni' tu'yúë'-ba'
cuch na!, ati' guluzxundjë!. Cati'
guladxinë! lu yödz, gulaguíxjö!ë
yúgu'të lë na! guc quequë! bönni'
ni' gulayú'u lequë! bö! xöhui!.

³⁴ Ni'r gularúj bunách lu yödz ni!,
yajtsagquë! Jesús. Cati' gulalé!inë!
Lë!, gláta'yuë! lahuë! uzé!ë lu
xyuquë! na!.

Jesús ruúnë! tu bönni' nacu'në! bin

9 Ni'r bubenë! Jesús lë'i
bárcodau' len gdödë! yetslá'a
nis zxön ni!, ati' budxinë! ga nac
ladzé!. ² Ni' djua'quë! ga zoë! Jesús
tu bönni' nacu'në! bin, zxoë! lu
da'a yag. Cati' blé!inë! Jesús ca
na' ta'yejlë!ë Lë! bönni' ni, gudxé!
bönni' na' nacu'në! bin, rnë!:

—Btip ladxu'u, zxi'na'dau!.

Chbunít lahua' dul-la' nabagu'u.

³ Nacu'ë ca! ni' bönni' gdau' tu'sëdi,
ati' ta'në! lu icj ládxil'dau'quë!, ta'në!:

—Didza! ru'ë bönni' ni ruzóá Dios
tsla'l.

⁴Cati' ráquibetinë' Jesús le ta'zá'
ládzi'quë', rë' lequé':

—¿Bixz quië rza' ládzi'li' cni le
cunác? ⁵Cutu nac baníg nu guiëz
bönni' ni: "Yugu' dul-la' nabagu'u
chbunít lahua", san nac baníg
nu gun ga huöasë' len uzé'inë'.

⁶Na'a, ului'ida' lbi'ili' neda', Bönni'
Nuhuöaque' Gdu Bunách, dë lu na'a
yöl-la' uná bë' luyú ni unít lahua'
dul-la'.

Ni'r Jesús gudxë' bönni' na'
nacu'në' bin, rnë':

—Gyas. Bchis da'a yag quiu' len
böaj lidxu'.

⁷Ni'r la' gyastë' bönni' na'
nacu'në' bin len böjë' lidxë'. ⁸Cati'
gulalé'inë' lë ni bönni' nacu'ë ni',
gulubannë', ati' gulagu'lë Dios yöl-la'
ba le bunödzjë' quegac bunách
yöl-la' huac cni.

Jesús rulidzë' Mateo

⁹Cati' buzé'ë ni' Jesús, blé'inë'
bönni' lë' Mateo, rö'ë ga na'
ruquizxjë' uláz qui yödz zi'tu', ati'
Jesús gudxë' lë':

—Gda' neda'.

Ni'r la' gyastë' Mateo na', zéajlenë'
Jesús.

¹⁰Yetú le guc, cati' ni' rö'ë Jesús
rahuë' ga nac lu yu'u, guladxinë' ga
zoë' zian bönni' tu'quízxj len yugu'
bönni' ca'z, ati' gulabó'lenë' Jesús
tsazxón len yugu' bönni' uséd queë'.
¹¹Cati' gulalé'inë' lë ni bönni' gdau'
fariseo, gulanabnë' yugu' bönni'
uséd queë' Jesús, ta'né':

—¿Bixz quië na' rágulenë' tsazxón
bönni' tu'quízxj len yela'quë' bönni'
dul-la' bönni' rusëdnë' lbi'ili'?

¹²Cati' byönnë' lë ni Jesús, rë'
lequé':

—Cutu naquincnë' nu un bunách
bönni' nacque' dxia', san bönni'
té'inë' naquincnë' nu un bunách.

¹³Gul-tséaj len gul-séđ le rna lë na'
nayúj lu guich la'y, rna cni: "Rë'nda'
luhuechi' ládzi'quë' lza'quë' bönni',
len clëg ludödcde'-ba' böa' bëdx
lu bcugu la'y quia!". Bida' ni, clëg
dulídzgaca'-në' bönni' tsahui', san
bida' dulídzgaca'-në' bönni' dul-la'
quië lubí'i ládzi'quë'.

Rusëdnë' Jesús ca nac qui nu run gubás

¹⁴Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús
bönni' da'quë' Juan, bönni' na' buquilë'
bunách nis, len gulanabnë' Lé', ta'né':

—¿Bixz quië na' netu' lenca' yugu'
bönni' gdau' fariseo, zian lzu runtu'
gubás, san yugu' bönni' uséd quiu'
Li' cutu tunë' gubás?

¹⁵Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequé':

—¿Naru' huactsa la'sëbi ládzi'gac nup
nacuá' lni qui yöl-la' rutság na' tsal ni'
zóalenë' lequé' bönni' rutság në'ë? Zil'a
za' dza cati' gduë' ga nacu'ë bönni' na'
rutság në'ë. Dza ni'r lunë' gubás.

¹⁶Benë' Isaqui' Jesús, rnë':

—Nuttu nu un lari' tëb len lari' cub,
le uxú'n lari' cub na' nugu'ë lari' tëb
na', ati' gchöza'r lari' tëb na'. ¹⁷Lézca'
cni, nuttu nu bönni' rguë'ë xisi uva
cub lu rö'ö gul náquini guid, le gal
xisi uva cub na', len uzxúzxj rö'ö gul
na' náquini guid, ati' gac ditj xisi
uva na', ati' nit ca' rö'ö na' náquini
guid. Rga'aru' xisi uva cub lu rö'ö cub
náquini guid, ati' groptë tac chí'i.

Rubanbi' bi'i ngul queë' Jairo len ruhuöacnu ngul gdannu lari' nacuë' Jesús

¹⁸Tsal ni' ruí'lenë' lequé' didza' ni
Jesús, bdxinë' ga zoë' tu bönni' rna

bé'inë! bunách judío, ati' buzechu
zxibë! lahuë! Jesús, len rë! Lë!:

—Bi'i nguldau' quia' la' budxtë
gutbi!. Gда gxoа na'u lëbi!, ati'
ubanbi!.

¹⁹La' gyastë! Jesús zéajlenë! lë!.
Dzagquë! Lë! bönni! usëd queë!.

²⁰Ni'r bdxinnu zaca! cùdzu'lë!
Jesús ngul chguc chinnu iz ré' inu,
cutu ruhu'i rön queënu qui huë!
quégaccznu ngul, ati' gdannu lari'
nacuë! Jesús. ²¹Cni bennu le rza'
ládxí'nu, rnanu: "Chqui' canza'
zxë!, huòaca!." ²²Ni'r bueycjë! Jesús,
ruyí'e lënu, ati' rë'-nu:

—Btip ladxu'u, zxí'na'dau!.
Chböacteu' le réjlë'u neda!.

La' na'z böäctënu.

²³Cati' bdxinë! Jesús lidxë! bönni'
uná bë! na!, blé'inë! ni! bönni'
tu'cödxë! gui, len nup ta'bödx
yechi!. ²⁴Jesús rë! lequë!:

—Gul-cuít ni, le cutu natbi' bi'i
nguldau' ni. Raszbil' na!.

Ni'r gulutítj Lë! nup nacuá! ni!.

²⁵Cati' chnubijë! ni'l bunách na',
gyazië! Jesús len gdel-lë'ë na'bi! bi'
ngul na!, ati' la' gyástëbi!. ²⁶Gzé
didza' ca guc lë ni, ati' gulayöni
bunách nacuá! gdutë luyú na!.

Jesús ruúnë! bönni! nachúl lauquë!

²⁷Cati' brujë! ni! Jesús, zjáclenë!
Lë! chopë! bönni! nachúl lauquë!.
Tu'ë zidzj didza!, ta'né!:

—Buechi' ladxi' netu!, Li!, zxi'n
xsoë! David.

²⁸Cati' bdxinë! Jesús ga nac lu
yu'u, guladxinë! ga zoë! chopë'
bönni! na! nachúl lauquë!. Jesús
gnabnë! lequë!, rnë!:

—¿I réjlë'lì! neda!, huac una'
lbi'ilili?

Lequë! ta'né!:

—Ja, Xan.

²⁹Ni'r gdanë! yöj lauquë! Jesús,
rnë!:

—Ca réjlë'lì!, ca' gac queëli!.

³⁰La' böaljtë yöj lauquë!. Ni'r
buzeynë! bach lequë! Jesús, rnë!:

—Gul-güi'tecz ládxí'lì! nutu nu
gnözi lë ni.

³¹Cati' gulurujë! ni!, la' guluzëtë!
didza' gdutë luyú ni! ca nac lë na'
benë! Jesús.

Jesús ruúnë! tu bönni! curné!

³²Cati' gulurujë! lu yu'u na'
Jesús len yugu' bönni! usëd queë!,
guladxinë! ga zoë! Jesús bönni'
nachë'quë! lahuë! tu bönni! curné!,
yu'u lë! bö! xöhui!. ³³Cati' bubijë! bö'
xöhui! na! Jesús, la' gnëtë! bönni! na'
cugné!. Gulubannë! bönni! nacu'ë
ni!, ta'né!:

—Gatga rlé'initu' le cni ladj
bunách Israel.

³⁴Ni'r gulanë! queë! bönni! gdau'
fariseo, ta'né!:

—Bönni! ni rubijë! yugu' bö'
xöhui!, rugunë! dxin yöl-la! huac qui
xangac bö' xöhui! na!.

Jesús ruhuechi' ladxë'ë bunách zian

³⁵Gdë! Jesús gdu zbi'il gap nacuá!
yödz len gap nacuá! yödzdau!, ati'
gap nac lu yu'u ga tu'dubë! tu'sëdë'
queë! Dios bönni! judío, rusëdnë!
bunách nacuá! ni!, len runë! lban
qui didza' dxi'a ca rna bë'ë Dios.
Bunë! yúgu'të nup bi ta'zaca'
ta'guí'i yugu' lu yödz na!. ³⁶Cati'
blé'inë! bunách zian ni! Jesús,
buechi' ladxë'ë lequë!, le ta'zaca'
ta'gui'ë, len nudú ládxí'quë! ca rac
quecba' bö'cu' zxila' cuzóa nu uyú

lecba!. ³⁷Ni'r rë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, rnë!:

—Le nactë szxöni dë yöl, san nabábz nup ta'láp. ³⁸Qui lë ni na', gul-gáta'yu lahuë' Dios, naquë' Xan yöl na', gnábili'-në' gsölë'ë bönni' huen dxin la'lapë' yöl queë'.

Jesús rböë' bönni' lacquë' gbaz queë'

10 Ni'r bulidzë' Jesús idxínnutë' bönni' uséd queë', len budödë' lu na'quë' yöl-la' uná bë' lubijë' bö' xöhui' yu'ugac bunách, len luúnë' yúgu'të nup te'l len yúgu'të nup bi ta'zaca' ta'gui'i.

²Cni nac laquë' idxínnutë' gbaz na' nasölä'ë Jesús:

Simón, (lë' ca' Pedro),
Andrés, (böchë'ë Simón na'),
Jacobo, (zxi'në' Zebedeo),
Juan, (böchë'ë Jacobo na'),

³Felipe,

Bartolomé,

Tomás,

Mateo, (bönni' uquízxj),

Jacobo, (zxi'në' Alfeo),

Lebeo, (lë' ca' Tadeo),

⁴Simón, (bönni' rui' ladxë'ë yödz queë'),

Judas Iscariote, (bönni' udödë'

Jesús lu na'quë' bönni'

ludöddë' Lë').

Jesús rsölä'ë gbaz queë'
tsjenquë' lban

⁵Ni'r Jesús bsölä'ë idxínnutë' bönni' ni tsjenquë' lban, ati' gna bë'inë' lequë', rnë!:

—Cutu tseajli' ga nacuá' bunách cunacgac judío, len cutu tsazli' ladzgac bunách nacuá' luyú Samaria. ⁶Gul-tséaj ga nacuá' bunách Israel, nacquë' ca bö'cu'

zxíla'dau' nanitcba!. ⁷Gul-tsjén lban, gnali': "Chbdxin gal-la' dza gna bë' luyú ni Nu na' zoa yehua' yubá."

⁸Gul-ún nup te'i. Gul-gún dxi'a nup te'i huë' nudzu' ruzód. Gul-spán nup chnatgac. Gul-bíj bö' xöhui' yu'ugac bunách. Bennza' queëli' yöl-la' uná bë' ni. Gul-gún dxin lei, cutu bi uquizzxli'!

⁹Cutu bi gua'lli' lu bzud queëli', ni dumí oro, ni dumí plata, ni dumí lasdau!. ¹⁰Cutu gua'lli' yözxj yöt queëli' le gáguli' la' nöz. Tuz lari' gxoa yenli' len cutu gua'lli' löl-li' o xuyág queëli', le udzölcznë' bönni' huen dxin le gahuë'.

¹¹Gátit'ez yödz zxön o yödzdau' ga gdxinli', gul-náb nuzxa nac gdu ladxi' lu yödz ni', ati' uga'nli' lidx nu na' cati' gal-la'r dza urujli' yödz na'.

¹²Cati' tsazli' tu lu yu'u, gul-gáp Dios bunách nacuá' lu yu'u na', gnábili'-në' Dios unödzjë' quequë' le cuequi dxi icj ládxidau'quë'.

¹³Chqui' nacgac lsaca' bunách nacuá' lu yu'u ni', uga'nlen lequë' le rbequi dxi ladxi' na', san chqui' cunacgac lsaca' bunách

na', gnabli' cutu uga'nlen lequë' lë na' rbequi dxi ladxi'.

¹⁴Gátit'ez ga gdxinli' ga cutu lun lbi'il' ba la'n bunách ni', len cutu luzé nagquë' xtídzal'li', gul-rúj lu yu'u ni' o yödz ni', ati'

gul-cuíb bëchtö da' lalabli', le ulu'i lequë' nabága'quë' zxguia'.

¹⁵Le nactë rëpa' lbi'il', cati' gdxin dza gchugue' Dios quegac bunách, la'zaca' la'gui'ir bunách yödz na' ca la'zaca' la'gui'ir bunách gulacuá' yödz Sodoma len yödz Gomorra, nup ni' busnitië' Dios.

Nup cuta'yeyjlë' lusaca' zi'
nup da'gac Cristo

¹⁶Gnë' ca' Jesús:

—Gul-yutsca', neda' rsöla'a lbi'ilí', gacli' ca bö'cu' zxíla'dau' ta'daba' ga dzö'ba' bö'cu' zuga' snia'. Gul-gác sina' ca naccba' sina' bél snia', san gul-gác ca' nöxj ladxi' ca naccba' budödau!. ¹⁷Gul-gún chíli cuinli' quegac bunách, le ludödë' lbi'ilí' lu na'quë' bönni' yúlahui', len la'guinë' lbi'ilí' gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios bönni' judío. ¹⁸Lézca' cni, la'ché'ë lbi'ilí' lauqué' bönni' blau len lauqué' bönni' ta'ná bë'ë, le da'lí' neda'. Cni gac quië gac gunli' lna' lau quia' lauqué' bönni' ni' len lauqué' bönni' cunacquë' judío. ¹⁹Ni'r catí' ludödë' lbi'ilí' lu na'quë' bönni' uná bë' na', cutu cöllí' baguí'i nacx gnali', le uchizië' Dios icj ládxí'lau'lí' la' dza na'z didza' güi'lí' o ca gnali!. ²⁰Clég lbi'izli' na' gnali', san Dios Bö' La'y, Nu na' rsölë'ë queëli' Xuzru' Dios, Léczë' sóalenë' lbi'ilí' len gu'ë didza'.

²¹'La'cuá' bunách ludöd bóchí'gac lu na'quë' bönni' ludödcde' lequë', len lëzca' cni, bönni' nacquë' xuz ludödë' zxi'nquë', ati' la'cu'ë bönni' la'dá'baguë'ë xuzquë' len lunë' ga latië' xuzquë' na'. ²²Luzúa lbi'ilí' tsla'l yúgu'të bunách le da'lí' neda', san nu ugá'n tsutsu ga gdxintér dza udx, nu ni ulá. ²³Cati' lusaca' zi' lbi'ilí' bunách tu lu yödz, gul-zxúndj ni', tseajli' yetú yödz, le rëpa' lbi'ilí', huöda' neda', Bönni' Nuhuöaque' Gdu Bunách, zi'al catí' udx gunli' lban gap nacuá' yödz quegac bunách Israel.

²⁴'Núti'tëz nu nac bönni' usëd cutu nacrë' blau ca nu rusëdi lë', len lëzca' cni, nu bönni' naquë' huen dxin cutu nacrë' blau ca xanë'. ²⁵Nu

na' nac bönni' usëd ral-la' udzijnë' chqui' huadél-li'në' gaquë' ca nac nu rusëdi lë', ati' bönni' huen dxin na' ral-la' udzijnë' chqui' gaquë' ca nac xanë'. Chqui' neda' naca' ca bönni' xan yu'u, ati' ta'né' quia', ta'né' naca' Beelzebú tu' xöhui', szxónitér ca' la'né' quegac bunách la'dá' neda'.

Nu ral-la' gádxiru'

²⁶Gnë' ca' Jesús:

—Qui lë ni na', cutu gádxili' bunách. Hualá' lahu yúgu'të le rac ba lanz, ati' huac bë' yúgu'të le nagachi!.

²⁷Yugu' didza' ruí'lena' lbi'ilí' ga nac chul, gul-quixjö' ga nac lu yení', ati' le rëpa' lbi'ilí' ga nagachi', gul-né zidzj ga nac yalj lulu. ²⁸Cutu gádxili' nup tu'dödi gdu ca nayá' nabingac bunách, san cutu gac lusnít bö' nacczu'. Gul-gadxi Dios, Nu na' gac gdödi gdu ca nayá' nabinli' len chu'n bö' nacczli' lu gui' gabíl.

²⁹'Ta'dá'uba' chopba' bguindau' len tu dumí lasdau', san cugbixba' lyu nituba' chqui' cutu ru'ë latj Xuzru' Dios gac cni. ³⁰Lézca' cni, nababgac lahuë' Dios yúgu'të guitsa' icjli'. ³¹Qui lë ni na', cutu gádxili'. Rui'tér ladxe'ë lbi'ilí' Dios ca rui' ladxe'ë-ba' zianba' bguindau'.

Bönni' ta'zí' lu na'quë' Cristo laugac bunách

³²Gnë' ca' Jesús:

—Nu bönni' si' lu næ'ë neda' laugac bunách, neda' si' lu na'a bönni' na' lahuë' Xuza' zoë' yehua' yubá. ³³Bönni' ta'dá'baguë'ë laugac bunách, ta'né' cutu ta'dé'ë neda', lëzca' cni neda' tá'baga'a lequë' lahuë' Xuza' zoë' yehua' yubá.

Jesús naquë' le run ga
la'rúj chopl bunách

34Gnë' ca' Jesús:

—Cutu gáquili' za'a dgu'a yödzlyú ni le rbequi dxi bunách. Cutu za'a dgu'a le rbequi dxi, san za'a dgu'a le gun ga la'rúj chopl bunách.

35Za'a ni, guna' ga la'dá'baga' xuzquë' bunách, len la'dá'baga'nu ca' xna'cnu ngul. Lézca' cni, la'dá'baga'nu yugu' xtau' zxi'nnu ngul zxoa' lidxcnu. **36**Cni gac, la' di'a dzaz quegac bunách lusaca' zi'ë lza'quë'.

37'Nu nadxí'ir xuz xnë'i ca nadxí'i neda', cutu nac lsaca' nu na' ta' neda', ati' nu nadxí'ir bi'i bönni' qui o bi'i ngul qui ca nadxí'i neda', cutu nac lsaca' nu na' ta' neda'. **38**Nu cusí' lu në'i gac ca tu bönni' zajté'ë lë'i yag cruz, len ta' neda', cutu nac lsaca' nu na' gaqui quia' neda!. **39**Nu rui' ladxi' gun chi'i yöl-la' na'bán qui, unit lei, san nu unít yöl-la' na'bán qui le da' neda', ulá nu na'.

Yugu' le ubi'ë queëru' Dios

40Gnë' ca' Jesús:

—Nu gun lbi'il' ba la'n, neda' ca' gun ba la'n, ati' nu na' gun neda' ba la'n, gun ba la'n ca' Dios Xuz nasölë'ë neda'. **41**Nu gun ba la'n bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios le ru'ë didza' uláz queë' Dios, huadel-li' nu na' lu në'ë Dios la' leyza' na' gdél-li'në' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios. Lézca' cni, nu gun ba la'n bönni' tsahui' le naquë' bönni' tsahui', huadel-li' nu na' lu në'ë Dios la' leyza' na' gdél-li'në' bönni' tsahui'. **42**Núti'tëz nu unödži queë' tu bönni'dau' ni tu zxbindau'z

nis le naquë' bönni' uséd quia'
neda', le nactë rëpa' lbi'il', cutu
unít le ral-la' si' nu na' lu në'ë Dios.

Ta'dxinë' ga zoë' Jesús
bönni' nasölë'ë Juan

11 Cati' Jesús budx buzéjni'në'
yugu' bönni' uséd queë',
buzé'ë ni', ziji' rajsëdnë' bunách len
rjenë' lban yugu' ladzgac bunách na'.

2Ni' yu'ë lidx guia Juan, bönni'
buquilë' bunách nis, byönnë' ca
nacgac le runë' Jesús. Ni'r Juan
na' bsölë'ë chopë' bönni' da'quë'
lë', ati' guladxinë' ga na' zoë' Jesús.

3Chopë' ni gulanabnë' Jesús, té' Lë':
—¿I nacu' Li' Cristo, Bönni'
na' ral-la' gdxinë' yödzlyú ni, o
huaböztu' dza gdxinë' yetüë'
bönni'?

4Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Gul-tséaj tsajtixjöi'l'i'-në' Juan lë
ni ryónili' len rlé'il'i'. **5**Gul-tsjödxë'
ca rac, tu'lélinë' bönni' bchul
lauquë', ati' tu'zé'ë bönni' cuguladé'.
Nuhuöacquë' bönni' güi'cnë' huë'
nudzu' ruzöd, ati' tu'yönnë' bönni'
gulacödzuë'. Tu'banqué' bönni'
glatië', ati' rac lban qui didza' dxi'a
laugac bunách yechi'. **6**Bica' ba
bönni' cugác chop ladxë'ë, cu ubij
ladxë'ë neda'.

7Cati' guluzé'ë zhuojqueë' bönni'
na' da'quë' Juan, ni'r gzu lahuë'
Jesús ruí'lenë' bunách nacuá' ni'
didza' ca nac queë' Juan na'. Rë'
lequë':

—¿Bizxa gú'nili' glé'il'i' cati' ni'
gyejli' lu latj ca'z? ¿Naru' gú'nili'
glé'il'i'-në' bönni' naquë' ca tu
gui ruzéycj lei bö' reycj? **8**Chqui'
clëg, ¿bizxa gú'nili' glé'il'i'? ¿Naru'

gú'nili' glé'ilí'-në' bönni' nacuë'
lari' dxí'adau? Nóziczli' nacu'ë
lidxquë' bönni' ta'ná bë'ë bönni'
nácuquë' lari' dxí'adau! ⁹Yetú ca!,
¿bizxa gú'nili' glé'ilí? ¿Naru' gú'nili'
glé'ilí'-në' bönni' ru'lë didza' uláz
queë' Dios? Ca' nac, ráquida!. Rëpa'
lbi'ilí, blé'ilí'-në' bönni' náctérë'
blau ca yezíca'rë' bönni' glu'ë didza'
uláz queë' Dios. ¹⁰Cni nac, le naquë'
Juan bönni' na' rui' didza' ca nac
queë' le nayúj lu guich la'y, rna:
Byu, rsöla'a bönni' gbaz quia',
nörë' ca Li'.

Lë' upé'ë nöz ga tödu!.

¹¹Le nactë rëpa' lbi'ilí!. Gdutë
yödzlyú ni, nutu nu zoa nacr blau
ca Juan, bönni' ni' buquilë' bunách
nis, san nu nac cuídi'dau'z ga rna
bë' Nu na' zoa yehua' yubá nactér
blau ca Juan na'!

¹²'Cati' ni' gzu lahuë' buquilë'
bunách nis Juan, ga rdxintë na'a
dza, bayúdx ta'yáz bunách ga
rna bë' Nu na' zoa yehua' yubá,
atí' nup tunz bayúdx ta'del-li' lei.
¹³Ga bdxintë dza na' blë'ë Juan, le
rna bë' zxba queë' Moisés len le
guluzujë' lu guich yúgu'të bönni'
glu'ë didza' uláz queë' Dios glui'
didza' ca rna bë' Nu na' zoa yehua'
yubá. ¹⁴Chqui' ré'nili' si' lu na'lí' lë
ni, ral-la' gnózili' Juan na' naquë'
Elías, bönni' ni' bë'ë didza' uláz
queë' Dios, bönni' na' Dios gnë'
ral-la' gla' lahuë' leyúbl dza ni
zoaru' na'a. ¹⁵Nu zoa nag len ryöni
ral-la' uzé nag.

¹⁶¿Bizxa usáqui'da' bunách
nacuá' dza ni zoaru' na'a? Nacquë'
ca bi'ida' ta'bö'lí' lu yë'y. Zidzj
tu'lídz lza'cblí', ¹⁷ta'nabi': "Rucödxtu'
queëli' gui. ¿Bizx quië cutu rya'llí?'

Rul-l yéchi'tu' queëli'. ¿Bizx
quië cutu rbödx yéchi'li?" ¹⁸Cni
nacli', le bidë' Juan atí' le cutu
güi' gdahuë' ca ráguli' lbi'ilí, gnëli'
queë!: "Tu' xöhui' dzag lë!" ¹⁹Ni'r
bdxina' neda!, Bönni' Nuhuöaqueë'
Gdu Bunách, len ri'l rahua',
atí' rnëli' quia!: "Naquë' bönni'
huágulë'ë len bönni' ri'jë!. Naquë'
lza'quë' bönni' uquízzj len yezica'
huen dul-la!" Yöl-la' rejni'i queë'
Dios nac bë' ni'a qui le tun nup ta'zí'
lu na'gac lei.

Le gac qui nu curún ca rna xtidzë'ë Dios

²⁰Ni'r gzu lahuë' Jesús ruzeynë'
bach bunách nacuá' yödz gap ni'
benë' zian yöl-la' huac, le cutu'bi'ini
ládxí'gac. ²¹Gudxë' lequë':

—Bica' bayechi' lbi'ilí', bunách
Corazín. Bica' bayechi' lbi'ilí',
bunách Betsaida. La'naru' glac lu
yödz Tiro len lu yödz Sidón yugu'
yöl-la' huac bena' ga zoali', dza
ni'tél lubí'i ládxí'gac bunách Tiro
len Sidón na', lacuë' lari' tëb len
ludxfé' dö icjquë', le luluí' tu'bi'i
ládxí'gac bunách na!. ²²Na'a, neda'
rëpa' lbi'ilí', catí' gdxin dza gchuguë'
Dios quegac bunách, saca' qui'rli'
lbi'ilí' ca la'zaca' la'guí'i bunách
Tiro len Sidón, nup na' busnitië'
Dios. ²³Lbi'ilí', bunách Capernaum,
guc queëli' ca bdxíntëli' ga nu ryaz
yehua' yubá. Huötjli' lu gui' gabíl.
La'naru' glac lu yödz Sodoma yöl-la'
huac bena' ga zoali', lugá'n bunách
yödz ni' ga rdxintë na'a dza. ²⁴Na'a,
neda' rëpa' lbi'ilí', catí' gdxin dza
gchuguë' Dios quegac bunách, saca'
qui'rli' lbi'ilí' ca la'zaca' la'guí'i
bunách Sodoma na!.

Rnë' Jesús: "Gul-dá ga zoa', uzí' ládxi'li!"

25 Dza na! bë'ë didza' Jesús, rnë': —Rgu'a Li' yöl-la' ba, Xuza', nacu' Xani yehua' yubá len Xani luyú ni, le bucachu'u lë ni, cui la'lé'inë' lei bönni' ta'yéjní'në', san bului'nu' lei nup nacgac ca bi'idau!. **26** Ca' gac, Xuza', le cni bdzag ladxu'u Li!. **27** Yúgu'të nudödë' lu na'a Xuza'. Nutu nu nunbë' neda', Zxi'në' Dios, san tuzë' Dios Xuz, len nutu nu nunbë' Lë' Dios Xuz, san tuza' neda', Zxi'në' Dios, lenca' nup na' rë'nda' ului'ida' leygac Dios Xuz. **28** Gul-dá ga zoa' yúgu'tëli' rajxáqui'li' le rúnteczli' dxin qui gdau', len nua'li' yua' zi'i quegac zxba qui gdau', ati' neda' guna' ga uzí' ládxi'li!. **29** Lu yöl-la' nöoxj ladxi' queëli' gul-gún xchina', gacli' ca bëdx ta'zi'ba' yugu' quecba!. Gul-séd lu na'a neda', le naca' nöoxj ladxi' len cuidi' ladxi', ati' gdzöl queëli' yöl-la' ruzí' ladxi', le cuequi dxi ládxi'li!. **30** Yugu' na' ugu'a ibi'ili', le nac le gna bé'ida' ibi'ili', cutu nac baníg, ati' yua' ugu'a ibi'ili' le nac le rusëdda', dza'dau'z nac.

Bönni' uséd queë' Jesús ta'leycjé' deu dza la'y

12 Dza ni!, le nac dza la'y quequé' bönni' judío, gdödë' Jesús gap dë yöl zxoa' xtil, ati' ta'dunë' bönni' uséd queë' len gulazú lauquë' ta'leycjé' deu ga dxia zxoa' xtil len tahuë' zxoa' xtil na!. **2** Catí' gulalé'inë' lë ni bönni' gdau' fariseo, të' Jesús: —Byutsca', tunë' bönni' uséd quiu' le cural-la' gunru' dza la'y.

3 Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—¿Naru' cu nulábinili' lu guich la'y bi benë' David catí' gdunë' ati' guladún ca' nup gulacua'len lë'?

4 Gyazië' lu yu'u queë' Dios len gdahuë' yugu' yöt xtil nagu'uquë' lu bcugu la'y, le cural-la' gahuë' lë' len cutu ral-la' lahuë' bönni' gulacuá'lenë' lë', san légaczë' bxuz dë latj lahuë' lei. **5** ¿Naru' cu nulábinili' le rna bë' zxba queë' Moisés ca tunë' bxuz yugu' dza la'y? Tunë' dxin lõ'a gdau' yugu' dza la'y, len cutu ta'baguë'ë zxcgia!. **6** Na'a, neda' rëpa' ibi'ili', ni zoa' neda', naca' bönni' nacrë' blau ca gdau'!. **7** Cutu réjni'li' lë na' nayúj lu guich la'y, rna: "Rë'nda' huechi' ládxi'li' lza'li', len clëg gdödigacli'-ba' böa' bëwdxdu' ruzégui'gacli'-ba' lu bcugu la'y quia!." La'naru' réjni'li' lë ni, cutu gchúguli' quegac nup cuta'baga' zxcgia!. **8** Ca' nac, le naca' Xani dza la'y neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

Jesús ruúnë' bönni' narequi' në'ë

9 Ni'r buzé'ë ni' Jesús, ati' gyazië' lu yu'u ga tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios bönni' judío. **10** Lu yu'u na' zoë' tu bönni' narequi' në'ë, ati' le té'nnë' la'dzölnë' bi luquïë' Jesús, qui lë ni na' gulanabnë' Lë' bönni' judío uná bë' na', ta'né'!

—¿I dë latj unru' nu re'i catí' nac dza la'y?

11 Bublë'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Nu bönni' nutsë'ë ladjli', chqui' zoaba' tuba' bö'cu' zxila' queë', len chqui' gbixba' lu yero catí' nac dza la'y, ¿naru' cu tsajxönë'·ba' len tsajlijë'·ba'? **12** Záqui'tsquirnë' tu

bönni' ca tuba' bö'cu' zxila!. Qui lë ni na!, dë latj gunru' quegac bunách le nac dxil'a cati' nac dza la'y.

¹³Ni'r Jesús gudxé! bönni' huë! na!: —Bli na'u.

Cati' bulí né'ë, la' böacté dxil'a ca nac yetslá'a né'ë.

¹⁴Ni'r gulurujé! bönni' gdau' fariseo na' ati' glun xtídz'a'quë' ludöddé! Jesús.

Le gnë! bönni' bë'ë didza' uláz queë!
Dios ca ral-la' gac queë! Jesús

¹⁵Cati' ráquibe'inë! lë ni Jesús, buzé'ë ni!, ati' zjaclen Lë! bunách zian. Jesús bunë! yúgu'të nup te'i ladji bunách na! ¹⁶len gna bë'inë! lequë! cutu la'guíxjöi'në! bunách nu naquë!. ¹⁷Cni gnë!, quië butság lë na' gnë! Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë! Dios, gnë!

¹⁸Gul-yutsca!, bönni' ni naquë! huen dxin quia!, Nu na' gröcza! neda!. Nadxi'ida! Lë! len rdzag ladxa'a Lë!. Uchizia! Lë! Bö! La'y. Lë! quíxjöi'në! yúgu'të bunách ca guna!, Cuequi xbeyda! lequë!.

¹⁹Nutu nu tñl-lenë! didza' len cutu ulidzë! zidzj, Len nutu nu yöni chi'ë ga nac zi'tu!.

²⁰Tu guidau' zoa bö cutu quitsjë! lei, Ati' gui' chzoa ul, cutu usulë! lei, Cati' uzoarë! le nac tsahui' queë!.

²¹Lun löz Lë! yúgu'të bunách.

Bönni' judío uná bë' ta'né!:
“Dzag Jesús tu' xöhui”

²²Ni'r djua'quë! ga zoë! Jesús tu bönni' nachúl lahuë! len curné!, le

yu'u lë! bö' xöhui!, ati' Jesús bunë! bönni' na!. Cni guc, rlé'inë! len ru'ë didza' bönni' na' bchul lahuë! len cugné!. ²³Qui lë ni na' gulubani yúgu'të bunách nacuá! ni!, ta'ná: —¿Naru' nactsé! Zxi'n Xsoë! David bönni' ni, Bönni' na' ral-la' guidë?!

²⁴Cati' gulayönnë! lë ni bönni' gdau' fariseo, ta'né!: —Bönni' ni rubijë! yugu! bö' xöhui!, le dzag Lë! Beelzebú tu' xöhui!, xangac bö' xöhui' na!.

²⁵Ráquibe'inë! Jesús lë na' ta'zá' ladxí'quë! ati' rë! lequë!:

—Gáti'tëz ga ta'ná bë! bunách, chqui' la'rúj chopl len la'dil-len lza'gac bunách ni!, nit yöl-la' uná bë! quequë!. Lëzca! cni, chqui' la'rúj chopl bunách nacuá! tu yödz o tu yu'u, len la'dil-l, cutu gac la'día' bunách nacuá! yödz na' o yu'u na!.

²⁶Lëzca! cni, chqui' ubij la' lzë'iz Satanás tu' xöhui!, len la'dil-len la' leygacz bö' xöhui' na!, cinacxz gac gdia' yöl-la' uná bë! qui tu' xöhui? ²⁷Rnali' quia' rubija' yugu! bö' xöhui! le dzag neda' Beelzebú tu' xöhui!. Chqui' runa' cni, cinuzxa dzag nup da'gac lbi'il'i cati' tu'bij bö' xöhui? Qui lë ni na' le tunczë! nac bë! nachixili!. ²⁸Na'a, chqui' neda' rubija' yugu! bö' xöhui! le zoalen neda' yöl-la' huac queë! Dios Bö! La'y, le nacté chbdxin ga zoali' le rna bë'ë Dios.

²⁹¿Naru' huactsa nu bönni' tsazië! lidxë! bönni' nal len cuijë! yugu! yöl-la' tsahui' dzö! lidxë! chqui' zi'al cutu gúguë! bönni' nal na? Ni'r gac tsazië! ulatjë! lidxë! bönni' nal na!.

³⁰'Nu curún neda' tsazxón, rdá'baga' neda', len nu curutúb tsazxón len neda', ruslás nu na!.

31 'Qui lë ni na' rëpa' lbi'ili', ca nac yúgu'të dul-la' tun bunách len yugu' didza' xöhui' ta'ná, unít lahuë' lequë' Dios, san nu bönni' gnë zi'ë queë' Dios Bö' La'y, cutu ca' unít lahuë' lë' Dios. **32** Lëzca' cni, nu bönni' gnë' quia' neda', Bönni' Nuhuöaque' Gdu Bunách, Dios unít lahuë' lë', san nu bönni' gnë' queë' Dios Bö' La'y, cutu ca' unít lahuë' lë' Dios. Cutu unít lahuë' lë' dza ni zoaru' na'a, len cutu unít lahuë' lë' dza zi'a za'.

Le runru' nac bë' le nacru'

33 Gnë' ca! Jesús:

—Chqui' nac dxi'a yag, cuia le nac dxi'a yag na', san chqui' nac xöhui' yag, cuia ca' le nac xöhui'. Cni nac, le rbia yag nac bë' yag na!. **34** Lbi'ili', di'a dza quecba' bël snia' nacli'. ¿Nacx gac güi'lì' dxi'a didza', chqui' nacli' xöhui'? Ca nac le ta'zá' ladxil'gac bunách, lëzca' cni tui' didza!. **35** Didza' dxi'a ru'ë bönni' dxi'a le yu'u icj lädxi'dau'huë' le nac dxi'a, san didza' cunác dxi'a ru'ë bönni' huia'dö' le yu'u icj lädxi'dau'huë' le cunác dxi'a. **36** Qui lë ni na' rëpa' lbi'ili', cati' gdxin dza gchuguë' Dios quegac bunách, cuequi xbeynë' bunách ca nac yúgu'të didza' gulanazë' ca!. **37** Ca nac didza' ru'u, cuequi xbeynë' li', ati' uruju' dxi'a o gbagu'u zxguia' ni'a qui didza' na' bë'u.

Ta'nabnë' Jesús gunë' le gac bë' nu naquë'

38 Ni'r gulubil'ë didza' yugu' bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' tu'sédi, të' Jesús: —Bönni' Usédi, ré'nitu' glé'itu' tu le gunu' le gac bë' dë lu na'u yöl-la' uná bë'.

39 Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë': —Ta'nabnë' neda' guna' tu le gac bë' nu naca' bönni' tua'dö' ni, cuzóa gdu ladxil'quë'. Cutu bi le gac bë' la'lé'inë', san tuz le nac bë' na' ca gac queë' Jonás, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios. **40** Ca na' gac queë' Jonás na', buga'në' lë'ba' böl zxön gdu tsonn dza tsonn yël, lëzca' cni gac quia' neda', Bönni' Nuhuöaque' Gdu Bunách, tsonn dza tsonn yël uga'na' zxan yu. **41** Bönni' gulacu'ë yödz Nínive la'yasë' dza gchuguë' Dios quegac bunách cati' cuequi xbeynë' bunách dza ni zoaru' na'a, ati' le glunë' uspaga' bunách ni zxguia' le gulubil' ladxil'quë' bönni' Nínive na' cati' ni' gdíxjöi'në' lequë' Jonás xtidzë'ë Dios, ati' na'a zoa' ni neda', len náctéra' blau ca Jonás na!. **42** Lëzca' cni, ngul ni' gna bë'nu yödz dë zaca' ga rdöd gbidz beo' ziag tsasnu dza gchuguë' Dios quegac bunách cati' cuequi xbeynë' bunách dza ni zoaru' na'a, ati' le bennu uspaga' lequë' zxguia', le brujnu ngul na' ga nactér zil'tu' quië yóñinu didza' rejnil'i bë'ë Salomón, ati' na'a zoa' ni neda', len náctéra' blau ca Salomón na'.

Cati' rudxín xlatj bö' xöhui'

43 Gnë' ca! Jesús:

—Cati' r-ruj bö' xöhui' yu'u bönni', rda gap nabidx, rguijlg ga uzí' ladxi!. Chqui' cutu gdzöli ga na' uzí' ladxi!, **44** ni'r gna: "Huöja' xlatja' ga ni' bruja!." Cati' udixín ga ni' bruji, tsajxaca' bönni' na', naquë' ca tu yu'u nadách, len nalúa, len chnabá'a quië nu tsajsóa ni!. **45** Ni'r tseaj, tsajxí' yegádx bö' xöhui' nácgactér xöhui' ca lei, ati' la'yáz

yúgu'të, len la'cuá' lu bönni' na', ati' ga udx huayáli'tér ca gac queë' bönni' na' ca guc queë' zi'al. Lëzca' cni gac quegac bunách tua'dö' ni.

Xnë'ë Jesús len yugu' bönni' böchë'ë

⁴⁶Cati' ni' rui'lenë' bunách didza' ni Jesús, guladxinë' ni' xnë'ë Jesús len yugu' bönni' böchë'ë. Gulacu'ë lö'al len glë'nnë' luí'lenë' Jesús didza'. ⁴⁷Ni'r gdíxjöi'në' Jesús tu bönni', rë' Lë':

—Byutsca', nacu'ë lö'al xna'u len yugu' bönni' böchu'u, të'nnë' luí'lenë' Li' didza'.

⁴⁸Bubi'ë didza' Jesús, rë' bönni' na' gdíxjöi'në' Lë' cni, rnë':

—¿Nuzxa caz xna'a len nupxcz bönni' böcha'a?

⁴⁹Ni'r bulí në'ë, bulu'ë yugu' bönni' uséd queë', len rnë':

—Byutsca', bönni' ni nacquë' ca xna'cza' len bóchi'cza'. ⁵⁰Núti'téz nu run ca rë'ncznië' Xuzal' zoë' yehua' yubá, nu ni nac bi'i bóchi'cza', len bi'i zancza', len xna'cza'.

Runë' Isaqui' Jesús ca
nac qui bönni' guz

13 La' dza ni'z brujë' Jesús lu yu'u, ati' yajchö'ë ra'nis zxön. ²Le guladxín ga zoë' Jesús bunách zian, grenë' tu lë'i bárcodau', len gröl'ë ni', ati' bunách zian na' gulacuá' luyú bidx ra'nis zxön na!. ³Ni'r bë'lénë' lequë' didza' Jesús, zian le busédnë' lequë', yugu' le benë' Isaqui', rnë':

—Gul-yutsca', brujë' bönni' guz, zjësië' xseydau!. ⁴Tsal ni' zjësië', glas ra' nöz la'gac xseydau' na', ati' guladxinba' bguindau', glë'jba' xseydau' na!. ⁵Glas luyú ga rö' guiøj

yela'gac xseydau' na', ga na' curó' szxöni yu, ati' la' gulalentë, le curó' ni' szxöni yu. ⁶Ni'r cati' budzá'a, la' gulacuadte len gulabídx lë na' bësië', le cunác ga lun luí. ⁷Gulalén ga gululén lba yötsi' yela'gac xseydau' na' glas, ati' gulazxón lba yötsi' na' len gularöli lë na' bësië', glun ditj lei. ⁸Glas ga nac luyú dxi'a yela'gac xseydau' na', ati' gulunödzj. Gulunödzj yetú gayua'tér ca' la'gac lë na' bësië'. Gulunödzj yetsonnlaj ca' yela'gac na', ati' gulunödzj yechí uruá' ca' yela'gac na!. ⁹Nu zoa nag len ryöni, ral-la' uzé nag.

Le të'ni lun le benë' Isaqui' Jesús

¹⁰Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' uséd queë' len gulanabnë' Lë', ta'në':

—¿Bizz quië ruí'lenu' bunách didza' yugu' le runu' Isaqui'?

¹¹Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Ru'ë lbi'il'i latj Dios tséjni'il'i' le nagachi' ca rna bë'ë Lë' yehua' yubá, san cutu të'ni la'yejní'i bunách ni. ¹²Nu dë qui, Dios unödzjë' qui yelati', ati' szxónitér gata' qui, san nu cudé qui, la'z dui le dë qui gdua. ¹³Qui lë ni na' ruí'lena' lequë' didza' yugu' le runa' Isaqui', le tu'yúë' san cutu ta'lé'inë'. Ta'yönnë' san cutu tu'zé nagquë' len cutu ta'yéjni'në'. ¹⁴Cni rac quequë' quië utság lë na' gnë' Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë':

Le nactë yónili' san cutu tséjni'il'i'.

Uyuli' gnall'i' san cutu glé'il'i',

¹⁵Le nazíd ládzi'dau'gac bunách ni,

Len cutu ryaz icj nagquë'.

Nadzudi' yöj lauquë',

Cui la'lé'inë' len yöj lauquë' na'.
 Cutu luzé nagquë'
 Len cutu luzejni'i ládxi'quë',
 Len cutu luhuöaque' quia' nedal'
 Quië gac una' lequë'.

¹⁶Na'a, bica' ba lbi'ilí, le rle'i yöj lauli' len ryöni nagli'. ¹⁷Le nacté rëpa' lbi'ilí, glë'nnë' la'lé'inë' le rlé'ilí lbi'ilí zian bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios len yugu' bönni' tsahui' san cutu gulalé'inë' lei. Glë'nnë' la'yönnë' le ryönilí lbi'ilí san cutu gulayönnë' lei.

Rusálj la'në' Jesús le benë' Isaqui'

¹⁸Gnë' ca' Jesús:

—Gul-zé nagli' ca nac le bena' Isaqui' qui bönni' guz. ¹⁹Núti'téz nu ryöni didza' ca rna bë'ë Dios yehua' yubá len cutu rejni'i lei, rac qui didza' ryöni nu na' ca guc qui xseydau' na' glas ra' nöz. La' za'të tu' xöhui' len rugúa didza' na' gyu'u icj ládxi'dau'huë' bönni' na'. ²⁰Xseydau' na' glas luyú ga rö' guiøj ruluf' ca rac queë' bönni' ryönnë' didza' na' len la' ruzëtë naguë' lu yöl-la' rudziji queë', ²¹san ca na' cutu rdia' xseydau' na' le cudé ga gun luí, lëzca' cni rac queë' bönni' ni. Cati' gdxin tu le usaca' zi'lë', ati' la'bía ládxi'gac lë' bunách le nazí' lu në'ë didza' na', la' gactë chop ladxé'ë. ²²Xseydau' na' glas ga na' gululén lba yötsi' rului' ca rac queë' bönni' na' ryönnë' didza' na', san rui' ladxé'ë yugu' le dë yödzlyú ni, ati' nazí' yöl-bönni' na', le rui' ladxé'ë yugu' yöl-la' tsahui' qui. Yugu' lë ni ta'röli didza' na' len tun ga cutu gun dxin lu icj ládxi'dau'huë'. ²³Xseydau' na' glas luyú dxi'a rului' ca rac

queë' bönni' ryönnë' didza' na' len réjni'në' lei, ati' run dxin didza' na' lu icj ládxi'dau'huë'. Nacgac la'gac bunách ca xseydau' na' gulunödzj yetú gayua'tér ca'. Nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' gulunödzj yetsonnlalj ca', ati' nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' gulunödzj yechí uruá' ca'.

Guíxi'dau' xöhui' nalá' ca nac yöl zxoa' xtil

²⁴Yetú le benë' Isaqui' Jesús, rë' lequë':

—Ca gac ga gdxin le rna bë'ë Dios yehua' yubá nac ca guc qui xseydau' dxi'a guzë' tu bönni' ga nac la' yöl queë'. ²⁵Tsal na' tasië' bönni' nacu'ë lidxë', bdxin ni' tu nu curle'i lë' dxi'a, ati' yjöz la' yöl queë' xsey guíxi'dau' xöhui' nalá' ca nac yöl zxoa' xtil, ati' böjë' xlatjë'. ²⁶Cati' blen zxoa' xtil na' len grö' deu qui, ga na' dxia xui'i, ni'r glac bë' guíxi'dau' xöhui' na'. ²⁷Ni'r guladxinë' bönni' huen dxin ga zoë' bönni' xan la' yöl na', len të' lë': “Xan, chqui' guzu' xseydau' dxi'a la' yöl quiu', ḷnacx guc gulalén guíxi'dau' xöhui' na'?” ²⁸Gudxé' lequë' xan la' yöl na', rnë': “Benë' cni bönni' curlé'inë' neda' dxi'a.” Ni'r gulanabnë' lë' huen dxin na', ta'në': “¿I rë'nnu' tseajtu' tsjöltju' guíxi'dau' xöhui' na'?” ²⁹Xanqué' rë' lequë': “Cutu. Nazx ca' cati' gládzu'li' guíxi'dau' xöhui' na', gládzu'lentëli' ca' yöl zxoa' xtil. ³⁰Dxi'ar gac güi'li' latj la'zxöngar tsazxón cati' gdxinxr dza tsajtubru' lei, ati' ni'r gyëpa' nup lutüb lei: Gul-túb zi'al guíxi'dau' xöhui' na' len gul-guga' tsajxúndj hueaj quië

uzégui'ru' lei, ati' ni'r utubli' zxoa'
xtil lu yu'u quia!"

**Runë' Isaqui' Jesús ca nac
qui xsey mostaza**

³¹ Yetú le benë' Isaqui' Jesús, rë'
lequë':

—Ca gac ga gdxin le rna bë'ë
Dios yehua' yubá, gac ca rac qui
tu xsey mostaza, le guzë' tu bönni'
ga nac la' yël queë'. ³² Le nactë
nactër cuidi' xsey mostaza na' ca
yúgu'të xseydau' yezica', san cati'
chnadúz, rzxöntér ca yúgu'të guixi'
cuán len rac zxön ca nac tu yag, ati'
ta'dxinba' bguindau' tun lidxcb'a' lu
zxuza' në'i.

Runë' Isaqui' Jesús qui xnë'i yöt xtil

³³ Yetú le benë' Isaqui' Jesús, rë'
lequë':

—Ca gac ga gdxin le rna bë'ë Dios
yehua' yubá gac ca le run xnë'i yöt
xtil, le buchíxnu ngul len tsonn
lbix yöjz zxoa' xtil, ati' gyazx gdutë
cua na'.

Le rë'ni gun le runë' Isaqui' Jesús

³⁴ Yúgu'të lë ni benë' Isaqui' Jesús,
bë'lenë' bunách nacuá' ni' didza',
len cutu bi didza' bë'lenë' lequë' le
cubenë' Isaqui'. ³⁵ Cni benë' quië
butsgá' lë na' buzujë' lu guich bönni'
bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë':

Gu'a didza' yugu' le guna' Isaqui'.
Gnia' yugu' le nagachi' cati' ni'
gzu lau zi'a guta' yödzlyú.

**Rguixjö'ë Jesús le benë'
Isaqui' qui guíxi'dau' xöhui'
nalá' ca nac yöl zxoa' xtil**

³⁶ Ni'r buzeynë' bunách nacuá'
ni' didza' Jesús, busölë'ë lequë', ati'

gyazië' yu'u. Ni'r guladxinë' ga zoë'
bönni' uséd queë' len të' Lë':

—Gdixjöi' netu' le rë'ni gna lë na'
benu' Isaqui' qui guíxi'dau' xöhui'
nalá' ca nac yöl zxoa' xtil.

³⁷ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Bönni' razë' xseydau' dxì'a naca'
neda', Bönni' Nuhuöaque' Gdu
Bunách. ³⁸ La' yël na' nac yödzlyú
ni, ati' xseydau' dxì'a na' ruluí' ca
nacgac nup nababgac ga rna bë'ë
Dios. Guíxi'dau' xöhui' na' nalá' ca
nac yöl zxoa' xtil ruluí' ca nacgac
nup nacgac qui tu' xöhui'. ³⁹ Nu na'
curle'i dxì'a xan la' yël na' len yjöz
guíxi'dau' xöhui' na', tu' xöhui'cz
nac. Dza lutubë' na' ruluí' ca gac
dza udx qui yödzlyú ni, ati' nup na'
tu'túb nacgac gbaz la'y queë' Dios.

⁴⁰ Ca na' guc, gulutubë' guíxi'dau'
xöhui' na', len guluzégui'ë lei lu gui',
lëzca' cni gac cati' udx qui yödzlyú
ni. ⁴¹ Neda', Bönni' Nuhuöaque'
Gdu Bunách, gsóla'gaca'-në' gbaz
la'y quia', ati' lubijë' ga rna bë'ë
Dios yúgu'të nup tun ga tun
dul-la' lza'gac lenca' nup tua' dö'.

⁴² Yugu' gbaz la'y na' la'gu'ë lu gui'
gabíl yugu' bönni' tua'dö' na'. Ni'
la'bödxë' len lutfl-l láya'quë'. ⁴³ Ni'r
la'yép yös yení' bunách tsahui',
lacquë' ca gbidz ga ni' rna bë'ë Dios
yehua' yubá. Nu zoa nag len ryöni
ral-la' uzé nag.

**Runë' Isaqui' Jesús qui tu
yöl-la' tsahui' nagachi'**

⁴⁴ Lëzca' cni benë' Isaqui' Jesús,
rnë':

—Le rna bë'ë Dios yehua' yubá
nac ca tu yöl-la' tsahui' nagachi' tu
la' yël. Catil' budzölnë' lei tu bönni',
bucachë'ë lei leyúbl ga na' bgachi',

ati' lu yöl-la' rudziji queë' gyijë',
yjéti'ë yúgu'të le dë queë' ati' gu'uë'
la' yël na' quië gata' queë' yöl-la'
tsahui' na'!

**Runë' Isaqui' Jesús qui
tu bga záqui'tsqui**

45 Gnë' ca' Jesús:

—Ca ral-la' së ládzi'l'i le rna bë'ë
Dios yehua' yubá nac ca benë' tu
bönni' ra'uë' len ruúti'ë, rguiljë'
yugu' bga dxi'a. **46** Catí' bdzölnë'
tu bga záqui'tsqui, gyijë', yjéti'ë
yúgu'të le dë queë', ati' gu'uë' bga
na'!

Runë' Isaqui' Jesús qui tu yöøj böł

47 Lézca' cni gnë' Jesús:

—Ca gac ga gdxin le rna bë'ë
Dios yehua' yubá, gac ca run tu
yöøj böł le ta'chiljë' bönni' lu nis
zxön, le rajxí' zian böł gza'a. **48** Catí'
chbdza' yöøj na', gulubijë' lei
luyú bidz ra' nis zxön na', ati' ni'
gulabö'lë len gulagu'ë-ba' lu bdö'a
yugu' böł dxi'a, san yugu' böł ca'z,
gularu'në'-ba'. **49** Lézca' cni gac catí'
udz qui yödzlyú ni. La'rujë' gbaz
la'y queë' Dios ati' lubijë' quizi
bunách tsahui', lucuitië' lequë' ladz
bunách tua'dö'.

50 Ni'r la'gu'ë lu gui' gabíl bunách
tua'dö' na'. Ni' la'bödxë' len lutíl-l
láya'quë'.

**Yöl-la' tsahui' le nac
gul len le nac cub**

51 Ni'r Jesús gnabnë' yugu' bönni'
usëd queë', rnë':

—¿I réjni'l'i yúgu'të lë ni?

Gulubi'ë didza', të' Lë':

—Ja, Xan.

52 Jesús gudxë' lequë':

—Cati' chnazí' lu në'ë bönni' gdau'
usëdi le rna bë'ë Dios yehua' yubá,
naquë' ca bönni' xan yu'u, rbijë'
ladj yöl-la' tsahui' queë' le nac
cub len le nac gul, le nacgac dxi'a,
ruzi'ë xbey.

Le benë' Jesús yödz Nazaret

53 Catí' budx benë' yugu' Isaqui'
ni Jesús, buzé'ë ni!. **54** Catí' budxinë'
ladzë', busëdnë' bunách nacuá' lu
yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios
bönni' judío, ati' gulubannë', ta'në':

—¿Gazxcz bzëdnë' yöl-la' rejní'i ni
bönni' ni? ¿Nacxcz nac, runë' yugu'
yöl-la' huac ni? **55** Naquë' bönni' ni
zxi'në' bönni' bëdx yag, ati' lënu
María xnë'ë. Naquë' böchí'quë'
Jacobo len José len Simón len Judas.
56 Lézca' nacuá'lennu rë'u ni ngul
zanë!. ¿Gazxcz bzëdnë' yúgu'të lë ni?

57 Qui lë ni na' glac chop
ládzi'quë', guluka'në' Lë!. Ni'r Jesús
gudxë' lequë':

—Tun ba la'n bönni' ru'ë didza'
uláz queë' Dios yúgu'të bunách, san
cutu tun lë' ba la'n bunách uládz
queë' len bunách nacuá' lidxë'.

58 Qui lë ni na' cutu benë' Jesús ni'
zian yöl-la' huac, le cutu ta'yejlë'ë
Lë'.

**Ca guludöddë' Juan, bönni'
buquilë' bunách nis**

14 Lu dza ni', byönnë' Herodes,
bönni' rna bë'ë luyú Galilea,
ca nacgac yöl-la' huac runë' Jesús.

2 Herodes na' gudxë' yugu' ni'a në'ë,
rnë':

—Bönni' ni Juan, bönni' buquilë'
bunách nis. Chbubanë' lu yöl-la' gut.
Qui lë ni na' dë lu në'ë yöl-la' huac
zxön na'!

³Cni gnë' Herodes le bsölë'ë lëczë'l bönni' gulazönë' Juan len glúguë'ë lë' du guia, ati' gulaguë' lë' lidx guia le gú'ninu cni Herodías, ngul na' gucnu ngul queë' Felipe, böchë'ë Herodes na!. ⁴Cni benë' Herodes, le gudxë' lë' Juan na!: "Cutu ral-la' sóalenu'-nu."

⁵Qui lë ni na' gu'nnë' Herodes gdöddë' Juan, san gúdxinë' la'dá'baga! lë' bunách lu yödz ni', le taqui bunách naquë' Juan na' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios. ⁶Ni'r cati' guc lni qui dza gyé'inë' iz Herodes, brujbi' bi'i ngul queënu Herodías na' len bya'abi' laugac nup nacuá' lni na', ati' bdzag ladxë'ë-bi' Herodes. ⁷Gzxi' lu në'ë Herodes len benë' tsutsu xtidzë'ë unödżjë' queëbi' bíti'téz bi gnabbi' lahuë!. ⁸Le chnusédinu-bi' zi'l xna'bi', gudxbi' lë':

—Benn quia' na'a tu lu zxiga' zxön icjë' Juan, bönni' buquilë' bunách nis.

⁹Ni'r bui'nnë' Herodes, san le chbenë' tsutsu xtidzë'ë, len le gulayöni lë' nup ti'j tágulen lë', qui lë ni na' gna bél'inë' nu tsajnödżj queëbi' icjë' Juan na!. ¹⁰Cni guc, bsölë'ë nu tsajríg yenë' Juan ga ni' yu'ë lidx guia. ¹¹Bönni' na' nasölë'ë bu'ë icjë' Juan na!, yu'u lu zxiga' zxön, ati' bunödżjë' lei queëbi' bi'i ngul na', ati' lëbi' bua'bi' lei queënu xna'bi'.

¹²Ni'r guladxinë' ni' bönni' guladé'ë Juan na!, ati' guluú'ë lë' len gulucachë'ë lë!. Gdöd ni', yajtíxjö'lcnë' Jesús ca glac lë ni.

Jesús rugahuë' zianr ca chiún gayuá' bunách

¹³Cati' ráquibe'inë' lë ni Jesús, buzé'ë ni', ati' grenë' tu lë'i

bárcodau', zijë' la' queëzë' tu latj ca'z. Catí' gulayöni bunách tsijë' ni', gularujë' yugu' yödz ni', yjaquë' ga ni' gdxinë', ta'zë'i ní'aquë'. ¹⁴Cati' burujë' lë'i barco Jesús, blé'inë' nacuá' ni' bunách zian, ati' buechi' ladxë'ë lequë' len bunë' nup te'i, nútsa'gac ladjquë'. ¹⁵Cati' chrdzö' dza na', guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' uséd queë', len té' Lë':

—Chrdzö' na'a, ati' ca'z nac latj ni. Busöla' bunách ni tsjaquë' gap dë yödzdau' quië la'uë' bi lahuë!.

¹⁶Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Cutu run bayúdx tsjaquë!. Gul-nödżj lbi'ili' le lahuë!.

¹⁷Ni'r té' Lë':

—Gayu'z yöt xtil dë len chopzba' ból dëba' queëtu' ni.

¹⁸Jesús rë' lequë':

—Gul-dguá' quia' ni.

¹⁹Ni'r gna bél'inë' bunách na' Jesús la'ból' ga yu'u daca!. Gdöd na' gdel-lë'ë gayu' yöt xtil na' len chopba' ból na', ati' bchis lahuë', ruyué' zaca' yehua' yubá. Gudxë' Dios: "Xclenu!". Ni'r buzxuzxjë' yöt xtil na' len budödë' lei lu na'queë' bönni' uséd queë', ati' lequë' gulaguisië' lei laugac bunách zian na!. ²⁰Glahuë' yúgu'té' len guluhuöljnë!. Ni'r gulutubë' bizxj naga'ngac len guludzé'ë chinnu bdö'a. ²¹Bönni' ni' glahuë' glaquë' gdu chiún gayu'ë, san nutu nu blab yugu' ngul len bi'ida!

Jesús rzë'i ni'ë lu nis zxön

²²Ni'r la' bentë' Jesús ga gulabenë' lë'i bárcodau' bönni' uséd queë', tsjaquë', la'nöré' lahuë', la'dödë' yetslá'a nis zxön ni', tsal na' uzeynë' Lë' bunách nacuá' ni' didza!. ²³Cati'

chnusölë'ë bunách na' Jesús, grenë' ga nac tu lu guí'adau' ga ni' yajsóë' tuzë'. Ni' bulidzë' Dios. Cati' chgul, tuzë' zoë' ni'. ²⁴Bárcodau' ga na' nacu'ë bönni' uséd queë' rdöd gatsj lahui'l nis zxön na', ati' ryas bárcodau' na' le ryas rdxia nis zxön na', le ruzaga' barco na' bö' reycj. ²⁵Gdöd ladxi' yël, gbiguë'ë Jesús gal-la' ga na' nacu'ë, rzë'i ni'ë lu nis zxön. ²⁶Cati' gulalé'inë' Lë' bönni' uséd queë', rzë'i ni'ë lu nis zxön, szxöni gulabö'ë baguï'i le tádxinë'. Gulabödxyë'ë, ta'në':

—Tu bxin na'.

²⁷Ni'r Jesús la' bulidztë' lequë', rnë': —Gul-zxöni ládxil'i!. Neda' ni.

Cutu gádxili'.

²⁸Ni'r bubil'ë didza' Pedro, rë' Jesús:

—Xan, chqui' nacu' Li', gna be'l neda' guida' ga na' zu' lu nis.

²⁹Jesús gudxe' lë':

—Gda.

Ni'r bötjë' Pedro lë'i bárcodau' na' len gzë'i ni'ë lu nis zxön, ziji' ga na' zoë' Jesús. ³⁰Ni'r cati' blé'inë' Pedro ca rutá nis bö' na' reycj, gúdxinë'. Ni'r gzu lahuë' rötjë' lu nis, ati' grödxyë'ë. Bulidzë' Jesús, rnë':

—Xan, buslá neda'.

³¹Jesús la' bulitë në'ë. Buguel-lë'ë lë', len rë' lë':

—Latil'z réjlë'u neda'. ¿Bizz quië guc chop ladxu'u?

³²Cati' gulubenë' lë'i bárcodau' na', grö' dxi bö' na' reycj. ³³Ni'r gulayíj ládxil'quë' Jesús bönni' nacu'ë lë'i bárcodau' na', ta'në':

—Le nactë, Zxi'në' Dios nacu'.

Jesús ruúnë' bönni' huë' nacu'ë Genesaret

³⁴Cati' chguladödë' yetslá'a nis zxön na', la' guladxintë' lu xyu yödz

Genesaret. ³⁵Cati' guluúnbë'ë Jesús bönni' yödz ni', gulasölë'ë didza' gdutë luyú ni', ati' djua'quë' ga zoë' Jesús yúgu'të nup te'i. ³⁶Gláta'yue' lahuë' Jesús gu'ë lequë' latj la'ganzë' rui'i lari' nacuë', ati' la' guluhuöactë yúgu'të nup na' gulagán lari' na'!

Le tun ga cunacru' dxi'a lahuë' Dios

15 Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús yugu' bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' tu'sëdi, narujquë' Jerusalén, ati' të' Jesús:

²—¿Bizz quië tunë' bönni' uséd quiu' le rdöd bë'i ca nac le nalébiru' runru' ca glunë' xuz xtau'ru'? Cutu ta'guíb na'quë' ca nac qui gdau' cati' zi'a lahuë'.

³Bubi'ë didza' Jesús, gnabnë' lequë', rnë':

—¿Bizz quië lbi'il'i ca' ruca'nli' ca'z zxba queë' Dios quië gunli' le nalébili' runli'? ⁴Cni nac, le gna bë'inë' lbi'il'i Dios, gnë': “Ben ba la'n xuz xna'u”, len gnë' ca': “Nu gnë zi' qui xuz xnë'i, tsaz gat nu na!” ⁵San lbi'il'i rnali': “Chqui' nu guië xuz xnë'i: Cutu bi gac gunna' quiu' le chgzxi' lu na'a gunna' queë' Dios yúgu'të, ⁶cutur bi ral-la' gun qui xuz xnë'i nu na!” Cni runli', ruca'nli' ca'z le gna bë'ë Dios, quië gunli' le nalébili' runli'. ⁷Lbi'il'i, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli', gdu gdíjxö'ë ca nacli' Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë':

⁸Bönni' ni, lu rú'agaczë' tunë'
neda' ba la'n,

Len clëg gdu ládxil'quë'.

⁹Daduz nac le ta'yij ládxil'quë'
neda'

Le tu'sëdnë' yugu' le gulaná bë'
bunách.

10 Ni'r bulidzë' bunách nacuá' ni'
Jesús, rë' lequë':

—Gul-zé nagli' le gyépa' lbi'ili'
len gul-tsejní'i. **11** Clég le ryaz ru'ë
bönni' run ga cunaquë' dxi'a lahuë'
Dios, san le r-ruj ru'ë, lë ni run ga
cunaquë' dxi'a lahuë' Dios.

12 Ni'r gulabiguë'ë ga zoë' Jesús
bönni' uséd queë', len të' Lë':

—¿I nöznu' gulaleynë' bönni' gdau'
fariseo cati' gulayönnë' didza' ni
bë'u?

13 Ni'r bubi'ë didza' Jesús, rë'
lequë':

—Yúgu'të le nadúz, le cuguzë'
Xuza' zoë' yehua' yubá, huaduljgac
gdu luí. **14** Gul-cá'n lequë'. Chnachúl
lauquë' len ta'ché'ë nup nachúl
laugac. Chqui' tu bönni' lau chul
gché'ë yetüé' bönni' lau chul, gropë'
la'bixë' lu yero.

15 Ni'r bubi'ë didza' Pedro, rë'
Jesús:

—Bzejni'i netu' lë ni runu' lsaquí'.

16 Jesús rë' lequë':

—¿Naru' cu réjni'tsali' ca' lbi'ili'?
17 ¿Naru' cu réjni'tsali' ryaz lë'ru'
yúgu'të le ryaz rú'aru', ati' rurúj
lë'ru'? **18** Na'a, le r-ruj rú'ali', lu icj
ládxí'dau'lí' za', ati' lë ni run ga
cunacli' dxi'a lahuë' Dios. **19** Cni
rac, le ta'lén lu icj ládxí'dau'lí' yugu'
le rza' ládxí'lí' le cunác, le lun
ga gdódili' bunách, len le lun ga
quitsjli' zxba qui yöl-la' nutság na!,
len le cunác runli', len yugu' le rzé
ládxí'lí' cuanli', len yugu' le rnéli'
qui lza'lí' le cunácz, len yugu' le
rné xóhui'lí!. **20** Yugu' le cni tun ga
cunaquë' dxi'a lahuë' Dios tu bönni',
san chqui' cunayár në'ë ca nac qui
gdau' cati' bi gahuë', cutu gun ga
cunaquë' dxi'a lahuë' Dios.

Réjlë'nu Jesús ngul gza'a

21 Ni'r buzé'ë ni' Jesús, gyijë' lu
xyu yödz Tiro len yödz Sidón.

22 Brujnu yödz ni' tu ngul nababnu
Canaán, ati' bë'nu zidzj didza', rënu
Jesús:

—Xan, zxi'n xsoë' David, buechi'
ladxi' neda!. Bi'i ngul quia' szxöni
rzaca' rguilbi' le yu'u lëbí' bö'
xöhui'.

23 Cutu bi didza' bubilë' Jesús. Ni'r
gulabiguë'ë ga zoë' bönni' uséd
queë', ati' glë' Lë', ta'né':

—Busöla'-nu, le za'nu cùdzu'ru'
rbödxya'anu.

24 Ni'r bubi'ë didza' Jesús, rë'-nu:
—Dios nasölë'ë neda' gáclena'
bunách Israel, nacgac ca bö'cu'
zxíla'dau' nanitcba'.

25 Ni'r gbíga'nu ga zoë' Jesús ngul
na' len gyij ládxí'nu Lë', rënu Lë':

—Xan, guclen neda'.

26 Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Cutu nac dxi'a uguaru' yöt
quecbi' bi'idau' len chu'nru' lei
laucba' bö'cu'dau'.

27 Ni'r rënu Jesús ngul na', rnanu:

—Ja, Xan, san táguba' bö'cu'dau'
na' le bizxj tu'huóxj ga tagu xancba'.

28 Ni'r bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Nguldau!. Gdu nac ca réjlë'u
neda!. Gac quiu' ca rë'nnu'.

La' ni'z böáctëbi' bi'i nguldau'
queënu.

Jesús ruúnë' zian nup te'i

29 Ni'r buzé'ë ni' Jesús len gdödë'
ga nac ra' nis zxön qui Galilea.
Grenë' ga nac tu lu guí'adau', ati'
ni' grö'ë. **30** Guladxín ga zoë' Jesús
bunách zian djua'quë' nup cuta'zá'
len nup nachúl laugac, len nup

cuta'né, len nup narugu ni'a na'gac, len zianr nup te'lí, ati' gulaguixjé! lequë! xni'ë Jesús, ati' Lé! buné! lequë!. ³¹Gulubani bunách ni' ca nac le benë! Jesús, le gulalé'inë! tu'né nup cugulané, ati' nuhuöacgac nup grugu ni'a na'gac, ati' tu'zá! nup cugulazá!, ati' tu'le'i nup bchul laugac. Qui lë ni na' gulagu'ë yöl-la' ba Dios quegac bunách Israel.

**Jesús rugahuë! zianr ca
choa' gayuá! bunách**

³²Ni'r Jesús bulidzé! yugu' bönni! uséd queë!, len rë! lequë!:

—Ruhuechi' ladxa'a bunách zian ni, le chguc tsonn dza zá'clenë! neda' len cutu bi dë le lahuë!. Cutu rë'nda' usóla'gaca'-në! tshuójquë! lidxquë! ta'dunzé! ca!, nazx ca' ludú ládzi'quë! la' nöz.

³³Ni'r té! Lé! bönni! uséd queë!, ta'né!:

—¿Gazxcz gdzólitu' yöt xtil zian lu latj ca'z ni, le ugágutu' bunách zian ni?

³⁴Gnabnë! lequë! Jesús, rnë!:
—¿Balx yöt xtil dë queëli?

Gulubi'ë didza!, ta'né!:

—Gadx, ati' nababzba' böl cuidi!
dëba' queëtu' ni.

³⁵Ni'r Jesús gna bé'inë! bunách zian na' la'bó! lu yu. ³⁶Gdel-lé!ë gadx yöt xtil na' len yugu' böl na'
ati' gudxé! Dios: "Xclenu!". Ni'r buzxuzzxjé! gropté na' len bunödzjé!
quequë! bönni! uséd queë!, ati'
lequë! gulaguisië! laugac bunách zian na!. ³⁷Glahuë! yúgu'té! len guluhuölnjé!. Gdöd ni' gulutubé!
le bizxj naga'ngac, ati' guludzé!ë gadx bdö'a. ³⁸Nacquë! choa' gayu'ë bönni! na' glahuë!, san nutu nu

blab yugu' ngul len bi'idau!. ³⁹Ni'r Jesús busölë!ë bunách na' tshuójquë! lidxquë!, ati' grenë! lë'i bárcodau!
ni!, zijë! lu xyu yödz Magdala.

**Ta'nabnë! Jesús gunë! tu le
gac bë! nuzxa naquë!**

16 Ni'r guladxinë! ga zoë!
Jesús yugu' bönni! gdau!
fariseo len yugu' bönni! gdau!
saduceo quië la'zí! bë!ë Jesús, ati'
gulanabnë! Lé! gunë! tu le gac bë!
ga za! yöl-la' uná bë! queë!. ²Bubi'ë
didza! Jesús, rë! lequë!:

—Cati' rdzö!, rnali' cni: "Gun
dxi'a cxö, le rö! böaj xna luzxbá."

³Cati' nac zildau!, rnali' cni: "Cutu
gun dxi'a na'a dza le rö! böaj xna
len ruchúl luzxbá." Lbi'ilí!, bönni!
ruluí'z tsahui' cuinli!. Rac gnë
ya'ali' nac gun luzxbá, san cutu
gac tséjni'li' le rusëdi le tac dza ni
zoaru' na'a. ⁴Bunách tua'dö! cuzóá
gdu ládzi'gac ta'nabi neda' guna'
tu le gac bë! nu naca', san cutu bi
le gac bë! la'lé!inë!. Tuz lë na' guc
bë! ca guc queë! Jonás, bönni! bë!ë
didza! uláz queë! Dios la'lé!inë!.

Ni'r buca'në! lequë! Jesús, zhuójë!.

**Le tu'sédnë! bönni! gdau'
nac ca xnë'i yöt xtil**

⁵Cati' guladxinë! yetslá'a nis zxön
ni!, gláquiбе'iné! bönni! uséd queë!
Jesús glal ládzi'quë! lu'ë le lahuë!.

⁶Ni'r Jesús gudxé! lequë!:

—Gul-yutsca!. Gul-gún chi'i cuinli'
qui le nac ca xnë'i yöt xtil quequë!
bönni! gdau! fariseo len quequë!
bönni! gdau! saduceo.

⁷Ni'r la' légaczé! glun xtídfa'quë!
bönni! uséd queë!, ta'né!:

—Rnë! cni le cunua'ru' yöt xtil.

⁸Ráquibe'inë' lë ni Jesús, ati' rë' lequë':

—¿Bizz quië run xtídfa'li' la' lbi'izli' le cunua'li' yöt xtil? Lati'z réjlë'li' neda!. ⁹¿Naru' cu réjni'tsali' len cu rajnýtsali' ca guc quegac gayu' yöt xtil ni', lë na' glahuë' chián gayu'ë bönni', ati' tsca zian bdö'a butubli'? ¹⁰¿Naru' cu rajnýtsali' ca' ca guc quegac gadx yöt xtil ni', lë na' glahuë' choa' gayu'ë bönni' ati' tsca zian bdö'a butubli'? ¹¹¿Naru' cu réjni'li'? Cutu bë'a didza' qui yöt xtil cati' gudxa' lbi'ili' gun chi'i cuinli' qui le nac ca xnë'i yöt xtil quequë' bönni' gdau' fariseo len quequë' bönni' gdau' saduceo.

¹²Ni'r gulayéjní'në' cutu gudxë' lequë' Jesús lun chi'i cuinqué' qui xnë'i yöt xtil, san ral-la' lun chi'i cuinqué' qui le tu'sédnë' yugu' bönni' gdau' fariseo len yugu' bönni' gdau' saduceo.

Pedro rnë' Jesús naquë' Cristo

¹³Cati' bdxinë' Jesús lu xyu yödz Cesarea, ga na' rna bë'ë Filipo, gnabnë' yugu' bönni' uséd queë', rnë':

—¿Nacx ta'ná bunách nu naca' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách?

¹⁴Gulubi'ë didza', ta'né':

—La'quë' ta'né': "Juan nacu', bönni' ni' buquilë' bunách nis." Yela'quë' ta'né': "Elías nacu', bönni' ni' bë'ë didza' uláz queë' Dios dza ni'të." Yela'quë' ta'né': "Jeremías nacu', o yetúë' bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios."

¹⁵Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Nazxga lbi'ili', ¿nuzxa rnali' naca' neda'?

¹⁶Bubi'ë didza' Simón Pedro, rë' Lë':

—Li' nacu' Cristo, Zxi'në' Dios ban. ¹⁷Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë': —Bica' bau' li', Simón, zxi'në' Jonás, le cutu bului'inë' li' lë ni nu bönni', san Xuza' zoë' yehua' yubá bului'inë' li' lë ni. ¹⁸Neda' répa' li', li' nacu' Pedro, ati' lu guijöy ni ucu'a nup ludúb quia', ati' yöl-la' uná bë' qui tu' xöhui' cutu saqui' uzaga' xnözqué'. ¹⁹Gunna' quiu' yugu' zxi'n guia qui latj ga rna bë' Nu zoa yehua' yubá. Le gna bë'u luyú ni, chgna bë' ca' Nu na' zoa yehua' yubá, ati' le gu'u latj gac luyú ni, chbë' latj gac lë na' Nu na' zoa ni' yehua' yubá.

²⁰Ni'r Jesús gna bë'inë' yugu' bönni' uséd queë' nutu nu lë'ë naquë' Lë' Cristo.

Jesús rguíxjö'ë ca zi'a ludöddë' Lë'

²¹La' dza ni'z gzu lahuë' Jesús rguíxjö'i'në' yugu' bönni' uséd queë' run bayúdx tsijë' Jerusalén, ati' ni' lusaca' zi'ë Lë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i, len bönni' gdau' tu'sédi, ati' ni'r ludöddë' Lë', san cati' gac tsonn dza ubanë' lu yöl-la' gut. ²²Ni'r quizi bchë'ë Jesús Pedro len gzu lahuë' rdil-lë' Lë' didza', rnë':

—Xan, cutu gu'ë latj Dios. Cutu ca' gac quiu' ca rnau'.

²³Ni'r bueycjë' Jesús, len rë' Pedro:

—Bcuit ga zoa!. Runu' ca run Satanás, tu' xöhui!. Runu' ga gac chop ladxa'a le cutu nac ca rza'

ladxë'ë Dios le rza' ladxu'u li', san ca ta'zá'z ládxi'gac bunách.

²⁴Ni'r Jesúś gudxë' yugu' bönni' uséd queë', rnë':

—Chqui' zoë' bönni' rë'nnë' të'ë neda', ral-la' uzó'ë tsla'l yugu' le rzë ladxë'ë, len gaquë' ca tu bönni' zijië' zajté'ë lë'i yag cruz, ati' ni'r gac të'ë neda'. ²⁵Nu bönni' guë'nnë' gun chi'ë yöl-la' na'bán queë', unitië' lei, san bönni' unitië' yöl-la' na'bán queë' le dë'ë neda', gata' queë' yöl-la' na'bán gdu. ²⁶¿Bizxa uzi'tsë' xbey bönni' chqui' utubë' yúgu'të le dë yödzlyú ni san unitië' yöl-la' na'bán gdu queë'? ¿Bizxa caz gac unödzjë' bönni' quië gata' queë' yöl-la' na'bán gdu? ²⁷Cni rnia', le huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, dzag neda' yöl-la' yení' queë' Xuza' Dios, len dzagquë' neda' gbaz la'y quia!. Ni'r ubi'a qui queë bunách tsca nac le nungac. ²⁸Le nactë rëpa' Ibi'ilii: "Cutu ca' lat la'gac nup nacuá' ni cati' la'le'ir duná bë'a neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách."

Rdza' ca nalá' lahuë' Jesúś

17 Gdöd xop dza, Jesúś
gdel-lë'ë Pedro len Jacobo
len Juan, böchë'ë Jacobo na', ati'
bchë'ë lequë', yjaquë' quizi ga nac
tu lu gui'a sib. ²Ni' bdza' ca nalá'
lahuë' Jesúś laquë!. Gyëp yös yení'
lahuë' Jesúś ca ruzení' gbidz, ati'
böac chguichdau'z lari' nacuë' ca
yení'. ³Ni'r gulalé'inë' bönni' uséd
queë' na' buluí' lauquë' Moisés len
Elías, tuí'lenë' Jesúś didza!. ⁴Ni'r
Pedro rë' Jesúś:

—Xan, nac dxia' zoaru' ni.
Chqui' rë'nnu', guna' ni tsonn

yu'u lága'dau', tu quiu', yetú queë'
Moisés, len yetú queë' Elías.

⁵Tsal ni' ru'ë didza' ni Pedro, la'
grö'të ni' tu böaj yení' le gzxoа lequë',
ati' lu böaj na' byön chi'i nu rna:

—Bönni' ni Zxi'ncza!. Nadxi'ida'-në'
len rdzag ladxa'a Lë!. Gul-zé nagli'
didza' gu'ë.

⁶Cati' gulayönnë' chi'i na' bönni'
uséd queë', guladzö'ë guzru'al len
gladxi guladzöbnë'. ⁷Ni'r gbiguë'ë
Jesúś ga na' nacu'ë, ati' gdanë'
lequë', rnë':

—Gul-tsás. Cutu gádxili'.

⁸Cati' gulachís lauquë', guluyíë',
nutur nu gulalé'inë', san tuzé' Jesúś.

⁹Cati' ni' tu'dinnië' lu gui'a na',
gna bë'inë' lequë' Jesúś, rnë':

—Nutu nu guiëli' ca guc lë ni blé'ili'
cati' ubanra' lu yöl-la' gut neda',
Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

¹⁰Ni'r gulanabnë' Lë' bönni' uséd
queë', ta'né':

—¿Bizx quië ta'né' bönni' gdau'
usëdi run bayúdx uluí' lahuë' Elías
zi'al ca uluí' lahuë' Cristo?

¹¹Bubi'ë didza' Jesúś, rë' lequë':

—Le nactë uluí' lauczë' zi'al Elías,
len uca'në' tsahui' yúgu'të. ¹²Neda'
rëpa' Ibi'ilii: "Chbuluí' lahuë' Elías na',
san cutu guluúnbe'ë lë', ati' yúgu'të ca
rnaz quequë' glunë' queë!." Lëzca' cni
lunë' quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë'
Gdu Bunách, lusaca' zi'ë neda'!

¹³Ni'r gulayéjni'në' bönni' uséd
queë', bë'lenë' lequë' didza' Jesúś ca
guc queë' Juan, bönni' na' buquilë'
bunách nis.

Ruúnë'-bi' Jesúś tubi' bi'i bönni' rë'ibi' xjuti'

¹⁴Cati' guladxinë' ga na' nacuá'
bunách zian, gbiguë'ë ga zoë' Jesúś

tu bönni', ati' buzechu zxibë' lahuë'
Jesús ¹⁵len rë' Lë':

—Xan, buechi' ladxi'-bi' bi'i
bönni'dau' quia', le ré'ibi' xjuti',
len szxöni rzaca' rgui'bi', ati'
zian lzu rdzö'bí' lu gui' o lu nis.
¹⁶Chdgu'a-bi' lauquë' bönni' uséð
quiu' san cutu guc luúnë'-bi'.

¹⁷Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Lbi'ilí', bunách curéjlë'lí' len
cunacli' tsahui'. ¿Gáca'xtécz ral-la'
sóalena' lbi'ilí' quië tséjlë'lí' neda'?
¿Gáca'xtécz ral-la' gua' glena'
queëli'? Gul-dguá'l-bi' quia' ni.

¹⁸Ni'r Jesús buzeynë' ba nadx bö'
xöhui' na' yu'u lëbi', ati' la' burujtë
lëbi', ati' la' na'z böáctëbi' bi'i
bönni'dau' na'.

¹⁹Ni'r, quizi gulabiguë' ga
zoë' Jesús bönni' uséð queë', ati'
gulanabnë' Lë', ta'né':

—¿Bizz quië na' netu' cutu guc
ubijtu' bö' xöhui' na'?

²⁰Jesús rë' lequé':

—Cutu gzxaquí'lí' le curéjlë'lí'
Dios gdu ládxí'lí'. Le nactë rëpa'
lbi'ilí', zal-la' cuidi'z nac yöl-la' rejlé'
queëli' Dios, nacz ca tu xseydau'
mostaza, huac guiëli' guí'adau'
ni: "Bcuit ni len yajsóa ni'l", ati' la'
gcuittë guí'adau' na'. Cutu bi zoa
le cugác gunli' chqui' réjlë'lí' Dios
gdu ládxí'lí'. ²¹Tu bö' xöhui' cni gac
ubijli' tuz chqui' ulidzli'-në' Dios,
len gunli' gubás.

Rguíxjö'ë leyúbl Jesús ca zi'a ludöddë' Lë'

²²Tsal ni' ta'dé' luyú Galilea,
Jesús gudxë' yugu' bönni' uséð
queë', rnë':

—Zoa nu udőd neda', Bönni'
Nuhuöaquë' Gdu Bunách, lu na'gac

bunách. ²³Ludöddë' neda', san cati'
gac tsonn dza Dios uspanë' neda'.

Ni'r guluhui'nnë' bönni' uséð
queë'.

Jesús rguizxj lazë' qui gdau'

²⁴Cati' guludxinë' Capernaum
Jesús len yugu' bönni' uséð queë',
guladxinë' ga zoë' Pedro bönni'
tu'quizxjë' bunách lazgac qui gdau',
ati' të' Pedro:

—¿Naru' cu quizxj lazë' qui gdau'
bönni' rusédnë' lbi'ilí'?

²⁵Bubi'ë didza' Pedro, rnë':

—Ja, huaguizxjë'.

Cati' buazië' Pedro lu yu'u, Jesús
la' bulidztë' lë' len rë' lë':

—¿Nacx rusaca' qui', Simón?
Bönni' ta'ná bë'ë luyú ni, ɿnupx
tu'quizxjë' le rguizxj laz len lazxj
qui yu? ¿Naru' tu'quizxjë' bunách
uládz quequë' o bunách gza'a?

²⁶Bubi'ë didza' Pedro, rë' Lë':

—Bunách gza'a tu'quizxjë'.

Ni'r Jesús rë' lë':

—Qui lë ni na', cutu run bayúdx
quizxj laza' qui gdau' le naca'
Zxi'në' Dios ca na' cutu bi ta'guízxj
nup nacgac bunách uládz qui nu
na' ruquízxj. ²⁷Na'a, quië nutu
nu gun leyru', gyeaj ra' nis zxön,
yajzál lu nis le rzönnu'-ba' böł, ati'
böł cuiju'-ba' zi'al, gzxi'-ba'. Catí'
gsalju' rú'aba', ni' gdzólinu' tu dumí
lasdau'. Gzxi' lei, ati' gdizxj laza'
len lazu'.

¿Nuzzal gac blau?

18 La' dza ni'z guladxinë' ga
zoë' Jesús bönni' uséð
queë', ati' gulanabnë' Lë', ta'né':

—¿Núzzalë' bönni' ni gaquë' blau
ga rna bë'ë Dios yehua' yubá?

²Bulidzë'-bi' Jesús tubi' bi'i bónni'dau', ati' buzóë'-bi' gatsj lahu'il ga na' nacu'é. ³Ni'r rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', chqui' cuhuöaclí' ca naccbi' bi'idaú', cutu ca' tsazli' ga ni' rna bë'ë Dios yehua' yubá. ⁴Qui lë ni na', nútiti'ëz nu gac nöxj ladxi' len huöac ca nacbi' bi'idaú' ni, nu ni gac blau ga ni' rna bë'ë Dios yehua' yubá. ⁵Nútiti'ëz nu gun ba la'n tubi' bi'idaú' cni le náquibi' quia', néda'cza' gun ba la'n.

Le tun ga nu gun dul-la'

⁶Gnë' ca' Jesús:

—Nu gun ga gunbi' dul-la' tubi' bi'idaú' cni réjlë'bi' neda', dxi'ar gac queë' bönni' na' la'naru' ugal-lë' guiöj ryétuni yag yenë', ati' tsajsladzu' cuinë' lu nis zxön. ⁷Bica' bayechi' bunách yödzlyú ni tun ga tunë' dul-la' lza'gac. Nacua'tecz le tun ga nu gun dul-la', san bica' bayechi' nu run ga nu gun dul-la'.

⁸'Qui lë ni na', chqui' gun ga gunu' dul-la' na'u o ni'u, bchugu lei, len gru'n lei. Dxi'ar gac quiu' tsajtsaziu' ga su' gbanu' curza'u o narugu ni'a na'u, len clëg nacuá' chop na'u len chop ni'u ati' tsajtsaziu' lu gui' gabíl le gatga ul. ⁹Chqui' gun ga gunu' dul-la' yöj lau', gleaj lei len gru'n lei. Dxi'ar gac quiu' tsajtsaziu' ga su' gbanu', zoa tuz yöj lau', len clëg nacuá' chop yöj lau', ati' tsajtsaziu' lu gui' gabíl.

Le run Isaqui' bö'cu' zxila' nanitba'

¹⁰Gnë' ca' Jesús:

—Gul-gún chi'i cuinli' cui uzoali'-bi' tsla'l nitubi' bi'idaú' cni. Neda' rëpa' lbi'ili', nacuá'teczë' gbaz

la'y tun chi'ë lecbi' lahuë' Xuza' zoë' yehua' yubá. ¹¹Bida' ni neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, quië uslá' nu ni nanít.

¹²'¿Nacx runi lbi'ili'? Nu bönni', nacua'bá' queë' tu gayuá' bö'cu' zxila', chqui' nitba' tuba', ñanru' cu uca'në'-ba' taplalj yu chénnaba' na' len tsijë' gap nac lu gui'a, tsajtijë'-ba' bö'cu' zxíla'dau' na' nanitba'? ¹³Chqui' udzölnë'-ba', le nactë rëpa' lbi'ili', udzijrnë' queëba' bö'cu' zxíla'dau' na' ca gunë' queëba' yetaplalj yu chénnaba' ni' cutu gulanitba'. ¹⁴Lëzca' cni, Xuzru' Dios, zoë' yehua' yubá, cutu rë'nnë' nitbi' nitubi' bi'idaú' cni.

Ca ral-la' unít lauru' böchi' lza'ru'

¹⁵Gnë' ca' Jesús:

—Chqui' gua' dö' quiu' böchi' lza'u, gyeajtsca', yajcá'nlenë' tsahui' la' lbi'izli!. Chqui' uzé naguë' li', chbuguel-lu'u böchi' lza'u. ¹⁶Chqui' cutu uzé naguë' xtidzu'u, bchë'lë yetúë' o yechopë' bönni' quië urúj li xtidzu'u lauqué' chop tsonné' bönni', nup gac lun Ina' lau qui xtídzallí'.

¹⁷Chqui' cutu uzé naguë' xtídz'a'quë', gudx ca' bunách tu'dúb tu'séd queë' Dios, len chqui' cutu uzé naguë' xtídz'a'gac bunách na', ni'r gaquë' quiu' bönni' na' ca bönni' curejlë'ë Dios len ca bönni' ruquizxjë' uláz qui yödz zi'tu'.

¹⁸'Le nactë rëpa' lbi'ili', yúgu'të le gna bë'li' luyú ni, nac le chgna bë'ë Dios yehua' yubá, ati' yúgu'të le gü'lí' latj luyú ni, nac le chbë'ë latj Dios yehua' yubá.

¹⁹'Lëzca' cni rëpa' lbi'ili', chqui' chopzli' gun tuz xtídzallí' luyú ni ca nac tu le gnábili'-në' Dios,

gunnë' queëli' lë na' Xuzcza' Dios, zoë' yehua' yubá. ²⁰Ga nacuá' chop tsonn nup ni nudubgac quia' neda', zoacza' neda' gatsj lahuï'l ga na' nacu'ë.

²¹Ni'r gbiguë'ë Pedro ga zoë' Jesús len gnabnë' Lë', rnë':

—Xan, ɿbálaxtë lzu ral-la' unít lahuá' böchi' lza'a, nu na' rua' dö' quia'? ɿNaru' gadx lzu?

²²Jesús rë' lë':

—Neda' rëpa' li', clëg gadx lzuz, san gdu tsonnlalj yu chi cö' nac gadx lzu.

Le run lsaqui' bönni' huen dxin cutu bunít lahuë' lzë'ë

²³Gnë' ca' Jesús:

—Yetú ca', ca gun Nu na' rna bë' yehua' yubá nac ca benë' bönni' rna bë'ë. Gu'nnë' ucá'nlenë' tsahui' yugu' bönni' huen dxin queë'.

²⁴Cati' gzu lahuë' rucá'nlenë' lequë' tsahui', djua'quë' ga zoë' tu bönni' ral-lë'ë queë' zian gayuá' dumí.

²⁵Le cutu guc quizxjël, gna bë'ë xanë' la'da'u lë' len ngul queë', len yugu' bïl'i queë', len yúgu'të le

dë queë', ati' ni'r gazxj le ral-lë'ë queë' xanë' na'. ²⁶Ni'r buzechu zxibë' lahuë' xanë' huen dxin na' len gnabnë' lë', rnë': "Xan, ben zxön ladxu'u neda'. Huaguizxjcza' li' yúgu'të." ²⁷Ni'r xanë' na' buechi' ladxë'ë bönni' huen dxin queë' na', len bunít lahuë' lë' lë na' ral-lë'ë queë', ati' busanë' lë!. ²⁸Cati' burujë' ni' bönni' huen dxin na', la' yajtsagtë' tu bönni' rúnlenë' lë' tsazxón dxin, ati' bönni' na' ral-lë'ë queë' láti'dau'z dumí. Ni'r gzxönë' lë' len gzxöndjë' yenë', rë' lë': "Gdizxjtë lë na' ral-lu'u

quia'." ²⁹Ni'r buzechu zxibë' lahuë' lzë'ë na' len gnab yechë'ë lahuë', rnë': "Ben zxön ladxu'u neda'. Huaguizxjcza' li' yúgu'të." ³⁰Cutu gu'nnë' bönni' huen dxin na', ati' yajlu'ë lë' lidx guia dza quizxjrë' lë na' ral-lë'ë queë'. ³¹Cati' gulalé'inë' lë ni yezíca'rë' huen dxin, guluhu'ntsquinë' ni'a queë', ati' yajtixjö'lcnë' xanquë' yúgu'të lë na' guc. ³²Ni'r bulidzë' bönni' huen dxin na' xanquë', ati' rë' lë': "Li', huen dxin cunác tsahui'. Yúgu'të dumí na' gul-lu'u quia' bunít lahuá' li'. Busula' lë na' gul-lu'u quia' le gnab yechu'u lahuá'. ³³ɿNaru' cu ral-la' huechi' ladxu'u ca' lza'u ca na' bena' quiu' neda', buechi' ladaxa'a li'?" ³⁴Ni'r gléytsquinë' xanë' len budödë' lë' lu na'gac nup lusaca' zi' lë' dza quizxjrë' gdutë le ral-lë'ë queë'.

³⁵Ni'r rnë' Jesús:

—Lëzca' cni gunë' queëli' Xuza' zoë' yehua' yubá chqui' cutu unít lauli' gdu lâdxi'lli' yugu' böchi' lza'li'.

Nup tu'lá'a yöl-la' nutság na'

19 Cati' budx bë'ë yugu' didza' ni Jesús, buzé'ë luyú Galilea, ati' bdxinë' luyú Judea le dë yetslá'a yegu Jordán zaca' ga rlen gbidz. ²Zjaclen Jesús bunách zian, ati' bunë' lequë' ni'.

³Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús la'quë' bönni' gdau' fariseo quië la'zí' bë'ë Lë', ati' gulanabnë' Lë', ta'né':

—ɿNaru' dë latj bönni' nutság në'ë usanë' ngul queë' ni'a qui bíti'tëz bi rac?

⁴Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Naru' cu nulábnili' le nayúj lu guich la'y ca benë' bunách Dios cati' zi'a benë' yödzlyú, bönni' len ngul benë' lequë'? ⁵Cni gnë' Dios: "Qui lë ni na', ral-la' usanë' xuz xnë'lë bönni', ati' tsaz tsajsóalenë'-nu ngul queë', ati' gropë' na' luhuöaque' tuz bunách." ⁶Cni nac, cutur nacquë' chopë' san tuz bunách chnuhuöacquë'. Qui lë ni na', cutu ral-la' lulé'ë bönni' nup na' benë' tuz Dios.

⁷Ni'r gulanabnë' Jesús bönni' gdau' na', ta'né':

—¿Bizz quië na' gna bé'inë' lequë' Moisés le rui' latj bönni' unödzjë' queënu ngul queë' tu guich le rulá'a yöl-la' nutság na', ati' usanë'-nu ngul queë' na'?

⁸Jesús rë' lequë':

—Cni benë' Moisés le nazíd icj ládx'i dau'li', bennë' lbi'ili' latj usanli'-nu ngul queëli', san cati' gzu lau guta' grö' yödzlyú, cutu gac cni. ⁹Neda' rëpa' lbi'ili', chqui' usanë'-nu ngul queë' bönni' len cutu gdálennu bönni' yubl, ati' utság ná'lenë'-nu ngul yubl, gunë' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na!. Lëzca' cni, chqui' utság ná'lenë'-nu ngul na' nu bönni', nusanë'-nu bönni' queënu, gunë' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

¹⁰Ni'r të' Jesús bönni' usëd queë', ta'né':

—Chqui' cni nac queë' bönni' zóalenë'-nu ngul queë', dxi'ar gac queë' la'naru' cu gtsagcz në'ë, uga'në' tuzë'.

¹¹Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Cutu gac la'zí' lu na'gac didza' ni yúgu'të bunách, san nupz na' Dios ruzéjní'në' lequë'. ¹²Nacu'ë

bönni' cutu tu'tság ná'lenquë' ngul le cunacquë' gdu bönni' byu', le glaljë' ca', ati' yela'quë' bönni' cutu tu'tság ná'lenquë' ngul le guluzaga' xnözquë' bunách, ati' yela'quë' bönni' cutu tu'tság ná'lenquë' ngul quië gac lunë' xchinë' Dios Nu rna bë' yehua' yubá. Nu saqui' si' lu në'i didza' ni ral-la' si' lu në'i lei.

Rulídz tsahuë'ë-bi' Jesús yugu' bi'idau'

¹³Ni'r djua'cquë'-bi' ga zoë' Jesús bi'idau' xuz xna'cbi' quië gxoa në'ë lecibi' len ulidzë' Dios ni'a quecibi', ati' guluzaguë'ë xnözquë' bönni' usëd queë'. ¹⁴Ni'r rë' lequë' Jesús, rnë':

—Gul-güf'-bi' latj bi'idau' la'dxinbi' ga zoa', len cutu uzága'li' xnözcbi', le la'zí' latj nup nacgac ca yugu' bi'idau' cni ga ni' rna bë'ë Dios yehua' yubá.

¹⁵Bxoa në'ë lecibi' Jesús, ati' ni'r buzé'ë ni'.

Bönni' cuidi' dë yöl-la' tsahui' queë'

¹⁶Duyúë' Jesús bönni' ni zoë' iz cuidi' queë', len rë' Lë':

—Bönni! Usëdi gdu dxi'a. ¿Bizzxa le nac dxi'a ral-la' guna' quië gdél-li'da' yöl-la' na'bán gdu?

¹⁷Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—¿I nöznu' bizxa na' rnau' quia', rnau' naca' gdu dxi'a? Nutu nu bönni' naquë' gdu dxi'a. Tuzë' Dios naquë' gdu dxi'a. Chqui' rë'nnu' gdél-li'nu' yöl-la' na'bán gdu, ben ca rna bë' zxba queë' Dios.

¹⁸Ni'r rë' Jesús bönni' na', rnë':

—¿Bizzxal zxba na'?

Jesús rë' lë':

—Zxba na' gna bë'ë Moisés:

Cutu gdödnu' bunách.

Cutu gunu' dul-la' le rguitsj
  zxbá qui yöl-la' nutság na!.

Cutu cuanu'.

Cutu gnëu' qui lza'u le cunácz.

¹⁹ Ben ba la'n xuz xna'u.

Bdxí'i böchí' lza'u ca nadxí'i
  cuinu'.

²⁰ Gudxë! Jesús bönni' na' ni zoë'
iz cuidi' queë!, rnë!:

—Yúgu'të lë ni runa' ga gdel-la'
naca' bi'idau!. ¿Naru' zoa yetú le
ral-la' guna?!

²¹ Jesús rë' lë!:

—Chqui' rë'nnu' gacu' gdu tsahui',
gyeaj, yjëti' le dë quiu', ati' dumí na'
si'u, bunödžj quegac bunách yechí'.
Cni gata' quiu' yöl-la' tsahui' ni'
yehua' yubá. Ni'r gda, gda' neda'.

²² Cati' byönné! didza' ni bönni'
na' ni zoë! iz cuidi' queë!, zhuöjé!
ruhui'nnë! le dëtsca yöl-la' tsahui'
queë!.

²³ Ni'r Jesús gudxë! yugu' bönni'
uséð queë!, rnë!:

—Le nacté rëpa' lbi'ili', baníg
nac tsazië! ga rna bë'ë Dios yehua'
yubá bönni' dë yöl-la' tsahui' queë!.
²⁴ Yetú ca' rëpa' lbi'ili', nacr baníg
tsazië! ga ni' rna bë'ë Dios bönni' dë
yöl-la' tsahui' queë! ca tödba' böa'
lu nag yötsi'.

²⁵ Cati' gulayönnë! didza' ni bönni'
uséð queë!, gulubannë!, ta'né!:

—¿Nuzxa caz gac ulá, chqui'nu?!

²⁶ Buyúë! lequë! Jesús len rë! lequë!:

—Cutu gac lun lë ni bunách, san
Dios huac gunë! yúgu'të.

²⁷ Ni'r bubi'ë didza' Pedro, rë!
Jesús:

—Byutsca', netu' chbuca'ntu'
yúgu'të len zá'lentu' Li!. ¿Bizzar
gata' queëtu'?

²⁸ Jesús rë' lequë!:

—Le nacté rëpa' lbi'ili', dza ni'
cati' ucüb yödzlyú ati' cö'a gna
bë'a neda', Bönni' Nuhuöaqueü' Gdu
Bunách, ga ni' gáctéra' blau, lëzca'
lbi'ili' zá'lenni' neda', cöll'i' chinu
latj ga gna bë'li', cuequi xbeiyi'
idxinnu cö'të yödz quegac zxí'n
xsoë! Israel. ²⁹ Nu bönni' ruca'në'
lidxë!, o yugu' böchë'ë, o yugu'
zanë!, o xuzë!, o xnë'ë, o ngul queë!,
o yugu' zxí'në!, o yugu' la' yël queë!,
quië gunë! xchina', bönni' ni si'
queë! yetú gayua'tér ca', len gata'
ca' queë! yöl-la' na'bán gdu. ³⁰ Zian
nup na'a nacgac blau, ca'z lugá'n,
ati' nup na'a naga'ngac ca'z, hualác
blau.

Runë! Isaqui' Jesús ca

tunë! bönni' huen dxin

20   Gnë! ca' Jesús:
—Ca gun Nu na' rna bë'
yehua' yubá nac ca benë! tu bönni'
xan yu'u. Brujë! zildau', yajtiljë! bönni'
lunë! dxin ga nac la' yël queë! ga na'
naduzgac lba uva. ²Cati' chbugá'nlenë'
tsahui' yugu' bönni' huen dxin na',
quizxjë! lequë! tu dumí lazxj qui tu dza,
bsölë! lequë! lunë! dxin ga nac la' yël
queë!. ³Cati' burujë! gdu xsil, blé'inë'
yela'quë! bönni' nacua'zë! ca' ga nac
lu yë'y. ⁴Rë! lequë!: “Gul-tséaj ca'
lbi'ili' ga nac la' yël quia!, ati' quizxja'
lbi'ili' le nac tsahui!.” La' yjactë! ca'
lequë!. ⁵Burujë! leyúbl bönni' xan yu'u
na' gdu huagbídz, lenca' gdu xhuö
udzö'! len la' tuz ca benë!, bsölë! le la'
yël queë! yugu' bönni' yajxaquë'ni'.
⁶Burujë! ca' cati' ni' zoa yelátidau'z
gibidz len yajxaquë'ë yela'quë! bönni'
nacua'zë! ca' ni', ati' rë! lequë!: “¿Bizz
quië zóatsali' ni ca'z gdu dza, cutu bi

dxin runli?" 7 Té! lë! bönni! na!, ta'né!: "Nutu nu benn xchintu!" Ni'r rë! lequë!: "Gul-tséaj ca! lbi'il! ga nac la! yël quia!, ati! quizxja! lbi'ili! le nac tsahui!." 8 Cati! chzoa gal, bönni! xan la! yël na! rë! bönni! yu'u lu në! dxin na!, rnë!: "Blidz-quë! bönni! huen dxin na!, ati! gu'u lazxjquë!, quizxju! zi'al bönni! na! guladxinë! yajseytë. Udx na! quizxju! bönni! na! guladxinë! zí'atél." 9 Ni'r guladxinë! bönni! yjenquë! dxin cati! ni! zoa yeláti'dau'z gbidz, len gulazi'lë tu tuhueajquë! dumí lazxj qui tu dza. 10 Cati! guladxinë! bönni! yjenquë! dxin zí'atél, gláquinë! huazi'quë! yelati!, san lëzca! gulazi'lë tu tuhueajquë! dumí lazxj qui tu dza. 11 Cati! gulazi'lë lei, gulanëtsquë! queë! bönni! xan yu'u na!, 12 ta'né!: "Bönni! ni guladxinë! ga yajseytë, tu chi'z glunë! dxin, len tuz ca gdizzjtsu! lequë! ca netu!, ati! netu! ni bentu! dxin gdu dza, gúguitscatu! gbidz." 13 Bubi'ë didza! xan la! yël na!, rë! tué!: "Böcha'a, cutu bi runa! qui'u! le cunác tsahui!. ¿Naru! cu bugá! ntsáhui'rur! si'u tu dumí lazxj qui tu dza? 14 Gzxi! lazxju!, len böaj lidxu!. Neda! rë'nda! quizxja! bönni! ni yjenë! dxin ga yajseytë la! leyz ca na! rguijzxja! li!. 15 ¿Naru! cu dë lu na'a guna! ca rë'nda! len yugu! le naqui quia? ¿Naru! ruzzxé! itsanu!-në! lza'u le runna! queë! szxöni?" 16 Cni nac, la'quë! bönni!, tu'cá'n lequë! ca'z bunách, lacquë! blau, ati! la'quë! bönni!, nacquë! blau, luga'në! ca'z. Zian nup nulidza!, san nabábz nup la'rögac.

Rguíxjö'ë leyúbl Jesú ca zi'a ludöddë! Lë!

17 Cati! ni! yu'ë nöz Jesú, zíjë! Jerusalén, bchë'ë quizi idixinnutë! bönni! usé! queë!, len rë! lequë!:

18—Gul-yutsca!, rbenru! zijru! Jerusalén, ati! ni! soa nu udöd neda!, Bönni! Nuhuöaquë! Gdu Bunách, lu na'quë! bxuz uná bë! len lu na'quë! bönni! gdau! tu'sëdi, ati! la'chugue! quia! gatia!. 19 Ludödë! neda! lu na'quë! bönni! gza'a quië lutitje! neda!. La'guinë! neda! len ludé! neda! lë'i yag cruz, san cati! gac tsonn dza, Dios uspanë! neda! lu yöl-la' gut.

Le gnábinu Jesú xna'quë! Jacobo len Juan

20 Ni'r bdxinnu ga zoë! Jesú xna'quë! Jacobo len Juan, yugu' zxi'në! Zebedeo, dzagquë!-nu chopë! ni, ati! buzechu zxibnu lahuë! Jesú, len gnábinu Lë! tu le uzá! ladxe! queënu. 21 Jesú gnabnë!-nu, rnë!: —¿Bizxa rë'nnu?

Rénu Lë!:

—Gna bë! cö'bi! tubi! zxi'na! ni cuit lë'u yubé! len yetubi! cö'bi! cuit lë'u yögl ga ni! gna bë'u.

22 Bubi'ë didza! Jesú, rë! lequë!:

—Cutu nójili! le rnabli!. ¿Naru! huac gua! glenli! le saca! qui'a neda!, len gdil-li! nis ca gdila! neda! nis, gatia?!

Té! Lë!:

—Huactu!.

23 Ni'r Jesú rë! lequë!:

—Le nacté le ral-la! saca! qui'a neda!, gac ca! queëli!, len le ral-la! gdila! neda! nis, gatia!, gdil-li! ca! nis lbi'ili!, san quië cö'l! cuit lë'a yubé! o cuit lë'a yögl, cutu dë lu na'a nu gu'a qui, san gata! quegac nup ni! chnupé! quegac Xuza!.

24 Cati! gulayönnë! lë ni yechié! bönni! usé! queë! Jesú, gulaleyne!.

25 Ni'r bulidzé! lequë! Jesú, rnë!:

—Nőziczli' ca tunë' bönni' ta'ná bé'inë' bunách gza'a, rdödtë bë'i ta'ná bé'inë' lequë', ati' nup ni' nacgacr blau ta'ná be'i la' lza'gacz. ²⁶Cutu gac cni queëli'. Núti'tézl-li' lbi'ilí' nu rë'ni gac zxön ga zoali', nu ni ral-la' gun dxin qui yezíca'rli'. ²⁷Lëzca' cni, núti'tézl-li' lbi'ilí' nu guë'ni gac blau, ral-la' gac ca bönni' nada'u qui yezíca'rli'. ²⁸Lëzca' neda', Bönni' Nuhuöaque' Gdu Bunách, bida' ni, clég quië nu gun xchina', san quië guna' xchingac bunách, len udöda' yöl-la' na'bán quia', le quizzjda' quegac bunách zian quië lulá.

Ruúnë' Jesús chopë' bönni' nachúl lauquë'

²⁹Cati' ni' tu'rujë' yödz Jericó, zjaclen Jesús bunách zian. ³⁰Nacu'ë ni' chopë' bönni' nachúl lauquë', rö'quë' ra' nöz. Cati' gulayönnë' rdödë' ni' Jesús, glu'ë zidzj didza', ta'né':

—Xan, zxi'n xsoë' David, buechi' ladxi' netu'.

³¹Gulaná be'i lequë' bunách zian nacuá' ni' quië la'cu'ë dxiz, san zidzjr glu'ë didza', ta'né':

—Xan, zxi'n xsoë' David, buechi' ladxi' netu'.

³²Ni'r gzë' rbözë' Jesús, len bulidzë' lequë', ati' gnabnë' lequë', rnë':

—¿Bizxa ré'nili' guna' queëli'?

³³Të' Jesús:

—Xan, ré'nitu' gunu' ga huöalj yój lautu'.

³⁴Ni'r buechi' ladxë' lequë' Jesús len gdanë' yój lauquë'. La' guluhuöaljtë yój lauquë', ati' yjáclenë' Jesús.

Ba zxön ryazië' Jesús yödz Jerusalén

21 Cati' guladxíngalë' yödz Jerusalén, len ni' nacu'ë ga dë yödz Betfagé ga na' zoa Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo, ni'r bsölë'ë Jesús chopë' bönni' usëd queë', ²len rë' lequë':

—Gul-tseajtsca' yödzdau' ni' ca dödl ga ni zoaru', ati' la' tsajxáca'teli'-ba' tuba' burro gna' nága'ba', len dzag lëba' tuba' burro byu'dau!. Gul-tsajsédx-ba' len gchë'lí'-ba' quia' ni. ³Chqui' nu bi guie' lbi'ilí', gul-guié nu na': "Xanru' rquinnë'-ba'." Ni'r gsölë'ë quia' lecba'!

⁴Cni gac quië butság ca na' buzujë' lu guich bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë':

⁵Gul-guié nup nacuá' yödz Sión, Gul-yutsca', zë'ë queëli' Bönni' gna' bë'inë' lbi'ilí'.

Lu yöl-la' nöxj ladxi' queë' dxíë'-ba' tuba' burro.

Dxië' cídzu'ba' bürroddau' nacba' zxi'nba' böa' rua'ba' yua'.

⁶Ni'r yjaquë' ni' bönni' usëd queë', ati' glunë' ca na' gna bë'inë' lequë' Jesús. ⁷Gulaché'lë'-ba' burro gna' na' len burro byu'dau' na', ati' guludxíë' cídzu'cba' yugu' lari' guitsa' quequë', ati' lahui lari' na' gdxië' Jesús. ⁸Nacuá' ca' ni' bunách zian, ati' gulachílj la' nöz yugu' lari' ta'xóá cídzu'quë'. Yela'quë' guluchibë' zin le guluzzóë' ga nac la' nöz. ⁹Zidzj glui' didza' bunách na' nanörgac len nup na' zjaclen Jesús, ta'né':

—Yöl-la' ba Lë', zxi'n xsoë' David. Bica' ba nu ni za' ni'a qui lë' Xanru'. Yöl-la' ba Dios.

10Cati' gyazië' Jesús Jerusalén,
glun rusbó yúgu'té bunách lu yödz
na', ati' zian nup glé lza'gac, ta'ná:
—¿Nuzxa caz bönni' ni?

11Yela'gac bunách ni' ta'ná:
—Nu ni Jesús, bönni' ru'ë didza'
uláz queë' Dios, nac ladzë' Nazaret
luyú Galilea.

Jesús rulatjë' lö'a gdau'

12Cati' gyazië' Jesús lö'a gdau'
queë' Dios, buláguë' ni'l yúgu'té
nup tuti' len ta'u ga nac lö'a gdau'
na!. Burixë' ca' yugu' blag quequë'
bönni' tu'tsé'ë dumí yödz zi'tu', len
yugu' le ta'bö'lí nup tuti' budödau'.
13Ré' lequë':

—Nayúj lu guich la'y, rna: "Lidxa' si'
lei, yu'u ga nu ulídz Dios", san lbi'ilí'
chnunli' ni ca nac bloj quegac gban.

14Cati' ni' zoë' Jesús nchil gdau',
guladxinë' ga na' zoë' la'quë' bönni'
nachúl lauquë' len bönni' cuta'zé'ë,
ati' Lé' bunë' lequë'. **15**Gulaleynë'
yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau'
tu'sédi cati' gulalé'inë' yugu' yöl-la'
huac ni runë' Jesús, len gulayönnë'
tui'bí' zidzj didza' bi'ida' ga nac
nchil gdau', ta'nabi':

—Bica' ba Lé', zxi'n xsoë' David.

16Ni'r të' Jesús:

—¿Naru' cu ryönnu' ca ta'nabi' bi'i
ni?

Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Ja, ryönda!. ¿Naru' gatga
nulábinili' le nayúj lu guich la'y
cnicz ral-la' gac? Cni rna: "Li' benu'
ga glul-lbi' yöl-la' ba le nac gdu
yugu' bi'i cuidi' len yugu' bi'ida' ni'
tádxí'lbi'."

17Ni'r buca'në' lequë' Jesús len
burujë' Jerusalén, ati' gyijë' Betania
ga ni' buga'në' gdu yël.

Jesús rulídz zi'ë yag higo

18Cati' za' rení', ati' ni' zhuöjë'
Jesús Jerusalén, rdunë'. **19**Blé'inë'
tu yag higo zoa gal-la' cuiti nöz,
ati' gbiguë'ë ga na' zoa, san cutu bi
bdzölinë' lu yag na!. Xlagui'z dxia.
Ni'r Jesús gudxë' lei:

—Cutur cuia le rbia quiu'!

La' gbidxtë yag higo na!. **20**Cati'
gulalé'inë' lë ni bönni' usëd queë',
gulubannë', ati' gulanabnë' Jesús,
ta'né':

—¿Nacxcz guc, gbidxtë yag ni?

21Bubi'ë didza' Jesús, ré' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ilí', chqui' tséjlé'lí'
Dios len cugác chop ládxí'lí, clëgz
huac gunli' ca na' bena' qui yag ni, san
chqui' guié'lí' guia ni: "Bcuit len yajsóa
lu nis zxön", gac ca na' gnali!. **22**Lézca'
cni, yúgu'té le gnabli' cati' ulidzli'-në'
Dios, chqui' huayéjlé'lí' gunnë' queë'lí'
Dios, huazi'lí' lë na' gnabli'.

Yöl-la' uná bë' dë lu në'ë Jesús

23Ni'r gyazië' Jesús nchil gdau',
len tsal ni' rusëdnë' bunách nacuá'
ni', guladxinë' ga zoë' yugu' bxuz
uná bë' len bönni' gul tu'zejni'lí, ati'
gulanabnë' Jesús, ta'né':

—¿Bizxa yöl-la' uná bë' dë lu na'u,
runtsu' yugu' lë ni? ¿Nuzxa budöd
lu na'u yöl-la' uná bë' ni?

24Bubi'ë didza' Jesús, ré' lequë':

—Lézca' neda' gnábtsquid'a' lbi'ilí'
tu didza!. Chqui' quíxjö'lí' neda' ca
nac, neda' ca' gyëpa' lbi'ilí' bizxa
yöl-la' uná bë' dë lu na'a runa' cni.

25¿Nuzxa caz bsöla' Juan, buquilé'
bunách nis? ¿Naru' Dios bsölë'ë lë',
o gulasölë'ë lë' bönni'?

Ni'r gulazú lauquë' bönni' gdau'
na' ta'né' la' légaczë':

—Chqui' gnaru': Dios bsölë'ë lë', la' guiëtë' rë'u: “¿Bizz quië cutu gyéjlé'li' lë'?” ²⁶Na'a, chqui' gnaru': Gulasölë'ë lë' bönni', rádxiru' bunách lu yödz le ta'yejlé'ë yúgu'të' Juan na' bë'ë didza' uláz queë' Dios.

²⁷Qui lë ni na' gulubi'ë didza', të' Jesús:

—Cutu nôzitu'.

Jesús rë' lequë':

—Neda' ca', cutu gyëpa' lbi'ili' bizza yöl-la' uná bë' dë lu na'a runa' lë ni.

Runë' Isaqui' Jesús ca nac quecbi'

chopbi' bi'i bönni' queë' tu bönni'

²⁸Ni'r Jesús gudxë' yugu' bönni' gdau' na':

—¿Nacx runi lbi'ili'? Zoë' bönni' nacua'bi' chopbi' bi'i bönni' queë', ati' yjödxë'-bi' tubi' bi'i queë' na', gnë': “Zxi'na', gyeaj na'a tsjenu' dxin ga nac la' yël quia' ga rö'gac lba uva.” ²⁹Bubi'bi' didza' bi'i na', gudxbi'-në': “Cutu rë'nda' tsija!” Gdöd ni' bubí'i ládxí'bi' ati' yjenbi' dxin. ³⁰Ni'r bönni' na' yjödxë'-bi' yetubi' bi'i queë' na', len la' leyz ca gnë', ati' bubí'bi' didza' bi'i ni, gudxbi'-në': “Huac, Dad. Huayija!” Cutu gyeajbi' bi'i ni. ³¹¿Núzxalbi' bi'i chop ni benbi' le bdzag ladxë'ë xuzbi'?

Gulubi'ë didza', të' Jesús:

—Bi'l zi'al na'.

Ni'r Jesús rë' lequë':

—Le nactë répa' lbi'ili', la'nörë' ca lbi'ili' yugu' bönni' uquízxj tua'dö' len yugu' ngul udá dzag, la'yazië' ga ni' rna bë'ë Dios. ³²Cni gac, le bidë' ga zoali' Juan, bönni' buquilë' bunách nis, len busëdnë' lbi'ili' le nac tsahui' ca ral-la' gunli',

ati' lbi'ili' cutu gyéjlé'li' lë', san gulayejlë'ë lë' yugu' bönni' uquízxj len yugu' ngul udá dzag. Zal-la' blé'ili' lë ni, cutu bubí'i ládxí'li' quië tséjlé'li' lë'!

Runë' Isaqui' Jesús ca nac quequë'

bönni' huen dxin cunacquë' tsahui'

³³Gnë' ca' Jesús:

—Gul-zé nagli' yetú le guna' Isaqui'. Zoë' bönni' xan yu'u, ati' bönni' ni guzë' la' yël queë' yugu' lba uva. Glequë' li'aj qui len bchö'në' lerui guiøj ga gsië' xisi uva na!. Benë' ca' tu yu'u xtsa' ga nu uyú gdutë la' yël queë!. Ni'r budödë' la' yël na' lu na'quë' bönni' huen dxin, la'zilë quequë' lati' hueaj, ati' gyijë' yödz zì'tu'.

³⁴Cati' chbdxin dza luchibë' la' yël na', bsölë'ë bönni' xan la' yël la'quë' ni'a në'ë ga na' nacu'ë bönni' huen dxin ni' quië lizi'ë lu na'quë' uláz queë!. ³⁵Ni'r yugu' bönni' huen dxin na' gulazönë' yugu' ni'a në'ë na!. Glunë' huë' tuë' len yetúë' ca' guludöddë' lë', len yetúë' gululadxë' lë' guiój. ³⁶Leyúbl bsölë'ë ca' yela'quë' ni'a në'ë bönni' xan la' yël na', glaqué' ziántérë' ca nup na' bsölë'ë zi'al, ati' la' tuz ca glunë' quequë' bönni' huen dxin ni'.

³⁷Ga yajseytë, bsölë'ë ca' zxi'në' ga na' nacu'ë. Gza' ladxe'ë, rnë':

“Hualunë' ba la'n bi'i quia!” ³⁸Cati' gulalé'inë'-bi' zxi'në' bönni' huen dxin na', la' gulanatë' la' légaczë':

“Bi'i ni gaqui queëbi' la' yël ni.

Gul-dá, gdödiru'-bi', ati' gaqui queëru' le ral-la' gaqui queëbi'.”

³⁹Ni'r gulazönë'-bi', ati' gulubijë'-bi' ni'l la' yël ga na' rö'gac lba uva, ati' ni' guludöddë'-bi'.

40 Ni'r Jesús gnabnë' lequë', gnë':
—Cati' udxinë' bönni' xan la' yël na', ɿnacx gunë' quequë' bönni'
huen dxin ni'?

41 Gulubi'ë didza' bönni' gdau' na',
të' Jesús:

—Usnitie' bönni' tua'dö' na', ati'
la' yël queë' na' udödë' lu na'queë'
yela'quë' bönni' huen dxin, bönni'
lu'ë lë' uláz queë' cati' gdxin dza
luchibë' lei.

42 Ni'r gudxë' lequë' Jesús:

—¿Naru' gatga nulábnili' lë na'
nayúj lu guich la'y ca nac lë ni? Cni
rna:

    Guiöj na' gularu'në' bönni'
        tu'cu'ë zö'ö,
    La' guiöj na'z chnac guiöj len
        zö'ö.

Lëczë' Xanru' benë' ga nac cni
Ati' nac tu le run ga rubániru'.

43 Qui lë ni na' rëpa' lbi'ilí', xlatjli'
ga na' rna bë'ë Dios gdua queëli'
len gata' quegac bunách lun ca
ral-la' gun nu nadel-li' latj ni!. **44** Nu
gtup lu guiöj ni, la' cuinzi quitsj,
ati' chquï' guiöj ni tsajbaga' bönni',
uzxúzxj lë'!

45 Cati' gulayönnë' lë na' benë'
Isaquí' Jesús yugu' bxuz uná bë'
len yugu' bönni' gdau' fariseo,
táquibe'inë' bë'ë didza' Jesús ca nac
quequë'. **46** Gulazú gulabö'ë la'zönë'
Jesús, san gládxinë' bunách zian
nacuá' ni' le ta'yejlë' naquë' Jesús
bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios.

Runë' Isaquí' Jesús ca nac qui
Ini qui yöl-la' rutság na'

22 Leyúbl bë'lenë' lequë' didza'
Jesús, benë' Isaquí', rnë':

—Ca gac quegac nup la'yáz
ga rna bë'ë Dios yehua' yubá

nac ca guc quegac nup bulidzë'
bönni' rna bë'ë cati' benë' Ini qui
dza utság na'bí' bi'lí bönni' queë'.
3 Bsölë'ë ni'a në'ë tsajxi'quë' nup
na' chnulidzë' lid Ini queëbi', san
cutu glë'nnë' lidë'. **4** Ni'r bsölë'ë
yela'quë' ni'a në'ë len gudxë' lequë':
“Gul-tsjödxtsca' nup na' chnulidza',
guiëli' lequë': Gul-yutscá', chnupá'a
la' huagu. Chbudödcda'-ba' yugu'
xpëdxá' len yugu' böa' bëdx renni'
quia'. Yúgu'të chnupá'a. Gul-dá,
soaru' Ini queëbi' bi'lí quia' utság
na'bí'.” **5** Cutu glunë' lequë' ba la'n
bönni' na' yajlidzquë', ati' yjaquë'
qui quequë'. Tuë' yjenë' dxin,
len yetüé' gyijë' tsjö'u tsjëti'ë.

6 Yela'quë' gulazònë' yugu' ni'a
në'ë na', ati' glu'ë dö' quequë' len
guludödcde' lequë'. **7** Cati' byönnë'
lë ni bönni' na' rna bë'ë, gleynë' len
bsölë'ë bönni' queë' rjaquë' gdil-l,
guludödcde' bönni' gdödi bunách
na', ati' guluquel-lë'ë gui' ladzquë'.
8 Ni'r gudxë' yugu' ni'a në'ë bönni'
na' rna bë'ë, gnë': “Le nactë
chnupá'a qui Ini na', san bönni' ni'
bulidza' lequë', cutu glaqué' lsaca'
djaquë' Ini quia'. **9** Gul-tseajtsca' gap
nac la' nöz len gul-lídz yúgu'të nup
tsajxáca'lli' ni' lid Ini queëbi' bi'lí
quia' utság na'bí'.” **10** Ni'r gularujë'
ni'a në'ë na', zjaquë' gap nac la'
nöz, ati' gulutubë' yúgu'të nup ni'
yajxáca'quë', yugu' bönni' dxi'a len
bönni' tua'dö', ati' ga na' rac Ini
gdza'r bunách.

11 Cati' gyazië' bönni' na' rna
bë'ë quië uyúë' nup ni' nudubgac,
ni' blé'inë' tu bönni' cutu nacuë'
lari' dxi'a le bunödzjë' quequë'
bönni' nacu'ë Ini na'. **12** Ni'r gudxë'
bönni' na': “Böcha'a, ɿzoatsu' ni

len cutu nacu' lari' dxi'a bunödzja'
quegac nup nacuá'l lni?" Bönni'
na' buséyj ru'ë. ¹³Ni'r gudxë' nup
na' tun xchinë' bönni' na' rna bë'ë,
gnë': "Gul-guga' ni'a në'ë bönni' ni.
Gul-tsajchú'n-në' ni'l ga na' rö' chul.
Ni' cödxë' len utíl-l layë'ë, lu yöl-la'
ruhui'ni queë!"

¹⁴Ni'r Jesús gudxë' lequë':
—Zian nup nulidza', san nabábz
nup la'rögac.

Didza' bë'ë Jesús ca nac le rguizxj lazru'

¹⁵Ni'r guluzé'ë ni' bönni' gdau'
fariseo na', ati' glun xtídfa'quë'
lunë' ga bi gnë' Jesús quië gac
luquíë' Lë!. ¹⁶Quië lunë' cni,
gulasölë'ë ga zoë' Jesús la'quë'
bönni' da'quë' lequë' len bönni'
da'quë' Herodes, nup na' glë Jesús:

—Bönni' Usëdi, nózitu' ru'u didza'
Li' catèz nac len nac gdutë li ca
rusëdnu' le naqui queë' Dios, len
cutu rui' ladxu'u le ta'ná quiu'
bunách, le cutu rbequi xbeynu'
bunách ca nac le ta'náz bunách
na!. ¹⁷Gdixjöi' netu'. ¿Nacx runi li'?
¿I run bayúdx o cutu run bayúdx
quizzj laztu' queë' César, bönni'
yöd zil'tu' na' rma bë'inë' rë'u?

¹⁸Ráquibe'inë' Jesús të'nnë' lubijë'
Lë' didza', ati' gudxë' lequë':

—Lbi'ilí, bönni' ruluí'z tsahui'
cuinli', ɿbizx quië rui'ilí didza' le
ruzúa neda' ra' guí'a? ¹⁹Gul-luí'i
neda' dumí le rguizxj lazli'.

Ni'r gululuí'inë' Lë' tu dumí yödz
Roma. ²⁰Jesús gnabnë' lequë', rnë':

—¿Nuzxa lahui zoa ni, len nuzxa
lei zoa lë'i dumí ni?

²¹Të' Lë':
—Queë' César na!.

Ni'r Jesús gudxë' lequë':
—Gul-quizzjë' César le naqui queë'
César, ati' Dios le naqui queë' Dios.

²²Cati' gulayönnë' lë ni,
gulubannë' ca nac didza' dxi'a
bubi'ë Jesús, ati' guluca'në' Lë',
zhuojctë'.

Ta'nabi yudxnë' Jesús ca ral-la' lubán nup chnatgac

²³La' dza ni'z guladxinë' ga zoë'
Jesús bönni' gdau' saduceo, nup na'
ta'ná cutu lubán nup chnatgac, ati'
gulanabnë' Jesús, ²⁴ta'né':

—Bönni' Usëdi, Moisés gnë':
“Chqui' gatië' bönni' zoanu ngul
queë', len nutu nu bï'i queë' zoabi',
ni'r bï'i böchë'ë bönni' na' ral-la'
utság ná'lenbi'-nu ngul queë', cui
nit di'a dza queë' bönni' böchí'bí'
na!.” ²⁵Gulacua'bí' ga zoatu' gadx
bï'i bönni' nac böchí'cbi'. Bï'i zil'al
na' butság ná'lenbi'-nu ngul, ati'
gúttëbi!. Le nutu nu bï'i queëbi'
zoabi', bï'i buróp na' butság
ná'lenbi'-nu ngul uzéb queëbi' bï'i
böchí'bí' na!. ²⁶Lëzca' cni guc
queëbi' bï'i buróp na', lenca' queëbi'
bï'i bunn, len la' tuz ca guc quecbi'
igádxtebi', glatbi' yúgu'tëbi!. ²⁷Ga
budxtë gutnu ca' ngul na!. ²⁸Cati'
gwdx dza lubán nup chnatgac,
ɻnúzxalbi' bï'i gadx ni' gáquinu
queëbi' ngul na', le gulutság
ná'lenbi'-nu ngul na' yúgu'tëbi!?

²⁹Ni'r bubí'ë didza' Jesús, rë'
lequë':

—Nachíxitsquili' lbi'ilí le
curéjní'lí le nayúj lu guich la'y, len
le cunúnbë'lí yöl-la' huac queë'
Dios. ³⁰Cati' gwdx dza lubán nup
chnatgac, cutur gac yöl-la' rzoalen
ngul, len cutu lutság na'quë', san

lacqué' ca nacqué' gbaz la'y queë' Dios nacu'ë yehua' yubá. ³¹ Ca na' ral-la' lubán nup chnatgac, ḷnaru' cu nulábinili' lë na' gudxczé' lbi'ili' Dios? ³² Cni gnë': "Neda' naca' Dios queë' Abraham len Dios queë' Isaac, len Dios queë' Jacob." Dios na' cutu naquë' Dios quegac nup natgac tsaz, san naquë' Dios quequë' bönni' ni nabanquë' zal-la' glatië'.

³³ Cati' gulayöni didza' ni bunách nacuá' ni', gulubannë' ca nac lë na' rusëdnë' lequë' Jesús.

Zxba queë' Dios le nac blau

³⁴ Cati' gláquibe'inë' bönni' gdau' fariseo ca benë' Jesús, buseyjë' rú'aquë' bönni' gdau' saduceo, ni'r guludubë' yúgu'të'. ³⁵ Tuë' bönni' nutsë'ë ladjquë' len nazëdë' zxba queë' Moisés, gu'nneë' si' bë'ë Jesús.

³⁶ Qui lë ni na' gnabnë' Jesús, rnë': —Bönni' Usëdi, ḷbizxal zxba queë' Dios nac blau?

³⁷ Jesús rë' lë':

—Gdxil'nu' Xanu' Dios gdu ladxu'u, len gdu icj ládxil'da'u, lenca' len gdu yöl-la' rejnl'i quiu!. ³⁸ Zxba ni nac blau len nactër zxön. ³⁹ Zxba na' nac buróp, la' tuz ca nac, len cni rna: "Gdxil'nu' böchi' lza'u ca nadxf'i cuinu!." ⁴⁰ Chop zxba ni nac ga zön yúgu'të le rna bë' zxba queë' Dios, len yúgu'të le gulusëdnë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios.

᷊Nuzxa zxi'n naquë' Cristo?

⁴¹ Tsal ni' nacu'ë tsazxón bönni' gdau' fariseo na', Jesús gnabnë' lequë', ⁴² rnë':

—᷊Nacx runi lbi'ili' queë' Bönni' na' lë' Cristo? ᷊Nuzxa zxi'n naquë'? Gulubi'ë didza', ta'në':

—Zxi'n xsoë' David naquë'.

⁴³ Ni'r Jesús rë' lequë':

—᷊Bizx quië na' lëczë' David bulidzë' Lë', gnë': "Xana"?" Cni gnë' cati' ni' bë'ë didza' uláz queë' Dios Bö' La'y, gnë':

⁴⁴ Xanru' Dios gudxë' Xana':

"Grö' cuit lë'a yubél,
Cati' gunra' ga luzechu zxibgac
lau' nup cuta'le'i Li' dxi'a."

⁴⁵ Chqui' David na' rnë' queë' naquë' Xanë', ḷnacxz nac, rnali' naquë' zxi'n xsoë' David?

⁴⁶ Nutu nu guc ubí'i didza', ati' ga gzu lau dza na', nutur nu burugui bi gnabi Lë'.

Jesús ruquïë' yugu' bönni' gdau'

23 Ni'r Jesús bë'lenë' bunách nacuá' ni' len yugu' bönni' usëd queë' didza'. ²Rë' lequë':

—Nuhuazquë' xlatjë' Moisés, tu'sëdnë' bunách yugu' bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' tu'sëdi.

³ Qui lë ni na', gul-gún yúgu'të le lë' lbi'ili', san cutu gunl'i lbi'ili' ca na' tunë' lequë', le tu le ta'në' len yetú le tunë!. ⁴ Le ta'ná bë'inë' bunách nac ca tu yua' zi'i le cusaqui' nu gua', ati' tu'gu'ë lei yen zxichjigac bunách, san lequë' cutu të'nnë' lustsá'lenquë' lei, clég len tuz xbönni' na'quë!. ⁵ Yúgu'të le tunë!, tunë' quië la'lë'i lequë' bunách, le tunë' zxön le túguë'ë yen na'quë' len ra' xgaquë' ga na' nuzujquë' tu le nayúj lu guich la'y, len tu'tunnë' luzx lari' nácuquë!. ⁶ Të'nnë' la'böl'ë ga nac latj blau ga na' tu'dubë' tahuë', lenca' ga na' nac latj blau lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios.

⁷ Lézca' cni, të'nnë' lugáp lequë' didza' ba zxön bunách gap nac

laugac bunách, len tē'nnë' lë lequë':
“Padiux, bönni! usëdi.”

⁸ San lbi'ili', cutu ral-la' gunli' ga nu guië lbi'ili': “Bönni! usëdi”, le zoa tuz Nu nac Bönni! Usëdi queëli', neda', Cristo, ati' yúgu'téli' nacli' bôchi'li' tulí' yetuli'. ⁹ Nutu nu guiëli' luyú ni, cu gnali!: “Xuz”, le zoa tuz Nu nac Xuzli', zoë' yehua' yubá. ¹⁰ Cutu gunli' ga nu guië lbi'ili': “Xan”, le zoa tuz Nu nac Xanli', neda', Cristo. ¹¹ Nu nutsa' ladji'l' nu run xchinli' yezíca'rli', nu ni gactér blau ga zoali!. ¹² Chqui' nu uzóa cuini latj blau, ca'z ugá'n nu na!', san nu nac nöxj ladxi', gac blau.

¹³ Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli'. Ruzágala'li' nöz zjaclen bunách la'dxín ga ni' rna bë'ë Dios yehua' yubá. La' lbi'izli' cutu saqui' tsazli', len cutu rui'li' latj la'yáz nup tē'mi la'yáz.

¹⁴ Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli'. Rguali' lidxcnu ngul uzébdau', len quië uluú'z tsahui' cuinli', xtsey rulidzli'-në' Dios. Qui lë ni na', zxöntér le grugu queëli' saca' qui'li'.

¹⁵ Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli'. Rdödli' gdu lu nis zxön len gdu yödzlyú ni quië gunli' ga tsej ladxe'ë Dios tsazxón len lbi'ili' tu bönni', len cati' ni' chgzxáqui'li'-në', runli' ga nabága'rë' zxguia' ca lbi'ili', tsajtsu'ë lu gui' gabíl.

¹⁶ Bica' bayechi' lbi'ili'. Nachúl lauli' ati' ré'nili' ului'ili' nöz

bunách. Cni nac queëli' le rnali': “Chqui' bi rzi' lu në'ë bönni', rneyné' gdau', cutu run bayúdx, san chqui' gneyné' oro dzö' gdau', bayúdx gun.” ¹⁷ Lbi'ili', bönni' lau chul len cuta'yejni'i. ¿Bizzal nacr blau? ¿Naru' oro na' o gdau' le run la'y oro na'? ¹⁸ Lëzca' cni rnali': “Chqui' gneyné' bcugu la'y bönni', cutu gun bayúdx, san chqui' gneyné' gun zxoa lahui, bayúdx gun.” ¹⁹ Lbi'ili', nazidli' len nachúl lauli'. ¿Bizzal nacr blau? ¿Naru' gun zxoa lahuiz o bcugu la'y na' run la'y gun na'? ²⁰ Qui lë ni na', chqui' rneyné' bcugu la'y bönni', rneyné' lei lenca' yúgu'té le dë lahuiz. ²¹ Lëzca' cni, chqui' rneyné' gdau' bönni', rneyné' lei lenca' Dios, nunczë' xlatje' ni'. ²² Lëzca' cni, chqui' rneyné' yehua' yubá bönni', rneyné' latj ga rö'ë rna bë'ë Dios, lenca' Lëczë' Dios rö'ë ni'.

²³ Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli'. Cni nac queëli' le rguizxjli' qui gdau' tu cuia tsa tu chi cuia le rzi'li' qui xhueaj len qui guixi' anís len qui comino la' huagu, san ruca'nli' le nacr blau le rna bë' zxba queë' Dios, cutu runli' le nac tsahui', len cutu ruhuechi' ládzi'li' lza'li', len cutu réjlé'li'-në' Dios. Yugu' lë ni run bayúdx gunli' len lëz cutu uca'nli' yezica' lë na' runli', rguizxjli' qui gdau'. ²⁴ Lbi'ili', nachúl lauli' len ré'nili' ului'ili' nöz bunách. Ca na' runli' nac ca rudödli' bdzadzda' le ri'jli', rubíjgacli'-ba' bô'yudau', san ri'jli'-ba' bô'a' ta'bíé'-ba' bönni'.

²⁵ Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' usëdi lenca' lbi'ili', bönni'

gdau' fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli'. Nacli' ca zxíga'dau' rí'ijili' len yö'ön ráhuili!. Rguibli' le nua' cuit lë'i, san icj ládxí'dau'li' nadzé'ir yugu' le rbanli' len yugu' le cunác tsahui' runli!. ²⁶Lbi'ilí', bönni' gdau' fariseo lau chul. Zi'al gul-quíb le nua' lu zxíga'dau' len lu yö'ön, gacli' dxi'a lu icj ládxí'dau'li', quië gacli' ca' dxi'a cuit lë'li'.

²⁷'Bica' bayechi' lbi'ilí', bönni' gdau' usëdi, lenca' lbi'ilí', bönni' gdau' fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli'. Cni nac queëli' le nacli' ca yero ba quegac nup chnatgac, le nacgac chguichdau'z cuit lë'i, len le nactë lach nala'gac, san nadzé'igac dxit quegac nup chnatgac lenca' yúgu'të le zgypt. ²⁸Lézca' cni nacli' lbi'ilí'. Le nactë lahuiz ruluí' cuinli' tsahui' laugac bunách, san icj ládxí'dau'li' nadzé'iz yugu' le ruluí'z tsahui' cuini, len le cunác runli'.

²⁹'Bica' bayechi' lbi'ilí', bönni' gdau' usëdi lenca' lbi'ilí', bönni' gdau' fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli'. Ruchisli' lguitj qui ba gap nagáchi'quë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, len rui'li' lguitj gap nagáchi'gac bunách tsahui'. ³⁰Lézca' cni rnali': "La'naru' zoatu' dza ni'të cati' gulacu'ë xuz xtau'tu', cutu gruntu' lequë' tsazxón cati' guludödcdë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios." ³¹Le rnali' cni, la' lbi'izli' runli' Ina' lau nacli' zxi'n xsoagac nup ni' guludödi bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. ³²Cni nac, gdu ruspaga' cuinli' zxguia' na' gulabaguë'ë xuz xtau'li'.

³³'Lbi'ilí', nacli' ca yugu' bël snia' len di'a dza quegac bël snia'. Nacxcz ulali' lu le usaca' zi' lbi'ilí'.

lu gui' gabíl? ³⁴Qui lë ni na', neda' gsöla'a queëli' bönni' lu'ë didza' uláz queë' Dios, lenca' bönni' ta'yejni'i, len yugu' bönni' usëdi. Yugu' bönni' ni, la'quë' gdödili', len yela'quë' uda'li' lë'i yag cruz, len yela'quë' quinli' gap nac lu yu'u ga rudubli' rusëdli' queë' Dios, len ulagli' lequë' tu yetú yödz. ³⁵Cni gac, gbágallí' lbi'ilí' zxguia' qui yúgu'të rön quequë' bönni' tsahui' le glalj luyú, ga gdel-la' nu budödi Abel, bönni' tsahui', ga rdxintë nup guludödi Zacarías, zxi'në' Berequías, bönni' na' budödili'-në' gatsj lahuil' ga dë gdau' len ga dë bcugu la'y ga na' tu'zégui'quë'-ba' lahuë' Dios böa' bëdxdau!. ³⁶Le nactë répa' lbi'ilí', yúgu'të lë ni la'baga' bunách nacuá' dza ni zoaru' na'a.

Jesús rbödxë' ni'a qui yödz Jerusalén

³⁷Lézca' cni gnë' Jesús:

—Jerusalén, Jerusalén, lbi'ilí' na' rudödigacli'-në' bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios len ruládxí'gacli' guiøj nup nasölë'ë queëli' Dios. Zian lzu gu'nda' utuba' lbi'ilí' quia', ca runba' yjëd, rutubba' zxan xilba' zxi'nba'dau', san cutu gú'nili'.

³⁸Gul-yutsca', ca'z ugá'n yu'u lidxli'.

³⁹Cni gac, le répa' lbi'ilí', na'a su lau cutur glé'li' neda' cati' gnarli': "La'y naquë' bönni' na' zë'ë uláz queë' Xanru!"

Rguíxjö'ë Jesús ca zi'a luquindjë' gdau'

24 Brujë' nchil gdau' Jesús, len tsal ni' ruzé'ë ni', gulabiguë'ë ga zoë' bönni' usëd queë', ati' gulului'inë' Lë' ca nacgac zö'ö nagu'ugac li'aj gdau!. ²Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Rlé'itsali' yúgu'të lë ni? Le nactë rëpa' lbi'ilí, cutu ca' ugá'n ni guiój nabaga' lzé'i, le cugguíndj.

**Le lac bë' chzoa gdxin
dza udx qui yödzlyú**

³Cati' ni' rö'lë Jesús ga nac lu Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo, guladxinë' bönni' uséd queë' ga na' zoë' queëzé', len té' Lë':

—Gdixjöi' netu', ñbatx lac lë ni, len bizxa gac bë' dza huödu' len dza udx qui yödzlyú ni?

⁴Ni'r bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Gul-yú qui nadxi nu si' ye'i lbi'ilí ⁵le djaquë' zian bönni', si' laquë' ca lea' neda!. La'né' nacqueë' Cristo, len la'zí' yé'inë' bunách zian. ⁶Huayónili' rac gdil-l len le rui' didza' qui gdil-l, san cutu guni lbi'ilí baníg, le ral-la' lac yúgu'të lë ni, le cutu rdxini dza udx cati' lacer lë ni. ⁷Til-l tu yödz len yetú yödz, ati' tu ga nu rna bë' len yetú ga nu rna bë!. Latsj guidzhué' zxön len gac gbin, ati' zian latj sa' rtit. ⁸Yúgu'të lë ni nacgac le la'zú lau yugu' le la'zaca' la'guí'i bunách.

⁹Ni'r ludöd lbi'ilí bunách lu na' nu usaca' zi' lbi'ilí. Luzóa lbi'ilí' tsla'l yúgu'të bunách le da'lli' neda', len ludöddé' la'lí' lbi'ilí!. ¹⁰Cati' gac cni, gac chop ládxí'gac zian bunách, lucá'n neda', len udöd tu yetú lzé'i, len tu yetú uzúa lzé'i tsla'l. ¹¹Ni'r lului' lauquë' zian bönni' ta'zí' yé'ë, lului' cuinqué' ca bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios, len la'zí' yé'inë' zian bunách. ¹²Szxöni lua' dö' bunách, ati' qui lë ni na' cutur la'dxí'i böchi' lza'gac. ¹³Nu gaqui tsaz queë' Dios ga gdxintë dza udx,

nu ni ulá. ¹⁴Gdu yödzlyú gac lban qui didza' dxí'a ca rna bë'ë Dios quië gac lna' lau qui laugac yúgu'të bunách gza'a, ati' ni'r gdxin dza udx.

¹⁵⁻¹⁶'Nu uláb lë ni ral-la' uzejni'i ladxi!. Gnë' Daniel, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë: "Tsaz latj la'y queë' Dios le curlé'inë' Dios dxí'a, lë na' rusnít." Cati' glé'ilí' gac cni, ni'r nup nacuái luyú Judea ral-la' tsajzxundjgac zaca' guí'adau!. ¹⁷Nu dxia cju'ul cutu gal-la' huötj tsajxí' bi dë qui lu yu'u, san ral-la' gzxundjté. ¹⁸Nu zoa ladji guixi', cutu gal-la' huöj tsajxí' lari' qui. ¹⁹Bica' bayechi' ngul zi'a luzoanu bi'ida' quecnu, lenca' ngul ni' tu'gádxí'nu-bi' bi'ida' quecnu cati' gdxin dza ni!. ²⁰Gul-lidzé' Dios gnáibili'-në' cui gdxin dza ni' gzxundjli' cati' rac beo' ziag o cati' nac dza la'y, ²¹le la'zaca' la'gui'itér bunách dza ni' ca gulazaca' gulaguí'i bunách dza ni'të cati' zi'a guta' grö' yödzlyú, ga rdxintë na'a dza, len clég dza zi'a za' cutu la'zaca' la'gui'i cni. ²²Cati' gdxin dza ni', chqui' Dios cutu cuequi lahuë' quequë', nutu nu ulá, san cuequi lahuë' quequë' dza ni', gáclenë' nup gröczé! Lë'!

²³'Ni'r cutu tséjlë'li' chqui' nu gdxin queëli', len guie lbi'ilí: "Gul-yutsca', ni zoë' Cristo", o gna: "Ni' zoë!." ²⁴Luluí' lauquë' zian bönni' ta'zí' yé'ë, la'né' nacqueë' Cristo, o la'né' tu'ë didza' uláz queë' Dios. Lunë' le lac bë' len le lun ga lubani bunách, ati' la'zí' yé'inë' nup gröczé! Dios chqui' huala'záqui'në!. ²⁵Gul-yutsca', chgudxcza' lbi'ilí' yúgu'të lë ni zí'atél ca zi'a lac.

26Qui lë ni na!, cutu grujli' chqui' la'dxín queëli' nup lë lbi'ilí!: "Gul-yutsca', ni' zoë! Cristo lu latj ca'z." Lézca' cni, cutu tséjlë'li' chqui' la'ná: "Gul-yutsca', lu yu'u zoë!." **27**Ca na' rac cati' ryëp yös ga rlen gbidz, len ruzení' ga rbia gbidz, lëzca' cni gac cati' huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë! Gdu Bunách. **28**Lactë cni, ca na' ta'ná bunách: "Gáti'tëz ga dë tu le nat, ni' ludubczba' bëchlá."

**Ca gac cati' huödë' Bönni'
Nuhuöaquë' Gdu Bunách**

29Gnë! ca! Jesús:
—Töd yugu' dza ni' cati' la'zaca' la'guí'i cni bunách, gchul gbidz, ati' beo' cutu gunn yení' qui. La'guindjba' bölj luzxbá, ati' la'zxíz le nala'gac luzxbá dë yöl-la' huac quegac. **30**Ni'r gla' lahui luzxbá le gac bë' huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë! Gdu Bunách, ati' la'bödx yechi' yúgu'të bunách yödzlyú ni, cati' la'le'i neda', Bönni' Nuhuöaquë! Gdu Bunách, zuzá'a lu böaj luzxbá, dë lu na'a yöl-la' uná bë' zxön len yöl-la' yení!. **31**Ni'r gsóla'gaca'-në' gbaz la'y quia!. Lucödxé! zidzj trompeta, ati' lutubë' nup nabóa' quia!, nacuá' gdap la'të yödzlyú len yúgu'të latj zxan luzxbá.

32'Gul-zejni'lí ládxí'lí' le rusëdi lbi'ilí' le rac qui yag higo. Catí' ta'lén zxuza' në'i huë'ndau' len chribúa xlagui' yuldau', nözili' chzoa gdxin dza gba. **33**Lézca' cni, cati' glé'ilí' tac yúgu'të lë ni, gnözili' chzoa gdxin dza udx na' len chrdzag lahui. **34**Le nactë rëpa' lbi'ilí', yúgu'të lë ni lac zí'atél ca lat

bunách nacuá' dza ni!. **35**Huadód quegac luzxbá len luyú ni, san yugu' xtidza'a cutu la'död ca'z.

36'Cati' gdxin dza ni' nutu nu nözi. Cutu nözcnenë' gbaz la'y queë' Dios nacu'é yehua' yubá len cutu nözda' neda', Zxi'në' Dios, san tuzë' Dios Xuz nöznené!.

37'Ca na' guc dza ni' cati' ni' zoë! Noé, lëzca' cni gac cati' huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë! Gdu Bunách. **38**Yugu' dza ni' zí'atél ca zí'a gdxin nis guiöj le busnít yödzlyú, gli'j glahuë', gulutság na'quë' len guludödë' zxi'nquë' lu yöl-la' rutság na' ga bdxintë dza gyazië! Noé lë'i barco zxön ni' benë!, **39**len cutu gláquibe'inë' cati' bdxintë nis guiöj le busnít yödzlyú ati' gulanitië' yúgu'të!. Lézca' cni gac cati' zí'a huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë! Gdu Bunách, nutu nu gáquibe'i. **40**Dza huöda' la'cu'é chopë' bönni' ladj guixi!. Tuë' uchë'a-në' quia! ati' yetüé' uca'na'-në!. **41**La'cua'nu chopnu ngul nacua'nu huëtu. Tunu uchë'a-nu quia!, ati' yetunu uca'na'-nu.

42'Gul-spán ládxí'lí' le cutu nözili' bizxa dza huöda' neda', Xanli!. **43**Na'a, gul-tsejní'lí lë ni. La'naru' nöznenë' xan yu'u bizxa dza guidë' gban, huané'ë yël len cutu gu'lë' latj nu quidj zö'lö quië cuan le dzö' lidxe!. **44**Qui lë ni na', gul-spán ládxí'lí' ca' lbi'ilí', le huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë! Gdu Bunách, tu dza cutu nuzóa icjli'!

**Bönni' huen dxin gdu len bönni'
huen dxin cunaquë' gdu**

45Gnë! ca! Jesús:

—¿Nuzzxa caz bönni' huen dxin naquë' gdu len réjni'në', bönni'

huen dxin na', xanë' cu'ë lu në'ë bunách nacuá' lidxë' quië gu'lé le lágugac cati' gdxin dza? ⁴⁶Bica' ba bönni' huen dxin na' naquë' gdu, bönni' na', cati' udxinë' xanë', duxaquë' lë' cni runë' le nudödë' xanë' lu në'ë. ⁴⁷Le nactë rëpa' lbi'ili', yúgu'të le dë queë' xanë', udödë' lu në'ë bönni' huen dxin na' runë' cni. ⁴⁸Chqui' huöaque' huia'dö' bönni' huen dxin queë' len sa' ladxe'ë, gnë': "Huadzeynë' xana', cutu huödtë", ⁴⁹len chqui' su lahuë' gundë' zil' bönni' túnlenë' lë' tsazxón dxin, len su lahuë' ca' gui'j gágulenë' nup ta'zudxi, ⁵⁰ni'r huödë' xanë' bönni' huen dxin na' tu dza cati' cuzóë' rbözë' o tu yël cutu ráquinë'. ⁵¹Ni'r xanë' na' usaca' zil'tsque' bönni' huen dxin na' len gunë' ga gac queë' ca na' ral-la' gac quegac nup tu'lui'z tsahui' cuingac. Ni'r cödx yechë'ë len utíl-l layë'ë.

Runë' Isaqui' Jesús ca nac quecbi' chibi' bi'i ngul ra'bandau'

25 Gnë' ca' Jesús:

—Ca gac quegac nup ral-la' la'yáz ga rna bë'ë Dios yehua' yubá nac ca gac quecbi' chibi' bi'i ngul ra'bandau'. Gulazi'bi' le nua'gac gui' quecbi', ati' gularujbi' tsajtsagcbi' bönni' utság në'ë. ²Gáyu'bi' naccbi' bi'i cuta'yejni' i san yegáyu'bi' nasína'cbi'. ³Gulazi'bi' le nua'gac gui' quecbi' bi'i ngul cuta'yejni' i na' san cutu glua'bi' yelati' za regui. ⁴Glua'bi' za regui lu bôga'dau' quecbi' bi'i sina' na' len le nua'gac gui' quecbi'. ⁵Le gdzeynë' bönni' utság në'ë, gdöd yël laucbi' len glástebi'. ⁶Cati' bdxin gdu ladxi' yël, byön chi'i

nu rnë zidzj, rna: "Chzë'ë bönni' utság në'ë. Gul-rúj tsajtsagli'-në'." ⁷Ni'r gulayasbi' yúgu'tëbi' bi'i ngul na', ati' gulupa'bi' le nua'gac gui' quecbi'. ⁸Glui'bi' didza' bi'i cuta'yejni' i na', glëbi' yugu' bi'i sina' na': "Gul-gúnn queëtu' láti'dau' za regui queëli' le tu'úl le nua'gac gui' queëtu' ni." ⁹Gulubi'ib'i' didza' bi'i sina' na', gulanabi': "Cutu gac, le cutu bi ugá'n queëtu' len queëli'. Gul-tsejtsca' ga rda'u za regui, tsjö'uli' queëli'!" ¹⁰Tsal ni' zjacbi' zajxi'cbi' lei, bdxinë' bönni' utság në'ë. Gulayázlentëbi' lë' ga na' rac lni qui utság na' bi'i na' nacua'bi' sina' ta'bözbi' lë', ati' la' gyeyjtë yu'u. ¹¹Gdöd ni' guladxinbi' ni' yezíca'rbi' bi'i ngul ra'bandau' na', ati' gululidzbi'l-në', gulanabi': "Xan, Xan, bsalj queëtu'." ¹²Lë' bubí'ë didza', rnë': "Le nactë rëpa' lbi'ili', cutu núnbë'a lbi'ili'."

¹³Ni'r Jesús gudxe' lequë':

—Gul-spán ládzi'li', le cutu nőzili' bizxa dza o bizxa yël huöda' neda', Bönni' Nuhüöaque' Gdu Bunách.

Runë' Isaqui' Jesús ca nac qui dumí zaca'

14 Gnë' ca' Jesús:

—Ca gun Nu na' rna bë' yehua' yubá nac ca benë' tu bönni', chzoa tsijë' zi'tu'. Bulidzë' yugu' bönni' huen dxin queë' len glu'ë lu na'quë' yugu' le dë queë'.

¹⁵'Tuë' bönni' huen dxin na', glu'ë lu në'ë gayu' dumí zaca', len yetüé' glu'ë lu në'ë chop dumí zaca'. Yetüé' glu'ë ca' lu në'ë tu dumí zaca'. Tu tuë' glu'ë lu na'quë' tsca hueaj le la'záqui'në'. Ni'r la' gza'atë' ga nac zi'tu'. ¹⁶Gyijë' bönni' huen dxin

na' gzxi'ë gayu' dumí zaca' na', len yajtíljlenë' lei yegayu' dumí zaca'.

¹⁷Lëzca' cni, bönni' na' gzxi'ë chop dumí na', yajtíljlenë' lei yechóp ca'.

¹⁸Bönni' na' gzxi'ë tu dumí gyijë' len yajchö'në' lu yu, ati' lu yu ni' bucaché'ë dumí queë' xanë'.

¹⁹Cati' chgdzey, budxinë' xanquë' bönni' huen dxin na', ati' bugá'nlenë' lequë' tsahui'. ²⁰Ga gzu lau bdxintë' bönni' na' gzxi'ë gayu' dumí zaca' na', len zunu'ë yegayu' dumí ca', ati' rë' xanë': "Xan, gayu' dumí glu'u lu na'a. Ni dë yegayu' dumí ca' yajtíljlena' lei." ²¹Xanë' na' rë' lë': "Nac dxí'a. Nacu' huen dxin gdu. Tsáhui'dau' benu' cati' ni dë lu na'u láti'dau'z. Na'a szxónitér cu'a lu na'u. Gyaz ga zoa', udzíjilennu' neda!" ²²Gdöd ni' bdxinë' ca' bönni' huen dxin na' gzxi'ë chop dumí zaca', rnë': "Xan, chop dumí glu'u lu na'a. Ni dë yechóp dumí ca' yajtíljlena' lei."

²³Ni'r xanë' na' rë' lë': "Nac dxí'a. Nacu' huen dxin gdu. Tsáhui'dau' benu' cati' ni dë lu na'u láti'dau'z. Na'a, szxónitér cu'a lu na'u. Gyaz ga zoa', udzíjilennu' neda!" ²⁴Ni'r cati' bdxinë' bönni' huen dxin na' gzxi'ë tu dumí zaca' na', rnë': "Xan, nözda' nacu' bönni' bizzj, le rlapu' ga cutu guzu', len rutubu' ga cutu bchilju'. ²⁵Qui lë ni na' gúdxida' li', ati' gyija', yajcacha'a dumí quiu' lu yu. Ni dë na'a le naqui quiu'." ²⁶Ni'r bubi'ë didza' xanë', rë' lë': "Nacu' huen dxin cunác tsahui' len zxhuëd. Nözcnu' rlapa' ga cutu guza' len rutuba' ga cutu bchilja'. ²⁷Qui lë ni na', dxí'ar gac quiu' la'naru' bunödzju' dumí quia' lu na'quë' bönni' lugunë' lei dxin, la'guíljlenë'

lei yelati', quië cati' huöda' neda', uzi'a le naqui quia' len icji ca'."

²⁸Ni'r xanë' na' gudxë' nup nacuá' ni: "Gul-cúa dumí na' dë lu në'ë bönni' ni, len gul-cú'u lu në'ë bönni' na' dë queë' chi dumí." ²⁹Núti'téz nu rugún dxí'a dxin le dë qui, zoa nu unödzj queë' yelati', ati' gata' queë' szxöni, san nu na' cutu rugún dxí'a dxin le dë qui, la'z dui le dë qui gdua. ³⁰Na'a, bönni' huen dxin cunác tsahui' ni, gul-tsajchú'n-në' ni'l ga nac chul. Ni' cödx yechë'ë len utíl-l layë'ë.

Cristo cuequi xbeynë' bunách

³¹Gnë' ca' Jesús:

—Cati' ni' huöda' neda', Bönni' Nuhüöaquë' Gdu Bunách, duná bë'a, ati' dzagquë' neda' yúgu'të gbaz la'y quia', ni'r cö'a latj tsahui' quia', ga na' cuequi xbeyda' bunách. ³²Ludúb dëra lahua' neda' bunách yödzlyú ni, ati' ucu'a lequë' tsla'a hueaj ca runë' bönni' uyú bö'cu' zxila', rucu'ë-ba' tsla'a hueajba' yugu' chivo len yugu' bö'cu' zxila!. ³³Yugu' bö'cu' zxila' na' ucu'ë-ba' cuit lë'ë yubél, ati' yugu' chivo na' ucu'ë-ba' cuit lë'ë yögl.

³⁴Ni'r, neda', bönni' uná bë', gyëpa' nup nacuá' cuit lë'a yubél, gnia! "Gul-dá ga zoa', lbi'ilí bubijé' lbi'ilí quizi queë' Xuza!. Naqui queëli' latj ga na' rna bë'ë, lë na' bupé'ë queëli' dza ni'të cati' ni' benë' yödzlyú. ³⁵Cni naqui queëli' le gduna!, ati' bennli' le gdahua!. Gbidxa' nis, ati' bennli' le gu'a. Guca' ca bönni' rda zi'tu!, ati' glu'li' neda' lidxli!. ³⁶Byadzj le gacua!, ati' bugáculi' neda' le ráculi!. Güi'ida', ati' duyuli' neda!. Gyu'a lidx guia, ati' duyuli' neda!." ³⁷Ni'r lubi'ë didza' bönni' tsahui' na', lë' neda!: "Xan,

¿batx blé'itu' Li' gdunu' ati' bugágutu' Li'? ¿Batx gbidxu' ati' benntu' le gu'u'? ³⁸ ¿Batx blé'itu' Li' gdau' zi'tu' ati' glu'tu' Li' lidxtu'? ¿Batx byadzj le gacu' ati' bugácutu' Li' le rácutu'? ³⁹ ¿Batx blé'itu' Li' güi'inu' o gyu'u lidx guia ati' duyutu' Li'?" ⁴⁰ Ubi'a didza' neda', bönni' uná bë', gyëpa' lequë!: "Le nacté rëpa' lbi'ilí!, le benli' cni queé! nu bönni' böcha'adau' ni, zal-la' naqué! bönni' ca'z, quia' néda'cza' benli' ca'."

⁴¹ Ni'r gyëpa' nup nacuá! cuit lë'a yögl, gnial!: "Gul-cuít ga zoa!, lbi'ilí! na' nabága'lí! zxguia!, tsajtsazli' lu gui' cutu ul, lë na' bupé'ë Dios qui tu' xöhui' len quegac gbaz da'gac lei. ⁴² Cni gac queéli' le gduna', ati' cutu bennli' le gahua!. Gbidxa' nis, ati' cutu bennli' le gui'ja!. ⁴³ Guca' ca bönni' rda zi'tu', ati' cutu glu'lí! neda' lidxli'. Byadzj le gacua!, ati' cutu bugáculi' neda' le ráculi!. Güi'ida' lenca' gyu'a lidx guia, ati' cutu duyuli' neda!". ⁴⁴ Ni'r la'ná ca' nup na!, lë neda!: "Xan, ¿batx blé'itu' Li' gdunu', o gbidxu', o gucu' ca bönni' rda zi'tu', o byadzj le gacu', o güi'inu', o gyu'u lidx guia, ati' cutu gúclientu' Li'?" ⁴⁵ Ni'r ubi'a didza' neda', bönni' uná bë', gyëpa' lequë!: "Le nacté rëpa' lbi'ilí!, le cutu bi benli' qui tu nu nutsa' ladj nup nacuá! ni, zal-la' nac ca'z nu na', cutu bi benli' quia' neda!". ⁴⁶ Ni'r bunách tua'dö' na' la' tsajtsázgacté ga ni' la'zaca' la'gui'itecz, san bunách tsahui' ni' gata' yöl-la' na'bán gdu quegac.

Tun xtídz'a'queé! bönni'
gdau' la'zöné! Jesús

26 Catí! budx bë'ë yugu' didza'
ni Jesús, gudxë' yugu'
bönni' uséed queé!, ² rnëé!

—Nóziczli' yechóp dza gdxin Lni Pascua, ati' dza na' neda', Bönni' Nuhuöaqueü' Gdu Bunách, ludödë' neda' lu na'gac nup ludá! neda' lë'i yag cruz.

³ Ni'r guladxiné! yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi len bönni' gul tu'zéjni'në' bunách judío, guludubë' ga nac lö' lidx bxuz blau, lë' Caifás. ⁴ Ni' glun xtídz'a'queé' la'zöné! Jesús, lu yöl-la' rzi' yë' quequé!, quië ludöddé! Lë!. ⁵ Ta'né':

—Cutu gunru' lë ni dza lni, qui nadxi lun rusbó bunách.

Ngul rgu'nu le rla' zxix icjë! Jesús

⁶ Catí! ni' zoë! Jesús lu yödz Betania lu yu'u lidxé! Simón, bönni' na' güi'iné! huë! nudzu' ruzöd, ⁷ bdxinnu' cídzulë' Jesús tu ngul, nua'nu tu bôga'dau' náquini guiój zaca!, len yudz tu le rla' zxix le zaca' szxöni, ati' glu'nu lei icjë! Jesús catí! ni' rö'lë rahuë!. ⁸ Catí! gulalé' iné! lë ni bönni' uséed queé! Jesús, gulaleyné!, ta'né':

—¿Bizz quië raqui ditj lë ni? ⁹ Guc nu guti' lë ni len si' dumí zian quië gáclenru' bunách yechi'.

¹⁰ Catí! byönné! lë ni Jesús, rë' lequë!:

—¿Bizz quië rnëli' queënu ngul ni? Dxi'a nac le bennu quia'.

¹¹ La'cuál'lentecz lbi'ilí! bunách yechi', san neda' cutu ugá'lentecza' libi'ilí.

¹² Le bennu ngul ni, glu'nu neda' le rla' zxix ni, nac le rupa'nu neda' quië dza ggacha'a yero ba. ¹³ Le nacté rëpa' lbi'ilí!, gáti'tëz yödzlyú ga gac lban qui didza' dxi'a ni, lëzca' la'guixjö' bunách le bennu quia' ngul ni quië nu tsajnéy lënu.

**Rzi' lu në'ë Judas udödë! Jesús
lu na'queé! bönni' ta'ná bë'ë**

¹⁴ Ni'r gyijë! ga na' nacu'ë bxuz uná bë' Judas Iscariote, bönni'

dzaguë' chinnuë' na' da'quë' Jesús,
15 len gudxë' lequë':

—¿Bizxa gunnli' quia' chqui' neda'
udöda'-në' Jesús lu na'li'?

Gulugá'nlenë' lë' tsahui' lu'ë lë'
chi uruá' dumí plata. 16 Ni'r gzu
lahuë' Judas na' rzu rbö'ë udödë'
Jesús lu na'quë'.

Le ráguru' rusá' ládxí'ru' ca gutië' Xanru'

17 Cati' nac dza rzu lau lni quequë'
bönni' judío cati' tahuë' yöt xtil
cunazí' xnë'i, gulabiguë'ë ga zoë'
Jesús bönni' uséd queë' len té' Lë':

—¿Gazx rë'nnu' tsajpa'tu' queéruru'
gáguru'-ba' bö'cu' zxíla'dau' dzö'
Lni Pascua?

18 Jesús rë' lequë':

—Gul-tseajtsca! yödz ni' ga
na' zoë' tu bönni' len gul-guié'ë:
“Bönni' rusèdnë' netu' rnë': Chza'
gal-la' dza quia'. Lu yu'u lidxu'
gágulengaca'-në' bönni' uséd quia'
bö'cu' zxíla'dau' dzö' Lni Pascua.”

19 Ni'r glunë' bönni' uséd queë'
ca na' gna béisnë' lequë' Jesús,
ati' gulupé'ë ni' le lahuë' dzö' Lni
Pascua.

20 Cati' chgdzö' dza na', Jesús
gró'lenë' idxínnutë' bönni' uséd
queë' tahuë'. 21 Tsal ni' tahuë', Jesús
rë' lequë':

—Le nactë répa' lbi'ili', tu nu nutsa'
ladjli' ni udöd neda'.

22 Ni'r guluhui'ni ládxí'quë', len
gulanabnë' Jesús tu tuzë', ta'né':

—Xan, ¿narú' neda'?

23 Bubi'ë didza! Jesús, rnë':

—Bönni' ni rnë' në'ë tsazzxón
len na'a lu yölön, bönni' ni udödë'
neda'. 24 Le nactë neda', Bönni'
Nuhuöaquë' Gdu Bunách, huayija'

ga gatia' ca na' nayúj lu guich
la'y ca ral-la' gac quia', san bica'
bayechi' nu na' udöd neda' gatia'.
Dxi'ar gac queë' bönni' na' la'
cuguljë'.

25 Ni'r bubi'ë didza! Judas, bönni'
na' udödë' Jesús, rnë':

—Bönni' Usédi, ¿narú' neda'?

Jesús rë' lë':

—Ja, li' na'!

26 Tsal ni' tahuë', gdel-lë'ë yöt xtil
Jesús len gudxë' Dios: “Xclenu!”.
Ni'r buzzuzzxjë' lei len bunödzzjë'
quequë' bönni' uséd queë', rnë':

—Gul-sí', gul-gagu. Lë ni le nayá'
nabana!. Ca bena' qui yöt xtil
ni ruluí' ca gac qui gdu ca nayá'
nabana!.

27 Gdel-lë'ë ca' tu zxíga'dau'
len gudxë' Dios: “Xclenu!” Ni'r
bunödzzjë' ca' quequë', rnë':

—Gul-gui'aj yúgu'téli'. 28 Lë ni
ruluí' ca nac xchöna' le run tsutsu'
didza' cub rucá'n tsahui'. Xchöna'
na' glalj ni'a quegac bunách zian
quié gac unít lahuë' Dios yugu'
dul-la' nabága'quë'. 29 Répa' ca'
lbi'ili', cutur gui'ja' xisi le rbia lba
uva ni cati' gdxinr dza ni' guí'jlena'
lbi'ili' tu le cub ga ni' rna bë'lë Xuza'.

Jesús rnë' gnë' Pedro cutu nunbë'ë Jesús

30 Cati' budx glul-lë' yöl-la' ba
queë' Dios, yjaquë' lu Gui'a Ga
Rö'gac Yag Olivo. 31 Ni'r Jesús rë'
lequë':

—Yúgu'téli' gac chop ládxí'li',
uca'nli' neda' na'a dzö' ni, le nayúj
lu guich la'y ca gac quia', rna:
“Guna' ga gatië' Bönni' Uyú Bö'cu'
Zxila', ati' láslasba' bö'cu' zxila'
na!” 32 Cati' ubana' lu yöl-la' gut,

ni'r tsija' tsajnöra' lauli' zaca' luyú Galilea.

³³Ni'r bubilë didza' Pedro, rë' Jesús:

—Zal-la' lac chop ládxí'quë', luca'në! Li' yúgu'të', neda' cutu gac chop ladxa'a, cutu uca'na' Li'!

³⁴Jesús gudxë' lë':

—Le nactë répa' li', na'a dzö' ni, cati' zi'a cödxlba' zxi'n druz, li' chgnau' tsonn lzu cutu núnbë'u neda'.

³⁵Ni'r Pedro gudxë' Jesús:

—Zal-la' gátlentea' Li', cutu ca' gnia' cutu núnbë'a Li'.

Lézca' cni gulané' yúgu'të bönni' uséd queë'.

Jesús rulidzë' Dios la' yël Getsemaní

³⁶Ni'r Jesús bdxínlenë' lequë' la' yël Getsemaní, ati' gudxë' yugu' bönni' uséd queë' na', rnë':

—Gul-cö'tsca' ni tsal tsija' yelati' ni'l, tsajlidza'-në' Dios.

³⁷Jesús bchëlë Pedro len gropë' zxi'në' Zebedeo, ati' gzu lahuë' ruhui'nnë' len rsëbi ladxë'ë. ³⁸Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Ruhui'ni ladxa'a len huatza' lu yöl-la' rsëbi ladxi'. Gul-gá'n ni len gul-ná' yël tsazxón len neda'.

³⁹Gdödë' Jesús yeláti'dau' ni'l, ati' ni' byechuë'. Butság lahuë' lyu len bulidzë' Dios, gnë':

—Xuza', chqui' huac, ben ga cugún bayúdx saca' qui'a lë ni, san clég ca rë'nda' neda', san ca rë'nnu' Li' gunu'.

⁴⁰Cati' budxinë' Jesús ga na' nacu'ë bönni' uséd queë', yajxaquë' lequë' tasië', ati' rë' Pedro:

—¿Naru' cu guctsá gná'lenu' neda' tsazxón yël tu chi'itëz? ⁴¹Gul-ná'

yël len gul-lidzë' Dios gnábili'-në' gáclenë' lbi'ilí', cui güi'lí latj si' bë' lbi'ilí le xöhui' Satanás tu' xöhui'. Bö' nacczli' nasína'tecz, san lu yöl-la' bunáchz queëli' nacuídi'lí'.

⁴²Ni'r gyijë' Jesús le buróp lzu len bulidzë' Dios, rnë':

—Xuz, chqui' cugác gunu' ga cutu saca' qui'a lë ni, ben ca rdzag ladxu'u Li'.

⁴³Cati' böjë', leyúbl duxaquë'ë lequë' tasië' le nadödr yël yöj lauquë'. ⁴⁴Ni'r buca'në' lequë' Jesús, ati' gyijë' leyúbl len bulidzë' Dios le bunn lzu, len tuz ca gnë' zi'al rnë':

⁴⁵Leyúbl böjë' ga na' nacu'ë bönni' uséd queë' len rë' lequë':

—¿Rástsalí' na'a, len ruzi'tsa ládxí'li'? Gul-yutsca', chbudzág lau. Neda', Bönni' Nuhuöaque' Gdu Bunách, chnadöda' lu na'quë' bönni' dul-la'. ⁴⁶Gul-tsás, huajejru'. Gul-yutsca', chbdxinë' ni bönni' na' rudödë' neda'.

Ta'chë'ë Jesús nadzunë'

⁴⁷Tsal ni' ru'ë didza' ni Jesús, la' bdxintë' ni' Judas, bönni' nabáblenë' idxinnutë' na', ati' dzagquë' lë' bönni' zian, nua'quë' guia tuchi' len yugu' yagdau'. Nasóla'quë' lequë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zéjni'në' bunách judío.

⁴⁸Judas, bönni' na' rudödë' Jesús, chbului'inë' lequë' tu le gunë' le gac bë' nu nac Jesús, gnë':

—Bönni' na' utság lahua'-në', Lë' na' Jesús. Gul-sönë'.

⁴⁹Ni'r gbiguë'ë Judas ga na' zoë' Jesús, rnë':

—Padiux, Bönni' Usëdi.

Ni'r la' butság lautë' Lë'! ⁵⁰Jesús rë' lë':

—Böcha'a, ¿bizxa huen za'u ni?

Ni'r gulabiguë'ë bönni' na',
gulazönë' Jesús. ⁵¹ Gleycjé' guia
tuchi' queë' tuë' bönni' dzaguë'
Jesús len benë' huë', bchuguë' guid
naguë' huen dxin queë' bxuz blau.
⁵² Jesús gudxë' lë':

—Bugú' lidx, guia tuchi' quiu' na'.
Yúgu'të nup tu'dil'ini guia tuchi',
lu guia tuchi' lat. ⁵³ ¿Naru' cu
nöznu' huac ulidza' Xuza', ati' Lë'
la' gsóla'të' quia' ziantér ca chinnu
cö' gbaz la'y le nac zian gayuë' tu
cö' hueaj? ⁵⁴ Chqui' guna' cni, ¿nacz
gac utság le nayúj lu guich la'y, rna
cni ral-la' gac quia'?

⁵⁵ Ni'r Jesús gudxë' yugu' bönni'
ni':

—¿Brújtsali' nua'li' guia tuchi' len
yagdau' quië sönli' neda' ca runli'
rzönli'-në' gban? Yugu' dza grö'a
lauli' ga nac nchil gdau' busédgacda'
bunách, san cutu gxönli' neda'.

⁵⁶ Rac cni yúgu'të lë ni quië utság
le nayúj lu guich la'y, ca na' gulané'
bönni' gluë' didza' uláz queë' Dios.

Ni'r guluca'në' Jesús yúgu'të
bönni' uséd queë', len guluzxundjë'
ni'.

Rdxinë' Jesús lauquë' bönni' gdau'

⁵⁷ Ni'r gulaché'ë Jesús bönni'
na' zönquë' Lë', guladxinë' lahuë'
Caifás, bxuz blau, ga ni' nudubquë'
ca' bönni' gdau' tu'sëdi len bönni'
gul tu'zejni'i. ⁵⁸ Pedro nauzë' Jesús
zi'tu' zi'tu'z, len bdxinë' ga nac
lö'a lidx bxuz blau na', quië glé'linë'
nacz utsaguë' Jesús.

⁵⁹ Guluguiljé' nu uquí Jesús
yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul
tu'zejni'i len bönni' gdau' ta'bequi
xbey, zal-la' si' yë'ë bönni' na', quië

gac la'chuguë' queë' gatië!. ⁶⁰ Cutu
bi guludzölnë' zal-la' guladxinë'
bönni' zian len gulané' queë' le
cunácz. Ga budxtë guladxinë'
chopë' bönni', ati' lu yöl-la' rzi' yë'
quequë' gulané' queë!, ⁶¹ ta'né':

—Bönni' ni gnë!: “Huac uquindja'
gdau' queë' Dios, ati' tsonn dzaz
uchisa' lei.”

⁶² Ni'r gyasë' gzuinë' bxuz blau
na', len rë' Jesús:

—¿Naru' cu rubi'tsu' didza'? ¿Bizza
caz lë ni ta'né' quiu' bönni' ni?

⁶³ Jesús cutu bi gnë!. Ni'r bxuz
blau gudxë' Lë':

—Ni'a queë' Xanru' Dios ban rna
bé'ida' Li' quíxjö'u le nacz. Gdixjöi'
netu' chqui' nacu' Li' Cristo, Zxi'në'
Dios.

⁶⁴ Jesús rë' lë':

—Ca na' rnau' naca!. Le nactë rëpa'
lbi'ilí, glé'ilí neda', Bönni' Nuhuoaqueë'
Gdu Bunách, rö'a cuit lë'ë yubél Dios,
ga ni' dë lu na'a yöl-la' uná bë', len
guida' lu böaj luzxbá, gdxina' ga zoali'.

⁶⁵ Ni'r lu yöl-la' rley queë' bchözë'
lari' nacuë' bxuz blau, rnë':

—Gnë zí'ë queë' Dios bönni' ni.
¿Nuzxar naquíniru' nu gnë queë'
bönni' ni? Chbyóniczli' didza' xöhui'
bë'ë. ⁶⁶ ¿Nacz runi lbi'ilí?

Gulubi'ë didza', gulané':

—Nabaguë'ë zxguia' gatië'.

⁶⁷ Ni'r guluchijë' zxöna' lahuë'
Jesús len gluë' dö' queë!. Gulagapë'ë
ru'ë Jesús yela'quë!, ⁶⁸ të' Lë':

—¿Nactsu' Li' Cristo? Gnéya'atsca'
na'a, ¿nuzxa na' gdap Li'?

Pedro rnë': “Cutu núnbë'a-në' Jesús”

⁶⁹ Tsal ni' glac lë na', lö'al rö'ë
Pedro, ati' bdxinnu ga na' zoë' tunu
ngul huen dxin, rmanu:

—Lëzca' li' gdálenu' Jesús, bönni' Galilea na!.

⁷⁰Gdá'baguë'ë Pedro laugac bunách nacuá' ni', rnë!:

—Cutu nözda' nuzxa qui na' ru'u didza!.

⁷¹Cati' brujë' Pedro ga nu ryaz lö'a, blé'inu-në! yetunu ngul, ati' gudxnu nup nacuá' ni!:

—Bönni' ni gdálenë! ca' Jesús, bönni' Nazaret na!.

⁷²Leyúbl gdá'baguë'ë Pedro len gneynë! Dios, rnë!:

—Cutu ca' núnbë'a-në! bönni' ni.

⁷³Yeláti'dau'z gdzey, gulabiga' ga na' zoë! Pedro nup nacuá' ni!, len të' lë!:

—Le nactë li' nunu' ca' tsazxón lequë! le nac bë'u yöl-la' rui'z quiu' didza!.

⁷⁴Ni'r gzu lahuë! Pedro rudxía dö' cuinë! len rneynë! Dios, rnë!:

—Cutu ca' núnbë'a-në! bönni' ni.

La' na'z gródxtëba' zxi'n druz.

⁷⁵Ni'r yajneynë! Pedro didza' gudxë! lë! Jesús, gnë!: "Cati' zi'a cödxiba' zxi'n druz, tsonn lzu chgnau' cutu núnbë'u neda!", ati' burujë' ni! Pedro len grödx yéchi'tsquë!.

Tu'dödë! Jesús lu në'ë Pilato

27 Cati' za' rení' dza na', glun xtídfa'quë! yúgu'të bxuz uná bë! len bönni' gul tu'zéjní'në! bönni' judío quië ludöddë! Jesús. ²Gulaché'ë Jesús nágüe'ë ati' guludödë! Lë! lu në'ë Poncio Pilato, bönni' rna bë'ë.

Ratië! Judas

³Cati' chnózinë! Judas, bönni' na' budödë! Jesús lu na'quë! bönni' gdau', narugu queë! Jesús gatië!,

bui'nnë!, ati' yju'ë chi uruá' dumí plata na' lu na'quë! bxuz uná bë! len yugu' bönni' gul na!. ⁴Rë' lequë! Judas:

—Bena' dul-la' le budöda'-në! bönni' tsahui' gatië!.

Ni'r të! lë!:

—Cutu gun ga cö'tu' baguí'i lë ni. Le benczu' li' na!.

⁵Ni'r gru'në! Judas yugu' dumí plata na' ga nac nchil gdau' ati' buzé'ë ni!, yajsí yenë!.

⁶Guluzi'ë yugu' dumí plata na' bxuz uná bë!, ta'në!:

—Cutu gunn cu'ru' dumí ni ga rgu'ru' dumí gun, le nac lazxjë' bönni' gdödi bunách.

⁷Ni'r glun xtídfa'quë!, ati' glá'uinë! dumí na' tu la' yël queë! bönni' huen rö'ö quië gac ga la'gachë'ë bönni' gza'a. ⁸Qui lë ni na!, ga rdxintë na'a dza nazí! lei latj na!, La' Yél Rön. ⁹Cni guc, butság lë na' gnë! Jeremías, bönni' bë'ë didza' uláz queë! Dios, gnë!: "Gulaguel-lë'ë chi uruá' dumí plata na', tsca le gulasáqui'në! Lë! bönni' Israel, ¹⁰ati' dumí na' glá'uinë! la' yël queë! bönni' huen rö'ö. Lë ni bului'inë! neda! Xana!."

Rdxinë! Jesús lahuë! Pilato

¹¹Cati' guluschinë! Jesús lahuë! Pilato, bönni' rna bë'ë na!, bönni' ni gnabnë! Jesús, rë! Lë!:

—¿I nacu' Li' Bönni' gna bë'inë! bönni' judío?

Jesús rë! lë!:

—Le nacz rnau!.

¹²Cati' guluquíë! Jesús yugu' bxuz uná bë! len bönni' gul tu'zéjní'i, cutu bi didza' bubí'ë Jesús. ¹³Ni'r Pilato rë! Jesús:

—¿Naru' cu ryóntsanu' cáti'ga zian le ta'né' quiú'?

¹⁴ Jesúś cutu bi didza' bubí'ë. Cni guc, bubanné' bönni' na' rna bë'ë.

R-rugu queë' Jesúś gatië'

¹⁵ Cati' nac dza Lni Pascua na', dëcz tu le runé' Pilato, bönni' na' rna bë'ë, ca ta'náb bunách rusanë' tuë' bönni' yu'ë lidx guia, nútítëz nu të'ni usanë'. ¹⁶ Dza na' yu'ë lidx guia ni' bönni' nabaguë'ë zxguia', lë' Barrabás. ¹⁷ Cati' guludúb ni' bunách zian na', gnabnë' lequë' Pilato, rnë':

—¿Núzxalé' ré'nili' usana' queëli'? ¿Naru' Barrabás o Jesúś, Bönni' na' lë' Cristo?

¹⁸ Cni gnë' Pilato le ráquibe'inë' guludödë' Jesúś lu në'ë bönni' gdau' le tu'zxé'inë' Lë'.

¹⁹ Tsal ni' rö'lë' Pilato ga na' rbequi xbeynë', bsóla'nu nu tsjödx lë' ngul queë', rna:

—Cutu bi gunu' queë' bönni' tsahui' ni, le szxöni gúdxida' gdyël lu yël bëchcál le nac queë' Lë'.

²⁰ Gulagú'u yöl-lë'ë bunách zian ni' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i, quië la'nabi Pilato usanë' Barrabás na' ati' gdöddë' Jesúś.

²¹ Leyúbl bë'ë didza' bönni' na' rna bë'ë, rë' lequë':

—¿Núzxalé' chopë' ni ré'nili' usana'-në' queëli'?

Gulané':

—Barrabás.

²² Ni'r Pilato gnabnë' lequë', rnë':

—¿Nacx guna' queë' Jesúś, bönni' na' lë' Cristo?

Yúgu'të' ta'né':

—Bdë'ë lë'i yag cruz.

²³ Ni'r bönni' na' rna bë'ë rë' lequë':

—¿Bizxa le cunác benë'?

Zidzjr glu'ë didza', ta'né':

—Bdë'ë lë'i yag cruz.

²⁴ Cati' ráquibe'inë' Pilato cutu bruj xtidzë'ë, san glunr rusbő bunách, ni'r gdel-lë'ë nis len gdib në'ë lauquë', rnë':

—Cutu bi zxguia' nabaga'a neda' ni'a qui yöl-la' gut queë' bönni' tsahui' ni. Le gunczli' lbi'ilil' lë ni.

²⁵ Gulubí'i didza' yúgu'të bunách ni', ta'ná:

—Yöl-la' gut queë' bönni' ni gbág'a'tu' netu' len la'baga' ca' zxi'ntu'.

²⁶ Ca' guc, Pilato busanë' quequé' Barrabás na'. Ni'r gna bé'inë' bönni' rjaquë' gdil-l la'guinë' Jesúś, ati' gdöd ni' budödë' Lë' lu na'lquë' quië ludé'ë Lë' lë'i yag cruz.

²⁷ Gulaché'ë Jesúś lu yu'u yúlahui' nazí' lei pretorio bönni' rjaquë' gdil-l nacu'ë lu në'ë bönni' na' rna bë'ë, ati' ni' gulutubë' ga na' zoë' Jesúś yúgu'të bönni' rjaquë' gdil-l nacu'ë ni'. ²⁸ Ni'r gulagüë' lari' nacuë' Jesúś len gulugacuë' Lë' tu lari' xna, ca rácugac nup ta'ná bë'. ²⁹ Guludxíë' icjë' tu bregui' zxuza' në'i yag yötsi' len guluzóë' tu guidau' lu në'ë yubél le rului' ca tu xuyág qui bönni' yúlahui'. Ni'r guluzechu zxibquë' lahuë' len gulutitjë' Lë', ta'né':

—Bica' zxön Li', rna bé'nu' bönni' judío.

³⁰ Ni'r guluchijë' Lë' zxöna', ati' guluguel-lë'ë gui na' len gulaguinë' icjë'. ³¹ Gdöd gulutitjë' Jesúś, gulugüë' lari' na' nacuë', ati' gulugacuë' Lë' lari' queëczé'. Ni'r gulaché'ë Lë' quië tsajda'quë' Lë' lë'i yag cruz.

Tu'dé'ë Jesús lë'i yag cruz

32Cati' ni' gularujë', yajxáca'quë'
Simón, bönni' Cirene, ati' glunë' ga
bi'ë yag cruz queë' Jesús.

33Cati' guladxinë' latj nazí' lei
Gólgota, le rna lu didza' xidza', Latj
Qui Böga' Icjru', **34**ni' gulugui'jë'
Jesús nup zi nutsi'i zxágala'aba'
böa' guixi'. Cati' buxí' ru'ë lei Jesús,
cutu gu'nnë' gui'jë'.

35Cati' chnuda'quë' Lë' lë'i yag
cruz, gulaguisi'ë lari' nacuë', len
guluquitjë' lahui le gac bë' núzxalë'
gaqui queë'. Cni guc, butság lë na'
gnë' bönni' bë'ë didza' uláz queë'
Dios, gnë': "Gulaguisi'ë lari' nacua'
len guluquitjë' lahui le gac bë'."

36Ni'r gulabö'ë ni', tu'yúë' Jesús.

37Lëzca' guluzóë' lë'i yag cruz icjlë'
Jesús tu didza' rguixjö' le nabaguë'ë,
rna cni: "Bönni' ni Jesús, Bönni' rna
bë'inë' bunách judío."

38Ga ni' dë'ë Jesús, ni' guludé'ë ca'
lë'igac yag cruz chopë' gban. Tuë'
guludé'ë cuit lë'ë yubél, len yetúë'
na' cuit lë'ë yögl. **39**Guladödë' ni'
bönni' gululídz zil'ë Jesús len gulutá
icjqüë', tu'titjë' Lë', **40**ta'në':

—Ja, Li' na' uquindju' gdau' ati'
tsonn dzaz ca' uchistsu' lei. Buslá
cuinu' na'a chqui' nacu' Li' Zxi'në'
Dios. Bötjtsca' lë'i yag cruz na'.

41Lëzca' cni gulutitjë' Lë' yugu'
bxuz uná bë' len bönni' gdau'
tu'sëdi len yugu' bönni' gdau'
fariseo, len bönni' gul tu'zejni'i,
ta'në':

42—Yugu' nu yUBL buslé' bönni'
ni, san cutu gac uslá cuinë'. Chqui'
naquë' bönni' gna bë'inë' bunách
Israel, huötjtsqué' na'a lë'i yag cruz,
ati' tséjlë'tu' Lë'. **43**Lë' buzxöni

ladxë'ë Dios. Dios uslaczë' Lë' na'a
chqui' rë'nnë' Lë', le gnë': "Zxi'në'
Dios naca!"

44Lëzca' cni gululídz zi'ë Lë' gban
na' da'quë' lë'igac yag cruz ga ni'
dë'ë Jesús.

Ratië' Jesús

45Cati' bdxin huagbídz, bchul
gdutë yödzlyú ga bdxintë gdu rdöd
xhuö. **46**Gdu rdöd xhuö na', bë'ë
zidzj didza' Jesús, rnë':

—Elí, Elí, ¿lama sabactani?

Didza' ni rna lu didza' xidza':
"Dios quia', Dios quia', ¿bizx quië
nubíj ladxu'u neda??"

47Cati' gulayöni didza' ni nup
nacuá' ni', ta'ná:

—Bönni' ni rulidzë' Elías, bönni'
ni' bë'ë didza' uláz queë' Dios.

48La' gxítí'të' tuë' bönni' nutsë'ë
ladjquë' len gdel-lë'ë tu le blul
rzzup nis, ati' buxúpinë' lei nup zi
len buzóë' lei lu gui, ati' butsaguë'
lei ru'ë Jesús quië xupë!. **49**Ni'r
yela'quë' bönni' ni' ta'në':

—Glözgar. Uyútsca'ru' chqui'
huidë' Elías uslé' Lë'.

50Leyúbl grödxyë'ë zidzj Jesús
ati' burujtë bö' nacczë', guttë'. **51**La'
na'z bróza'të lari' nal-la' lu gdau',
bruj chopl le gdel-la' icjl ga bdxintë
xni'li. Ni'r gtit luyú len gulalá'a
guiøj. **52**Gulayálj yero ba quegac
nup chnatgac, bönni' ni' gulayejlë'ë
Dios, ati' gulubanë' bönni' na'.

53Gdöd bubanë' Jesús, gulurujë'
yero ba quequë' bönni' na' len
gulayazië' yödz la'y Jerusalén, ga
ni' gulale'i lequë' bunách zian.

54Ni'r cati' gulalé'inë' gtit luyú
len lë na' glac, gládxinë' bönni'
ni' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë'

gdil-l lenca' bönni' rjaquë' gdil-l
nacuá'lené! lë! tu'yúé! Jesús, ta'né!:—Le nacté bönni' ni guquë' Zxi'né!
Dios.

55 Zi'tu'z gulacua'nu ni' ngul zian
tu'yunu Jesús, ngul na' guladálennu
Jesús cati' ni' buzé'ë luyú Galilea,
ati' glunnu xchinë!, gulagu'nu le
glahuë!. **56** Nútsa'cnu ca' ladjcnu
María Magdalena len María,
xna'quë! Jacobo len José, ati' zoanu
ca' ni' xna'quë' zxi'né! Zebedeo.

**Ta'gu'ë Jesús yeru ba
nadji lë'i gui'a guiöj**

57 Cati' chrdzö! dza na', bdxinë'
ni' José, bönni' Arimatea, bönni'
dë yöl-la' tsahui' queë!, len dë'ë ca'
Jesús. **58** Yajyúé! Pilato bönni' ni
len gnabé! latj u'ë Jesús. Ni'r Pilato
gna bë'ë lunödzjë! queë! Jesús.
59 Gzxi'ë Lë! José len buchólinë! Lë!
tu lari' dxí'a. **60** Ni'r glu'ë Lë! yeru
ba cub queë! le naguidjë! lë'i gui'a
guiöj. Budé'ë tu guiöj blag zxön
ga nu ryaz yeru ba na' ati' zhuöjë!.
61 Gulacua'nu ni' María Magdalena
len yetunu María ca', rö'cnu ra'
yeru ba na'.

**Tun chi'ë ba queë! Jesús
bönni' rjaquë' gdil-l**

62 Cati' za' rení' yetú dza, gdöd
gulupé'ë qui dza la'y quequë! bönni'
judío, guludubé! ga zoë! Pilato yugu'
bxuz uná bë' len yugu' bönni' gdau'
fariseo. **63** Të! Pilato:

—Bönni', rajneytu' bi gnë! bönni'
rzi' yë! na', cati' ni' zoë! nabanë!,
gnë!: “Cati' gac tsonn dza ubana'
lu yöl-la' gut.” **64** Qui lë ni na' gna
be'i nup lun chi'i ba ni' ga gdxintë
dza bunn, cui djaquë' chdzö!

bönni' usëd queë! lubijë! Lë!. Ni'r
lë! bunách: “Bubanë! Jesús lu yöl-la'
gut.” Chqui' cni gac, didza' cunácz
lu'ë guntér huia'dö! ca ben didza'
cunácz na' glu'ë zi'al.

65 Pilato gudxë! lequë!:

—Ni nacu'ë bönni' rjaquë' gdil-l.
Gul-ché'ë queëli!. Gul-tséaj, gul-gún
chi'i yeru ba na' tsca sáqui'il' gunli'!

66 Ni'r yjaquë' ni' len guluseyjé!
dxi'a yeru ba na', len guludé'ë lë'i
guiöj na' tu le gac bë! chqui' gsalj,
ati' guluca'né! ni' bönni' rjaquë'
gdil-l lun chi'ë lei.

Rubanë! Jesús lu yöl-la' gut

28 Cati' chgdöd dza la'y
quequë! bönni' judío, len
chza' rení' dza domingo, yajyucnu
yeru ba queë! Jesús María
Magdalena len yetunu María na'!
2 Tsalz gitit luyú. Cni guc, le böjtë!
tuë! gbaz la'y queë! Xanru' narujë!
yehua' yubá. Bdxinë! ra' yeru ba na'
ati' gduë! guiöj blag zxön na' len
grölë lu guiöj na!. **3** Nalá! lahui gbaz
la'y na' ca yös yení!, ati' zxíla'dau'z
nac lari' nacuë!. **4** Cati' gulalé'inë!
lë! bönni' na' rjaquë' gdil-l tun
chi'ë yeru ba na', gládxinë! lë! len
gulazxizië!. Guladzö'ë lu yu, glaqué!
ca bönni' nat. **5** Ni'r gbaz la'y na'
gudxë! yugu' ngul na', rnë!:

—Cutu gádxili!. Nözda! ruguiljli'-në!
Jesús, bönni' na' guludé'ë Lë! lë'i
yag cruz. **6** Cutu zoë! ni le chbubanë'
ca na' chgnacze! Lë!. Gul-dá, uyuli'
ga ni' gutë! Xanru!. **7** Gul-tséaj na'a,
gul-tsjödx-quë! bönni' usëd queë!
chbubanë! Jesús lu yöl-la' gut, ati'
na'a Léczë! nöré! lauli' zaca' luyú
Galilea. Ni' ulé'ili'-në!. Chgudxa'
lbi'ili' le glu'ë Dios lu na'a.

⁸Ni'r la' guluzá'tënu ra' yero ba na', tádxinu len tu'dzíjinu, ati' jarélu'cnu zjacnu zajtíxjöi'cnu yugu' bönni' uséd queë!. ⁹Tsal ni' zjacnu, yajtsaguë! lecnu Jesús, len rë' lecnu:

—Padiux.

Ni'r gulabíg'a'nu ga zoë! Jesús len gulunída'nu ni'lë. Gulayíj ládx'i'cnu Lë!. ¹⁰Ni'r Jesús rë' lecnu:

—Cutu gádxili!. Gul-tséaj, gul-tsajtixjöi'-cnë' böcha'a tsjaquë' zaca' luyú Galilea, ati' ni' lulé'inë' neda'.

Le gulaguíxjö'ë bönni' rjaquë' gdil-l

¹¹Tsal ni' zjacnu ngul na', guludxinë' lu yödz ni' bönni' na' rjaquë' gdil-l glun chi'ë yero ba na', ati' gulaguíxjöi'në' yugu' bxuz uná bë' yúgu'të lë na' glac. ¹²Cati' chgulutubë' bönni' gul tu'zejni'i, glun xtídfa'quë!. Ni'r dumí zian gulunödzjë' quequë' bönni' na' rjaquë' gdil-l. ¹³Të' lequë!:

—Cni gnali!: “Guladxiné' chdzö'l bönni' uséd queë' len gulubijë! Lë' tsal ni' rastu.” ¹⁴Chqui' huayönne' lë ni bönni' rna bë'ë, netu' uzéjní'tu'

lë' len guntu' ga cutu bi gunë' queëli'.

¹⁵Ni'r gulazi'ë dumí na' bönni' na' rjaquë' gdil-l ati' yjenquë' ca na' chnazëdquë!. Cni guc, tu'zé' didza' ni bönni' judío ga rdxintë na'a dza.

Jesús rsölë'ë yugu' bönni' gbaz queë'

¹⁶Ni'r yjaquë' luyú Galilea idxineajtë' bönni' uséd queë! Jesús, ati' guladxinë' lu guí'adau' na' chbului'inë' lequë' Jesús. ¹⁷Cati' gululé'inë' Jesús, gulayíj ládx'i'quë! Lë', san la'quë' glac chop ládx'i'quë!. ¹⁸Ni'r gbiguë'lë Jesús ga na' nacu'lë, len rë' lequë!:

—Dios chnudödë' lu na'a yúgu'të yöl-la' uná bë' yehua' yubá len luyú ni. ¹⁹Qui lë ni na', gul-tséaj, gul-tsajsëdi yúgu'të bunách gza'a gdutë yödzlyú. Gul-quíl lequë' nis, ugunli' dxin lë' Dios Xuz, len lë' Dios Zxi'n, len lë' Dios Bó' La'y. ²⁰Gul-sëdi lequë' lunë' yúgu'të lë na' gna bé'ida' Ibi'ili!. Gul-yutsca', néda'cza' zóalena' Ibi'ili' yúgu'të dza ga gdxinxr dza udx qui yödzlyú. Ca' gac.

DIDZA' DXI'A BUZUJÉ' LU GUICH SAN MARCOS

Lban benë' Juan, bönni'
buquilë' bunách nis

1 Cni gzu lau didza' dxi'a ca guc
queë' Jesucristo, Zxi'në' Dios.

2 Butság lë na' buzujé' lu guich
Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë'
Dios, le gnë' Dios:

Byutsca!. Rsöla'a bönni' gbaz
quia!, nörë' Lau!.

Lë' upé'ë nöz ga tödu!.

3 Yön chi'ë bönni' ulidzë' zidzj lu
latj ca'z, gnë':
“Gul-pá' nöz gdxin queëli' Xanru!.
Gul-bíj li yugu' nöz las tödë!.”

4 Lë ni butság, le ruquilë' bunách nis
Juan lu latj ca'z, len runë' lban quië
la'díl bunách nis, bönni' na' gulubí' i
ládxí'quë' quië unít lahuë' Dios ca
nac dul-la' nabága'quë!. **5** Gularúj
bunách zian yúgu'të yödz luyú
Judea lenca' Jerusalén, yjaquë' ga
na' zoë' Juan, ati' Juan na' buquilë'
lequé' nis lu yegu Jordán, bönni' na'
gulaxóalépë' dul-la' nabága'quë!.

6 Nacuë' Juan lari' náquini lítsa'bä'
böa' len tu pan guid núguë'ë lë'ë.
Rahuë'-ba' böchi'zú len ri'jé' le zxix
qui bözdau!. **7** Runë' lban Juan, rnë':
—Zi'l a zë'ë bönni' töd na'a, napré'
yöl-la' uná bë' ca neda!. Cutu naca'

neda' lsaca' yechua', gleycja' lölë'
nudé'ë. **8** Neda' ruquila' lbi'il'i nis,
san Lë' gunë' le ruluf'z yöl-la' rdil nis
ni, uchizië' lbi'il'i Dios Bö' La'y.

Rdilë' Jesús nis

9 Tu dza ni' brujë' Jesús yödz
Nazaret luyú Galilea, ati' buquilë'
Lë' nis Juan na' lu yegu Jordán.
10 Cati' burujé' lu nis Jesús, la' na'z
blé'inë' gyalj luzxbá len ruhuötje'
Dios Bö' La'y, ruluí' cuinë' ca
budödau', dusóalenë' Lë!. **11** Byön
chi'i nu rui' didza' yehua' yubá, rna:
—Li' nacu' Zxi'na'. Nadxi'ida' Li'
len rdzag ladxa'a Li'!

Rë'ni tu' xöhui' ugáp Jesús dul-la'

12 Ni'r bayúdx bchë'ë Jesús lu latj
ca'z Dios Bö' La'y. **13** Choa' dza gzoë'
Jesús latj ca'z na', ati' gu'ni Satanás
tu' xöhui' ugáp Jesús dul-la'. Gzoë'
Jesús ga ni' ta'daba' böa' guixi' dzö'ba'
guí'adau!. Gláclenë' Jesús gbaz la'ë
queë' Dios, gulaguë' le gdahuë'!

Rusëdnë' bunách Jesús luyú Galilea

14 Gdöd gulaguë' Juan na' lidx
guia, zijë' Jesús luyú Galilea. Runë'
lban ni' qui didza' dxi'a ca rna bë'ë
Dios. **15** Cni rnë':

—Chbdxin dza. Chzoa duná bë'ë ni Dios. Gul-bí'i ládxí'lí' len gul-tsejlë' didza' dxi'a ni.

Rulidzé' Jesús tapé' bönni' uzón böl

¹⁶Tsal ni' rdë' Jesús ra' nis zxón qui Galilea, blé'inë' Simón len Andrés, bönni' böchë'ë Simón na!. Nacquë' uzón böl len ta'chiljë' yöcx böl quequë' lu nis na!. ¹⁷Gudxé' lequë' Jesús, rnë':

—Gul-dutá' neda', ati' guna' ga gchë'li' quia' bunách, gunli' ca runli' rzönlí'-ba' böl.

¹⁸La' guluka'ntë' yöcxj quequë', zjáclenë' Jesús.

¹⁹Gdödë' Jesús yelátí'dau' ni'l ati' ni' blé'inë' Jacobo len Juan, yugu' zxi'në' Zebedeo, nacu'lë lë'i bárcodau' quequë', tu'únë' yöcxj böl quequë'. ²⁰La' bulidztë' lequë' Jesús, ati' guluka'në' xuzquë' Zebedeo, dzaguë' yugu' huen dxin queë' lë'i bárcodau' na!, ati' zjáclenë' Jesús.

Tu bönni' yu'u lë' bö' xöhui'

²¹Guladxinë' yödz Capernaum Jesús len bönni' da'quë' Lë!. Cati' ni' nac dza la'y quequë' bönni' judío, gyazië' Jesús yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, ati' ni' gzu lahuë' rusëdnë' nup nudubgac ni!. ²²Gulubannë' ca na' rusëdnë' Jesús, le rusëdnë' ca runë' bönni' dë lu në'ë len clëg ca tunë' bönni' gdau' usëdi. ²³Zoatë' ca' ni' lu yu'u ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios tu bönni' yu'u lë' bö' xöhui', ati' grödxyë'ë bönni' na!, ²⁴rnë':

—¿Bizxa rál-la'tu' quiu', Jesús, bönni' Nazaret? ¿Za'tsu' usnitiu' netu'? Núnbë'a Li', nacu' Bönni' La'y queë' Dios.

²⁵Buzeynë' lei ba nadx Jesús, rnë':

—Bseyj ru'u len burúj lu bönni' ni. ²⁶Ni'r buxiztsca bönni' na' yu'u lë' bö' xöhui' na', ati' grödxya'a zidzj, len la' burujtë. ²⁷Gulubannë' yúgu'të bönni' nacu'lë ni', ati' gulanabi lza'quë', ta'né':

—¿Bizxa caz lë ni? ¿Naru' nactsa zxba cub? Len yöl-la' uná bë' rna bél'inë' yugu' bö' xöhui', ati' tun ca rnë'.

²⁸La' gzëtë didza' qui yöl-la' huac queë' Jesús, gulayöni bunách gdutë luyú Galilea na!.

Ruúnë' Jesús xna'nu ngul queë' Pedro

²⁹Ni'r burujë' Jesús lu yu'u ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios, len la' gyajlentë' Jacobo len Juan, guladxinë' lidxquë' Simón len Andrés. ³⁰Ni' dënu xna'nu ngul queë' Pedro, yu'unu tu xla. La' gulaguíxjö'ltenë' Jesús ca rac queënu. ³¹Ni'r gbiguë'ë Jesús, ati' gdel-lë'ë na'nu, bchisë'-nu. La' burujtë tu xla na' yu'unu, ati' bupa'nu le glahuë'.

Ruúnë' Jesús zian nup te'i

³²Cati' chrdzö', ca gdxia gbidz, la' djuá'gactë' ga zoë' Jesús yúgu'të nup te'i len bönni' yu'u lequë' bö' xöhui!. ³³Gulaguír ga nu ryaz yu'u ga na' zoë' Jesús yúgu'të bunách lu yödz. ³⁴Jesús bunë' zian nup te'i, nac zian guidzhué' té'inë!. Bubijë' ca' zian bö' xöhui' yu'ugac bunách na!. Cutu bë'ë latj la'né bö' xöhui' na' le núnbü'gac Lë! Nu naquë'!

Runë' Iban Jesús luyú Galilea

³⁵Zí'adau' gyasë' Jesús, ni' nac chul. Brujë' yödz na', zijië' tu

latj ca'z, ati' ni' bulidzë' Dios.

³⁶Zajtiljqué' Jesús Simón len nup nacua'len lë'. ³⁷Cati' yajxáca'quë' Lë', të' Lë':

—Tu'guílj Li' yúgu'të bunách.

³⁸Ni'r gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Huayeju' yugu' dzag yödz, quië guna' ca' lban ni'. Qui lë ni na' bruja'!

³⁹Cni guc, gdödë' Jesús gdu luyú Galilea, runë' lban lu yu'u gap tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío len rubijë' bö' xöhui' yu'ugac bunách.

Bönni' ré'inë' huë' nudzu' ruzód

⁴⁰Bdxinë' ga zoë' Jesús bönni' ré'inë' huë' nudzu' ruzód. Buzechu zxibë' len gúta'yue' lahuë', rnë':

—Chqui' rë'nnu', huac unu' neda'.

⁴¹Buechi' ladxe'ë lë' Jesús. Bulí né'ë, gdanë' lë' len gudxe'ë lë':

—Rë'nda!. Chnuhuöacu'.

⁴²Ca gnë' ca!, la' bunittë huë' ré'inë', böaque' dxí'adau!. ⁴³Ni'r buzeynë' bach bönni' na' Jesús len la' busóla'të' lë!. ⁴⁴Cni gudxe'ë lë':

—Nuttu nu gui'u ca bena' quiu', san gyeaj, yajluí' cuinu' lahuë' bxuz, len yajnödzj quië le böacnu' li' qui gda'! ca na' gna bë'ë Moisés, lë na' ulu'i bunách chnuhuöacu'.

⁴⁵Burujë' bönni' ni len gzu lahuë' rguíxjöi'në' bunách zian ca guc queë'. Le buzé' didza' ni, cutur guc tsazië' yalj lulu nitú lu yödz Jesús, san gzoazë' ni'l gap nac lu latj ca'z. Ga ni' zoë' Jesús guladxín lahuë' bunách yúgu'të yödz.

Bönni' ré'inë' huë' nacu'në' bin

2 Cati' chgdöd chop tsonn dza, buazië' Jesús yödz Capernaum,

ati' gzë didza' zoë' yu'u. ²La' guludubtë bunách zian ga na' zoë' Jesús, ga bdxintë cutur gzxaqui' la'cu'ë ni', ni ra' yu'u, ati' Jesús benë' lban qui xtidzë'ë lauqué'.

³Ni'r guladxinë' ga na' zoë' Jesús tapë' bönni', nua'quë' tu bönni' huë' nacu'në' bin. ⁴Cutu guc la'dxinë' lahuë' Jesús le nacuá' ni' bunách zian. Qui lë ni na' gulasaljë' cju'u ca dödl ga zoë' Jesús. Cati' budx guladxíë' yero na', ni' guluzötjë' le deynë' bönni' huë' na!. ⁵Cati' gúquibe'ñenë' Jesús ca na' ta'yejlë'ë Lë', gudxë' bönni' huë' na':

—Zxi'na', chbunít lahua' li' ca nac dul-la' nabagu'u.

⁶Rö'quë' ni' la'quë' bönni' gda' usëdi, ta'zá' ládxil'quë', ta'né':

⁷“Bizx quië ru'ë cni didza' bönni' ni? Ruca'në' ca'z Dios. Nutu nu bönni' gac unít lahuë' dul-la'. Tuzë' Dios gac gunë' lë ni.”

⁸La' gúquibe'ñenë' Jesús le ta'zá' ládxil'quë', ati' gudxë' lequë':

—Bizx quië rza' ládxil'li' cni?

⁹Cutu nac baníg nu guiëz bönni' huë' ni chbunít lau dul-la' nabaguë'ë, san nac baníg nu gun ga huöasë' len u'ë le deynë' len uzë'i ni'ë. ¹⁰Guna' le gac bë' ned'a', Bönni' Nuhuöaque' Gdu Bunách, dë lu na'a luyú ni unít lahua' dul-la' nabágagac bunách.

Ni'r Jesús gudxe'ë bönni' huë' na':

¹¹—Li' rëpal!: “Gyas. Bua' le deynu' len böaj lidxu'.”

¹²La' gyastë' bönni' huë' na', bu'ë le gúti'në' len burujë' laugac yúgu'të nup nacuá' ni'. Gulubannë' yúgu'të' len gulagu'ë Dios yöl-la' ba, ta'né':

—Gatga rlé'initu' le cni.

Jesús rulidzë' Leví

¹³Burujë' yödz Capernaum na'
Jesús, gdödë' leyúbl ra' nis zxön.
Guludúb ga zoë' Jesús bunách
zian, ati' Lë' busédnë' lequë'. ¹⁴Cati'
rdödë' ni' Jesús, blé'inë' Leví, zxi'në'
Alfeo, rö'lë ga ruquizxjë' uláz qui
yödz zi'tu!. Jesús gudxë' lë':

—Gda' neda!.

La' gyastë' Leví na', zéajlenë'
Jesús.

¹⁵Gdöd guc lë ni, rö'lë Jesús rahuë'
lu yu'u lidxe' Leví na', ati' rö'l'enquë'
tsazxón Jesús len yugu' bönni'
uséd queë' zian bönni' uquízxj len
yela'quë' bönni' ca'z. Cni guc, le
rjaclen Jesús bunách zian. ¹⁶Cati'
gulalé'inë' Lë' bönni' gdau' tu'sëdi
len yugu' bönni' gdau' fariseo, rö'lë
rágulenë' tsazxón yugu' bönni'
uquízxj len yela'quë' bönni' ca'z,
glë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús,
ta'né':

—¿Bizza caz runtsë'? Ri'l rágulenë'
yugu' bönni' uquízxj len yela'quë'
bönni' dul-la!.

¹⁷Byönnë' Jesús didza' ni tu'ë len
gudxë' lequë':

—Cutu naquínigac nu un bunách
nup nacuá' dxi'a, san nup te'i
naquínigac nu un bunách. Za'a
neda', clèg dulídzgaca' bunách
tsahui', san rulídzgaca' bunách
dul-la' quië lubí'i ládxil'gac.

**Ru'ë Jesús didza' qui
yöl-la' run gubás**

¹⁸Tu dza ni' tunë' gubás bönni'
da'quë' Juan len bönni' da'quë'
yugu' bönni' gdau' fariseo, ati'
guladxín ga zoë' Jesús nup gulanabi
Lë', ta'ná:

—¿Bizz quië tunë' gubás bönni'
da'quë' Juan len bönni' da'quë'
yugu' bönni' gdau' fariseo, san
bönni' da'quë' Li' cutu tunë' gubás?

¹⁹Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Naru' ráquitsali' lun gubás nup
nacuá' lni queë' bönni' utság në'lë
tsal ni' zóalenë' lequë' bönni' na'
utság në'lë? Tsal ni' zóalenë' lequë'
bönni' na' utság në'lë, cutu gac
lunë' gubás. ²⁰Gdxin dza cati' gduë'
bönni' na' utság në'lë, cutur sóalenë'
lequë', ati' dza ni'r lunë' gubás.

²¹'Nutu nu bönni' udé'ë tu lari'
cubdau' lu lari' chnatéb, le uxú'n
lari' cub na' len huachöza' lari'
tëb na', ati' huaröza'r lari' tēb na'!

²²Lézca' cni nutu nu bönni' quë'lë
xisi uva cub lu rö'lö bidx náquini
guid, le gal xisi uva cub na' len
ulá'a rö'lö bidx na' náquini guid, ati'
glalj xisi uva na' len gac ditj rö'lö
náquini guid. Xisi uva cub lu rö'lö
náquini guid cub ral-la' ca'aru'!

**Ta'leycjë' deu dza la'y
bönni' da'quë' Jesús**

²³Tu dza la'y quequë' bönni'
judío, gdödë' Jesús gap dë yöl zxoa'
xtil, ati' bönni' uséd queë' gulazú
lauquë' ta'leycjë' deu ga dxia zxoa'
xtil. ²⁴Ni'r glë' Jesús bönni' gdau'
fariseo, ta'né':

—Byutsca!. ¿Bizz quië tunë' bönni'
da'quë' Li' le cutu ral-la' gunru' dza
la'y?

²⁵Jesús gudxë' lequë':

—¿Naru' cu nulábnili' ca benë'

David cati' gdunë'? Byadzj le
lahuë!, lë' len nup nacua'len lë'

²⁶ati' gyazië' lu yu'u queë' Dios cati'
ni' naquë' bxuz blau Abiatar, len
gdahuë' yöt xtil tu'cu'ë lahuë' Dios,

lë na' cutu dë latj nu gagu, san tuz bxuz dë latj lahuë! lei. Bë'ë ca' le lahuë! bönni' nacuá'lénë! lë!

²⁷Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Dios benë' dza la'y quië luzí' xbey bunách, clég benë' bunách quië lun chi'i dza la'y. ²⁸Qui lë ni na', neda!, Bönni' Nuhuöaque! Gdu Bunách, naca! Xani dza la'y.

Ruúnë! Jesús bönni' narequi' në'ë

3 Leyúbl gyazië! Jesús tu lu yu'u ga tu'dubë! tu'sédë! queë! Dios bönni' judío, ati' zoë! ca' ni! bönni' narequi' në'ë. ²Tu'yúë! Jesús bönni' gda'! ni! chqui' unë! bönni' na' dza la'y, le të'nnë! luquïé! Lë!. ³Ni'r gudxë! bönni' na' narequi' në'ë Jesús, rnë':

—Gyas len gzui laugac bunách ni.

⁴Gnabnë! bunách ni! Jesús, rnë':

—¿Naru' dë latj gunru' le nac dxi'a cati' nac dza la'y o gunru' le cunác? ¿Naru' dë latj gunru' ga la'del-li' yöl-la' na'bán bunách o usnitru' lei?

Gulacuá! dxiz bunách ni!. ⁵Ni'r len yöl-la' rley queë!, buyúë! Jesús bunách na' nacuá' gdu cuitië!, ruhui'nnë! le nacquë! zid ladxi!. Gudxë! bönni' na' narequi' në'ë, rnë':

—Bli na'u.

Ni'r bulí në'ë bönni' na' ati' böactë dxí'adau! në'ë. ⁶Ni'r gulurujë! bönni' gda' fariseo ati' la' gluntë! tsazxón didza' len bönni' da'quë! Herodes bi lunë! queë! Jesús, quië ludöddë! Lë!.

Tu'dúb ra' nis zxön bunách zian

⁷Buzé!ë ni! Jesús tsazzxón len bönni' da'quë! Lë!, bdxinë' ra' nis

zxön, ati' zjaclen Lë! bunách zian narujgac luyú Galilea len luyú Judea. ⁸Guladxín ca' ga zoë! Jesús bunách zian narujgac Jerusalén len luyú Idumea len yetslá'a yegu Jordán len yödz nacuá' gdu zbi'il ga nacuá' yödz Tiro len yödz Sidón. Cni glunë!, le gulayönnë! ca nac yugu' le zxön runë! Jesús. ⁹Qui lë ni na! Jesús gna bé'inë! bönni' da'quë! Lë! lucözteczë! tu bárcodau' ga gac cuenë!, cui luquí lutsútsj Lë! bunách zian na!. ¹⁰Cni guc, le chbunë! zian nup te'i, ati' gulaguír ga zoë! bunách zian na' quië la'gán Lë!. ¹¹Cati' gulale'i Jesús bö' xöhui' yu'ugac bunách, guludxiga! xni'ë Jesús bunách na! yu'ugac, len gulabödxya'a, ta'ná:

—Nacu! Li! Zxi'në! Dios.

¹²Buzeynë! ba nadx bö' xöhui' na! Jesús, cui la'guixjö! nu naquë! Lë!.

Rböë! Jesús chinnu bönni' lacquë' gbaz queë'

¹³Ni'r grenë! Jesús tu lu guí'adau!, ati' ni! bulidzë! nup rë'nnë!.

Gulabiguë!ë gdu cuitië! bönni' ni.

¹⁴Bucu'ë chinnuë! bönni' ni Jesús, quië la'cuá'lénë! Lë! len quië gsölë!ë lequë! tsjenquë! lban. ¹⁵Budödë! lu na'quë! yöl-la' huac luúnë! nup te'i len lubijë! bö' xöhui' yu'ugac bunách. ¹⁶Cni nacgac laquë!:

Simón, (nuzóë! Jesús yetú lë!, Pedro),

¹⁷Jacobo,

Juan, (bönni' böchë!ë Jacobo, ati' nacquë! zxi'në! Zebedeo.

Chopë! ni, Jesús buzóë! yetú laquë!, Boanerges, le rna lu didza' xidza!: “Bönni' snia' ca gziu”!),

- ¹⁸ Andrés,
Felipe,
Bartolomé,
Mateo,
Tomás,
Jacobo, (zxi'në' Alfeo),
Tadeo,
Simón, (bönni' rui' ladxë'ë yödz
queë'),
¹⁹ Judas Iscariote, (bönni' udödë'
Jesús lu na'quë' bönni'
ludöddë' Lë').

Ta'në': dzag Jesús tu' xöhui'

Gdöd ni' guludxinë' tu lu yu'u
Jesús len bönni' da'quë' Lë'.

²⁰ Leyúbl gulaguír ga zoë' Jesús
bunách zian, ati' cutur guta' latj
lahuë' yöt Jesús len bönni' na'
da'quë' Lë'. ²¹ Cati' gulayönnë' ca
rac queë' Jesús di'a dza queë',
guladxinë' ni' quië luché'ë Lë',
ta'në': "Rchixi icjë".

²² Lëzca' cni gulané' queë' bönni'
gdau' usëdi, narujquë' Jerusalén,
ta'në':

—Dzag Lë' Beelzebú, xangac bö'
xöhui', ati' len yöl-la' uná bë' qui
rubijé' yugu' bö' xöhui'.

²³ Ni'r bulidzë' bönni' gdau'
tu'sëdi na' Jesús, len benë' Ishaqui',
rnë':

—¿Naru' ubijtsa la' cuinzi Satanás
tu' xöhui'? ²⁴ Chqui' la'rúj chopl
bunách tu yödz, len la'dil-len lza'gac,
cutu gac gdia' yödz na'. ²⁵ Lëzca' cni
chqui' la'rúj chopl bunách nacuá' tu
yu'u, len la'dil-len lza'gac, cutu gac
la'día' bunách nacuá' yu'u na'. ²⁶ Qui
lë ni na', chqui' tá'baga' lzé'i Satanás
tu' xöhui', narujgac chopl bö' xöhui'
ati' cutu gac gdia' yöl-la' uná bë' qui,
san chzoa udx qui.

²⁷ 'Nutu nu gac tsaz lidxë' tu
bönni' nal len cuiaj yöl-la' tsahui'
queë' chqui' cutu gágue'ë zi'al
bönni' nal na', ati' ni'r sáqui'në'
cuijë' le dzö' lidxë'.

²⁸ 'Le nactë rëpa' lbi'ili': Dios gac
unít lahuë' bunách ca nac yúgu'të
dul-la' nabága'gac len ca nac
yúgu'të didza' xöhui' ta'ná, ²⁹ san
nútítëz nu gnë xöhui' queë' Dios Bö'
La'y, gatga unít lahuë' nu na' Dios.
Tsaz nabaga' zxguia' nu na'.

³⁰ Cni gnë' Jesús le ta'në' queë'
bönni' gdau' usëdi na', ta'në': "Dzag
Lë' tu' xöhui'."

Nu nac xnë'ë Jesús len
bönni' böchë'ë

³¹ Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús
yugu' bönni' böchë'ë lenca' xnë'ë.
Gulacu'lë lö'al len gulasölë'ë nu
tsajlídz Jesús. ³² Glë Jesús bunách
zian na' rö'gac cuitië', ta'në':

—Nacu'ë lö'al yugu' bönni'
böchu'u lenca' xna'u, tu'lizdë' Li'.

³³ Bubi'ë didza' Jesús, gudxë'
lequë':

—¿Nuzxa caz na' xna'a, len
nupxcz bönni' böcha'a?

³⁴ Ni'r buyúë' nup na' rö'gac gdu
cuitië', rnë':

—Gul-yutsca!. Nup ni nacgac ca
xna'a len yugu' bönni' böcha'a.

³⁵ Nu run ca rë'nnë' Dios, nu ni nac
ca bi'i böcha'a len bi'i zana' lenca'
xna'a.

Runë' Ishaqui' Jesús ca
nac queë' bönni' guz

4 Leyúbl gzu lahuë' Jesús
rusédne' bunách ga nac ra' nis
zxön. Guludúb ga zoë' bunách zian
ati' grenë' Jesús tu lë'i bárcodau'

zxoa lu nis na', len grö'ë ni', ati' yúgu'të bunách na' gulacuá' luyú ra' nis na'. ²Zian le busédnë' lequë' Jesús, benë' Isaqui'. Tsal ni' rusédnë' lequë', rnë':

³—Gul-zé nagli' didza' ni. Brujë' bönni' guz, zjësië' xseydau!. ⁴Tsal ni' rusië', glas ra' nöz la'gac xseydau' na', ati' guladxinba' bguindau', glë'jba' lei. ⁵Glas ga rö' guiöj ga cutu rö' szxöni yu yela'gac xseydau' na'. Bayön gulalén xseydau' na' le cutu rö' szxöni yu. ⁶Ni'r cati' blen gbidz, buquexu' lei, ati' gbidz, le cutu nun luí ga rë'. ⁷Glas ga tu'lén lba yötsi' yela'gac xseydau' na!. Cati' gulalén xseydau' na', gululén ca' lba yötsi' na' len gularöli lei, ati' cutu bi bunödzj lë na' bësië!. ⁸Glas ga nac luyú dxi'a yela'gac xseydau' na', ati' gulazxón len xtsa' ra' gulabó'. Gulunödzj lë na' bësië!. Tu dxigu' xseydau' na' bësië' bunödzj yechí uruá' xseydau' ca!. Yetú bunödzj yetsonnlalj ca' ati' yetú na' bunödzj yetú gayuá' ca!.

⁹Ni'r gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Nu zoa nag len ryöni ral-la' uzé nag.

Rguíxjö'ë Jesús bizz quië runë' Isaqui'

¹⁰Cati' chbuga'në' tuzë' Jesús, guladxín ga zoë' nup da'gac Lë', nungac tsazzxón idxínnutë' bönni' uséð queë' ati' gulanabnë' Lë' bi rë'ni gna lë na' benë' Isaqui'. ¹¹Gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Lbi'il' nadél-li'li' tséjni'li' le nagachi' ca rna bë'lë Dios, san nup na' cunacgac tuz len rë'u, yúgu'të ruí'lena' lequë' didza' yugu' le runa' Isaqui'. ¹²Cni runa' quië utság lë

na' nayúj lu guich la'y, rna: "Luyúë' len cutu la'lé'inë!. Luzé nagquë' len cutu la'yéjni'në' len cutu lubí'i ládzi'quë' quië gac unít lahua' lequë' ca nac dul-la' nabága'quë!".

Rusálj la'në' Jesús le benë' Isaqui'

¹³Gudxë' ca' bönni' da'quë' Lë' Jesús, rnë':

—¿Naru' cu réjni'tsali' lë na' bena' Isaqui'? ¿Nacxcz gac tséjni'li' yezica' le guna' Isaqui'? ¹⁴Naqué' nu ruzé didza' bönni' guz na!. ¹⁵Nacgac la'gac bunách ca xseydau' na' glas ra' nöz. Ta'yönnë' xtidzë'ë Dios, len ca ta'yönnzén' ca', la' za'të Satanás tu' xöhui', rguia didza' na' bdxin lu icj ládzi'dau'quë!. ¹⁶Nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' glas ga rö' guiöj. Ta'yönnë' didza' na' ati' lu yöl-la' rudziji quequë' ta'zi'ë lei. ¹⁷Cutu ryaz icj ládzi'dau'quë' ati' tu chi'z ta'dé'ë lei. Cati' bi rac quequë' o zoa nu rbia ladxi' lequë' le ta'dé'ë didza' na', la' tu'huöté ládzi'quë!. ¹⁸Nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' glas ga na' tu'lén lba yötsi'. Ta'yönnë' didza' na' ¹⁹san tui' ládzi'quë' le nacgac qui yödzlyú ni. Nazí' yé'icnë' le nadxi'icnë' yugu' yöl-la' tsahui' len ta'zé ládzi'quë' yugu' le dë. Ta'yáz icj ládzi'dau'quë' yúgu'të lë ni len tu'snít didza' na', cui gun dxin lu icj ládzi'dau'quë!. ²⁰Nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' glas ga nac luyú dxi'a. Ta'yönnë' didza' na' len ta'zí' lu na'quë' lei, ati' run dxin lu icj ládzi'dau'quë!. Nacgac la'gac bunách cni ca xseydau' na' gulunödzj yechí uruá' hueaj. Nacgac yela'gac ca xseydau' na' gulunödzj yetsonnlalj ca', ati' nacgac yela'gac

bunách ca xseydau' na' gulunódzj yetú gayuá' ca'.

**Runë' Isaqui' Jesús qui
tu le runn yení'**

21 Gudxë' ca' bönni' da'quë' Lë' Jesús, rnë':
—¿Naru' rgál-la'ru' gui' ati'
rudúsi'ru' lei tu gui'n o rgu'ru' lei
zxani le ráti'ru'? Cutu ca' runru' cni
san ruzoaru' gui' ga nac xtsa' ga
gunn yení'. **22** Yúgu'të le nagachi'
gla' lahui ati' yúgu'të le rac balánz
la'rúj ga lna'. **23** Nu zoa nag len
ryöni ral-la' uzé nag.

24 Gudxë' ca' lequë':
—Gul-gü'l ládxil'i' le ryónili'. Ca
nac le rurixli', la' leyz urixë' queëli'
Dios ati' gunnë' queëli' yelati!. **25** Nu
dë qui, gu'lë qui yelati!, san nu cudé
qui, la'z dui le dë qui, gdua.

**Runë' Isaqui' Jesús ca
rzxon zxoa' xtil**

26 Gnë' ca' Jesús:
—Ca rac ni le rna bë'lë Dios nac
ca rac cati' ruchijë' zxoa' xtil lu yu
bönni'. **27** Chdzö'l rasië' len ryasë'
cati' za' rení'. Ta'lén zxoa' xtil na'
len ta'zxón san cutu nöznë' lë' nacx
rac ta'zxón. **28** La' cuinzi luyú na'
ruxón le naduzgac luyú na', zi'al
xyazi, ni'r za' deu qui, len töd na'
cuia xui'i nal lu deu qui. **29** Catil'
chnal xui'i, la' tseajtë' tsajchuguë'
deu na' le chbdxin dza uzi'lë xui'i.

**Runë' Isaqui' Jesús ca rac
qui xsey mostaza**

30 Gnë' ca' Jesús:
—¿Bizzxa caz gnaru' ca rac ni
le rna bë'lë Dios? ¿Bizzxa gunru'
Isaqui' ca rac? **31** Rac ca rac qui

tu xseydau' mostaza. Cati' ryaz
luyú nac xseydau' nactér cuíd'i' ca
yúgu'të xseydau' dzö'luyú, **32** san
cati' chnadúz, rlen len rzxöntér
ca yúgu'të guixi' cuan rö'gac luyú.
Tsca run yana' zxuza' në'i, gac
la'dxinba' bguindau' ludxía lidxcba'
lu zxul qui.

Ca rugunë' dxin Jesús le runë' Isaqui'

33 Cni guc, busëdnë' lequë' Jesús,
len zianr ca' le benë' Isaqui' tsca guc
la'yéjni'në'. **34** Yúgu'të didza' bë'lenë'
bunách benë' Isaqui' ati' yúgu'të
didza' ni busálj la'në', buzéjni'në'
légaczë' bönni' uséd queë'.

Jesús rbequi dxië' bö' bdunu'

35 La' dza na'z, cati' gdzö', Jesús
gudxë' bönni' da'quë' Lë', rnë':
—Tödtscra'ru' yetslá'a nis zxön ni.

36 Ni'r bulá'alenë' bunách zian
nacuá' ni', ati' gulusé'ë bárcodau'
ga na' chzoazë' Jesús. Gulacuá' ca'
ni' yela'gac bárcodau' zjaclen lequë'.

37 Gzu lau reycj bö' bdunu' lu nis
na', ati' gda'a nis lë'i bárcodau' na'.
Ca' guc, zeaj rdza' nis lë'i bárcodau'
na!. **38** Dë' rasië' Jesús lu xcugüë'
ga nac xtsa'l lë'i bárcodau' na', ati'
guluspanë' Lë', të' Lë':

—Bönni' Usëdi. ¿Naru' cu rui'
ládxil'stu' netu'? Huatcztu' lu nis ni.

39 Ni'r gyasë' Jesús, len gna bë'linë'
bö' na' reycj, gnë':

—Cu'u bö.

Gudxë' ca' nis na', gnë':

—Dxiz gzoa.

Grö' dxi bö' na' gyeycj len gzoa
dxi lu nis zxön na!. **40** Ni'r gudxë'
bönni' da'quë' Lë' Jesús, rnë':

—¿Bizz quië radxi rdzö'bili' cni?
¿Naru' cu réjlë'l' Dios?

⁴¹Ni' tádxinë' glë lza'quë' tuë'
yetúë':
—¿Nuzxa caz bönni' ni? Tun ca
rna xtidzë'ë bö' reycj len nis zxön.

Bönni' Gadara yu'u lë' bö' xöhui'

5 Ni'r guladxinë' Jesús len
bönni' da'quë' Lë' yetslá'a
nis zxön ga nac lu xyugac bunách
Gadara. ²Cati' burujé' Jesús lë'i
bárcodau' na', la' dutsgatë' Lë' tu
bönni' r-rujé' bloj ga nacuá' yero
ba. Bönni' ni yu'u lë' bö' xöhui',
³len nun xlatjë' ga na' nacuá' yero
ba. Nutu nu guc guga' bönni' na',
len clëg len du guia. ⁴Zian lzu
guluzóë' bregui' guia yen në'ë len
ni'ë len glúguë'ë lë' du guia. Yugu'
du guia na' bulé'ë ati' bregui' guia
na' buzzuxzxjë'. Cutu rzáqui'në' nu
bönni' gna bé'inë' lë'. ⁵Rdáteczë'
rbödxyë'ë rël len të dza ga na'
nacuá' yero ba len gap nac lu
gui'adau', run huë' cuinë' yugu' lu
guiój dzö' ni!. ⁶Cati' blé'inë' zë'ë
zi'tu' Jesús, jarélu'ë gyijé' ga na'
zë'ë Jesús, ati' buzechu zxibë' lahuë'
Lë!. ⁷Bë'ë zidzj didza', rë' Jesús:
—¿Bizxa ral-la'a quiu' Jesús,
Zxi'në' Dios náctérë' blau? Ni'a
queë' Xanru' Dios ráta'yua' lau',
cutu usaca' zi'u neda!.

⁸Cni gnë' le chgudxë' bö' xöhui'
na' Jesús:
—Li', bö' xöhui', burúj lu bönni' ni.
⁹Jesús gnabnë' lei, rnë':
—¿Bi leu'?
Bubí'i didza' lei, gudx Lë':
—Le Zian lea' le nac ziantu'.

¹⁰Gnab yechi' Jesús cui gsölë'ë
yugu' bö' xöhui' na' zi'tu' luyú ni'.
¹¹Nacua'ba' lu guí'adau' ni'z cuch

zian, ta'daba' táguba' ni!. ¹²Gulanáb
yechi' Jesús bö' xöhui' na', ta'ná:

—Bsöla' netu' ga ni' dzö'ba'
cuch zian. Bë' netu' latj
tsajtsú'ugactu'-ba'.

¹³La' bë'të' leygac latj Jesús ati'
gularúj bö' xöhui' na', yajtsu'ugac
cuch zian na', ati' gulaxtí'ba' cuch
zian na', yajbixcba' ga nac ra' gui'a,
yajtsu'ucba' nis zxön. Lu nis zxön
na' gulayépiba' nis, glatba', len
nacca' ca galj gayua'ba'.

¹⁴Ni'r gulazxúndj nup ni' glun
chi'i cuch zian na', yajtixjö'i'cnë'
bunách lu yödz ni' lenca' bunách
nacuá' ladj guixi' ni!. Gularúj
bunách lu yödz, zajyuquë' bizxa na'
guc ni!. ¹⁵Cati' guladxinë' ga ni' zoë'
Jesús, gulalé'inë' bönni' na' zi'al
yu'ugac lë' bö' xöhui'. Bönni' ni rö'ë
ni', nacuë' lari' len zoë' dxí'adau',
ati' gladxi bunách na!. ¹⁶Nup na'
gulale'i le benë' Jesús gulaguixjö'i'
bunách na' gularúj lu yödz ca na'
guc queë' bönni' na' zi'al yu'ugac
lë' bö' xöhui', lenca' ca guc quecba'
cuch na!. ¹⁷Ni'r gulazú laugac
bunách zian na' tá'ta'yuë' lahuë'
Jesús urujé' lu xyuquë'.

¹⁸Cati' bubenë' Jesús lë'i
bárcodau', bönni' na' zi'al yu'ugac
lë' bö' xöhui' zian, gúta'yuë' lahuë'
Jesús gu'lë' lë' latj tséajlenë' Lë'.

¹⁹Jesús cutu bë'ë lë' latj, san gudxë'
lë':

—Böaj lidxu'. Yajtixjö'i' yugu' di'a
dza quiu' yugu' le zxön bena' quiu'
neda!, naca' Xanu', len ca bena'
buechi' ladxa'a li'.

²⁰Zhuøjë' bönni' na', ruzé' didza'
yugu' yödz Decápolis ca nacgac
le zxön benë' queë' Jesús, ati'

gulubani yúgu'të bunách nacuá' yugu' yödz ni'.

Bi'i ngul queë' Jairo len ngul gdannu lari' nacuë' Jesús

²¹Cati' budxinë' Jesús yetslá'a nis zxön na', ni'r guludúb bunách zian ga na' zoë' ra' nis zxön. ²²Bidë' ca' ga zoë' Jesús bönni' lë' Jairo, bönni' rna bë'ë lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío. Cati' blé'inë' Jesús, buzechu zxibë' lahuë' ²³len szxöni gúta'yuë' lahuë', rnë':

—Chraqui gatbi' bi'i nguldau' quia! Gда gxoа na'u lëbi' quië huöacbi' len cui gatbi'.

²⁴Zéajlenë' lë' Jesús, ati' zjaclen Jesús bunách zian, tu'quír Lë'. ²⁵Zoanu ca' ni' ngul, chnac chinnu iz ré'inu, cutu ruhuí'i rön queënu qui huë' quégaccznu ngul. ²⁶Szxöni chgzxacá' gdi'nu lu na'quë' zian bönni' tu'ún bunách. Daduz chbutönu dëra le dë queënu, cutu bi guclen lënu, san ryali' queënu. ²⁷Cati' byönninu tui' didza' bunách ca nac queë' Jesús, gdödnu ladjl bunách zian na', bdxinnu zaca' cùdzu'lë' Jesús len gdannu lari' nacuë'. ²⁸Cni bennu le rnanu: "Chqui' canza' le nacuë', huöaca!" ²⁹La' bui'të rön queënu ati' ráquibe' inu chböacnu qui le guc queënu.

³⁰La' gúquibe'itenë' Jesús ben dxin yöl-la' huac queë', ati' bueycjë', ruyúë' bunách zian na', rnë':

—¿Nuzxa na' gdan neda?

³¹Ni'r të' Lë' bönni' da'quë' Lë', ta'në':

—Rlé'icznu' bunách zian ni tu'quír Li', len rnatsu!: "¿Nuzxa na' gdan neda?"

³²Ruyúë' Jesús gdu cuitië' quië glé'inë' nuzxa na' gdan Lë'. ³³Ni'r gbíga'nu lahuë' ngul na', rádxinu len rzxiznu le chnózinu bi na' guc queënu, ati' buzechu zxibnu lahuë' Jesús, len gudxnu Lë' gdutë le nacz.

³⁴Jesús rë'-nu:

—Nguldau!. Chböacu' le réjlë'u neda!. Böaj lidxu' gdu ladxu'u. Tsaz nuhuöacu' qui le guc quiu!.

³⁵Tsal ni' ru'ë cni didza' Jesús, guladxín ni' nup narujgac lidxë' bönni' na' rna bë'ë lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios, len të' bönni' na':

—Chgutbi' bi'i nguldau' quiu!.

Cutur upizzxjnu' Bönni' Usëdi.

³⁶Cutu bë'ë latj Jesús tsjaclen Lë' yezica'r bunách, san légaczë' Pedro len Jacobo, len Juan, böchë'ë Jacobo na'. ³⁸Cati' bdxinë' lidxë' bönni' na' rna bë'ë ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios, blé'inë' rac rusbô lenca' nup ni' ta'bódx len nup ta'bódx yechi!. ³⁹Gyazië' Jesús len gudxë' lequë':

—¿Bizz quië runli' rusbô len rbödxli' cni? Cutu natbi' bi'i nguldau' ni. Raszbi' na'!

⁴⁰Ni'r gulutitjë' Jesús san Lë' bubijë' ni'l yúgu'të bunách na' ati' bchë'ë xuz xna'bi' bi'i nguldau' na' lenca' nup nacua'len Lë', gyazië' ga na' dëbi!. ⁴¹Gdel-lë'ë na'bi' bi'i nguldau' na' len gudxë'bi':

—Talita, cumi.

Didza' ni rna lu didza' xidza!: "Bi'i nguldau!. Gyas." ⁴²La' gyástëbi' bi'i nguldau' na' len buzé'ibi!. Chyu'ubi'

chinnu iz. Gulubani nup nacuá' ni'.

⁴³ Ni'r Jesús gna bé'inë' lequë' nutu nu la'guíxjöi'në' lë na' guc. Gudxë' lequë':

—Gul-güi' le gágubi' bi'i nguldau' ni.

Rudxinë' Jesús Nazaret, le nac ladzë'

6 Buzé'ë ni' Jesús, budxinë' ladzë', ati' yjáclenë' Lë' bönni' da'quë' Lë'. ²Cati' bdxin dza la'y quequë' bönni' judío, gzu lahuë' rusédnë' bunách Jesús ga na' tu'dubë' tu'sedë' queë' Dios. Gulacuá' ni' bunách zian ta'yöni Lë'. Gulubannë', ta'né':

—¿Gazxz bzdénë' yugu' lë ni bönni' ni? ¿Bizxa caz yöl-la' rejni'i ni nadél-li'në'? ¿Nacxz runë' le nacgac bë' na' za'c yehua' yubá? ³Naquë' bönni' ni bëdx yag na', zxi'nnu María. Naquë' bóch'i'quë' Jacobo len José len Judas len Simón. Nacuá'lennu ca' rë'u ngul zanë'.

Qui lë ni na' guluca'në' Lë' ca'z.

⁴ Ni'r gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Gáti'tëz tunë' ba la'n nu bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios, san cutu tun Lë' ba la'n bunách uládz queë' len bunách di'a dza queë' len bunách nacuá' lidxë'.

⁵ Qui lë ni na' cutu guc gunë' ni' Jesús nitú yöl-la' huac zxön. Tuz bunë' nabábz bunách te'i, bxoa në'ë lequë'. ⁶Bubannë' Jesús le cuta'yejlé'ë Lë'. Gdöd na' gdödë' yugu' yödzdau' nacuá' zbi'il, rusédnë' bunách ni'.

Rsölë'ë Jesús bönni' da'quë'

Lë' tsjenquë' lban

⁷ Ni'r bulidzë' Jesús idxínnutë' bönni' da'quë' Lë' len gzu lahuë'

rsölë'ë lequë' chop hueajquë'.

Budödë' lu na'quë' yöl-la' uná bë' lubijé' bë' xöhui' yu'ugac bunách.

⁸ Gna bé'inë' lequë' cutu bi lu'ë la' nöz, ni yöøj, ni yöt, ni dumí cutu la'gu'ë bzud quequë', san tuz xuyagdau' lu'ë. ⁹Ral-la' ludé'ë lölquë', san clëg chop lari' luxóa yenquë'. ¹⁰Gudxë' ca' lequë':

—Gáti'tëz ga tsazli' tu yu'u, gul-zóa yu'u na' cati' uza'rli' yödz na'. ¹¹Chqui' tsazli' tu yödz ga cutu lun lbi'il'i' ba la'n bunách lu yödz na', len cutu luzé nagquë' xtídzal'i', gul-rúj ni' len gul-quíndj bëchtö da' lalabli'. Lë ni gac bë' nabága'quë' zxguia'. Le nactë rëpa' lbi'il'i', cati' gdxin dza gchuguë' Dios quegac bunách, la'zaca' la'guí'ir bunách lu yödz na' ca la'zaca' la'guí'i bunách Sodoma len Gomorra, yugu' yödz na' busnitië' Dios.

¹² Ni'r gularujé' bönni' da'quë' Lë', yjenquë' lban ca ral-la' lubí'i ládx'i'gac bunách. ¹³Gulubijé' ca' zian bë' xöhui' yu'ugac bunách. Gulagu'ë le za zian nup te'i, guluúnë' lequë'.

Ca guludöddë' Juan, bönni' buquilë' bunách nis

¹⁴ Byönné' Herodes, bönni' rna bë'ë, ca nac le runë' Jesús, le rzë didza' gáti'tëz qui yöl-la' huac queë' Jesús. La'gac bunách ta'ná:

—Chbubanë' lu yöl-la' gut Juan, bönni' ni' buquilë' bunách nis. Qui lë ni na' napë' yöl-la' huac runë' yugu' lë ni.

¹⁵ Yela'gac bunách ta'ná:

—Naquë' Elías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios.

Yela'gac bunách ta'ná:

—Naquë! bönni' ru'ë didza' uláz queë! Dios ca glaquë! bönni' dza ni'të glu'ë didza' uláz queë!

¹⁶Cati' byönnë! Herodes yugu' lë ni, gnë!:

—Naquë! Juan, bönni' na' brix'a yenë! Chbubanë! lu yöl-la' gut.

¹⁷Cni gnë! Herodes le bsölë'ë lëczë! nup yajxöngac Juan na', glúguë'ë lë' du guia lu yu'u lidx guia. Cni benë! Herodes le rleynu-në! Juan na' Herodías, ngul na' gucnu ngul queë! Felipe, böchë'ë Herodes na!. Herodes gduë'-nu Herodías na', len butság ná'lénë'-nu. ¹⁸Juan na' gudxë! Herodes:

—Cutu ral-la' sóalenu'-nu ngul queë! böchu'u.

¹⁹Qui lë ni na' gzu grö'nu Herodías, gú'ninu bi gunnu queë! Juan, le gú'ninu gdödinu lë!, san cutu bi gzxáqui'nu ²⁰le rádxinë! Juan Herodes, le nözcznë! naquë! Juan na' tsahui' len la'y. Qui lë ni na' ben chi'ë lë! len buzé naguë! lë! gdu ladxe'ë zal-la' lë na' rnë! Juan ben ga grö'ë baguí'i Herodes na!. ²¹Ni'r bdxin tu dza gzxáqui'nu Herodías na', nac dza runë! lni Herodes qui dza gyé'inë! iz. Bupé'ë le li'j lahuë! bönni' dë lu na'quë! uláz queë! len bönni' nacqu'ë lu na'quë! bönni' rjaquë! gdil-l lenca' bönni' nacqu'ë blau luyú Galilea.

²²Gyazbi' bi'i ngul queënu Herodías ga na' ti'j tahuë! len bya'abi' lauquë!. Bdzag ladxe'ë Herodes ca runbi', len guladzág ládx'i'gac ca' nup të'j tágulen lë!. Ni'r gudxë'-bi' bi'i ngul na' Herodes, gnë!:

—Gnab bi rë'nnu' gunna' quiu', ati' guna' ca!.

²³Benë! tsutsu xtidzë'ë, gudxë'-bi':

—Ni'a queë! Xanru' Dios gunna' qui' bítí'tëz bi gnabu' ga gdxintë gatsj ga rna bë'a.

²⁴Burujbi' lëbi', gudxbi' xna'bi':

—¿Bizxa gnabtsa'?

Lënu gudxnu-bi':

—Icjë! Juan, bönni' buquilë! bunäch nis, gnabu'.

²⁵La' buáztëbi' ga na' zoë! Herodes, rëbi'-në!:

—Rë'nda' gxu' quia' na'a lu zxiga' zxön icjë! Juan, bönni' na' buquilë! bunäch nis.

²⁶Ni'r bui'nnë! Herodes, san le gneynë! Dios, len le gulayöni ca' nup tágulen lë!, cutu gu'nnë! nit xtidzë'ë na' gzx'i' lu në'ë queëbi'.

²⁷Herodes la' bsóla'të! bönni' rijë! gdil-l zoë! run chi'ë, gna bél'inë! lë! tsajxi'ë icjë! Juan. ²⁸Gyijë! lidx guia bönni' na' rijë! gdil-l, yajrixë! yen Juan na', ati' bu'ë icjë!, nuxóë! lei lu zxiga' zxön. Budödë! lei lu na'bi' bi'i ngul na', ati' lëbi' bunödzjbi' queënu xna'bi' lei.

²⁹Cati' gulayönnë! didza' chguc lë na' bönni' da'quë! Juan na', guladxinë! ni' len guluú'ë lë!, yajcáchi'quë! lë! yero ba.

Rugahuë! Jesús zianr ca chián gayuá! bunäch

³⁰Gdöd ni' guludubë! ga zoë! Jesús bönni' gbaz queë!, len gulaguíxjöi'në! Lë! yúgu'të le glunë! len yugu' le gulusëdnë! bunäch.

³¹Nacuá! ni' bunäch zian, nup za'c len nup zjac, ga bdxintë cutur dë latj lahuë! yöt Jesús len bönni' da'quë! Lë!. Qui lë ni na' gudxë' lequë! Jesús, rnë!:

—Gul-dá. Huayeajczru' ga nac latj ca'z, uzí' ládx'i'ru' tu chi'i.

³²La' légaczë' yjaquë' tu lë'i bárcodau', guladxinë' tu latj ca'z.
³³Gulale'i lequë' zjaquë' ni' bunách zian len núnbe'gac Jesús. Qui lë ni na' jarélu'quë' yjaquë' ni' bönni' yúgu'të yödz ni', gulazë'i ní'aquë', ati' guladxinë' ni' zí'atél ca Jesús len yugu' bönni' da'quë' Lë!. ³⁴Cati' burujë' Jesús lë'i bárcodau' na', blé'inë' bunách zian na' ati' buechi' ladxë'le lequë' le nacquë' ca bö'cu' zxíla'dau' cuzóa nu uyú lecba'. Gzu lahuë' zian le rusédnë' lequë'. ³⁵Cati' chrdzö' dza na', guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' da'quë' Lë!, të' Lë!:

—Chrdzö' ati' latj ca'z nac ni.

³⁶Bsöla' bunách zian ni tsjac yugu' yu'udau' len yugu' yödzdau' nacuál zbi'il, tsjö'ugac yöt, le cutu bi dë ni le lahuë'.

³⁷Bubi'lë didza' Jesús, gudxë' lequë':

—Gul-güi' le lahuë' lbi'iczli'.

Glë' Lë':

—¿Naru' tsjö'utsatu' yöt xtil lazxjru' qui gdu xunu' beo', ati' güi'tu' lahuë'?

³⁸Jesús gudxë' lequë':

—¿Balx yöt xtil dë queëli'?

Gul-tsajyutsca'.

Cati' chnözcnë', të' Lë':

—Gayu'z yöt xtil dë, len chopzba' ból dëba'.

³⁹Ni'r gna bë'ë Jesús lunë' ga la'bó' bunách zian na', la'cu'lë tu cuia hueajquë' ga nac lachi' lu daca!. ⁴⁰Gulacu'ë tu cuia hueajquë', tu gayuá' hueajquë' len chián hueajquë!. ⁴¹Ni'r gdel-lë'ë Jesús igáyu'të yöt xtil na' len gropba' ból na'. Buyúë' zaca' luzxbá' len gudxë' Dios: "Xclenu!." Ni'r buzxuzxjë' yöt

xtil na' len bë'ë quequë' bönni' uséed queë' quië la'guisië' quegac bunách zian na'. Gdisië' ca' gróptéba' ból na' quequë' yúgu'të bönni' na'!

⁴²Glahuë' yúgu'të' len guluhuöljnë'.

⁴³Ni'r gulutubé' le bizxj qui yöt xtil na' len quecaba' ból, chinnu bdö'a guludzé'ë. ⁴⁴Glaquë' ca chián gayu'ë bönni' na' glahuë'.

Rzë'i ni'ë Jesús lu nis zxön

⁴⁵La' bentë' Jesús ga gulabenë' lë'i bárcodau' bönni' da'quë' Lë', la'nörë' lahuë', la'dödë' lu nis zxön na', la'dxinë' lu yödz Betsaida, tsal ni' Lë' ruzeynë' bunách zian na' didza'.

⁴⁶Cati' chbudx buzeynë' lequë' didza', gyijë' tu lu guí'adau', ati' ni' bulidzë' Dios. ⁴⁷Cati' chgul, zeaj bárcodau' na' gatsj lahui' nis zxön, ati' zoë' Jesús tuzë' luyú bidx na'.

⁴⁸Blé'inë' lequë' Jesús, baníg tu'sé'ë bárcodau' na' le reycj ból za' ga na' ta'dödë'. Gdöd ladxi' yël bdxinë' Jesús ga na' nacu'ë, rzë'i ni'ë lu nis zxön na', ati' gu'nnë' tödzé' ga na' nacu'ë. ⁴⁹Cati' gulalé'inë' Lë' rzë'i ni'ë lu nis zxön, gláquinë' bixin na', len gulabödxyë'ë ⁵⁰le gulalé'inë' Lë' yúgu'të' len gladxi guladzöbnë'. Ni'r la' bulidztië' lequë' Jesús, rnë':

—Gul-típ ládxil'i!. Néda'cza!. Cutu gádxili!.

⁵¹Grenë' Jesús lë'i bárcodau' ga na' nacu'ë, ati' grö' dxi bö' na' reycj, ati' lequë' gulanítsquinë' gulubannë!. ⁵²Cutu ta'yéjni'ninë' le ruluí' lë na' benë' Jesús qui yöt xtil na!. Ni' nac zid icj ládxil'dau'quë'.

Ruúnë' Jesús nup te'i yödz Genesaret

⁵³Guladödë' yetslá'a nis zxön Jesús len bönni' da'quë' Lë',

guladxinë' ga nac lu xyugac bunách Genesaret. Guludxiguë' bárcodau' luyú bidx ni!. ⁵⁴Cati' gulurujë' lë'i bárcodau' na!, la' guluúnbe'bé'té Jesús bunách ni!. ⁵⁵Gulaxiti' bunách na!, yjac yúgu'té yödzaudau' gdu zbi'il len gulazú lauquë' djua'que' ga zoë' Jesús yúgu'té nup te'i, zxoagac yugu' le deyjni, ati' guladxinë' gáti'téz ta'yönnë' zoë' Jesús. ⁵⁶Gáti'téz ga rdödë' Jesús, yugu' lu yödzaudau' len yugu' yödzaudau' len yugu' tu'cu'ë gap nac la' nöz len gap nac lu yë'y nup te'i quequë', len tá'ta'yuë' lahuë' Jesús gu'ë lequë' latj la'ganzé'l tui'i lari' nacuë'. Guluhuöacté dxí'adau' yúgu'té nup na' gulagán lari' na' nacuë'.

Le tun ga cunacgac dxí'a bunách lahuë' Dios

7 Ni'r guludubë' ga zoë' Jesús la'quë' bönni' gdau' fariseo len la'quë' bönni' gdau' usëdi, narujquë' Jerusalén. ²Bönni' gdau' ni gulalé'inë' bönni' usëd que'él Jesús tahuë' yöt, cunadxí'agac na'quë', lë na' rna: cutu nayargac ca nalëbcnë' tunë!. Qui lë ni na' gulané' quequë!. ³Tunë' bönni' gdau' fariseo na' len yezica' bunách judío ca glëbcnë' glunë' xuz xtau'quë', len chqui' cutu ta'guib' na'quë' zian lzu ca na' nalëbcnë' tunë!, cutu ca' tahuë!. ⁴Cati' tu'dxinë' rjó'uquë' lu yë'y, chqui' cutu ta'guib' lë na' ca nalëbcnë' tunë!, cutu ca' tahuë!. Zianr ca' tunë!, yugu' le nalëbcnë' tunë!, ta'guib' zxiga' yö'ön, len yugu' zxiga' guia, len yugu' le tátiné!. ⁵Qui lë ni na' gulanabnë' Jesús yugu' bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' tu'sëdi, ta'né!:

—¿Naru' cutu tunë' bönni' usëd qui' ca glëbcnë' glunë' xuz xtau'ru', san tahuë' yöt cunadxí'agac na'quë?

⁶Bubilë' didza' Jesús, rë' lequë': —Lbi'ili', bönni' ruluf'z tsahui' cuinli'. Nacté le gdíxjö'ë queéli' Isaías, bönni' ni' bë'ë didza' uláz que'él Dios. Buzujë' lu guich, gnë': Bunách ni, len rú'agacz tun neda' ba la'n, Clëg gdu ládxí'gac.

⁷Daduz nac yöl-la' ba ta'gu'ë neda' Le tu'sëdnë' le ta'ná bë' bunách, Clëg zxba quia'.

⁸Cni nac, le ruca'nli' le gna bë'ë Dios, ati' runli' yugu' le nazí' láhuili' lu na'gac bunách.

⁹Gudxë' ca' lequë': —Gdu ruca'nli' ca'z le gna bë'ë Dios quië gunli' ca nac le nalébili' runli!. ¹⁰Moisés gnë' cni: "Ben ba la'n xuz xna'u." Gnë' ca': "Nu ulídz zi' xuz o xnë'i, gul-döditë nu na!"

¹¹Lbi'ili' rnali' cni: "Chqui' nu bönni' guie' xuzë' o xnë'ë: 'Cutu gac bi gunna' queéli', le nac Corbán', le rna lu didza' xidza': 'Le nuzóa' quizi que'él Dios', ¹²ni'r rnali': "Cutu run bayúdx bi gunë' quegac xuz xnë'ë bönni' na!" ¹³Cni nac, ruca'nli' ca'z xtidzë'ë Dios quië gunli' le nalébili' runli', yugu' le rudödli' lu na'gac zxí'n xsoali'. Zianr ca' le cni runli'.

¹⁴Ni'r Jesús bulidzë' bunách zian na' nacuá' ni!, rë' lequë':

—Gul-zé nagli' didza' gu'a, yúgu'téli', len gul-tsejní'i. ¹⁵Cutu bi dë le ryaz bönni' le gac gun ga cunaquë' dxí'a lahuë' Dios, san le r-ruj lë', lë ni gac gun ga cunaquë' dxí'a lahuë' Dios. ¹⁶Chqui' zoa nagli' quië yónili', gul-zé nagli'.

¹⁷Cati' bulá'alenë' bunách zian na' Jesús len gyazië' tu yu'u, gulanabnë' Lë' bönni' usé'd queë' ca nac lë na' benë' lsaquï'. ¹⁸Jesús gudxë' lequë':

—¿Ryadzjtsa ca' queëli' yöl-la' rejni'i? ¿Naru' cu réjni'ilí, yúgu'të le ryaz bönni', cutu gac gun ga cunaquë' dxi'a lahuë' Dios? ¹⁹Nac cni le cutu ryaz icj ládx'i'dau'huë', san lë'ëzë' ryaz, len rurúj lë'ë.

Le gnë' cni Jesús, bului'linë' rë'u nac dxi'a yúgu'të le ri'j ráguru'.

²⁰Gnë' ca' Jesús:

—Le r-ruj bönni' run ga cunaquë' dxi'a lahuë' Dios. ²¹Cni nac, le ta'rúj icj ládx'i'dau'quë' bönni' yugu' le ta'zá' ládx'i'quë' le nac xöhui', yugu' le tun ga tunë' dul-la' ta'guitsjë' zxba qui yöl-la' nutság na' len yugu' le cunác. Tun ga tu'döddë' bunách ²²len ta'banë', len ta'zé ládx'i'quë' le dë qui lza'quë', len tu'ë dö', len ta'zí' yë'ë, len tu'zxé'ë, len ta'hé' qui lza'quë', len tun ba zxön cuinqué', len tunë' le cunözi. ²³Yúgu'të le xöhui' cni ta'rúj icj ládx'i'dau'huë' bönni' len tun ga cunaquë' dxi'a lahuë' Dios.

Réjlë'nu Jesús ngul gza'a

²⁴Buzé'ë ni' Jesús, bdxinë' gal-la' ga nacuá' yödz Tiro len yödz Sidón. Ni' gyazië' tu yu'u len gu'nñë' nutu nu gnözi, san cutu ca' gac ucachi' cuiné!. ²⁵Byóninu didza' rzé ca nac queë' Jesús ngul, zoabi' bi'i nguldau' queënu, yu'u lëbi' bö' xöhui', ati' la' bídtënu ga zoë' Jesús, len buzechu zxibnu xni'lë. ²⁶Ngul ni cutu nacnu judío, san nababnu bunách Sirofenicia. Gúta'yunu lahuë' Jesús ubijé' bö' xöhui' na' yu'u-bi' bi'i nguldau' queënu. ²⁷Ni'r gudxë'-nu Jesús, rnë':

—Bë' latj luhuólj zi'al nup nacgac ca zxi'n xan yu'u, le cutu nac dxi'a uguaru' yöt quecbi' bi'i na' len chu'nru' lei laucba' bö'cu'dau'.

²⁸Bubi'inu didza' ngul na', gudxnu Jesús:

—Ja, Xan, san yugu' bö'cu'dau' nacua'ba' zxani ga tágubi', táguba' le bizxj tu'huóxj ga na' tágubi'.

²⁹Ni'r gudxë'-nu Jesús, rnë':

—Le gnau' cni, huac huöju'. Chburúj bö' xöhui' na' gyu'u-bi' bi'i nguldau' quiu'.

³⁰Cati' budxinnu lidxnu, blé'inu-bi' bi'i nguldau' queënu na', dëbi' lu da'a len chnurúj bö' xöhui' na' gyu'u lëbi'.

Jesús ruúnë' bönni' nacödzuë' len curné'

³¹Burujë' Jesús latj na' nabáb yödz Tiro ati' gdödë' gap dë yödz Sidón len yugu' yödz Decápolis, bdxinë' ra' nis zxön qui Galilea.

³²Bunách ni' djua'gac ga zoë' Jesús tuë' bönni' nacödzuë' len curné', tá'ta'yuë' lahuë' Jesús gxoa në'ë lë'. ³³Bubijë' lë' tsla'l Jesús ladji bunách na', ati' bnë'ë xbönni' në'ë yeru naguë' bönni' na'. Gru'në' zxóna'dau' len gdanë' ludxë'ë. ³⁴Ni'r buyúë' luzxbál len gnë ladxë'ë, rnë':

—Efata.

Didza' hebreo ni rna lu didza' xidza': "Gyalj".

³⁵La' böaljté naguë' len la' buguitjté ludxë'ë, gnëtë' dxí'adau'.

³⁶Gna bé'inë' lequë' Jesús nutu nu lë' ca', san tsca gna bé'inë' lequë', guluzétérë' ca' didza' qui lë na' benë!. ³⁷Gulubannë', ta'né':

—Dxí'adau' runë' yúgu'të. Runë' ga tu'yoni nup glac cödzu len ga tu'huí' didza' nup cugúc la'né'.

Rugahuë' Jesús zianr ca
choa' gayuá' bunách

8 Yugu' dza ni'lz guludúb ga
zoë' Jesús bunách zian. Le
cudé le lahuë', Jesús bulidzé' bönni'
uséd queë' len bë'lenë' lequë' didza'.
2 Gudxë' lequë':

—Ruhuechi' ladxa'a bunách zian
ni le chnac tsonn dza nacuá'lenë'
neda' ni len cutu dë le lahuë'.
3 Chqui' usöla'a lequë' lidxquë'
ta'dunzé' ca', huala'cuídi'në' la' nöz,
le za'quë' zi'tu' la'quë'.

4 Gulubi'ë didza' bönni' uséd queë',
të' Lë':

—¿Bizxa ugágutsaru' bunách
guizx yu ni, ga ni nac latj ca'z?

5 Gnabnë' lequë' Jesús, rnë':

—¿Balx yöt xtil dë queëli'?

Të' Lë':

—Gadxz.

6 Ni'r gna bë'inë' bunách zian na' Jesús
la'bó' lyu. Gdel-lë'ë gadx yöt xtil na' ati'
gudxë' Dios: "Xclenu!" Ni'r buzxuzxjë'
leygac len bë'ë quequë' bönni' uséd queë'
quië la'guisië' laugac bunách zian na'.

7 Guta' ca' quequë' tu chopba' böl cuidi'.
Jesús gudxë' Dios: "Xclenu!", ati' gna
bë'inë' lequë' la'guisië' leeba' ca' laugac
bunách. **8** Glahuë' yúgu'té bönni' na'
len guluhöljnë'. Ni'r gulutubë' le bizxj
naga'ngac, ati' guladzál' gdu gadx bdö'a.
9 Bönni' na' glahuë' glaqué' gdu ca choa'
gayu'ë. Jesús busölë'ë lequë' lidxquë'
10 ati' grenë' lë'i bárcodau' tsazxón len
yugu' bönni' uséd queë', guladxinë' lu
xyugac bunách Dalmanuta.

Ta'nabnë' Jesús gunë' tu le
gac bë' nuzxa naquë'

11 Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús
bönni' gdau' fariseo len gulazú

lauquë' ta'díl-lenë' Lë' didza'.
Glë'nnë' la'zí' bë'ë Jesús. Qui lë
ni na' gulanabnë' Lë' gunë' tu le
nac bë' za' yehua' yubá. **12** Gnëtsca
ladxë'ë Jesús, rnë':

—¿Bizx quië ta'nábitsa neda'
bunách ni guna' tu le nac bë' za'
yehua' yubá? Le nactë rëpa' lbi'ilí,
cutu ca' glé'ilí nitú le nac bë' za'
yehua' yubá.

13 Ni'r bulá'lenë' lequë', bubenë'
lë'i bárcodau' len zijë' yetslá'a nis
zxön.

Le tu'sëdnë' bönni' gdau'
nac ca xnë'i yöt xtil

14 Glal ládxí'quë' bönni' uséd
queë' Jesús lu'ë bi lahuë' ati' tuz
yöt xtil dë lë'i bárcodau' na!. **15** Ni'r
buzéjni'në' lequë' Jesús, rnë':

—Gul-sáca'tsca' queëli'. Gul-gún
chi'i cuinli' cui si'li' le nac ca xnë'i
yöt xtil quequë' bönni' gdau' fariseo
len queë' Herodes.

16 Gulazú lauquë' tu'ë didza' bönni'
uséd queë' la' légaczë', ta'né':

—Gnë' cni le cudé yöt xtil gáguru'.

17 Ráquibe'inë' Jesús le ta'né', ati'
ré' lequë':

—¿Bizx quië rui'li' cni didza' le
cudé yöt xtil gáguru'? ¿Naru' cu
réjní'tsali' len cu ráquibe'itsali'?
¿Ni nactsa zid icj ládxí'dau'li'?

18 ¿Zoatsa yöj lauli' len cutu rlé'ilí',
len zoatsa guid nagli' len cutu
ryónili'? ¿Naru' cu rajnýtsali'?

19 Cati' ni' buzxuzxja' gayu'ë yöt xtil
ati' glahuë' chián gayu'ë bönni',
¿balx bdö'a budza'li' le bizxj
butubli'?

Gulané':

—Chinnu.

20 Gnë' ca' Jesús:

—Cati' ni' buzxuzxja' gadx yöt xtil ati' glagu choa' gayuá' bunách, čbalx bdó'a budza'li' le bizzj butubli'?

Gulané!:

—Gadx.

²¹Ni'r Jesús gudxé! lequë!:

—¿Naru' cu réjni'tsali' na'a, bë'a didza' qui le tu'sédnë' bönni' na'?

Jesús ruúnë' bönni' Betsaida nachúl lahuë'

²²Cati' guladxiné' yödz Betsaida Jesús len bönni' da'qué! Lë!, guladxín ga zoë! Jesús nup djua'gac queë! tu bönni' nachúl lahuë!, tá'ta'yuë! lahuë! canë' bönni' na!.

²³Jesús gdel-lë'ë në'lë bönni' na! nachúl lahuë!, ati' bchë'ë lë! ni'l ra' yödz. Ni' bdxie' zxöna' yöj lahuë! len bxoa në'ë lë!. Ni'r gnabnë' lë!, rnë!:

—¿Ba rlé'etu' lati?

²⁴Buyúë! bönni' na! nachúl lahuë!, rnë!:

—Rlé'igacda' bunách, nala'gac ca yugu' yag, san ta'dá bunách na!.

²⁵Leyúbl bxoa në'ë yöj lahuë! Jesús, ati' buyutsqué! bönni' na! nachúl lahuë! ati' böactë dxí'adau' yöj lahuë!. Na'a rlé'inë! dxí'adau' yúgu'të. ²⁶Ni'r Jesús busölë'ë lë! lidxë!, rnë!:

—Cutu tsajdödu' lahui' yödz, len nutu nu gui'u ca! lu yödz ni.

Rnë' Pedro Jesús naquë' Cristo

²⁷Gdöd na!, guluzé'ë ni' Jesús len yugu' bönni' uséd queë!, guladödë' yödzdau' nababgac Cesarea, ga na' rna bë'ë Filipo. Tsal ni' yu'uqué! nöz, Jesús gnabi yudxé! bönni' uséd queë!, rnë!:

—¿Bizxa ta'ná quia' bunách nu naca'?

²⁸Gulubi'ë didza', ta'né!:

—Ta'ná la'gac bunách nacu' Juan, bönni' buquilë' bunách nis. Ta'ná yela'gac nacu' Elías, bönni' ni' bë'ë didza' uláz queë! Dios. Ta'ná yela'gac nacu' yetúe! bönni' bë'ë didza' uláz queë! Dios dza ni'të.

²⁹Ni'r gnabnë' lequë! Jesús, rnë!:

—Nazx lbi'ili!, ¿bizxa rnali' quia' nu naca'?

Bubi'ë didza! Pedro, rnë!:

—Li' nacu' Cristo.

³⁰Ni'r gna bé'inë! lequë! Jesús nutu nu la'guíxjöi'në! nu naquë!.

Rguíxjö'ë Jesús ca zi'a ludöddë' Lë'

³¹Ni'r gzu lahuë! Jesús rusédnë' bönni' da'qué! Lë!, rnë!:

—Run bayúdx saca' qui'a neda!, Bönni' Nuhööaquë! Gdu Bunách. Luzóë! neda! tsla'l bönni' gul tu'zejni'i len yugu' bxuz uná bë! len bönni' gdau' tu'sëdi. Ludöddë! neda!, san cati' gac tsonn dza ubana'!

³²Yalj lulu bë'lenë! lequë! didza' ni. Ni'r bchë'ë Jesús tsla'l Pedro len gzu lahuë! rdil-lë! Lë! didza'.

³³Bueycjë! Jesús, buyúë! yezíca'rë! bönni' uséd queë!, ati' buzeynë! bach Pedro, rnë!:

—Bcuit ga zoa!. Nacu' ca Satanás, tu' xöhui!. Le rza' ladxu'u cutu nac queë! Dios, san ca ta'zá! ládxigac bunách nac.

³⁴Ni'r Jesús bulidzë! yugu' bönni' uséd queë! lenca' bunách nacuá! ni', len gudxé! lequë!:

—Chqui' rë'nnë! të'ë neda' bönni', ral-la' uzóë! tsla'l le rë'ncznë! bönni' na!, len gaquë! ca bönni' zijë! zajté! lë'i yag cruz, ati' ni'r huac të'ë

neda!. ³⁵Nu bönni' rui'tsca ladxé'ë yöl-la' na'bán queë!, unitië! lei, san nu bönni' unitië! yöl-la' na'bán queë! le dë'ë neda! o le dë'ë didza! dx'i'a quia!, uguel-lë'ë bönni' ni yöl-la' na'bán queë!. ³⁶¿Naru' uzi'tsë' xbey bönni' chqui' utubë! yúgu'té le dë yödlyú ni, san unít cuinë!. ³⁷Cutu bi gac unödzjë! bönni' le huöa'ui cuinë!. ³⁸Chqui' zoë! bönni' rutu'në! neda! len xtidza'a laugac bunách ni nuca'ngac Dios len tun dul-la', lëzca' cni neda!, Bönni' Nuhuöaque! Gdu Bunách, utui'da! bönni' na! cati' guídlena! yöl-la' yení! queë! Xuza', dzagquë! neda! gbaz la'y.

9 Gudxé! ca! lequë! Jesús, rnë!: —Le nactë rëpa! Ibi'ilí!, nacuá! ni nup cutu lat cati' la'le'ir duná bë'ë luyú ni Dios, gla! lahui yöl-la' uná bë' zxön queë!.

Rdza' ca rna' lahuë! Jesús

²Cati' chguc xop dza, Jesús bchë'ë Pedro len Jacobo len Juan, ati' légaczë! yjaquë! tu lu gui'a sib. Ni' bdza' ca rna' lahuë! Jesús lauquë! yonnë! na!. ³Gyëp yös yení! lari! nacuë! Jesús, guc chguichdau'z. Zxíla'dau'z guc, nutu nu ra' lari! yödlyú ni gac gun chguichdau'z ca guc lari! na!. ⁴Gululuí! lauquë! Elías len Moisés, tuí'lenë! Jesús didza!. ⁵Ni'r Pedro gudxé! Jesús:

—Bönni' Usëdi, bica' ba rë'u zoaru' ni. Gúntsca'tu' tsonn yu'u lága'dau', tu qui', yetú queë! Moisés, len yetú queë! Elías.

⁶Cni gnë! Pedro le cutu nöznë! Pedro bi na! rnë!, le tádxinë! bönni' usëd queë! Jesús na!. ⁷Ni'r grö! böaj glu'u zxul lequë!, len byön chi'i nu rui' didza' lu böaj na!, rna:

—Bönni' ni Zxi'na!. Nadxi'ida! Lë!. Gul-zé nagli! Lë!.

⁸La' guluyutë! san cutur nu ta'lé'inë!. Tuzë! Jesús zóalenë! lequë!.

⁹Tsal ni' yu'uquë! nöz, tu'dinnië! gui'a sib na!, gna bél'inë! lequë! Jesús nutu nu lë! ca!, lë na! gulalé'inë!, cati' ubanrë! lu yöl-la' gut Lë!, Bönni' Nuhuöaque! Gdu Bunách. ¹⁰Qui lë ni na! gulagú'z icjquë! didza! ni bë'ë, ati' la! légarçzë! ta'nabi yudxi lza'quë! bizxa rë'ni gna didza! na! bë'ë: ubanrë! lu yöl-la' gut. ¹¹Gulanabnë! Jesús, ta'né!: —¿Bizz quië ta'né! bönni' gdau' usëdi run bayúdx guidë! Elías zi'al ca guidë! Cristo?

¹²Bubi'ë didza! Jesús, rnë!:

—Le nactë guidë! zi'al Elías len ucu'ë yúgu'té ca ral-la' gac. Na'a, ¿bizx quië nayúj lu guich lë na! rna run bayúdx saca' qui'ë szxöni Bönni' Nuhuöaque! Gdu Bunách, ati' lucá'n Lë! ca'z bunách? ¹³Rëpa! Ibi'ilí!: Chbidë! Elías, ati' glunë! queë! tsca glë'nnë!, tsca nayúj lu guich la'y ca ral-la' gac queë!.

Ruúnë!-bi! Jesús bi'i bönni' yu'u lëbi' bô' xöhui'

¹⁴Cati' ni' guludxinë! Jesús len bönni' dzagquë! Lë! ga na! nacu'ë yezíca'rë! bönni' usëd queë! Jesús, gulalé'inë! nacuá! ni! bunách zian, ati' ta'díl-lenë! yugu' bönni' usëd queë! na! didza! bönni' gdau! tu'sëdi.

¹⁵Cati' gulale'i Jesús bunách zian na!, gulubannë! len jarélu'que! za'que! ga na! zë'ë, djödxquë! Lë!:

—Padiux.

¹⁶Ni'r gnabnë! bönni' usëd queë! na! Jesús, rnë!:

—¿Bizzx didza' na! rdíl-lenli' lequë?!

¹⁷Bubi'ë didza' bönni' nutsë'ë ladž bunách zian na', rnë':

—Bönni' Usëdi, nachë'a-bi' quiu' ni bi'i bönni'dau' quia', yu'u lëbi' bö' xöhui' run ga curnëbi'. ¹⁸Cati' ryu'u lëbi' bö' xöhui' na', ruríx rutúl lëbi' lyu, ati' rbia bdxina' zidi' rú'abi' len rutíl-l láya'bi'. Qui lë ni na' zeaj rdxitbi!. Gnabcda'-në' bönni' usëd quiu' lubijë' bö' xöhui' na', san cutu gulazáqui'në'.

¹⁹Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Lbi'ili', curéjlë'li!. ¿Gáca'xtëcz ral-la' sóalena' lbi'ili'? ¿Gáca'xtëcz ral-la' gua' glena' queëli'?

Gul-dguál'-bi' quia' ni.

²⁰Djua'quë'-bi' ga na' zoë!. Cati' ble'i Jesús bö' xöhui' na', la' buxiztë lëbi'. Gdzö'bi' lyu, ati' brix butúl lëbi', len gdxia bdxina' zidi' rú'abi'. ²¹Ni'r gnabnë' xuzbi' bi'l na' Jesús, rnë':

—¿Gaca'x chguc rac cni queëbi'?

Rnë' xuzbi' na':

—Ni' náctëbi' bi'ida' ré'ibi' cni.

²²Zian lzu r-ru'n lëbi' lu gui' len lu nis quië gdödi lëbi'. Qui lë ni na', chqui' racu' lati', buechi' ladxi' netu', gáclenu' netu'.

²³Jesús gudxë' lë':

—Chqui' huac tséjlë'u, yúgu'të huac chqui' tséjlë'u Dios.

²⁴La' bë'të' zidzj didza' xuzbi' bi'l na', rnë':

—Réjlë'a. Guclen neda' quië tséjlë'ra' Lë'.

²⁵Cati' blé'inë' Jesús za'c bunách zian, tu'quí tu'tsútsj Lë', buzeynë' ba nadx bö' xöhui', ré' lei:

—Li', bö' xöhui' runu' ga curné len curyoni bunách, rna bér'ida' li' uruju' lu bi'i ni, len cutur tsu'u lëbi'.

²⁶Grödxya'a bö' xöhui' na', ati' brix butultsca lëbi' len burujtë,

bucá'n bi'i na' ca bi'i natcz. Ca' nac, glui' didza' zian bunách ni', ta'ná:

—Chnatbi'.

²⁷Ni'r gdel-lë'ë na'bi' Jesús, buchisë'-bi' ati' gzuibì' bi'i na'.

²⁸Ni'r gyazië' Jesús tu yu'u, ati' la' légaczë' gulanabnë' Lë' bönni' usëd queë', ta'né':

—¿Bizz quië cutu gac ubijtu' bö' xöhui' na' netu'?

²⁹Jesús gudxë' lequë':

—Cutu gac ubijli' ca'z bö' xöhui' cni, san tuz chqui' ulidzli'-në' Dios len gunli' gubás.

Rguíxjö'ë leyúbl Jesús ca zi'a ludöddë' Lë'

³⁰Cati' guluzé'ë ni' Jesús len bönni' da'quë' Lë', guladödë' luyú Galilea. Cutu ré'nnë' Jesús nu gnözi ga na' zoë' ³¹le rusëdnë' yugu' bönni' usëd queë', ré' lequë':

—Ludödë' neda', Bönni'
Nuhuöaquë' Gdu Bunách, lu na'quë' bönni' ludöddë' neda', san töd gatia', cati' gac tsonn dza ubana'.

³²Cutu gulayéjni'në' didza' ni ré' lequë', ati' le tádxinë', cutu bi gulanabnë' Lë'.

Nu nac blau

³³Ni'r guladxinë' yödz Capernaum Jesús len bönni' da'quë' Lë', len tsal ni' nacu'ë lu yu'u, Jesús gnabnë' lequë', rnë':

—¿Bizzxa didza' na' rdil-len lza'li' cati' ni' yu'uli' nöz?

³⁴Lequë' guluséyj rú'aquë', le ta'dil-len lza'quë' didza' la' nöz ni' núzxalquë' gaquë' bönni' blau.

³⁵Ni'r gröl'ë Jesús len bulidzë' idxínnutë' bönni' usëd queë', ré' lequë':

—Nu rë'ni gac blau ral-la' gac ca tu bönni' cuidí'z lenca' ca ni'a na'li' yúgu'téli'.

³⁶Ni'r gdel-lé'ë-bi' tubi' bi'idau' Jesús len buzóö'-bi' gatsj lahui'l ga na' nacu'ë. Ni' runidé'-bi', rë' lequë':

³⁷—Nu bönni' si' lu në'ë tu bi'idau' cni le náquibi' quia', si' lu në'ë ca' neda', ati' nu bönni' si' lu në'ë neda', clég neda'z si' lu në'ë, san si' lu në'ë ca' Xuza', nasölë'ë neda'.

Nu curdá'baga' rë'u, raclen rë'u

³⁸Ni'r Juan gudxë' Jesús:

—Bönni' Usëdi, blé'itu'-në' bönni' rubijé' yugu' bö' xöhui', rugunë' dxin lau'. Gna bé'itu' lë' cutur gunë' ca', le cutu dë'ë rë'u.

³⁹Ni'r Jesús gudxë' lë':

—Cutu gna bé'ili' lë', le chqui' zoë' bönni' runë' tu yöl-la' huac za' yehua' yubá, rugunë' dxin la' neda', cutu ca' gac gnë zi'ë quia' bönni' na'. ⁴⁰Cni nac, nu curdá'baga' rë'u, raclen rë'u nu na'. ⁴¹Núti'téz nu gunn queëli' tu zxíga'dau' nis guijli' le da'li' neda', Cristo, si'cz le ral-la' si' nu na'.

Zoa banádx queëru' gunru' ga nu gun dul-la'

⁴²Gnë' ca' Jesús:

—Núti'téz nu gun ga gunbi' dul-la' tubi' bi'idau' cni réjlé'bi' neda', dxi'ar gac nu ugal-la' guich ryëtu yag yenyi nu na', len tsajchú'n lë' lu nis zxön. ⁴³Chqui' tu na'u gun ga gunu' dul-la', bchugu lei. Dxi'ar gac quiu' tsajtsaziu' ga su' gbanu' zoa tuz na'u, clég zoa chop na'u, ati' tsajtsaziu' lu gui' gabíl, ga ni' cutu ul gui' qui. ⁴⁴Latj ni' cutu latba' bzuga' yu'ucba' nup tsajcuá' ni', ati' gui' na' cutu ca' ul.

⁴⁵Lëzca' cni, chqui' tu ni'u gun ga gunu' dul-la', bchugu lei. Dxí'ar gac quiu', tsajtsaziu' ga su' gbanu' zoa tuz ni'u, clég zoa chop ni'u, ati' tsajtsaziu' lu gui' gabíl, ga ni' cutu ul gui' qui.

⁴⁶Latj ni' cutu latba' bzuga' yu'ucba' nup tsajcuá' ni', ati' gui' na' cutu ca' ul. ⁴⁷Lëzca' cni, chqui' tu yöj lau' gun ga gunu' dul-la', gleaj lei. Dxí'ar gac quiu' tsajtsaziu' ga rna bë'ë Dios zoa tuz yöj lau', clég zoa chop yöj lau', ati' tsajtsaziu' lu gui' gabíl. ⁴⁸Latj ni' cutu latba' bzuga' yu'ucba' nup tsajcuá' ni', ati' gui' na' cutu ca' ul.

⁴⁹'Ruxil'iru' bëla' zödi', rugál-la'ru' lei ra' gui', cui gac ditj. Lë ni rusëdi rë'u ca luhuöác dxi'a yúgu'të bunách. Lëzca' cni, rë'nnë' Dios gzxi'i zödi' yúgu'të böa' bëdxdau' tu'zégui'qué'-ba' lu bcugu la'y queë'. ⁵⁰Dxi'a nac zödi', san chqui' nit yöl-la' sna' qui, énacx úniru' lei sna'? Gul-gác la' lbi'izli' ca zödi' dxi'a, soali' dxí'adau' tulí' len yetuli'.

Rusëdnë' Jesús qui nu
rulá' yöl-la' nutság na'

10 Buzé'ë Jesús yödz Capernaum, gyijé' luyú Judea len gdödë' yetslá'a yegu Jordán zaca' ga rlen gbidz. Ni' guludúb leyúbl ga zoë' bunách zian, ati' leyúbl busëdnë' lequë' ca runczë'. ²Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' gdau' fariseo, té'nnë' lunë' ga bi gnë' Jesús quië' gac luquifé' Lë'. Gulanabnë' Lë', ta'né':

—¿I dë latj bönni' nutság në'ë usanë'-nu ngul queë'?

³Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—¿Bizxa gna bé'inë! lbi'ili! Moisés?

⁴Gulané!:

—Moisés bë'ë latj bönni! uzujë! lu guich le rna rulá'alenë'-nu, ati' ni'r usanë'-nu ngul queë! na!.

⁵Bubi'ë didza! Jesús, rnë!:

—Gna bé'inë! lbi'ili! cni Moisés le nac zid icj ládx'i'dau'l'i!, ⁶san cati' gzu lau guta! yödzlyú, bönni! len ngul Dios benë! lequë!. ⁷Gnë!:

“Qui lë ni na! uca'në! xuz xnë'ë bönni!, tsajsóalenë'-nu ngul queë!
⁸ati' chopë! ni luhuöaquë! ca tuz bunách.” Qui lë ni na! cutur nacquë! chopë! san tuz chnacquë!. ⁹Qui lë ni na! ca!, nu nac bunäch cutu ral-la' ulá'a nup na! chnutschaguë! Dios.

¹⁰Cati' guluyazië! yu'u, gulanabi yudxë! Jesús bönni! uséd queë! ca nac didza! na! bë'ë. ¹¹Jesús gudxë! lequë!:

—Núti'tëz bönni! ulá'alenë'-nu ngul queë! len utság ná'lénë'-nu ngul yubl, runë'! dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na! le ruspaguë'-ë-nu dul-la' ngul na! gzóalenë'-nu zi'al. ¹²Lézca! cni chqui' usannu-në! bönni! queënu ngul nutság ná'lennu lë!, len si'nu-në! bönni! yubl, runnu ca' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na!.

Rulídz tsahuë'-ë-bi' Jesús yugu' bi'idau'

¹³Ni'r guladxín ga zoë! Jesús bunäch djua'gac bi'idau! quegac, të'ni gxoa në'ë lecbi!, ati' gulazú lauquë! bönni! uséd queë! Jesús ta'díl-l dídfa'quë! nup na! djua'gac lecbi!. ¹⁴Cati' blé'inë! lë ni Jesús, gleynë! len gudxë! lequë!:

—Gul-güí'-cbi! latj bi'idau! la'dxinbi' quia!. Cutu uzág'a'gacli'-bi', le gata' quegac nup nacgac ca bi'idau! ni, latj ga rna bë'ë Dios.

¹⁵Le nactë rëpa! lbi'ili!: Nu cusí! lu në'i le rna bë'ë Dios ca runbi' bi'idau!, cutu ca' tsaz ga ni' rna bë'ë.

¹⁶Ni'r bunidë'-bi' yugu' bi'idau! na! Jesús, bxoa në'ë lecbi' len bulídz tsahuë'-ë-bi!.

Bönni' cuidi' rlé'inë' yöl-la' tsahu'

¹⁷Cati' bu'ë nöz Jesús, jarélu'ë bidë! bönni!, buzechu zxibë! lahuë! Jesús len gnabnë! Lë!, rnë!:

—Bönni! Usëdi gdu dxi'a, ¿nacx guna! quië gdél-li'da' yöl-la' na'bán gdu?

¹⁸Jesús gudxë! lë!:

—¿Bizx quië ru'u quia! didza!, rnau!: “Gdu dxi'a”? Nutu nu bönni! naquë! gdu dxi'a. Tuzë! Dios naquë! gdu dxi'a. ¹⁹Chnöczznu! yugu' le gna bë'ë Dios, gnë!:

Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na!.

Cutu gdöddu' bunäch.

Cutu cuanu!.

Cutu gneu' qui lza'u le cunácz.

Cutu ucachi' lanu!.

Ben ba la'n xuz xna'u.

²⁰Bubi'ë didza! bönni! na!, rë! Jesús:

—Bönni! Usëdi, yúgu'të lë ni runcza! cati' ni' nactea! bi'idau!.

²¹Len yöl-la' dxi'i ladxi' queë!, buyúë! lë! Jesús, rnë!:

—Tu le ryadzj quiu!. Gyeaj, yjëti! yúgu'të le dë quiu' len bnödzj quegac bunäch yechi' lë na! si'u, ati' gata' quiu' yöl-la' tsahui' yehua' yubá. Ni'r huödu' quia!, gacu' ca

bönni' zijë' zajté'ë lë'i yag cruz, ati' ta'u neda'!

²²Cati' byönnë! didza' ni, bui'nnë! ati' zhuöjë! rsëbi ladxë'ë le dëtsca queë! yöl-la' tsahui'.

²³Ni'r buyúë! Jesús gdu cuitië! len gudxë! yugu' bönni' usëd queë!:

—Baníg nac la'yáz ga rna bë'ë Dios nup ta'le'i yöl-la' tsahui'.

²⁴Gulubannë! bönni' usëd queë! ca nac xtidzë'ë ati' leyúbl Jesús gudxë! lequë!:

—Lbi'ili', zxí'na'dau', baníg nac la'yazië! ga rna bë'ë Dios bönni' tu'zxöni ládxì'quë! yöl-la' tsahui' quequë!. ²⁵Nacr baníg tsazië! ga rna bë'ë Dios nu bönni' rlé'inë! yöl-la' tsahui', ca tödba' böa' lu nag yötsi!.

²⁶Cati' gulayönnë! didza' ni, gulubánternë! ca', ta'né! la' légaczë!:

—¿Nuzxa caz gac ulá, chqui'nu?!

²⁷Buyúë! lequë! Jesús, rnë!:

—Cutu gac gun lë ni bunách, san huaquë! Dios, le rzáqui'në! Dios yúgu'të.

²⁸Ni'r Pedro gudxë! Lë!:

—Xan, netu' nuca'ntu' yúgu'të len da'tu' Li'.

²⁹Bubi'ë didza' Jesús, rnë!:

—Le nactë répa! lbi'ili', nu bönni' uca'në! lidxë!, o böchë'ë, o zanë!, o xuzë!, o xnë'ë, o ngul queë!, o yugu' zxí'në!, o xyuë!, le runë! xchina' o le runë! lban qui didza' dxi'a quia!, ³⁰bönni' ni huazí! queë! yetú gayua'tér ca' dza ni zoaru' na'a, yugu' lidxë!, len yugu' böchë'ë, len yugu' zanë!, len yugu' xnë'ë, len yugu' zxí'në!, len yugu' xyuë!, lenca' yugu' le la'bía ládxì'gac lë! bunách, ati' yödzlyú zi'a za!, gata' yöl-la' na'bán gdu queë!. ³¹Zian nup nacgac blau na'a, lac cui'di'z ni!, ati' nup nacgac cui'di'z na'a, lac blau ni!.

Leyúbl rguíxjö'ë Jesús
ca zi'a ludöddë! Lë!

³²Cati' ni' yu'uqueë! nöz, ta'benë! zjaquë! Jerusalén, nanörë! Jesús lauquë! bönni' usëd queë!. Nanitcnë! len lu yöl-la' radxiz zjáclenë! Lë!. Leyúbl bchë'ë quizi idxínnutë! na' Jesús. Gzu lahuë! ruí'lenë! lequë! didza' ca nac le ral-la' gac queë!, ³³rnë!:

—Rlé'iczli' rbenru' zijru' Jerusalén ga ni' soa nu udöd neda', Bönni' Nuhuoaquë! Gdu Bunách, lu na'gac bxuz uná bë! len lu na'quë! bönni' gda' tu'sëdi. La'chuguë! quia! gatia!, len ludödë! neda' lu na'quë! bönni' gza'a. ³⁴Lutitjë! neda' bönni' na' len lundë! neda' zi!. Luchijë! neda' zxöna!. Ni'r ludöddë! neda', san cati' gac tsonn dza ubana' lu yöl-la' gut.

Ta'nabnë! Jesús Jacobo len
Juan bi gunë! quequë'

³⁵Ni'r gulabiguë! lahuë! Jesús Jacobo len Juan, zxí'në! Zebedeo, len të! Lë!:

—Bönni' Usëdi, ré'nitu' gunu' queëtu' le gnabtu!.

³⁶Jesús gudxë! lequë!:

—¿Bizxa ré'nili' guna' queëli?!

³⁷Glë! Lë!:

—Cati' gwdxin dza cö'u ga gna bë'u, ben ga cö'tu' tutu' cuitiu' yubél len yetutu' cuitiu' yögl.

³⁸Ni'r Jesús gudxë! lequë!:

—Cutu nözili' bi rnabli!. ¿Naru' huac si'lli' le ral-la' si'a neda', le nac le saca' quí'a? ¿Naru' huac gdil-li' nis ca gdila' neda' nis, gatia'?

³⁹Gulubi'ë didza', ta'né!:

—Huactu!.

Jesús gudxë! lequë!:

—Le nactë, le saca' qui'a neda', si'lli' ca' lbi'ili', len ca gdila' neda' nis, gdil-li' ca' nis, ⁴⁰ san cutu dë lu na'a cō'a nu cō' cuitia' yubél len nu cō' cuitia' yögl. Dios unödzjé' quequé' bönni' chnupé' quequé' yugu' latj na'.

⁴¹Cati' gulayönnë' didza' ni yechié' bönni' uséd queë' Jesús, lequë' ta'leynë' Jacobo len Juan na'.

⁴²Ni'r bulidzë' lequë' Jesús, rnë':

—Nóziczhli' ca tun nup ta'ná be'i yugu' yödz, tu'zeynë' bach bunách, ati' nup nacgac blau ladjqué' ta'ná be'i lza'gac. ⁴³Cutu gac cni queëli', san nu guë'ni gac zxön ga zoali', ral-la' gun xchinli' yezíca'rli', ⁴⁴ati' nútì'tézl-li' nu guë'ni gac blau ral-la' gac ca bönni' nada'u queëli' yúgu'téli'. ⁴⁵Cni ral-la' gunli' le bida' ni neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, clég quië nu gun xchina', san quië guna' xchingac bunách len udöda' yöl-la' na'bán quia' le huöá'uida' bunách zian.

Jesús ruúnë' Bartimeo, bönni' nachúl lahuë'

⁴⁶Ni'r guladxinë' yödz Jericó Jesús len bönni' da'queë' Lë'. Cati' ni' rurujé' yödz ni Jesús, dzagqué' Lë' bönni' uséd queë' lenca' bunách zian. Ra' nöz ni' rö'ë bönni' nachúl lahuë', lë' Bartimeo, zxi'në' Timeo. Rnabë' nu bi gunnz queë'. ⁴⁷Cati' byönnë' Bartimeo rdödë' ni' Jesús, bönni' Nazaret, gzu lahuë' ru'ë zidzj didza', rnë':

—Jesús, zxi'n xsoë' David. Buechi' ladxi' neda'.

⁴⁸Guladfl-l lë' didza' nup ta'död ni', tē' lë':

—Bseyj ru'u.

Ni'r zidzjr bulidzë', rnë':

—Zxi'n xsoë' David. Buechi' ladxi' neda'!

⁴⁹Ni'r gzë' dxiz Jesús, rbözë', ati' rë' lequë':

—Gululidzë'.

Gululidzë' bönni' na' nachúl lahuë', tē' lë':

—Btip ladxu'u. Gyasch. Rulidzë' Li'.

⁵⁰Ni'r gru'në' tsla'l lari' naxóa yenë'. La' gyastë' len bidë' ga na' zoë' Jesús. ⁵¹Gnabnë' lë' Jesús, rnë':

—¿Bizxa rë'nnu' guna' quiu'?

Bubi'ë didza' bönni' na' nachúl lahuë', rnë':

—Bönni' Usëdi, rë'nda' gunu' ga huöalj yöj lahua'.

⁵²Jesús gudxë' lë':

—Böaj lidxu!. Chnuhuöacu' le réjlë'u neda'.

La' böaljtë yöj lahuë' ati' zéajlenë' Jesús.

Ryazië' Jesús yödz Jerusalén

11 Guladxinë' Jesús len bönni' da'queë' Lë' gal-la' ga dë Jerusalén, ga na' nacuá' yödz Betfagé len yödz Betania, len ga na' dë ca' Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo. Ni'r Jesús bsölë'ë chopë' bönni' uséd queë', ²rë' lequë':

—Gul-tséaj lu yödzdau' dë lauru' ni', len cati' tsazli' ni', tsajxáca'lili'-ba' ni' tuba' búrrodau' nága'ba', nutu nu rbiani lëba!. Gul-sédx-ba' len gul-ché'-ba' quia' ni. ³Chqui' nu bi guië lbi'ili' le runli' lë ni, gul-guié nu na': "Xanru' rquinnë'-ba', ati' la' usöla'té'-ba' quiu'."

⁴Ni'r yjaquë' yajxáca'quë'-ba' búrrodau' na', nága'ba' ga nu ryaz löl'a ga nac ra' nöz, ati'

gulasedxë'-ba!. ⁵Nup nacuá! ni' tē lequë!: —¿Bizxa ni runli? ¿Bizx quië rsexlxli'-ba! búrrodau' na?

⁶Gulubi'ë didza' bönni' uséð queë! Jesús, glë' lequë! ca na' chgudxczé! lequë! Jesús, ati' glui' lequë! latj bunách ni!. ⁷Ni'r gulaché'-ba! búrrodau' na' ga na' zoë! Jesús. Gulaxóë! cíduzuba' lari' quequë! ati' Jesús gdxië'-ba!. ⁸Zian bönni' nacuë! ni' gulachiljë! lari' quequë! gap nac la' nöz. Yela'gac bunách ni' gulaguítsj zin le guluzxóa la' nöz.

⁹Gulazú lau tui' zidzj didza' nup nanörgac lahuë! Jesús len nup na' za'c cíduzu'lë!, ta'né!:

—Yöl-la' ba. Dios gun la'yë! Bönni' zë'ë ni, nasölë'ë Lë! Xanru' Dios. ¹⁰Dios gun la'yë! Bönni' ni zi'a gna bë'ë, ca na' gna bë'ë xuz xtau'ru' David. Yöl-la' ba Dios.

¹¹Cni guc, bdxinë! Jesús Jerusalén, ati' gyazië! lö'a gdau!. Cati' budx buyúë! yúgu'të le nacuá! gdu zbi'il ni!, burujë! zaca! yödz Betania le chrdzö!, dzagquë! Lë! bönni' uséð queë!.

Jesús rulídz zi'ë yag higo

¹²Cati' za' rení! yetú dza, ati' tu'rujë! yödz Betania Jesús len bönni' da'quë! Lë!, rduñë! Jesús. ¹³Zi'tu' blé'inë! tu yag higo dxia xlagui!. Gbiguë'ë ga na' zoa yag na' chqui' utsajxaquë'ë lati' le rbia. Cati' bdxinë! ni' cutu bi yajxaquë'ë le rbia. Xlagui'z dxia le cutu rdxini dza cuia. ¹⁴Ni'r bulidzë! yag na' Jesús, rnë!:

—Cutur nu gagu le rbia quiu!.

Gulayönnë! didza' ni bönni' uséð queë!.

Jesús rulatjë! lö'a gdau'

¹⁵Cati' guladxinë! Jerusalén Jesús len bönni' da'quë! Lë!, gyazië! Jesús lö'a gdau' len gzu lahuë! rubijë! ni'l nup tuti' len nup ta'u lö'a gdau!. Brixé! yugu' blag quegac nup tu'tsá! dumí gza'a, lenca! yugu' ga ta'bö'! nup tuti' budödau!. ¹⁶Cutu ca! bë'ë latj nu bi gua!, uzóa nöz ga nac lö'a gdau!. ¹⁷Busëdnë! nup nacuá! ni!, rnë!:

—Nayúj lu guich la'y, rna: “Lidxa' si' lei, yu'u ga lulídz Dios bunách gdutë yödzlyú.” Lbi'ili' chnunli' lei ca nac bloj quegac gban.

¹⁸Cati' gulayönnë! didza' ni yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau! tu'sëdi, gulazú lauquë! ta'zú ta'bö'ë ludöddë! Jesús, san le tádxinë! bunách, cutu bi glunë! queë!, le tu'bani yúgu'të bunách ca nac le rusëdnë! Jesús. ¹⁹Cati' chrdzö! burujë! Jesús lu yödz na!.

Rbidx yag higo bulídz zi'ë Jesús

²⁰Cati' za' rení! yetú dza, guladödë! Jesús len bönni' da'quë! Lë! ga zoa yag higo na' bulídz zi'ë Jesús, len gulalé'inë! lei, chnabídx gdu luí. ²¹Ni'r yajneyñë! Pedro bi guc ati' gudxë! Jesús:

—Bönni' Usëdi, byutsca!. Yag higo ni bulídz zi'u nij, chnabídx.

²²Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë!:

—Gul-tsejlë! Dios. ²³Le nactë rëpa! lbi'ili', chqui' nu bönni' guië! guí'adau! ni: “Bcuit ni, yajsóa lu nis zxön”, len cugác chop ladxë'ë bönni' na' san gdu ladxë'ë tsejlë'ë gunë! Dios ca na! rnë!, ca' gac. ²⁴Qui lë ni na' rëpa! lbi'ili!: Yúgu'të le gnablì cati' ulidzli'-në! Dios, gul-tsejlë!

chbennë! queëli! Dios lë na' rnabli', ati' gunnë! queëli!. ²⁵Cati' ni' rulidzli'-në! Dios, chqui' zoa nu rleyli' nu bi ben queëli', gul-nít lau nu na' quië unít lahuë! ca' lbi'ili' ca nac dul-la' nabága'li', Xuzli' na' zoë! yehua' yubá. ²⁶Chqui' cu unít lauli' bunách, cutu unít lahuë! lbi'ili' dul-la' nabága'li' Xuzli' zoë! yehua' yubá.

Yöl-la' uná bë' dë lu në'ë Jesús

²⁷Ni'r yhuöjquë! Jerusalén Jesús len bönni' da'quë! Lë!. Cati' ni' rdë'! Jesús ga nac nchil gda', guladxinë! ga zoë! yugu' bxuz uná bë' len bönni' gda' tu'sëdi len bönni' gul tu'zejni'i. ²⁸Gulanabnë! Jesús, ta'né':

—¿Bizzxa yöl-la' uná bë' dë lu na'u runu' yugu' lë ni? ¿Nuzxza caz budód lu na'u yöl-la' uná bë' gunu' cni?

²⁹Bubi'ë didza! Jesús, rë' lequeë!:

—Neda' ca' gnabda' lbi'ili' tu didza!. Chqui' ubi'ili' quia! didza!, ni'r gyëpa' lbi'ili' bi yöl-la' uná bë' runda' yugu' lë ni. ³⁰¿Nuzxza budód lu në'ë Juan uquilë! bunách nis? ¿Naru' Dios o bunách? Gul-natsca!.

³¹Gulazú lauquë! tun xtídzal'quë! la' légaczë!, ta'né':

—Chqui' gnaru' Dios bsölë'ë lë', guië! rë'u: “¿Bizz quië cutu gyéjlë'li' lë?” ³²¿Naru' guiétsaru'-në!: “Gulasölë'ë lë' bönni!”?

Cni ta'zá! ládxí'quë! le tádxinë! bunách zian nacuá! ni' le taqui yúgu'të bunách na' bë'ë didza' uláz queë! Dios Juan na!. ³³Qui lë ni na' glë! Jesús:

—Cutu nôzitu!.

Ni'r Jesús gudxë! lequeë!:

—Neda' ca' cutu quíxjöi'da' lbi'ili' bi yöl-la' uná bë' dë lu na'a runda' yugu' lë ni.

Runë! Isaqui' Jesús quegac huen dxin cunacgac tsahui'

12 Ni'r gzu lahuë! Jesús ruí'lenë! bönni' da'quë! Lë! didza' yugu' le runë! Isaqui', rnë!:

—Gzoë! bönni', szxöni bdë'ë lba uva ga nac la' yël queë!. Glequië! li'aj qui, len gchö'në! röga' guiøj ga gsië! xisi uva na!. Budxfé! tu yu'u gup ga nac xtsa' ga nu uyú la' yël na!.

’Ni'r bud ödë! lu na'quë! huen dxin la' yël queë! na', la'zil'ë gatsj hueaj le unödżi, ati' gyijë! yödz zi'tu!. ²Cati' bdxin dza luchibë! le rbia, bsölë'ë-bi' bi'i huen dxin queë! tsajxi'bi' lu na'quë! huen dxin na' le ral-la' si'ë xanbi' qui le gulabía lba uva na!. ³Ni'r gulaguel-lë'ë-bi' bi'i na' yugu' huen dxin na' len glundë'ë-bi' zi', ati' gulusölë'ë-bi' ca'zbi!. ⁴Ni'r bsölë'ë-bi' yetubi' bi'i huen dxin queë! bönni' xan la' yël na', ati' bi'i ni gululadxë'ë-bi' guiój, gululé'ë icjbi!. Glu'ë dö' queëbi!.

⁵Ni'r bsölë'ë-bi' ca' yetubi' bi'i huen dxin queë! bönni' xan la' yël na', ati' bi'i ni guludöddë'ë-bi!. Bsölë'ë-bi' ca' zianrbi' ati' la'cbi' glundë'ë-bi' zi' len yela'cbi' guludöddë'ë-bi'.

⁶Nutur nu nagá'n queë! xan la' yël na!. Naga'nzbi' bi'i bönni' queë! ati' nadxí'itsquinë'ë-bi!. Ga yajseytë, bsölë'ë-bi' zxi'në!, rnë!: “Lunë! ba la'n zxi'na!.” ⁷Ni'r gulané'ë la' légaczë! bönni' huen dxin na', ta'né!: “Bi'i ni ral-la' gaqui queëbi' la' yël ni. Gul-dá, gdödiru'ë-bi' ati' gaqui queëru' la' yël ni.” ⁸Qui lë ni na' gulazönë'ë-bi' len guludöddë'ë-bi'.

Gularu'në'-bi' ni'l la' yël qui lba uva na'!

⁹ Ni'r gnabnë' bönni' nacu'lë ni' Jesús, rnë':

—¿Nacx gunë' chqui'nú', bönni' xan la' yël na'? Huidë' len huadödcdë' bönni' huen dxin na', ati' udödë' lu na'gac bunách yubl la' yël na'.

¹⁰ ¿Naru' cu nulábnili' lë na' nayúj lu guich la'y? Cni rna:

Guiój na' gularu'në' bönni'
tu'cu'lë zö'ö,

Na'a nac guiój len, squin zö'ö.

¹¹ Xanru' Dios benë' ga nac cni
Ati' rubániru' ca nac lë ni
rlé'iru'.

¹² Ni'r gulazú gulaböl'ë la'zönë'
Jesús le táquibe'inë' benë' Iсаquí' ni
ca nac quequé', san tádxinë' bunách
zian nacuá' ni' len qui lë ni na'
guluca'në' Lë', zhuöjquë'.

Ca nac le ta'guízzj lazgac bunách

¹³ Gdöd lë ni yugu' bönni' gdau'
uná bë' na' gulasölë'ë ga zoë' Jesús
la'quë' bönni' gdau' fariseo len
bönni' da'quë' Herodes quië lunë'
ga bi gnë' Jesús quië gac luquïë'
Lë'. ¹⁴ Guladxinë' ga na' zoë' Jesús
bönni' ni, len të' Lë':

—Bönni' Usëdi, nózitu' ru'u didza'
gdutë li. Cutu rui' ladxu'u bi ta'náz
bunách, le curuyuzu' le tu'luf'z
cuingac bunách, san rusëdnú' ca
nacz le rë'nnë' Dios lun bunách. ¿I
runn netu' latj zxba queë' Moisés
quizxzj laztu' le tu'quizxzjë' uláz queë'
César? ¿Naru' uguizxzjtu' o cutu
quizxzjtu'?

¹⁵ Ráquibe'inë' Jesús tu'ë didza' lu
yöl-la' rguilj ladxi' quequë' ati' rë'
lequë':

—¿Bizx quië rubijli' neda' didza'?
Gul-djua'tsca' quia' tu dumí rda
quië glé'ida' lei.

¹⁶ Djua'quë' lei ati' gnabnë' lequë'
Jesús, rnë':

—¿Nuzxa lahui da' lë'i ni len
nuzxa lei ni?

Gulubi'ë didza', ta'në':

—Queë' César na'.

¹⁷ Ni'r Jesús gudxe' lequë', rnë':

—Gul-nódzj queë' César le naqui
queë' César, ati' queë' Dios le naqui
queë' Dios.

Gulubannë' ca nac didza' bubí'ë
Jesús.

Ca nac qui yöl-la' rubán lu yöl-la' gut

¹⁸ Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús
la'quë' bönni' gdau' saduceo. Bönni'
ni ta'në' cutu lubán nup chnatgac.
Qui lë ni na' glë' Jesús, ¹⁹ ta'në':

—Bönni' Usëdi, Moisés nuzujë'
queëtu' lu guich chqui' gatië' bönni'
cuzóa bi'li queë', ati' uga'nmu ngul
queë', ral-la' utság ná'lénbi'-nu
bi'li böchë'ë bönni' na' len uzoabi'
bi'ida' gacbi' bi'li queëbi' bóchi'bi'.

²⁰ Gulacua'bí' gadxbi' bi'li nac
bóchi'cbi'. Bi'li zi'al na' butság
ná'lénbi'-nu ngul, ati' gutbi', nutu nu
gul-la' bi'ida' queëbi'. ²¹ Bi'li buróp
na' butság ná'lénbi'-nu ngul uzéb na',
ati' gutbi' ca', nutu nu gul-la' bi'ida'
queëbi'. Lézca' cni gac queëbi' bi'li
bunn. ²² Cni gac, gulutság ná'lénbi'-nu
yúgo'tébi', nutu nu gul-la' bi'ida'
queëbi'. Ga yajseytë, gutnu ca' ngul
na'. ²³ Na'a, cati' lubán nup chnatgac,
¿núzzalbi' gáquinu queëbi' ngul na', le
gulutság ná'lénbi'-nu igádxtébi'?

²⁴ Bubí'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Rchíxili' le cunúnbë'li' le nayúj
lu guich la'y len cutu nőzili' ca

nac yöl-la' huac queë! Dios. ²⁵Cati' lubán nup chnatgac, cutu ca' lutság na'quë!, len cutu la'cuá'lené'-nu ngul bönni', san lacqué! ca nacquë! gbaz la'y queë! Dios, nacu'ë yehua' yubá. ²⁶Na'a, ca nac quegac nup chnatgac chqui' lubán, ḡnaru' cu nulábinili' le buzujë! lu guich Moisés? Rui' didza' ca na' bulidzé! lë! Dios lu yag yótsi'dau' regui, rë! lë!: "Neda' naca! Dios queë! Abraham len Dios queë! Isaac, len Dios queë! Jacob." Le gnë! cni quequë!, nac bë! nabanqué! zal-la' glatië! zi'al. ²⁷Dios naqué! Dios quegac nup nabangac, clëg quegac nup natgac tsaz. Szxónitér rchíxili'!

Le nac blau gna bë'ë Dios

²⁸Bidë! ca' ga zoë! Jesús bönni' gdau' usëdi. Byönnë! ca na' gluí'lené! Jesús didza' len nöznë! dxí'adau' bubilë! didza' Jesús. Qui lë ni na' gnabnë! Jesús, rnë!: —¿Bizzal le gna bë'ë Dios nactér blau ca yúgu'të le gna bë'ë?

²⁹Bubi'ë didza! Jesús, rë! lë!: —Le gna bë'ë nactér blau ca yúgu'të nac lë na' rna: "Gul-yöni bunách Israel. Xanru' Dios, tuzë! Lë! naqué! Xanru!". ³⁰Ral-la' gdxi'linu' Xanu' Dios gdu ladxu'u, len lu gdu icj ládzi'dau' len lu gdu yöl-la' rejni'i quiu' len lu gdu yöl-la' huac quiu!." Lë ni nac le gna bë'ë nactér blau. ³¹Le gna bë'ë nac buróp, tuz ca nac. Cni rna: "Ral-la' gdxi'linu' lza'u ca nadxfí'i cuinu!." Cutu ca' zoa yetú le gna bë'ë nacr blau ca chop ni gna bë'ë.

³²Ni'r gudxë! Jesús bönni' gdau' usëdi na', rnë!: —Dxi'adau' gnau!, Bönni' Usëdi. Le nacz rnau!. Tuzë! naqué! Dios,

len nutrit nu zoa nac Dios. ³³Quië gdxi'iru'-në! Dios gdu ládzi'ru', len lu gdu yöl-la' rejni'i queëru' len lu gdu icj ládzi'dau'ru' len lu gdu yöl-la' huac queëru', len quië gdxi'iru' lza'ru' ca nadxfí'i cuinru', nacr lsaca' ca yúgu'të böa' bëdxda'rudòdicru'-ba' lu bcugu la'y queë! Dios, lenca' ca yúgu'të böa' bëdxda' ruzégui'cru'-ba' lu bcugu na!.

³⁴Cati' byönnë! Jesús dxí'adau' rubilë! didza' bönni' ni, ni'r gudxë! lë!, rnë!:

—Yelati'z ryadzj quiu' gúnbë'u le rna bë'ë Dios.

Nutur nu burugui bi gnabi Jesús.

¿Nuzzxa zxi'n naqué! Cristo?

³⁵Cati' ni' rusëdnë! Jesús bunách ga nac nchil gdau', rnë!:

—¿Bizz quië ta'né! bönni' gdau' usëdi naqué! Cristo zxi'n xsoë! David? ³⁶Léczë! David na' bë'ë didza', zóalenë! lë! Dios Bö! La'y, gnë!:

Xanru' Dios gudxë! Xana':

"Grö! cuit lë'a yubél

Cati' gunra' ga luzechu zxibgac Lau'

Nup cuta'le'i Li' dxí'a."

³⁷¿Naru' nactsë! Cristo zxi'n xsoë! David chqui' léczë! David na' rnë! queë! naqué! Xanë!?

Guladzág ládzi'gac didza' ni bunách zian nacuá! ni' tu'zé naggac Lë!.

Jesús ruquíë! bönni' gdau' tu'sëdi

³⁸Ni' rusëdnë! bönni' da'quë! Lë! Jesús, rë! lequë!:

—Gul-gún chi'i cuinli' quequë! bönni' gdau' tu'sëdi. Ta'ldzág

ládxí'quë' ta'dé' ni'l na'l, nácuquë'
lari' tunn. Ta'dzág ládxí'quë' ca'
tu'lídz tsahui' lequë' bunách gap
nac lu yé'y. ³⁹Ta'bö'ë yugu' latj blau
lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë'
Dios bunách lenca' gap tu'dubë' ti'j
tahuë'. ⁴⁰Tu'gúë' lidxcnu ngul uzéb
len quië luluí'z tsahui' cuinqué',
xtsey tu'lídzë' Dios. Yugu' bönni' ni,
gúntscarë' lequë' zxguia' Dios.

**Le bunödzjnú queë' Dios
tu ngul uzébdau'**

⁴¹Tsal ni' rö'ë Jesús nchil gdau' ga
zoa gui'n ga ta'gú'u bunách dumí
gun, ruyúë' ca tun bunách ta'gú'u
dumí lu gui'n. Dumí zian ta'gu'ë
bönni' dë yöl-la' tsahui' quequë'.
⁴²Ni'r bdxinnu ni' ngul yechi'
uzébdau', glu'nu chop dumí lasdau',
le záca'gac láti'dau'z. ⁴³Ni'r bulidzë'
yugu' bönni' uséd queë' Jesús, rë'
lequë':

—Le nactë répa' lbi'ili', ngul yechi'
uzébdau' ni glu'rnu ca yúgu'të
nup bi ta'gú'u lu gui'n qui gdau'.
⁴⁴Ta'gu'ë qui le nagá'nz quequë'
yúgu'të bönni' ni, san ngul ni, lu
yöl-la' yéchi'dau' queënu glu'nu
gdutë la'z dui tsca le déz queënu, le
ral-la' gáhuinu.

Rguíxjö'ë Jesús ca zi'a luquindjë' gdau'

13 Cati' burujë' Jesús nchil
gdau', gudxë' Lë' tuë' bönni'
uséd queë', rnë':

—Bönni' Usëdi, byutsca' nactga
yugu' yu'u zxön ni, len nactga yugu'
guiój lë'i zö'lö quegac.

²Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Rlé'nu' yugu' yu'u zxön ni, san
cutu ca' ugá'n ni guiój lahui lzë'i, le
luquíndj leygac bunách.

Le lac bë' cati' zi'a udx qui yödzlyú

³Ni'r yjaquë' Jesús len bönni'
da'quë' Lë' lu Gui'a Ga Rö'gac Yag
Olivo, gui'a na' dë ca dödl ra' gdau'.
Cati' chrö'ë ni' Jesús, glë' Lë' la'
légaczë' Pedro len Jacobo len Juan
len Andrés, ⁴ta'né':

—Gdixjöi' netu' batx lac lë ni.
iBizxa gac bë' chzoa lac yúgu'të lë
ni?

⁵Bubi'ë didza' Jesús, rusëdnë'
lequë', rnë':

—Gul-gún chi'i cuinli' qui nadxi
nu si' ye'i lbi'ili'. ⁶La'lá' lauquë' zian
bönni' si' laquë' ca lea' neda', la'né'
nacquë' Cristo. Cni la'zí' yéliné'
bunách zian.

⁷Ni'r cati' yónili' rac gdil-l ni'l
na'l, cutu gádxili'. Yúgu'të lë ni
ral-la' gac, san cutu rdxini dza udx.

⁸Tu yödz til-len yetú yödz len tu ga
nu rna bë' tsajtil-len yetú ga nu rna
bë'. Zian latj sa' rtit len gac gbin.
Lun rusbó bunách. Yugu' lë ni lac
le su lau la'zaca' la'guí'i bunách dza
ni'.

⁹Ni'r gul-gún chi'i cuinli', le
ludödë' lbi'ili' lu na'quë' bönni'
yúlahui'. La'guinë' lbi'ili' gap
tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni'
judío. Gdxinli' lauquë' bönni' ta'ná
bë' len lauquë' bönni' ta'ná bë'iné'
yödz zi'tu'. Lunë' cni queëli' le da'l'i'
neda', san ni' gunli' Ina' lau quia'
neda'. ¹⁰Zi'al ca gdxin dza udx, run
bayúdx gac lban qui didza' dxi'a
quia' laugac bunách gdutë yödzlyú.

¹¹Cati' ni' la'chë'ë lbi'ili', len ludödë'
lbi'ili' lu na'quë' bönni' yúlahui',
cutu güi' ládxí'li' bizxa gnali'. La'
dza ni'z Dios gunnë' queëli' didza'
güi'li', ati' lë ni gnali'. Cati' ni'

güi'li' didza', clég lbi'izli' na' gnali', san Dios Bö' La'y gnë!. ¹²Ludód la' bóchi'gacz bunách lu na'quë! bönni' ludödcde' lequë!. Bönni' nacua'bi' bi'i quequë! ludödë! la' zxí'ngacczë! ca', ati' zxí'nquë! na' ludödbi' la' xuz xná'gacczbi' lu na'quë! bönni' ludödcde' lequë!. ¹³Luzóa lbi'ili' tsla'l yúgu'të bunách le dali' neda', san nul-li' gua' glenli' lë na' gac ga gdxinxr dza udx, ulali!.

¹⁴'Nup tu'láb didza' ni ral-la' la'yejni'i. Buzujë! lu guich Daniel, bönni' ni' bë'ë didza' uláz queë! Dios, le rna cni: "Tsaz ga cutu ral-la' tsaz tu le xöhui' le rusnít." Dza ni'r ral-la' la'zxundj nup nacuá! luyú Judea, tsjac gap nac guí'adau!. ¹⁵Nu zoa cju'u dza ni' ral-la' gzxundjté, len cutu huötj zxan yu'u tsajxí' bi dë qui lu yu'u. ¹⁶Nu zoa ladji guixi' ral-la' gzxundjté, len cutu huöaj tsajxí' lari' rxoa yeni. ¹⁷Bica' bayechi' ngul dza ni' nua'cnu-bi' bi'idau', lenca' ngul tu'gádxí'nu-bi' bi'idau!. ¹⁸Gul-lidzë! Dios gnábili'-në! cugún bayúdx gzxundjli' cati' nac beo' ziag. ¹⁹Yugu' dza ni' la'zaca' la'guí'ir bunách ca le gac zí'atél cati' zi'a guta' yödzlyú le benë! Dios ga rdxintë na'a dza, ni dza zi'a za' cutu gac cni. ²⁰La'naru' cu nunë! Dios ga luhuöác nabábz yugu' dza ni', nutu nu ulá, san le nadxi'linë! nup chgröczë!, chnunë! queë! gunë! ga luhuöác nabábz yugu' dza ni!.

²¹'Na'a, chqui' nu guië lbi'ili': "Gul-yutsca', ni zoë! Cristo", o gna: "Gul-yutsca', ni' zoë!", cutu ca' tséjlë'l'i' nu na!. ²²La'lá' lahui zian nup la'zí' ye'i bunách, la'në! nacquë! Cristo len la'në! nacquë! bönni' tu'ë didza' uláz queë! Dios. Lului'në! le

lac bë' len lunë! yugu' yöl-la' huac zxön. Huala'zí' yé'inë! ca' nup gröczë! Dios la'naru' la'záqui'në!. ²³Ni'r lbi'ili', gul-zóa ban ládxí'li'. Yúgu'të chgudxa' lbi'ili' zí'atél ca gac.

Ca huödë! Bönni' Nuhuöaque'! Gdu Bunách

²⁴Gnë! ca! Jesús:

—Yugu' dza ni!, töd gac dza na' la'zaca' la'guí'i cni bunách, gchul gbidz len cutu gun yení' beo!. ²⁵La'guíndj bölj luzxbá len la'zxíz le nala'gac, nacgac blau luzxbá na!. ²⁶Ni'r la'le'i neda', Bönni' Nuhuöaque'! Gdu Bunách, za'a lu böaj luzxbá, napa' yöl-la' huac zxön len yöl-la' yení' quia!. ²⁷Gsöla'gaca'-në! gbaz la'y quia!, lutubë! bunách rö quia' nacuá! idáp la'a yödzlyú, ga naguél-la'të luyú bidx, ga rdxintë ga naguel-la' luzxbá.

²⁸'Gul-tsejni'i le rusëdi lbi'ili' yag higo. Cati' ta'lén zxuza' në'i huë'ndau' len rubía xlagui' yulu, nözili' chzoa gdxin dza gba.

²⁹Lézca' cni, cati' glé'ili' tac lë ni, gnözili' chzoa gdxin dza udx na', len chrdzag lau. ³⁰Le nactë répa' lbi'ili', yúgu'të lë ni lac zí'atél ca lat nup nacuá! dza na!. ³¹Huadöd qui luzxbá len qui luyú ni, san xtidza'a gatga töd qui.

³²Cati' gdxin dza ni' o dzö' ni', nutu nu nözi. Cutu nözcne' gbaz la'y nacu'e yehua' yubá, len cutu nözda' neda!, Zxi'në! Dios. Tuzë! Dios Xuz nözne!. ³³Qui lë ni na', gul-spán ládxí'li'. Gul-zóa sina' len gul-lidzë! Dios le cutu nözili' bizxa dza gac lë ni. ³⁴Gac ca rac cati' zijë! zí'tu'

tu bönni!. Cati' chzoa uzé'ë lidxé!, udödë! lu na'quë! huen dxin queë! yugu! le dë queë!. Qui queëqué! gu'ë xchinqué! len gna bë'ë soa ban ladxi! nu zoa huen chi'i ga nu ryaz. ³⁵Gul-zóá lbi'ili' ban ladxi! le cutu nőzili' batx huödë! xan yu'u, cati' chrdzö!, o gatsj lahu'l yël, o cati' rbödxba' zxi'n druz, o zildau!. ³⁶Gul-gún cni, cui duxaqué'ë lbi'ili' rasli' chqui' huödë! tu tsalz. ³⁷Lë ni rëpa' lbi'ili', rëpa' ca' yúgu'të bunäch: Gul-zóá ban ladxi!.

**Tun xtídz'a'quë' bönni'
gdau' la'zönë' Jesús**

14 Yechóp dza ca' gac Lni Pascua cati' tu'spanë!
bönni' judío ca benë! Dios, buslé!
xuz xtau'quë! luyú Egipro, nac lni
cati' tahuë! yöt xtil cunazí! xnë'i.
Ta'zú ta'bö'ë bxuz uná bë! len
bönni' gdau' tu'sëdi la'zönë! Jesús
bagachi'z quië ludöddë! Lë!. ²Ta'né!:—
Cutu gac sönru'-në! dza lni le
lun rusbô! bunäch.

Ngul rgu'nu icjë' Jesús le rla' zxix

³Zoë! Jesús yödz Betania, lu
yu'u lidxé! Simón, bönni' güi'iné!
huë! nudzu' ruzöd. Tsal ni! rö!ë
rahuë! Jesús, gyaznu ngul, nua'nu
bôga'dau' náquini guiój zaca!, yudz
le rla' zxix qui yöj susén las gdu, le
zaca' szxöni. Bla'anu bôga'dau' na'
len glu'nu le rla' zxix icjë! Jesús.
⁴Gulaléylanë! la'quë! bönni' nacu'ë
ni!, ta'né! la' légaczé!:

—¿Bizz quië guc ditj le zxix na? ⁵La'naru' nu guti' lë na!, huazf! qui
yelati' ca lazzjru' qui tu iz quië nu
quisi quegac bunäch yechi!
Szxöni gulané! queënú.

6 Ni'r Jesús bë'ë didza', rnë!:
—Gul-güi'-nu latj. ¿Bizz quië rnë
zi'lí! queënú? Nac dxi'a le bennu
quia!. ⁷Nacuá'lentecz lbi'ili' bunäch
yechi!, len bátti'tëz gué'nili', huac
gunli' dxi'a quequé!, san neda'
cutu sóatecza' ga zoali!. ⁸Tsca le
gzxáqui'nu bennu ngul ni. Glu'nu
neda' le rla' zxix ni, bupa'nu neda'
zí'atël ca ggacha'a yerus ba. ⁹Le
nactë rëpa' lbi'ili', gáti'tëz ga gac
lban qui didza' dxi'a quia' gdu
yödzlyú, soa nu quixjö! ca' lë ni
bennu quia' ngul ni. Cni gac quië
nu tsajnéy lënu.

Rzi' lu në'ë Judas udödë! Jesús

¹⁰Ni'r brujë! Judas Iscariote,
bönni' nabáblenë! chinnuë! na'
da'quë! Jesús, gyijë! ga nacu'ë bxuz
uná bë! quië udödë! Jesús lu na'quë!.
¹¹Cati' gulayönnë! xtídzë'ë Judas
na!, guludzijnë! ati' gulazí! lu na'quë!
lu'ë lë! dumí. Ni'r gzu lahuë! Judas
rzu rbö'ë udödë! Jesús lu na'quë!.

**Le ri'j ráguru' ruspanru'
ca gutië! Xanru'**

¹²Nac dza rzu lau lni tahuë!
yöt xtil cunazí! xnë'i, dza na'
tu'döddë!-ba' bö'cu' zxíla'dau' tahuë!
Lni Pascua na!, cati' tu'spanë! ca
benë! Dios buslé! bönni' judío luyú
Egipro. Ni'r gulanabnë! Jesús bönni'
uséd queë!, ta'né!:

—¿Gazzx rë'nnu' tseajtu' tsajpa'tu'
le gáguru' xtsö! qui Lni Pascua?

¹³Ni'r bsöle'ë chopë! bönni' uséd
queë! Jesús, rë! lequë!—Gul-tséaj lu yödz. Ni'
huadzagli' tu bönni' nu'ë rö!ö nis.
Gul-tséajlenë!. ¹⁴Ga na' tsazië!,
gul-guië! xan yu'u na!: “Rnë!”

Bönni' Usëdi: ¿Gazx zoa yu'u ga na' gágulengaca'-në! bönni' usédi quia' xtsö! qui Lni Pascua?" ¹⁵Ni'r ului'inë! lbi'ili' tu yu'u zxön ga nac buróp cuia ga chnabá'a. Gul-pá' ni' le gáguru'.

¹⁶Gularujë! bönni' usédi queë! na', guladxinë! lu yödz, ati' yajxáca'queë! yúgu'të ca na' chgudxë! lequë! Jesús. Gulupél'e ni' le lahuë! qui Lni Pascua.

¹⁷Cati' chgul, bdxinë! ni' Jesús, dzagqué! Lë! idxinnutë! bönni' usédi queë!. ¹⁸Tsal ni' rö'quë! tahuë!, bë!ë didza! Jesús, rnë!:

—Le nactë rëpa! lbi'ili', zoa nu dzag lbi'ili', nu rágulen neda' tsazxón, udód neda' lu na'gac bunách.

¹⁹Ni'r guluhui'nnë! len gulazú lauquë! të! Lë! tu tuë!:

—¿Naru' neda?!

Yetúé! ca' gnë!:

—¿Naru' neda?!

²⁰Bubi'ë didza! Jesús, rë! lequë!:

—Nac nu nutsa' ladj chínnuli' ni, bönni' na' nuné! në!ë tsazxón len na'a lu zxiga!. ²¹Tsija' ga gatia' neda', Bönni' Nuhuöaquë! Gdu Bunách, ca na' nayúj lu guich la'y ca gac quia', san bica' bayechi' bönni' na' udödë! neda' lu na'quë! bönni' ludöddë! neda!. Dxi'ar gac queë! bönni' na' la'naru' cu guljë!. ²²Tsal ni' tahuë!, gdel-lë!ë yöt xtil Jesús. Gudxë! Dios: "Xclenu!". Buzxuzzjë! lei len bë!ë quequë!, rnë!:

—Gul-gagu. Lë ni nac gdu ca nayá nabana'.

²³Gdel-lë!ë ca' tu zxíga'dau' len gudxë! Dios: "Xclenu!". Ni'r bë!ë quequë!, ati' glë'jcdë! lei yúgu'të!.

²⁴Rë! lequë! Jesús:

—Lë ni xchöna' le run tsutsu didza' cub rucá'n tsahui', le núñlenë! bunách Dios. Rön ni glalj ni'a quegac bunách zian. ²⁵Le nactë rëpa! lbi'ili', cutur gui'ja' xisi uva ga gdxinr dza gui'ja' le cub ga ni' rna bë!ë Dios.

Rnë! Jesús gnë! Pedro cutu nunbë!ë Jesús

²⁶Gdöd glul-lë! yöl-la' ba, gularujë! zjaquë! Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo.

²⁷Ni'r gudxë! lequë! Jesús, rnë!:

—Yúgu'tëli' gac chop ládxil'i', uca'nli' neda' na'a dzö!, le nayúj lu guich la'y, rna: "Gdödda'-në! uyú bö'cu' zxila!, ati' láslasba' bö'cu' zxila! na!." ²⁸Töd ubana' lu yöl-la' gut, zi'al ca lbi'ili' tsija' luyú Galilea.

²⁹Ni'r Pedro gudxë! Jesús, rnë!:

—Zal-la' lac chop ládxil'quë!, luca'në! Li' yúgu'të!, cutu ca' gac chop ladxa'a neda!.

³⁰Jesús gudxë! lë!, rnë!:

—Le nactë rëpa! li!, la' dzö! niz, zi'a cödxlba' xxi'n druz le buróp lzu, tsonn lzu gnau' cutu núnbë'u neda!.

³¹Ni'r gneyné! Dios Pedro, rnë!:

—Zal-la' gátlentea! Li' tsazxón, cutu ca' gnia' cutu núnbë'a Li!.

Lëzca' cni gulané! yúgu'të!.

Jesús rulidzë! Dios la' yël Getsemaní

³²Ni'r guladxinë! la' yël Getsemaní Jesús len bönni' da'quë! Lë!, ati' gudxë! lequë! Jesús, rnë!:

—Gul-có! ni, tsal tsija' neda', tsajlidza'-në! Dios.

³³Bchë!ë Pedro len Jacobo len Juan, ati' gzu lahuë! rdzöbnë! Jesús len rsëbi ladxë!ë. ³⁴Gudxë! lequë! Jesús, rnë!:

—Huatzca' lu yöl-la' rsëbi ladxi!. Gul-cóz ni len gul-ná! yël.

35 Ni'r gzë'ë Jesús yeláti'dau' len butság lahuë' lyu, bulidzë' Dios. Gnabnë' Lë', chqui' huac, ucuitë' queë' le ral-la' saca' qui'ë dza na!.

36 Ni'r rulidzë' Dios, rnë':

—Xúza'dau', yúgu'të huac gunu' Li'. Bcuit lë na' ral-la' saca' qui'a, san clëg ca rë'nda' neda', san ca rë'nnu' Li', gunu'.

37 Ni'r böjë' Jesús ga na' nacu'ë bönni' usëd queë', yajxaquë'ë lequë' täsië'. Gudxë' Pedro:

—Simón, ¿rastsu'? ¿Naru' cu rubijtsu' yen lau' tu chi'itëz?

38 Gul-ná' yël len gul-lidzë' Dios, gnábili'-në' cui gata' latj dulú'u yöl-la' lbi'ilil' tu' xöhui!. Le nactë bö' nacczli' zoacz sina', san lu yöl-la' bunách queëli' rcuídi'li'.

39 Ni'r ziji' leyúbl Jesús, rulidzë' Dios, len la' tuz ca gnë!. **40** Catì' böjë' leyúbl ga na' nacu'ë, yajxaquë'ë lequë' täsië' le dxia bëchcál lauquë'. Cutu nözcnen' bizxa didza' lubi'ë, lë' Lë!. **41** Catì' böjë' le bunn lzu ga na' nacu'ë, rë' lequë':

—¿Rástsali'? ¿Ruzí'tsa ládxil'i? Tscá'ti' gaz. Chbdxin dza. Gul-yutsca', Neda', Bönni' Nuhuöaque' Gdu Bunách, chnadöda' lu na'gac bunách dul-la!. **42** Gul-tsás, huayeju'. Gul-yutsca', chzë'ë bönni' na' udödë' neda' lu na'gac bunách.

Ta'zönë' Jesús

43 Ni'r ru'ë didza' ni Jesús, bdxinë' Judas, bönni' nabáblenë' chinnuë' na' da'quë' Jesús, ati' zá'clenë' lë' bönni' zian, nua'quë' guia tuchi' len yag. Nasöla'quë' lequë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi len bönni' gul tu'zejni'i. **44** Judas, bönni' na' rudödë' Jesús lu na'quë'

chnului'inë' lequë' tu le gac bë' nu nac Jesús, gnë!:

—Bönni' na' utság lahua'-në', Lë' na' Jesús. Gul-sönë' len gul-ché'ë. Gul-yutsquë'.

45 Catì' bdxinë' ni' Judas, la' gbíga'të' ga na' zoë' Jesús len gudxë' Lë!:

—Bönni' Usëdi, Bönni' Usëdi.

Ni'r butság lahuë' Jesús. **46** Ni'r gulazönë' Jesús len gulaché'ë Lë' nadzunë'.

47 Ni'r tuë' bönni' ni' dë'ë Jesús glijë' guia tuchi' len benë'-bi' huë' bi'i huen dxin queë' bxuz blau, bchuguë' guid nagbi!. **48** Jesús gudxë' bunách na', rnë':

—¿Narújtsali' nua'li' guia tuchi' len yag quië sönli' neda', runli' ca runli' rzönlì'-në' gban? **49** Yugu' dza gzóalena' lbi'ilil' rusédgacda' bunách ga nac nchil gdau' ati' cutu gzxönlì' neda', san rac cni quië utság le nayúj lu guich la'y.

50 Ni'r gulaca'në' Jesús yúgu'të bönni' usëd queë', ta'zxundjé'.

Rzxundjbi' tubi' bi'i ra'bán

51 Zoabi' ca' ni' bi'i ra'bán zajnaubi' Jesús, nuxóaz cuinbi' lari' blaga!. Yugu' bönni' na' nachë'quë' Jesús gulazönë'-bi' **52** san busanbi' lari' na', xguidzbi' buzxundjbi'.

Rdxinë' Jesús lauquë' bönni' yúlahui' blau

53 Gulaché'ë Jesús lahuë' bxuz blau, ati' ni' guludubë' yúgu'të bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i len bönni' gdau' tu'sëdi. **54** Pedro yajnáuë' Jesús zi'tu' zi'tu'z, gyazië' lö'a lidx bxuz blau na' len gró'lenë' tsazxón ni'a në'ë bxuz blau na', rutsë'i cuinë' ra' gui!.

55 Yugu' bxuz uná bë' len yúgu'té
bönni' yúlahui' blau guluguiljé'
tu le luspaguë' Jesús quië' gac
la'chuguë' queë' gatië' san cutu bi
guludzölnë'. **56** Gulane' queë' Jesús
le cunácz bönni' zian, san cutu
yajlözgac le gulane' queë'. **57** Ni'r
gulazuinë' bönni' gulane' queë'
Jesús le cunácz, ta'né':

58 —Netu' byónitu' didza' bë'ë
bönni' ni, gnë': "Uquindja' gdau' ni,
lë ni naqui lu ni'a lu na' bunách, ati'
tsonn dzaz uchisa' yetú le cunaqui
lu ni'a lu na' bunách."

59 Ni'lë ni, cutu yajlözgac
xtídz'a'quë'.

60 Ni'r gyasë' bxuz blau na' gatsj
lahui'l bunách nacuá' ni', len
gnabnë' Jesús, rnë':

—¿Naru' cu rubi'tsu' didza'?
¿Bizxa na' ta'né' quiu' bönni' ni?

61 Jesús, dxiz zoë', cutu bi didza'
rubi'ë. Gnabnë' Lë' leyúbl bxuz blau
na', rnë':

—¿Naru' nacu' Li' Cristo, Zxi'né'
Dios La'y?

62 Bubi'ë didza' Jesús, rnë':
—Naca'. Glé'ili' neda', Bönni'
Nuhuöaque' Gdu Bunách, soa' cö'a
cuitië' yubél Dios napczé' yöl-la'
huac cati' ni' huöda' lu böaj luzxbá.

63 Ni'r lu yöl-la' rley queë' bchözé'
lari' nacuë' bxuz blau na', rnë':

—¿Nuzzar naquíniru' nu quixjö'?

64 Ryóoniczli' ruca'në' Dios ca'z len
didza' ru'ë. ¿Nacx runi Ibi'ili'?

Yúgu'té' gulachuguë' queë' gatië'.

65 Ni'r gulazú lauqué' la'quë'
tu'chijé' Jesús zxöna!. Guluseyjé'
lahue' len glundë' Lë' zi', ta'né':
—Gnë' ya'atsca' nuzxa na' bë' Li'.
Gulagapë'ë ru'ë Jesús bönni' ni'a
në'ë bxuz blau.

Rnë' Pedro cutu nunbë'ë Jesús

66 Cati' ni' zoë' Pedro lö'a zzan
yu'u, bdxinbi' ga zoë' bi'i ngul huen
dxin queë' bxuz blau na'. **67** Cati'
blé'ibi' Pedro, rö'lë rutsë'i cuinë' ra'
gui', buyubi' lë', rnabi':

—Da'u ca' li' Jesús, bönni' Nazaret
na'!

68 Gdá'baguë'ë Pedro, rnë':

—Cutu núnbë'a-në', len cutu
nözda' bizxa na' rnau'.

Burujë' Pedro yajsóë' ga nu
ryaz lö'a. Ni'r grödxbä' zxi'n druz.

69 Buyubi' lë' leyúbl bi'i ngul huen
dxin na', len gzu laubi' rëbi' nup
nacuá' ni':

—Bönni' ni dzaguë' lequë'.

70 Leyúbl gdá'baguë'ë Pedro.
Yelati' gdzey tē Pedro nup nacuá' ni',
ta'ná:

—Le nactë dzagu' lequë', le nacu'
bönni' Galilea. Yöl-la' rui'z quiu'
didza' nac bë'u, le tuz ca rnëli'.

71 Gzu lahuë' Pedro rudxía dö'
cuinë', len rneynë' Dios, rnë':

—Cutu ca' núnbë'a-në' bönni' na'
rui'li' didza' ca nac queë'.

72 La' grödxtëba' zxi'n druz le
buróp lzu. Ni'r yajneynë' Pedro
didza' na' bë'ë Jesús, gudxë' lë':
"Zi'a cödxlba' zxi'n druz le buróp
lzu, tsonn lzu gnau' cutu núnbë'u
neda!." Cati' yajneynë' didza' ni, gzu
lahue' rbödxtsquë'.

Rdxinë' Jesús lahuë' Pilato,
bönni' rna bë'ë

15 Ni' nac zildau', glun
xtídz'a'quë' yugu' bxuz
uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i len
bönni' gdau' tu'sëdi, len yúgu'të
bönni' yúlahui' blau. Ni'r gulaché'ë

Jesús nágüë'ë len guludödë' Lë' lu
në'ë Pilato, bönni' rna bë'ë. ²Pilato
gnabnë' Jesús, rnë':

—¿Naru' nacu' Li' Bönni' gna
bé'inë' bunách judío?

Bubil'ë didza' Jesús, rnë':

—Ca nacz rnau'.

³Zian le guluquíë' Jesús bxuz uná
bë'. ⁴Ni'r gnabnë' Lë' leyúbl Pilato,
rnë':

—¿Naru' cu rubi'tsu' didza'?

Bzétsca' nagu' cáti'ga zian le ta'né'
quiu'.

⁵Cutu bi didza' bubil'ë Jesús. Ca'
guc, bubannë' Pilato.

Ta'chuguë' queë' Jesús gatië'

⁶Dë tu le runë' Pilato cati' rac
lni na', rusanë' quegac bunách tu
bönni' nadzunë' lidx guia, nútiti'z
nu ta'náb. ⁷Nadzunë' lidx guia
bönni' lë' Barrabás, ati' dzagqué' lë'
yela'quë' lzë'ë, bönni' guludöcdë'
bunách cati' guladá'baguë'ë
yúlahui!. ⁸Cati' guladxín ni' bunách
zian, gulazú lauquë' ta'nabë' lahuë'
Pilato gunë' quequë' ca runczë'.

⁹Bubil'ë didza' Pilato, rnë':

—¿I ré'nili' usana'-në' queëli'

Bönni' Gna Bé'inë' Bunách Judío?

¹⁰Cni gnë' Pilato le ráquibe'inë'
guludödë' Jesús lu në'ë bxuz uná
bë' le tu'zxé'inë' Lë'. ¹¹Gulaguë'ë xla
ládxí'gac bunách zian na' bxuz uná
bë' na', quië la'nabë' lahuë' Pilato
usanë' lu na'quë' Barrabás. ¹²Ni'r
gnabnë' lequë' leyúbl Pilato, rnë':

—¿Bizxa ré'nili' guna' queë' bönni'
na' rui'lí' lë', Bönni' Gna Bé'inë'
Bunách Judío?

¹³Glu'ë zidzj didza', ta'né':

—Bdë'ë lë'i yag cruz.

¹⁴Gnabnë' lequë' Pilato, rnë':

—¿Bizxa caz dö' nu'ë?

Leyúbl tu'ë zidzj didza', ta'né':

—Bdë'ë lë'i yag cruz.

¹⁵Le gu'nnë' Pilato gunë' ga
la'dzág ládxí'gac bunách zian
na', busanë' lu na'quë' Barrabás.
Ni'r gna bé'inë' nu quin Jesús, ati'
budödë' Lë' lu na'quë' bönni' ludé'ë
Lë' lë'i yag cruz.

¹⁶Ni'r gulaché'ë Jesús lö'a
yúlahui' bönni' rjaquë' gdil-l, ati'
ni' gulutubé' lza'quë'. ¹⁷Gulugacuë'
Jesús lari' xna, len glunë' tu bregui'
zxuza' në'i yötsi', guludxí'ë icjé'.
¹⁸Ni'r gulazú lauquë' tu'lidzé' Jesús,
ta'né':

—Yöl-la' ba li', rna bé'inu' bunách
judío.

¹⁹Gulaguinë' gui icjé' len
guluchijé' Lë' zxöna'. Guluzechu
zxibqué' lahuë', len lu yöl-la' rutítj
glunë' Lë' ba la'n. ²⁰Cati' budx
gulutitjé' Lë', gulugüé' lari' xna
na' nacuë' ati' gulugacuë' Lë' lari'
queëczé'. Ni'r gulaché'ë Lë' ni'l
yúlahui' na' quië tsajda'quë' Lë' lë'i
yag cruz.

Tu'dé'ë Jesús lë'i yag cruz

²¹Glunë' ga gu'ë yag cruz queë'
Jesús bönni' Cirene, rdödzé' ni'
zuzé'ë ladj guixi!. Lë' Simón, len
naquë' xuzcbi' Alejandro len Rufo.

²²Gulaché'ë Jesús latj nazí' lei
Gólgota, tu didza' hebreo le rna lu
didza' xidza', Latj Qui Böga' Icjru'.

²³Glu'ë le gu'jé' Jesús xisi uva nutsi'i
nör sla' qui mirra, san Lë' cutu gu'ë.

²⁴Ni'r guludé'ë Lë' lë'i yag cruz, ati'
gulaguisi'ë' lari' nacuë' Jesús, gulazí'
qui queëquë' bönni' na' rjaquë' gdil-l.
Gulubijé' le gac bë' quië la'nöznë'
bizzal gdel-la' qui queëquë'.

²⁵Nac gdu xsil cati' guludé'ë Lë' lë'i yag cruz. ²⁶Didza' na' guluzóë' lë'i yag cruz icjlé'! Jesús ca nac le tu'quíë' Lë' rna cni: "Bönni' Rna Bé'inë' Bunách Judío." ²⁷Tsazxón guludá'lenë' Jesús lë'igac yag cruz chopë' gban, tuë' cuit lë'ë yubél len yetúë' cuit lë'ë yögl.

²⁸Cni guc, butság lë na' nayúj lu guich la'y, rna: "Gbáblenë' bönni' tua'dö'."

²⁹Bönni' ta'dödë' ni' tu'lídz zil'ë Jesús, tu'tá icjqué', ta'né':

—iJa! ¿Naru' uquindjtsu' gdau' queë' Dios ati' tsonn dzaz uchistsu' lei? ³⁰Buslá cuinu' na'a len bötj lë'i yag cruz na'!

³¹Lézca' cni tu'titjé' Lë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi, të lza'quë' tuë' yetúë':

—Bunách yubl buslé', san cutu gac uslá cuiné'.

³²Ta'né' ca':

—iJa! ¿Nactsu' Cristo, Bönni' Gna Bé'inë' Bunách Israel? Bötjtsca' na'a lë'i yag cruz quië glé'itu' ati' tséjlé'tu' Li'.

Gululídz zil'ë ca' Lë' bönni' na' da'quë' tsazxón len Lë' lë'igac yag cruz.

Le guc cati' gutië' Jesús

³³Cati' bdxin gdu huagbídz, bchul gdutë yödzlyú, guc cni ga bdxintë gdu rdöd xhuö. ³⁴Gdu rdöd xhuö na' bë'ë zidzj didza' Jesús, rnë':

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani?

Didza' hebreo ni rna lu didza' xidza': "Dios quia!, Dios quia!, ¿bizx quië nubíj ladxu'u neda??"

³⁵Gulayönnë' didza' ni bönni' nacu'ë ni', ati' ta'né':

—Gul-zétsca' nagli!. Elías rulidzë'.

³⁶Ni'r gxítë'ë bönni' nutsë'ë ladjqué', buxúpinë' nup zi tu le blul

ri'j nis. Budé'ë lei lahui gui len bë'ë le xupë' Jesús, rnë':

—Cöztsca'ru', uyuru' chqui' huidë' Elías uzötjé' Lë'.

³⁷Grödxyë'ë zidzj Jesús, guttë'.

³⁸Bröza' lari' yödx nal-la' lu gdau', bruj chopl, gdel-la' icjl burujté zxanil. ³⁹Bönni' na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l zuinë' lahuë' Jesús, blé'inë' ca na' guc grödxyë'ë Jesús, guttë', ati' gnë':

—Le nactë bönni' ni guquë' Zxi'në' Dios.

⁴⁰Nacua'nu ca' ni' ngul, zi'tu'z tu'yunu. Nútsa'cnu ladjcnu María Magdalena len Salomé len María, xna'cbi' Jacobo cuidi' len José.

⁴¹Ngul ni yjáclennu Jesús cati' ni' gdë' luyú Galilea, gláclennu Lë', gulagu'nu le glahuë'. Nacua'nu ca' ni' yela'cnu ngul zian gulazá'clennu Lë' lu yödz Jerusalén.

Ta'gu'ë Jesús yeru ba

⁴²Chza' ral len nac dza tu'pé'ë, dza zil'a gdxin dza la'y quequë' bönni' judío.

⁴³Qui lë ni na' bidë' José, bönni' yödz Arimatea, naquë' bönni' blau ladjqué' bönni' yúlahui' blau, len rbözë' ca' dza gna bë'ë Dios. Gdu ladxé'ë gyazië' ga na' zoë' Pilato len gnabnë' lë' gu'ë lë' latj u'ë Jesús. ⁴⁴Bubannë' Pilato le gnë' chgutie'ë' Jesús, ati' bulidzë' bönni' na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l quië gnabnë' lë' chqui' chnatië' Jesús.

⁴⁵Cati' byönnë' ca na' gnë' bönni' na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, bë'ë José latj u'ë Jesús. ⁴⁶Ni'r José na' gu'uë' lari' záqui'tsqui, ati' buzötjé' Jesús lë'i yag cruz len buchólinë' Lë' lari' záqui'tsqui na!. Ni'r glu'ë Lë' yeru ba nadj lë'i gui'a guiøj. Budé'ë tu guiøj blag zxön ga nu ryaz ba na!. ⁴⁷Tu'yunu

ga na' rgu'ë Jesús María Magdalena
len María, xnë'lë José.

Rubanë' Jesús lu yöl-la' gut

16 Cati' chnadód dza la'y quegac
bunách judío le nac dza
sábado, ta'zi'nú yugu' le rla' zxix quië
tsajlu'cnu Jesús María Magdalena,
len Salomé, len María, xnë'lë Jacobo.
²Ní' nac zildau' dza domingo, yjacnu
ra' yero ba queë'. Guladxinnu ni' cati'
zi'a blen gbidz. ³Té lza'cnu:

—¿Nuzxa cuatsa queëru' guiój na'
da' ga nu ryaz ba queë'?

⁴Cati' guladxinnu ni', guluyunu
len gulalé'inu chnadúa guiój na', ati'
guiój zxön nac. ⁵Gulayu'nu yero ba
lë'i gui'a guiój na', ati' ni' gulalé'inu-bi'
tubi' bi' bónni' ra'bán, nacbi' gbaz
la'y queë' Dios. Rö'bi' tsla'a yubél
lu yero ba na', nácubi' lari' tunn
chguichdau'z. Gládxitsquinu. ⁶Ní'r
gudxbi' lecnu bi'i na', rnabi':

—Cutur gádxili'. Ruguiljli' Jesús,
bónni' Nazaret, Nu na' gda' lë'i yag
cruz. Chhubanë!. Cutu zoë' ni. Gul-yú
ga ni gulagu'ë Lë!. ⁷Gul-tséaj na'a,
gul-tsajtixjöi' ca' yugu' bónni' uséð
queë' lenca' Pedro, guiëli' lequë':
“Tsijé! Jesús zi'al ca lbi'ilí luyú Galilea.
Ni' ulé'ilí-në' ca na' chgudxczë! lbi'ilí.”

⁸Ní'r gulurujnu ni', guluzzundjnu
ra' yero ba na' le ta'zxiznu lu yöl-la'
radxi rdzöbi quecnu. Nutu nu glënu
ca' le tádxinu.

Ruluí' lahuë' Jesús launu María Magdalena

⁹Cati' bubanë' Jesús zildau' dza
domingo na', buluí' lahuë' zi'al
launu María Magdalena, ngul na'
bubijë' gadx bö' xöhui' gulayú'u
lënu. ¹⁰Gyeajnu yajtíxjöi'nu nup

na' guladalen Jesús. Nup ni ta'sëbi
ládxí'gac len ta'bódx. ¹¹Cati'
gulayönnë' didza' rui'nu, zoë'
nabanë' Jesús ati' blé'iczu' Lë', cutu
gulayejlë'ë lënu.

Ta'lé'inë' Jesús chopë' bönni' uséð queë'

¹²Gdöd na', nadzál'l buluí' lahuë'
Jesús lauquë' chopë' bönni' uséð queë'
yu'uquë' nöz, zjaquë' ga nac ladj guixi'.
¹³Ní'r yjaquë', yajtíxjöi'cnë' yezíca'rë',
ati' ni xtídfa'quë' cutu gulayejlë'ë.

Le rgu'ë Jesús lu na'quë' bönni' gbaz queë'

¹⁴Ga yajseytë, buluí' lahuë' Jesús
lauquë' idxineajtë' tsal ni' rö'quë'
tahuë', ati' gdil-lë' lequë' le cutu
ta'yejlë'ë Lë' len le nac zid icj
ládxí'dau'quë', cutu gulayejlë'ë
xtídfa'gac nup na' gulale'i Lë'
nabanë!. ¹⁵Ní'r gudxë' lequë', rnë':

—Gul-tséaj gdu yödzlyú tsjenli' lban
qui didza' dxi'a laugac yúgu'të bunách.
¹⁶Nu tsejlë' neda' len gdil nis, ulá nu
na', san nu cutu tsejlë', grugu qui, gat
nu na!. ¹⁷Le lac bë' ni lunë' bónni'
la'yejlë'ë neda!. Lugunë' dxin la' neda',
lubijë' bö' xöhui' yu'ugac bunách len
lu'ë didza' yubl. ¹⁸Chqui' la'zònë'-ba'
bë'l lu na'quë', o chqui' li'jë' le naché'
yöl-la' gut, cutu bi gun quequë!. La'xóá
në'ë nup te'i, ati' luhuöactë.

Ruhuëpë' yehua' yubá Jesús

¹⁹Cati' budx bë'lenë' lequë' didza'
ni Xanru', buchisë' Lë' Dios yehua'
yubá ga ni' grö'ë cuitië' yubél Dios.
²⁰Gularujë' lequë', rjenquë' lban
yúgu'të yödz. Gúclenë' lequë' Xanru',
benë' ga glunë' le nacgac bë' nac
gdutë li didza' tu'ë. Ca' nac.

DIDZA' DXI'A BUZUJÉ' LU GUICH SAN LUCAS

Didza' rgu'ë San Lucas lu në'ë Teófilo

1 Zian nup chglun bayúdx luhuzúj lu guich, gaz lu dzö' yugu' le naccz, le guc ga zoaru!, ²catëz na' gululu'i rë'u nup ni' dza ni'të gulale'i lei, len guluzé didza' qui. ³Runi neda' nac dxí'a uzuja' quiu' lu guich, gaz lu dzö' yugu' lë ni, Teófilo, bönni' tsáhui'dau', le chbuguilja' gazzx ga rë' ca nac yúgu'të lë na' guc dza ni'të. ⁴Ruzuja' quiu' lu guich ni quië gnöznu' nac gdutë li lë na' chnazëdu'.

Rulu'ë gbaz la'y queë' Dios
ca zi'a galjë' Juan, bönni'
uquilë' bunách nis

⁵Dza ni'të cati' gna bë'ë luyú Judea Herodes, ni' zoë' bxuz lë' Zacarías. Nabáblenë' cö' bxuz, nazí' lei Cö' Queë' Abías. Nacnu ca' zxi'n xsoë' Aarón, bönni' guquë' bxuz blau zi'al, Elisabet, ngul queë' Zacarías na'.

⁶Nacquë' tsahui' lahuë' Dios Zacarías len Elisabet, len gdu ládx'i'quë' tunë' ca rna xtidzë'ë Dios len le rna bë' zxba queë'. Cni guc, nutu nu guc bi gnë quequë'. ⁷Nutu nu zoa bi'i quequë', le nacnu ngul huödx Elisabet, ati' chnagulquë' groptë'.

⁸Bdxin dza gul-la' uláz qui cö' na' nabáblenë' Zacarías lunë' dxin lahuë' Dios, lu yöl-la' bxuz quequë'. ⁹Ca nalébcnë' tunë' bxuz, gul-la' uláz queë' Zacarías gyazië' lu latj la'y qui gdau' quië uzégui'ë yal lahuë' Xanru' Dios. ¹⁰Tsal ni' ruzégui'ë yal Zacarías na', gulacuá' ni'l yúgu'të bunách, tu'lídz Dios. ¹¹La' na'z buluï' lahuë' gbaz la'y queë' Xanru' ga zoë' Zacarías na', zuinë' tsla'a yubél bcugu la'y ga na' regui yal. ¹²Cati' blé'inë' gbaz la'y na' Zacarías, grö'ë baguï' len gudxi bdzöbnë!. ¹³Ni'r gudxë' lë' gbaz la'y na', gnë':

—Zacarías, cutu gádxinu', le chbyönnë' Dios le rnabu' lahuë', ati' uzoanu-bi' tubi' bi'i bönni'dau' Elisabet, ngul quiu', ati' gu'u labi' Juan. ¹⁴Gata' quiu' le uzi'u xbey len udzijnu', ati' zian nup ludziji ládx'i'gac le guljbi' bi'ida' na', ¹⁵le gáctscabi' zxön lahuë' Dios. Cutu gui'jbi' xisi uva len clég tu le rsudxi bunách, ati' gdu sóalenë'-bi' Dios Bö' La'y cati' su lau zi'a galjbi'. ¹⁶Gunë' Juan ni ga luhuoác queë' Xanru' zian bunách Israel. ¹⁷Nörë' Lë' ca Xanru', ati' la'cua'len lë' Bö' na' len yöl-la' huac na' gulacua'len

Elías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios. Cni gunë' quië unë' tuz nup nacgac xuz len zxi'nquë', len uzéjni'në' nup ta'dá'baga' quië lacqué' tsahui', len ucözë' bunách lacqué' sina' la'zí' lu na'quë' Xanru'.

¹⁸Gnabnë' gbaz la'y na' Zacarías, rnë':

—¿Bizza gac bë' quië gnözda'
lac lë ni? Chnagula' neda' len chnagulnu ca' ngul quia'.

¹⁹Bubi'ë didza' gbaz la'y na', rnë':

—Neda' lea' Gabriel. Runa' dxin lahuë' Dios. Lëczë' bsölë'ë neda' güí'lена' li' didza', len quíxjöi'da' li' didza' dxi'a ni. ²⁰Na'a, le cutu gyéjlë'u xtida'a, gcödzu' len cutur gac gneu' cati' gacr lë ni. Yúgu'të lë ni udxín cati' gdxin dza qui.

²¹Tsal ni' tac lë ni, nacuá' ni'l bunách, ta'bözë' Zacarías, ati' tu'bannë' le rdzeynë' xtsey ga na' zoë' lu latj la'y. ²²Cati' burujë' Zacarías, cutu guc güí'lenë' lequë' didza', ati' gláquibe'inë' blé'inë' tu le bului'inë' lë' Dios lu latj la'y. Bulá' bului'zë' Zacarías, buzéjni'në' lequë', le curác gnë'.

²³Cati' bza'a yugu' dza na' ral-la' gunë' dxin lahuë' Dios Zacarías, ni'r böjë' lidxë'. ²⁴Gdöd yugu' dza na' bia'nu-bi' lë'nu bi'idau' Elisabet, ngul queë' Zacarías na', ati' gdu gayu' beo' buga'nznu yu'u. Gza' ladxí'nu, ²⁵rnanu:

—Cni runë' quia' Xanru'. Ruzá' ladxë'ë quia' bi'idau', len runë' ga cutur utui'da' laugac bunách.

Rguíxjö'ë gbaz la'y ca
zi'a galjbí' Jesús

²⁶Cati' chguc xop beo', bului' lahuë' gbaz la'y na', le bsölë'ë lëczë'

Gabriel Dios, tsijë' Nazaret, tu yödz luyú Galilea. ²⁷Dios bsölë'ë lë' ni' tsajyúë'-bi' tubi' bi'i ngul ra'bandau' lëbi' María. Chnazí' lu na'bi' María utság ná'lenbi'-në' bönni' lë' José. Naquë' José zxi'n xsoë' David, bönni' gna bë'inë' bunách Israel.

²⁸Cati' gyazië' Gabriel na' ga zoabi' María, gudxë'-bi':

—Padiux. Dios ruzá' ladxë'ë quiu!. Zóalenë' li' Xanru' Dios. Lëczë' benë' ga nacru' li' bica' ba ca yúgu'të ngul.

²⁹Cati' blé'ibi' gbaz la'y na' María, gröl'bi' baguí'i ni'a qui didza' na' bë'ë, len rubani ládxí'bi' nacx rna didza' na' bulidzë'-bi' gbaz la'y na'!. ³⁰Ni'r gudxë'-bi' gbaz la'y na', rnë':

—María, cutu gádxinu', le chbdél-li'nu' le ruzá' ladxë'ë quiu' Dios. ³¹Na'a, tsu'ubi' lë'u tubi' bi'idau', ati' uzú'-bi' tubi' bi'i bönni'dau', ati' gu'u labi' Jesús.

³²Jesús ni gáctérë' blau, len si' Lë' Zxi'në' Dios, Nu nactér blau. Xanru' Dios gunë' ga gna bë'ë ca na' gna bë'ë David, xuz gul gdöd queë'!

³³Jesús na' gna bë'itecznë' bunách Israel, ati' le gna bë'ë Lë' gatga udx qui.

³⁴Ni'r gnábibi' gbaz la'y na' María, rnabi':

—¿Nacxcz gac lë ni, le cutu zóalena' bönni'?

³⁵Bubi'ë didza' gbaz la'y na', ré'-bi':

—Gdxinë' ga zu' Dios Bö' La'y, ati' soalen li' yöl-la' huac queë' Dios, Nu nactér blau, le gac ga zu' ca tu zxul rgu'u böaj. Qui lë ni na' bi'i bönni'dau' na' ral-la' galjbí', tsu'ubi' lu në'lë Dios, ati' si' labi' Zxi'në' Dios. ³⁶Yetú ca', Elisabet,

ngul di'a dza quiu', chnuua'nu-bi'
ca' lë'nu tubi' bi'i bónni'dau' zal-la'
chnagulnu. Gulaneé' queénu: "Nacnu
ngul huödx", san chzeaj xop beo'
nua'nu-bi' lë'nu bi'idau' na'. ³⁷Cutu
bi zoa le cusáqui'në' Dios.

³⁸Ni'r María gnabi':

—Ni zoa'. Tsaz naca' huen dxin
queé' Xanru!. Gac quia' ca na'
chgnau'.

Ni'r la' buza'të' gbaz la'y na' ga
zoabi' María.

María zajyubi'-nu Elisabet

³⁹La' dza ni'z gyu'ubi' nöz
María, ati' jarélu'bi' gyeajbi' ga nac
guí'adau', bdxinbi' tu yödz luyú
Judea. ⁴⁰Ni' gyazbi' lidxé' Zacarías
len gudxbi'-nu Elisabet:

—Padiux.

⁴¹Cati' byónninu Elisabet didza'
na' bë'bi' María, la' butatë cuinbi'
bi'i hué'ndau' na' yu'ubi' lë'nu, ati'
dusóalené'-nu Dios Bö' La'y. ⁴²Ni'r
bë'nu zidzj didza' Elizabet, rnanu:
—Chnuné' Dios ga nacru' li' bica'
ba ca yúgu'të ngul len chnuné'
ca' ga nacbi' bica' ba bi'idau' na'
yu'ubi' lë'u. ⁴³¿Núzxaté neda', za'nu
quia' xnë'lë Xana'? ⁴⁴Cati' byönda'
didza' bë'u, bulidzu' neda', lu yöl-la'
rudziji queébi' la' butatë cuinbi' bi'i
hué'ndau' ni yu'ubi' lë'a. ⁴⁵Bica'
bau' li' le gyéjlë'u xtidzë'lë gbaz la'y,
ati' udxíncz lë na' gudxë' li' uláz
queé' Xanru!.

⁴⁶Ni'r gnabi' María:

“Gdu ladxa'a runa' Xanru' zxön,
⁴⁷Len rudziji ládxi'lena'-në' Dios,
Nu ruslá neda'.

⁴⁸Dioscz buzá' ladxë'ë quia' neda'.
Yu'a lu në'ë, tsaz naca' huen
dxin queé'.

Na'a su lau, ca nac quia' la'ná:
'Bica' ba ngul na'.'

⁴⁹Zxöntér nac le benë' quia' Dios
uná bë'.

La'y nac lë'.

⁵⁰Lë' ruhuechi' ládxi'teczë'
bunách tadxi Lë'

Na'a dza len dza zi'a za'c.

⁵¹Yugu' yöl-la' huac zxön chbenë'
Lë'.

Buzötjë' nup glun zxön yöl-la'
rejní'i quegac.

⁵²Bugüe' yöl-la' uná bë' quegac
nup glac blau,

Len benë' ga glac blau nup glac
nözxj ladxi'.

⁵³Benë' ga guluhuölj guladze'i
nup guladún,

Len buca'në' ca'z nup gulale'i
yöl-la' tsahui'.

⁵⁴Gúclenë' bunách Israel, nup na'
tun xchinë',

Le yajneynë' lequë' len buechi'
ladxë'ë lequë'.

⁵⁵Benë' ca gxzi' lu në'ë gunë'
quequé' xuz xtau'ru'
Lenca' queé' Abraham len
quegac zxi'n xsoë'."

⁵⁶Bugá'nlenbi'-nu Elisabet María
gdu ca tsonn beo', ati' gdöd ni'
böajbi' lidxbi'.

Le guc cati' guljë' Juan, bönni' buquilé' bunách nis

⁵⁷Cati' bdxin dza ral-la' soabi'
bi'idau' queénu Elisabet, buzoanu-bi'
tubi' bi'i bónni'dau'. ⁵⁸Gulayöni
dzag yu'u queénu len yugu' di'a
dza queénu ca na' guc, buechi'
ladxë'ë-nu Dios, ati' guludzijilen
lenu. ⁵⁹Cati' chguc xunu' dza zoabi'
bi'idau' na', guladxinë' di'a dza
queénu quië la'chuguë' lu xpéla'bi'

bi'i bónni'dau' na' lë na' gac bë'
náquibi' queë' Dios, ati' të'nnë' lu'ë
labi' Zacarías ca na' lë' xuzbi!. ⁶⁰Ni'r
bubi'inu didza' Elisabet, xna'bi',
rnanu:

—Cutu. Juan si' labi'.

⁶¹Gulanabnë'-nu, ta'né':

—¿Bizz queë? Nutu nu di'a dza
qui' lë' Juan.

⁶²Ni'r gululá' gulului'znë',
gulanabnë' xuzbi' nacx rë'nnë' gu'ë
labi!. ⁶³Gnabë' tu blagdau' Zacarías
na', ati' buzujë' lahui cni: "Juan
lëbi.". Gulubannë' yúgu'të!. ⁶⁴La'
ni'z böaljtë ru'ë Zacarías na' len
buguitjtë ludxë'ë, ati' bë'ë didza' le
glu'ë Dios yöl-la' ba. ⁶⁵Ni'r gládxinë'
len gulubannë' yúgu'të dzag yu'u
quequë', ati' yúgu'të yödzdau'
nacuá' lu guí'adau' tuyú Judea,
gzë didza' ca guc lë ni. ⁶⁶Gulazá'
ládxì'gac yúgu'të nup gulayöni ca
na' guc, ta'ná:

—¿Nacxz gacbi' bi'i bónni'dau'
ni? Le nactë zóalenë'-bi' Xanru'.

Didza' bë'ë Zacarías uláz queë' Dios

⁶⁷Ni'r dusóalenë' Zacarías, xuzbi'
Juan, Dios Bö' La'y, ati' bë'ë didza'
uláz queë' Dios, rnë!:

⁶⁸"Yöl-la' ba Dios, Xangac bunách
Israel

Le duyúë' rë'u, bunách queë',
len böa'lue' rë'u.

⁶⁹Bsölë'ë queëru' Nu uslá rë'u,
Len yöl-la' huac zxön qui,
Nu na' gulj ladž zxí'n xsoë'
David,

Huen dxin queë' Dios.

⁷⁰Dza ni'të gzxi' lu në'ë gunë' cni,
Nac ca na' gnë' lu rú'aquë'

bónni' glu'ë didza' uláz queë'.

⁷¹Gzxi' lu në'ë uslé' rë'u

Lu na'gac nup ta'léy rë'u
Lenca' lu na'gac nup cuta'le'i
rë'u dxi'a.

⁷²Gzxi' lu në'ë huechi' ladxë'ë xuz
xtau'rū'

Len tsajneynë' le gzxi' lu në'ë le
nac la'y.

⁷³Lë ni benë' tsutsu xtidzë'ë gzxi'
lu në'ë,

Le gunë' queë' Abraham, xuzru'
gul gdöd,
Le nac tu le ral-la' gunë' queëru'
rë'u.

⁷⁴Gzxi' lu në'ë uslé' rë'u

Lu na'gac nup cuta'le'i rë'u dxi'a
Quië cutur gádxiru' gunru'
xchinë' Lë',

⁷⁵Len quië gacru' ba'a ladxi' len
gdu dxi'a

Lahuë' Lë' yúgu'të dza soaru'
gbanru'.

⁷⁶Li', zxí'na'dau', si' lau' bónni'
ru'ë didza' uláz queë' Dios Nu
nactër blau

Le tsajnoru' ca Xanru'cz, upa'u
nöz ga tödë!.

⁷⁷Gunu' ga la'nözi bunách queë'
ca gac lulá

Len ca na' unít lahuë' Dios
dul-la' nabága'quë'.

⁷⁸Cni gac, le ruhuéchi'tsca ladxë'ë
rë'u Dios

Len runë' ga tsení' queëru' Nu
nac yení' gdu.

⁷⁹Lei gunn yení' ga nacuá' nup
nacuá' gap nac chul len gap

nac lu zxul qui yöl-la' gut
Quië ugú'u rë'u nöz ga cö' dxi

ládxì'dau'rū'."

⁸⁰Gzxönbì' bi'i bónni'dau' na' len
bdip ládxì'bi'. Gzoazbi' gap nac lu
latj ca'z cati' bdxinr dza buluí' laubi'
laugac bunách Israel.

Le guc cati' guljbi' Jesús

2 La' dza ni'z gna bë'ë Augusto
 César la'yáz lu guich yúgu'të
 bunách nacuá' yödzlyú. **2**Cati'
 zi'al lzu gulayáz lu guich ni, rna
 bë'ë luyú Siria bönni' lë' Cirenio.
3Yúgu'të bunách yjac yödz qui
 queéquë' ga na' nababquë' quië
 la'yazië' lu guich. **4**Gzë'ë José yödz
 Nazaret luyú Galilea, zijke' luyú
 Judea, len bdxinë' yödz Belén, ga
 ni' guljë' David, le naqué' José zxi'n
 xsoë' David na!. **5**Giyjë' ni' José
 quië tsazië' lu guich, ati' dzagbi'-në'
 María, bi'i ngul nazí' lu na'bí' utság
 ná'lénbi' lë', len chzoa soabi' bi'idaú'
 queébi!. **6**Cati' ni' nacu'ë lu yödz
 Belén, bdxin dza soabi' bi'idaú'
 queébi!. **7**Ni' buzoanu-bi' tubi'
 bi'i bönni'dau', bi'i zi'al queënu.
 Buchólinu-bi' yugu' lári'dau', ati'
 gdixjnu-bi' tu lu yu'udau' ga ta'gú'u
 le táguba' böa' quegac bunách
 yu'ugac nöz. Cni guc, le cutu bdzöli
 latj la'cu'ë lu yu'u ga ni' ta'dxinë'
 bönni' yu'ugac nöz.

Tu'lui' lahuë' gbaz la'y queë' Dios ga
 nacu'ë bönni' tu'yúë'-ba' bö'cu' zxila'

8Gal-la' ra' yödz Belén nacu'ë
 ladji guixi' bönni' tu'yúë'-ba' bö'cu'
 zxila', tun chi'ë'-ba' chdzö'l. **9**La'
 bului'të lahuë' gbaz la'y queë'
 Xanru' ga na' nacu'ë. Glu'u yení' ga
 na' nacu'ë yöl-la' yení' queë' Xanru',
 ati' gládxinë!. **10**Ni'r gudxë' lequë'
 gbaz la'y na!, rnë':

—Cutu gádxili!. Na'a rguíxjö'i'da'
 lbi'il'i didza' gun ga udzíjitsquili',
 le luzí' ca' xbey yúgu'të bunách.
11Na'a chguljbi' ladzë' David
 Nu uslá lbi'il'i!. Nu ni nac Cristo,

Xanru!. **12**Lë ni gac bë' nu nacbi'.
 Udzólili'-bi' bi'idau' na', narólibi'
 yugu' lári'dau' len dëbi' tu lu
 yu'udau' ga ta'gú'u le táguba' böa'
 quegac bunách yu'ugac nöz.

13Ga na' zoë' gbaz la'y na', tu
 tsalz gululuí' lauquë' zianr ca' gbaz
 la'y queë' Dios, narujquë' yehua'
 yubá len ta'gu'ë Dios yöl-la' ba,
 ta'në':

14Yöl-la' ba Dios zoë' xtsa',
 Ati' gac luyú le cuequi dxi
 ládxí'ida'quë'

Bönni' rdzag ladxë'ë lequë' Dios.

15Cati' guluzé'ë gbaz la'y na' ga ni'
 nacu'ë, zhuójquë' yehua' yubá, ni'r
 glë lza'quë' tuë' yetúë' bönni' uyú
 bö'cu' zxila' na', ta'në':

—Uyéajtsca'ru' Belén quië glé'iru'
 lë ni chguc ca na' chbului'inë' rë'u
 Xanru'.

16Jarélu'quë' yjaquë' ati'
 yajxáca'quë' María len José, lenca'
 bi'idau' na', dëbi' tu lu yu'udau'
 ga ta'gú'u le táguba' böa' quegac
 bunách yu'ugac nöz. **17**Cati'
 gulalé'inë' lëbi', gulaguíxjö'ë lë na'
 zi'a gudxë' lequë' gbaz la'y na' ca
 nac queébi' bi'idau' na!. **18**Gulubani
 yúgu'të nup gulayöni didza' glu'ë
 bönni' uyú bö'cu' zxila' na'.

19Glu'uz icj nagnu yugu' didza' ni
 María, ati' gza' ládxí'nu ca nac qui.

20Zhuójquë' bönni' na' uyú bö'cu'
 zxila', tunë' zxön Dios len ta'gu'ë
 Lë' yöl-la' ba ni'a qui yúgu'të lë na'
 gulayönnë' len gulalé'inë', le guc ca
 na' gudxë' lequë' gbaz la'y na'.

Ta'gu'ë-bi' bi'idau' Jesú斯 lu në'ë Dios

21Cati' chguc xunu' dza zoabi'
 bi'idau' na', gulachuguë' lu xpéla'bi'
 lë na' nac bë' náquibi' queë' Dios,

ati' glu'ë labi' Jesús ca na' chbë'czë'
labi' gbaz la'y na' zi'al cati' zi'a
tsu'ubi' lë'nu xna'bi'.

²²Cati' chbz'a'a dza qui le tu'pá'
cuincnu ngul ca rna bë' zxba queë'
Moisés, gulaché'ë-bi' bi'idau' Jesús
Jerusalén quië la'gu'ë-bi' lu në'ë
Xanru' Dios. ²³Cni glunë', le nayúj
lu guich lu zxba queë' Xanru' le rna:
“Yugu'tëbi' bi'l bönni'dau' naccbi'
bi'i zi'al queënu xna'cbi', lubijë'-bi'
quizi queë' Xanru' Dios.” ²⁴Qui lë
ni na' yjaquë' ni' quië ludöcdë'-ba'
len la'gu'quë'-ba' lahuë' Dios
chopba' gúgudau' o chopba'
budödau' ca na' rna bë' zxba queë'
Xanru' Dios.

²⁵Dza ni'z zoë' Jerusalén tu bönni'
lë' Simeón. Bönni' ni naquë' tsahui'
len rej ladxe'ë Dios. Rbözë' Nu na'
gsölë'ë Dios, Nu gaclen bunách
Israel. Zóalenë' Simeón na' Dios
Bö'l La'y, ²⁶len chbului'inë' lë' cutu
gatië' cati' glé'irnë' Cristo, Nu
na' gsölë'ë Xanru' Dios. ²⁷Bdxinë'
Simeón na' nchil gdau' le bchë'ë lë'
ni' Dios Bö'l La'y. Cati' gulaché'ë-bi'
bi'idau' Jesús nchil gdau' xuz xna'bi'
quië lunë' queëbi' ca rna bë' zxba
na', ²⁸ni'r bunidë'-bi' Simeón na',
len gyij ladxe'ë Dios, rnë':

²⁹“Xana', na'a huac gunnu' neda'
latj gatia',

Soa dxi ladxa'a

Le chguc le gudxu' neda', huen
dxin quiu'.

³⁰Chblé'ida' Nu na' buzoacz'u', Nu
uslá bunách,

³¹Nu na' rulú'u lahui laugac
yúgu'të bunách.

³²Lëbi' nacbi' yení' uzení' bunách
gza'a

Len nacbi' ca' yení' quegac
bunách Israel quiu'.”

³³Gulubannë' José len María,
xna'bi' bi'idau' Jesús, ca nac lë na'
gnë' Simeón ca nac queëbi' Jesús.

³⁴Gnabnë' Dios Simeón gunë' ga
gac dxi'a quequé', ati' gudxë'-nu
María, xna'bi' Jesús, rnë':

—Byutsca'. Bi'i ni nuzóë'-bi' Dios
quië gunbi' ga la'chixi bunách
zian, ati' luhuöás bunách zian ladj
bunách Israel. Gacbi' tu le nac bë',
ati' la'né queëbi' bunách. ³⁵Gac cni
quië la'lá' lahui le ta'zá' ládx'i'gac
bunách zian. Yugu' lë ni lac quiu'
ca tu guia tuchi' le tsaz ládx'i'da'u.

³⁶Zoanu ca' ni' Ana, ngul rui'nu
didza' uláz queë' Dios. Nacnu
zxi'në' Fanuel, bönni' nababë' di'a
dza queë' Aser. Chnagúltscanu
Ana na', le gzóalennu bönni'
queënu gdu gadx iz gdöd gucnu
ra'bandau', ³⁷ati' bga'nnu uzéb
cati' bdxintë dza chyu'unu gdu ca
taplaj yu tap iz. Cutu ca' rubí'i
ruza'nu ga nac nchil gdau'. Rél
len të dza rej ládx'i'nu-në' Dios,
runnu gubás len rulidznu-në' Dios.
³⁸La' na'z bdxíntënu ni', rënu-në'
Dios: “Xclenu!”. Gdíxjöi'nu yúgu'të
bunách ca nac queëbi' bi'idau'
Jesús, bunách na' nacuá' Jerusalén,
ta'böz dza gdxin Nu na' gsölë'ë Dios
gaclen bunách.

Zhuöjquë' José len María
yödz Nazaret

³⁹Gdöd glunë' José len María
yúgu'të le rna bë' zxba queë' Xanru'
Dios, yhuöjquë' ladzquë' Nazaret
luyú Galilea. ⁴⁰Gzxönbi' bi'idau'
Jesús len bdip ládx'i'bi'. Guta'

queëbi' yöl-la' rejni'i, ati' zxön nac le ruzá' ladxë' queëbi' Dios.

Rudxinbi' bi'idau' Jesús nchil gdau'

⁴¹ Yugu' iz rjaquë' Jerusalén xuz xna'bi' Jesúscatí' rac Lni Pascua, Iní tu'spané' bönni' judío ca benë' Dios, bubijé' xuz xtau'quë' luyú Egipto. ⁴² Catí' chyu'ubi' chinu iz bi'i Jesúsc, yjaquë' Jerusalén ca tunczé' catí' rac Iní na!. ⁴³ Catí' gdöd Iní, zhuöjquë', san buga'nbi' Jerusalén bi'idau' Jesúsc, san cutu táquibel'inë' José len María, xna'bi' Jesúsc. ⁴⁴ Le táquiné' nútsa'bi' ladji bunách zian yú'ulengac lequë' nöz, tu dza nayá' gulazé'ë. Ni'r catí' guluguiljé'-bi' gap nacuá' di'a dza quequë' len gap nacuá' nup núnbe'quë' ⁴⁵ cutu guludzölné'-bi'. Qui lë ni na' yhuöjquë' Jerusalén, zajtiljquë'-bi'.

⁴⁶ Catí' chguc dza bunn, guludzölné'-bi' ga nac nchil gdau', rö'bi' gatsj láhui'lë' bönni' gdau' tu'sédi, ruzé' nagbi' didza' tu'ë len rnabi yúdxibi' lequë'. ⁴⁷ Gulubani yúgu'të nup gulayöni didza' bë'bi' ca nac yöl-la' rejni'i queëbi' len ca nacgac didza' bubí'ibí'. ⁴⁸ Catí' gulalé'inë'-bi' xuz xna'bi', gulubanné', ati' gudxnu'bi' xna'bi', rnabu:

—Zxi'na', ¿bzix quië benu' cni queëtu'? Byutsca', len yöl-la' ruúbi' ruguí'i buguiljtu' li' neda' len xuzu'.

⁴⁹ Ni'r gudxbi' lequë' Jesúsc, rnabi': —¿Bzx quië buguiljli' neda'? ¿Naru' cu nőzili' run bayúdx guna' xchinë' Xuzá'?

⁵⁰ Cutu gulayéjni'në' xuz xna'bi' didza' na' gudxbi' lequë'.

⁵¹ Bóajlenbi' lequë' Jesúsc, budxinbi' Nazaret, ati' benbi' ca

rna xtídz'a'quë' xuz xna'bi'. Glu'znu icj ládzi'dau'nu yúgu'të lë ni María, xna'bi' Jesúsc. ⁵² Rata'r queëbi' bi'i Jesúsc yöl-la' rejni'i, len rzxönbi'. Burujbi' dxi'a lahuë' Dios len laugac bunách.

Lban runë' Juan, bönni' ruquilë' bunách nis

3 Catí' chguc chinu iz rna be'inë' gdutë yödzlyú Tiberio César, ati' rna bë'ë Poncio Pilato luyú Judea, ati' Herodes rna bë'ë ca' luyú Galilea, ati' Felipe, böchë'ë Herodes na', rna bë'ë luyú Iturea len luyú Traconite, ati' Lisaniás rna bë'ë luyú Abilinia, ²yugu' dza na' nacquë' bxuz blau Anás len Caifás, ati' la' na'z Dios bë'lenë' Juan, zxi'në' Zacarías, didza' catí' ni' zoë' Juan lu latj ca'z. ³Rdë' Juan ni yúgu'të latj nacuá' ra' yegu Jordán, runë' lban ca ral-la' la'díl nis nup tu'bí'i ládzi'gac quië unít lahuë' Dios dul-la' nabág'a'quë'. ⁴Guc cni ca na' nayúj lu guich la'y yugu' didza' bë'ë Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, rna:

Ryón chi'ë bönni' rulidzë' lu latj ca'z, rnë':

“Gul-pá' nöz gwdxin queëli' Xanru'. Gul-bíj li yugu' nöz las tödë'.

⁵ Gdzé'l'igac yúgu'të gap nac röga'. Luhuöác lachi' yúgu'të gui'a sib len guí'adau'.

Lurúj li nöz nayéycj naröligac, Ati' luhuöác dxi'a nöz guiój.

⁶ La'le'i yúgu'të bunách Nu na' gsölë'ë Dios, Nu uslá bunách.”

⁷ Catí' gularúj bunách zian quië la'díl nis lu nëlë Juan, lë' gudxë' lequë':

—Lbi'ilí', di'a dza quecba' bël snia'. ¿Nuzxa buluí'i lbi'ilí' gzxundjli'

yöl-la' rusyúdx zi'a gac quegac bunách? ⁸Na'a, gul-gún le lac bë' chhbub'i ládxí'lí' len cutu sa' ládxí'lí', cugnali': "Nactu' tsahui' le nactu' zxi'n xsoë! Abraham", le rëpa' lbi'ilí', huac quel-lë'ë Dios yugu' guiöj ni len gunë' ga luhuóac zxi'n xsoë! Abraham. ⁹Nacli' ca yugu' yag. Chzoa rböz guia huag gchugu yugu' yag. Yúgu'të yag cuta'bía le nac dxi'a, la'chuguë! yag na' len la'gu'ë leygac lu gui'.

¹⁰Ni'r gulanabi lë' bunách nacuá' ni', ta'ná:

—¿Nacx gúntsatu'?

¹¹Bubi'ë didza' Juan, rë' lequë!:

—Nu dë chop zxey ral-la' unórdzj qui nu cudé qui, ati' nu dë le gagu, lëzca' cni ral-la' quis quegac nup cudé le lagu.

¹²Guladxinë! ca' ni' quië la'dilë' nis la'quë! bönni' tu'quizxjë! lazgac bunách uláz qui yödz zi'tu', ati' gulanabnë! lë!, ta'né!:

—Bönni' usëdi, ¿nacx gúntsatu' netu'?

¹³Juan gudxë! lequë!:

—Cutu uquizxjrli' tsca le chgna bë'inë! lbi'ilí' bönni' uná bë'!

¹⁴Gulanabnë! ca' lë! la'quë! bönni' rjaqué! gdil-l, ta'né!:

—¿Nazx netu', nacx guntu'?

Juan gudxë! lequë!:

—Cutur gun gádxili' nitú bunách quië cúali' le dë qui. Cutur gnëli' quegac bunách le cunácz quië gunli' ga la'guízxj lbi'ilí', san gul-dzág ládxí'lí' tsca razxjli'.

¹⁵Ta'zá' ládxí'gac bunách na' ta'böz Nu na' ral-la' gsölë'ë Dios, chqui' naqué! Juan na' bönni' lë! Cristo. ¹⁶Bubi'ë didza' Juan, gudxë! yúgu'të!, rnë!:

—Le nactë neda' ruquila' lbi'ilí' nis, san zë'lë bönni' gunë' le ruluí'z yöl-la' rdil nis ni, gchizië! lbi'ilí' Dios Bö' La'y len le nac gui' queë!. Bönni' ni naprä' yöl-la' uná bë' ca neda', ati' neda' cutu naca' lsaca' gleycja' lölë' nudé'ë. ¹⁷Zönë! lu në'ë bcö' queë! ati' ulubë' ga rlub zxoa' xtil queë!, lë ni ruluí' le gac quegac bunách. Utubë' zxoa' xtil, len cu'ë lei xlatji, san bëb qui uzégui'ë lu gui' le gatga ul.

¹⁸Ca nacgac didza' ni len yela'gac zian didza' le bchizië! icj naggac bunách, benë! lban Juan lauquë! qui didza' dxi'a. ¹⁹Juan na' buqufë! Herodes, bönni' rna bë'ë, le zóalenë'-nu Herodías, ngul queë! Felipe, bönni' böchë'ë, lenca' le runë! zian le cunác. ²⁰Ni'r benë! Herodes tu le nacr huia'dö', glu'ë lidx guia Juan na'!

Rdilë' nis Jesús

²¹Dza na' zi'a gdzunë! lidx guia Juan, cati' ni' ruquilë' bunách nis, bdilë' ca' nis Jesús. Cati' ni' rulidzë! Dios, gyalj luzxbá ²²ati' bötjë! Dios Bö' La'y, bdxinë! ga na' zoë! Jesús. Buluí' lahuë!, rnë'ë ca tuba' budödau', ati' byön chí'i Nu rui' didza' yehua' yubá, rna:

—Li' nacu' Zxi'na!. Nadxi'ida' Li' len rdzag ladxa'a Li'!

Yugu' xuz xna' gul queë! Jesús

²³Cati' gzu lahuë! runë! xchinë! Jesús, yu'ë ca chi uruá! iz. Taqui bunách naqué! zxi'në! José. Jesús naqué! zxi'n xsoë! Elí,

nu na' naqué! xuznu María.

²⁴Elí na' guquë! zxi'në! Matat, nu ni guc zxi'në! Leví,

- nu ni guc zxi'në' Melqui,
 nu ni guc zxi'në' Jana,
 nu ni guc zxi'në' yetúé' José.
25 José ni guquë' zxi'në' Matatías,
 nu ni guc zxi'në' Amós,
 nu ni guc zxi'në' Nahum,
 nu ni guc zxi'në' Esli,
 nu ni guc zxi'në' Nagai.
- 26** Nagai na' guquë' zxi'në' Maat,
 nu ni guc zxi'në' yetúé' Matatías,
 nu ni guc zxi'në' Semei,
 nu ni guc zxi'në' yetúé' José,
 nu ni guc zxi'në' Judá.
- 27** Judá na' guquë' zxi'në' Joana,
 nu ni guc zxi'në' Resa,
 nu ni guc zxi'në' Zorobabel,
 nu ni guc zxi'në' Salatiel,
 nu ni guc zxi'në' Neri.
- 28** Neri na' guquë' zxi'në' yetúé'
 Melqui,
 nu ni guc zxi'në' Adi,
 nu ni guc zxi'në' Cosam,
 nu ni guc zxi'në' Elmodam,
 nu ni guc zxi'në' Er.
- 29** Er na' guquë' zxi'në' Josué,
 nu ni guc zxi'në' Eliezer,
 nu ni guc zxi'në' Jorim,
 nu ni guc zxi'në' yetúé' Matat.
- 30** Matat na' guquë' zxi'në' Leví,
 nu ni guc zxi'në' Simeón,
 nu ni guc zxi'në' Judá,
 nu ni guc zxi'në' yetúé' José,
 nu ni guc zxi'në' Jonán,
 nu ni guc zxi'në' Eliaquim.
- 31** Eliaquim na' guquë' zxi'në'
 Melea,
 nu ni guc zxi'në' Mainán,
 nu ni guc zxi'në' Matata,
 nu ni guc zxi'në' Natán.
- 32** Natán na' guquë' zxi'në' David,
 nu ni guc zxi'në' Isaí,
 nu ni guc zxi'në' Obed,
 nu ni guc zxi'në' Booz,
- nu ni guc zxi'në' Salmón,
 nu ni guc zxi'në' Naasón.
33 Naasón na' guquë' zxi'në'
 Aminadab,
 nu ni guc zxi'në' Aram,
 nu ni guc zxi'në' Esrom,
 nu ni guc zxi'në' Fares,
 nu ni guc zxi'në' yetúé' Judá.
- 34** Judá na' guquë' zxi'në' Jacob,
 nu ni guc zxi'në' Isaac,
 nu ni guc zxi'në' Abraham,
 nu ni guc zxi'në' Taré,
 nu ni guc zxi'në' Nacor.
- 35** Nacor na' guquë' zxi'në' Serug,
 nu ni guc zxi'në' Ragau,
 nu ni guc zxi'në' Peleg,
 nu ni guc zxi'në' Heber,
 nu ni guc zxi'në' Sala.
- 36** Sala na' guquë' zxi'në' Cainán,
 nu ni guc zxi'në' Arfaxad,
 nu ni guc zxi'në' Sem,
 nu ni guc zxi'në' Noé,
 nu ni guc zxi'në' Lamec.
- 37** Lamec na' guquë' zxi'në'
 Matusalén,
 nu ni guc zxi'në' Enoc,
 nu ni guc zxi'në' Jared,
 nu ni guc zxi'në' Mahalaleel,
 nu ni guc zxi'në' yetúé' Cainán.
- 38** Cainán na' guquë' zxi'në' Enós,
 nu ni guc zxi'në' Set,
 nu ni guc zxi'në' Adán,
 nu ni guc ca zxi'nczé' Dios.
- Rzi' bë' Jesús Satanás tu' xöhui'**
- 4** Buzé'ë Jesús ra' yegu Jordán, gdu
 zóalenë' Lé' Dios Bö' La'y, ati'
 Dios Bö' La'y na' bché'ë Jesús lu latj
 ca'z. ²Gzoë' ni' Jesús gdu ca choa' dza,
 ati' gzxi' bë' Lé' tu' xöhui' quië gun ga
 gchíxinë' Jesús. Cutu bi gdahuë' Jesús
 yugu' dza na!, ati' gdödr ni' rduñé'.
³Ni'r gudx Jesús tu' xöhui' na!, rna:

—Chqui' nacczu' Li' Zxi'në' Dios, gnatsca' luhuöác yöt xtil guiöj ni.

⁴Bubi'ë didza' Jesús, rë' lei:

—Nayúj lu guich, rna: "Clégz yöt xtil nabánigac bunách, san nabánigac ca' yúgu'të xtidzë'ë Dios."

⁵Ni'r bchë! Jesús tu' xöhui' na' ga nac tu lu gui'a sib ati' tu chi'ida'u'z bulu'i Lë! yúgu'të xlatjgac nup ta'ná bë' yödzlyú. ⁶Rë Jesús tu' xöhui' na', rna:

—Gunna' quiu' yúgu'të xlatjgac nup ta'ná bë' ni len yöl-la' tsahui' quegac, le nadöd lu na'a yúgu'të lë ni, ati' nu rë'nzda' ru'a qui. ⁷Chqui' Li' uzechu zxibu' lahua' gunu' neda' zxön, yúgu'të lë ni gaqui quiu'!

⁸Bubi'ë didza' Jesús, rë' lei:

—Bcuit ga zoa', Satanás, le nayúj lu guich la'y le rë netu', rna: "Xanu' Dios tsej ladxu'u-në', len tuzë' Lë' gunu' xchinë'!"

⁹Ni'r bchë! Jesús Jerusalén tu' xöhui' na', ati' budxía Lë' cju'u gdau', len rë Lë'!

—Chqui' nacu' Zxi'në' Dios, busládzu'tsca' cuinu' ni ¹⁰le nayúj lu guich la'y, rna:

Dios gsölë'ë gbaz la'y queë!, láclenë' Li'!

¹¹Lu na'quë' luchisë' Li'

Cui tsajchegu'u guiöj, cugunu' zi' ni'u.

¹²Bubi'ë didza' Jesús, rë' lei:

—Nayúj lu guich la'y, rë netu': "Cutu si! bë'u Xanu' Dios."

¹³Cati' cutu budzöli yetú le si! bë' Jesús tu' xöhui' na', buzá' ga zoë' tu chi'idau'.

Rzu lahuë' Jesús runë' xchinë' luyú Galilea

¹⁴Böjë! Jesús luyú Galilea, dë lu në'ë yöl-la' huac queë' Dios Bö'

La'y. Gzë didza' ca nac queë', ati' gulayöni bunách nacuá' yúgu'të yödz gdu zbi'il. ¹⁵Busëdnë' bunách Jesús gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, ati' glun Lë' zxön yúgu'të bunách ni'!

Le benë' Jesús yödz Nazaret, ga nac ladzë'

¹⁶Ni'r budxinë' Jesús yödz Nazaret ga ni' gzxönë!. Cati' bdxin dza la'y quequë' bönni' judío, ca runczë' Jesús, gyazië' lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, ati' gzuinë' quië ulabë' tu le nayúj lu guich la'y. ¹⁷Guludödë' lu në'ë Jesús guich ga na' nayúj didza' bë'ë Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios. Cati' bsaljë' guich na', bdzölnë' ga nayúj lu guich le rna:

¹⁸Zóalenë' neda' Bö' La'y queë'
Xanru'

Le nubijë' neda' quizi queë'
Quië quíxjöi'da' bunách yechi'
didza' dxi'a.

Bsölë'ë neda' una' nup rac zi'
ládxu'dau'gac,

Len usyönda' nup nadzungac, ca
gac lulá,

Len una' bunách nachúl laugac,

Len uslá' bunách zoa nu runi
leygac zi',

¹⁹Len guna' lban qui dza ruzá'
ladxë'ë quegac bunách Xanru'
Dios.

²⁰Ni'r butubë' guich na' Jesús len bugu'ë lei lu në'ë bönni' run chi'ë yugu' guich la'y, ati' grö'ë. Ni'r gulaná' Jesús yúgu'të nup nudubgac lu yu'u na'. ²¹Gzu lahuë' Jesús rë' lequë':

—Na'a dza ni zoali' lbi'il',
rudxíncz le nayúj lu guich ni.

22Gulané! dxi'a queë' yúgu'të', len gulubanné! ca nac didza' dxi'a ru'ë, ati' ta'né!:

—¿Naru' clég bönni' ni zxi'në!
José?

23Rë' lequë' Jesús, rnë!:

—Nazx huëli' neda' lë ni ta'ná bunách, le rna: "Li!, bönni' ruún bunách, bun cuinu!" Lëzca' cni huëli' neda!: "Yugu' le byónitu' benu' Capernaum, ben ca' ga ni nac ladzu!"

24Gnë! ca' Jesús:

—Le nactë répa! Ibi'ilí!, chqui' zoë! bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios, cutu tun lë' ba la'n bunách uládz queë!. **25**Le nactë répa! Ibi'ilí!, gulacua'nu zian ngul uzéb luyú Israel yugu' dza ni' zoë! Elías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, cati' ni' cutu gul guiöj gdu ca tsonn iz yu xop beo! ati' guc gbin luyú na!, **26**san Dios cutu bsölé!ë Elías na' ga nacua'nu ngul uzéb nacua'nu luyú Israel, san bsölé!ë lë' ga na' zoanu ngul uzéb lu yödz Sarepta, le nabáb yödz Sidón. **27**Lëzca' cni, gulacuá' luyú Israel zian nup te'i huë! nudzu' ruzód dza ni' zoë! Eliseo, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, san cutu böaqueü' nitúë! bönni' nutsë'ë ladž bunách Israel na', san böaqueü' tuzë! Naamán, bönni' nababë! luyú Siria.

28Cati' gulayönné! didza' ni, gulaleyné! yúgu'të bönni' nacu'ë lu yu'u ga na' tu'dubë! tu'sédë! queë' Dios. **29**Ni'r gulayase! len gulubijë! Jesús ni'l ra' yödz. Gulaché!ë Lë' ga nac lë'i gui'a guiöj ga na' dë ladzqué! quië lusladzu'ë Lë' ga nac lë'i gui'a guiöj na!. **30**Ni'r gdödë! Jesús gatsj lahui'll ga na' nacu'ë, zhuötje!.

Tu bönni' yu'u lë' bö' xöhui'

31Ni'r gyijë! Jesús yödz

Capernaum luyú Galilea, ati' ni' busëdné! bunách yugu' dza la'y quequë! bönni' judío. **32**Gulubanné! ca nac le rusëdné! lequë! Jesús, le bë'ë didza' ca tu bönni' dë lu në'ë.

33Zoatë! ca' ni' lu yu'u ga na' tu'dubë! tu'sédë! queë' Dios bönni' yu'u lë' bö' xöhui', ati' bë'ë zidzj didza', **34**rnë!:

—Bsan netu!. ¿Bizxa rál-la'tu' quiu!, Jesús, bönni' Nazaret? ¿Naru' za'u usnitiu' netu'? Núnbë'a Li' nu nacu!. Bönni' La'y queë' Dios nacu!.

35Buzeynë! ba nadx bö' xöhui' na' Jesús, rë' lei:

—Bseyj ru'u len burúj lu bönni' ni. Ni'r gru'n lyu bönni' na' bö' xöhui' na' laugac bunách nacuá' ni' len burujtë lu bönni' na', san cutur bi ben queë!. **36**Gulubanné! yúgu'të! len glu'ë didza' tuë! len yetúë!, ta'né!:

—¿Bizxa didza' ni ru'ë? Len yöl-la' uná bë' len yöl-la' huac zxön rna bë' inë! yugu' bö' xöhui', ati' tu'rujtë bö' xöhui' na!.

37Gzë didza' ca nac queë' Jesús, ati' gulayöni bunách yúgu'të yödz gdu zbi'il.

Ruúnë! Jesús xna'nu ngul queë' Pedro

38Ni'r gyasë! Jesús len burujë! lu yu'u ga na' tu'dubë! tu'sédë! queë' Dios, ati' gyazië! lidxe! Simón. Ni' zoanu xna'nu ngul queë! Simón na', yu'unu tu xla, ati' gláta'yuë! lahuë! Jesús unë'-nu. **39**Gbiguë!ë Jesús ga na' dënu, ati' bulidzë! huë! xla na' yu'unu. La' brujtë tu xla na' yu'unu, ati' la' gyástënu len bë'nu le glahuë!.

Ruúnë' Jesús zian nup te'i

⁴⁰Cati' chrbia gbidz, guladxín ni' yúgu'té nup nacua'len lequë' nup na' te'i qui queégac guidzhué', ati' yjua'qué' leyagac ga na' zoë' Jesús. Lë' bxoan nélë' nup na' te'i, bunë' leyagac. ⁴¹Gulurúj ca' zian bö' xöhui' yu'ugac bunách te'i na'. Ta'bödxya'a bö' xöhui', ta'ná:

—Li' nacu' zxi'në' Dios.

Ni'r buzeynë' ba nadx yugu' bö' xöhui' na' Jesús, len cutu bë'ë latj la'ná, le nőzigac naquë' Cristo.

Runë' Jesús lban luyú Galilea

⁴²Cati' za' rení' yetú dza, brujé' Jesús Capernaum na', ati' gyijé' tu latj ca'z. Ni' guluguúlj Jesús bunách zian. Cati' guladxiné' ga na' zoë', glë'nnë' lutseynë' Lë', cui uzé'ë ga na' nacu'ë. ⁴³Ni'r gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Run bayúdx tsija' gap nacuá' yezica' yödz, tsjena' ca' ni' lban qui didza' dxi'a ca rna bë'ë Dios. Qui lë ni na' bsölë'ë neda' ni.

⁴⁴Cni guc, benë' lban yugu' yödz luyú Galilea len gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios bönni' judío.

Ta'dzunba' böл zian

5 Catí' ni' zoë' Jesús ra' nis zxön nazí' lei Genesaret, guluquí gulutsútsj Lë' bunách zian quië la'yoni xtidzë'ë Dios. ²Ni'r blé'inë' chop bárcodau' Jesús, zxoagac lu nis zxön ga na' nac ra' yu bidx, ati' narujquë' lë'igac bárcodau' na' bönni' uzón böл len ta'guibë' yözxj böл quequë'. ³Grenë' Jesús tu lë'i bárcodau' na', le naqui queë' Simón

Pedro, ati' gnabnë' lë' udxiguë'ë lei yeláti'dau' zi'tu' ga nac ra' yu bidx na'. Ni'r grölë' Jesús lë'i bárcodau' na', len rö'zë' ca' ni' rusëdnë' bunách zian nacuá' ni' lu yu bidx na!. ⁴Cati' budx bë'ë didza' Jesús, ni'r gudxë' Simón, rnë':

—Bsa' bárcodau' ni lu nis zxön ga na' rö' zil, ati' ni' gul-zál yözxj böл queëli' quië sönlit'-ba' böл.

⁵Bubi'lë' didza' Simón, rë' Jesús:

—Bönni' Usëdi, gdu yël chbentu' dxin len nituba' böл cutu rzöniut'-ba', san didza' quiu' gzálvara' lei.

⁶Cati' chgulazalë' yözxj na', gulazönë' ziántérba' böл ati' ráquitiqu' gröza' yözxj böл na!. ⁷Ni'r gululá' gulului'znë', gululidzë' lza'quë' naculë' yetú lë'i bárcodau' na' djaquë' láclenë' lequë'. Cati' guladxiné' ni' guludzé'ë'-ba' böл groptë bárcodau' na' ati' chraqui luhuöttj lu nis bárcodau' na!. ⁸Cati' blé'inë' lë ni Simón Pedro, ni'r buzechu zxibë' lahuë' Jesús, rnë':

—Bcuit ga zoa', Xan, le naca! bönni' dul-la'.

⁹Cni gnë' le radxi rdzöbnë' Pedro ni'a quecba' böл zian na' gulazönquë'-ba', len lëzca' cni guc quegac nup nacua'len lë'. ¹⁰Gladxi guladzöbnë' ca' Jacobo len Juan, yugu' zxi'në' Zebedeo, nup ni nacgac lzë'ë Simón Pedro na!. Ni'r rë' Simón na' Jesús, rnë':

—Cutu gádxinu!. Na'a su lau' gchë'u quia' bunách ca runu' rzönu'-ba' böл.

¹¹Cati' chguluschinë' yugu' bárcodau' na' ga nac ra' yu bidx, ni'r gulucanë' ni' yúgu'të, ati' zjáclenë' Jesús.

**Ruúnë' Jesús bönni' ré'inë'
huë' nudzu' ruzód**

¹²Cati' zoë' Jesús tu lu yödz ni', bdxinë' ga na' zoë' bönni' ré'itsquinë' huë' nudzu' ruzód. Catí blé'inë' Jesús, butság lahuë' lyu, len gúta'yuë' lahuë', rnë':

—Xan, chqui' rë'nnu', huac unu' neda'.

¹³Ni'r bulí në'ë Jesús len gdanë' lë'. Rë' lë':

—Rë'nda!. Gacu' dxi'a.

La' gbidxtë huë' nudzu' queë' bönni' na'. ¹⁴Ni'r gna bé'inë' lë' Jesús nutu nu guië' ca!. Gudxë' lë':

—Gyeaj, yajluí' cuinu' lahuë' bxuz, ati' yajnödzj quië le un dxi'a li' qui gda'ca gna bë'ë Moisés, lë na' uluí'i lequë' chböaucu'.

¹⁵Gzötér ca' didza' qui yöl-la' huac queë' Jesús, ati' guludúb ga na' zoë' bunách zian quië la'yöni xtidzë'ë len quië unë' lequë', ugüë' guidzhuë' quequë!. ¹⁶Ni'r buzé'ë ni' Jesús, gyijé' tu latj ca'z, ati' ni' bulidzë' Dios.

**Ruúnë' Jesús bönni'
huë' nacu'në' bin**

¹⁷Yetú dza, catí ni' rusédnë' bunách Jesús, rö'quë' ca' ni' yugu' bönni' gda'fariseo len bönni' gda'tu'sëdi taquë' zxba queë' Moisés, narujqué' yúgu'të yödz luyú Galilea len luyú Judea len lu yödz Jerusalén. Nac bë' dë lu në'ë Jesús yöl-la' huac queë' Xanru' Dios le ruúnë' bunách te'i nacuá' ni!. ¹⁸Ni'r guladxinë' ni' bönni' nua'quë' le deynë' bönni' huë' nacu'në' bin, ati' gulaguijë' nacx lunë' la'gu'ë lë' lu yu'u quië la'guixjë' lë' lahuë' Jesús.

¹⁹Cati' cutu guladzölnë' nacx lunë', le nacuá' ni' bunách zian, gulabenë' cju'u yu'u na' len gulasaljë' cju'u na!. Ni'r guluzötjë' ni' le deynë' bönni' huë' na', ati' gulaguixjë' lë' gatsj lahuë' bunách ni' lahuë' Jesús.

²⁰Cati' gúquibe'inë' Jesús ca na' ta'yejlë'ë Lë', gudxë' bönni' huë' na': —Bönni', yugu' dul-la' nabagu'u chbunít lahuë'.

²¹Ni'r gulazú lauquë' ta'zá' ladxí'quë' bönni' gda' tu'sëdi na' len yugu' bönni' gda' fariseo, ta'në':

—¿Nuzzxa caz bönni' ni rnë' le rucá'n Dios ca'z? ¿Nuzzxa caz gac unít lau dul-la'? Tuzë' Dios runít lahuë' dul-la'.

²²Ráquibe'inë' Jesús le ta'zá' ladxí'quë' ati' rë' lequë':

—¿Bizx quië rza' ladxí'li' cni?

²³Cutu nac baníg nu guiëz bönni' ni: “Yugu' dul-la' nabagu'u chbunít lahuá”, san nac baníg nu gun ga tsasë' len së'i ni'ë. ²⁴Guna' ga gnözili' dë lu na'a luyú ni neda', Bönni' Nuhöaquë' Gdu Bunách, yöl-la' uná bë' unít lahuá' dul-la'.

Ni'r gudxë' bönni' na' nacu'në' bin, rnë':

—Lí' rëpa', gyas. Bua' le deynu' len böaj lidxu'.

²⁵La' gyastë' bönni' huë' na' lauquë' ati' bu'ë lë na' gúti'në', zhuöjë' lidxë', rgu'ë Dios yöl-la' ba. ²⁶Gulanítsquinë' yúgu'të', ati' gulagu'ë Dios yöl-la' ba, len tádxiznë' ca', ta'në':

—Na'a blé'iru' le run ga rubániru'.

Jesús rulidzë' Leví

²⁷Gdöd glac lë ni brujë' ni' Jesús ati' blé'inë' tu bönni' uquízxj

lazgac bunách lë' Leví, rö'ë ga na'
ruquizxjé!, ati' Jesús rë' lë':

—Gda! neda!

²⁸La' gyasté! Leví, ati' buca'né'
yúgu'të, zéajlené! Jesús.

²⁹Gdöd ni', benë! Leví na' tu gü'i'i
huagu queë! Jesús ga nac lu yu'u lidxé!,
ati' gulacutë ni' zian bönni' uquízzj
len yela'quë! bönni' ta'bô'lénë! lequë!
tahuë!. ³⁰Ni'r gulané! quequë! bönni'
uséd queë! Jesús bönni' gdau' tu'sëdi
len yugu' bönni' gdau' fariseo, ta'né!:

—¿Bizz quië ri'l rágulenli' yugu'
bönni' uquízzj len yela'quë! bönni'
dul-la?!

³¹Bubi'ë didza! Jesús, rë' lequë!:

—Cutu naquincnë! nu un bunách
bönni' nacu'ë dxi'a, san bönni'
té'inë! naquincnë! nu un bunách.
³²Za'a, clég ulídzgaca!-në! bönni'
tsahui!, san za'a ulídzgaca!-në!
bönni' dul-la' quië lubí'i ládzi'quë!.

Ta'nabnë! Jesús ca nac qui yöl-la' run gubás

³³Ni'r gulanabnë! Jesús bönni'
gdau' na', ta'né!:

—¿Bizz quië tunë! gubás zian lzu
bönni' da'quë! Juan, len tu'lidzé'
Dios, ati' tunë! ca' cni bönni' da'quë!
yugu' bönni' gdau' fariseo, san
bönni' da'quë! Li' ti'l tahuë?!

³⁴Jesús rë' lequë!:

—¿Naru' huactsa gunli' ga lunë!
gubás bönni' nacu'ë lni qui yöl-la'
rutság na' tsal ni' zóalené! lequë!
bönni' rutság né'ë? ³⁵Huadxín dza
cati' gduë! ga nacu'ë bönni' rutság
né'ë. Dza ni'r lunë! gubás.

³⁶Ni'r benë! Isaqui' ca nac lë ni Jesús,
rë' lequë!:

—Nutu nu bönni' gchuguë! lari' cub
chnadía len cuijë! tstaca! le udé'ë

lë'i lari' tēb. Chqui' gunë! cni, clëgz
gac ditj lari' cub na', san lári'dau' na'
gruj lë'i lari' cub na' cutu tsajlöz lari'
tēb na!. ³⁷Lézca! cni, nutu nu bönni'
rguë'ë xisi uva cub lu rö'ö gul náquini
guid. Chqui' nu gun cni, ulá'a rö'ö gul
na' náquini guid xisi uva cub na', ati'
glalj xisi uva na', ati' gac ditj rö'ö gul
na!. ³⁸Qui lë ni na' ral-la' ca'aru' xisi
uva cub lu rö'ö náquini guid cub, ati'
groptë lac chi'i. ³⁹Chqui' zoa nu ri'l
xisi uva gul, cutu gué'nitë gui'j xisi
uva cub, le rna: "Nacr szxi' xisi uva
gul na!."

Ta'leycjë! deu zxoa' xtil dza
la'y bönni' uséd queë! Jesús

6 Cati' nac tu dza la'y quequë!
bönni' judío, rdödë! Jesús gap dë
yöl zxoa' xtil, ati' ta'leycjë! deu ga dxia
zxoa' xtil bönni' uséd queë!. Ta'zxúbi'ni
na'quë! lei len tahuë!. ²Ni'r gulanabnë!
lequë! bönni' gdau' fariseo, ta'né!:
—¿Bizz quië runli' le cural-la'
gunru' dza la'y?

³Bubi'ë didza! Jesús, rë' lequë!:
—¿Naru' cu nulábnili' ca benë!
David cati' gdunë!, ati' guladún
ca' nup nacua'len lë? ⁴Gyazië! lu
yu'u queë! Dios len gzxi'ë yöt xtil
tu'cu'ë lahuë! Dios, lë na' cutu ral-la'
gáguru!, san tuz bxuz dë latj lahuë!,
ati' gdahuë! lei David len bë'ë ca'
quegac nup nacua'len lë!.

⁵Ni'r gudxë! lequë! Jesús, rnë!:
—Naca' xani dza la'y neda!, Bönni'
Nuhuöaquë! Gdu Bunách.

Tu bönni' narequi' né'ë

⁶Cati' nac yetú dza la'y quequë!
bönni' judío, gyazië! Jesús lu yu'u
ga tu'dubë! tu'sëdë! queë! Dios len
busédnë! nup nacuá! ni!. Zoë! ca' ni'

bönni' narequi' nē'ë yubél. ⁷Tu'yúë' Jesúś bönni' gdau' tu'sédi len yugu' bönni' gdau' fariseo quië la'lé'iné' chqui' uné' lë' cati' nac dza la'y quequé' quië ludzölné' nacx luquíë' Lë!. ⁸Ráquibe'iné' Jesúś le ta'zá' ládx'i'quë', ati' gudxë' bönni' na' narequi' nē'ë, rné':

—Gyas. Gzui gatsj lahui'l ni.

La' gyasté' bönni' na', gzuiné'.

⁹Ni'r gudxë' yugu' bönni' gdau' na' Jesúś, rné':

—Unábitsqui'da' lbi'ili' tu didza!. ¿Naru' dë latj cati' nac dza la'y gunru' le nac dxi'a o gunru' le cunác? ¿Naru' dë latj uguél-la'ru' yöl-la' na'bán quegac bunách, o ugurarú' lei?

¹⁰Ni'r buyúë' Jesúś yúgu'të bönni' na' nacu'ë gdu cuitié', ati' gudxë' bönni' hué' na':

—Bli na'u.

Bulí nē'ë bönni' na', ati' la' böacté' nē'ë na!. ¹¹Ni'r gulaleyné' bönni' gdau' na', ati' glun xtídz'a'quë' la' légaczé' nacx bi luné' queë' Jesúś.

Rböë' Jesúś chinnuë' bönni' lacqué' gbaz queë'

¹²Dza ni' gyijé! Jesúś ga nac tu lu guí'adau!. Ni' bulidzé' Dios, ati' gdu yël béléné' Dios didza!. ¹³Cati' za' rení', bulidzé' bönni' da'quë' Lë!, ati' gröë' chinnuë' quië lacqué' gbaz queë!. ¹⁴Bulidzé'

Simón, (lë' ca' Pedro),
Andrés, (böchë'ë Pedro),

Jacobo,

Juan,

Felipe,

Bartolomé,

¹⁵Mateo,

Tomás,

Jacobo, (zxi'në' Alfeo),
Simón, (bönni' rui' ladzxé'ë yödz queë'),

¹⁶Judas, (böchë'ë Jacobo),
Judas Iscariote, (bönni' udödë'
Jesúś lu na'quë' bönni'
ludöddë' Lë').

Ruúnë' Jesúś bunách zian

¹⁷Bótjlené' bönni' gbaz queë' na'
Jesúś lu guí'adau' na', ati' guladxiné'
tu ga nac lachi', ga ni' nacu'ë zian
ca' bönni' uséd queë', nacuá'llen
lequé' bunách zian narujgac yúgu'të
yödz luyú Judea len yödz Jerusalén,
len yugu' yödzdau' dëgac ra' nis
zxön ga na' nacuá' yödz Tiro len
Sidón. Guladxín ni' bunách ni
quië luzé nagquë' xtidzé'ë Jesúś,
len luhuöaque' lu guidzhué' qui
queëqué'. ¹⁸Guluhuöaque' ca' bönni'
ni' ta'zaca' ta'gui'ë lu na'gac bö'
xöhui!. ¹⁹Yúgu'të bunách zian na'
tui' ládx'i'gac la'gán Jesúś le ruúnë'
yúgu'të' len yöl-la' huac queë'.

Nup nacgac bica' ba len nup nacgac bica' bayechi'

²⁰Ni'r buyúë' Jesúś bönni' uséd
queë' nacu'ë ni', len gudxë' lequé':

—Bica' ba lbi'ili', nacli' yechi'
ladxi', le gata' queëli' latj ga rna
bë'lë Dios.

²¹'Bica' ba lbi'ili' rdunli' na'a, le
huöljl'i'.

'Bica' ba lbi'ili' rbödxli' na'a, le
uzxidxli'.

²²'Bica' ba lbi'ili', le za' dza cati'
cula'le'i lbi'ili' dxi'a bunách len
lubíj lbi'ili' ga nacuá' len la'né' zi'
queëli', len lucá'n ca'z le nazí' lali'
ca tu le nac xöhui' le da'li' neda',
Bönni' Nuhuöaque' Gdu Bunách.

²³Gul-zí' xbey dza na' len gul-dziji, le nac zxön le gaqui queëli' yehua' yubá. Lézca' cni glunë' xuz xtau'gac bunách ni quequë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios.

²⁴'Bica' bayechi' lbi'ili', dë yöl-la' tsahui' queëli', le chdë le ruzi'li' xbey.

²⁵'Bica' bayechi' lbi'ili' nahuólj nadzé'ili' na'a, le huadunli'.

'Bica' bayechi' lbi'ili' ruzxidxli' na'a, le huí'nili' len cödx yéchi'li'.

²⁶'Bica' bayechi' lbi'ili' ta'né dxi'a queëli' yúgu'të bunách. Lézca' cni glunë' xuz xtau'li', gulané' dxi'a quequë' bönni' gulazi' yé'ë, gulané' nacquë' bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios.

Ral-la' gdxi'iru' nup cuta'le'i rë'u dxi'a

²⁷Gnë' ca' Jesús:

—Lbi'ili' zoali' ni ryónili' neda', rëpa' lbi'ili': Gul-dxí'i nup cuta'le'i lbi'ili' dxi'a. Gul-gún le nac dxi'a quegac nup tu'dí'i lbi'ili'. ²⁸Gul-náb lahuë' Dios gac dxi'a quegac nup tua' dö' queëli' len gul-lidzë' Dios gnábili'-në' gáclemë' nup ta'né zi' queëli'. ²⁹Chqui' nu capa' tsla'a xagu', bzë yetslá'a ca' xagu'. Chqui' nu cua lari' naxóa cudzu'u, bë' latj cua ca' zxau'. ³⁰Núti'téz nu bi gnab le dë quiu', bnödzj qui, ati' nu cua le naqui quiu', cutu unabu' lei. ³¹Ca ré'hili' lun queëli' bunách, lëzca' cni gul-gún quequë'.

³²Chqui' nadxi'izli' nup nadxi'igac lbi'ili', ¿bizxa yöl-la' ba gdél-li'li'? Lézca' cni tunë' bönni' dul-la', ta'dxi'inë' nup nadxi'igac lequë'. ³³Chqui' runli' le nac dxi'a quegac nup tun dxi'a queëli',

¿bizxa yöl-la' ba gdél-li'li'? Lézca' cni tunë' bönni' dul-la', runödzjli' quegac nup runli' löz lubí'i queëli', ¿bizxa yöl-la' ba gdél-li'li'? Lézca' cni tunë' bönni' dul-la', tu'nödzjë' quegac nup tun dul-la', le tunë' löz lubí'i quequë' lë na' gulunödzjë'. ³⁵Neda' rëpa' lbi'ili': Gul-dxí'i nup cuta'le'i lbi'ili' dxi'a len gul-gún le nac dxi'a. Gul-nödzj quegac bunách zal-la' cutu runli' löz nu ubí'i queëli'. Chqui' cni gunli', zxön nac le gata' queëli', ati' gacli' zxí'nczé' Dios, Nu nactér blau, le runë' Lë' le nac dxi'a quegac bunách cuta'dzág ládxí'gac len quegac bunách tua'dö'. ³⁶Gul-huechi' ladxi' bunách ca na' runë' Xuzli' Dios, ruhuechi' ladxé'ë yúgu'të bunách.

Cutu ral-la' gchugu bë'ru' qui lza'ru'

³⁷Gnë' ca' Jesús:

—Cutu glag yudxli' lza'li', ati' nutu nu glag yudx lbi'ili'. Cutu cuiaj bë'li' qui lza'li', ati' nutu nu cuiaj bë' queëli'. Gul-nít lau lza'li', ati' Dios unít lahuë' ca' lbi'ili'. ³⁸Gul-nödzj qui lza'li', ati' Dios gunnë' queëli'. Lunödzjë' queëli' le lurixë' len tu guin' rbixi le nac gdu, le naguír, len naguí gazxj ga rë', len zoatsca gba. Ca nac le rurixli', la' ca'z urixë' ca' queëli' Dios.

³⁹Benë' Isaqui' Jesús, rë' lequë':

—¿Naru' huactsa bönni' lau chul gchë'ë yetúë' bönni' lau chul? Cutu ca' gac, le la'bixë' gropë' tu yero. ⁴⁰Cutu ca' gacrë' blau bönni' usëd ca nu rusëdi lë', san cati' udx gzëdë' bönni' na', gaqué' ca nac nu na' rusëdi lë'.

⁴¹¿Bizz quië ruyú' bëbdau' yu'u yój lahuë' böchi' lza'u, len cutu

rlé'inu' le zxön yu'u yöj lau' li'?
42 ¿Naru' huactsa gui'u-në' böchi' lza'u: "Böcha'a, benn latj cuija' bëbdau' yu'u yöj lau'", len cutu rlé'inu' le zxön yu'u yöj lau' li'? Li', bönni' rulu'z tsahui' cuinu'. Gleaj zi'al le zxön yu'u yöj lau' li', ati' ni'r glé'inu' dxi'a quië cuiju' bëbdau' yu'u yöj lahuë' böchi' lza'u.

Le runru' nac bë' le nacru'

43 Gnë' ca! Jesús:

—Cutu gac cuia le xöhui' yag dxi'a. Lëzca! cni, cutu gac cuia le nac dxi'a yag xöhui!. **44** Cni nac, le rbia yag nac bë' ca nac yag na!. Cutu ruchibru' le rbia yag higo lu yag yötsi', len clëg lu bsequi' yötsi' cutu ruchibru' le rbia lba uva. **45** Didza' dxi'a ru'ë bönni' dxi'a le yu'u icj láxzi'dau'huë' le nac dxi'a, ati' didza' xöhui' ru'ë bönni' xöhui' le yu'u icj láxzi'dau'huë' le xöhui!. Rnë rú'aru' ca nac le yu'u icj láxzi'dau'ru'.

Chop ca gac udxiaru' xlibi yu'u

46 Gnë' ca! Jesús:

—¿Bizx quië rulidzli' neda!, rnali': "Xantu!, Xantu!", san cutu runli' ca rna bë'ida' lbi'ili'? **47** Ului'ida' lbi'ili' ca nac nu na' za' quia! len ryöni xtidza'a len run ca rna bë'ida' lei. **48** Nu ni nac ca bönni', cati' benë' lidxë', ga rë' bchö'në' len bdxië' xlibi yu'u ga nac lu guijö. Catil' bötj gba'u, bchö'n cuit yu'u na', san cutu gec uquïndj lei, le nulib ga nac lu guijö. **49** Na'a, nu ryöni xtidza'a len cutu run ca rna bë'ida' lei, nu ni nac ca bönni' benë' lidxë' ga nac lu yu'ca'z, cutu nunë' xlibi. Catil' bchö'n cuit yu'u na' gba'u, la' bguindjtë, ati' gbix dëra zö'ö qui.

Ruúnë'-bi' Jesús bi'i huen dxin queë' bönni' Roma

7 Cati! budx bë'lenë' lequë' didza' ni, gyazië' Jesús Capernaum. **2** Lu yödz ni' zoë' bönni' Roma, nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l len zoabi' bi'i huen dxin queë' nadxí'itsquinë'-bi', ati' bi'i ni ré'ibi' len chraqui gatbi!. **3** Cati! byönnë' bönni' ni didza' tu'ë bönni' ca nac queë' Jesús, la' bsöla'të' ga na' zoë' Jesús la'quë' bönni' gul tu'zéjni'në' bönni' judío, tsjóta'yuquë' lahuë' Jesús guidë' duhuenë'-bi' bi'i huen dxin queë' na' ré'ibi!. **4** Guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' gul tu'zejni'i na', ati' gláta'yuë' lahuë' gdu láxzi'quë', ta'në':

—Naquë! Isaca' bönni' na' gunu' queë' lë ni, **5** le runë' ba la'n bunách uládz queëru' len benë' queëru' yu'u ga rudubru' rusëdru' queë' Dios.

6 Ni'r gyéajlenë' lequë' Jesús. Catil' chzoa la'dxinë' lidxë' bönni' na', lë' bsölë'ë ga zë'ë Jesús la'quë' böchi' lzë'ë, të' Lë':

—Xan, rnë' bönni' na!: "Cutu ugwi'inu', le cutu naca' Isaca' tsaziu' lidxa' **7** len cutu naca' Isaca' guida' ga zu!. Qui lë ni na' cutu burúguida' guida' ga zu!. Bé'z didza' ati' huöáctëbi' bi'i huen dxin quia!. **8** Neda' ca', zoa nu rna be'i neda!, ati' nacu'ë ca' bönni' rjaquë' gdil-l rna bë'ida' lequë!. Rëpa'-në' tuë!: Gyeaj ni!, ati' rijë!. Rëpa'-në' yetüë!: Gda ni, ati' ridë!. Rëpa'-në' ca' huen dxin quia!: Ben dxin ni, ati' runë' dxin na!."

9 Catil' byönnë' didza' ni Jesús, bubannë' queë' bönni' na', ati'

bueycjë', len gudxë' bunách na' za'c
cúdzu'lë', rnë':

—Le nactë rëpa' lbi'ilí', nutu nu
bönni' Israel cutu rajxáqui'da'-në'
rejlë'ë neda' ca rejlé'ë neda' bönni' ni.

¹⁰Cati' guladxinë' bönni' na'
bsölë'ë lequë' bönni' nacu'ë lu në'ë
bönni' rjaquë' gdil-l, gulayazië' ga
nac lu yu'u lidxë' len gulalé'inë'
chböacbì' bi'i huen dxin na'.

Ruspanë'-bi' Jesús bi'i bönni' queënu ngul uzéb

¹¹Gdöd guc lë ni, ziji' Jesús yödz
Naín, dzagquë' Lë' bönni' uséd
queë' lenca' bunách zian. ¹²Cati'
bdixinë' gal-la' ra' yödz na', ni'
blé'inë' bönni' nua'quë'-bi' tubi' bi'i
bönni' nat zajcáchì'quë'-bi'. Bi'i
nat na' nacbi' la'z dui bi'i queënu
ngul uzébdau!. Zjaclen-nu ngul
uzéb na' zian bunách uládz queënu.
¹³Cati' blé'inë'-nu Xanru', buechi'
ladxe'ë-nu, ati' gudxë'-nu:

—Cultur cödxu!.

¹⁴Ni'r gbiguë'ë Jesús, gdanë'
da'a yag ga na' dëbi' bi'i nat na'.
Gulabözë' bönni' na' nua'quë'-bi',
ati' Jesús gnë':

—Bi'i, li' rëpa', gyas.

¹⁵Ni'r bubanbi'. Grö'bi' bi'i na'
zi'al natbi', ati' gzu laubì' rui'bi'
didza!. Budödë'-bi' Jesús lu na'nú
xna'bi'. ¹⁶Cati' gulale'i lë ni bunách
ni', gládxinë' yúgu'të', ati' gulagu'ë
Dios yöl-la' ba, ta'né':

—Blë'ë queëru' bönni' blau, ru'ë
didza' uláz queë' Dios. Dioscz
ráclenë' bunách queë'.

¹⁷Gzë didza' ca nac yöl-la' huac
queë' Jesús, ati' gulayöni bunách
yúgu'të yödz luyú Judea len yúgu'të
yödz gdu zbi'il.

Le rnabë' Juan, bönni' buquilë' bunách nis

¹⁸Gulaguíxjöi'në' Juan bönni'
da'quë' lë' yúgu'të lë ni runë' Jesús.
Bulidzë' Juan chopë' bönni' na'
da'quë' lë' ¹⁹ati' bsölë'ë lequë' ga na'
zoë' Jesús quië la'nabnë' Lë', la'né':
“¿I nacu' Li' Cristo, bönni' ral-la'
guidë', o naru' ral-la' köztl'-në'
bönni' yubl?” ²⁰Cati' guladxinë' ga
na' zoë' Jesús bönni' na' nasölë'ë
Juan, të' Jesús:

—Nasölë'ë netu' Juan, bönni'
buquilë' bunách nis, quië gnábitu'
Li', gnatu': “¿I nacu' Li' Cristo,
bönni' na' ral-la' guidë', o naru'
ral-la' köztl'-në' bönni' yubl?”

²¹La' na'z ruúnë' Jesús zian nup
te'i, yugu' bönni' huë' len bönni'
yu'ugac lequë' bö' xöhui', ati' zian
bönni' lau chul busaljë' yöj lauquë'.

²²Bubi'ë didza' Jesús, rë' chopë'
bönni' na' nasölë'ë Juan, rnë':

—Gul-tséaj, gul-tsajtixjöi'-në' Juan
ca nac le blé'ili' len le byónili'.
Tu'lé'inë' bönni' bchul lauquë'.
Tu'zé'ë bönni' glatsjë'. Nuhuöacquë'
bönni' güi'cnë' huë' nudzu' ruzöd.
Tu'yönnë' bönni' gulacödzuë'.
Nubanquë' bönni' glatië'. Ta'yönnë'
didza' dxi'a bönni' yechi'. ²³Bica' ba
nu cugác chop ladxi' za'len neda'
zal-la' cutu runa' ca raqui nu na'
ral-la' guna'.

²⁴Cati' guluzé'ë ni' bönni' na'
bsölë'ë Juan, gzu lahuë' Jesús rë'
bunách ni' ca nac queë' Juan, rnë':

—¿Bizxa brujli' yajyuli' lu latj
ca'z? ¿Naru' brujli' yajyuli' gui
rutá lei bö' reycj? ²⁵¿Bizxa caz
brujli' yajyuli'? ¿Naru' brujli'
yajyuli'-në' bönni' nacuë' lari'

záca'tsqui? Nőziczli' nacuá' lidxquë' bönni' ta'ná bë'ë nup nácugac lari' záca'tsqui len tu'zí' xbey yöl-la' tsahui'. ²⁶ ¿Bizxa caz bruqli' yajyuli'? ¿Naru' bruqli' yajyuli'-në' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios? Ja, répa' Ibi'ilí', ati' náctérë' blau ca nu rui' didza' uláz queë' Dios. ²⁷ Naqué' Juan bönni' na' nayúj lu guich la'y ca nac queë', rna:

Byutsca', rsöla'a-në' gbaz quia!,
nörë' ca Li!.

Bönni' ni upé'ë nöz ga tödu!. ²⁸ Neda' répa' Ibi'ilí': Gap nacuá' bunách, chqui' zoë' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios, cutu nacrë' blau ca Juan, bönni' na' buquilë' bunách nis, san nu nactér cuidi'z ga rna bë'ë Dios nactér blau ca Juan na'.

²⁹ Cati' gulayöni didza' ni bë'ë Juan bunách ni' len bönni' tu'quizxjë' lazgac bunách, gláquibe'inë' le nac tsahui' lahuë' Dios, len guladilë' ca' nis lu në'ë Juan, ³⁰ san yugu' bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' tu'sëdi taquë' zxba queë' Moisés cutu guladilë' nis lu në'ë Juan, ati' cni guc, guluca'në' ca'z le gu'nnë' Dios gunë' quequë'.

³¹ Gnë' ca' Xanru':

—¿Nacx usáqui'da' bunách dza ni zoaru' na'a? ¿Nacxcz nacquë'?

³² Nacquë' ca bi'ídau' ta'guitjbí'.

Ta'bö'bí' lu yë'y len ta'bödxya'abi'. Ta'nabi' tubi' yetubi': "Rucödxtu' queë'lí' gui san cutu rya'li'. Rul-lí' yéchi'tu' san cutu rbödxli'." ³³ Cni nacli' le bidë' Juan, bönni' buquilë' bunách nis, len cutu gdahuë' yöt xtil, len cutu gu'ë xisi uva, ati' rnali' queë': "Tu' xöhui' dzag lë'." ³⁴ Cati'

bida' neda', Bönni' Nuhüöaquë' Gdu Bunách, len ri'j rahua', rnali' quia': "Bönni' ni naqué' bönni' huáguxö'len bönni' ri'jé'. Naqué' lza'qué' bönni' tu'quizzxjë' len yezíca'rë' bönni' dul-la'." ³⁵ Répa' Ibi'ilí': Nac bë' nup napgac yöl-la' rejní'i queë' Dios ni'a qui le tun.

Le benë' Jesús lidxë' bönni' gdau' fariseo

³⁶ Bulidzë' Jesús gágulenë' lë' tsazxón bönni' gdau' fariseo, ati' gyazië' Jesús lidxë' bönni' na', len grölë rahuë'. ³⁷ Zoanu lu yödz na' ngul udá dzag, len cati' gnózinu rö'ë ráhuë' Jesús lidxë' bönni' gdau' fariseo na', ni'r bdxinnu ni' nua'nu bôga'dau' náquini guiój zaca' le yudz tu le rla' zxix. ³⁸ Cati' bdxinnu zaca' cúdzu'lë' Jesús, grö'nu xni'ë rbödxnu. Ni'r gzu launu rgu'nu nis rbödxnu ni'ë Jesús len ruzxinu ni'ë len guitsa' icjnu. Butság launu ni'ë len glu'nu ni'ë lë na' rla' zxix. ³⁹ Cati' blé'inë' lë ni bönni' gdau' fariseo na' nulidzë' Jesús, gza' ladxe'ë, rnë': "La'naru' naqué' bönni' ni bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios, huáquibe'inë' nuzxa na' len nacx nacnu ngul ni rgannu Lë', le nacnu ngul udá dzag." ⁴⁰ Ni'r gudxë' bönni' fariseo na' Jesús, rnë':

—Simón, dë tu le ral-la' gyëpa' li'.

Bubí'ë didza' bönni' na', rnë':

—Gna, Bönni' Usëdi.

⁴¹ Jesús rë' lë':

—Zoë' bönni' dë dumí queë' ati' nacu'ë chopë' bönni' tal-lë'ë dumí queë'. Tuë' bönni' na' ral-lë'ë queë' lazxjë' qui chop iz, ati' yetué' na' ral-lë'ë queë' lazxjë' qui chop beo'. ⁴² Le cudé quequë' dumí luguizxjë'

lë na' tal-lë'ë queë', qui lë ni na'
bunít lahuë' gropë' lë na' tal-lë'ë
queë'. Gnatsca' na'a. ¿Núzxalë'
bönni' chopë' ni gdxí'lrnë' bönni'
na' bunít lahuë' lequë'?

⁴³Bubi'ë didza' Simón na', rnë':
—Ráquida' neda', bönni' na'
rál-la'rë' queë' dumí, lë na' bunít
lahuë'.

Jesús gudxë' lë':

—Le nacz rnau'.

⁴⁴Ni'r bueycjë' Jesús, ati' ni'
ruyúë'-nu ngul na', rë' Simón:
—¿Naru' rlé'inu' ngul ni? Gyazia'
lidxu' ati' cutu bennu' quia' nis
quibda' ni'a, san glu'nú ni'a nis
rbödxnu ngul ni, len buzxinu ni'a
len guitsa' icjnu. ⁴⁵Cutu butság
lau' neda', san cati' bdxintea' lidxu',
cutu ruzúa dxinu ngul ni, rutság
launu ni'a. ⁴⁶Cutu glu'u icja' le
za, san glu'nú ni'a lë na' rla' zxix
ngul ni. ⁴⁷Qui lë ni na' rëpa' li',
dul-la' zian nabága'nu ngul ni,
chgyu'u yöl-la' runít lau quegac, ati'
nadxfí'itsquinu neda!. Nu na' Dios
runít lahuë' lei láti'dau'z, láti'dau'z
nadxfí'i Dios nu na'.

⁴⁸Ni'r gudxë'-nu ngul na' Jesús, rnë':
—Dul-la' nabagu'u chgyu'u yöl-la'
runít lau qui.

⁴⁹Gulazú lauquë' tē lza'quë' bönni'
na' ta'bó'lénë' Jesús tahuë', ta'né':
—¿Nuzxa caz bönni' ni, runít
lautsë' ca' dul-la'?

⁵⁰Ni'r gudxë'-nu ngul na' Jesús, rnë':
—Le réjlë'u neda', chbuláu' li'.
Böaj lidxu', zoa dxi ladxu'u.

Ngul táclennu Jesús,
ta'gu'nú le tahuë'

8 Gdöd glac lë ni, gdë' Jesús
gap nacuá' zian yödz zxön

len yugu' yödzdau', ati' ni' benë'
lban len gdíxjö'ë didza' dxi'a ca rna
bë'ë Dios, dzagquë' Lë' idxínnutë'
bönni' uséd queë'. ²Dzagcnu ca'
Lë' la'cnu ngul bunë' lecnu Jesús,
bubijë' bö' xöhui' yu'ugac lecnu,
len bugtúë' yugu' guidzhuë' quecnu.
Nútsa'nu ladjcnu María, lënu ca'
Magdalena, ngul na' bubijë' gadx
bö' xöhui' yu'ugac lënu. ³Nútsa'nu
ca' ladjcnu Juana, ngul queë'
Chuza, bönni' dë lu në'ë le dë lidxë'
Herodes, len nútsa'nu ca' ladjcnu
Susana. Ta'gu'nu le tahuë' Jesús
len yugu' bönni' uséd queë' ngul
ni len zianrnu ca', tu'nödzjnu le dë
quecnu.

Runë' Isaqui' Jesús ca
nac queë' bönni' guz

⁴Gularúj yugu' yödz ni' bunách
zian, guladxín ga na' zoë' Jesús.
Cati' guludubë' ga na' zoë', Lë' benë'
Isaqui', rë' lequë':

⁵—Brujë' bönni' guz, zjësië'
xseydau!. Cati' ni' zjësië', guluhuóxj
ga nac la' nöz la'gac xseydau'
na', ati' gululíb leygac bunách.

Guladxinba' ca' bguindau',
glé'jba' xseydau' na' dzö' la' nöz.

⁶Guluhuóxj yela'gac xseydau' na'
lyu ga rö' guiøj. Cati' gulalén
xseydau' na', la' gulabidxtë le

cunalupa' yu na!. ⁷Guluhuóxj
yela'gac xseydau' na' ga gululén lba
yötsi!. Tsazxón gulazxón lba yötsi'

na' len xseydau' na', ati' gularöli
xseydau' na' gulalén, lba yötsi' na',
len glun ditj leygac. ⁸Guluhuóxj

yela'gac xseydau' na' ga nac luyú
dxi'a. Cati' chgulazxón, gulunödzj.

Tu dxigu' na' bunödzj yetú

gayua'tér xseydau' ca!.

Cati' budx gnë' cni Jesús, bë'ë zidzj didza', rnë':
 —Nu zoa nag len ryöni ral-la' uzé nag.

Bizx quië runë! Isaqui' Jesús
9 Ni'l'r gulanabnë! Jesús bönni'
uséð queë!, ta'né!:
 —¿Bizxa rë'ni gna lë na' benu' Isaqui'?

10 Jesús gudxë! lequë!:
 —Dios ruzéjni'në! lbi'il'i le nagachi' ca rna bë'ë Lë', san yezica' bunäch ni, ruí'lena' lequë! didza' le runa' Isaqui' quië cati' luyúë!, cutu la'lé'inë!, len cati' la'yönnë!, cutu la'yéjni'në!.

Rguíxjö'ë Jesús le ruluí' le benë! Isaqui'

11 Gnë! ca! Jesús:
 —Cni nac le ruluí' lë na' bena' Isaqui': Xseydau' na' nac xtidzë'ë Dios. **12 Xseydau' na' guluhuóxj la' nöz tu'lui'** ca rac quegac nup ni ta'yöni didza' na' san la' za'të tu' xöhui' len rguia didza' na' bdxin lu icj ládzi'dau'quë! bönni' na', cui la'yejlë'ë len cui lulé!. **13 Xseydau' na' guluhuóxj lyu ga rö' guiój tu'lui'** ca rac quegac nup ni ta'yöni didza' na' len tu'dzijnë! ta'zi'ë lei, san nacquë! ca xseydau' na' cutu ben lui. Tu chi'z ta'yejlë'ë, le rdxin le rzi' bë' lequë!, ati' la' tu'huötäte ládzi'quë!. **14 Xseydau' na' guluhuóxj ga gululén lba yötsi' tu'lui'** ca rac quegac nup ta'yöni didza' na', len cati' chgulayönnë!, tun nigui lequë! yugu' le tui' ládzi'quë! yödzlyú ni, len yugu' yöl-la' tsahui' qui, len yugu' le ta'dzág ládzi'quë! tac ni, ati' cutu run dxin didza' na' lu

icj ládzi'dau'quë!. **15 Xseydau' na' guluhuóxj** ga nac luyú dxi'a tu'lui' ca rac quegac nup ni, gdu ládzi'quë! ta'yönnë! didza' na' len ta'gu'ë tsutsu lei lu icj ládzi'dau'quë!, ati' lu yöl-la' rböz zxön ladxi' tunë! ca rna didza' na'!

Runë! Isaqui' Jesús qui le rgu'u yení' lidxrú'

16 Gnë! ca! Jesús:

—Cutu ca' ruquel-lë'ë gui' bönni' ati' la' rudúsitë' lei gui'n, len cutu rgu'ë lei zxani le ráti'në!, san ruzóë! lei xlatj ga nac lna' lu yu'u, ati' luzí' xbey gui' na' nup la'yáz ni!. **17 Gla' lahui yúgu'të** le nagachi!, ati' gac bë' len gruj ga lna' yúgu'të le rac balánz.

18 'Qui lë ni na', gul-zé nagli', le huadél-li'në! yelati' bönni' ruzóë' tsutsu icj ládzi'dau'huë! didza' ryönnë!, huazi'rë! xtidzë'ë Dios, san bönni' curuzóë' tsutsu icj ládzi'dau'huë! didza' ryönnë!, huadúa didza' na' byönnë!.

Xnë'ë Jesús len yugu' bönni' böchë'ë

19 Ni'l'r guladxinë! ga na' zoë! Jesús xnë'ë len yugu' bönni' böchë'ë, san cutu guc la'biguë'ë gal-la' ga zoë' le nacuá' ni' bunäch zian. **20 Zoa ni' nu bulídz Jesús, rna:**

—Nacu'lë lö'a xna'u len yugu' bönni' böchu'u, të'nnë! luí'lenë! Li' didza'.

21 Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë!:

—Nup ni ta'yöni xtidzë'ë Dios len tun ca rna, bönni' ni nacquë! ca xna'cza' len yugu' bönni' böch'i'cza'!

Jesús rbequi dxië' bö' bdunu'

22 Tu dza grenë! Jesús tu lë'i bárcodau', dzagquë! Lë! bönni' uséð queë!, ati' Jesús rë' lequë!:

—Huadődtsca'ru' yetslá'a nis zxön ni.

Ni'r zjacté'. ²³Tsal ni' ta'dödä' lu nis zxön na', rasië' Jesús. Ni'r gzu lau reycj bö' bdunu' lu nis zxön na', ati' chraqui huötj zxan nis bárcodau' na' len zoa banádx quequé'. ²⁴Ni'r gulabiguë'ë ga dë' Jesús len guluspanë' Lé', ta'né':

—iBönni! Usëdi! iBönni! Usëdi!
Chraqui huötjru' lu nis.

Cati' bubanë' Jesús, bulidzë' bö' na' reycj len nis na' ryas rdxiatsca, ati' gzoa dxi bö' na' reycj len grö' dxi lu nis zxön na'. ²⁵Ni'r gudxë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, rnë':
—¿Naru' cu réjlë'lí' Dios?

Gládxinë' lequë' len tu'bannë'. Glë lza'quë', tuë' yetúë':

—¿Nuzxa caz bönni' ni? Rna bé'inë' bö' reycj len nis zxön, ati' tun ca rna xtidzë'ë.

Bönni' yödz Gadara yu'u lë' bö' xöhui'

²⁶Ni'r guladxinë' lu xyuquë' bönni' Gadara, le dë yetslá'a nis zxön ca dödl ga dë luyú Galilea.
²⁷Cati' brujë' lë'i bárcodau' na' Jesús ga nac lu yu na', dutsgauë' lë' bönni' yödz na!. Chgdzey yu'u lë' bö' xöhui', len cutur racuë' lari' len cutur rzoë' lu yu'u, san nun xlatjë' lu bloj ga nadjgac yero ba. ²⁸Cati' blé'inë' Jesús bönni' na' yu'u lë' bö' xöhui', grödxyë'ë zidzj, ati' buzechu zxibë' lahuë' Jesús len bë'ë zidzj didza', rnë':

—¿Bizxa ral-la'a quiu!, Jesús,
Zxi'në' Dios náctérë' blau? Ráta'yua'
lau' cui usaca' zi'u neda!

²⁹Cni gnë' le chgna bé'inë' Jesús
bö' xöhui' na' urúj lu bönni' na'.

Zian lzu zí'atël brix butultsca bönni'
na' bö' xöhui' na', ati' glúguë'ë
lë' du guia bönni' yödz ni' len
gulusijnë' bregui' guia ni'a né'ë, san
blë'ë yugu' du guia na', ati' bchë'
lë' lu latj ca'z bö' xöhui' na' yu'u lë'.
³⁰Ni'r gnabnë' bö' xöhui' na' Jesús,
rnë':

—¿Bi leu'?

Bö' xöhui' na' gudx Lé':

—Le Zian lea!

Cni gna le yu'ugac lë' bö' xöhui'
zian. ³¹Ni'r gláta'yu lahuë' Jesús bö'
xöhui' na' cutu gsölë'ë leygac latj
chul quegac nup natgac. ³²Nacua'ba'
ca' ni' tu cö'ba' cuch zian ta'daba'
táguba' lu guí'adau' ni', ati' gulanáb
yechi' Jesús bö' xöhui' na' gu'ë
leygac latj tsajtsu'ugac cuch
zian na!. Jesús bë'ë leygac latj.
³³Gulurúj lu bönni' na' bö' xöhui',
len yajtsu'ugac cuch zian na!, ati'
yjacba' cuch zian na' ga nac lë'i
guiøj. Yajbixcba' lu nis zxön, ati' ni'
gulayépiba' nis.

³⁴Cati' gulalé'inë' ca na' guc
quecba' bönni' tu'yuquë'-ba' cuch
zian na!, gladxi guladzöbnë'.
Gulazxundjë' ni', ati' yhuójquë'
yajtíxjöi'cnë' nup nacuá' yödz na'
len nup nacuá' ladj guixi' ni'. ³⁵Ni'r
gularujë' bönni' yödz na', yajyuquë'
lë na' guc. Cati' guladxinë' ga na'
zoë' Jesús, gulalé'inë' bönni' na'
gulayú'u lë' bö' xöhui', rö'ë xni'ë
Jesús. Nacuë' lari' len dxí'adau'
chzoë', ati' gládxinë'. ³⁶Gulaguixjöi'
lequë' ca guc nup na' gulale'i lë na'
guc, böaqué' bönni' na' gulayú'u
lë' bö' xöhui'. ³⁷Ni'r gláta'yu lahuë'
Jesús urujé' lu xyugac yúgu'të
bunách zian na' quegac yödz
nababgac Gadara na!, le tádxinë'.

Bubenë' Jesús lë'i bárcodau' na'
zhuöjë! ³⁸Gúta'yuë' lahuë' Jesús
bönni' na' gulurúj lë' bö' xöhui' na'
gu'ë lë' latj tséajlenë' Lë' tsazxöñ.
Gna bé'inë' lë' Jesús uga'në' ni',
rnë':

³⁹—Böaj lidxu!. Yajtixjöi' bunách
uládz quiu' yugu' le zxön benë'
quiu' Dios.

Böjë' lidxë' bönni' na', ati' buzë'
didza' gdu lu yödz ni' ca nac le zxön
benë' queë' Jesús.

Ruúnë'-bi' Jesús bi'i ngul queë' Jairo
lencä' ngul na' gdannu lari' nacuë'

⁴⁰Cati' budxinë' Jesús yetslá'a nis
zxön na', guludziji queë' bunách
zian nacuá' ni', le ta'bözë' Lë'
yúgu'të!. ⁴¹Ni'r bdxinë' ga zoë'
Jesús Jairo, bönni' blau qui yu'u ga
tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni'
judío. Byechuë' xni'lë Jesús len
gúta'yuë' lahuë' tsijë' lidxë!. ⁴²Cni
benë' le zoabi' tubi' bi'i ngul queë',
chraqui gatbi'. Nacbi' bi'i tuticz
queë' len yu'ubi' ca chinnu iz. Tsal
ni' zijke' Jesús, naugac Lë' bunách
zian, tu'quír Lë'.

⁴³Nútsa'nu ladji bunách zian na'
ngul, chguc chinnu iz rzaca' rgui'nu,
cutu ruhu'i rön queënu qui huë'
quégaccznu ngul, ati' chbutönu dëra
le dë queënu, rguizxjnu nup tu'ún
bunách, san cutu guc nu bönni'
unë'-nu. ⁴⁴Gbígaa'nu zaca' cídzul'lë'
Jesús len gdannu rui'i lari' nacuë',
ati' la' bui'të huë' rön queënu.

⁴⁵Ni'r gnabnë' nup nacuá' ni'
Jesús, rnë':

—¿Nuzxa na' gdan neda'?

Guladá'baguë'ë yúgu'të!. Ni'r glë'
Lë' Pedro len nup nacua'len lë',
ta'në':

—Bönni' Usëdi, nacuá' ni bunách
zian, tu'quír Li', len tu'dxiguë'ë
Li', ati' érnatsu!: “¿Nuzxa na' gdan
neda”?

⁴⁶Ni'r Jesús gnë':

—Zoa nu gdan neda', le
gúquibe'ida' bruj neda' yöl-la' huac
le ruún bunách.

⁴⁷Cati' ráquibe'inu ngul na'
nöznë' Jesús le bennu, ni'r gzxiznu.
Byéchunu xni'lë Jesús len gdíxjöi'nu
Lë' laugac bunách zian na' bizx
quië na' gdannu lari' nacuë' len ca
na' guc, la' böáctënu. ⁴⁸Ni'r Jesús
gudxë'-nu:

—Zxi'na', le réjlë'u neda' chböacu'.
Böaj lidxu', zoa dxi ladxu'u.

⁴⁹Cati' ni' ru'ë didza' ni Jesús,
bdxinë' ni' bönni' zë'ë lidxë' bönni'
blau na' qui yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë'
queë' Dios, ati' gudxë' bönni' blau
na':

—Chgutbi' bi'i nguldau' quiu'.
Cutur upizxjnu'-në' Bönni' Usëdi.

⁵⁰Cati' byönnë' lë ni Jesús, bubilë'
didza', rë' bönni' blau na':

—Cutu gádxinu!. Gyejlë'z Dios.
Huöacbì' bi'i nguldau' quiu'.

⁵¹Cati' gyazië' Jesús yu'u na', cutu
bë'ë latj nu tsazlen Lë' san légaczë'
Pedro len Jacobo len Juan, lencä'
xuz xna'bi' nguldau' na'. ⁵²Ta'bódx
nup nacuá' ni'. Ta'bódx yechë'ë
queëbi' bi'i nguldau' na', ati' rë'
lequë' Jesús, rnë':

—Cutur cödxli'. Cutu natbi'
nguldau' ni'. Raszbi'.

⁵³Gulutitjë' Lë' le nözcñë' chnatbi'.

⁵⁴Ni'r gdel-lë'ë na'bi' Jesús len bë'ë
zidzj didza', rnë':

—Bi'i nguldau', gyasch.

⁵⁵Ni'r bu'u bö' nacczbi', bubanbi',
ati' la' gyástëbi!. Gna bé'inë' lequë'

Jesús lu'ë le gágubi!. ⁵⁶Gulubannë' xuz xna'bì', san Jesús gna bél'inë' lequë' nutu nu lë' ca na' guc.

Rsölë'ë Jesús bönni' uséd queë' tsjenquë' lban

9 Ni'r butubë' Jesús idxínnutë' bönni' uséd queë', ati' budödë' lu na'quë' yöl-la' huac len yöl-la' uná bë' lubijë' bö' xöhui' yu'ugac bunách, len luúnë' nup te'i. ²Bsölë'ë lequë' tsjenquë' lban ca rna bë'ë Dios len tsajhuenquë' nup te'i.

3 Jesús gudxë' lequë':

—Cutu bi gua'lli' quië la' nöz, ni xuyagdau', ni yöøj, ni yöt, ni dumí, len cutu gxoa yenil' chop lari!. ⁴Bítitëz yu'u ga tsazli', gul-zóá ni' cati' uza'rli' yödz na!. ⁵Gáti'tëz ga cutu lun lbi'il'i' ba la'n bunách, gul-rúj yödz na' len gul-cuíb bëchtö da' lalabli', le ulu'l'i lequë' nagá'n zxguia' nabága'quë'.

⁶Ni'r gularujé' bönni' uséd queë' na!. Guladödë' yúgu'të yödzdau', tunë' lban qui didza' dxi'a, len tu'únë' nup te'i yúgu'të lu yödz na'.

Ca gutië' Juan, bönni' buquile' bunách nis

⁷Byönnë' Herodes, bönni' rna bë'ë, ca nac yúgu'të le runë' Jesús, ati' grö'ë baguí'i, le ta'ná bunách:

—Juan na' chbubanë' lu yöl-la' gut.

⁸Yela'quë' ta'né':

—Chbulé'ë Elías, bönni' na' bë'ë didza' uláz queë' Dios.

Yela'quë' ta'né':

—Chbubanë' bönni' bitsë'ë bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios dza ni'të.

⁹Herodes na' gnë':

—Juan na' brixá' yenë'. ¿Nuzxa caz bönni' ni, ryönda' queë' runë' yugu' lë ni?

Rzu rbö'ë Herodes glé'inë' Jesús.

Rugahuë' Jesús chiún gayuá' bunách

¹⁰Cati' guludxinë' ga zoë' Jesús bönni' gbaz nasölë'ë Lë', gulului'inë' Lë' yúgu'të le glunë!. Ni'r bchë'ë lequë' quizi Jesús. Yjaquë' tu latj ca'z lu xyu yödz Betsaida. ¹¹Cati' chnózigac lë ni bunách, yajnaugac Lë', ati' Jesús benë' lequë' ba la'n len bë'lenë' lequë' didza' ca rna bë'ë Dios, ati' bunë' nup te'i.

¹²Cati' chza' ral dza na', gulabiguë'ë ga zoë' Jesús idxínnutë' bönni' gbaz queë', len té' Lë':

—Busöla' bunách ni tsjac gap dë yödzdau' len gap dë yu'udau' gdu zbi'il quië tsajtiljquë' gap luga'në' len bi lahuë', le nac latj ca'z ga ni zoaru'!

¹³Ni'r Jesús rë' lequë':

—Gul-gu'ë lbi'il'i' le lahuë'!

Të' Lë':

—Gayu'z yöt xtildau' dë len chopzba' bö'l dëba' queëtu', o ¿narü' huayéajtsatu' tsjö'utu' le lagu bunách zian ni?

¹⁴Nacu'ë ni' ca chiún gayu'ë bönni'. Ni'r gudxë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, rnë':

—Gul-gún ga la'bö'ë tu cö' hueajquë', lac ca chiún hueajquë'.

¹⁵Cni glunë' ati' gulabö'ë yúgu'të'.

¹⁶Ni'r gdel-lë'ë Jesús gayu' yöt xtil na' len chopba' bö'l na', ati' bchis lahuë' ruyúë' luzxbá, len rë' Dios: "Xclenu!". Ni'r buzxuzxjé' leygac len bë'ë quequë' bönni' uséd queë' quië lucu'ë laugac bunách na!. ¹⁷Glahuë' yúgu'të' len guluhuöljnë'. Gdöd na' gulutubë' yugu' le nagá'n, ati' guludzé'ë gdu chinnu bdö'a.

Rnë' Pedro Jesús naquë' Cristo

¹⁸Tu dza tsal ni' zoë' quizi Jesús, rulidzë' Dios, ati' dzagquë' Lë'

bönni' uséd queë!, gnabnë! lequë!
Jesús, rnë!: —

—cNuzxa ta'ná bunách nu naca'?

¹⁹Gulubi'ë didza', ta'né!:

—Ta'ná la'gac bunách nacu' Juan,
bönni' buquilë! bunách nis. Ta'ná
yela'gac nacu' Elías, ati' ta'ná
yela'gac nacu' bönni' bitsë! bönni'
glu'ë didza' uláz queë! Dios dza
ni'té, nubanë! lu yöl-la' gut.

²⁰Ni'r gnabnë! lequë! Jesús, rnë!:

—Nazx lbi'ili',  nuzxa rnalí! naca'?

Bubi'ë didza' Pedro, rnë!:

—Nacu' Cristo nasölë! Dios.

Rguíxjö!ë Jesús ca zi'a ludöddë! Lë!

²¹Ni'r gudxtsquë! lequë! Jesús len
gna b 'inë! lequë! nutu nu l ' Nu
naquë! L !. ²²Ni'r r ! lequë!:

—Run bayúdx saca' qui'a neda',
B nni' Nuhuöaquë! Gdu Bun ch,
zian le gac quia'. Luca'n ! neda' ca'z
b nni' gul tu'zejni'i len yugu' bxuz
un  b ! len b nni' gdau' tu's di.
Lud dd ! neda', san t d tsonn dza
Dios uspan ! neda' lu y l-la' gut.

²³Gudx ! ca' y gu't !:

—Chqui' r 'nn ! b nni' t !ë neda',
ral-la' uz  ! tsla'l le naqui que !
len gaqu ! ca b nni' zиж ! zajt ! 
l 'i yang cruz, ati' ni'r gac t !ë neda'.
²⁴N ti't z b nni' rui' ladx !  gun

chi'  y l-la' na'b n que !, uniti !
lei, san b nni' uniti ! y l-la' na'b n
que ! le d !  neda', b nni' ni gata'
que ! y l-la' na'b n gdu. ²⁵Cutu bi
uzi'  xbeb nni' chqui' utub ! que !
y gu't ! le d  y dzly ! ni san uniti !
tsaz y l-la' na'b n que !. ²⁶Nu
b nni' rutui'n ! neda' len rutui'n !
ca' xtidza'a, l zc a' neda', B nni'
Nuhu aqu ! Gdu Bun ch, utui'da'
b nni' na' cati' hu da' dun  b 'a,

dzaggac neda' y l-la' yen ! que !
Xuz ! len y l-la' yen ! quequ ! gbaz
la'y que ! Dios. ²⁷Le nact ! r pa'
lbi'ili', nacu ! ni la'qu ! b nni' cutu
lati ! cati' la'l 'irn ! dza dun  b 'e
Dios.

Rdza' ca rna' lahu ! Jesús

²⁸Cati' b za'a xunu' gbidz gd d
b 'e yugu' didza' ni Jesús, ni'r
bch !ë Pedro len Juan len Jacobo,
ati' gren ! tu lu gu 'adau', ga na'
bulidz ! Dios. ²⁹Tsal ni' ru 'len !
Dios didza', bdza' ca rna' lahu !,
ati' b oc chguichdau'z lari' nacu !
len gy p y s yen !. ³⁰Ni'r gululu !
lauqu ! ga zo ! L ! chop ! b nni'
tu 'len ! L ! didza'. Nacqu ! Moisés
len El as. ³¹Gulay p ! y s yen !
chop ! ni len tu 'len ! Jesús didza'
ca zi'a uz !  yödzlyú! ni, gati ! lu
y dz Jerusalén. ³²Zal-la' chractsca
lasi ! Pedro len nup nacua'len l ',
bayúdx gulana'z ! ta'l 'in ! y l-la'
yen ! que ! Jesús len chop ! na'
nacu 'len ! L !. ³³Cati' guluz !  e ni'
chop ! na' ga na' zo ! Jesús, ni'r
Pedro gudx ! L !:

—B nni' Us di, dxi'a nac zoaru' ni.
G ntsc tu' tsonn yu'u l  ga'dau', tu
qui', yet ! que ! Moisés, len yet !
que ! El as.

Cutu nüzü!  Pedro bi na' rn !:

³⁴Tsal ni' ru !  didza' ni, la' gr t 
b aj bucachi' lequ !, ati' gl dixin !
le nacu ! lu b aj na!. ³⁵Ni'r by n
chi'li Nu rui' didza' lu b aj na', rna':

—B nni' ni naqu ! Zxi'na'.

Nadxi'ida' L !. Gul-z ! nagli' didza'
gu' .

³⁶Cati' budx b ! didza' chi'li
na', tuz ! Jesús nag !nlen ! lequ !.
Ta'cu ! dxi ! b nni' us d que !,

ati' dza na' nutu nu glë' ca nac le gulalé'inë'.

**Ruúnë'-bi' Jesús bi'i bönni'
yu'u-bi' bö' xöhui'**

37 Cati' za' rení' yetú dza guluhuötjë' lu guí'adau' na' Jesús len bönni' na' dzagqué' Lë!, ati' gularúj bunách zian dutsaggac Jesús. **38** Ni'r bë'lë zidzj didza' tu bönni' nutsë'ë ladj bunách zian na'. Bulidzë' Jesús, rnë':

—Bönni' Usëdi, ráta'yua' lau' duyú'-bi' bi'l bönni' quia' le nacbi' bi'i tunicz quia!. **39** Yu'u lëbi' bö' xöhui' run ga rbödxya'abi' len ruxiztsca lëbi!. Run ga rbia bdxina' zidi' rú'abi' len ruríx rutultsca lëbi!, len gatga rusán lëbi!. **40** Gúta'yua' lauquë' bönni' usëd quiu' lubijë' lei, san cutu gulazáqui'në!.

41 Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Lbi'ili', curéjlë'li' len nachixi icjli'. ïGáca'xtë ral-la' sóalena' lbi'ili' len gua' glena' queëli? Djua'-bi' ni bi'i bönni' quiu'.

42 Cati' ni' za'bi' rbíga'bi' ga na' zoë' Jesús, brix butultsca lëbi' bö' xöhui' na', ati' gdil-lë' bö' xöhui' na' Jesús len bunë'-bi' bi'i bönni' na!. Ni'r bugulë'-bi' lu në'ë xuzbi!.

43 Gulubani yúgu'të bunách ni' ca nac yöl-la' huac zxön queë' Dios.

**Rguíxjö'ë leyúbl Jesús
ca zi'a ludöddë' Lë'**

Tsal ni' tu'bani yúgu'të bunách ca nac le zxön runë' Jesús, Lë' gudxë' yugu' bönni' usëd queë!, **44** rnë':

—Gul-cú'u icj nagli' didza' ni, le zi'a ludöddë' neda', Bönni' Nuhuöaque' Gdu Bunách, lu na'gac bunách.

45 Cutu gulayéjni'në' didza' ni bönni' usëd queë', le cutu rui'në' lequë' latj Dios la'yéjni'në', san cutu gulurúguinë' la'nabnë' Jesús ca nac didza' ni.

Nu nac blau

46 Ni'r gulazú lauquë' tunë' rusbô bönni' usëd queë' Jesús. Ta'nabi lzalquë' tuë' yetúë' núzxalë' gaquë' blau. **47** Ráquibe'inë' Jesús le ta'zá' ládxi'quë', ati' gdel-lë'ë-bi' tubi' bi'ida', len buzóë'-bi' cuitië!. **48** Ni'r rë' lequë':

—Núti'tëz bönni' gunë' ba la'n tu bi'ida' cni le náquibi' quia', néda'cza' gunë' ba la'n, ati' nu bönni' gunë' neda' ba la'n, gunë' ca' ba la'n Xuza' nasölë'ë neda!. Qui lë ni na' bönni' nutsë'ë ladjli' nacrë' nöxj ladxi', bönni' ni naquë' blau.

Nu curdá'baga' rë'u, raclen rë'u

49 Ni'r bulidzë' Jesús Juan, rnë':

—Bönni' Usëdi, blé'itu'-në' bönni' rugunë' dxin lau' rubijë' bö' xöhui', ati' gna bé'itu'-në' le cutu dë'ë rë'u.

50 Jesús rë' lë':

—Cutu gna bé'ili'-në', le raclen rë'u nu curdá'baga' rë'u.

Rdil-lë' Jesús Jacobo len Juan

51 Cati' chza' gal-la' dza ral-la' gatië' Jesús len huëpë' yehua' yubá, benë' bayúdx tsijë' Jerusalén.

52 Bsölë'ë yugu' bönni' gbaz queë' la'nörë' ca Lë!, ati' yjaquë' tu yödzdau' quegac bunách Samaria tsajpa'quë' ga uga'në' tu dzö!. **53** Cutu glunë' Jesús ba la'n bönni' yödz na' le chnac queë' Jerusalén zijë!. **54** Cati' gulalé'inë' lë ni Jacobo len Juan, bönni' usëd queë', të' Jesús:

—Xan, ḷnaru' gnábtsc'a'tu' huötj guí' za' yehua' yubá le usnít lequë', guntu' ca na' benë! Elías?

⁵⁵Bueycjë! Jesús len gdil-lë' lequë', rnë!:

—Cutu nözili' bizxa bö' dzag lbi'ilí!. ⁵⁶Bida' ni neda', Bönni' Nuhuöaque' Gdu Bunách, clég quië usnitia' yöl-la' na'bán quegac bunách, san bida' duslá' bunách.

Ni'r yjaquë' yödz yubl.

Nup të'ni tsjaclen Jesús

⁵⁷Tsal ni' yu'uquë' nöz Jesús len bönni' da'quë! Lë!, bdxinë' ni' tu bönni', len rë! Jesús:

—Xan, rë'nda' sállena' Li' gáti'tëz ga tsiju'.

⁵⁸Jesús rë! lë!:

—Yugu' böza', nacuá' zxan guiöj quecba', ati' yugu' bguindau', dxiagac lidxcb'a', san neda', Bönni' Nuhuöaque' Gdu Bunách, cutu dë quia' ga gata' uzi' ladxa'a.

⁵⁹Ni'r gudxë! bönni' yubl Jesús, rnë!:

—Gda' neda'!

Bönni' ni gudxë! Lë!:

—Xan, benn neda' latj huöja' zi'al lidxa' ga gdxinr dza chbucacha'a-në' xuza'.

⁶⁰Jesús gudxë! lë!:

—Bë' latj bönni' chzoa latië' lucachë'ë nup chnat quequë', san li', gyeaj, yjen lban ca gna bë'ë Dios.

⁶¹Ni'r bdxinë' yetú'ë ca', rë! Jesús:

—Xan, rë'nda' sállena' Li', san benn neda' latj tsija' zi'al tsazjéyagcad'a-në' didza' di'a dza quia'.

⁶²Jesús gudxë! lë!:

—Núti'tëz bönni' rui' ladxë'ë le rac yödzlyú naquë' ca bönni'

ruغا'në!-ba' bëdx len ruyúë' zaca' cùdzu'lë!. Nu run cni cutu nac lsaca' tsaz ga rna bë'ë Dios.

Rsölë'ë Jesús tsonnlalj yu chië' bönni' tsjenquë' lban

10 Gdöd glac lë ni, gröë' Xanru' yetsonnlalj yu chië' ca' bönni' uséd queë', ati' bsölë'ë lequë' chop hueajquë' la'nörë' ca Lë' tsjaquë' yúgu'të yödz len yödzdau' gap chzoa tödë! Lë!. ²Gudxë' lequë':

—Le nactë, dëtsca dxin quia', le nac ca tu la' yél zxön ga nu tsajchib, san nabábz huen dxin quia!. Qui lë ni na', gul-gáta'yu lahuë' Dios, naquë' Xan la' yél na', gsölë'ë yugu' huen dxin ga nac la' yél queë'.

³Gul-tséaj na'a. Gul-yutsca', neda' rsöla'a lbi'ilí!, nacli' ca bö'cu' zxila' zjacba' ladjcba' bö'cu' zuga' snia'.

⁴Cutu gua'li' yözx dumí ni bzud yöt, len cutu gua'li' yetú cö' löl-li', len cutu tseyli' güü'lénli' bunách didza' gap nac la' nöz. ⁵Gáti'tëz

yu'u ga tsazli', zi'al gnali!: "Le rbequi dxi ladxi' gac quegac bunách nacuá' yu'u ni." ⁶Chquí' zoa ni' nu

bönni' rö' dxi ladxë'ë, uga'nlen lë' le rbequi dxi ladxi' na' gnabli', san chquí' cuzúa ni' nu bönni' cni', uga'nlen lbi'ilí! le rbequi dxi ladxi' na' gnabli'.

⁷Gul-gá'n yu'u ga na' tsazli' len gul-gui'aj gul-gagu bi lunnë' queëli', le udzölcznë' bönni' huen dxin le gahuë!. Cutu tödli'

yu'u yu'u. ⁸Gáti'tëz yödz ga tsazli' ati' lun lbi'ilí! ba la'n, gul-gagu le lucu'ë lauli'.

⁹Gul-ún nup te'i nacuá' yödz na', len gul-guié lequë': "Chbdxin ga zoali' le rna bë'ë Dios."

¹⁰Gáti'tëz yödz ga tsazli', chquí' cutu lun lbi'ilí! ba la'n, gul-rúj

tsajsoali' la' nöz qui yödz na', gnali':
11 "Béchtö qui ladzli' da' lalabtu'
 ruquindjtu' lei, le ruluí nabága'l'i'
 zxguia', san ral-la' gnózili' lë ni,
 chbdxin ga zoali' le rna bë'ë Dios."
12 Neda' répa! lbi'ili', cati' gdxin
 dza gchuguë! Dios quegac bunách,
 la'zaca' la'gui'ir bunách yödz ni'
 ca la'zaca' la'gui'i bunách yödz
 Sodoma, nup ni' busnitië! Dios.

Le gac quegac nup culubí'i ládxi'gac

13 Gnë! ca! Jesús:

—Bica' bayechi' lbi'ili', bunách
 yödz Corazín. Bica' bayechi' lbi'ili',
 bunách yödz Betsaida. La'naru'
 glac lu yödz Tiro len lu yödz Sidón
 yugu' yöl-la' huac rubani ca yugu'
 le bena' ga zoali', dza ni'të lubí'i
 ládxi'quë! bönni' ni', lacuë! lari'
 ca'z len la'guë dö cuinquë!, le uluí'
 chgulubí'i ládxi'quë!. **14** Qui lë ni
 na', cati' gdxin dza gchuguë! Dios
 quegac bunách, saca' qui'rli' ca
 la'zaca' la'gui'ë bönni' Tiro len
 Sidón. **15** Lbi'ili', bunách Capernaum.
 ¿Naru' cugúc queëli' ca gyëpli'
 ga nu ryaz yehua' yubá? Huötjli'
 tsajtsazli' latj chul quegac nup
 natgac.

16 Ni'r gudxë! yugu' bönni' usëd
 queë! Jesús, rnë!:

—Nu ruzé nag lbi'ili', ruzé nag
 ca' neda', ati' nu rucá'n lbi'ili' ca'z,
 rucá'n ca' neda' ca'z, len nu rucá'n
 neda' ca'z, rucá'n ca' ca'z Xuza',
 nasölë'ë neda'.

Tu'dxinë! ga zoë! Jesús bönni' yjenquë! lban

17 Cati' guludxinë! ga zoë! Jesús
 tsonnlalj yu chië! bönni' na' bsölë'ë!
 Lë!, yjenquë! lban, ta'në!:

—Xan, tun ca rnatu' bö' xöhui'
 cati' ruguntu' dxin lau! Li'.

18 Jesús gudxë! lequë!:

—Neda' blé'ida' Satanás tu' xöhui',
 gbix zxan luzxbá ca run yös, ryaz
 luyú. **19** Gul-yutsca!, neda' nudöda' lu
 na'l'i yöl-la' uná bë' söncli'-ba' bël snia'
 len xajnö! ati' cutu bi gac queëli', ati'
 uxicjli' lu yöl-la' uná bë' qui tu' xöhui',
 nu curle'i rë'u dxi'a. **20** Na'a, gul-dziji,
 clécz le tun ca rnali' bö' xöhui', san le
 nayujgac lali' lu guich ni' yehua' yubá.

Rudzijnë! Jesús

21 La' ni'z rudzijnë! Jesús, dzaguë'
 Lë! Dios Bö' La'y, rnë!:

—Rgu'a Li' yöl-la' ba, Xuza', nacu'
 Xani yehua' yubá len Xani luyú ni, le
 bucachu'u yugu' lë ni lauquë! bönni'
 tac szxöni len bönni' ta'yejni'i, san
 bului'icnu'-bil' bil'ida' ca nac. Ca' gac,
 Xuza', le cni bdzag ladxu'u.

22 Ni'r gnë!:

—Yugu'të budödë! lu na'a Xuza'.
 Nutu nu bönni' nöznië! Nu naquë'
 Zxi'në! Dios, san tuzë! Dios Xuz
 nöznië!, ati' nutu nu nözi Nu naquë'
 Dios Xuz, san tuzë! Zxi'në! nöznië!,
 ati' gnózigac ca' nup na' Zxi'në!
 rë'nnë! ului'inë! lequë! Xuzë!.

23 Ni'r buyúë! yugu' bönni' usëd
 queë! Jesús len rë! lequë!:

—Bica' bagac nup ta'le'i le rlé'ili' lbi'ili',
24 le répa! lbi'ili': Glë'nnë! la'lé'inë! le
 rlé'ili' zian bönni' glu'ë didza' uláz queë!
 Dios len bönni' gulaná bë'ë, san cutu
 gulalé'inë! lei. Glë'nnë! la'yönnë! le
 ryónili', san cutu galayönnë! lei.

Bönni' Samaria naquë! tsahui'

25 Ni'r gyasë! bönni' gdau' usëdi,
 len quië si' bë'ë Jesús, gnabnë! Lë!,
 rnë!:

—Bönni' Usëdi, ¿bizxa ral-la' guna'
quië gdél-li'da' yöl-la' na'bán gdu?

26 Jesúś rë' lë':

—¿Bizxa caz nayúj lu guich lu
zxba queë! Moisés? ¿Nacx rusaca'
qui' lë na' rulabu'?

27 Bubi'ë didza' bönni' na', rnë':

—Cni rna: Gdxil'inu' Xanu'
Dios gdu ladxu'u, len lu gdu icj
ládx'i'da'u, len lu gdu yöl-la' run
quiu', len lu gdu yöl-la' rejni'i quiu',
ati' gdxil'inu' böchi' lza'u ca nadxí'i
cuinu'.

28 Jesúś rë' lë':

—Dxi'adau' bubí'u didza'. Ben cni,
ati' gata' quiu' yöl-la' na'bán na'.

29 Le gu'nnë' bönni' na' ubíj dxi'a
cuinë', rë' Jesúś:

—¿Nuzzxa na' böchi' lza'a?

30 Bubi'ë didza' Jesúś, rë' lë':

—Gzé'ë Jerusalén bönni',
rudinnië!, zижé' yödz Jericó. La' nöz
ni' gulazönë' lë' gban. Gulagüé'
lari' nacuë' len glunë' lë' huë'.
Ni'r guluzé'ë ni', nuca'nquë' lë',
chratczé'. **31** Ni'r gdödë' la' nöz ni'
bxuz. Cati' blé'inë' bönni' huë' na',
tsla'l gdödë!. **32** Gdödë' ca' ni' bönni'
nababé' zxi'n xsoë' Leví, bönni' na'
tunë' dxin qui gdaū!. Cati' blé'inë'
lë', tsla'l ca' gdödë!. **33** Lézca' yu'ë
nöz na' bönni' Samaria, ati' bdxinë'
gal-la' ga dë' bönni' huë' na!. Cati'
blé'inë' lë', buechi' ladxë'ë lë'.

34 Gbiguë'ë ga na' dë!, ati' glu'ë le
za len xisi uva nal lu huë' queë',
len buchólinë' lei lari!. Ni'r bdxie'
lë' cídzu'ba' böa' queë' len bu'ë lë'
yu'u ga ta'dxinë' bönni' yu'uquë'
nöz, ati' ni' ben chi'ë lë!. **35** Cati' za'
rení' yetú dza, len chzoa uzé'ë ni'
bönni' Samaria na!, glije' lazxjë' qui
chop dza, le buca'në' lu në'ë bönni'

xan yu'u na!, rë' lë!: "Ben chi'ë
bönni' ni, len chqui' utóu' yelati'
dumí, ubi'a quiu' neda' cati' huöda!"

36 Na'a, ¿nacx runi li'? ¿Núzxale'ë
bönni' yonn ni guquë' böchi' lzë'ë
bönni' na' glu'ë dö' queë' bönni'
gban?

37 Bubi'ë didza' bönni' gdaū' usëdi
na!, rë' Jesúś:

—Bönni' na' buechi' ladxë'ë lë'.

Ni'r Jesúś gudxë'ë lë':

—Gyeaj na'a, yjen ca' li'.

Le benë' Jesúś lidxcnu

Marta len María

38 Ni'r bu'ë nöz Jesúś, bdxinë' tu
yödzdau' ga ni' bchë'nu Lë' lidxnú
ngul lënu Marta. **39** Marta ni zoanu
ngul zxilnu lënu María, ati' María
na' gró'tenu ga nac xni'ë Jesúś,
ruzé' nagnu xtidzë'ë. **40** Marta na'
bubi bugui'nu, zian dxin runnu, ati'
gbíga'nu ga na' zoë' Jesúś, rënu Lë':

—Xan, ¿narú' cu rui' ládxil'tsu'
neda' le nuca'nbi' neda' bi'i zxila'
ni, ati' tuza' runa' dxin? Gudx-bi'
gáclenbi' neda'.

41 Bubi'ë didza' Jesúś, rë'-nu:

—Marta, Marta, ruúbi
rugui'itsquinu', len zian le rui'
ladxu'u runu!. **42** Tuz le run bayúdx
nu gun, ati' María ni gröbi' lë na'
nactér dxi'a, ati' lë na' gröbi' cutu
gdua queëbi'.

Ca ral-la' ulidzru'-në' Dios

11 Tu dza ni' rulidzë' Dios
Jesúś. Cati' budx bë'léné'
Dios didza', rë' Lë' tuë' bönni' usëd
queë', rnë!:

—Xan, bsëdi netu' ulidztu'-në'
Dios güí'lentu'-në' didza', ca benë'
Juan, busëdnë' bönni' da'quë' lë'!

2 Ni'r Jesús rë' lequë':
 —Cati' ulidzli'-në' Dios
 güí'lénli'-në' didza', gul-ná:
 Xuztu', zu' yehua' yubá, gac
 zxön lau'.
 Gda gna bë'u.
 Luyú ni gac ca rdzag ladxu'u Li',
 ca na' rac ni' yehua' yubá.
3 Benn le gágutu' na'a dza.
4 Bnit lau netu' dul-la' nabága'tu'
 Ca netu' ca' runít lautu' nup bi
 tun queëtu'.
 Cutu gu'u latj si' bë' netu' le
 xöhui',
 San buslá netu' lu na' nu rua'
 dö'.
5 Jesús rë' ca' lequë':
 —Chqui' zoë' bönni' nutsë'ë ladjli',
 len zoë' böchi' lzë'ë, len chqui' tsije'
 ga na' zoë' ladxi' yël, ati' ulidzë' lë',
 gnë': "Böcha'a, benn quia' tsonn
 yöt xtil 6le zi'a bdxinë' quia' böchi'
 lza'a, zë'ë zi'tu', san cutu bi dë
 gu'a-në' gahuë'." **7** ¿Naru' ubilë
 didza' cni bönni' na' zoë' yu'u, guïë'
 lë': "Cutu utsa'u neda'. Chnayéy
 yu'u, ati' chdélencbi' neda' bi'i quia'.
 Cutu gac tsasa' bi gunna' quiu"?"
8 Neda' rëpa' lbi'ili': Zal-la' cutu
 tsasë' bi unödzjë' queë' le naqué'
 böchi' lzë'ë, san tsasë' len unödzjë'
 queë' yúgu'të le rquinnë' quië cultur
 upizzxnë' lë'. **9** Qui lë ni na' rëpa'
 lbi'ili': Gul-náb, ati' Dios gunnë'
 queëli'. Gul-quílj, ati' gdzöl queëli'.
 Gul-lídz ra' yu'u, ati' tsalj queëli'.
10 Nu rnab, rzi' qui, ati' nu rguilj,
 rdzöl qui, ati' nu rulídz ra' yu'u,
 ryalj qui.
11 'Chqui' zoë' bönni' nutsë'ë ladjli',
 naquë' xuz, len chqui' gnábibi' lë'
 yöt xtil zxi'në', ¿naru' unödzjtsë'
 queëbi' guiöj? Chqui' gnábibi' lë'

tuba' böl, ¿naru' unödzjtsë' queëbi'
 bël? **12** Chqui' gnábibi' lë' dxit qui
 börj, ¿naru' unödzjtsë' queëbi'
 xajnó'? **13** Cni nac, chqui' nacli'
 lbi'ili' huia'dö' san nőzili' unödzjli'
 quecbi' zxi'nli' le nac dxi'a, nactër
 löz gunnë' queëli' Dios Bö' La'y
 Xuzli' zoë' yehua' yubá, nul-li'
 gnábili' Lë'.

Ta'né' runë' dxin Jesús len
 yöl-la' huac qui tu' xöhui'

14 Tu dza bubijë' böl xöhui' yu'u
 bönni' Jesús, le run ga curné'. Catí'
 burúj böl xöhui' na', bë'ë didza'
 bönni' na' cugnë', ati' gulubani
 bunách nacuá' ni!. **15** La'gac bunách
 nacuá' ni' ta'ná:

—Len yöl-la' huac qui tu' xöhui'
 Beelzebú, xangac böl xöhui', rubijë'
 yugu' böl xöhui' na'.

16 Glë'ni la'zí' bë' Jesús yela'gac
 bunách na', ati' gulanabi Lë' gunë'
 tu le gac bë' za' yehua' yubá.

17 Ráquibe'inë' Jesús le ta'zá'
 ladxí'quë', ati' rë' lequë':

—Gáti'tëz ga ta'ná be'i lza'gac
 bunách, chqui' la'rúj chopl la'
 leygacz bunách na', la'nít. Chqui'
 la'rúj chopl bunách nacuá' tu yu'u,
 udx quegac. **18** Lëzca' cni rac qui
 Satanás, tu' xöhui', lëzca' nazi' lei
 Beelzebú. Chqui' la'rúj chopl nup
 da'gac lei, ¿nacx gac gdia' yöl-la'
 uná bë' qui? ¿Rnátsali' na'a: len
 yöl-la' huac qui Beelzebú rubija'
 yugu' böl xöhui'? **19** Chqui' neda',
 len yöl-la' huac qui Beelzebú rubija'
 yugu' böl xöhui', ¿nuzzxa runn
 quegac nup da'gac lbi'ili' yöl-la'
 huac tu'bíj yugu' böl xöhui'? Qui lë
 ni na', nup ni nacgac bë' nachíxili'.
20 Chqui' neda', len yöl-la' huac queë'

Dios rubíjgaca' bö' xöhui', le nactë chbdxin ga zoali' le rna bël'ë Dios.

²¹'Cati' dë lu në'ë le rneynë'
bönni' nal, len run chi'ë lidxë', nec
chi'i déra le dë queë'. ²²Na'a, chqui' zë'ë yetúë' bönni' náltérë' ca lë'
len uxicjë' lë', ni'r cuë' yúgu'të le
rneynë', lë na' ruzxöni ladxë'ë, ati'
quisié' le dë queë' bönni' na'.

²³'Nu curaclen neda', rdá'baga'
neda'. Nu curutublen neda', ruslás
nu na'.

Ca nac qui bö' xöhui' rudxín xlatj

²⁴Gnë' ca' Jesús:

—Cati' r-ruj lu bönni' bö' xöhui',
rda gap nabídx, rguilj ga uzí' ladxi'.
Chqui' cutu gdzöl qui, gna: "Huöja'
xlatja' ga ni' bruja!." ²⁵Cati' rudxín
ni', rajxaca' bönni' na', naqué' ca
tu yu'u chnulúa len chnabá'a quië
nu tsajsóa ni!. ²⁶Ni'r reaj len rajxí'
yegádx bö' xöhui', nácgactér xöhui'
ca lei, ati' ta'yú'u bönni' na'. Na'a,
le rac queë' bönni' na' nayáli'tér ca
le gac queë' zi'al.

Le nac bica' ba le nac gdu

²⁷Tsal ni' ru'ë didza' ni Jesús,
bë'nu zidzj didza' ngul nútsa'nü ladj
bunách zian na', rmanu:

—Bica' ba ngul na' bia'nu Li'
lë'nu, len bica' ba ca' Ichu'nu ga na'
gudxu'u.

²⁸Bubi'ë didza' Jesús, gnë':

—Nácgactér bica' ba nup ta'yöni
xtidzë'ë Dios len tun ca rna.

Ta'nabnë' Jesús gunë' le gac bë' nuzxa naquë'

²⁹Tsal ni' ta'biga' ga zoë' Jesús
bunách zian, gzu lahuë' ru'ë didza',
rnë':

—Ta'nabi neda' bunách tua'dö' ni
guna' le gac bë' ga za' yöl-la' huac
quia', san cutu bi le gac bë' la'lé'inë'.
Tuz le gac bë' ca na' gac queë'
Jonás la'lé'inë'. ³⁰Ca na' gac queë'
Jonás, guquë' tu le nac bë' laugac
bunách yödz Nínive, lëzca' cni gac
quia' neda', Bönni' Nuhöaqueë' Gdu
Bunách, gaca' tu le gac bë' laugac
bunách dza ni zoaru' na'a. ³¹Cati'
gdxin dza gchuguë' Dios quegac
bunách len cuequi xbeynë' bunách
dza ni zoaru' na'a, Dios uchisë'-nu
ngul dza ni'të gna bél'nu bunách
luyú ni' dë tsla'a ga rdöd gbidz beo'
ziag, ati' le bennu ulu' nabága'gac
bunách ni zxguia', le bidnu lënu,
brujnu ga nac zi'tu' quië duzé
nagnu didza' rejni'i bë'ë Salomón,
bönni' gna bél'ni' bunách Israel,
san na'a, zoa' ni neda', len náctéra'
blau ca Salomón na!. ³²Lëzca' cni,
Dios uchisë' bönni' gulacu'ë yödz
Nínive cati' gdxin dza gchugu bë'ë
quegac bunách len cuequi xbeynë'
bunách dza ni zoaru' na'a, ati' le
glunë' ulu' nabága'gac bunách ni
zxguia', le gulubí'i ládxí'quë' bönni'
Nínive cati' gulayönnë' lban benë'
Jonás, ati' na'a zoa' ni neda', len
náctéra' blau ca Jonás na!.

Le rgu'u yení' lu icj ládxí'dau'ru'

³³Gnë' ca' Jesús:

—Cati' nu ruquel-la' gui', cutu
rgu'u lei ga nagachi', len cutu
rudusi' lei gui'n, san ruzóa lei xtsa'
ga lna', quië uzení' quegac nup
ta'yáz yu'u na!. ³⁴Yöj lauru' nac ca
tu le rgu'u yení' lu icj ládxí'dau'ru'.
Chqui' yöj lau' nac dxí'a, gduteo'
yudz le nac yení', san chqui' nac
xöhui' yöj lau', gduteo' yudz le nac

chul xöhui!. ³⁵Ben chi'i cuinu' na'a, cui huöac chul lë na' rgu'u yení' lu icj ládx'i'dau'. ³⁶Cni nac, chqui' gduteo' nadzé'iznu' le nac yení' len cutu bi zoalen li' le chul xöhui', yúgu'të glé'inu' dxi'a ca rac cati' ruzení' quiu' gui'.

Ruquïë' Jesús yugu' bönni' gdau'
³⁷Cati' budx bë'ë didza' ni Jesús, bulidzë! Lë! tsajtágulenë! lë! bönni' gdau' fariseo. Cati' gyazië! Jesús lidxë! bönni' gdau' na!, gröl'ë rahuë!. ³⁸Cati' blé'inë! Lë! bönni' gdau' fariseo na!, bubannë! le cutu gdib né'ë Jesús cati' zi'a gahuë!. ³⁹Xanru' rë! lë!:

—Lbi'ili', bönni' gdau' fariseo, rguib cuinli' ca rguibl' láhuilgac le ri'lji ráhuili', san lu icj ládx'i'dau'li' ruhuídi'li' len rza' ládx'i'li' le cunác. ⁴⁰Lbi'ili', bönni' curéjni'li!. ¿Naru' cu nözili', Nu ben le zoa lahuiz ben ca' le yu'u lë'il? ⁴¹Na'a, gul-gún gun le dë queëli', ati' ni'r huöac dxi'a yúgu'të le dë queëli'.

⁴²'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo. Rguizxjli' qui gdau' tu cuia tsa tu chi cuia le rzi'li' qui xhueaj, len qui guixi' rud, len quegac guixi' cuandau', san rudödzli' le nac tsahui' len yöl-la' nadxf'i queëli' Dios. Yugu' lë ni run bayúdx gunli', len cutu uca'nli' yezíca' lë na' runli'.

⁴³'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo. Ré'nili' cö'lí' gap nac blau lu yu'u ga rudubli' rusëdli' queë' Dios len ré'nili' lulídz lbi'ili' ba zxön bunách gap nac lahui' laugac bunách.

⁴⁴'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' usëdi, lenca' lbi'ili', bönni'

gdau' fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli', le nacli' ca nacgac yero ba quegac nup natgac le cunala'gac, ati' ta'dá láhuigac yero ba na' bunách len cutu táquibe'linë!.

⁴⁵Ni'r bubí'ë didza' bönni' gdau' usëdi raqué' zxba queë' Moisés, rë' Jesús:

—Bönni' Usëdi, cati' rnau' cni, netu' ca' runu' zi'!

⁴⁶Jesús rë! lë!:

—Bica' bayechi' ca' lbi'ili', bönni' gdau' usëdi racli' zxba queë' Moisés, le ruspágac'li' bunách yua' zi' le cugác nu gua', san lbi'ili' ni lati'z cutu ruláhui'li' lei len na'li'.

⁴⁷'Bica' bayechi' lbi'ili', le rchisli' lguitj qui ba ga nagáchi'quë! bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, bönni' ni' guludöddë! lequë' xuz xtau'li'.

⁴⁸Cni nac, runli' Ina' lau runli' tuz le glunë! xuz xtau'li' le guludödcde' lequë' xuz xtau'li' na', ati' lbi'ili' rchisli' lguitj qui ba ga nagáchi'quë'.

⁴⁹'Qui lë ni na', lu yöl-la' rejni' queë', Dios gnë' cni: "Gsöla'a quequë' bönni' lu'ë didza' uláz quia' len yugu' bönni' gbaz quia', ati' yugu' bönni' ni, la'quë' ludödcde', len yela'quë' la'bía ládx'i'quë'!"

⁵⁰Cni gunë' Dios le cuequi xbeynë' bunách dza ni zoaru' na'a, ni'a qui rön quegac yúgu'të bönni' glu'ë didza' uláz queë', bönni' ni' guludödi lequë' bunách cati' gzu lau zi'a rata' yödzlyú ⁵¹ga gzu lau nu budödi Abel, ga bdxintë guludöddë' Zacarías, bönni' na' guludöddë' gatsj lahui'li' ga dë bcugu la'y ga

na' tu'zégui'quë'-ba' böa' bëwdxdu' lahuë' Dios len ga zoa latj la'y. Qui lë ni na', rëpa' lbi'ili', Dios cuequi xbeynë' bunách dza ni zoaru' na'a,

ni'a qui rön quegac yúgu'të bönni' na' guludödcde' lequé' xuz xtau'l'i!

⁵² Bica' bayechi' lbi'il'i', bönni' gdau' usëdi, racli' zxba queë' Moisés. La' lbi'izli' dë lu na'l'i zxi'n guia qui latj ga rdzóliru' yöl-la' rejni'i. Lbi'il'i' cutu ryazli', ati' ruzága'l'i xnözgac nup të'ni la'yáz.

⁵³ Catí' budx bë'lenë' lequé' didza' ni Jesús, gulaléytsquinë' Lë' bönni' gdau' tu'sëdi len yugu' bönni' gdau' fariseo, ati' gulazú lauquë' ta'nabi yúdxtsquinë' Lë' ca nac zian le tac, ⁵⁴ le tu'bijë' Lë' didza' quië gac lauquíë' Lë' ni'a qui didza' ubi'ë.

Rusëdnë' Jesús ca nac yöl-la' ruluí'z tsahui' cuini

12 La' dza na'z guludüb ga zoë' Jesús zian gayuá' bunách ga bdxintë ta'röлиз lza'gac bunách na'. Ni'r gzu lahuë' Jesús rë' zi'al yugu' bönni' usëd queë', rnë':

—Gul-gún chi'i cuinli' qui le nac ca xnë'i yöt xtil quequë' bönni' gdau' fariseo, le nac yöl-la' ruluí'z tsahui' cuini quequë'. ²Cutu bi dë le nac landau'z le cuglá' lahui, len cutu bi dë le nagachi' le cugác bë'. ³Qui lë ni na', yúgu'të le chgnali' ga nac chul, la'yöni lei bunách ga nac lu yení', ati' didza' bë'li' bagachi'z ga gzoa lu yu'u nayéyj, gac lban qui ga nac lahui' laugac bunách.

Nu ral-la' gádxiru'

⁴Gnë' ca' Jesús:

—Bócha'adau', rëpa' lbi'il'i': Cutu gádxili' bönni' tu'dödcde' bunách, ati' töd na' cutur bi gac lunë' quegac. ⁵Ului'ida' lbi'il'i' nu ral-la' gádxili'. Gul-gadxi Nu na' gac ugúa yöl-la' na'bán queëli', len töd na'

dë lu në'ë yöl-la' uná bë' chu'në' lbi'il'i' lu gui' gabíl. Ja, rëpa' lbi'il'i', gul-gadxi Nu na'.

⁶¿Naru' cu túti'quë'-ba' gáyu'ba' bguindau' len chop dumí lasdau'? Nituba' lecba', cutu ral ladxe'ë'-ba' Dios. ⁷Lézca' cni, yúgu'të guitsa' icjli' nababgac lahuë' Dios. Qui lë ni na', cutu gádxili'. Nazáca'tërlí' lbi'il'i' ca zianba' bguindau'.

Nup ta'ná náquigac queë' Jesús

⁸Gnë' ca' Jesús:

—Rëpa' lbi'il'i': Yúgu'të bönni' ta'né' náquicnë' quia' neda' laugac bunách, lëzca' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, gnia' náquicnë' quia' lauquë' gbaz la'y queë' Dios, ⁹ati' bönni' ta'dá'baguë'ë náquicnë' quia' laugac bunách, lëzca' neda' tá'bag'a'a náquicnë' quia' lauquë' gbaz la'y queë' Dios.

¹⁰Yúgu'të nup bi la'né' quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, gac unít lahuë' leygac Dios, san nu gnë zi' queë' Dios Bö' La'y, cutu unít lahuë' nu na' Dios.

¹¹'Catí' la'chë'ë lbi'il'i' gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, len lauquë' bönni' la'bequi xbeynë' lbi'il'i', len lauquë' bönni' dë lu na'quë', cutu ubi ugui'il'i' nacx gunli' o bizxa didza' ubi'il'i', o bizxa gnali'. ¹²La' dza na'z usëdnë' lbi'il'i' Dios Bö' La'y le ral-la' gnali'.

Huac gun ga gal ládxí'ru'-në' Dios yöl-la' tsahui' queëru'

¹³Rë' Jesús bönni' nutsë'ë ladji bunách zian na', rnë':

—Bönni' Usëdi, gudxe'ë böcha'a gunnë' uláz quia' le guta' queë' xuztu'.

14 Jesúś rë' lë':
—Bönni'. ¿Naru' zoa nu buzóa
neda' ca nu cuequi xbey lbi'ilí', o nu
gun gatsj le dë queëli'?

15 Ni'r gudxë' bunách nacuá' ni'
Jesús, rnë':

—Gul-yutsca!. Gul-gún chi'i cuinli'
cui uhuídi'lí. Le uzil'ë xbey bönni'
cutu nacz le zian le dë queë!.

16 Ni'r bë'lénë' lequë' didza' Jesúś,
bené! lsaquí', rnë':

—Zoë' bönni' rlé'inë' yöl-la' tsahui'
queë', ati' szxöni runödzj glap lu
xyuë!. **17** Ni'r gza' ladxë'ë bönni' na',
rnë': ¿Nacx guntsa'? Cutu dë ga
gun chi'a le rulá' quia!." **18** Ni'r rnë':
"Cni guna!. Uquindjca' yu'u ga run
chi'a le rulá' quia!', ati' guna' yugu'
yu'u zxöntér ca', ati' ni' gun chi'a
le rulá' quia' len yugu' le dë quia!.
19 Ni'r gac guië cuina': Chdëtsca
quia' zian le chnutuba', le gáhuida'
zian iz. Uzi'tsca ladxa'a. Gui'j
gahua', len udzijda!." **20** Ni'r Dios
rë' lë: "Li', bönni' cunözi. Na'a dzö'
gatiu!. Na'a, ¿nuzxa caz gaqui qui,
lë na' chnutubu?" **21** Cni rac queë'
bönni' rutubë' la' queëzë' yöl-la'
tsahui', len cutu runë' le nac ca
yöl-la' tsahui' lahuë' Dios.

Dios run chi'ë bunách queë'

22 Gdöd ni' gudxë' yugu' bönni'
uséð queë' Jesúś, rnë':

—Qui lë ni na' répa' lbi'ilí': Cutu
ubi ugui'ilí' ni'a qui le gui'j gáguli',
lë na' nabánili', o ni'a qui lari'
gáculi'. **23** Nacr lsaca' yöl-la' na'bán
queëli' ca le ráguli', ati' nacr lsaca'
gdu ca nayá' nabinli' ca lari' ráculi'.
24 Gul-yutëz ca rac quecba' beycj.
Cutu tazba', len cutu ta'lapba', len
cutu nacuá' quecba' ga lun chi'iba'

le rulá' quecba', san Dios rugahuë'
lecba'. ¿Naru' cu nazáca'tërlí' lbi'ilí'
ca yugu' bguindau? **25** ¿Nuzxa caz
bönni' nutsë'ë ladjli' gac gunë' ga
soë' gbanë' yetú chi'i'dau'z le ruúbi
rugui'ilí' ládxí'lau'huë? **26** Qui lë ni
na', chqui' cugác gunli' lë ni nac
cuidi'z, ¿bizx quië ruúbi rugui'ilí'
ni'a qui le nac zxöntér?

27 Gul-yutëz ca ta'zxón yöjdau'.
Cutu tun du lari' len cutu tab lari',
san rëpa' lbi'ilí', cutu gucr lach
ca naçgac yöjdau' ni lari' gacuë'
Salomón, zal-la' szxöni guta' queë'
yöl-la' tsahui!. **28** Chqui' runë' lach
Dios yugu' yöj guíxi'dau' rö'gac
na'a ladj guixi', ati' cxö huidzj
la'gu'ë leygac lu gui', ¿naru' cu
gunë' queëli' le zxöntér ca', lbi'ilí',
curéjlé'lí' Dios gdu ládxí'lí? **29** Qui
lë ni na', cutu güi' ládxí'lí' le ral-la'
gáguli', len le ral-la' gui'jli', len cutu
ubi ugufi'i ládxí'lau'li!. **30** Yugu'të lë
ni ta'guílj bunách yödzlyú ni, san
chnöczcnë! Xuzli' Dios yugu' le
rquínili'. **31** Gul-güi' ládxí'lí' tsazli'
ga rna bë'lé Dios, ati' yugu'të lë ni
cu'lë xnöz queëli'.

Yöl-la' tsahui' rgu'ru' yehua' yubá

32 Gné' ca' Jesúś:

—Cutu gádxili', lbi'ilí' na' nacli'
yugu' bö'cu' zxíla'dau' quia!. Nababzli'
zoali' san rdzag ladxë'ë Xuzli' Dios
gunneë' lbi'ilí' latj tsazli' ga ni' rna
bë'lé Lë!. **33** Gul-guti' le dë queëli' len
gul-nödzj quegac bunách yechi!. Cni
gac, gunli' queëli' yösj dumí le cutu
gac ditj, len cu'li' yehua' yubá yöl-la'
tsahui' na' cutu ubídx udú, ga ni'
cutu gdxin gban len cutu usnitha' lei
bö'a'dau' qui. **34** Ga ni' dë yöl-la' tsahui'
queëli', ni' güi' ládxí'lí' gdxinli'.

Ral-la' soaru' ban ladxi'

35 Gnë' ca' Jesús:

—Gul-zóa sina' len gul-quel-la'
gui' le uzení' queëli'. **36** Gul-gác
ca bönni' huen dxin ta'bözë' dza
huödë' xanquë', bönni' ziji' lni qui
yöl-la' rutság na', quië cati' udxinë'
len ulidzë', la' la'saljtë' queë' tsazië'.
37 Bica' bagac huen dxin na' la'cul'ë
ban ladxi' cati' huödë' xanquë'.

Le nactë répa' lbi'ili', upá' cuiné'
xanquë' na', ati' gunë' ga la'bö'ë ga
lahuë', ati' cu'ë le lahuë'. **38** Zal-la'
huödë' cati' chral o gdu ladxi' yël,
chqui' duxaquë' lequë' nacu'ë ban
ladxi', bica' bagac huen dxin na'.
39 Lë ni ral-la' gnózili!. La'naru'
nöznë' xan yu'u bizxa dza huadxín
gban, uspán ladxe'ë len cutu gu'ë
latj bönni' udxié' yeru lidxë', cui
cuanë' le dzö' lidxë!. **40** Qui lë ni
na', gul-zóa ban ladxi' ca' lbi'ili', le
huöda' neda', Bönni' Nuhuöaque'
Gdu Bunách, dza curbözli' neda'.

**Bönni' huen dxin tsahui' len
bönni' huen dxin cunác tsahui'**

41 Ni'r Pedro gnabnë' Jesús, rnë':

—Xan, ñaru' rë'u netu'z lë ni
runu' lsaquí', o rë'u ca' cni yúgu'të
bunách?

42 Rë' lë' Xanru':

—¿Nuzxa na' bönni' huen dxin
tsahui' len réjni'linë', dë lu në'ë uláz
queë' xanë'? Bönni' ni, xanë' udödë'
lu në'ë lidxë' quië cati' gal-la'r
lahuë' bönni' nacu'ë lidxë', gu'ë
qui queëquë' le lahuë'. **43** Bica' ba
bönni' huen dxin na' cati' huödë'
xanë', duxaquë'ë lë' runë' cni dxin
na' nudödë' lu në'ë. **44** Le nactë répa'
lbi'ili', udödë' xanë' lu në'ë bönni'

huen dxin tsahui' na' yúgu'të le dë
queë!. **45** Chqui' gáquinë' huadzeynë'
huödë' xanë' bönni' huen dxin
cni, ati' su lahuë' gu'ë dö' quequë'
yezíca'rë' huen dxin, bönni' len
ngul, len su lahuë' gui'j gahuë' len
súdxinë', **46** ni'r huödë' xanë' bönni'
huen dxin na' cati' curbözë' lë' len
cati' curáquibe'inë', ati' usaca' zi'ë
bönni' huen dxin cunaquë' tsahui'
na', len gchuguë' queë' ca narugu
quequë' bönni' cuta'yejlë'ë.

47 Bönni' huen dxin na' nöznë' le
rë'nnë' xanë', len cutu zoë' sina', len
cutu runë' ca rnë' xanë', bönni' ni,
szxónitér quinë' lë' xanë!. **48** Chqui'
cutu nöznë' le rë'nnë' xanë' bönni'
huen dxin, len gunë' le gun ga
gbaguë'ë le quinë' lë' xanë', bönni'
ni quinë' lë' láti'dau'z. Bönni' yu'u
lu në'ë szxöni, szxöni unabë' xanë'
lu në'ë, ati' bönni' na' xanë' nuzxöni
ladxe'ë lë' szxöni, szxónitér ca'
unabë' xanë' lu në'ë bönni' huen
dxin na'.

**Gun ga la'rúj chopl bunách
le naquë' Jesús**

49 Gnë' ca' Jesús:

—Bida' neda' djena' ga tsegui
gui' yödzlyú ni, len la' bíqui'czda'
chnaguel-la' gui' na'. **50** Na'a, dë
tu le ral-la' saca' qui'a le nac ca
tu le gdilda' nis, ati' rö'a baníg
ga gdxintë gac cni quia'. **51** ¿Naru'
ráquili' bida' dulequi dxia' le rac
yödzlyú ni? Rëpa' lbi'ili': Cutu. Bida'
dulequia' le gun ga la'rúj chopl
bunách. **52** Na'a su lau lula'alen
lza'gac gayu' bunách nacuá' tu
yu'u. Tsonné' la'dá'baguë'ë chopë'
nazi'quë' xtidza'a, ati' chopë' na'
la'dá'baguë'ë tsonné' na!. **53** Nu

bönni' zoabi' bi'i bönni' queë'
tá'baguë'ë zxi'në' na', ati' bi'i bönni'
na' tá'baga'bí' xuzbi!. Ngul zoabi'
bi'i ngul queënu tá'baga'nu zxi'nnu
na', ati' bi'i ngul na' tá'baga'bí'
xna'bí!. Ngul zoanu ngul zxoa'
lidxnú tá'baga'nu zxoa' lidxnú na',
ati' ngul zxoa' lidxnú na' tá'baga'nu
xtau' zxi'nnu.

Le nacgac bë' le tac na'a dza

⁵⁴Gudxë' ca' bunách zian nacuá'
ni' Jesús, rnë':

—Cati' rlé'ili' za' böaj zaca' ga rbia
gbidz, la' rnáteli': "Hual guiój", ati'
cni rac. ⁵⁵Cati' reycj bö' za' zaca' ga
rdöd gbidz beo' ziag, rnali': "Udzá'a
na'a", ati' cni rac. ⁵⁶Lbi'ili', bönni'
ruluí'z tsahui' cuinli!. Nözili' le
ruluí' le rac luzxbá len le rac luyú
ni, san cutu ráquibe'ili' le ruluí' le
nacgac bë' tac dza ni zoaru' na'a.

Ral-la' ugá'nlenru' tsahui' nu rley rë'u

⁵⁷Gnë' ca' Jesús:

—¿Bizz quië cutu rbequi xbeyli'
la' lbi'izli' ca nac le nac tsahui'?
⁵⁸Chqui' zoa nu bi unabi yudxi
li' ati' zeajli' gdxinli' yúlahui',
bë' ladxu'u ugá'nlenu' tsahui' nu
na' tsal ni' yu'uli' nöz, cui uquí li'
lahuë' bönni' cuequi xbeynë' lbi'ili',
ati' bönni' cuequi xbey na' udödë' li'
lu në'ë bönni' ruseyjë' lidx guia, ati'
bönni' na' ruseyjë' lidx guia cu'ë li'
lidx guia na'. ⁵⁹Rëpa' li', cutu uruju'
ni' cati' udxr quizxju' yúgu'të dumí
lasdau' ral-lu'u qui nu na'!

Run bayúdx ubí'i ládxí'ru'

13 La' dza ni'z guladxinë' ni'
bönni' ta'guíxjöi'në' Jesús

ca benë' Pilato, budödcdë' la'quë'
bönni' Galilea len gzxi'ë rön
quequë', le bugútsi'në' xchöncba'
böa' bëdx chguludödcdë'-ba' quië
la'gu'ë lahuë' Dios xchöncba' na'.
²Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':
—¿Naru' ráquili' glacrë' bönni'
dul-la' bönni' Galilea na' ca
yezíca'rë' bönni' Galilea, le
gulazaca' gulagui'ë cni? ³Rëpa'
lbi'ili': Cutu, ati' chqui' cutu ubí'i
ládxí'li', nitli' ca' yúgu'tëli!. ⁴Lëzca'
cni guc quequë' chizxunë' bönni'
ni', yajbaga' lequë' yu'u zian cuia
na' nazí' lei Siloé, ati' glatië!. ¿Naru'
ráquili' gulabágä'térë' zxguia' lequë'
ca yezica' bunách nacuá' Jerusalén?
⁵Rëpa' lbi'ili': Cutu, ati' chqui' cutu
ubí'i ládxí'li', nitli' ca' yúgu'tëli'.

Runë' Isaqui' Jesús qui yag higo curbía

⁶Ni'r benë' Isaqui' Jesús, rë'
lequë':

—Zoë' bönni', zoa yag higo nazë'
ga nac la' yël queë!. Rajtiljë' le rbia
yag na', san cutu bi rdzölnë!. ⁷Ni'r
gudxë' bönni' runë' dxin la' yël
queë' na', rnë': "Chguc tsonn iz rida'
rdudilja' le cuia yag higo ni len
cutu bi rdzölda!. Bchugu lei. ¿Bizz
quië rnig luyú ni?" ⁸Ni'r bubi'ë
didza' bönni' huen dxin na', rë' lë':
"Xan, bca'ngar lei yetú iztëz, ati'
gzatsa' yu zxani len cu'a bëb zxani.
⁹Chqui' cuia yag ni, gac dxi'a, san
chqui' cutu bi cuia, ni'r gchugu' lei."

Ruúnë' Jesús ngul ré'inu cati' nac dza la'y

¹⁰Tu dza rusëdnë' Jesús bunách
nacuá' yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë'
queë' Dios bönni' judío cati' nac dza

la'y quequë!. ¹¹Zoanu ni' ngul chguc chizzxunu' iz ré' inu, le yu'u lënu bö' xöhui' run ga te'i bunách, ati' nayéchutecznu rdanu, len cutu ca' rac ulí cuinnu. ¹²Cati' blé'inë'-nu Jesús, bulidzë'-nu, rnë!: —Nguldau', chböacu' qui guidzhué' quiu!.

¹³Ni'r bxoa në'ë lënu Jesús, ati' la' bulitë cuinnu, len glu'nu-në' Dios yöl-la' ba. ¹⁴Ni'r gleynë' bönni' blau qui yu'u ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios. Rleynë' le bunë'-nu ngul na' Jesús cati' nac dza la'y. Gudxë' nup nacuá' ni' bönni' blau na', rnë!: —Xop dza nacuá' runru' dxin. Dë latj yugu' dza ni guidli' nu un lbi'il'i, len clëg dza la'y.

¹⁵Ni'r bubilë' didza' Xanru', rnë!: —Lbi'il'i, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli', ñaru' cu rusedxcli'-ba' böa' bëdx qui queëli' ga na' da'c'ba' cati' nac dza la'y, ati' tsjua'gacli'-ba' li'jba' nis? ¹⁶Nacnu zxi'n xsoë' Abraham ngul ni len gdu chizzxunu' iz chyu'nu lu yal-lj qui Satanás tu' xöhui'. ñaru' cu ral-la' nu usédx lënu zal-la' nac dza la'y?

¹⁷Cati' bë'ë didza' ni Jesús, gulutui'në' yugu'të bönni' nacu'ë ni' ta'leynë' Lë', san guludziji yezica' bunách, yugu'të nup nacuá' ni', le ta'lé'inë' yugu' le zxön runë' Jesús.

Runë' Isaqui' Jesús qui xseydau' mostaza

¹⁸Ni'r rnë' Jesús: —Nacxzrac rxzön le rna bë'ë Dios, o bizxa usáqui'tsar' lei? ¹⁹Rac ca rac qui xseydau' mostaza, le gxzi'ë bönni' ati' guzë' lei ga nac la' yël queë!. Gzxón mostaza na' len guc ca yag zxön, ati' guladxinba'

bguindau', glunba' lidxcb'a' lu zxuza' në'i mostaza na'!

Runë' Isaqui' Jesús qui xnë'i yöt xtil

²⁰Lëzca' cni rnë' Jesús:

—Bizxa caz usáqui'tsada' le rna bë'ë Dios? ²¹Nac ca xnë'i yöt xtil, le gzxi'nu ngul len bugútsi'nu tsonn cuia cua yöt xtil, ati' gyazx gdutë cua na'!

Tu ga tsazru' le nac guidau'

²²Tsal ni' yu'ë nöz Jesús, zijë' Jerusalén, rdödë' yugu' yödz zxön len yugu' yödzdau', rusëdnë' bunách nacuá' gap na!. ²³Gnabnë' Jesús bönni' zoë' ni', rnë':

—Xan, ñaru' nabábz nup lulá? Rë' nup nacuá' ni' Jesús, ²⁴rnë': —Gul-güi' ládzi'li' tsazli' zaca' ga nu ryaz le nac guidau', le rëpa' lbi'il'i: Zian nup lë'ni la'yáz ni', san cutu la'záqui'në!. ²⁵Töd tsasë' useyjë' yu'u xan yu'u, su lauli' lbi'il'i' na' zoali' ni'l ulidzli'-në' ra' yu'u na', guiëli'-në': "Xan, Xan, bsalj queëtu!". Ni'r ubilë' didza' Lë', guië' lbi'il'i': "Cutu nözda' nuzxa lbi'il'i." ²⁶Ni'r su lauli' gnali': "Güi' gdágulento' Li', ati' busëdnü' gap nac lu yë'y queëtu!" ²⁷Ni'r guië' lbi'il'i': "Rëpa' lbi'il'i', cutu nözda' gazx bunách lbi'il'i'. Gul-cuít ga zoa', yugu'tëli' rua'li' dö!". ²⁸Ni'r cödx yéchi'li' len utíl-l láya'li' cati' glé'igacli'-në' Abraham len Isaac, len Jacob, len yugu'të bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, nacu'ë ga ni' rna bë'ë Dios, san lbi'il'i' zoali' ni'l. ²⁹La'dxín bunách la'rúj zaca' ga rlen gbidz, len zaca' ga rbia gbidz, len zaca' ga za' bö' ziag, len zaca' ga rdöd gbidz beo' ziag, ati' la'bö'ë lahuë' ga ni'

rna bë'ë Dios. ³⁰Ni'r lac blau la'gac bunách nacgac ca'z na'a, ati' lugá'n ca'z la'gac nup nacgac blau na'a.

Rbödx yechë'ë Jesús ni'a quegac bunách Jerusalén

³¹La' dza ni'z guladxiné' ga zoë' Jesús bönni' gdaus fariseo len të! Lë!: —Burúj, buzxúndj ni, le rë'nnë' gdöddë' Li' Herodes.

³²Jesús rë' lequë':

—Gul-tséaj, gul-tsjödxë' bönni' na' naquë' ca tuba' böxa', gnali': “Byutsca', rubíjgaca' bö' xöhui' len ruúna' bunách na'a len cxö, len cati' gac lidzj, udx guna' dxin quia!” ³³Run bayúdx tséajlenza' ca' nöz na'a len cxö len huidzj, ati' gdxina' Jerusalén, le tu'dödcdé' ni' bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios.

³⁴Lbi'ili', zoali' Jerusalén.

Rudódigaci'li'-në' bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios len ruládx'i'gaci'li'-në' guijöj bönni' gbaz rsölë'ë queë'l' Dios. Cati'ga zian lzu gu'nda' utuba' lbi'ili' quia' ca runba' yjëd, rutubba' zxi'nba' zxan xilba', san cutu gú'nili'. ³⁵Gul-yutscá', ca'z ugá'n lidxli', ati' rëpa' lbi'ili', cutur glé'ili' ned'a cati' gdxinr dza gnali': “Bica' ba nu za' uláz queë' Xanru!”

Ruúnë' Jesús bönni' ré'inë' huë' gui

14 Cati' nac dza la'y quequë' bönni' judío, gyazië' Jesús lidxë' bönni' uná bë', bönni' gdaus fariseo. Rö'ë Jesús rahuë', ati' ta'né'ë Lë' bönni' gdaus fariseo nacu'ë ni!. ²Zoë' ca' ni' lahuë' Jesús bönni' ré'inë' huë' gui. ³Ni'r Jesús gnabnë' bönni' gdaus tu'sëdi taquë' zxba queë' Moisés len yugu' bönni' gdaus fariseo, rnë':

—¿Naru' dë latj unru' nu re'i cati' nac dza la'y?

⁴Lequë' guluséyj rú'aquë'. Ni'r gdel-lë'ë bönni' huë' na' Jesús len bunë' lë', ati' la' busóla'të' lë!. ⁵Ni'r rë' yugu' bönni' gdaus na' Jesús, rnë':

—Chqui' zoë' bönni' nutsë'ë ladjli', ati' nacua'ba' queë' böa' bëdx, ati' gbixba' tuba' lu yero, ¿naru' cu tsajlijtë'-ba', zal-la' nac dza la'y?

⁶Cutu bi didza' guc lubi'ë ca nac lë ni.

Nu cö' latj blau

⁷Cati' blé'inë' Jesús ca tunë' bönni' gdaus fariseo na', ta'bölë latj blau ga na' ta'bölë tahuë', ni'r benë' lsaquï', rë' lequë':

⁸—Cati' nu ulídz li' guidu' ga rac lni qui yöl-la' rutság na', cutu cö'u latj blau. Nazx ca' nulidzë' ca' bönni' náctérë' blau ca li!. ⁹Ni'r huidë' ga zu' bönni' na' bulidzë' li', len guie' li": “Bë' latj bönni' ni cö'ë ga zu'”, ati' ni'r lu yöl-la' rutu'i quiu' tsajchö'u zxanti. ¹⁰Qui lë ni na', cati' nu ulídz li', gyeaj yajchö' zxanti, quië cati' gdxiné' bönni' na' bulidzë' li', huë' li": “Böcha'a, gdöd yelati' nil.” Ni'r gacru' li' blau laugac nup ta'böl'en li' tsazzón.

¹¹Nu run ba zxön cuini, lunë' ga huöta' huöxj, san nu zoa nöxj ladxi', lunë' ga gacr blau nu na'!

¹²Jesús rë' ca' bönni' na' bulidzë' Lë', rnë':

—Cati' gunu' güi'i huagu o lnidaus', cutu ulidzcu'-në' yugu' böchi' lza'u len yugu' bönni' böchu'u len yugu' di'a dza quiu', len yugu' dzag yu'u quiu' ta'lé'inë' yöl-la' tsahui' quequë', le lulidzë' ca' li', ati' cni

gac, ubí'i quiu!. ¹³Cati' gunu' güi'i huagu, bulídz bunách yechi', len nup nabíx ni'a na'gac, len nup cuta'zá!, len yugu' lau chul. ¹⁴Ni'r gacu' bica' ba, le cutu gac bi lubi'ë quiu' bönni' cni, san ubí'i quiu' cati' gdxin dza lubán nup natgac, nacgac tsahui!.

Runë! Isaqui' Jesús qui Iní zxön

¹⁵Cati' byönnë! didza! ni bönni' rö'ë rágulenë! Jesús, rë! Lë!: —Bica' ba nu gagu ga ni' rna bë'ë Dios.

¹⁶Jesús rë! lë!:

—Zoë! bönni' benë! Iní zxön, ati' zian nup bulidzé!. ¹⁷Cati' chnabá'a la' huagu, bsölë'ë bönni' huen dxin queë! tsjödxé! nup na' chnulidzé!, gnë!: “Gul-dá, yúgu'té chnabá'a.” ¹⁸Gulazú lauquë! yúgu'té! ta'nabë! latj cutsjaquë!. Bönni' zi'al na' rnë!: “Zi'a gxzi'a tu la' yël, len runtsca bayúdx tsajyúa! lei. Rátal'yu'a lau' gunnu' neda! latj.” ¹⁹Yetúë! rnë!: “Zi'a gxzi'a gayu' nözba' bëdx ati' tsajxí' bë'a lecba' ugúngaca'-ba' dxin. Rátal'yu'a lau' gunnu' neda! latj.” ²⁰Yetúë! rnë!: “Zi'a butság na'a, len qui lë ni na' cutu gac guida!” ²¹Cati' böjë! bönni' huen dxin na', yajtíxjöi'në! xanë! yúgu'té lë ni. Ni'r gleynë! bönni' xan yu'u na', ati' gudxé! bönni' huen dxin na', rnë!: “Gyeajtë na'a gap nac lu yë'y len gap nac la' nöz qui yödz ni, ati' gchë'u ni bunách yechi' len nup nabíx ni'a na'gac, len nup cuta'zá!, len yugu' lau chul.” ²²Cati' chnunë! cni bönni' huen dxin na', rnë!: “Xan, chbena' ca na' gna bé'inu' neda!, ati' ni dë latj.” ²³Ni'r gudxé! bönni' huen dxin na' xanë!, rnë!: “Gyeaj gap

nac la' nöz len gap nac nöz las, ati' ben bayúdx lid nup nacuá' ni' quië gdza! lidxa!, ²⁴le rëpa' lbi'ilí!: Cutu gahuë! qui lni quia' nitúë! bönni' ni' bulidza' zi'al.”

Le rzáca'ru' zéajlenru'-në! Cristo

²⁵Yugu' dza ni' rjaclen Jesús bunách zian, ati' bueycjé! Jesús, rë! lequë!:

²⁶—Chqui' guídlenë! neda! bönni' len cutu gdxí'irnë! neda! ca nadxi'inë! xuz xnë'ë, len ngul queë!, len yugu' zxi'në!, len yugu' bi'l böchë'ë, len yugu' bi'l zanë!, len yöl-la' na'bán queë!, cutu gac gaqué! bönni' uséd quia!. ²⁷Nu bönni' cugaqué! ca tu bönni' zижé! zajté! lë'i yag cruz, len të'ë neda!, cutu gac gaqué! bönni' uséd quia!. ²⁸Chqui' zoë! bönni' ladj lbi'ilí! güë'nnë! gunë! tu yu'u zian cuia, ɺnarú! cu cö'lë zi'al ulabé! gaca'x dumí ral-la' gtöë! quië gnözne! chqui' dë queë! tsca le rquinne! quië usyudxé! gunë! yu'u na? ²⁹Chqui' cutu gunë! cni, len su lahuë! cuequië! xlibi yu'u na!, ati' cutu gac usyudxé! gunë! yu'u na!, ni'r la'zú laugac lutítj lë! yúgu'té nup la'le'i lei, ³⁰la'ná!: “Bönni' ni gzu lahuë! runë! yu'u, san cutu gac usyudxé! gunë!.” ³¹Lëzca' cni, chqui' zoë! bönni' rna bë'ë, len ral-la' tsjë! gdil-l tsajtíl-lenë! yetúë! bönni' rna bë'ë, ɺnarú! cu cö'lë zi'al cuequi icjë! chqui' sáqui'në! tsajtíl-lenë! bönni' ni' naché! galj milë! bönni', ati' lë! chi milzë! bönni' naché! ³²Chqui' cutu sáqui'në!, cati' ni' zoë! zi'tu' yetúë! bönni' na' rna bë'ë, gsölë'ë queë! bönni' gbaz queë!, ati' gnabë! nacx ral-la' gunë! quië ludzagüë!

dxi'a. ³³Cni nac, chqui' zoë' bönni'
ladj lbi'il'i cutu uca'në' yúgu'të le dë
queë', cutu gac gaquë' bönni' usëd
quia'.

Zödi' nanít yöl-la' sna' qui

³⁴Gnë! ca' Jesús:

—Dxi'a nac zödi', san chqui' nit
yöl-la' sna' qui, ɿnacx úniru' lei
sna'? ³⁵Cultur nac lsaca' zödi' na', ni
quië luyú, ni quië ga r-ru'nru' bëb,
san chu'nru' lei ni'l. Nu zoa nag len
ryöni, ral-la' uzé nag nu na'.

Runë' Isaqui' Jesús ca nac queëba' bö'cu' zxila' gnitba'

15 Guludubë' ga zoë' Jesús
yúgu'të bönni' uquízxj
lazgac bunách len yugu' bönni' ca'z
quië luzé nagquë! Lë!. ²Qui lë ni
na' gulane' queë' yugu' bönni' gdau'
fariseo, len bönni' gdau' tu'sëdi,
ta'në':

—Bönni' ni runë' ba la'n bönni'
dul-la', len rágulenë' lequë!.

³Ni'r benë' Isaqui' ni Jesús, rë'
lequë!:

⁴—Chqui' zoë' bönni' ladj lbi'il'i,
nacua'ba' queë' tu gayua'ba' bö'cu'
zxila', len chqui' nitba' tuba', ɿnaru'
cu uca'në' yezíca'rba' taplalj yu
chénaba' na' ga nac lu latj ca'z,
ati' tsijë' tsajtiljë'-ba' bö'cu' zxila'
na' nanitba', cati' udzölrnë'-ba'?

⁵Cati' udzölnë'-ba', lu yöl-la' rudziji
queë' gxoë'-ba' yen zxicjë!, ⁶len cati'
udxinë' lidxë' utubë' yugu' böchi'
lze'ë len yugu' dzag yu'u queë', ati'
guië' lequë!: “Gul-dzíjilen neda', le
chbudzölda'-ba' bö'cu' zxila' quia'
gnitba’.” ⁷Répa' lbi'il'i: Lëzca' cni
gactér yöl-la' rudziji yehua' yubá
ni'a queë' tuë' bönni' dul-la' ubí'i

ladxë'ë ca gac quequë' taplalj
yu chénnë' bönni' tsahui', bönni'
táquinë' cutu naquincnë' lubí'i
ládxí'quë'!

Runë' Isaqui' Jesús qui dumí gnit

⁸Rnë! ca' Jesús:

—Chqui' zoanu ngul, dë queënu
chi dumí plata, len chqui' nit tu
dumí plata na', ɿnaru' cu ggál-la'nú
gui', ati' gluanu yu'u, uguílj
yúdxinu lei cati' udzölrnu lei?

⁹Cati' udzölinu lei, utubnu yugu'
ngul lza'nú, len yugu' ngul dzag
yu'u queënu, ati' guiënu lecnu:
“Gul-dzíjilen neda', le chbudzölda'
dumí plata na' gnit.” ¹⁰Répa' lbi'il'i:
Lëzca' cni, ludzíjitsquirnë' gbaz la'y
queë' Dios ni'a queë' tuë' bönni'
dul-la' ubí'i ladxë'ë.

Runë' Isaqui' Jesús queëbi' bi'i gnitbi'

¹¹Rnë! ca' Jesús:

—Zoë' bönni' nacua'bi' chopbi' bi'i
bönni' queë!. ¹²Bi'i cuidi' na' rëbi'
xuzbi': “Dad, benn quia' le dë quiu'
le ral-la' gaqui quia!.” Ni'r xuzbi' na'
gdisië' quecbi' le dë queë!. ¹³Nabábz
dza gdzey, yúgu'të butubbi' bi'i
cuidi' na', gyeajbi' yödz zi'tu', ati'
ni' butöbi' dëra le dë queëbi'. Le
cunác benbi!. ¹⁴Cati' chbutöbi' dëra
le dë queëbi', guc gbin lu yödz
ga na' zoabi', ati' byadzj queëbi'.

¹⁵Ni'r gyeajbi' yajsoabi' huen dxin
queë' bönni' lu yödz ni', ati' bönni'
na' bsölë'ë-bi' ga dë la' yël queë'
tsajgágubi'-ba' yugu' cuch queë'.

¹⁶Guc ládxí'bi' gágubi' guixi' ca'z
na' táguba' cuch, san nutu nu bi
bë' le gágubi!. ¹⁷Ni'r bubí'i ládxí'bi',
rnabi': “Cáti'ga zian bönni' huen
dxin nacu'ë lidxë' xuza', len dëtsca

le tahuë', san neda' ni huatza'
yöl-la' rdun. ¹⁸Uzá'a ni, huöja' ga
zoë' xuza', len tsjödxa'-në': Dad,
bena' dul-la' lahuë' Dios, zoë' yehua'
yubá, len lau' li!. ¹⁹Cultur naca'
neda' lsaca' gaca' zxi'nu!. Ben neda'
ca bönni' huen dxin quiu!". ²⁰Ni'r
gyu'ubi' nöz, zhuöjb'i' ga zoë' xuzbi'.

'Cati' ni' zoabi' zi'tu' zuza'bi',
blé'inë'-bi' xuzbi', len buechi'
ladxë'ë-bi'. Jarélu'ë yajxí'gal-lë'-bi'
xuzbi' len yajnidë' yenbi',
gdahuë'-bi' bzxitdu. ²¹Ni'r zxi'në'
na' rëbi'-në': "Dad, bena' dul-la'
lahuë' Dios, zoë' yehua' yubá, len
lau' li!. Cultur naca' neda' lsaca'
gaca' zxi'nu!" ²²Ni'r xuzbi' rë'
yugu' bönni' huen dxin queë',
rnë': "Gul-tsajleajtë lari' záca'tsqui,
len gul-gacu-bi'. Gul-cú'u le zaca'
xbönni' na'bi', len gul-dá'l lölbi'
ní'abi'. ²³Gul-tsajxí'-ba' bëdx renni',
ati' gul-dödi-ba!. Gáguru'-ba' len
gunru' lni, ²⁴le guc bi'i bönni' quia'
ni ca bi'i chnatbi', ati' bubanbi'.
Gnitbi' ati' chbula'abi' na'a." Ni'r
gulazú lauquë' tu'dzijnë'.

²⁵'Tsal ni' rac lë ni, zoabi' ladj
guixi' bi'i bönni' zi'al queë' bönni'
na'. Cati' zuza'bi' rudxinbi' gal-la'
ra' yu'u, ryönibi' rac huil-l len rac
huö'a lu yu'u na!. ²⁶Ni'r bulidzb'i'-në'
bönni' huen dxin zoë' ni', len
gnábibi' lë' bizxa na' rac. ²⁷Bönni'
huen dxin na' rë'-bi': "Bi'i böchu'u
na' budxinbi', ati' gna bë'ë xuzu'
guludöddë'-ba' bëdx renni', le
budxinbi' lu në'ë dxi'a tsáhui'dau!".
²⁸Ni'r gleybi' bi'i zi'al na' len cutu
gú'nibi' tsazbi' yu'u. Ni'r brujë'
xuzbi', len gúta'yuë' laubí' tsazbi'.
²⁹Bubi'ibi' didza' bi'i zi'al na',
rëbi'-në' xuzbi': "Nöycznu' cátig'a

zian iz bena' dxin lau', len gatga
gdá'baga'a li', san gatga bennu' quia'
tuba' bölcu' zxíla'dau' gü'l'lena' xbey
yugu' lza'a. ³⁰Na'a, cati' budxinbi'
bi'i qui' ni busnitbi' yugu' le dë
qui', gdálenbi'-nu yugu' ngul udá
dzag, benu' ga guludöddë'-ba' bëdx
renni' ni'a queëbi'." ³¹Ni'r rë'-bi'
xuzbi', rnë': "Zxi'na', li' zóalenczu'
neda' ati' yúgu'të le dë quia', qui'
naqui. ³²Ben bayúdx gunru' lni len
udzíjiru', le gucbi' bi'i böchu'u ni ca
bi'i chnatczbi', ati' nubanbi!. Gnitbi'
ati' chbula'abi'."

**Runë' Isaqui' Jesús queë' bönni'
huen dxin cunaquë' tsahui'**

16 Rë' ca' bönni' da'quë' Lë' Jesús, rnë':

—Zoë' bönni' dë yöl-la' tsahui'
queë', len zoë' ca' queë' bönni'
huen dxin dë lu në'ë uláz queë'.
Guladxinë' bönni' tu'quíë' bönni'
huen dxin na' lahuë' xanë', ta'né'
queë' rutözë' le dë queë' xanë'
na!. ²Ni'r bulidzë' bönni' huen
dxin na' xan yu'u na', len rë' lë':
"¿Bizxa didza' ni ryönda' qui'?"
Blui' neda' le nac bë' dxin nunu',
le cultur gata' lu na'u uláz quia!"
³Ni'r gza' ladxë'ë bönni' huen dxin
na', rnë': "¿Nacx guntsa'? Rubijë'
neda' xana' latj blau ga runa' dxin.
Cutu sáqui'da' guna' dxin gu'n, len
utui'da' gnaba' nu bi gunnz quia'.
⁴Na'a chnözda' nac guna' quië cati'
ubijë' neda' latj blau ni, la'cuá' nup
luzí' neda' lidxgac." ⁵Ni'r bulidzë'
yugu' bönni' bi tal-lë'ë queë' xanë'
bönni' huen dxin na', ati' rë' bönni'
zi'al: "¿Gaca'x ral-lu'u queë' xana'?"
⁶Lë' rnë': "Tu gayuá' rö'ö chugu le
za ral-la'a." Rë' lë' bönni' huen dxin

blau na', rnë': "Ni dë guich ga nayúj le ral-lu'u. Gröltë ni len bzuj yetú lu guich gna chián rö'ö chugu ral-lu'u."

⁷Gdöd ni' gnabnë' yetué', rnë':

"Nazx li', ḡgaca'l x ral-lu'u?" Lë' rnë': "Tu gayuá' da'a zxoa' xtil." Ni'r rë' lë' bönni' huen dxin blau na', rnë': "Ni dë guich ga nayúj le ral-lu'u. Bzuj yetú lu guich gna taplalj da'a ral-lu'u." ⁸Ráquibe'inë' xanë' na' sínatë benë' bönni' huen dxin cunác tsahui' na'. Cni nac, nácgacrë' sina' bönni' yödzlyú ni lu yugu' le tunë' la' légaczë', ca bunách ta'dalen Dios lu yení' queë'!

⁹Neda' répa' lbi'ilili': Gul-cözlen dxi'a bunách, ugunli' dxin yöl-la' tsahui' dë queëli' yödzlyú ni, quië cati' gdxin dza uca'nli' yugu' lë ni, lunë' lbi'ilili' ba la'n latj ni' zoa tzalzú.

¹⁰'Nu rugún dxi'a dxin tu le cuidí'z dë lu në'i, lëzca' ugún dxi'a dxin tu le zxön gata' lu në'i. Nu cutu rugún dxi'a dxin tu le cuidí'z dë lu në'i, cutu ugún dxi'a dxin tu le zxön gata' lu në'i. ¹¹Qui lë ni na', chqui' cutu rugunli' dxi'a dxin yöl-la' tsahui' dë queëli' yödzlyú ni, ḡnuzxazaz udód lu na'lil' yöl-la' tsahui' le nac gdu? ¹²Chqui' cutu rugunli' dxi'a dxin le dë lu na'lil' le naqui qui nu yubl, ḡnuzxazaz udód lu na'lil' le ral-la' gaqui quiëczli?

¹³Cutu gac gunë' xchingac chop xanë' nitúë' huen dxin, le udi'inë' tuë' len gdxin' inë' yetúë', o gunë' ba la'n tuë', len uzóë' tsla'l yetúë' na'. Cutu gac gunli' xchinë' Dios, len gunli' ca' dxin quië uzi'lil' xbey yöl-la' tsahui' qui yödzlyú.

¹⁴Gulayönnë' ca' didza' ni bönni' gdau' fariseo, ati' le nadxi'icnë'

yöl-la' tsahui' quequé', qui lë ni na' gulutitjë' Jesús. ¹⁵Ni'r Jesús rë' lequë':

—Lbi'ilili' rubíj dxi'a cuinli' laugac bunách, san nözcznë' Dios le yu'u icj ládxil'dau'lil', le nac lë na' tun zxön bunách tu le ruzóë' Dios tsla'l.

Zxba queë' Moisés len le rna bë'ë Dios

¹⁶Gnë' ca' Jesús:

—Ga bdxintë dza zoë' Juan, ben dxin le rna bë' zxba queë' Moisés len le guluzujë' lu guich bönni' gluë' didza' uláz queë' Dios. Ni'r cati' bdxinë' Juan na', gzu lau rac lban ca gac nu tsaz ga rna bë'ë Dios, ati' tun bayúdx yúgu'të bunách la'yáz ni'.

¹⁷'Zal-la' rac cni, gacr huëz la'död qui luzxbá len qui luyú ni ca nit tu didza'z nayúj lu guich lu zxba queë' Dios.

Le rulá'a yöl-la' nutság na'

¹⁸Gnë' ca' Jesús:

—Chqui' ulá'alenë' ngul queë' bönni', ati' utság ná'lenë'-nu ngul yUBL, gunë' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na', ati' nu utság na'len ngul na' nusanë'-nu bönni' queënu, gun ca' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

Bönni' dë yöl-la' tsahui' queë' len Lázaro

¹⁹Ni'r benë' Isaqui' Jesús, rnë':

—Zoë' bönni' rlé'inë' yöl-la' tsahui' queë'. Racuë' lari' xna len lari' záca'tsquí, ati' yugu' dza rúnteczë' lni, ti'j tahuë' le banaqui. ²⁰Zoë' ca' ni' bönni' yéchi'dau' lë' Lázaro, bönni' rnabë' nu bi unödzj queë', ati'

hué'tézé' rö'ë ra' yu'u queë' bönni'
na' rlé'inë' yöl-la' tsahui!. ²¹Rac
ladxé'e bönni' yéchi'dau' na' gahuë'
le bizxj tu'huóxj zxani ga rahuë'
bönni' na' rlé'inë' yöl-la' tsahui!.
Ta'dxinba' ca' bö'cu', ta'lë'ëba' lu
hue' queë' bönni' yéchi'dau' na'.
²²Bdxin dza gutië' bönni' yéchi'dau'
na', ati' gulaché'e lë' gbaz la'y
queë' Dios tsajsóalenë' Abraham
ga nac latj lach queë' Dios. Gutië'
ca' bönni' na' blé'inë' yöl-la' tsahui!,
ati' gulucaché'e lë' yero ba. ²³Cati'
ni' rzaca' rgui'ë bönni' na' blé'inë'
yöl-la' tsahui!, zoë' latj quegac nup
natgac, bchis lahuë' len blé'inë'
Abraham zoë' zil'tu', dzaguë' lë'
Lázaro na!. ²⁴Ni'r bë'ë zidzj didza',
rnë!: "Xuzá!, Abraham, buechi' ladxi'
neda'. Bsöla' quia! Lázaro uspisë'
xbönni' në'ë len dusuhualë' ludxa'a,
le rzaca' rgui'tsca' lu gui' ni." ²⁵Rë'
lë' Abraham, rnë!: "Zxi'na', bsa'
ladxu'u ca gac quiu', buzi'u xbezey
yöl-la' tsahui' tsal ni' zu' nabantu',
san Lázaro ni, guc queë' yöl-la'
yechi', ati' na'a, ruzí' zxönë' Lázaro
ni, san li' rzaca' rgui'u. ²⁶Yetú ca',
ra' gui'a sib nac, zoa gatsj lahui'l
ga ni' zoali' lbi'il'i' len ga ni zoatu'
netu!. Qui lë ni na' nup nacuá' ni
len lë'ni la'dód ga zoali' lbi'il'i',
cutu ca' gac lunë' ca', len cutu gac
lid ni nup nacuá' ni!" ²⁷Ni'r rë' lë'
bönni' na' blé'inë' yöl-la' tsahui!,
rnë!: "Xuzá! Abraham, ráta'yua'
lau' gsölu'u-në' Lázaro tsijé' lidxé'
xuzal!, ²⁸le nacuë' ni' gáyuë' bönni'
böcha'a. Bsölë'ë tsjenë' lna' lau
qui le rac ni, cui djaquë' ca' latj
ga ni rzaca' rgui'a." ²⁹Ni'r rë' lë'
Abraham, rnë!: "Dë quequë' le
buzujë' lu guich Moisés len le

guluzujë' lu guich bönni' glu'ë
didza' uláz queë' Dios. Yugu' didza'
quequë' na' ral-la' luzé nagquë!".
³⁰Bubi'ë didza' bönni' na' blé'inë'
yöl-la' tsahui!, rnë!: "Xuza! Abraham,
cutu gac cni, san chqui' ubanë'
bönni' lu yöl-la' gut, len tsijë' ga
na' nacuë', lubí'i ládzi'quë!". ³¹Rë'
lë' Abraham, rnë!: "Chqui' cutu
tu'zé nagquë' didza' bë'ë Moisés len
le gulanë' bönni' glu'ë didza' uláz
queë' Dios, cutu la'yeyjlë'ë zal-la' nu
ubán lu yöl-la' gut."

Zoa banádx queëru' gunru'
ga nu gun dul-la'

17 Rë' bönni' da'quë' Lë' Jesús,
rnë!:

—Nacu'a'tecz le tun ga lun dul-la'
bunách, san bica' bayechi' nu
na' run ga nu gun dul-la'. ²Dxi'ar
gac queë' bönni' na' runé' cni, nu
ugal-la' yag yenë' guiøj ryetu' len
tsajchú'n lë' lu nis zxön, cati'l gunë'
ga gun dul-la' bönni'dau' náquinë'
quia!. ³Gul-gún chi'i cuinli'.
Chqui' gu'ë dö' quiu' böchi' lza'u,
bzejni'-në', len chqui' ubí'i ladxé'e,
bnit lau lë'. ⁴Zal-la' gadx lzu tu
dza gu'ë dö' quiu', len gadx lzu ca'
guidë' ga zu' len guië' li!: "Rubí'i
ladxa'a", ral-la' unít lau' lë'.

Yöl-la' huac qui le réjlë'ru' Cristo

**5 Ni'r të! Xanru' bönni' gbaz queë',
ta'né':**

—Ben ga tséjlë'rtu'-në' Dios.

6 Rë' lequë! Xanru', rnë!:

—La'naru' nac cuidi'z yöl-la'
rejlë' queëli' Dios, nacz ca xseydau'
mostaza, huac guiëli' yag zxön ni:
"Bcuit ni, yajsóa lu nis zxön", ati'
gun ca rnali' yag na!.

Le ral-la' gun nu nac huen dixin

⁷Gnë' ca' Jesús:

—Chqui' zoë' bönni' ladı lbi'ili', len zoë' queë' bönni' nada'u ruga'në'-ba' bëdx o rlapë', cati' udx gunë' xchinë' xanë', ¿naru' huëtsë' lë' xanë', gnë': "Gda, grö' gagu!?" ⁸Cutu. Cni guië' lë': "Bpa'a le gahua'. Gzoa sina' cu'u le guij' gahua', ati' tödr na' huac guij' gagu' li!" ⁹¿Naru' huëtsë' bönni' nada'u queë' na': "Xclenu'", le benë' ca gna bé'inë' lë'? Runi neda', cutu gunë' cni. ¹⁰Lëzca' cni gac queëli'. Cati' chnunli' yúgu'të le gna bé'inë' lbi'ili' Dios, ral-la' gnali': "Nactu' huen dixin cunactu' lsaca', le benztu' le run bayúdx guntu!"

Chië' bönni' té'inë' huë' nudzu' ruzód

¹¹Tsal ni' yu'ë nöz Jesús, zijë' Jerusalén, rdödë' gap dë yödzdau' nababgac luyú Samaria len luyú Galilea. ¹²Cati' gyazië' tu yödzdau', gularujë' dutsgquë' Lë' chië' bönni' té'inë' huë' nudzu' ruzód, ati' gulacu'ë zi'tu'z, ¹³len tu'ë zidzj didza', ta'në':

—Jesús, Bönni' Usëdi, buechi' ladxi' netu'.

¹⁴Cati' blé'inë' lequë' Jesús, rë' lequë':

—Gul-tséaj, gul-tsajlu' cuinli' laugac bxuz.

Tsal ni' zjaquë', guluhuöaquë' dxi'a. ¹⁵Ni'r tuë' bönni' nutsë'ë ladjquë', cati' ráquibe'inë' chnuhuöaquë' dxi'a, böjë' ga na' zoë' Jesús, ruí'teczë' zidzj didza', rgu'ë Dios yöl-la' ba. ¹⁶Byechuë' len butság lahuë' lyu lahuë' Jesús, len rë' Lë': "Xclenu!"

Nababë' Samaria bönni' ni. ¹⁷Ni'r Jesús rë'l lël:

—¿Naru' cu guluhuöaquë' dxi'a chië' bönni'? ¿Gazx nacua'tsë' yezíca'rë' bönni' na'? ¹⁸¿Naru' cu zoa nu huöd cu'u Dios yöl-la' ba, san tuzë' bönni' gza'a ni?

¹⁹Ni'r gudxë' bönni' na' Jesús, rnë':

—Gyas len böaj lidxu!. Chböacu' dxi'a le réjlë'u neda'!

Ca gdxin le rna bë'ë Dios

²⁰Cati' ta'nabnë' Jesús bönni' gdau' fariseo batx ral-la' gdxin le rna bë'ë Dios, Lë' bubì'ë didza', rë' lequë':

—Ca gdxin le rna bë'ë Dios, cutu nac le glé'iru!. ²¹Nutu nu gac gna: "Ni bdxin", o gna: "Ni' bdxin." Gul-yutsca!. Rna bë'ë Dios lu icj ládx'i'dau'gac bunách.

²²Ni'r gudxë' yugu' bönni' usëd queë' Jesús, rnë':

—Huadxín dza cati' gué'nili' glé'ili' dza huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, san cutu glé'ili' lei. ²³La'cuá' nup lë lbi'ili': "Ni zoë!", o la'ná: "Ni' zoë!." Cutu tseajli' ni', len cutu tséajlenli' lequë'.

²⁴Ca rac cati' ryëp yös, ruzení' gda'l luxzbá, lëzca' cni gac cati' gdxin dza huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách. ²⁵Zi'al ca

gac lë ni, run bayúdx saca' qui'itsca', ati' lucá'n neda' ca'z bunách dza ni zoaru' na'a. ²⁶Ca na' guc dza ni' zoë' Noé, lëzca' cni gac cati' gdxin dza huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách. ²⁷Dza ni'të na' gli'j glahuë'. Gulutság na'quë' len guludödë' zxi'nquë' lu yöl-la' rutság na' ga bdxintë dza gyazië' Noé lë'i

barco zxön na' nazí' lei arca, ati' bdxintë nis guiöj usnít yödzlyú le busnít yúgu'té!. ²⁸Lëzca' cni gac dza ni' zoë! Lot. Gli'j glahuë!. Gla'uë! len glúti'ë. Glazë! xyuquë! len glunë! yugu' yu'u quequë!. ²⁹Cati' bdxin dza na' burujë! Lot lu yödz Sodoma, ca tu nis guiöj, böxj gui' len le ruzégui'tsca nazí' lei azufre, ati' busnít yúgu'té!. ³⁰Lëzca' cni gac cati' gdxin dza uluí! lahua' neda', Bönni' Nuhuöaquë! Gdu Bunách.

³¹'Cati' gdxin dza na', chqui' zoë' cju'u bönni', len dzö' yu'u na' le dë queë!, cutu ral-la' huötje! tsajxi'lë le dë queë!, ati' nu zoa ladj guixi', lëzca' cni, cutu ral-la' huötje! lidxë!. ³²Gul-sá! ládzi'lil' ca gac queënu ngul queë! Lot. ³³Nu bönni' rë'nnë! gun chi'ë yöl-la' na'bán queë!, unitië! lei, san bönni' unitië! yöl-la' na'bán queë!, udel-lë'ë lei.

³⁴Rëpa' lbi'ilili!: Cati' gdxin rël na', la'cu'ë chopë! bönni' tuz ga tasië!, ati' tuë! duxi'a-në!, len yetüë! uca'na' lë!. ³⁵La'cua'nu huëtu tsazzxón chopnu ngul, ati' tunu duxi'a-nu, len yetunu uca'na'-nu. ³⁶La'cu'ë ladji guixi' chopë! bönni', ati' tuë! duxi'a-në!, len yetüë! uca'na' lë'.

³⁷Cati' gulayönnë! lë ni bönni' uséd queë! Jesús, gulanabnë! Lë!, ta'né!:

—Xan, ¿gazzx gac lë ni?

Jesús rë! lequë!:

—Ga dë tu le nat, ni' ludubczba' bëchláb.

Ngul uzéb len bönni' rbequi xbey

18 Ni'r benë! Isaqui' Jesús, rë! lequë! ca run bayúdx ulídzteczru'-në! Dios, len cugác chop ládzi'ru!. ²Rnë!:

—Zoë! tu yödz bönni' rbequi xbey curádxinë! Dios, len curunë! bönni' ba la'n. ³La' yödz na'z zoanu ngul uzéb, ati' bdxinnu ga zoë! bönni' rbequi xbey na' ngul ni, rnanu: “Glequi xbey le run quia! nu rua' dö! quia!”. ⁴Xtsey cutu gu'nnë! bi gunë! queënu, san gdöd ni' gza' ladxë'ë, rnë!: “Cutu rádxida'-në! Dios, len cutu runa' bönni' ba la'n, ⁵san le rupizxjnu neda' ngul uzéb ni, qui lë ni na' cuequi xbeyda'-nu, cui guídtecznu ni, len cui töd bë'i upizzjnu neda!.”

⁶Ni'r rë! lequë! Xanru!, rnë!:

—Gul-zé nagli! ca na' gnë! bönni' rbequi xbey na' cunaquë! tsahui!.

⁷¿Naru' cu cuequi xbeynë! Dios bunách gröczë! queë!, nup na' tu'lídz Lë! rël len të dza? ¿Naru' huadzéytsanë! gáclenë! lequë!?

⁸Rëpa' lbi'ilili!: La' cuequi xbéytenë! lequë!. Cati' huöda' neda!, Bönni' Nuhuöaquë! Gdu Bunách, ñaru' gdzölda' luyú ni nup ta'yejlë! neda!?

Bönni' gdau' fariseo len bönni' uquízxj

⁹Benë! Isaqui' Jesús ca nac quequë! bönni' tu'bíj dxi'a cuinquë!, len tu'ca'në! ca'z yezica' bunách.

¹⁰Cni rnë!:

—Guladxinë! chopë! bönni' ga nac nchil gdau' quië lulidzë! Dios. Naquë! bönni' gdau' fariseo tuë! bönni' na', ati' yetüë! na' naquë! bönni' uquízxj lazgac bunách.

¹¹Gzuinë! bönni' gdau' fariseo na!, len cni bulidzë! Dios, rnë!: “Dios, rëpa' Li!: Xclenu', le cunaca' ca nacqueë! yezica'rë! bönni', nacqueë! gban, len cunacqueë! tsahui!.

Ta'guitsjë! zxba qui yöl-la' nutság

na!. Lëzca! cutu naca' ca bönni'
uquízxj ni. ¹²Neda' runa' gubás
chop lzu tsa xunu' dza hueaj, len
runödzja' qui gdau' tu cuia tsa tu
chi cuia qui yúgu'të le rata' quia!"
¹³Gzoazë' zi'tu' bönni' uquízxj
na!, len cutu böazxjnë' gchis lahuë'
uyúë' luzxbá, san gdapë' lchu'ë,
rnë!: "Dios, buechi' ladxi' neda',
bönni' dul-la!" ¹⁴Neda' rëpa' lbi'lili':
Böjë' lidxë' bönni' uquízxj na!,
nuhuoäquë' tsahui' lahuë' Dios, clëg
yetüé' bönni' ni!. Núti'tëz bönni' run
ba zxön cuinë', gunë' Dios ga huöta'
huöjxë', san nu bönni' rzoë' nöxj
ladxi', gunë' Dios ga gacrë' blau.

Rulídz tsahuë'ë-bi' bi'idau' Jesús

¹⁵Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús
yugu' bönni' len ngul, nachë'quë'-bi'
bi'idau' quequë' quië gxoa në'ë lecibi'
Jesús. Catil' gulalé'inë' lë ni bönni'
usëd queë' Jesús, guladil-lë' lequë'.
¹⁶Ni'r bulidzë' bönni' da'quë' Lë'
Jesús, rnë!:

—Gul-güí'-bi' latj la'dxinbi' ga zoa'
bi'idau' ni, cu uzága'lil' xnózcbi', le
gata' quegac nup nacgac cni latj
ga rna bë'ë Dios. ¹⁷Le nactë rëpa'
lbi'lili': Nu cusí' lu në'l le rna bë'ë
Dios, ca runbi' tubi' bi'idau', cutu ca'
tsaz ga ni' rna bë'ë Lë!.

Bönni' rlé'inë' yöl-la' tsahui'

¹⁸Gnabnë' Jesús bönni' uná bë',
rnë!: —Bönni' Usëdi gdu dxi'a. ¿Bizza
ral-la' guna' quië gdél-li'da' yöl-la'
na'bán gdu?

¹⁹Jesús rë' lë':
—¿Bizz quië rë'u neda!: "Gdu
dxi'a"? Nutu nu bönni' naquë' gdu

dxi'a. Tuzë' Dios naquë' gdu dxi'a.

²⁰Nözcznu' yugu' le gna bë'ë Dios:

Cutu gunu' dul-la' le rguitsj
zxba qui yöl-la' nutság na'.

Cutu gdödcdu' bunách.

Cutu cuanu'.

Cutu gneu' qui lza'u le cunácz.
Ben ba la'n xuz xna'u.

²¹Rë' Jesús bönni' na!, rnë!:

—Yúgu'të lë ni runa' ga gdel-la'
naca' bi'idau'!

²²Catil' byönnë' didza' ni Jesús, rë'
lë!:

—Yetú le ryadzj quiu' gunu'. Bëti'
yúgu'të le dë quiu', ati! lë na' si'u
bnödzj quegac bunách yechi', ati'
gata' quiu' yöl-la' tsahui' yehua'
yubá. Ni'r gda, gda' neda'.

²³Catil' byönnë' didza' ni bönni'
na!, ruhui'nnë', le dëtsca yöl-la'
tsahui' queë'. ²⁴Catil' blé'inë' Jesús
ca na' ruhui'nnë' bönni' na!, rnë!:

—Bica' baníg gac, la'yáz ga rna
bë'ë Dios nup ta'le'i yöl-la' tsahui'.

²⁵Gacr huëz tödba' nag yötsi' böä',
ca tsazië' ga rna bë'ë Dios bönni'
rlé'inë' yöl-la' tsahui'.

²⁶Ni'r nup gulayöni didza' ni
ta'ná:

—¿Nuzxa caz gac ulá, chqui'nu'?

²⁷Jesús gudxë' lequë':

—Le cugác lunë' bönni', huac gunë'
Dios.

²⁸Ni'r Pedro rë' Jesús:

—Byutsca', netu' nuca'ntu' yúgu'të
le dë queëtu', len da'tu' Li!.

²⁹Ni'r Jesús rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'lili', nu bönni'
uca'në' lidxë', o xuz xnë'ë, o yugu'
böchi' zanë', o ngul queë', o yugu'
zxi'në', le rui' ladxë'ë gna bë'ë Dios,

³⁰bönni' ni huazi'rë' dza ni zoaru'

na'a, ati' dza zi'a za' gdél-li'në'
yöl-la' na'bán gdu.

**Rguíxjö'ë leyúbl Jesús
ca zi'a ludöddë' Lë'**

³¹Bchë'lë quizi queë' idxínnutë'
bönni' uséd queë' Jesús, len rë'
lequë':

—Gul-yutsca', rbenru' zijru'
Jerusalén, ga ni' lutság yúgu'të le
nayujgac lu guich ca gulané' bönni'
glu'lë didza' uláz queë' Dios ca ral-la'
gac quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë'
Gdu Bunách. ³²Ludöddë' neda' bönni'
Jerusalén lu na'quë' bönni' zi'tu', ati'
lutitjë' neda', len lulídz zi'lë neda',
len luchijë' neda' zxöna!. ³³La'guinë'
neda', ati' tödr ni' ludöddë' neda',
san cati' gac tsonn dza ubana'.

³⁴Cutu gulayéjni'në' didza'
ni bönni' uséd queë', len cutu
gláquibe'inë' le ruí'lenë' lequë'
didza' qui, le nac le cusaqui'
la'yéjni'ndë'.

**Jesús ruúnë' bönni' Jericó
nachúl lahuë'**

³⁵Cati' chzoa gdxinë' Jesús yödz
Jericó, zoë' ni' bönni' nachúl lahuë'.
Rö'lë ra' nöz rnabë' nu bi gunnz
queë'. ³⁶Bönni' ni' byönnë' ta'död ni'
bunách zian, ati' gnabë' bizxa na'
rac. ³⁷Bunách ni' té lë':

—Jesús, bönni' Nazaret, rdödë' ni.

³⁸Ni'r bë'ë zidzj didza' bönni' na'
nachúl lahuë', rnë':

—Jesús, Zxi'n xsoë' David, buechi'
ladxi' neda'.

³⁹Guladil-lë' bönni' na' nachúl
luhuë' bönni' nanörqué' lahuë'
Jesús, quië uséyj ru'lë, san lë' zidzjr
bë'ë didza', rnë':

—Zxi'n xsoë' David, buechi' ladxi'
neda'.

⁴⁰Ni'r gzë' dxiz Jesús rbözë', ati'
gna bë'inë' nu tsajlídz lë' gdxinë'
luhuë'. Cati' bdxinë' lahuë' Jesús
bönni' na' nachúl lahuë', gnabnë' lë'
Jesús, ⁴¹rnë':

—¿Bizxa rë'nnu' guna' quiu'?

Bönni' na' nachúl lahuë' rnë':

—Rë'nda' huöalj yöj lahua'.

⁴²Jesús rë' lë':

—Chböalj yöj lau!. Chböacu' le
réjlë'u neda'.

⁴³La' ni'z bulé'itenë', ati' zéajlenë'
Jesús, rgu'ë Dios yöl-la' ba.
Gulagú'u ca' Dios yöl-la' ba yúgu'të
bunách nacuá' ni' ta'le'i lë na' guc.

Jesús len Zaquo

19 Ni'r gyazië' Jesús Jericó,
rdödë' lu yödz na!. ²Ni'
zoë' bönni' lë' Zaquo, bönni' blau
ladjquë' bönni' uquízzj len dë
yöl-la' tsahui' queë'. ³Rui' ladxë'ë
glé'inë' Jesús bönni' ni, san cutu
guc queë' le nacuá' ni' bunách
zian, len naquë' ga rë'dau'z. ⁴Ni'r
jarélu'ë yajnörë' laugac bunách
zian na', ati' yajchenë' lu yag quië
gac glé'inë' Jesús, le ral-la' tödë' ni'.
⁵Cati' bdxinë' ni' Jesús, bchis lahuë'
ruyúë' ga na' dxië' Zaquo na', len
rë' lë':

—Zaquo, böjtë lu yag na', le run
bayúdx tsajga'na' lidxu' na'a.

⁶Ni'r la' böjtë' lu yag Zaquo, ati'
lu yöl-la' rudziji queë' bchë'ë Jesús
lidxë'. ⁷Cati' gulale'i lë ni bunách
nacuá' ni', gulazú lauqué' ta'né':
queë' yúgu'të', ta'né':

—Gyazië' Jesús ugá'nlenë' bönni'
dul-la'.

⁸Ni'r gzuinë' Zaqueo, len rë'
Xanru':

—Xan, byutsca!. Gatsj le dë quia!
gu'a quegac bunách yechi!, len
chqui' bi gdöd bë'i buquizzja!
bunách, ubi'a quegac bunách na'
tap cuiatël ca!.

⁹Jesús rë' lë!:

—Na'a dza ni bdxin yöl-la' ruslá
quegac nup nacuá! yu'u ni, le naquë!
ca' bönni' ni zxi'n xsöe! Abraham.
¹⁰Bida' neda!, Bönni' Nuhuöaquë'
Gdu Bunách, dudilja' len duslá' nup
nanitgac.

Runë! Isaqui! Jesús qui chi cö' dumí

¹¹Tsal ni' ta'yönnë' didza' ni ru'ë
Jesús, rë' lequë! le runë! Isaqui',
le chzoa la'dxinë! Jerusalén, ati'
táquinë! chzoatë gla' lahui le rna
bë'ë Dios. ¹²Cni rnë! Jesús:

—Zoë! bönni' blau, zijië! tu yödz
zi'tu' quië si! lu në'ë ni' yöl-la' uná
bë', ati' ni'l huödë!. ¹³Cati' chzoa
tsijë! ni' bulidzë! chie! bönni' huen
dxin queë!, len bë'ë qui queëqué!
tu cö' hueaj dumí, rë' lequë!:

“Gul-quiljlen dumí ni tsal huöda!.”

¹⁴Cuta'lé'inë! lë' dxi'a bönni' uládz
queë!, ati' gulasölë'ë ga ni' tsijë!
yugu' gbaz quequë!, la'né!: “Cutu
ré'nitu' gna bé'inë' netu' bönni'
ni.” ¹⁵Ni'r gzxi' lu në'ë yöl-la' uná
bë', ati' budxinë! ladzë!. Ni' gna
bé'inë! nu tsajlídz yugu' bönni'
huen dxin na' budödë! lu na'quë!
dumí na', quië gnöznë! gaca'x
guluguíljlenë! lei tu tuquë!. ¹⁶Cati'
bdxinë! lahuë! bönni' zi'al na!, rnë!:
“Xan, tu cö' dumí quiu' na' chben
icji yechí cö' ca!.” ¹⁷Xanë! na' rë'
lë!: “Dxi'a benu!. Nacu' huen dxin
tsahui!. Le dxí'adau' bugunu' dxin

lati'z na' guta' lu na'u, na'a, guna'
ga gna bé'nu' chi yödz.” ¹⁸Ni'r
bdxinë! lahuë! yetúë! bönni' huen
dxin na!, rnë!: “Xan, tu cö' dumí
quiu' na' chben icji yegayu' cö' ca!.”
¹⁹Xanë! na' rë' ca' lë!: “Gna bé'nu'
gayu' yödz.” ²⁰Ni'r bdxinë! lahuë!
yetúë!, rnë!: “Xan, ni dë tu cö' dumí
quiu' na!. Ben chi'a lei, butulda'
lei lari!, ²¹le rádxida! li!, le nacu'
bönni' bizxj. Runu' ca na' ta'ná
bunách: Ruzi'u le cutu bzu', len
rlapu' ga cutu guzu!.” ²²Ni'r xanë!
na' rë' lë!: “Nacu' huen dxin cunác
tsahui!. Ni'a qui didza' bë'u cuequi
xbeyda' li!. Ráquibe'nu' naca' bönni'
bizxj, len ruzi'a le cutu bzoa', len
rlapu' ga cutu guza!. ²³Na'a, ¿bizx
quië cutu yajlú'u dumí quia' na' ga
gun icji, quië cati' huöda!, uzi'a lei
gdu len icji?” ²⁴Ni'r rë' nup nacuá!
ni!: “Gul-cúa lu në'ë dumí na', ati'
gul-güi' queë! bönni' na' dë queë!
chi cö' dumí.” ²⁵Lequë! të' lë!: “Xan,
chdë queë! chi cö' dumí.” ²⁶Ni'r
bubi'ë didza' xanquë!, rnë!: “Rëpa'
Ibi'ili!: Nu rugún dxi'a dxin le dau'
dë lu në'i, luxxöni ládxì'gac lë'
yelati!, san nu curugún dxi'a dxin
le dau' dë lu në'i, lubij lu në'i lë
na' guta' lu në'i. ²⁷Ca nac quequë!
bönni' ni' cuta'lé'inë' neda' dxi'a,
len cutu glë'nnë! gna bé'ida' lequë!,
gul-tsajxí' lequë! djaquë! ni, len
gul-dödi lequë! lahua' ni.”

Len ba zxön ryazië! Jesús Jerusalén

²⁸Cati' budx gnë' cni Jesús,
buguel-lë'ë xnözë!, zijië! zaca'
Jerusalén. ²⁹Cati' guladxinë! gal-la'
ga nacuá! yödz Betfagé len yödz
Betania, ga nac lu guí'adau' nazí! lei
Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo, bsölë'ë

Jesús chopë' bönni' uséd queë', ³⁰rë' lequë':

—Gul-tséaj yödzdau' ni' ca dödl ga zoaru', len cati' tsazli' ni', tsajxáca'li'-ba' tuba' bürrodau' nága'ba' ni', bürrodau' na' nutu nu rbiani läba'. Gul-sédx-ba', len gul-duché'-ba' quia' ni'. ³¹Chqui' zoa nu gnabi lbi'ili', gna: “¿Bizz quië rsedxli'-ba?”, ubi'ili' didza' cni gnali': “Xanru' rquinnë'-ba!.”

³²Zjaqué' bönni' uséd queë' na' nasölë'ë, ati' yajxáca'quë'-ba' ca na' chgudxé' lequë' Jesús. ³³Cati' gulasedxé'-ba' bürrodau' na', bönni' xanba' të' lequë':

—¿Bizz quië rsedxli'-ba' bürrodau' na'?

³⁴Gulubi'ë didza', ta'né':

—Xanru' rquinnë'-ba'.

³⁵Gulaché'-ba' ga na' zoë' Jesús. Cati' chgulaxóë' yugu' lari' tsla'a quequë' cíndzu'ba' bürrodau' na', guludxíë' Jesús cíndzu'ba' lahui lari' na'. ³⁶Gap ral-la' tödë' Jesús, gulachiljë' lari' quequë' la' nöz.

³⁷Cati' chguladxinë' gal-la' ga zoa ldinn qui Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo, lu yöl-la' rudziji quequë' gulazú lauquë' yugu'të bönni' da'quë' Jesús, tu'ë zidzj didza', ta'gu'ë Dios yöl-la' ba, ni'a quegac yöl-la' huac zxön gulalé'inë' benë' Jesús. ³⁸Ta'né':

—Yöl-la' ba bönni' uná bë' ni zë'ë uláz queë' Xanru' Dios. Yehua' yubá za' le rbequi dxi ládzi'ru'. Yöl-la' ba Dios.

³⁹Ni'r të' Jesús bönni' gdau' fariseo nútsa'quë' ladž bunách zian ni', ta'né':

—Bönni' Usedi, gdil-l yugu' bönni' uséd quiu'.

⁴⁰Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Rëpa' lbi'ili': Chqui' la'cuá' dxië' bönni' ni, hualuí'cz zidzj didza' yugu' guiöj.

⁴¹Cati' bdxinë' gal-la' ra' yödz na', len rlé'inë' lei, rbödxé' qui Jesús, ⁴²rnë':

—Rac ladxa'a huanózili' na'a dza le gac gun ga cuequi dxi ládzi'li' lahuë' Dios, san na'a chnagachi' queëli', cui glé'ili' lei. ⁴³Huala'dxín queëli' dza cati' la'bequi zö'ö gdu zbi'il ga zoali' nup cuta'le'i lbi'ili' dxi'a, len la'gú'u lbi'ili' li'aj, ati' yúgu'të latj gdu zbi'il lúnlenë' lbi'ili' gdil-l. ⁴⁴Luquindjë' zö'ö run chi'i yödz queëli', len ludödcde' nup nacuá' lu yödz ni. Cutu ugá'n guiöj lahui lzë'i. Yúgu'të lë ni gac queëli' le cutu gúquibe'ili' dza bidë' Dios duyüé' lbi'ili'.

Rulatjë' Jesús lö'a gdau'

⁴⁵Ni'r gyazië' Jesús lö'a gdau', len gzu lahuë' rubijë' ni'l yúgu'të nup tuti', len nup ta'u ga nac lö'a gdau'.

⁴⁶Rë' lequë':

—Nayúj lu guich la'y, rna: “Lidxa' nac yu'u ga lulídz Dios bunách”, san lbi'ili' chnunli' lei ca tu bloj quegac gban.

⁴⁷Yugu' dza rusëdnë' Jesús bunách ga nac nchil gdau', ati' gulazú gulabö'ë ludöddë' Lë' yugu' bxuz uná bë', len bönni' gdau' tu'sedi, len yugu' bönni' blau qui lu yödz. ⁴⁸Cutu guludzölnë' nacx ludöddë' Lë', le tu'zé naggac xtidzë'ë gdu ládzi'gac yúgu'të bunách.

Yöl-la' uná bë' dë lu në'ë Jesús

20 Tu dza, cati' ni' rusëdnë' bunách Jesús ga nac nchil

gdau', len rguíxjö'ë didza' dxi'a, guladxinë' ga na' zoë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi, len bönni' gul tu'zejni'i, ²ati' të' Jesús:

—Gdixjöi' netu'. ¿Bizxa yöl-la' uná bë' dë lu na'u runu' cni? ¿Nuzxa caz budôd lu na'u yöl-la' uná bë' ni?

³Bubilë' didza' Jesús, rë' lequë!:

—Huanabda' ca' lbi'ili' tu didza', ati' ubil'ili' gnali!. ⁴¿Nuzxa bsöla' Juan buquilë' bunách nis? ¿Naru' Dios, o bunách?

⁵Glun xtízda'quë' la' légaczë' bönni' gdau' na', ta'né!:

—Chqui' gnaru': Bsöle'ë lë' Dios, guië' rë'u: “¿Bizz quië cutu gyéjle'li'-në!” ⁶Chqui' guiëru'-në!: Gulasölë'ë lë' bönni', luladxi' rë'u guiøj bunách lu yödz ni, le nőzgaccznë' bë'ë didza' uláz queë' Dios Juan na'.

⁷Ni'r gulubi'ë didza', ta'né!:

—Cutu nőzitu' nuzxa na' bsöla' Juan.

⁸Ni'r Jesús rë' lequë!:

—Neda' ca' cutu gyépa' lbi'ili' bi yöl-la' uná bë' rúnida' cni.

Bönni' huen dxin cunacgac tsahui'

⁹Ni'r la' gzu lautë' Jesús ruí'lénë' bunách nacuá' ni' didza', runë' lsaqui', rnë!:

—Zoë' bönni' bdë'ë la' yël queë' yugu' lba uva, ati' budödë' la' yël na' lu na'quë' bönni' huen dxin lun gatsjë' len lë' le lizi'ë, ati' gyijë' zi'tu' ga ni' buga'në' xtsey. ¹⁰Cati' bdxin dza luchibë' la' yël na', bsöle'ë tuë' bönni' gbaz queë' ga na' nacu'ë huen dxin na' quië si'ë uláz queë' qui le lizi'ë, san glundë' lë' zil' huen dxin na', len gulusölë'ë lë' ca'z. ¹¹Leyúbl bsöle'ë yetúe' gbaz

queë', ati' lequë' glundë' lë' ca' zi', len glu'ë dö' queë', ati' gulusölë'ë lë' ca'z. ¹²Leyúbl bsöle'ë quequë' bönni' bunn gbaz queë', ati' guludxië' ca' lë' huë', len gulubijë' lë' ni'l la' yël na'!

¹³Ni'r gza' ladxe'ë xani la' yël na', gnë!: “¿Nacx guntsa'? Gsöla'a quequë' zxi'ncza' nadxi'ida'-bi'. Cati' la'lé'inë'-bi', nazx ca' lunë'-bi' ba la'n.” ¹⁴Ni'r, cati' gulalé'inë'-bi' huen dxin na', glun xtízda'quë' la' légaczë', ta'né!: “Bi'i ni gaqui queëbi' la' yël ni. Gul-dá, gdödiru'-bi', quië gaqui queëru' le ral-la' gaqui queëbi!.” ¹⁵Gulubijë'-bi' ni'l la' yël na', guludöddë'-bi'.

'Na'a, ¿nacxcz gunë' quequë' xani la' yël na'? ¹⁶Guidë' len gdöddë' yugu' huen dxin na', ati' udödë' la' yël queë' lu na'gac bunách yUBL.

Cati' gulayöni lë ni bunách nacuá' ni', gulanë!:

—Dios cugnë' gac cni.

¹⁷Ni'r buyúë' lequë' Jesús, rnë!:

—¿Bizxa rë'ni gna lë na' nayúj lu guich la'y, rna:

Guioj na' gularu'në' bönni' huen zö'ö,

Guioj ni chnac guiojlen squin zö'ö?

¹⁸Núti'tëz nu gbix lahui guioj ni, quitsj nu na', ati' nu bönni' tsajbaga' lë' guioj ni, uzxúzzj lë'.

Ca nac dumí ta'guízxj lazgac bunách

¹⁹La' dza ni'z, gulazú gulabö'ë la'zönë' Jesús yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi, le táquibe'inë' gnë' quequë' lë na' benë' lsaqui', san gládxinë' bunách zian nacuá' ni!. ²⁰Ni'r guluyutsquë' Jesús, len gulasölë'ë bönni' lubijë'

Lë' didza', luluí' cuinqué' ca bönni' tsahui', quië lunë' ga bi gnë' Jesús, quië gac ludödë' Lë' lu në'lë bönni' rna bë'inë' lequë'. ²¹ Quië lunë' cni, gulanabnë' Jesús, ta'në':

—Bönni' Usëdi, nôzitu' le nacz rnau', len le nacz rusëdnu', len cutu rbequi xbeynu' ca nac le tu'lui'z lahui bunäch, san gdutë li nac ca rusëdnu' zxba queë' Dios. ²² Gdixjöi' netu!. ¿Naru' run bayúdx quizxj laztu' queë' César, bönni' Roma rna bë'ë, o cutu?

²³ Ráquibe'inë' Jesús le të'nnë' lunë' queë', ati' rë' lequë':

—¿Bizx quië rzi' bë'li' neda'?

²⁴ Gul-lui'itsqui' neda' tu dumí rda. ¿Nuzxa lahui da' lë'i ni, len nuzxa lei nayúj ni?

Gulubi'ë didza', ta'në':

—Queë' César na'.

²⁵ Ni'r Jesús rë' lequë':

—Gul-nödzj queë' César le naqui queë' César, ati' queë' Dios le naqui queë' Dios.

²⁶ Cutu guc lunë' bi gnë' Jesús quië gac luquïé' Lë' laugac bunäch zian na', san gulubannë' ca nac didza' bubì'ë, ati' guluséy' rú'aquë'.

Ca gac quegac nup lubán lu yöl-la' gut

²⁷ Ni'r guladxinë' bönni' gdau' saduceo, nup na' ta'ná cutu lubán nup chnatgac, ati' gulanabnë' Jesús, ²⁸ ta'në':

—Bönni' Usëdi, Moisés buzuje' queëru' lu guich, le rna: “Chqui' gatië' bönni', ati' uga'nnu ngul queë', len chqui' nutu nu zoa bi'i queë', ni'r ral-la' si'bi'-nu ngul queë' na' bi'i böchë'ë, quië usoabi' bi'i queë' bönni' böchi'bi' na' gutië'.”

²⁹ Gulacua'bi' gadx bi'i bönni' naccbi' böchi'bi', ati' bi'i zi'al na' butság ná'lénbi' bi'i ngul, len gutbi', cuzoabi' bi'i queëbi'. ³⁰ Ni'r butság ná'lénbi'-nu ngul na' bi'i buróp na', ati' gutbi' ca' bi'i ni, cuzoabi' bi'i queëbi'. ³¹ Butság ná'lénbi'-nu bi'i bunn na', ati' la' tuz ca glunbi' igádxtëbi', len glatbi', cuzoabi' bi'i quecbi'. ³² Ga budxtë, gutnu ca' ngul na!. ³³ Na'a, cati' lubán nup chnatgac, ¿núizxalbi' gáquinu queëbi' ngul na', le gulutság ná'lénbi'-nu igádxtëbi'?

³⁴ Ni'r bubì'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Tu'tság na'gac bunäch dza ni zoaru' na'a, len tu'nödzjë'-bi' zxi'nquë' quië lutság na'cbi'. ³⁵ Na'a, nup nacgac lsaca' lubán lu yöl-la' gut len tsajcuá' yödzyú zi'a gata', cutu lunë' yöl-la' rzoalen ngul len cutu lutság na'quë'.

³⁶ Cni gac, le cutur latië', san lacquë' ca nacquë' gbaz la'y queë' Dios, len lacquë' zxi'në' Dios, nup na' lubán lu yöl-la' gut. ³⁷ Ca na' ral-la' lubán nup chnatgac, rului'inë' rë'u Moiséscz ga na' nayúj lu guich ca nac qui yag yötsi' regui, ga ni' ru'ë didza' Xanru', rnë' naquë' Dios queë' Abraham, len Dios queë' Isaac, len Dios queë' Jacob.

³⁸ Dios naquë' Dios, clëg quegac nup natgac tsaz, san quegac nup nabangac, le nabangac lahuë' Lë' yúgu'të bunäch, zal-la' glat luyú ni.

³⁹ Ni'r gulubi'ë didza' la'quë' bönni' gdau' usëdi, ta'në':

—Bönni' Usëdi, dxí'adau' gnau'.

⁴⁰ Cutur gulurúguinë' la'nabnë' Lë' didza'!

¿Nuzxa zxi'n naquë' Cristo?

⁴¹ Ni'r Jesús rë' lequë':

—¿Nacxzcz na' ta'né!: “Cristo naqué! zxi'né! David.”? ⁴²Davidcz bë'ë didza' le nayúj lu guich la'y ga nayujgac salmo, rna:

Xanru' Dios gudxë! Xana':
“Grö! cuit lë'a yubél
⁴³Cati' gunra' ga luzechu zxibgac
lau' nup ta'dá'baga! Li.”

⁴⁴Davidcz na' gné! queë! naquë!
Xanë!. ¿Nacxzcz nac, rnali' lbi'ili'
naquë! zxi'né?

Jesús ruquíë! bönni' gdau' tu'sëdi
⁴⁵Tsal ni' tu'zé naggac Jesús
yúgu'té bunách nacuá! ni!, rë! yugu'
bönni' uséd queë!

⁴⁶—Gul-gún chi'i cuinli' quequë!
bönni' gdau' tu'sëdi, le ta'dzág
ládx'i'quë! ta'dé! nácuquë! lari'
tunn, len të'nné! lulídz lequë! zxön
bunách gap nac lu yé'y, len ta'dzág
ládx'i'quë! ca! ta'bö'ë latj blau gap
tu'dubë! tu'sédë! queë! Dios, len gap
ta'bö'ë tahuë!. ⁴⁷Ta'gűë! lidxcnu
ngul uzébdau!, len quië luluí! tsahui'
cuinquë!, xtsey tu'lidzë! Dios. Yugu'
bönni' ni, szxónitér gunë! Dios ga
la'zaca! la'gui'ë.

Gun glu'nu lahuë! Dios ngul yechi'

21 Ga na' zoë! Jesús nchil
gdau!, bchis lahuë! len
rlé'iné! bönni' dë yöl-la' tsahui'
quequë!, ta'gu'ë gun lu gui'n qui
dumí gun qui gdau!. ²Blé'iné! ca! tu
ngul yechi' uzébdau!, rgu'nu chop
dumí lasdau!, le záca'gac láti'dau'z.

³Rnë! Jesús:

—Le nactë rëpa! lbi'ili!, le zxöntér
glu'nu ngul yechi' uzébdau! ni ca
yezica' bunách na' ta'gu'ë dumí.
⁴Yugu'té!, tsca le nadóð bë'i dë
quequë!, gulagu'ë gun qui gdau!,

san ngul ni, lu yöl-la' yechi' queënu
glu'nu gdutë le dë queënu, le ral-la'
gáhuinu.

Rguíxjö'ë Jesús ca lusnitië! gdau'
⁵Nacuá! ni' nup tui' didza' ca nac
qui gdau' na!, ca na' nazí! lguitj
qui, yugu' guiój záqui'tsquizigac len
gundau' nacgac lach, ati' rë! lequë!
Jesús, rnë!:

⁶—Yúgu'té lë ni rlé'ili', huadxín
dza cati' cutur ugá'n ni guiój lahui
lzé'i, le lusnít gdau' ni bunách.

Le lac bë' cati' zi'a gdxin dza udx
⁷Ni'r gulanabnë! Jesús, ta'né!:—Bönni' Usëdi, cbatx gac lë ni?
¿Bizxa gac bë' chzoa gac cni?

⁸Bubi'ë didza! Jesús, rnë!:
—Gul-gún chi'i cuinli', qui nadxi
nu si' ye'i lbi'ili', le la'la'quë! bönni'
zian, la'zí! laquë! ca lea' neda!, la'né'
nacquë! Cristo, len la'né!: “Chza'
gal-la' dza udx.” Neda' rëpa! lbi'ili':
Cutu tséajlenli' lequë!. ⁹Cati' yónili'
rac gdil-l, len ta'dá'baga! yúlahui'
bunách, cutu gadxi gdzóbili', le run
bayúdx lac zi'al le cni, san cutu
zuítëni dza udx.

¹⁰Ni'r rë! ca! lequë!:—Til-l tu yödz len yetú yödz, ati'
bunách tu ga nu rna bë' la'dil-len
bunách yetú ga nu rna bë!.

¹¹Utittsca yödzlyú!, ati' zian latj gac
gbin len latsj guidzhuë! zxön. La'lá'
lahui luzxbá le lun gadxi bunách
len le lac bë!.

¹²Zí'atël cati' zi'a lac lë ni, la'zón
lbi'ili' bunách len la'bía ládx'i'gac
lbi'ili'. La'ché'ë lbi'ili' gap tu'dubë!
tu'sédë! queë! Dios quië lusyudxë!
lbi'ili', len la'gu'ë lbi'ili' lidx guia.
La'ché'ë lbi'ili' lauquë! bönni' ta'ná

bë'ë, len lauquë! bönni! blau, le da'l! neda!. ¹³Gac cni queëli! quië sáqui'il! gunli! Ina' lau quia! neda!. ¹⁴Tsutsu gul-gún ládxil'i!, cui cuequi icjli! zi'al nacx gnali! uláz queëli!, ¹⁵le gunna! queëli! didza! ubi'il!, len yöl-la! rejni'i, cui gac luxicjë! lbi'il!, len cui gac bi la'né! qui xtídfa'l! bönni! ni! cuta'lé'iné! lbi'il! dxi'a. ¹⁶Ni'r ludödë! lbi'il! xuzczli!, len yugu! bönni! böch'i'czli!, len yugu! di'a dza queëczli!, len yugu! böch'i! lza'czli!, ati! ludödcdë! la'l'i!. ¹⁷Luzóa lbi'il! tsla'l yúgu'të bunách le da'l! neda!, ¹⁸san cutu nit nitú guitsa! icjli!. ¹⁹Chqui! uga'nli! tsutsu, gdél-l'il! yöl-la! na'bán gdu.

²⁰Cati! glé'il! nagu'uquë! li'aj Jerusalén bönni! rjaquë! gdil-l, gnózili! chbdxin dza nit yödz ni. ²¹Ni'r nup nacuá! luyú Judea ral-la! la'zxúndj ni len tsjac gap nac guí'adau!, ati! nup nacuá! lu yödz ni ral-la! la'rúj ni, ati! nup nacuá! ladj guixi!, cutu ral-la! ludxín lu yödz ni. ²²Yugu! dza ni! Dios gunë! zxguia! nup nacuá! yödz ni quië utság yúgu'të le nayúj lu guich la'y ca ral-la! gac quequë!. ²³Cati! gdxin dza ni!, bica! bayechi! ngul nua'cnu-bi' bi'idau! zi'a laljbi!, len ngul tu'gádxil'nu-bi' bi'idau!, le la'zaca! la'gui!itsca bunách nacuá! ni!, ati! Dios guntsquë! zxguia! bunách ni!. ²⁴Latië! zianë! lu gdil-l na!, ati! la'ché!ë yela'quë! nadzunquë! ga la'dxinë! gdutë yödzlyú, ati! yödz Jerusalén ni, lulj! lulibë! lei bönni! zi'tu! na!, cati! gza'ar dza quequë!.

Le lac bë' zi'a huödë! Bönni! Nuhuöaqué! Gdu Bunách

²⁵Gnë! ca! Jesús:

—Ni'r la'cuá! le lac bë' lu gbidz, len lu beo!, len yugu! lu bólj luzxbá ati! luyú ni luchixi bunách, ati! ládxinë!, le yön chi'i gziu! yu qui nis zxön len qui le ryas rdxia nis na!. ²⁶Ludú ládxil'quë! lu yöl-la! radxi quequë! le la'zä! ládxil'quë! quegac le ral-la! lac yödzlyú, le la'zxíz le nala'gac luzxbá. ²⁷Ni'r la'lé'iné! neda!, Bönni! Nuhuöaqué! Gdu Bunách, guida! lu böaj luzxbá, dë lu na'a yöl-la! uná bë!, len gla! lahui yöl-la! yenf! quia!. ²⁸Cati! su lau lac lë ni, gul-típ ládxil'i!, len gul-chís lauli!, le chzoa udxina! neda!, huöa'ua! lbi'il!.

²⁹Gudxé! ca! lequë! Jesús tu le benë! Ilsaqui!, rnë!:

—Gul-yutscal! ca rac qui yag higo, len qui bíti'tez yag yUBL. ³⁰Cati! rlé'il! ta'lén zxuzu! nö'i huë'ndau!, nöziczli! chza! gal-la! beo! ba.

³¹Lézca! cni, cati! glé'il! chtac lë ni, gnózili! chza! gal-la! dza duná bë'ë Dios luyú ni.

³²'Le nactë répa! lbi'il!, cutu lat bunách dza ni zoaru! na'a, cati! udxínr yúgu'të lë ni. ³³La'dód qui luzxbá len qui luyú ni, san xtidza'a!, cutu töd ca'z, san udxíncz ca rna.

³⁴Gul-gún chi'i cuinli! cui güi'lli' latj tsaz icj ládxil'dau'l! le gun ditj lbi'il!, lë na! nac yöl-la! ragu lë'ë, len yöl-la! rzudxi, len yöl-la! ruúbi ruguí'i, quië cati! gdxin dza ni!, cui soali! nit ladxi!, ³⁵len cui gac queëli! ca tu le rzön bunách, ca nac le gac quegac yúgu'të bunách nacuá! gdutë yödzlyú. ³⁶Qui lë ni na!, gul-zóa ban ladxi!, len gul-lídzteczë! Dios, quië gac ulali! lu lë na! ral-la! lac, len cui utui'l! cati! gdxinli! lahua! neda!, Bönni! Nuhuöaqué! Gdu Bunách.

³⁷Lahui' dza rzoë' Jesús nchil gdau', rusédnë' bunách, ati' chdzö'l r-rujë' ni' rijë' lu guí'adau' nazi' lei Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo. ³⁸Yugu' zil guladxín ga zoë' Jesús nchil gdau' yúgu'té bunách quië luzé naggac xtidzë'ë.

Tun xtídfa'quë' ludöddë' Jesús
22 Catí' chzoa gdxin lni
 catí' tahuë' yöt xtil

cunazí' xnë'i, nazí' lei Pascua lni na', ²guludubë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi. Ta'zú ta'bö'ë ludöddë' Jesús, san cutu gulazáqui'në' le tádxinë' bunách.

³Ni'r yajtság Judas Satanás tu' xöhui'. Judas lë' ca' Iscariote, len nababë' idxínnutë' gbaz nasölë'ë Cristo. ⁴Gyijë' Judas na', yjé'lenë' didza' yugu' bxuz uná bë' len bönni' dë lu na'quë' qui gdau', naxx gunë' quië udödë' Jesús lu na'quë'. ⁵Guludzijnë' bönni' gdau' na', len gulazí' lu na'quë' lunödzjë' queë' dumí. ⁶Rdzag ladxe'ë Judas, ati' rzu rbö'ë udödë' Jesús lu na'quë' bagachi'z.

Le ráguru' rusá' ládxí'ru'
 ca gutië' Xanru'

⁷Bdxin dza na' tahuë' yöt xtil cunazí' xnë'i, catí' ral-la' ludöddë'-ba' bö'cu' zxila' tahuë' xtsö' Lni Pascua. ⁸Bsölë'ë Pedro len Juan, Jesús, rnë':

—Gul-tséaj, gul-tsajpá' queëru' le gáguru' dzö' Lni Pascua.

⁹Të' Lë':

—¿Gazx rë'nnu' tsajpa'tu' queëru'?

¹⁰Rë' lequë' Jesús, rnë':

—Gul-yutsca', catí' tsazli' lu yödz ni, ni' grujë' bönni' dutsaguë' lbi'ili',

zunu'ë rö'ë nis. Gul-tséajlenë' ga gdxínteli' yu'u ga tsazië'. ¹¹Gul-guië' xan yu'u na': "Bönni' Usëdi rë' li': ¿Gazx zoa yu'u lni ga gágulena' yugu' bönni' usëd quia' xtsö' Lni Pascua?" ¹²Ni'r ului'inë' lbi'ili' tu yu'u zxön xtsa' ga ni' chnabá'a. Gul-pá' ni' le gáguru'.

¹³Ni'r yjaquë' len yajxáca'quë' ca na' chgudxë' lequë' Jesús, ati' gulupé'ë ni' le lahuë' xtsö' Lni Pascua.

¹⁴Catí' bdxin dzö' na', grö'ë Jesús ga lahuë', ati' gulabö'lenë' Lë' tsazxón gbaz queë' na'. ¹⁵Ni'r Jesús rë' lequë':

—Guetsca ladxa'a gágulena' lbi'ili' tsazxón xtsö' ni zí'atél catí' zi'a saca' qui'a len gatia'. ¹⁶Répa' lbi'ili': Cutur gahua' lë ni catí' gdxinr dza gac le ruluí'z xtsö' ni ga ni' rna bë'ë Dios.

¹⁷Gdel-lë'ë zxíga'dau' len gudxë' Dios: "Xclenu!". Ni'r rë' lequë':

—Gul-sí' lë ni len gul-gui'aj lati' hueaj, ¹⁸le répa' lbi'ili': Cutur gui'ja' xisi uva catí' gdxinr le rna bë'ë Dios.

¹⁹Ni'r gdel-lë'ë yöt xtil len gudxë' Dios: "Xclenu!". Gdöd ni' buzxuzxjë' lei len bë'ë qui queëquë', rnë':

—Lë ni nac gdu ca nayá' nabana' le rudöda' uláz queëli'. Gul-gún cni quië usá' ládxí'li' neda'.

²⁰Catí' budx glahüe', lëzca' cni bë'ë didza' qui zxíga'dau' na', rnë':

—Zxíga'dau' ni ruluí' ca nac didza' cub rucá'n tsahui', ati' run tsutsu lei rön quia', rön na' glalj ni'a queëli'.

²¹'Na'a, rö'ë rágulenë' neda' tsazxón bönni' na' udödë' neda'

lu na'gac bunách. ²²Le nacté huayija' ga ludöddë' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, gac quia'

ca na' nayúj lu guich la'y ca ral-la'
gac quia', san bica' bayechi' bönni'
na' udödë' neda'.

²³Ni'r gulazú lauquë' ta'nabnë' Lë'
tu tuë', ta'né':

—¿Núzxaltu' nu gun cni?

**Tui' xtídfa'quë' núzxalquë'
gaquë' blau**

²⁴Ni'r glu'ë didza' la' légaczë'
núzxalquë' gdél-li'në' latj blau.

²⁵Jesús gudxë' lequë':

—Bönni' ta'ná bë'ë tu'gunë' dxin
yöl-la' uná bë' quequé', ta'ná bé'inë'
bunách, ati' nup ni' dë lu na'gac
yöl-la' uná bë', lequë' bönni' taclen.

²⁶Lbi'ili' cutu ral-la' gunli' cni,
san nu nac blau ladjli' ral-la' gac
ca nu nac cuídi'tér, ati' nu rna bë'
ral-la' gac ca nu run dxin qui lzë'i.

²⁷¿Nuzxal na' nacr blau, nu na' rö'
ragu, o nu rupá' la' huagu? ¿Naru'
clég nu na' rö' ragu nacr blau?
Neda' zóalena' lbi'ili' ca nu rupá' la'
huagu.

²⁸Lbi'ili' ni gzóalenli' neda' cati'
ni' bi gac quia', yugu' le gulazí'
bë' neda'. ²⁹Qui lë ni na' udöda' lu
na'li' tu ga gna bë'li', ca na' benë'
Xuza', budödë' lu na'a ga gna bë'a
neda'. ³⁰Cni guna' quië gac cölli',
gui'j gágulenli' neda' ga ni' gna bë'a,
ati' cölli' xlatjczli' ga cuequi xbeyli'
idxinnu cö' zxi'n xsoë' Israel.

**Rnë' Jesús gnë' Pedro
cutu nunbë'ë Lë'**

³¹Gnë' ca' cni Xanru':

—Simón, Simón. Byutsca!. Chgnab
lbi'ili' Satanás tu' xöhui', quië uríx
udöd lbi'ili' ca nu ruríx rudöd
zxoá' xtil ³²san chbulidza'-në' Dios
gnabda' Lë' gáclenë' li', cui udx udú

yöl-la' rejlé' quiu' neda'. Na'a, cati'
huoacu' quia', btip ládxí'quë' böchi'
lza'u.

³³Pedro rë' Lë':

—Xan, chzoa' sá'lena' Li', clégz
tsja' lidx guia, san lëzca' gátlena'
Li'.

³⁴Jesús rë' lë':

—Pedro, rëpa' li': Zi'al cödxba'
zxi'n druz na'a, chgdá'bagu'u tsonn
lzu, gnau' cutu núnbë'u neda'.

Le benë' Jesús cati' chzoa ludöddë' Lë'

³⁵Gnabnë' lequë' Jesús, rnë':

—Cati' bsöla' a lbi'ili' cunua'li' yöcx
yöt, ni bzud dumí, ni chop cö' löl-li',
¿naru' bi byadzj queëli'?

Lequë' ta'né':

—Cutu bi.

³⁶Ni'r rë' lequë':

—Na'a, nu dë qui yöcx yöt ral-la'
gua' lei, ati' lëzca' cni ral-la' gun nu
dë qui bzud dumí, ati' nu cudé qui
guia tuchi' ral-la' guti' lari' rxoa
yeni len si' tu guia tuchi'. ³⁷Rëpa'
lbi'ili': Run bayúdx gac quia' lë na'
nayúj lu guich la'y, rna: “Glonë'
queë' ca tunë' quegac nup tua' dö'”,
le lutság yúgu'té le nayujgac lu
guich ca ral-la' gac quia'.

³⁸Ni'r lequë' ta'né':

—Xan, ni dë chop guia tuchi'.

Lë' rë' lequë':

—Chnac.

Jesús rulidzë' Dios la' yël Getsemaní

³⁹Ni'r brujë' Jesús len ca runczë'
zijë' lu Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo,
ati' zjáclenë' Lë' bönni' uséd queë'.

⁴⁰Cati' guladxinë' ni', rë' lequë'
Jesús, rnë':

—Gul-lidzë' Dios, gnábili'-në' cui
gata' latj si' bë' lbi'ili' tu' xöhui'.

⁴¹Ni'r gzë'ë ga na' nacu'ë Jesús, gdödë' yelati' tsca ga rdxin guiój r-ru'nru', ati' ni' buzechu zxibë' rulidzë' Dios. ⁴²Rnë!:

—Xuz, chqui' rë'nnu', bcuas ga zoa' lë na' ral-la' saca' qui'a, san clég ca rë'nda' neda', san ca rë'nnu' Li' gunu'.

⁴³Ni'r buluí' lahuë' gbaz la'y queë' Dios, zë'ë yehua' yubá, ati' butipë' ladxë'ë Jesús. ⁴⁴Lu yöl-la' rsëbi ladxi' queë', gdu ladxë'ë bulidzë' Dios Jesús, ati' guc ca rön raba' luyú nis yös queë'.

⁴⁵Cati' budx bulidzë' Dios, gyasë' len böjë' ga na' nacu'ë bönni' uséd queë', ati' duxaquë'ë lequë' tasië' ni'a qui yöl-la' ruhui'ni quequë'.

⁴⁶Ni'r Jesús rë' lequë!:

—¿Rástsali'? Gul-tsás, gul-lidzë' Dios gnábili'-në' cui gata' latj si' bë' lbi'ili' tu' xöhui'.

Ta'zönë' Jesús

⁴⁷Tsal ni' ru'ë didza' Jesús, la' guladxintë' ni' bönni' zian, dzaguë' lequë' Judas, bönni' na' nababë' idxinnuë' bönni' uséd queë' Jesús, ati' nanörë' lauquë' bönni' zian na'. Gbiguë'ë ga zoë' Jesús quië utság lahuë' Lë!. ⁴⁸Ni'r Jesús rë' lë!:

—Judas, ¿naru' rudödtsu' cni neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, rutság lau' neda'?

⁴⁹Cati' gulalé'inë' ca na' rac queë' Jesús bönni' na' nacuá'lenë' Lë', të' Lë!:

—Xan, ¿naru' güi'tu' lequë' guia tuchi!?

⁵⁰Tuë' bönni' uséd queë' Jesús benä' huë' guid naguë' bönni' huen dxin queë' bxuz blau. Burixë' guid naguë' yubél. ⁵¹Jesús rnë!:

—Chnac na'a. Tsca' gaz.

Gdanë' Jesús guid naguë' bönni' huen dxin na' len bunë' lei. ⁵²Ni'r rë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' dë lu na'quë' qui gda' len bönni' gul tu'zejni'i, bönni' na' cuta'lé'inë' Lë' dxi'a, rnë!:

—¿Narútsali' nua'li' guia tuchi' len yag quië sönlì' neda' ca runli' rzönlì'-në' gban? ⁵³Yugu' dza gzóalencza' lbi'ili' nchil gda', ati' cutu bi benli' quia', san na'a chbdxin dza queëli', nac dza dë lu në'i nu na' zoa latj chul.

Rnë! Pedro: "Cutu núnbë'a-në' Jesús"

⁵⁴Ni'r gulazönë' Jesús len gulaché'ë Lë' ga na' tu'schinë' Lë' lidxë' bxuz blau. Pedro nahuë' Jesús zi'tu' zi'tu'z. ⁵⁵Cati' chgulabequië' gui' lö'a lidxë' bxuz blau ni'a në'lë bxuz blau na', gulabö'ë gdu zbi'il ra' gui' na', ati' Pedro grö'lénë' lequë' tsazzxón. ⁵⁶Cati' blé'ibi'-në' Pedro tubi' bi'i ngul huen dxin, ni' rõ'zë' ra' gui', buyubi' lë', rnabi':

—Bönni' ni dë'ë ca' Jesús.

⁵⁷Gdá'baguë'ë Pedro, rnë!:

—Ngul, cutu ca' núnbë'a-në' bönni' na!.

⁵⁸Yelati' gdzey blé'inë' Pedro yetúë' bönni', ati' rnë!:

—Li' da'u ca' lequë'!

Pedro gnë!:

—Bönni', clég neda'!

⁵⁹Yelati'z gdzey, gnë' yetúë' bönni':

—Le nactë bönni' ni dë'ë Jesús, le naquë' bönni' Galilea.

⁶⁰Ni'r Pedro gnë!:

—Bönni', cutu nözda' bizxa na' ru'u didza' qui.

Tsal ni' ru'ë didza' ni, la' grödxtëba' zxi'n druz. ⁶¹Ni'r

bueycjë' Xanru' ruyúë' Pedro, ati' yajneynë' Pedro xtidzë'ë Xanru', ca na' gudxë' lë!: "Zi'al cödxba' zxi'n druz na'a, li' chgdá'bagu'u tsonn lzu, gnau' cutu núnbe'u neda!"
62 Burujë' ni'l Pedro ati' röncz grödxë'.

Tu'titjë' Jesús

63 Gulutitjë' Jesús bönni' na' zönquë' Lë!, ati' gulaguinë' Lë!.
64 Ni'r guluseyjë' lahuë' Jesús, ati' gulagapë'ë lahuë' len gulanabnë' Lë!, ta'né!: —Gnýa'atsca!. ¿Nuzxa na' gdapa! Li?!

65 Zianr ca' gulané' queë' le glu'ë död' queë'.

Rdxinë' Jesús lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey

66 Cati' chza' rení' dza na', guludubë' bönni' gul tu'zéjni'në' bunách judío len yugu' bxuz uná bë! len bönni' gdau' tu'sédi, ati' gulaché'ë Jesús lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey, ati' ni' gulanabnë' Lë!, **67** ta'né!: —Gdixjöi' netu!. ¿Naru' nactsu' Li' Cristo?

Jesús ré' lequë':

—Chqui' gyëpa' lbi'ili' naca' Cristo, cutu tséjlë'li' neda!, **68** len chqui' unabda' lbi'ili' tu didza', cutu ubi'ili' didza', len cutu usanli' neda!. **69** Na'a su lau, neda!, Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, cö'a cuit lë'ë yubél Dios, náptérë' yöl-la' uná bë!.

70 Gulanabnë' Lë! yúgu'të!, ta'né!: —¿Naru' nactsu' Li' Zxi'në! Dios? Lë! gudxë' lequë': —Le nacz rnali'.

71 Ni'r ta'né!:

—¿Nuzxar naquíniru' nu gun lna' lau queë'? La' rë'uz chbyóniru' didza' ru'ë.

Rdxinë' Jesús lahuë' Pilato

23 Ni'r gulayasë' yúgu'të bönni' zian ni', ati' gulaché'ë Jesús lahuë' Pilato. **2** Ni'r gulazú lauquë' tu'quíë' Lë!, ta'né!: —Bönni' ni, budzölitu' ca runë!, runë! ga ta'dál'baga' yúlahui' bunách uládz queëtu', len ruzaguë'ë xnözgac nup ta'guízxj laz ruquizxjë' César, len rnä! lëczë' naquë' Cristo, bönni' ral-la' gna bë'ë.

3 Ni'r Pilato gnabnë' Jesús, rnë!: —¿Naru' nacu' Li' nu gna be'i bunách judío?

Bubi'ë didza' Jesús, rnë!: —Le nacz rnau!.

4 Ni'r Pilato gudxë' yugu' bxuz uná bë! len bunách nacuá' ni!, rnë!: —Cutu bi rudzolda' le nac zxguia' nunë! bönni' ni.

5 Ni'r glunré! tsutsu xtízda'quë!, ta'né!: —Runë! ga tun rusbó bunách len rusédnë! cni bunách gdu luyú Judea. Gzu lahuë' benë! cni luyú Galilea ga rdxintë runë! ca' ni.

Rdxinë' Jesús lahuë' Herodes

6 Cati' byönnë' didza' ni Pilato, tu'ë didza' qui luyú Galilea, ni'r gnabnë' lequë' chqui' naquë' Jesús bönni' Galilea. **7** Cati' gnöznë' nababë' Jesús ga ni' rna bë'ë Herodes, bsölë'ë Lë! lahuë' Herodes na!, le zoë' ca' Jerusalén Herodes yugu' dza na!. **8** Cati' blé'inë' Jesús Herodes na!, budzijnë!, le chguc xtsey rë'nnë! glé'inë! Lë! le chbyönnë' le zian ca nac queë'

Jesús len runë' löz glé'inë' tu yöl-la'
huac gunë'. ⁹Ni'r zian le gnabnë'
Jesús Herodes, san Jesús, cutu
bi didza' bubi'ë. ¹⁰Nacu'ë ca' ni'
yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau'
tu'sëdi, ati' guluquitsquë' Jesús.
¹¹Ni'r guluga'në' Jesús ca'z Herodes
len bönni' queë' rjaqué' gdil-l, len
quië lutitjë' Lë', gulugacuë' Lë' lari'
zaca' ca racuë' bönni' rna bë'ë, ati'
leyúbl guluschinë' Lë' lahuë' Pilato.
¹²Dza na' guludzagüë' dxi'a Pilato
len Herodes, le zi'al gulaléy lza'quë'
tuë' yetuë'.

Ta'chuguë' queë' Jesús gatië'

¹³Ni'r butubë' Pilato yugu' bxuz
uná bë' len bönni' dë lu na'quë' len
bunách lu yödz, ¹⁴ati' rë' lequë':

—Djua'l'i'-në' lahua' neda' bönni'
ni, rnali' queë' runë' ga tun rusbó
bunách, san cati' gnabi yudxda'-në',
ati' zóatëli' ca' ni, cutu bi budzölda'
le nac zxguia' nabaguë'ë, yugu' lë
na' ruquili'-në'. ¹⁵Cati' bsöla'a lbi'il'i
lahuë' Herodes, cutu bi budzölnë'
le benë' bönni' ni le nac zxguia'
nabaguë'ë quië nu gchugu queë'
gatië'. ¹⁶Na'a usaca' zi'a-në' len töd
na' usana'-në'.

¹⁷Run bayúdx bi gunë' Pilato,
usanë' lu na'gac bunách tuë' bönni'
nadzunë' cati' rac lni na', ca na'
runczë'. ¹⁸Ni'r glu'ë zidzj didza'
yúgu'të bönni' nacu'ë ni', ta'né':

—Bdöddë' bönni' ni len bsanë'
queëtu' Barrabás.

¹⁹Nadzunë' lidz guia Barrabás
na' le gdil-lenë' yúlahui' lu yödz na'
len le budödcde' bunách. ²⁰Bulidzë'
lequë' leyúbl Pilato, le rë'nnë' usanë'
Jesús, ²¹ati' leyúbl glu'ë zidzj didza',
ta'né':

—Bdë'ë lë'i yag cruz, bdë'ë lë'i yag
cruz.

²²Ni'r Pilato gudxë' lequë' le bunn
lzu, rnë':

—¿Bizxa caz le cunác benë' bönni'
ni? Cutu bi budzölda' nunë' le run
ga nabaguë'ë zxguia' gatië'. Usaca'
zi'a-në', ati' ni'r usana'-në'.

²³Zidzjr glu'ë didza', ta'nabë' të'ë
Jesús lë'i yag cruz. Le gulabödxyë'ë
szxöni yugu' bönni' na' len yugu'
bxuz uná bë', guladél-li'në' gac ca
na' të'nnë'. ²⁴Ni'r bchuguë' queë'
Jesús Pilato, quië gac queë' ca na'
ta'nabë'. ²⁵Busanë' quequë' bönni'
na' nadzunë' lidz guia le gdil-lenë'
yúlahui' len budödcde' bunách,
bönni' na' chgulanabë', ati' budödë'
Jesús quië gac queë' ca na' të'nnë'.

Dë'ë Jesús lë'i yag cruz

²⁶Cati' ni' ta'ché'ë Jesús
tsajda'quë' Lë' lë'i yag cruz,
gulazönë' Simón, bönni' yödz
Cirene, zuzé'ë ladj guixi', ati'
gulaxó'ë yen zxicjë' yag cruz na'
quië gu'ë lei, tsijë' cídzu'lë' Jesús.

²⁷Zajnaugac Jesús bunách zian
lenca' yugu' ngul, ta'bödxnu len
ta'bödx yéchi'nu queë'. ²⁸Ni'r
bueycjë' Jesús ruyúë' lecnu, ati' rë'
lecnu:

—Lbi'il'i' ngul Jerusalén. Cutu
cödxli' quia' neda', san gul-cödx
queëczli' len quecbl' zxi'nli' ²⁹le
huadxín dza la'ná: "Bica' bagac
yugu' ngul huödx len ngul cutu
glua'nu-bi' bi'idau', len cutu
gulugádxil'nu-bi' bi'idau!" ³⁰Ni'r
la'zú laugac la'ná bunách, lë' yugu'
gui'a sib: "Gul-dubaga' netu!", len
lë' ca' yugu' guí'adau!: "Gul-cachi'
netu!" ³¹Chqui' cni tunë' quia'

neda', naca' ca tu yag ya'a,  naru'
cu l nt r ' ca' que li', nacli' ca yag
bidx?

³²Gulach '  ca' chop ' b nni'
tua'd ', qui  lud cd ' lequ '
tsazx n len Jesús. ³³Cati' guladxin '
latj naz ' lei Calavera, le rna lu
didza' xidza': "Latj Qui B ga' Icjru'",
ni' gulud '  Jesús l 'i yag cruz.
Gulud '  ca' l 'igac yag cruz chop '
b nni' tua'd ' na!. Tu ' gulud '  cuit
l '  yub l Jesús, len yet '  gulud ' 
cuit l '  y gl. ³⁴Ni'r Jesús rn ':
—Xuz, b nit lau lequ ', le cutu
n zcn ' bi tun '.

Gulul '  qui que qu '  le nacu '
Jesús b nni' rjaqu '  gdil-l nacu ' 
ni', len guluquitj '  le gac b ' lahui.
³⁵Gulutitj '  Jesús bun ch nacu ' ni'
tu'y  len b nni' d ' lu na'qu ', ta'n ':
—Yugu' nu yub l busl ' b nni' ni.
Na'a ral-la' usl  cuin ' chqui' naqu '
Cristo, b nni' gr cz ' Dios.

³⁶Gulutitj '  ca' Jes s b nni'
na' rjaqu '  gdil-l. Gulabigu '  ga
na' zo ' len gulugui'j ' L ' nup zi,
³⁷ta'n ':

—Chqui' nacu' Li' b nni' gna
b 'in ' bun ch jud o, busl  cuinu'.
³⁸Da' ca' l 'i yag cruz icjl ' Jes s
tu le nay j lu guich lu didza' griego
len lu didza' lat n len lu didza'
hebreo, le rna cni: "B nni' Rna
B 'in ' Bun ch Jud o." ³⁹Tu ' b nni'
huia'd ' na' d 'l ' l 'i yag cruz bulídz
zi'l ' Jes s, rn ':

—Chqui' nacu' Li' Cristo, busl 
cuinu' lenca' netu'.

⁴⁰Bubi'  didza' yet '  b nni'
huia'd ' na', gdil-l ' lz '  na', rn ':
— Naru' cu r dixinu'-n ' Dios?
L zc ' li' narugu quiu' gatiu'. ⁴¹Le
nact  r 'u, le ral-la'z gac que ru'

rzaca' rgui'ru', ca na' rajl z d '
bia'ru', san B nni' ni, cutu bi d '
nu' .

⁴²Ni'r b nni' ni r ' Jes s:
—Yajn y neda' cati' gdxinu' ga ni'
gna b 'u.
⁴³Jes s r ' l ':
—Le nact  r pa' li', na'a dza ni
s olenu' neda' latj lach quia'.

Rati ' Jes s

⁴⁴Cati' bdxin gdu huagbídz, bchul
gdut  y dzly  ga bdxinr gdu rd d
xhu . ⁴⁵Bchul gbidz, ati' lari' nal-la'
lu gdau' br za' chop di'il. ⁴⁶Ni'r
b '  zidzj didza' Jes s, rn ':

—Xuz, rgu'a lu na'u b ' naccza'.
Cati' budx gn ' cni, brujt  b '
naccz ', guti '.
⁴⁷Cati' bl 'in ' ca na' guc b nni'
nacu ' lu n '  b nni' rjaqu ' gdil-l,
glu'  Dios y l-la' ba, rn ':
—Le nact  b nni' ni guqu ' b nni'
tsahui'.

⁴⁸Cati' gulalé'in ' l ' na' guc
y gu't  b nni' nacu ' ni' tu'y ' ,
yhuojqu ' y dz, ta'gap  lchu'que' le
tu'b nn '. ⁴⁹Zi'tu'z gulugá'n y gu't 
nup ni' n nb 'gac Jesús len ngul
na' y aclennu L ' cati' ni' gzo ' luy 
Galilea, tu'y '  l ' ni rac.

Rgach '  Jesús yero ba

⁵⁰Zo ' ca' ni' b nni' y dz
Arimatea qui luy  Judea, l ' José.
B nni' ni naqu ' dxi'a len tsahui',
len nab hlen ' b nni' gdau' ta'bequi
xbey. ⁵¹Cutu ben ' tuz nup na'
gulachugu que ' Jes s, le rb z ' ca'
José ni le rna b '  Dios. ⁵²Ni'r gyij '
lahu ' Pilato José na' len gnab '
latj u'  Jes s. ⁵³Cati' chnuz tj ' L ',
buch olin ' L ' lari', ati' glu'  Jes s

yeru ba, le nadj lë'i gui'a guiøj, ati' lu ba na', nutu nu nagüi'cnë!. ⁵⁴Dza na' nac dza tu'pé'ë qui dza la'y quequë! bönni' judío, le zi'a gdxin dza na!.

⁵⁵Yjacnu ca' ni' ngul na' gulazá'lennu Jesús, cati' ni' gzoë' luyú Galilea, ati' gulalé'inu yero ba na', len ca na guc, gulagu'ë Lë' ni!. ⁵⁶Cati' yhuöjcnu yu'u, gulupa'nú nör rla' zxix len yugu' le za rla' zxix. Ni'r guluzí' ládx'i'cnu dza la'y na' quequë! bönni' judío ca na' rna bë' zxba queë! Dios.

Rubanë! Jesús lu yöl-la' gut

24 Cati' bdxin dza rguel-la' semán na!, cati' ni' nac zildau', guladxinnu ngul na' ra' yero ba queë! Jesús. Nua'cnu yugu' le rla' zxix, lë na' chnupa'cnu, ati' dzagcnu lecnu yela'cnu ngul. ²Cati' guladxinnu ni', duxáca'cnu chnadúa guiøj na' da' ga nu ryaz yero ba queë!. ³Cati' gulayaznu yero ba na', cutu guludzólinu ni' Xanru' Jesús. ⁴Cati' ni' ta'bö'nu bagui'i ni'a qui lë ni, la' guladxintë! ni' len gulazuinë! ga na' nacua'nu chopë! bönni' nácuquë! lari' ryep yös yení!. ⁵Ni'r gládxinu len guluzójt icjcnu, tu'yunu lyu, ati' të' lecnu gbaz la'y na', ta'né!: —¿Bizx quië ruguiljli' xlatj nu

nat nu zoa nabán? ⁶Cutu zoë! ni, le chbubanë!. Gul-tsajnéy lë na' chgudxczë! lbi'ilí' cati' ni' zoë! luyú Galilea. ⁷Gnë!: "Run bayúdx nu udöd neda!, Bönni' Nuhuöaque! Gdu Bunách, lu na'queë! bönni' dul-la', ati' ludé!ë neda! lë'i yag cruz, ati' ubana' cati' gac tsonn dza."

⁸Ni'r yajneycnu didza' na' bë'ë Jesús, ⁹ati' guluza'nú ra' yero ba

na', yajtixjöi'cnu idxineajtë! bönni' gbaz queë! Cristo len yezíca'rë' ca', ca nac lë na' guc. ¹⁰Ngul na' yajtixjöi'cnu bönni' gbaz na' yugu' lë ni, naccnu María Magdalena, len Juana, len María, xnë'ë Jacobo, len yela'cnu ngul na' dzagcnu lecnu. ¹¹Gláquinë! bönni' gbaz na' didza' chixi tui'nu len cutu gulayejlë'ë lecnu.

¹²Ni'r gyasë! Pedro len jarélu'ë zijië! ra' yero ba na!. Cati' buyúë! lu ba na', blé'inë! yugu' lari'z nacuá' ni!, ati' ni'r böjë! lidxë!, rubannë! ca nac lë na' guc.

Le guc la' nöz rdxintë Emaús

¹³La' dza na'z zjaquë! chopë!, yu'uquë! nöz rdxintë Emaús, le nac ca chop hora rza' Jerusalén.

¹⁴Yú'ugaczë! ca' nöz, tu'ë didza' ca nac yúgu'të lë na' guc. ¹⁵Tsal ni' yu'uquë! nöz, tu'ë didza' ni la' légaczë!, gbiguë'ë gal-la' léczë! Jesús len tsazxón gdálenë! lequë!.

¹⁶Cutu guluúnbë'ë Lë' le nac ca tu le nabaga' yöj lauquë!. ¹⁷Ni'r Jesús gnabnë! lequë!, rnë!:

—¿Bizxa didza' na' rui'li' la' lbi'izli' yu'uli' nöz? ¿Bizx quië na' ruhuí'nili?

¹⁸Bubi'ë didza' bönni' na' lë! Cleofas, rë! Lë!:

—¿Nactsu' bönni' zi'tu' lu yödz Jerusalén, len tuzu' li' cutu nöznu' lë na' guc nij nas ni?!

¹⁹Ni'r Jesús rë! lequë!:

—¿Bizxa na' guc?

Të! Lë!:

—Lë na' guc queë! Jesús, bönni' Nazaret. Guquë! bönni' bë'ë didza' uláz queë! Dios, ati' len yöl-la' huac zxön benë! dxin len bë'ë didza'

lahuë' Dios len laugac yúgu'té bunách. ²⁰Guludödë' Lë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' ta'ná bél'inë' netu', glunë' ga nu bchugu queë' gatië', ati' guludé'ë Lë' lë'i yag cruz. ²¹Netu' bentu' löz guquë' Lë' bönni' na' ral-la' huöa'uë' bunách Israel, san na'a chguc tsonn dza cati' glac lë ni. ²²Yetú ca', glunnu ga grö'tu' baguï'i la'cnu ngul nútsa'cnu ladjtu'. Yjacnu ra' yero ba queë' cati' zi'a glen gbidz na'a dza, ²³len cati' cutu guludzölinu Lë', duhuöjcnu, len glënu netu' gulalé' inu ca' yugu' gbaz la'y queë' Dios, nup ni' glë lecnu zoë' nabanë' Jesús. ²⁴Ni'r yjaquë' ra' yero ba na' la'quë' bönni' Iza'tu' len yajxáca' queë' lei ca na' gulanunu ngul na', san cutu gulalé' inë' Jesús.

²⁵Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Lbi'ilí', bönni' curejni'i. Nazíd icj ládxí'lau'li' cui tséjlé'lí' yúgu'té le gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. ²⁶¿Naru' cu ben bayúdx saca' qui'ë Cristo yugu' lë ni len tsazië' ga ni' gáctérë' blau?

²⁷Ni'r gzu lahuë' Jesús rguíxjö'l'në' lequë' yúgu'té le rui' didza' ca nac queë' nayujgac lu guich la'y, ca na' gzu lau bë'ë didza' Moisés ga bdxintë yugu' le gulané' yúgu'té bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios.

²⁸Cati' guladxinë' yödzdau' ga na' zjaquë', benë' Jesús ca bönni' zéajtérë' zi'tu!. ²⁹Glonë' bayúdx ugá'nlenë' lequë', ta'né':

—Bga'nlen netu', le chrdzö' na'a, len chzoa gal.

Ni'r gyazië' yu'u Jesús, bugá'nlenë' lequë'. ³⁰Cati' ni' rö'ë rágulenë' lequë' Jesús, gdel-lë'ë yöt xtil len gudxë' Dios: "Xclenu!." Ni'r

buzxuzxjë' lei, len bë'ë quequë'!

³¹La' ni'z bdua lë na' gbaga' yöj lauquë', ati' guluúnbë'ë Jesús, ati' Lë' bunít cuinë' lauquë'. ³²Ni'r glë lza'quë' tuë' yetúë':

—¿Naru' cu böála'tsca ládxí'lau'ru' tsal ni' ruí'lenë' rë' u didza' la' nöz, len cati' ni' ruzálj la'në' le nayúj lu guich la'y?

³³La' ni'z gulayasë' yhuöjquë' Jerusalén, ati' yajxáca'quë' nudubquë' idxineajtë' bönni' gbaz queë' Jesús len nup nacua'len lequë'. ³⁴Ni'r glë' chopë' na' bönni' na' nacu'ë ni':

—Chbubanczë' Xanru', ati' buluí' lahuë', blé'inë' Lë' Simón.

³⁵Ni'r gulaguíxjö'ë ca na' guc quequë' la' nöz chopë' na', len ca na' guluúnbë'ë Jesús cati' ni' buzxuzxjë' yöt xtil na'.

Tu'lé'inë' Jesús bönni' uséd queë'

³⁶Tsal ni' tu'ë didza' ca nacgac lë ni, la' yajsoatë' Jesús gatsj lahui'l ga na' nacu'ë, ati' rë' lequë':

—Gul-zóá dxi ládxí'li'.

³⁷Ni'r gladxi guladzöbnë' le táquinë' bxin ta'lé'inë'. ³⁸Jesús rë' lequë':

—¿Bizz quië rö'li' baguï'i? ¿Bizz quië rza' ládxí'li' yugu' lë ni?
³⁹Gul-yutsca' na'a len ni'a. Néda'cza' ni. Gul-cán neda' len gul-yú neda', le cutu da' bëla' bxin, len cutu yu'u dxit ca ni rlé'li' nac quia' neda'.

⁴⁰Ni' rui'zë' ca' didza' ni, bului'inë' lequë' në'ë len ni'ë. ⁴¹Ni'a qui yöl-la' rudziji quequë' cutu gulayejlé'ë, len tsal ban raz gulacu'ë. Qui lë ni na' Jesús gudxë' lequë':

—¿I dë queëli' ni le gahua'?

⁴²Ni'r gulunödzjë' queë'
láti'dau'ba' böl chnégui'ba', len tu

quízxi'ba' böz. ⁴³Gzxi'ë lei Jesús len gdahuë! lauquë!. ⁴⁴Ni'r rë' lequë!:

—Lë na' glac quia' glac ca na'
gudxcza! lbi'ili' cati' ni' zóalena!
lbi'ili', gnia!: “Run bayúdx utság
yúgu'të le nayúj lu guich lu zxba
queé! Moisés len le gulané! bönni'
glu'ë didza' uláz queé! Dios, len le
nayúj lu guich nazí! lei Salmos, ca
ral-la' gac quia' neda!”

⁴⁵Ni'r buzéjni'në! lequë! lë na'
nayujgac lu guich la'y, ⁴⁶rë' lequë!:

—Cni nayúj lu guich ca run
bayúdx gac queé! Cristo, saca' qui'ë
len ubanë! lu yöl-la' gut cati' gac
tsonn dza, ⁴⁷ati' gdutë yödzlyú
ral-la' gac lban ca nac quia' neda'
quië lubí'i ládzi'gac bunách quië
unít lahuë! Dios dul-la' nabága'quë!.
Lu yödz Jerusalén su lau gac lban

na! ⁴⁸ati' lbi'iczli' na! blé'ili' yugu'
lë ni ral-la' gunli' lna' lau qui.

⁴⁹Gul-yutsca!, gsöla'a queéli' le gzxi'
lu në'ë Xuza' gunné! queéli', san
gul-gá'nz Jerusalén cati' gdxinr
queéli' yöl-la' huac na' za' yehua'
yubá.

Ruhuëpë! Jesús yehua' yubá

⁵⁰Ni'r bchë'ë bönni' da'quë!
Lë! Jesús, zjaquë! yödz Betania,
ati' ni' bchis në'ë len bulídz

tsahuë'ë lequë!. ⁵¹Tsal ni' rulídz
tsáhui'zë! ca' lequë!, gza'të' ga
na' nacu'ë, buëpë! yehua' yubá.
⁵²Gdöd gulayíj ládzi'quë! Lë!, lu
yöl-la' rudziji quequé! yhuöjjquë!
Jerusalén. ⁵³Gulacuá'teczë! nchil
gdau!, ta'gu'ë Dios yöl-la' ba len
tunë! Lë' zxön. Ca' nac.

DIDZA! DXI'A BUZUJÉ' LU GUICH SAN JUAN

Böac bunách Nu nazí' lei Didza'

1 Cati' gzu lau, zí'atél cati' zi'a
gata' yödzlyú, ni' zoaczé'
Bönni' lë' Didza!, ati' zóalené' Dios
Bönni' na' naqué' Didza!, len naccz
Dios Didza' na'. ²Zóalené' Dios
Bönni' na' naqué' Didza! cati' ni'
gzu lau zi'a rata' yödzlyú. ³Lu në'ë
Bönni' ni, Dios bené' yúgu'të le dë,
len cutu bi dë le nuné' Dios le cutu
bené' lu në'ë Bönni' na!. ⁴Dëcz queé'
yöl-la' na'bán, ati' yöl-la' na'bán
na' nac ca tu yení' ruzení' lu icj
ládxí'dau'gac bunách. ⁵Ruzení' ga
nac chul xöhui' yení' na!, san cutu
ca' saqui' usúl yení' na' le chul
xöhui'.

⁶Dios bsölé'ë ni bönni' lë' Juan.
⁷Bidé' bönni' ni quië gaqué' nu gun
lna' lau. Bidé' quië guné' lna' lau
queé' Bönni' na' naqué' yení', quië
tséjlé'gac Dios yúgu'të bunách ni'a
qui lë na' runé' lna' lau. ⁸Cutu naqué'
yení' na' Juan, san bidé' quië guné'
lna' lau queé' Bönni' na' naqué' yení'.
⁹Ni' ryazië' yödzlyú ni Bönni' na'
naqué' yení' le nac gdu, ati' ruzeni'ë
lu icj ládxí'dau'gac yúgu'të bunách.

¹⁰Bdxiné' yödzlyú ni Bönni'
na' naqué' yení', ati' lu në'ë Lë'

Dios bené' yödzlyú ni, san cutu
guluúnbbé'ë Lë' bunách yödzlyú.
¹¹Bdxiné' ga naqui queé', san cutu
ca' gulazí' lu na'qué' Lë' bönni'
nabáblené'. ¹²Yúgu'të bönni' gulazí'
lu na'qué' Lë', bönni' ni' gulayejlé'ë
Jesús, Lë' bené' ga dë lu na'qué'
lacqué' zxi'né' Dios. ¹³Nacqué'
zxi'né' Dios bönni' ni, clég le
nacqueé' zxi'ngac bunách, len clég
le naljqué' ni'a qui le ta'zé' ládxí'gac
bunách, o ni'a qui tu le rë'nné' tu
bönni', san nacqué' cni le rë'nczné'
Dios.

¹⁴Böaqué' bunách Bönni' na'
naqué' Didza!, len tu chi'z gzóalené'
rë'u, gdu dzaggac Lë' le ruzá'
ladxé'ë queéru' Dios len le nac
gduté li. Blé'itu' yöl-la' yení' queé',
ati' yöl-la' yení' queé' na' nac le rui'
queébi' bi'l la'z dui qui, Nu na' nac
Xuzbi!. ¹⁵Bené' lna' lau queé' Bönni'
na' Juan, len bë'ë zidzj didza', rné':
—Naqué' Bönni' ni Nu na' gdíxjö'a
qui, gnia!: "Bönni' zi'a zá'télë' ca
neda' náctérë' blau ca neda', le
zoaczé' Lë' zi'al ca neda'."

¹⁶Le nac gdu queé' buzí'ru' xbey
yúgu'tëru', lë na' buzá' ladxé'ë
queéru', len zianr ca' le ruzá'
ladxé'ë queéru'. ¹⁷Bdxin queéru'

zxba queë' Dios lu në'ë Moisés, san le ruzá' ladxé'lë queëru' Dios len le nac gdutë li guladxín queëru' lu në'ë Jesucristo. ¹⁸Gatga nu ble'i Dios, san Lë!, la'z dui Zxi'në' Dios, Nu na' nadxfí'itsquinë' Dios Xuz, Lë! na' benë' ga núnbë'ru'-në' Dios.

**Le benë' Ina' lau queë' Jesús Juan,
bönni' buquile' bunách nis**

¹⁹Lë ni nac le benë' Ina' lau Juan, cati' ni' bönni' judío uná bë' nacu'ë Jerusalén gulasölë'ë ga zoë' Juan yugu' bxuz len yugu' bönni' zxi'n xsoë' Leví, nup nacgac ni'a na'queë' bxuz, quië la'nabnë' Juan na', la'në': —¿Nuzxa bönni' li?

²⁰Yalj lulu bë'ë didza' Juan len cutu gdá'baguë'ë, san gdíxjö'ë catëz nac, rnë!:

—Cutu naca' Cristo, Bönni' na' gxzi' lu në'ë Dios gsölë'ë queëru'.

²¹Ni'r gulanabnë' lë' leyúbl, té' lë!:

—¿Nuzxa caz li'? ¿Naru' nacu' li' Elías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios?

Gnë' Juan:

—Cutu naca'.

Ni'r té' lë!:

—¿Naru' nacu' li' bönni' na' ral-la' guidë' gu'ë didza' uláz queë' Dios?

Bubi'ë didza' Juan, rnë!:

—Clég neda'.

²²Ni'r té' lë!:

—¿Nuzxa caz nacu'? Gdixjöi' netu' quië gac quíxjöi'tu' nup gulasöla' netu'. ¿Bizxa rnau' li' nuzxa nacu'?

²³Bubi'ë didza' Juan, rë' lequë!:

—Neda' naca' bönni' na', nayúj lu guich la'y ca nac queë', rna: "Ryon chi'i nu rulídz lu latj ca'l, rna: Gul-bjí li nöz gdxin queëli' Xanru!". Cni gnë! Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios.

²⁴Nacquë' bönni' gdau' fariseo bönni' na' nasóla'quë' bönni' judío uná bë!. ²⁵Gulanabnë' Juan, té' lë!: —¿Bizx quië ruquiliu' bunách nis chqui' cutu nacu' li' Cristo, len cutu nacu' Elías, len cutu nacu' bönni' na' ral-la' guidë' gu'ë didza' uláz queë' Dios?

²⁶Bubi'ë didza' Juan na', rë' lequë!:

—Neda' ruquila' bunách nis lu nis, san gatsj lahu'il ga zoali' zoë' bönni' cutu núnbë'li'-në!. ²⁷Bönni' ni naquë' Bönni' na' zi'a zá'télë' ca neda', len náctérë' blau ca neda', ati' cutu naca' lsaca' neda' uleycja' lölë' nudé'ë.

²⁸Yúgu'të lë ni guc lu xyu yödz Betábara, ga nac yetslá'a yegu Jordán, zaca' ga rlen gbidz, ga ni' buquile' bunách nis Juan.

**Jesús naquë' ca bö'cu'
zxíla'dau' tu'döddë'-ba' lahuë'
Dios ni'a qui dul-la'**

²⁹Dza buróp ni' Juan blé'inë! Jesús, zë'ë ga zoë', ati' rnë!:

—Gul-yutsca!. Bönni' ni naquë' bö'cu' zxíla'dau' queë' Dios, rugüë' dul-la' quegac bunách yödzlyú. ³⁰Lë' naquë' bönni' na' gnia' queë!: "Zi'a zá'télë' ca neda' tu bönni', náctérë' blau ca neda', le zoaczë' zi'al ca neda!". ³¹Cutu núnbë'a-në' neda' zi'al, san bida', ruquila' bunách nis quië lunbë' Lë' bunách Israel.

³²Benë' Ina' lau queë' Lë' Juan, rnë!:

—Blé'ida'-në' Dios Bö' La'y, bötjë' brujë' yehua' yubá, gnë'ë ca rna'ba' budödau', ati' bdxinë' ga zoë'! Jesús len bugá'nlenë' Lë!. ³³Cutu núnbe'ida' Lë' neda' zi'al. Gudx neda'

Nu na' bsöla' neda' uquila' bunách nis, gné!: "Cati' glé' inu'-në' huötjé! Dios Bö' La'y, tsajsóalenë' Bönni' len ugá'nlenë' Lë!, Bönni' ni gunë' le ruluí'z yöl-la' rdil nis ni, uchizië' bunách Dios Bö' La'y." ³⁴Na'a, chblé'ida' lë na' len runa' Ina' lau queë' Bönni' ni, naquë' Zxi'në' Dios.

Yugu' bönni' usëd zi'al queë' Jesús

³⁵ Yetú dza ca', leyúbl zoë' ni' Juan ati' nacuá'lenë' lë' chopë' bönni' da'quë' lë!. ³⁶Cati' Juan na' blé'inë' Jesús, rdödë' ni', ni'r gudxë' bönni' na' da'quë' lë!, rnë!:

—Gul-yutsca!. Ni' zoë' bönni' na' naquë' bölcu' zxíla'dau' queë' Dios.

³⁷Gulayönnë' didza' ni bë'lé Juan chopë' bönni' na' da'quë' lë!, ati' yajnauquë' Jesús. ³⁸Ni'r bueycjé' Jesús len blé'inë' chopë' ni nauquë' Lë!, ati' rë' lequë!:

—¿Bizxa rguiljli?

Të' Lë!:

—Bönni' Usëdi, ¿gazx zu?!

³⁹Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë!:

—Gul-dá, uyuli!.

Ni'r yáclenë' Lë! len gulalé'inë' ga na' zoë!, ati' gulugá'nlenë' Lë! dza na', le chza' ral.

⁴⁰Andrés, böchë'ë Simón Pedro, naquë' tuë' bönni' chopë' ni' gulayönnë' didza' bë'lé Juan len yajnauquë' Jesús. ⁴¹Andrés na', zi'al yajtiljë' bönni' böchë'ë, lë' Simón, ati' rë' lë!:

—Chbdzölitu'-në' Mesías.

Mesías nac tu didza' hebreo le rna lu didza' griego: "Cristo", ati' lu didza' xidza': "Bönni' naböczë' Dios".

⁴²Ni'r Andrés na' la' bchë'të! Simón ga na' zoë' Jesús. Cati' blé'inë' lë' Jesús, rë' lë!:

—Li' nacu' Simón, zxi'në' Jonás. Na'a, si' lau' Cefas.

Cefas nac ca' tu didza' hebreo le rna: "Pedro" lu didza' griego, ati' lu didza' xidza': "Guiøj".

Jesús rulidzë' Felipe len Natanael

⁴³Cati' za' rení' yetú dza, gu'nnë' Jesús tsijé' luyú Galilea, ati' yajxaquë'ë Felipe, len rë' lë!:

—Gda' neda!.

⁴⁴Naquë' Felipe bönni' yödz Betsaida, le nac ladzquë' Andrés len Pedro. ⁴⁵Felipe bdzölnë' Natanael, len rë' lë!:

—Chbdzölitu'-në' bönni' na' buzujé' queë' lu guich Moisés lu zxba queë' Dios, ati' guluzujé' ca' queë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. Bönni' ni Jesús, zxi'në' José, bönni' yödz Nazaret.

⁴⁶Natanael rë' lë!:

—¿Naru' huala'tsa Nazaret tu le nac dxí'a?

Felipe rë' lë!:

—Gda uyú!.

⁴⁷Cati' blé'inë' Jesús zë'ë ga zoë' Natanael na', rnë!:

—Gul-yú ni bönni' naquë' gdu bönni' Israel len cutu rnazë' ca' bönni' ni.

⁴⁸Ni'r Natanael gnabnë' Jesús, rë' Lë!:

—¿Naru' núnbë'tsu' neda?!

Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë!:

—Cati' zi'a ulídztérë' li' Felipe, cati' ni' zu' zxan yag higo, blé'ida' li!.

⁴⁹Ni'r bubí'ë didza' Natanael, rë' Lë!:

—Bönni' Usëdi, Li' nacu' Zxi'në' Dios. Li' nacu' Nu gna be'i bunách Israel.

50 Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':
—¿Réjlë'tsu', le gudxa' li': “Blé'ida'
li' zxan yag higo”? Yugu' le zxöntér
ca lë ni hualé'inu'.

51 Lézca' cni rë' lequë' Jesús, rnë':
—Le nactë répa' Ibi'ili', glé'ili'
nayálj luzxbá, len yugu' gbaz la'y
queë' Dios ta'benë' len tu'huötjë' ga
zoa' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu
Bunách.

Lni qui yöl-la' rutság
na' guc lu yödz Caná

2 Catí' chguc tsonn dza, guc lni
qui yöl-la' rutság na' lu yödz
Caná luyú Galilea, atí' zoanu ni'
xnë'ë Jesús. **2** Lézca' zoa nu bulídz
Jesús len yugu' bönni' uséd queë'
djaqué' lni na'. **3** Catí' byadzj xisi
uva li'jë', ni'r gudxnu Jesús xnë'ë,
rnanu:

—Cutur dë xisi uva li'jë'.

4 Bubi'ë didza' Jesús, rë'-nu:

—Nguldau'. ¿Bizx quië rulidzu'
neda'? Cutu ca' rdxini dza ulu'a
lahui yöl-la' huac quia'.

5 Ni'r gudxnu-në' bönni' huen dxin
ta'gu'ë le tahuë' xnë'ë Jesús, rnanu:

—Gul-gún yúgu'të le guië' Ibi'ili'.

6 Nacuá' ni' xop yusu' guiøj
tu'gunë' dxin bönni' judío catí'
tu'pá' cuinquë' ca nalëbcnë' tunë',
len rúdzugac chop tsonn rö'lö nis tu
tu yusu' na'. **7** Gudxë' yugu' bönni'
huen dxin na' Jesús, rnë':

—Gul-dzá' nis yugu' yusu' ni.

Guludzé'ë nis yugu' yusu' na'.

8 Ni'r Jesús rë' lequë':

—Gul-gachi' na'a, len gul-tsjuá'
lahuë' bönni' zoë' ra' yusu'.

Yjua'queë' na'. **9** Buyúë' chqui'
nazxí' nis na' nuhuöác xisi uva
bönni' na' zoë' ra' yusu', san cutu

ráquibe'inë' gazx za'. Nözcnë' bönni'
huen dxin na' gláchë'ë nis na'. Ni'r
bulidzë' bönni' utság në'ë bönni' na'
zoë' ra' yusu', **10** len rë' lë':

—Zi'al tu'nödzjë' xisi uva nacr szxi'
yúgu'të bönni', len catí' chgli'jë'
szxöni, ni'r tu'nödzjë' le cunazxí'.
Li', ga bdxintë na'a ben chi'u xisi
uva nacr szxi'.

11 Yöl-la' huac nac bë' ni benë'
Jesús lu yödz Caná luyú Galilea nac
le rzu lau yugu' yöl-la' huac gunë'.
Cni guc, bulu'ë lahui yöl-la' zxön
queë', atí' gulayejlë'ë Lë' bönni'
uséd queë'.

12 Gdöd na' gyijë' Jesús yödz
Capernaum, dzagquë' Lë' xnë'ë
len yugu' bönni' böchë'ë len yugu'
bönni' uséd queë', atí' zian dza
gulacu'ë Capernaum na'.

Rulatjë' Jesús lö'a gdau', rubijë'
nup tun le cural-la' lun ni'

13 Catí' chzoa gdxin Lni Pascua
catí' tu'spanë' bönni' judío ca benë'
Dios, buslé' xuz xtau'quë' luyú

Egipto, gyijë' Jesús Jerusalén. **14** Lu
yödz na' yajxaquë'ë Jesús dzö'ë
lö'a gdau' bönni' túti'ë-ba' yugu'
bëdx, len yugu' bö'cu' zxila', len
yugu' budödau', böa' bëdx na'
tu'dödcé'-ba' lahuë' Dios. Rö'quë'
ca' ni' bönni' tu'tsé'ë dumí za' gdutë
yödzlyú. **15** Catí' blé'inë' lë ni Jesús,
buzal-lë' yugu' du las le quindé'
bunách na', atí' bulaguë'ë yúgu'të'
ni'l lö'a gdau', len bulaguë'ë-ba' ca'
ni'l yugu' bö'cu' zxila' len yugu'
bëdx. Bësië' lu yu dumí quequë'
bönni' na' tu'tsé'ë dumí, len brixë'
yugu' blag quequë'. **16** Ni'r Jesús
gudxë' bönni' na' túti'ë-ba' yugu'
budödau', rnë':

—Gul-cúa ni yugu' lë ni. Cutu únili' yë'y lidxë' Xuza'.

¹⁷Ni'r yajnecné' bönni' uséd queë' Jesús le nayúj lu guich la'y, rna: "Le rui'tsca ladxa'a lidxu', regui rla ládzi'dau'hua'."

¹⁸Ni'r gulubi'ë didza' bönni' judío uná bë' nacu'ë ni', të' Jesús:

—¿Bizxa yöl-la' huac ului'nu' netu' le gac bë' dë lu na'u runu' yugu' lë ni?

¹⁹Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Gul-quíndj gdau' ni, ati' tsonn dzaz uchisa' lei.

²⁰Ni'r të' Lë' bönni' judío, ta'né':

—Gdu xopán iz gya' gdau' ni, ati' Li', étsonn dzaz uchistsu' lei?

²¹Gdau' na' bë'ë didza' qui Jesús nac la' cuinczé'. ²²Qui lë ni na', cati' bubanë' Jesús lu yöl-la' gut, yajnecné' bönni' uséd queë' Jesús ca na' gnë', ati' gulayejlë'ë le nayúj lu guich la'y lenca' yugu' didza' bë'ë Jesús.

Jesús nunbë'ë yúgu'të bunách

²³Cati' ni' zoë' Jesús Jerusalén, cati' rac Lni Pascua na', gulayejlë' Jesús bunách zian, le gulalé'inë' yugu' yöl-la' huac runë'. ²⁴Cutu buzxöni ladxë'ë lequë' Jesús, le núnbë'czé' yúgu'të bunách. ²⁵Cutu naquinné' Jesús nu quixjöi' Lë' ca nacgac bunách, le nözczné' Lë' le yu'u icj ládzi'dau'gac bunách.

Jesús len Nicodemo

3 Nicodemo, bönni' gdau' fariseo, nabáblenë' yugu' bönni' judío uná bë'. ²Chdzö'l bidë' ga zoë' Jesús bönni' ni, len rë' Lë': —Bönni' Usëdi. Ráquibe'itu' nasölë'ë Li' Dios quië usëdnu' netu'.

Cutu sáqui'në' bönni' gunë' yöl-la' huac nacgac bë' ca nacgac le cni runu' Li' chqui' cuzóalenë' lë' Dios.

³Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Le nactë répa' li', nu cugálj leyúbl, cutu ca' gle'i latj ga ni' rna bë'ë Dios.

⁴Gnabnë' Lë' Nicodemo, rnë':

—¿Nacxcz sáqui'në' bönni' galjë' leyúbl cati' chnaquë' bönni' gul? ¿Naru' huactsa u'ë leyúbl lë'nu xnë'lë, ati' galjë' yetú?

⁵Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Le nactë répa' li'. Nu bönni' cugaljë' ni'a qui nis len ni'a queë' Dios Bö' La'y, cutu gac tsazië' ga rna bë'ë Dios. ⁶Nu na' nalj lu ni'a lu na' bunách, bunáchz nac, san nu nalj ni'a queë' Dios Bö' La'y, Bö' La'y nabani nu na!. ⁷Cutu ubannu' le répa' li', run bayúdx galju' leyúbl. ⁸Gáti'tez reycj bö', ati' ryönnu' rnë bö' na', san cutu nöznu' gazx za', o gazx zeaj. Lézca' cni rac quegac nup naljgac ni'a queë' Dios Bö' La'y.

⁹Ni'r gnabnë' Jesús Nicodemo, rnë':

—¿Nacxcz gac lë ni?

¹⁰Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—¿Rusédtisanu' li' bunách Israel, len cutu nöznu' yugu' lë ni? ¹¹Le nactë répa' li', le nözitu' rui'tu' didza' qui, len le blé'itu' runtu' lna' lau qui, san cutu rzi' lu na'lì' lë na' runtu' lna' lau. ¹²Chqui' cutu réjle'lì' neda' cati' ruí'lena' Ibi'ilì' didza' ca nac le rac yödzlyú ni, ¿nacxcz gac tséjle'lì' chqui' gyëpa' Ibi'ilì' le tac yehua' yubá?

¹³Gatga grenë' bönni' yehua' yubá, san tuza' neda', Bönni' Nuhöaque' Gdu Bunách, bötja' bruja' yehua' yubá, ati' zoacza'

ni' yehua' yubá. ¹⁴Ca na' bené'
Moisés lu latj ca'z, buchisë'-ba' bël
náquiniba' guia, budé'ë'-ba' lë'i
yag, lëzca' cni run bayúdx gac quia'
neda', Bönni' Nuhuöaque' Gdu
Bunách, luchisë' neda' xtsa'. ¹⁵Cni
gac quia', cui la'nít yúgu'të nup
la'yejlë' neda', san gata' quequë'
yöl-la' na'bán gdu.

Dios nadxí'itsquinë' bunách yödzlyú

¹⁶Le bdxí'itsquinë' bunách
yödzlyú Dios, budödë' la'z dui
Zxi'në', cui la'nít yúgu'të nup
la'yejlë' Lë', san gata' quequë' yöl-la'
na'bán gdu. ¹⁷Dios bsölë'ë Zxi'në'
yödzlyú ni, clég quië gehuguë'
quegac bunách yödzlyú ni, san quië
lulá bunách yödzlyú ni ni'a queë'
Lë'.

¹⁸Nu bönni' rejlé'ë Lë', Zxi'në'
Dios, cutu ca' narugu queë', san
bönni' curejlé'ë Lë', chnarugu queë',
le cutu rejlé'ë Lë', la'z dui Zxi'në'
Dios. ¹⁹Qui lë ni na' chnarugu
quegac bunách, le bdxinë' yödzlyú
ni Bönni' na' naquë' yení', san glunr
zxön le nac chul xöhui' bunách
ni ca le glunë' zxön Bönni' na'
naquë' yení', le nacgac xöhui' le
tuné'. ²⁰Cutu rdzag ládxil'quë' yení'
yúgu'të bönni' tu'ë dö!, len cutu
djaquë' lu yení', cui gla' lahui le
tuné'. ²¹Rdxin lu yení' nu run le nac
gdutë li quië gac bë' nungac ni'a
queë' Dios le run nu na'.

**Ru'ë didza' ca nac queë' Jesús
Juan, bönni' ruquilë' bunách nis**

²²Gdöd na', gyéajlenë' bönni'
da'quë' Lë' Jesús, guladxinë' luyú
Judea, ati' ni' gzóalenë' lequë',
tu'quilë' bunách nis. ²³Lëzca'

ruquilë' bunách nis Juan ga nazí'
lei Enón, gal-la' ga dë yödz Salim,
le dë ni' nis zil. Latj na' ta'dxín
bunách len ta'díl nis. ²⁴Rac cni
zí'atël cati' zi'a gdzunë' lidx guia
Juan na'.

²⁵Ni'r gulazú lauquë' la'quë'
bönni' da'quë' Juan ta'díl-lenë'
bönni' judío didza' ca nac qui yöl-la'
rupá' cuimi qui gdau!. ²⁶Guladxinë'
ga zoë' Juan len të' lë':

—Bönni' usëdi. Byutsca!. Ruquilë'
bunách nis bönni' na' gzóalenë'
li' yetslá'a yegu Jordán, bönni' na'
benu' Ina' lau queë', ati' ta'dxín ga
zoë' yúgu'të bunách.

²⁷Ni'r bublë'ë didza' Juan, rë'
lequë':

—Cutu bi dë lu në'ë bönni', chqui'
Dios cutu nudödë' lei lu në'ë.

²⁸Byónicli' lë na' bena' Ina' lau,
gnia!: “Cutu naca' neda' Cristo”,
san Dios nasölë'ë neda' quíxjöi'da'
bunách zi'a zë'ë Lë'. ²⁹Bönni' na'
rzl'ë-bi' bi'l ngul rutság na'bíl naquë'
bönni' rutság në'ë, san böchi' lzë'lë
bönni' rutság në'ë, len dzaguë' lë',
ruzé naguë' didza' ru'ë, len rudzijnë'
le ryönnë' didza' ru'ë bönni' rutság
në'ë. Lëzca' cni, rudzíjtsquida' neda'
le rac cni lë ni. ³⁰Run bayúdx gacrë'
blau ca' Cristo, san neda', run
bayúdx gacra' cuidi'z.

Nu za' zaca' yehua' yubál

³¹Gnë' ca' Juan:

—Bönni' na' zë'ë zaca' xtsa'l
náctérë' blau ca yúgu'të bunách.
Bönni' naquë' bunách yödzlyú
ni, qui yödzlyú ni naquë', len ru'ë
didza' qui le rac yödzlyú ni, san
Bönni' na' zë'ë zaca' yehua' yubál
náctérë' blau ca yúgu'të bunách.

³²Bönni' ni runë' lna' lau qui le blé'inë' len le byönnë', san nutu nu rzi' lu në'i le runë' lna' lau.

³³Núti'tez bönni' rzi' lu në'ë lë na' runë' lna' lau, bönni' ni rulu'ë lahui rejlé'ë nac gdutë li didza' ru'ë Dios.

³⁴Bönni' na' nasölë'ë Dios, didza' queë' Dios ru'ë, le nuzóë' Dios gdu ladxë'ë lu Bönni' na' Dios Bö' La'y.

³⁵Dios Xuz nadxi'inë' Zxi'në', ati' yúgu'te le dë chnudödë' lu në'ë Zxi'në' na'. ³⁶Nu bönni' rejlé'ë Dios Zxi'n, dë yöl-la' na'bán gdu queë', san bönni' curejlë'ë Dios Zxi'n, cutu gdél-li'në' yöl-la' na'bán na', san nabaguë'ë zxguia' lahuë' Dios bönni' na'.

**Jesús rui'lenë'-nu didza'
ngul Samaria**

4 Gulayönnë' bönni' gdau' fariseo ca na' da'gac Jesús zianr bunách ca da'gac Juan, ati' ruquilë' ca' nis zianr bunách ca ruquilë' nis Juan. ²Cutu ruquilë' bunách nis Jesúscz, san tu'quilë' bunách nis bönni' uséd queë'. ³Cati' góquibe'inë' lë ni Jesús, buzé'ë luyú Judea, zijé' leyúbl luyú Galilea.

⁴Ga ni' zijé', run bayúdx tödë' luyú Samaria. ⁵Cni guc, bdxinë' Jesús tu yödzdau' luyú Samaria, nazí' lei Sicar, gal-la' ga dë yu na' bunödzjë' Jacob queëbi' José queë' dza ni'të. ⁶Latj na' zoa tu yero nis nachö'në' ga rë' Jacobo na!. Cati' bdxinë' ni' Jesús, grö'ë ra' yero nis na' le yajxáqui'në' yu'ë nöz. Guc gdu huagbídz. ⁷Ni'r bdxinnu ni' ngul Samaria quië si'nu nis. Jesús rë'-nu:

—Benn le gui'ja!.

⁸Tuzë' zoë' Jesús le chzjaqué' bönni' uséd queë' lu yödz zajxi'quë' le lahuë!. ⁹Ni'r rënu Jesús ngul Samaria na', rmanu:

—¿Rnábttsanu' neda' le gui'ju', len nacu' bönni' judío? Neda' ni naca' ngul Samaria.

Cni gnanu le cutu ta'dzág dxi'a bunách Samaria len bunách judío.

¹⁰Bubi'ë didza' Jesús, rë'-nu:

—La'naru' núnbë'u le runödzjë' Dios, len nuzxa na' rë li: "Benn le gui'ja", li' gnabu' ati' Lë' gunnë' quiu' nis runn yöl-la' na'bán.

¹¹Ni'r rënu Lë' ngul na', rmanu:

—Bönni', cutu nu'u le cuíajnu' nis, ati' yero nis ni, dxi'tér rö!. ¿Gazx dë nis na' runn yöl-la' na'bán? ¹²¿Naru' náctértsu' Li' zxön ca xuzru' gul gdöd Jacob, bönni' ni' bennë' queëtu' yero nis ni, ga ni gzxi'ë nis gu'ë, len gli'jbi' ca' zxi'në', len glé'jba' ca' böa' bëdx queë'?

¹³Bubi'ë didza' Jesús, rë'-nu:

—Núti'tez nu gui'j nis ni, leyúbl ubídx nis, ¹⁴san nu gui'j nis na' unödzja' neda', cutur gbidx icj ládx'i' dau'huë!, le unödzja' queë' nis na' gac lu icj ládx'i' dau'huë! ca tu ga ralj nis, le güi' queë' yöl-la' na'bán gdu.

¹⁵Ni'r rënu Lë' ngul na', rmanu:

—Bönni', benn quia' nis na', quië cutur ubidxa', len cutur duxi'a nis ni.

¹⁶Jesús rë'-nu:

—Gyeaj, yajlidzë' bönni' quiu', ati' huödu' ni.

¹⁷Bubi'linu didza' ngul na', rënu Lë':

—Cutu nu zoa bönni' quia'.

Ni'r Jesús rë'-nu:

—Ca nacz rnau!, “cutu nu zoa bönni' quia!”, ¹⁸le chgzóalenu' gayu' bönni', ati' bönni' na' zóalenu'-në' na'a, cutu naquë' bönni' quiu!. Didza' ni ru'u, ca nacz rnau!.

¹⁹Ni'r rënu Lë' ngul na', rnanu:

—Bönni', runi neda' nacu' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios. ²⁰Gulayíj ládzi'quë' Dios xuz xtau'lru' lu gui'a ni, san rnali' lbi'ili' Jerusalén nac ga ral-la' la'yíj ládzi'gac Dios bunách.

²¹Jesús rë'-nu:

—Ngul, gyejlë' neda!. Za' dza cati' tsej ládzi'li'-në' Dios Xuz zal-la' cutu dusoali' guí'adau' ni, len cutu tsajsoali' Jerusalén. ²²Lbi'ili' rej ládzi'li' Nu cu núnbe'li', san netu' núnbe'tu' Nu na' rej ládzi'tu', le benë' queë' Dios gla' lahui yöl-la' ruslá ni'a quequë' bönni' judío. ²³Na'a, za' dza, len chrdxin dza na', cati' nup le nactë ta'yíj ládzi'gac Dios, la'yíj ládzi'quë' Lë', zóalenë' lequë' Dios Bö' La'y len le nac gdutë li, le rë'nnë' Dios Xuz lacquë' queë' bönni' la'yíj ládzi'quë' Lë' cni. ²⁴Dios naquë' Bö', ati' nup ta'yíj ládzi'gac Lë', run bayúdx la'yíj ládzi'quë' Lë', zóalenë' lequë' Dios Bö' La'y len le nac gdutë li.

²⁵Ni'r rënu Lë' ngul na', rnanu:

—Nözda' ral-la' guidë' Mesías, Bönni' na' lë' Cristo. Cati' guidrë' Lë' quíxjöi'në' rë'u yúgu'të.

²⁶Jesús rë'-nu:

—Lëczë', ruí'lenë' li' didza!.

²⁷Ractë cni guladxinë' bönni' usëd queë' Jesús, ati' gulubannë' le ruí'lenë'-nu ngul didza', san cutu burúguinë' gnabnë' Lë' nitúue', cugné!: “¿Bizxa rnabnu' lënu?” o: “¿Bizxa didza' ruí'lenu'-nu?” ²⁸Ni'r

buca'nnu ni' xchö'nu ngul na', ati' böajnu la' yödz, zjödxnu nup nacuá' ni!', ²⁹rnanu:

—Gul-dá, glé'ili'-në' bönni' gudxe' neda' yúgu'të le chnuna!. ¿Naru' cunactsë' Lë' Cristo?

³⁰Ni'r gularúj bunách yödz na', guladxinë' ga zoë' Jesús.

³¹Tsal ni' zhuójnu ngul na', glunë' bayúdx bönni' usëd queë' Jesús, të' Lë':

—Bönni' Usëdi, gdagu.

³²Jesús rë' lequë':

—Dë tu le rahua', le cunózili'.

³³Ni'r gulanabi lza'quë' tuë' yetúë' bönni' usëd queë', ta'né':

—¿Nuzxa chdguat'sa le gdahuë'?

³⁴Ni'r Jesús rë' lequë':

—Le nabánida' nac guna' ca rë'nnë' Xuza' nasölë'ë neda', len udx guna' xchinë!. ³⁵Cni rnalí' lbi'ili': “Yetáp beo' huadxín dza lapru!.” Neda' rëpa' lbi'ili': Gul-chís lauli' uyuli' bunách nacgac ca gap naduzgac, le chnabidxgac quië tsajlapru!. ³⁶Bönni' na' rlapë' rzi'ë lazxjë', ati' lë na' rlapë' bönni' na', nac quië gata' quegac bunách yöl-la' na'bán gdu, quië gac ludziji tsazxón nu raz len nu rlap. ³⁷Nac gdutë li lë na' rna cni: “Tu nu raz, len yetú nu rlap.” ³⁸Neda' bsöla'a lbi'ili' tsajlapli' ga cutu guzli'. Glun dxin glaz bunách yUBL, ati' lbi'ili' ruzi'li' xbey dxin na' nunqué!.

³⁹Gulayejlë'ë Jesús zian bunách Samaria nacuá' yödz Sicar na' ni'a qui xtídfa'nu ngul na', bennu lna' lau queë', gnanu: “Gudxe' neda' yúgu'të le chnuna!.” ⁴⁰Cati' guladxinë' bönni' Samaria ga ni' zoë' Jesús, gláta'yuë' lahuë' ugá'nlenë' lequë!. Yechóp dza

buga'në' ni' Jesús. ⁴¹Cni guc, gulayejlé'ë Lë' ziántérë' ca' bönni' ni' ni'a qui didza' bë'ë Jesús. ⁴²Ni'r glé'-nu ngul na' bönni' ni', ta'né':

—Na'a réjlé'tu' Lë', clëgz ni'a qui didza' bë'u li', san lëzca' le byónitu' Lë' netu', len nözitu' le nactë naquë' Cristo, Nu ruslá bunách yödzlyú, bönni' ni.

Ruúnë' Jesús zxi'në' tuë' bönni' dë lu në'ë

⁴³Yechóp dza ca', buzé'ë Jesús luyú Samaria, zijë' luyú Galilea.

⁴⁴Cni benë', le gdíxjö'ë Lëczé' Jesús, gnë': "Cutu tun ba la'n bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios, bunách uládz queë'." ⁴⁵Cati' bdxinë' Jesús luyú Galilea, glunë' Lë' ba la'n bönni' Galilea na' le yjaquë' ca' Jerusalén cati' guc Lni Pascua len gulalé'inë' le benë' ni' Jesús.

⁴⁶Ni'r böjë' Jesús yödz Caná luyú Galilea, ga ni' benë' ga böac xisi uva nis. Lu yödz Capernaum na' zoë' bönni' dë lu në'ë uláz queë' bönni' rna bë'ë, ati' ré'ibi' bi'i bönni' queë' bönni' na' dë lu në'ë.

⁴⁷Cati' byönnë' bönni' ni chbuzé'ë Jesús luyú Judea len budxinë' luyú Galilea na', ni'r gyijë' ga na' zoë' Jesús, len góta'yüë' lahuë' guidë' lidxë', duhuenë'-bi' bi'i bönni' queë' na', le chraqui gatbi'. ⁴⁸Ni'r Jesús rë' lë':

—Cutu ca' tséjlé'li' chqui' cutu glé'ili' le nacgac bë' len yugu' yöl-la' huac guna'.

⁴⁹Ni'r gudxë' Jesús bönni' na' dë lu në'ë uláz queë' bönni' rna bë'ë, rnë':

—Bönni', dia'të qui nadxi gatbi' bi'i quia'.

⁵⁰Ni'r Jesús rë' lë':

—Böaj lidxu'. Nabanbi' bi'i quiu'. Gyejlé'ë didza' bë'ë Jesús bönni' ni, ati' zhuöjë'. ⁵¹Tsal ni' yu'ë nöz zhuöjë', duxí'gal-la'quë' lë' bönni' huen dxin queë' ati' gulaguíxjö'i'në' lë', ta'né':

—Nabanbi' bi'i quiu'.

⁵²Gnabnë' lequë' bat cal gzu lau ruhuóac ládxibl'. Të' lë':

—Ba'y, gdu huagbídz, burúj tu xla yu'ubi'.

⁵³Ni'r gúquibe'inë' xuzbi' bi'i na', böaci' cati' ni' bë'lenë' lë' didza' Jesús, gudxë' lë': "Nabanbi' bi'i quiu'." Qui lë ni na' gyejlé'ë Jesús ati' gulayejlé' ca' Lë' bunách nacuá' lidxë'.

⁵⁴Yöl-la' huac ni nac le buróp benë' Jesús cati' ni' zoë' luyú Galilea, gdöd buzé'ë luyú Judea.

Ruúnë' Jesús bönni' nacu'në' bin ga nazí' lei Betesda

5 Gdöd guc lë ni, guc lni quequë' bönni' judío, ati' gyijë' Jesús Jerusalén. ²Lu yödz na', gal-la' ga tu'ú'uba' bö'cu' zxila', dë tu pil nis zxön, nazí' lei Betesda lu didza' hebreo, len nacuá' gayu' nchil don qui. ³Yugu' nchil na' dëquë' zian bönni' té'inë', bönni' nachúl laquë', len bönni' cuta'zé'ë, len bönni' nacu'nquë' bin. Ta'bözé' bat cal utá cuini nis na'.

⁴Cni rac, le ruhuötjë' tu chil'i hueaj gbaz la'y queë' Dios, ryazië' lu nis na', len ruté' nis na'. Huöactë' ca nac bítit'ez guidzhué' rac queë' bönni' tsajtsu'ë zil'al lu nis na' cati' rutá cuini.

⁵Zoë' ni' bönni', chguc chizxunu' uruá' iz ré'inë'. ⁶Cati' blé'inë' dë' ni' bönni' huë' na' Jesús, len ráquibe'inë' chguc zian iz ré'inë', gnabnë' lë', rnë':

—¿I rë'nnu' huöacu'?

⁷Bubi'ë didza' bönni' huë' na', rë' Jesús:

—Bönni', nutu nu zoa cu'u neda' lu nis na' cati' rutá cuini. Tsal zija' neda', ryazië' bönni' yubl zi'al ca neda'.

⁸Jesús rë' lë':

—Gyasch. Bua' le deynu', len gzë'i.

⁹La' böactë' bönni' na', ati' bu'ë le gúti'në' len gzë'ë. Dza na' rac cni nac dza la'y quequë' bönni' judío.

¹⁰Ni'r glë' bönni' na' nuhuöaquë' bönni' judío uná bë', ta'né':

—Dza la'y nac na'a. Cutu ral-la' u'u le ráti'nu'.

¹¹Bubi'ë didza' bönni' na', rë' lequë':

—Gudxczë' neda' bönni' na' bunë' neda', gnë': "Bua' le deynu' len gzë'i."

¹²Ni'r gulanabnë' lë', ta'né':

—¿Nuzxa na' gudx cni li': "Bua' le deynu' len gzë'i"?

¹³Cutu nöznë' nuzxa na' bönni' na' nuhuöaquë', le chbzuzé'ë Jesús latj ni' le nacuá' ni' bunách zian.

¹⁴Gdöd guc lë ni, yajxaquë'ë bönni' na' Jesús ga nac nchil gdau', ati' rë' lë':

—Byutsca!. Chböacu!. Cutur gunu' dul-la', cui gac quiu' tu le nacr zi' ca lë na' guc quiu'.

¹⁵Gyijë' bönni' na', yajtíxjöi'në' yugu' bönni' judío uná bë' Jesús na' bunë' lë'. ¹⁶Qui lë ni na' gulabía ládxí'quë' Jesús bönni' judío uná bë' len glë'nnë' ludöddë' Lë', le runë' yugu' lë ni cati' nac dza la'y quequë'. ¹⁷Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Xuza' na'atë runë' dxin, ati' neda' ca' runa' dxin.

¹⁸Qui lë ni na' glë'nrnë' bönni' judío uná bë' ludöddë' Jesús, clëgz le gditsjë' zxba qui dza la'y quequë', san lëzca' le gnë' naquë' Dios Xuzczë', ati' cni nac nun cuinë' tuz ca naquë' Dios.

Yöl-la' uná bë' dë lu në'ë Zxi'në' Dios

¹⁹Ni'r bubí'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ilí'. Cutu bi gac guna' neda', Zxi'në' Dios, racz quia' san tuz lë na' rlé'ida' runë' Dios Xuz. Yúgu'të le runë' Dios Xuz, lëzca' cni runa' neda', Zxi'në'.

²⁰Dios Xuz nadxi'inë' neda', Zxi'në', len rului'inë' neda' yúgu'të le runë', ati' yugu' le zxöntér ca lë ni ului'inë' neda', le lun ga ubánili' lbi'ilí'. ²¹Ca na' runë' Dios Xuz, ruspanë' nup natgac, len ruhué'ë quequë' yöl-la' na'bán, lëzca' cni runa' neda', Zxi'në', runödzja' quegac bunách yöl-la' na'bán ca rë'nczda'. ²²Nutu nu rbequi xbeynë' Dios Xuz, san chnudödë' lu na'a neda', Zxi'në', yúgu'të yöl-la' uná bë' cuequi xbeyda' bunách. ²³Cni nac quië lun ba la'n neda', Zxi'në', yúgu'të bunách ca na' tun ba la'n Dios Xuz. Nu cu run ba la'n neda', Zxi'në', cutu run ba la'n Dios Xuz, nasölë'ë neda', Zxi'në' na'!

²⁴Le nactë rëpa' lbi'ilí'. Dë yöl-la' na'bán gdu queë' bönni' ryönnë' didza' ru'a len rejlé'ë Dios Xuz na' nasölë'ë neda', ati' cutu grugu queë', san naquë' ca nu chnubán lu yöl-la' gut le chdë yöl-la' na'bán gdu queë'. ²⁵Le nactë rëpa' lbi'ilí', za' dza, len chrdxin dza na', cati' la'yöni chi'a neda', Zxi'në' Dios, nup chnatgac, ati' nup la'yöni

xtidza'a len lun ca rna, huöata' yöl-la' na'bán quequë'. ²⁶Ca na' dë lu në'ë Dios Xuz unödzjë' quegac bunách yöl-la' na'bán, lëzca' cni benë' ga dë lu na'a neda', Zxi'në', unödzja' quegac bunách yöl-la' na'bán. ²⁷Lëzca' cni budödë' lu na'a yöl-la' uná bë' cuequi xbeyda' bunách, le naca' Bönni' Nuhüöaquë' Gdu Bunách. ²⁸Cutu ubánilí' ca nac lë ni, le huadxín dza cati' la'yöni chi'a yúgu'të nup chnatgac, ²⁹len lurúj yeru ba. Lubán nup na' glun le nac tsahui', huöata' quequë' yöl-la' na'bán, san nup na' glun le cunác, lubán, ati' grugu quequë' latië' tsaz.

Le nac bë' le naquë' Jesús

³⁰Gnë' ca' Jesús:

—Cutu bi gac guna' la' neda'z. Ca nac le ryönda' ré' neda' Xuza', cni rbequi xbeyda', ati' ca na' rbequi xbeyda' nac tsahui', le cutu runa' ca rë'nzda' neda', san ca rë'ncznë' Xuza' nasölë'ë neda', runa'. ³¹Chqui' neda' runa' lna' lau qui la' cuincza', cutu nac lsaca' lë na' runa' lna' lau. ³²Zoa Nu yubl Nu run lna' lau quia' neda', Lë' Xuza', ati' nözda' nac lsaca' le runë' lna' lau quia'. ³³Lbi'ilí' bsöla'llí' bönni' yajnabcnë' Juan, ati' lë na' benë' lna' lau quia' nac gdutë li. ³⁴Neda' cutu naquinda' nu bönni' gunë' lna' lau quia', san ru'a didza' ni quië ulali'. ³⁵Guc ca tu gui' yör didza' bë'ë Juan na', le gyegui len buzení', ati' lbi'ilí', tu chi'z bdzag ládxíllí' uzi'llí' xbey yení' queë'.

³⁶Na'a, zoa le run lna' lau quia' neda' le nacr gdu ca lë na' benë' lna' lau quia' Juan. Yugu' le budödë' lu na'a guna' Dios Xuz, la' leyz na' runa', ati' yugu' lë na' runa', tun

lna' lau quia', len nacgac bë' bsölë'ë neda' Dios Xuz. ³⁷Lëzca' runë' lna' lau quia' Dios Xuz nasölë'ë neda'. Gatga byónili' chi'ë, len gatga blé'ilí' lahuë', ³⁸len cutu nazí' lu na'lí' xtidzë'ë, le cutu réjlë'li' neda', nu na' bsölë'ë. ³⁹Rusëdli' le nayúj lu guich la'y, le ráquili' huata' queëli' yöl-la' na'bán gdu ni'a qui lë na' nayúj lu guich la'y, ati' lë na' nayúj lu guich run lna' lau quia' neda'. ⁴⁰Cutu ré'nili' guidli' quia' neda' quië gata' queëli' yöl-la' na'bán.

⁴¹'Cutu rguilja' yöl-la' ba la'gú'u neda' bunách. ⁴²Neda' núnbü'a lbi'ilí', len nözda' cutu nadxi'ilí'-në' Dios. ⁴³Bdxina' ni uláz queë' Dios Xuz, ati' lbi'ilí' cutu rzi' lu na'lí' neda', san chqui' huadxín nu yubl nu guid racz qui, bönni' na' si' lu na'lí'. ⁴⁴¿Nacxcz gac tséjlë'li' Dios chqui' rzi'li' yöl-la' run zxön qui lza'li' tuli' yetuli', len cutu rguiljli' yöl-la' run zxön na' za' lu në'ë la'z dui Dios? ⁴⁵Cutu uzóa icjli' uquía' lbi'ilí' lahuë' Xuza'. Nu na' uquí lbi'ilí' nac lëczë' Moisés, bönni' na' ruzxöni ládxí'ilí'-në', zal-la' gutië' dza ni'të. ⁴⁶La'naru' réjlë'li'-në' Moisés, tséjlë'li' ca' neda', le buzujë' Moisés lu guich ca nac quia' neda'. ⁴⁷Na'a, ¿nacxcz gac tséjlë'li' didza' ru'a neda' chqui' cutu réjlë'li' yugu' le buzujë' lu guich Moisés?

Rugahuë' Jesús zianr ca chián gayuá' bunách

6 Gdöd guc lë ni, gyijë' Jesús yetslá'a Nis Zxön Qui Galilea, nazí' lei ca' Nis Zxön Queë' Tiberias. ²Yajnaugac Jesús bunách zian le gulale'i yugu' yöl-la' huac benë', bunë' bönni' té'inë!. ³Ni'r grenë'

Jesús, gyijé' ga nac tu lu guí'adau', ati' ni' gró'lené' yugu' bönni' uséd queé'. ⁴Chzoa gdxin Lni Pascua cati' tu'spané' bönni' judío ca bené' Dios, bubijé' luyú Egipto xuz xtau'qué!. ⁵Cati' bchis lahué' Jesús len blé'iné' bunách zian za'c ga zoë!, ni'r rë' Felipe:

—¿Gazx tsjó'uru' yöt xtil lagu bunách zian ni?

⁶Cni gné' Jesús quië si' bë'ë Felipe na', le nözcznë' Lë' nac guné!. ⁷Bubi'ë didza! Felipe, rnë':

—La'naru' si'ru' yöt xtil lazxjru' qui gdu xunu' beo', cutu gaqui láti'dau' hueaj lagu bunách zian ni.

⁸Ni'r rë' Jesús bönni' uséd queé', lë' Andrés, böchë'ë Simón Pedro, rnë':

⁹—Ni zoabi' bi'i bönni', nua'bi' gayu' yöt xtil náquini zxoa' cebada, len chopba' böl cuídi'dau!. ¿Naru' huáqui'tsa ugagu cáti'ga zian bunách le dau' ni?

¹⁰Ni'r Jesús rë' lequë':

—Gul-gún ga la'bö' lyu bunách zian ni.

Latj na', szköni rö' daca!, ati' ni' gulaböl'ë gdu ca chiún gayu'ë bönni'. ¹¹Ni'r gdel-lë'ë Jesús yöt xtil na'. Cati' chgudxé' Dios: "Xclenu", gdisié' lei quequë' bönni' uséd queé', ati' lequë' gulaguisié' lei quegac yúgu'të nup na' rö'gac lu daca' ni!. Lëzca' cni gluné' quecba' böl cuídi'dau' na', ati' glahué' tsca glé'nné' lahué!. ¹²Cati' chguluhuöljnë', rë' yugu' bönni' uséd queé' Jesús, rnë':

—Gul-túb le bizxj naga'ngac, cui lac ditj.

¹³Gulutubë' ca', ati' guludzé'ë chinnu bdö'adau' le bizxj quegac

gayu' yöt xtil náquini zxoa' cebada na', le gulugá'n quequë' bönni' na' glahué!. ¹⁴Cati' gulalé'iné' bönni' ni' yöl-la' huac na' bené' Jesús, ta'né':

—Le nacté bönni' ni naquë' bönni' na' ru'lë didza' uláz queé' Dios, bönni' na' ral-la' guidë' yödzlyú ni.

¹⁵Le ráquibe'iné' Jesús të'nné' la'ché'ë Lë' bayúdx quië luné' ga gna bë'iné' lequë', qui lë ni na' buzé'ë ni', zijé' tuzé' tu lu gui'a.

Rzë'i ni'ë Jesús lu nis zxön

¹⁶Cati' chza' ral, yjaquë' bönni' uséd queé' Jesús, guladxiné' ra' nis zxön. ¹⁷Ni' gulabené' tu lë'i bárcodau', zjaquë' ta'dödë' lu nis zxön na', quië ludxiné' Capernaum. Chnac chul ati' Jesús cutu rdxíniné' ga na' nacu'ë. ¹⁸Gzu lau reycj bö' bdunu' lu nis zxön na', ati' ryas rdxia nis na!. ¹⁹Cati' chgulusé'ë bárcodau' na', gza' le nac tsca rza'ru' tu hora, ni'r gulalé'iné' Jesús rzë'i ni'ë lu nis zxön na', len zë'ë rbigüe'ë ga na' zeaj barco na', ati' gladxi guladzöbnë!. ²⁰Ni'r Jesús rë' lequë':

—Néda'cza!. Cutu gádxili'.

²¹Ni'r len yöl-la' rudziji quequë' guluguel-lë'ë Lë' lë'i bárcodau' na', ati' la' bdxintë bárcodau' na' lu yu bidx ga ni' zjaquë'!

Tu'guílj Jesús bunách zian

²²Dza buróp ni', gláquibe'i bunách zian na' naga'ngac yetslá'a nis zxön bdxin ni' tuz bárcodau' ati' Jesús cutu grénlenë' yugu' bönni' uséd queé' lë'i bárcodau' na', san légaczé' na' yjaquë!. ²³Ni'r gularúj yela'gac bárcodau' lu yödz Tiberias, ati' guladxín tu latj dë gal-la'z ga

ni' glahuë' yöt xtil cati' ni' Xanru'
Jesús gudxé' Dios: "Xclenu!", qui.
24 Le gulalé'iné' cutur zoë' ni' Jesús
len cutu nacu'ë ni' bönni' uséd
queë', qui lë ni na' gulabenë' lé'igac
bárcodau' na', yjaquë' Capernaum,
tu'guiljé' Jesús.

**Naquë' Jesús yöt xtil
nabánigac tsaz bunách**

25 Catí' guladxín bunách zian na'
yetslá'a nis zxön na', yajxáca'quë'
Jesús, len té' Lë':

—Bönni' Usédi, ¿batx bdxinu' ni?

26 Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Le nactë répa' lbi'ilí': Ruguiljli'
neda', clég le blé'ilí' yugu' yöl-la'
huac bena', san le gdágulí' yöt xtil
ni' len böljli'. **27** Gul-gún dxin, clég
quië si'lli' la' huagu rdöd qui, san
quië si'lli' la' huagu na' uga'ntecz,
len runn yöl-la' na'bán gdu. Lë ni la'
huagu gunna' queëli' neda', Bönni'
Nuhuöaque' Gdu Bunách, le bulu'ë
lahui Xuza' Dios naca' Zxi'në'.

28 Ni'r gulanabnë' Lë', ta'né':

—¿Bizxa run bayúdx guntu' quië
guntu' le rdzag ladxe'ë Dios?

29 Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Lë ni le rdzag ladxe'ë Dios, quië
tséjlë'ilí' neda', naca' nu bsölë'ë Lë'.

30 Ni'r gulanabnë' Lë', ta'né':

—¿Bizxa le nac bë' runu', le glé'itu'
quië tséjlë'tu' Li'? ¿Bizxa yöl-la'
huac runu'? **31** Glahuë' xuz xtau'r'u'
yöt xtil nazí' lei maná lu latj ca'z,
ca nayúj lu guich la'y, rna: "Yöt
xtil qui yehua' yubá bë'ë quequé'
Moisés, glahuë'!"

32 Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Le nactë répa' lbi'ilí': Clég
Moisés na' bennë' queëli' yöt xtil
qui yehua' yubá, san Xuza' Dios

runnë' queëli' yöt xtil gdu qui
yehua' yubá. **33** Yöt xtil na' runnë'
quegac bunách Dios naca' neda', lë
na' bruj yehua' yubá len runódzj
quegac bunách yödzlyú ni yöl-la'
na'bán.

34 Ni'r té' Lë':

—Xan, benntecz queëtu' yöt xtil
na'!

35 Jesús rë' lequë':

—Neda' naca' yöt xtil nabánigac
tsaz bunách. Nu za'len neda', huölj
gdze'l tsaz nu na' le nac queë' Dios,
ati' nu tsejlé' neda', chnë'j tsaz le nac
queë' Dios. **36** Nac ca na' chgudxcza'
lbi'ilí', zal-la' rlé'ilí' neda', cutu
ca' réjlë'ilí' neda'. **37** Yúgu'té nup
na' runnë' quia' Xuza', lid quia', ati'
nup na' lid quia', cutu usá'gaca'-në'.

38 Cni nac, le bötja' bruja' yehua'
yubá, clég quië guna' ca rë'nda'
néda'cza', san quië guna' ca rë'nné'
Dios Xuz, nasölë'ë neda'. **39** Lë ni le
rë'nné' Xuza' nasölë'ë neda', rë'nné'
cutu unitia' nitú nup na' bennë' quia',
san uspana' lequë' dza udx. **40** Lë ni
le rë'nné' Dios Xuz nasölë'ë neda',
rë'nné' gata' yöl-la' na'bán quequé',
yúgu'té nup na' la'le'i neda', Zxi'në',
len la'yejlë'ë neda', ati' neda' uspana'
lequë' dza udx na'.

41 Ni'r gulané' queë' Jesús bönni'
judío uná bë' le gnë': "Neda' naca'
yöt xtil na' bötj, bruj yehua' yubá."

42 Qui lë ni na' ta'né':

—¿Naru' clég bönni' ni Jesús,
zxi'në' José? Núnbë'czru' xuz xnë'ë.
¿Nacxcz nac na', rnë' bönni' ni:
"Bötja' bruja' yehua' yubá"?

43 Ni'r bubi'ë didza' Jesús, rë'
lequë':

—Cutu gnëli' quia' la' lbi'izli'.

44 Cutu sáqui'në' guidë' quia' nitúé'

bönni' chqui' cutu dugu'ë quia' nu na' Xuza' nasölë'ë neda', ati' neda' uspana' nu na' dza udx. ⁴⁵Nayúj lu guich la'y ca gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, rna cni: "Dios usëdnë' yúgu'të bunách." Qui lë ni na', za'quë' quia' yúgu'të bönni' ta'yonné' chilë Xuza' len nazëdquë' lu në'ë Lë'.

⁴⁶Nutu nu bönni' blé'inë' Dios Xuz, san tuzë' Bönni' na' brujë' ga zoë' Dios. Bönni' ni rlé'icznë' Dios Xuz. ⁴⁷Le nactë répa' lbi'ili': Núti'tëz bönni' rejlé'ë neda' dë queë' yöl-la' na'bán gdu. ⁴⁸Neda' naca' yöt xtil nabánigac tsaz bunách. ⁴⁹Glahuë' xuz xtau'lli' yöt xtil na' nazí' lei maná lu latj ca'z, len cati' bza'a dza quequë' glatië'. ⁵⁰Neda' naca' yöt xtil ruhuötj r-ruj yehua' yubá, ati' nútì'tëz bönni' gahuë' lei, cutu ca' gatië' bönni' na'. ⁵¹Néda'cza' naca' yöt xtil na' nabánigac bunách, bötj bruj yehua' yubá, ati' chqui' nútì'tëz bönni' gahuë' yöt xtil na', gbánteczë' bönni' na'. Yöt xtil na' runödzja' neda' nac xpëla'a, le runödzja' quië gata' yöl-la' na'bán quegac bunách yödlyú.

⁵²Ni'r gulachixi lza'quë' bönni' judío uná bë!, ta'né':

—¿Naru' huactsa bönni' ni gunnë' queëru' xpélë'ë gáguru' lei?

⁵³Qui lë ni na' Jesús ré' lequë':

—Le nactë répa' lbi'ili': Chqui' cu gáguli' xpëla'a neda', Bönni' Nuhuöaque' Gdu Bunách, len chqui' cu gui'jli' xchöna', cutu ca' zoalen lbi'ili' yöl-la' na'bán.

⁵⁴Núti'tëz nu gagu xpëla'a len gui'j xchöna', dë qui yöl-la' na'bán gdu, ati' neda' uspana' nu na' dza udx. ⁵⁵Cni gac, le nac xpëla'a la'

huagu gdu, ati' xchöna' nac tu le nac gdu quië nu gui'j lei. ⁵⁶Núti'tëz bönni' gahuë' xpëla'a len gui'jë' xchöna', sóalenteczë' neda' bönni' na', ati' neda' sóalentecza' lë!. ⁵⁷Ca na' zoë' nabanë' Dios Xuz nasölë'ë neda', ati' neda' nabánida' Lë!, lëzca' cni gbáninë' neda' nútì'tëz bönni' gahuë' neda!. ⁵⁸Lë ni yöt xtil bötj bruj yehua' yubá, len cutu nac ca yöt xtil na' nazí' lei maná, lë na' glahuë' xuz xtau'lli', len cati' bza'a dza quequë' glatië'. Núti'tëz bönni' gahuë' yöt xtil ni gbánteczë'.

⁵⁹Yugu' didza' ni bë'ë Jesús ga nac tu lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, ati' guc lë ni tsal ni' rusëdnë' bunách Capernaum.

Didza' tunn queëru' yöl-la' na'bán gdu

⁶⁰Cati' gulayönnë' didza' ni, gulané' qui zian bönni' uséd queë' Jesús, ta'né':

—Banigtë didza' ni. ¿Nuzxa caz gac si' lu në'i lei?

⁶¹Ráquibe'inë' Jesús ta'né' qui xtidzë'ë bönni' uséd queë', ati' gnabnë' lequë', rnë':

—¿Naru' run lbi'ili' zi' didza' ni?

⁶²¿Nacxz gac chqui' hualé'ili' neda', Bönni' Nuhuöaque' Gdu Bunách, huëpa' huöja' ga ni' zoa' zi'al? ⁶³Le nac queë' Dios Bö' La'y nac le runn queëli' yöl-la' na'bán. Le nac bëla'z cutu ca' nu uzí' xbey. Yugu' didza' na' bë'lena' lbi'ili' nacgac queë' Dios Bö' La'y len tunn quegac bunách yöl-la' na'bán. ⁶⁴Na'a, la'li' cutu rejlé'li'.

Gnë' cni Jesús le nøzcznë' dza ni'të nup na' cuta'yejlë', lenca'

nu na' udóð Lë' lu na'quë! bönni!
ludöddé! Lë!. ⁶⁵Qui lë ni na' gnë!:—Qui lë ni na' chgudxcza' lbi'ilil!:—Cutu sáqui'në! të'ë neda' nitúë! bönni! chqui! cutu gu'ë lë' latj Dios Xuz."

⁶⁶Dza na' glac chop ládxí'lquë! zian bönni! uséd queë! len cutur guladálenë! Lë!. ⁶⁷Ni'r Jesús gnabnë! idxínnutë! bönni! uséd queë! na!, rë! lequë!:

—¿Naru' ubíga'tsali! ca' lbi'ilil?!

⁶⁸Bubi'lë didza' Pedro, rë! Lë!:

—Xan, ¿nuzxa qui tseajtu'? Li'
napu' didza' tunn queëtu' yöl-la'
na'bán gdu. ⁶⁹Netu' ni réjlë'tu' Li',
len núnbë'tu' Li', nacu' Cristo na'
nasölë! Dios, len nacu' ca' Zxi'në!
Dios ban.

⁷⁰Bubi'lë didza' Jesús, rë! lequë!:

—Gröcza' lbi'ilil chínnuli! ni, san
tuë! bönni! ladz lbi'ilil dzag lë' tu'
xöhui!.

⁷¹Didza' ni bë'lë Jesús queë! Judas
Iscariote, zxi'në! tu bönni! lë! Simón,
le naquë! Judas bönni! na' udödë!
Jesús lu na'quë! bönni! ludöddé! Lë!,
len nabáhlenë! yechineajë! bönni!
uséd queë! Jesús.

Cutu ta'yejlë'ë Jesús bönni! böch'i'czë'!

7 Gdöd guc lë ni gdë! Jesús
luyú Galilea. Cutu gu'nnë!
tsijë! luyú Judea le të'nnë! bönni!
judío uná bë! ni! ludöddé! Lë!. ²Dza
ni' chzoa gdxin lni quequë! bönni!
judío cati' tu'spanë! ca gulacu'ë
zxan lbin lága'dau' xuz xtau'quë!.
³Qui lë ni na' të! Jesús bönni!
böch'é!, ta'né!:

—Bruj ni len gyeaj luyú Judea
quië la'lé'inë! ca' yugu' yöl-la' huac
runu' bönni! uséd quiu' nacu'ë ni!.

⁴Chqui' rë'nnë! bönni! lunbë! lë'
bunách, cutu runë! bagachi'z le
runë!. Le runu' yugu' yöl-la' huac
cni, blui' cuinu' laugac yúgu'të
bunách.

—Cni gulané!, le cu ta'yejlë'ë
Jesús bönni! böchë!ë. ⁶Ni'r Jesús rë!
lequë!:

—Cutu rdxini dza quia' uluí! lahua'
laugac bunách, san dza queë!'
tseajli' ni' chzoacz. ⁷Cutu tu'zóa
lbi'ilil tsla'l bunách yödzlyú ni, san
tu'zóa neda' tsla'l le runa' lna' lau
quequë!, rnia' nac xöhui! le tunë!.

⁸Gul-tséaj lbi'ilil lni na!. Cutu tsija'
na'a lni na' le cutu rdxini dza quia!.

—Cati' chgudxë! lequë! lë ni,
buga'në! ni' luyú Galilea.

Zijë! Jesús lni quegac bunách judío

¹⁰Gdöd zjaquë! lni na' bönni!
böchë!ë Jesús, ni'r zijë! ca' Lë!, clëg
yalj lulu, san bagachi'z zijë!. ¹¹Ga
na' rac lni na!, guluguijë! Jesús
bönni! judío uná bë!, ta'né!:

—¿Gazx zoë! bönni! na?!

¹²Szxöni glui' didza' ca nac queë!
Jesús bunách zian ni!. La'quë! ta'né!:

—Naquë! dxi'a.

Yela'quë! ta'né!:

—Cutu naquë! dxi'a le rzi' yé'inë!
bunách.

¹³Cutu bë'lë didza' yalj lulu ca nac
queë! Jesús nitúë! bönni!, le tadxi
yugu' bönni! judío uná bë! bunách
zian na!.

¹⁴Cati' chbdxin gatsj lni na!, blë'ë
Jesús ra' gdau' len busëdnë! bunách
nacu'! ni!. ¹⁵Gulubannë! bönni!
judío, ta'né!:

—¿Nacxz nac, raquë! szxöni
bönni! ni len cutu ca' nazëdë! qui
gdau'?

¹⁶Bubí'ë didza' Jesús, rë' lequë!: —Le rusëdda' neda', clëg quia' na', san queë' Dios Xuz na' nasölë'ë neda!. ¹⁷Chqui' rë'nnë' nu bönni' gunë' ca rë'nnë' Dios, huáquibe'inë' bönni' na' chqui' naqui queë' Dios le rusëdda' bunách o chqui' racz quia' ru'a didza!. ¹⁸Nu bönni' ru'ë didza' racz queë', runë' cni quië lun lë' ba la'n bunách, san bönni' na' rë'nnë' lun bunách ba la'n nu nasöla' lë', bönni' ni ru'ë didza' gdutë li len cutu ca' rzi' yë'lé.

¹⁹'Bennë' queëli' zxba queë' Dios Moisés, san nituli' cutu runli' ca rna bë' zxba na!. ¿Bizz quië rzu rbö'lí' gdödili' neda'?

²⁰Gulubí'i didza' bunách zian na', tē Lë':

—Tu' xöhui' dzag li!. ¿Nuzxa caz rzu rbö' gdödi li?

²¹Bubí'ë didza' Jesús, rë' lequë!: —Tu yöl-la' huac bena', ati' rubánili' yúgu'téli!. ²²Le nactë bennë' queëli' Moisés lë na' nac bë' narugu lu xpéla'li'. Clëg Moisész bennë' queëli' lë na', san gzxi'ë lei lu na'quë' xuz xtau'huë!. Na'a, zal-la' nac dza la'y, rchúguli' lu xpéla'cbi' bi' l'bónni'dau' lë na' nac bë' náquicbi' queë' Dios. ²³Chqui' ta'zi'bi' lu xpéla'cbi' lë na' nac bë' cati' nac dza la'y, cui quitsjli' zxba queë' Moisés, ¿naru' rléytsali' neda' le buna'-në' bönni', böaqué' dxí'adau' cati' nac dza la'y? ²⁴Cutu ral-la' cuequi xbeyzli' ca', san gul-bequi xbey ca rajlöz le nac gdutë li.

Rguíxjö'ë Jesús ga narujë'

²⁵Ni'r glu'ë didza' la'quë' bönni' nacu'ë Jerusalén, ta'né!:

—¿Naru' clëg bönni' ni nu na' tu'guiljë' bönni' judío uná bë' quië ludöddë' Lë'? ²⁶Gul-yutsca', yalj lulu ru'ë didza' len cutu bi tē' Lë!. ¿Naru' táquibe'inë' bönni' ta'ná bë'inë' rë'u, le nactë bönni' ni naquë' Cristo, Nu na' ral-la' gna be'i rë'u? ²⁷Bönni' ni, nóziczru' gazx bönni' Lë!. Cati' guidë' Cristo, nutu nu gnözi gazx bönni' Lë!.

²⁸Ni' zoë! Jesús rusëdnë' bunách nchil gdau', len cati' byönnë' didza' ni, ni'r bë'e zidzj didza', rnë!:

—¿Naru' núnbë'tsali' neda' len nözitsali' gazx bönni' neda'? Bida' ni, clëg racz quia', san Dioscz nasölë'ë neda', ati' Lë', cutu núnbë'li'-në' lbi'ili!. ²⁹Neda' núnbë'a-në', le za'a queë' Lë' ati' Léczë' nasölë'ë neda'!

³⁰Ni'r glunë' bayúdx la'zönë'! Lë', san nutu nu gzxön Lë', le cutu rdxini dza queë' tsu'ë lu na'quë'.

³¹Gulayejlë' Lë' zian bunách ni', ta'ná:

—Cati' guidë' Cristo, ¿naru' gunë' zianr yöl-la' huac ca le runë' bönni' ni?

Ta'sölë'ë bönni' gdau' nup la'zón Jesús

³²Gulayönnë' bönni' gdau' fariseo yugu' didza' ni tui' bunách ca nac queë' Jesús, ati' gulasölë'ë ni'a na'quë' tsajxönquë' Jesús yugu' bxuz uná bë' len yugu' bönni' gdau' fariseo na!. ³³Ni'r Jesús gnë!:

—Yetú chi'z sóalena' lbi'ili' ati' ni'r huöja' ga zoë! Xuza' nasölë'ë neda'!

³⁴Uguiljli' neda' san cutu udzöllili' neda'. Ga ni' tsajsóa' neda' cutu gac guidli' lbi'ili'.

³⁵Ni'r të' lza'quë' bönni' judío, ta'né!:

—¿Gazx tseajtsë' bönni' ni, ga ni' cutu udzóliру'-në'? ¿Naru' huayeajtsë' ga nacu'ë bönni' judío náslasquë' gdutë yödzlyú len usëdnë' yugu' bönni' gza'a ni'?
36 ¿Bizxa rë'ni gna didza' na' bë'ë: "Uguiljli' neda' san cutu udzólili' neda'", lenca!: "Ga ni' tsajsóa' neda' cutu gac guidli' lbi'ilí?"

Nis yegu runn queëru' yöl-la' na'bán

37 Cati' ni' nac dza udx qui lni na', dza na' nac blau, gyasë' gzuinë' Jesús len bë'ë zidzj didza', rnë': —Chqui' zoë' bönni' rbindx icj ládzi'dau'huë!, ral-la' guidë' ga zoa' bönni' na' len guij'jë!. **38** Nu bönni' rejlé'ë neda', gac queë' ca na' nayúj lu guich la'y, rna: "Lu icj ládzi'dau'huë! bönni' na' glen le nac ca nis yegu", lë na' luzí' xbey bunách, gata' quequë' yöl-la' na'bán.
39 Didza' ni bë'ë Jesús ca nac queë' Dios Bö' La'y, Nu ral-la' dusoalen bönni' na' la'yejlé'ë Jesús. Cni gnë'! Jesús le cutu rdxíninë' Dios Bö' La'y, le cutu ruhuëpnë' Jesús ga góctérë' blau.

Ta'rúj chopl bunách

40 Cati' gulayöni didza' ni, gulaná la'gac bunách zian na', ta'ná:

—Le nactë naquë' bönni' ni bönni' na' ru'ë didza' uláz queë' Dios, bönni' na' gxzi' lu në'ë Dios gsölë'ë queëru'.

41 Ta'né' yela'quë':

—Naquë' Cristo bönni' ni.

Ta'ná la'gac bunách:

—¿Naru' Galilea grujtsë' Cristo?

42 Nayúj lu guich la'y le rna: "Cristo galjë' ladj zxi'n xsoë' David len

gaquë' ca' bönni' Belén le guc ladzë' David na!"

43 Cni guc, gularúj chopl bunách na' ni'a queë' Jesús. **44** Të'nnë' la'quë' la'zönë' Jesús san nutu nu bi ben queë'.

Cutu ta'yejlé'ë Jesús bönni' uná bë'

45 Ni'r guludxinë' ni'a na'quë' yugu' bxuz uná bë' len yugu' bönni' gdau' fariseo ga na' nacu'ë bönni' gdau' na', ati' lequë' glë' ni'a na'quë' na', ta'né':

—¿Bizx quië cutu zuché'li'-në'?

46 Gulubi'ë didza' ni'a na'quë', ta'né':

—Nutu nu bönni' ru'ë didza' ca ru'ë didza' bönni' ni.

47 Ni'r gulubib'ë didza' bönni' gdau' fariseo na', ta'né':

—¿Naru' bë'tsali' latj gxzi' yé'inë' ca' lbi'ili'? **48** ¿Naru' gyéjlé'tsë' Lë' nu bönni' uná bë' o nu bönni' gdau' fariseo? **49** Bönni' ni cutaquë' zxba queë' Dios, dö'l dxiaquë'.

50 Zoë' ca' ni' Nicodemo, bönni' na' bdxinë' ga zoë' Jesús chdzö'l, le naquë' ca' bönni' gdau' fariseo, ati' rë' lequë':

51 —¿Naru' rusyúdxsar' bönni' lu zxba queëru' chqui' cutu yóniru' lë' zi'al quië gnóziru' bi benë'?

52 Ni'r gulubib'ë didza' yezíca'rë' na', të' lë':

—¿Nactsu' ca' li' bönni' Galilea? Blab le nayúj lu guich la'y ati' uyú' gatga bruj luyú Galilea nitúë' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios.

53 Ni'r qui queëquë' yhuöjqüë' lidxquë'.

8 Gyijë' Jesús ga nac lu Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo.

**Ngul naguitsjnu zxba qui
yöl-la' nutság na'**

²Cati' za' rení' budxiné' Jesús
ra' gdau', ati' guladxín ga zoë'
yúgo' tē bunách. Gról'ë ni' Jesús,
rusédnë' lequë'. ³Ni'r duchë'quë'-nu
ga zoë' Jesús ngul, bönni' gdau'
tu'sëdi len yugu' bönni' gdau'
fariseo, guladzölnë'-nu ni' rguitsjnu
zxba qui yöl-la' nutság na'.
Guluschiné'-nu laugac bunách na'
tu'zé naggac Jesús, ⁴ati' tē' Lë':
—Bönni' Usëdi, ngul ni
gzxöntu'-nu ni' runnu dul-la'
rguitsjnu zxba qui yöl-la' nutság na'.
⁵Lu zxba queë' Moisés, gna bél'inë'
netu' uládx'i'tu'-nu guiøj ngul runnu
cni, gatnu. ¿Nazxga Li', nacx rnau'?

⁶Cni gulané' quië la'zí' bël'ë Jesús
quië la'záqui'në' luquïé' Lë'. Ni'r
byechuë' Jesús, ruyúë' lyu len
ruzujë' lyu na' len xbönni' në'ë.
⁷Cati' gulanábtquiné' Lë', ni'r
buzuiné' Jesús len rë' lequë':
—Nul-li' cununli' dul-la' su lauli'
uládx'i'li'-nu guiøj.

⁸Leyúbl byechuë' Jesús, ruyúë'
lyu len bguel-lë'ë ruzujë' leyúbl
lyu na!. ⁹Cati' gulayönnë' didza' ni,
guluxós lequë' ládx'i'dau'quë', ati'
gularujë' tu tuë', gulazú lauquë'
bönni' gulr ga bdxintë bönni' cuidi'.
Naga'në' ni' Jesús, dzagnu Lë' ngul
na' zoanu gatsj lahui'l nup na' tu'zé
naggac Lë!. ¹⁰Ni'r buzuiné' leyúbl
Jesús, len nutu nu blé'inë' nu ruquí
lënu, san tuznu ngul na', ati' rë'-nu:

—Ngul, ¿gazx nacuál' nup na'
guluquí li'? ¿Naru' cutu zoa nu
bönni' rchuguë' quiu'?

¹¹Lënu rnanu:

—Nutu nucz, Xan.

Ni'r Jesús rë'-nu:
—Lëzca' neda', cutu rchuga' quiu'.
Böaj lidxu', len cutur gunu' dul-la'.

**Naquë' Jesús yení' quegac
bunách yödzlyú**

¹²Leyúbl bë'lenë' lequë' didza'
Jesús, rnë':
—Neda' naca' yení' quegac bunách
yödzlyú. Nu bönni' zá'lenë' neda',
cutu të' ga chul xöhui' san soalen
bönni' na' yení' uluí'i lë' nac gata'
yöl-la' na'bán gdu queë'.

¹³Ni'r të' Lë' bönni' gdau' fariseo,
ta'në':
—Li' runu' Ina' lau qui la' cuinzu'.
Cutu nac lsaca' le runu' Ina' lau.
Daduz nac.

¹⁴Bubil'ë didza' Jesús, rë' lequë':
—Zal-la' runa' Ina' lau qui la'
cuinza', gdutë li nac le runa' Ina'
lau, le nözda' ga bruja' len ga tsija',
san lbi'ili' cutu nözili' gazx za'a
len clëg gazx tsija!. ¹⁵Lbi'ili' rbequi
xbeyli' ca le tac yödzlyú ni, san
neda', racz quia' nutu nu bönni'
cutu rbequi xbeyda' lë!. ¹⁶La'naru'
cuequi xbeyda', ca nacz cuequi
xbeyda', le clëg neda'z cuequi
xbeyda', san gunë' neda' tsazxón
Xuza' nasölë'ë neda!. ¹⁷Lëzca' cni lu
zxba queë' Moisés nayúj lu guich le
rna: "Le tunë' Ina' lau chopë' bönni',
gdutë li nac." ¹⁸Neda' runa' Ina' lau
qui la' cuinza', ati' Xuza' nasölë'ë
neda', runë' ca' Ina' lau quia'!

¹⁹Ni'r gulanabnë' Lë' bönni' gdau'
fariseo na', ta'në':
—¿Gazx zoatsë' Xuza'?
Bubil'ë didza' Jesús, rë' lequë':
—Cutu núnbë'li'-në' Xuza'. La'naru' núnbë'li'
neda', lëzca' Xuza' gúnbë'li'-në'.

²⁰Yugu' didza' ni bë'ë Jesús catí' ni' zoë' rusédnë' bunách nchil gdaú', ga na' nacuá' gui'n gap ta'gu'ë gun qui gdaú', san nutu nu gzxón Lë', le cutu rdxini dza queë' tsu'ë lu na'quë'.

Rnë' Jesús: "Ga tsija' neda', cutu gac guidli"

²¹Leyúbl rë' lequë' Jesús, rnë': —Uzá'a yödzlyú ni, ati' uguiljli' nu uslá lbi'ilí', san ugá'n dul-la' nabága'lí', gatli'. Ga tsija' neda', cutu gac guidli'.

²²Ni'r glu'ë didza' bönni' judío uná bë', ta'né': —¿Naru' gdödi cuinë'? Rnë': "Ga tsija' neda', lbi'ilí' cutu gac guidli'."

²³Jesús rë' lequë':

—Lbi'ilí' nacli' qui luyú dë dxi'l ni, san neda' za'a yehua' yubá xtsa!. Lbi'ilí' nacli' bunách yödzlyú ni, san neda' cutu naca' bönni' yödzlyú ni.

²⁴Qui lë ni na' gudxa! lbi'ilí': "Ugá'n dul-la' nabága'lí', gatli!." Chqui' cutu tséjlë'lí' naccza' Nu uslá, ugá'n dul-la' nabága'lí', gatli'.

²⁵Ni'r gulanabnë' Lë', ta'né':

—¿Nuzzxa caz nacu'?

Jesús rë' lequë':

—Naca' la' leyz ca na' chgudxa' lbi'ilí' dza ni'té. ²⁶Zian le ral-la' gyépa' lbi'ilí' len cuequi xbeyda' le nac queëli'. Didza' gdutë li ru'ë Xuza' nasölë'ë neda', ati' didza' byönda' ru'ë Lë', ruí'lena' bunách yödzlyú ni didza'.

²⁷Cutu gulayéjni'në' ruí'lenë' lequë' didza' ca nac queë' Dios Xuz.

²⁸Qui lë ni na' Jesús rë' lequë': —Catí' gdxin dza uchisli' neda', Bönni' Nuhuöaque' Gdu Bunách, gdödili' neda', ni'r gáquibe'lí'

naccza' Nu ruslá, len cutu bi runa' racz quia', san ca na' bului'inë' neda' Xuza', ca' ru'a didza!. ²⁹Zóalenë' neda' Xuza' nasölë'ë neda'. Cutu nuca'në' neda' tuza' Xuza', le rúnteczá' le rdzag ladxe'ë Lë'.

³⁰Cati' bë'ë didza' ni Jesús, gulayejlë'ë Lë' bönni' zian.

Nup nacgac zxi'në' Dios, len
nup nadzungac lu na' dul-la'

³¹Ni'r Jesús gudxë' bönni' judío na' ta'yejlë'ë Lë', rnë':

—Chqui' gúnteczli' ca rna xtidza'a, gacli' gdu bönni' uséd quia'.

³²Gúnbë'li' le nac gdutë li ati' usán lbi'ilí' le nac gdutë li na'.

³³Gulubi'ë didza', të' Lë':

—Zxi'n xsoë' Abraham nactu', len nutu nu ben netu' bönni' nadá'ugac. ¿Ati' rnatsu': "Usán lbi'ilí"?

³⁴Jesús rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ilí: Yúgu'të nup tun dul-la', nadzungac lu na' dul-la'. ³⁵Cutu uga'ntecz lidxë' xan yu'u nu nac bönni' nada'u, san nu nac zxi'në' xan yu'u na' ruga'ntecz lidx nu na' nac xan yu'u. ³⁶Cni nac, chqui' usán lbi'ilí' Nu na' nac Zxi'në' Dios, le nactë ulali!. ³⁷Nözda' nacli' zxi'n xsoë' Abraham, san rzu rbö'lí' gdödili' neda', le cunazí' lu na'lí' xtidza'a. ³⁸Neda' ru'a didza' ca nac le blé'ida' ga na' zoë' Xuza', san lbi'ilí' runli' le byónili' ga zoa xuzczli'.

³⁹Gulubi'ë didza', të' Lë':

—Abraham naquë' xuztu'.

Ni'r Jesús rë' lequë':

—La'naru' nacli' gdu zxi'n xsoë' Abraham, gunli' ca na' benë' Abraham. ⁴⁰Na'a, rzu rbö'lí' gdödili' neda', zal-la' ruí'lena' lbi'ilí' didza'

gdutë li, didza' na' byönda' bë'ë Dios. Cutu benë' cni Abraham.
41 Ibi'ili' runli' ca run xuzczli'.
 Ni'r të' Lë':
 —Netu' cutu ca' nactu' bi'i lagu.
 Tuz' Dios naquë' Xuztu'.
42 Ni'r Jesùs rë' lequë':
 —La'naru' naquë' Dios gdu Xuzli', huadxi'ili' neda', le bruja' neda' ga zoë' Dios, bida' luyú ni, len clëg racz quia' bida', san Dioscz bsölë'ë neda'. **43** ¿Bizz quië cutu gac tséjni'li' didza' ru'a? Nac le curé'nili' uzë nagli' xtidza'a. **44** Xuzczli' nac tu' xöhui'. Náquili' qui tu' xöhui' len ré'nili' gunli' le rzë ladxi' xuzli' na'. Dza ni'të nac gdödä bunäch tu' xöhui' len cutu nazí' lu në'i le nac gdutë li, le cutu ca' rui' didza' gdutë li. Catil' rzi' yë' tu' xöhui', ca naccz rui' didza', le nac nu rzi' yë', len nac ca xuzgaccz nup ta'zí' yë'. **45** Le ru'a neda' didza' gdutë li cutu réjle'li' neda'. **46** ¿Núzxal-li' gac uspágali' neda' dul-la'? Chqui' ru'a didza' gdutë li, ¿bizx quië cutu réjle'li' neda'? **47** Nu nac queë' Dios, ruzë nag xtidzë'ë Dios, san Ibi'ili', le cunacli' queë' Dios, cutu ruzë nagli' xtidzë'ë.

Cristo zoaczë' zí'atël ca Abraham

48 Ni'r gulubil'ë didza' bönni' judío, të' Jesùs:

—Catëz gnatu' cati' gnatu' nacu' bönni' Samaria, ati' dzag Li' tu' xöhui'.

49 Bubil'ë didza' Jesùs, rë' lequë':

—Cutu dzag neda' tu' xöhui'.

Neda' runa' Xuza' ba la'n, ati' Ibi'ili' ruzoali' neda' tsla'l. **50** Cutu runa' zxön cuina'. Zoa Nu run zxön neda', ati' Lë' rbequi xbeynë' rë'u. **51** Le

nactë rëpa' Ibi'ili': Nu bönni' si' lu në'ë xtidza'a, cutu ca' gatië' bönni' na'!

52 Ni'r të' Lë' bönni' judío na', ta'né':

—Na'a ráquibe'itu' dzag Li' tu' xöhui'. Abraham gutië', ati' glatië' ca' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, san Li' rnau': "Nu bönni' si' lu në'ë xtidza'a, cutu ca' gatië' bönni' na'!" **53** ¿Naru' náctertsu' Li' blau ca xuzru' Abraham? Gutië' lë' ati' glatië' ca' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. ¿Núzxatér run cuinu'?

54 Bubil'ë didza' Jesùs, rë' lequë':

—Chqui' neda' guna' zxön cuina', yöl-la' zxön na' cutu bi gac. Xuza' runë' neda' zxön, ati' Ibi'ili' rnali' naquë' Dios queëli'. **55** Ibi'ili' cutu núnbë'li'-në' Dios Xuz, san neda' núnbë'a-në'. La'naru' gnia': Cutu núnbë'a-në', gaca' nu rzi' yë' ca na' nacli' Ibi'ili', rzi' yë'li'. Na'a, le nactë núnbë'a-në' len nazí' lu na'a xtidzë'ë. **56** Xuzli' Abraham budzijnë' le ral-la' glé'inë' dza soa' yödzlyú ni, len zal-la' gutië' dza ni'të, blé'inë' lei, len budzíjtsquinë'.

57 Ni'r të' Jesùs bönni' judío na', ta'né':

—Cutu yui'nu' chián iz. ¿Naru' blé'itsanu' Abraham?

58 Jesùs rë' lequë':

—Le nactë rëpa' Ibi'ili': Zí'atël ca soë' Abraham, neda' zoacza'.

59 Ni'r gulaguel-lë'ë guiøj luladxë' Jesùs, san Lë' bunittë cuinë', burujë' löl'a gdau' na!. Gdödë' gatsj lahu'il ga na' nacu'ë, zhuojë'.

**Ruúnë' Jesùs bönni' guljë'
nachultë lahuë'**

9 Catil' gdödë' Jesùs tu latj,
blé'inë' ni' bönni' guljë'

nachulté lahuë!. ²Gulanabnë! Jesús bönni! uséd queë!, ta'né!:

—Bönni! Usédi, ɿnuzxä ben dul-la? ¿Naru! bönni! ni o xuz xnë'ë le guljë! nachulté lahuë?

³Bubi'ë didza! Jesús, rë! lequë!:

—Cutu nac le benë! dul-la! bönni! ni, len clëg le glunë! dul-la! xuz xnë'ë, san nac quië gla! lahuï yöl-la! huac queë! Dios ni'a queë! bönni! ni.

⁴Run bayúdx gunru! xchinë! Xuza! nasölë'ë neda!, tsal ni nac ca lahuï dza. Huadxín dza gac chul qui yöl-la! gut, cati! nutu nu gac gun dxin. ⁵Tsal ni zoa! yödzlyú ni, naca! yení! quegac bunách yödzlyú.

⁶Cati! budx bë'ë didza! ni Jesús, gru'në! zxöna! lyu, ati! benë! gúna'dau! len zxöna! na!, len bugu'ë guna! na! yöj lahuë! bönni! na! nachúl lahuë!. ⁷Ni'r rë! lë!:

—Gyeaj yajtib lau! lu biaj nis nazí! lei Siloé.

Siloé nac tu didza! hebreo le rna: "Nasöla".

Ni'r gyijë! ni! bönni! na! nachúl lahuë!, yajtib lahuë!. Cati! buzé'ë ni! chrlé'inë!. ⁸Ni'r gulubani bunách dzag yu'u queë! len nup ni! gulale'i lë! zi'atël cati! ni! nachúl lahuë!, ta'ná!:

—¿Naru! clëg bönni! ni bönni! na! rbö'ë rnabë! nu bi gnödzj queë?!

⁹La'quë! ta'né!:

—Lë! na!.

Yela'quë! ta'né!:

—Cutu ca!, san ca rna! lahuë! bönni! na!, rna! lahuë! ca! bönni! ni.

Lë! rnë!:

—Neda! na!.

¹⁰Ni'r gulanabnë! lë!, ta'né!:

—¿Nacxz güc, gyalj yöj lau?!

¹¹Bubi'ë didza!, rë! lequë!:

—Bönni! na! lë! Jesús benë! gúna'dau! ati! gdëbë! yöj lahuä! gúna'dau! na!, len gudxé! neda!: "Gyeaj ra! biaj nis nazí! lei Siloé, yajtib lau!" Gyija! ni!, yajtib lahuä!, ati! gyaljtë yöj lahuä!.

¹²Ni'r gulanabnë! lë!, ta'né!:

—¿Gazx zoë! bönni! na!?

Lë! rë! lequë!:

—Cutu nözda!.

Bönni! gdau! ta'nabi yudxnë'
bönni! na! gyalj yöj lahuë'

¹³Ni'r gulaché'ë bönni! na! zi'al nachúl lahuë!, guluschinë! lë! lauquë! bönni! gdau! fariseo. ¹⁴Le nac dza la'y quequë! cati! benë! Jesús gúna'dau! na!, len bsaljë! yöj lahuë! bönni! na! zi'al nachúl lahuë!, ¹⁵qui lë ni na! gulanabnë! lë! leyúbl bönni! gdau! fariseo na! nacx güc gyalj yöj lahuë!. Lë! gudxé! lequë!:

—Budxië! gúna'dau! yöj lahuä!, ati! yajtiba! lei len rlé'ida!.

¹⁶Ni'r glu'ë didza! la'quë! bönni! gdau! fariseo na!, ta'né!:

—Cutu naquë! queë! Dios bönni! na!, le curún chi'ë dza la'y.

Yela'quë! ta'né!:

—¿Naru! huactsa bönni! dul-la! gunë! yugu! yöl-la! huac runë! bönni! na?!

Cni güc, gularujë! chopl. ¹⁷Leyúbl gulanabnë! bönni! na! zi'al nachúl lahuë!, ta'né!:

—¿Bizxa rnau! li! queë! bönni! na!, bsaljë! yöj lau?!

Lë! rnë!:

—Naquë! bönni! ru'ë didza! uláz queë! Dios.

¹⁸Cutu gulayejlë'ë bönni! judío uná bë! na! guljë! nachulté lahuë! bönni! na!, len gyalj yöj lahuë!, cati!

gululidzrë' xuz xnë'ë bönni' na'
gyalj yöj lahuë!, ¹⁹len gulanabnë'
lequë!, ta'né!:

—¿Naru' naquë' zxi'nli' bönni'
ni, rnali' guljë' nachultë lahuë?
¿Nacxz nac rlé'inë' na'a?

²⁰Gulubi'ë didza' xuz xnë'ë na', të'
lequë!:

—Nózitu' naquë' zxi'ntu' bönni'
ni, len guljë' nachultë lahuë!, ²¹san
nacz guc, rlé'inë' na'a, cutu nózitu',
len nuzzxa na' bsalj yöj lahuë!, cutu
nózitu!. Gul-náb-në! lë!, le chnaquë'
bönni' chnac. Lëczë' quíxjö'ë.

²²Cni gulané' xuz xnë'ë bönni'
na' zi'al nachúl lahuë!, le tádxiné'
yugu' bönni' judío uná bë!, le
chglun xtídza'quë' bönni' judío na'
chqui' nu bönni' si' lu në'ë naquë'
Cristo Jesús, tsaz lubijë' bönni' na'
lu yu'u ga tu'dubë! tu'sédë! queë'
Dios bönni' judío. ²³Qui lë ni na'
gulané' xuz xnë'ë: "Gul-náb-në! lë!,
le chnaquë' bönni' chnac."

²⁴Ni'r gululidzë! leyúbl bönni' na'
zi'al nachúl lahuë' bönni' judío uná
bë!, ati' të! lë!:

—Ni'a queë! Xanru' Dios gdixjö'
le nacz. Netu' ráquibé'itu' naquë'
bönni' dul-la' bönni' na!

²⁵Ni'r bubil'ë didza', rnë!:

—Chqui' naquë' bönni' dul-la' cutu
nözda!. Tu le nözda!. Zi'al nachúl
lahua!, ati' na'a rlé'ida!.

²⁶Gulanabnë! lë! leyúbl, ta'né!:

—¿Bizxa benë' quiu'? ¿Nacxz benë'
bsaljë' yöj lau?!

²⁷Bubil'ë didza!, rë! lequë!:

—Chgudxcza' lbi'ilí!, san cutu
gú'nili' si' lu na'lí' xtidza'a. ¿Bizz
quië na' rë'nili' yónili' leyúbl?

¿Naru' rë'nili' ta'lí' ca! Lë!?

²⁸Ni'r gululídz zi'ë lë!, ta'né!:

—Li' da'u Lë!, san netu' da'tu'
Moisés. ²⁹Netu' nózitu' bë'lenë'
Moisés didza' Dios, san ca nac queë'
bönni' ni, cutu nózitu' nuzzxa caz
bsöla' Lë!.

³⁰Ni'r bubil'ë didza' bönni' na', rë!
lequë!:

—Lë ni run ga rubanda!. Lbi'ilí'
cutu nózili' nuzzxa bsöla' bönni' ni,
ati' Lë! bsaljë' yöj lahua!. ³¹Nóziru'
cutu ryönnë! yugu' bönni' dul-la'
Dios, san chqui' rej ladxë'ë Dios
bönni' len runë! ca rë'nnë! Lë!,
bönni' ni, Dios ryönnë! lë!. ³²Dza
ni'të cutu ryön nu gna chqui' nu
bönni' bsaljë' yöj lahuë' bönni'
guljë' nachultë lahuë!. ³³La'naru'
cunaquë' queë' Dios bönni' ni, cutu
bi gac gunë!.

³⁴Ni'r gulubijë'ë didza!, të! lë!:

—Ca gulju' nac bë' nabagu'u
dul-la!. ¿Ati' li' rusédisanu' netu'?

Ni'r gulubijë'ë lë! ni'l.

Nup nacgac chul nit

³⁵Byönnë! Jesús ca glunë! bönni'
judío uná bë!, gulubijë' bönni' na'
zi'al nachúl lahuë!. Cati' budzagüe'
lë!, gudxë! lë!:

—¿I réjlë'u Zxi'në! Dios?

³⁶Bubil'ë didza' lë!, rë! Jesús:

—¿Nuzzxa na!, Xan, quië tséjlé'a
Lë!?

³⁷Jesús rë! lë!:

—Chblé'inu! Lë!, ati' neda' ni
ruí'lena' li' didza', naca' Zxi'në'
Dios.

³⁸Ni'r bönni' na', gyalj yöj lahuë!,
gyij ladxë'ë Jesús, len rë! Lë!:

—Xan, réjlë'a Li!.

³⁹Jesús rnë!:

—Quië cuequi xbeyda' bunách
bida' yödzlyú ni, quië lule'i nup

nachúl nanitgac, len lac ca nu
nachúl lahui nup taqui ta'le'i.

⁴⁰Cati' gulayönnë' didza' ni bönni'
gdau' fariseo na' nacuá'lenë' Jesús,
ni'r të' Lë':

—¿Naru' nachúl nanítsatu'?

⁴¹Bubí'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—La'naru' nachúlz yöj lauli',
cutu gbágallí' dul-la!. Na'a rnali':
“Rlé'itu!” Qui lë ni na' nabágallí'
dul-la!.

**Runë' Isaqui' Jesús qui li'aj
quecba' bö'cu' zxila'**

10

Gnë' ca' Jesús:

—Le nactë répa' lbi'ilí':
Nu bönni' curyazië' zaca' ga nu
ryaz li'aj quecba' bö'cu' zxila', san
tsazië' zaca' ga yUBL, bönni' ni
naquë' gban len rbanczë!. ²Nu bönni'
curyazië' zaca' ga nu ryaz naquë'
bönni' run chí'igacczë'-ba' bö'cu'
zxila' na!. ³Quië tsazië' bönni' ni,
rsalj nu zoa run chí'i ga nu ryaz, ati'
ta'yóniba' chí'ë bö'cu' zxila' na' len
tu'únbe'bä'-në!. Lë' rulidzë'-ba' qui
queëba' ca lëcba' len rubijë'-ba' yugu'
bö'cu' zxila' na!. ⁴Cati' chnubijë'-ba'
yúgu'tëba' bö'cu' zxila' náquicba'
queë', rajnörë' laucba', ati' bö'cu'
zxila' na' rajnaucba' lë', le tu'únbe'bä'
chí'ë. ⁵Bönni' yUBL cutu tsajnaucba'
lë', san luzxúndjiba' lë', le cutu
núnbë'caba' chí'iquë' bönni' yUBL.

⁶Le run Isaqui' ni gudxë' lequë'
Jesús, san cutu gulayéjni'në' lë na'
rë' lequë'.

**Naquë' Jesús ca bönni' run
chi'ë'-ba' bö'cu' zxila'**

⁷Ni'r rë' lequë' leyúbl Jesús, rnë':

—Le nactë répa' lbi'ilí': Neda'
naca' ca tu ga ta'yazba' bö'cu' zxila'.

⁸Chgulalé'ë zian bönni' gulané'
nacquë' Cristo, san yúgu'të bönni'
na' guladxiné' zi'al ca neda', nacquë'
gban len ta'banczë', ati' cutu
guluzé' nacgca' lequë' bö'cu' zxila'
na!. ⁹Neda' naca' ca tu ga nu ryaz.
Núti'tëz bönni' tsázlenë' neda', ulé'
bönni' na', len gaquë' ca tuba' bö'cu'
zxila' ryazba' len rurujba', len
rdzóliba' le ráguba'.

¹⁰Za'zë' gban quië cuanë'-ba' len
gdöddë'-ba' len usnitië'-ba'. Neda'
bida' quië gata' yöl-la' na'bán gdu
quegac bunách nacgac ca bö'cu'
zxila' quia', len gata' gdu quequë'
yöl-la' na'bán gdu na!. ¹¹Neda' run
chí'igaca' bunách quia' ca runë'
bönni', lu yöl-la' dxi'l ladxi' queë'
run chí'ë'-ba' bö'cu' zxila'. Bönni'
cni run chí'ë'-ba' bö'cu' zxila'
zoaczë' udödë' yöl-la' na'bán queë'
ni'a quecba' bö'cu' zxila' queë'.

¹²Bönni' nazxjë' run chí'ë'-ba' bö'cu'
zxila', cati' rlé'inë' za'ba' bö'cu'
zuga' snia', ruca'në'-ba' bö'cu' zxila'
na', len ruzxundjë', ati' ráguya'aba'
yugu' bö'cu' zxila' na' bö'cu' zuga'
snia' na' len ruslasba' lecba'. Cni
runë' bönni' na' run chí'ë'-ba'
bö'cu' zxila' le cunaquë' gdu nu
run chí'i'-ba' bö'cu' zxila', ati' cutu
náquicba' queëczë' bö'cu' zxila' na'.

¹³Ruzxundjë' bönni' nazxjë' na' le
run chí'ë'-ba' bö'cu' zxila' na' quië
sil'zë' dumí len cutu rui' ladxe'ë'-ba'
bö'cu' zxila' na'.

¹⁴⁻¹⁵Neda' naca' bönni', lu yöl-la'
dxi'l ladxi' quia' run chí'igaca'-ba'
bö'cu' zxila'. Ca na' nunbë'ë neda'
Xuza', ati' neda' nunbë'a-në' Xuza',
lëzca' cni núnbë'gaca' bunách
quia' nacgac ca bö'cu' zxila' quia',
len rudöda' yöl-la' na'bán quia'

ni'a quecba' bö'cu' zxila' na', ati' bö'cu' zxila' na' náquicba' quia' núnbe'cba' neda!. ¹⁶Lézca' nacua'ba' quia' yelá'gacrba' bö'cu' zxila' cunababcba' ni. Lézca' lecba' ral-la' tsajxí'gaca!'-ba'. Lecba' luzé nagcba' chi'a, len lacba' tuz len yezíca'rba' bö'cu' zxila' quia', ati' néda'cza' gun chí'igaca!'-ba'.

¹⁷'Qui lë ni na' nadxi'inë' neda' Xuza', le ruddöda' yöl-la' na'bán quia', gu'a latj nu gdödi neda', ati' uzi'a lei leyúbl, ubana' lu yöl-la' gut. ¹⁸Nutu nu bönni' sáqui'në' gdöddë' neda' san néda'cza' ruddöda' yöl-la' na'bán quia', gatia!. Dë lu na'a udöda' lei, len dë lu na'a uzi'a lei leyúbl. Cni nac le gna béis' inë' neda' Xuza'.

¹⁹Cati' gulayönnë' didza' ni bönni' judío, leyúbl gularujé' chopl ca táquinë' queë!. ²⁰Zianë' ta'né':

—Yu'u Lë' bö' xöhui', len nachixi icjé!. ¿Bizx quië ruzé nagli' Lë'?

²¹Yela'queë' ta'né':

—Cutu ca' ru'ë cni didza' bönni'yu'u lë' bö' xöhui!. ¿Naru' huactsa bö' xöhui' usálj yoj lauquë' bönni' nachúl lauquë'?

Tu'zóë' Jesús tsla'l bönni' judío uná bë'

²²Rac beo' ziag len nac dza na' tuné' lni yödz Jerusalén, tu'spanë' ca gulagu'ë lu në'ë Dios gdau' quequë!. ²³Rdë' Jesús ra' gdau' ga nac nchil qui, nazí' lei Nchil Queë' Salomón. ²⁴Gulagu'ë Jesús li'aj bönni' judío uná bë' len të' Lë':

—¿Batxcz usanu' runu' ga rö'tu' baguï'i? Chqui' nacu' li' Cristo, ca nacz gdixjöi' netu'.

²⁵Jesús rë' lequë':

—Chgudxcza' lbi'ili', san cutu réjlë'li' neda'. Nacgac bë' nu naca'

yugu' dxin runa' le dë lu na'a uláz queë' Xuza!. ²⁶Lbi'ili' cutu réjlë'li' neda', le cutu nabáblenli' nup nacgac bö'cu' zxila' quia', ca na' chgudxcza' lbi'ili'. ²⁷Ta'yóniba' chi'a bö'cu' zxila' quia', len tu'ünbë'ba' neda', ati' neda' núnbe'gaca!'-ba', ati' rdjáclenba' neda!. ²⁸Neda' runödza' quecba' yöl-la' na'bán gdu, ati' cutu ca' la'nitba', ati' nutu nu saqui' ubij lecba' lu na'a neda!. ²⁹Bennë' quia' lecba' Xuza' Dios, ati' Lë' náptérë' yöl-la' huac ca yúgu'të bunách, ati' nutu nu saqui' ubij lecba' lu në'ë Xuza!. ³⁰Neda' len Dios Xuz, tuz nactu'.

³¹Leyúbl guluguel-lë'ë guiöj luladxë' Jesús bönni' judío uná bë' na!. ³²Jesús rë' lequë':

—Zian le nac dxia' bena' lauli' le dë lu na'a uláz queë' Xuza!. ¿Ni'a qui bizxal dxin dxia' ni uládxili' neda' guiöj?

³³Gulubi'ë didza' bönni' judío uná bë' na', të' Lë':

—Ni'a qui dxin dxia' cutu uládxitu' li' guiöj, san le curnéu' dxia' queë' Dios, le nacu' li' bunáchz, len run cuinu' Dios.

³⁴Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Naru' cu nayúj lu guich lu zxba queëli' ca gnë' Dios, rna: “Neda' rnial': Nacli' yugu' dios”?

³⁵Nózicrzru' tsaz nayújcz le nayúj lu guich la'y. Lu guich la'y na' rui' laquë' dios, bönni' ni' bë'lenë' lequë' didza' Dios. ³⁶Dios bubijë' neda' quizi queë' len bsölë'ë neda' yödzlyú ni. ¿Naru' rnátsali' quia':

“Li' cutu rneu' dxia' queë' Dios”, le gnia': Zxi'në' Dios naca? ³⁷Chqui' cutu runa' dxin budödë' lu na'a

Xuza' Dios, cutu ral-la' tséjlë'li'

neda'. ³⁸Chqui' runa' dxin budödë' lu na'a Dios, zal-la' cutu réjlë'li' néda'cza!, gul-tsejlë' le nacgac bë' dxin na' runa!, quië gáquibe'ili' naqué! tuz len neda' Dios Xuz, ati' neda' ca' naca' tuz len Xuza!.

³⁹Leyúbl gulazú gulabö!ë la'zönë! Jesús, san Lë' bulé! lu na'qué!.

⁴⁰Ni'r gyijé! Jesús leyúbl yetslá'a yegu Jordán, ga ni! zí'atél buquilë' bunách nis Juan, ati' buga'në! ni! Jesús. ⁴¹Guladxín ga zoë! Jesús bunách zian, ta'ná:

—Le nactë cutu benë! Juan nitú yöl-la' huac zxön, san yúgu'të le gnë! Juan na' ca ral-la' gac queë! bönni' ni, gdutë li nac.

⁴²Qui lë ni na' gulayejlë!ë Jesús bönni' zian ga na' zoë!.

Le guc cati' gutië! Lázaro

11 Dza ni! ré'inë! Lázaro, bönni' Betania, le nac ladzcnu María len Marta. Nacnu Marta zxilnu María. ²Nacnu María na' ngul zanë! Lázaro, bönni' na' ré'inë!, len nacnu ca' ngul na' glu'nu le rla' zxix ni!ë Xanru', len buzxinu ni!ë len guitsa' icjnu. ³Gulasóla'nu ngul zanë! Lázaro na' nu yjödx Jesús, gna:

—Xan, byutsca!, ré'inë! Lázaro, bönni' na' nadxi'nu!-në!.

⁴Cati' byönnë! didza' ni Jesús, gudxë! nup nacuá! ni!, rnë!:

—Guidzhué! ni cutu nac le gdödi lë! tsaz, san nac quië gla' lahui yöl-la' yen! queë! Dios, ati' ni'a qui guidzhué! ni gla' lahui ca' yöl-la' yen! quia' neda!, Zxi'në! Dios.

⁵Jesús nadxi'linë!-nu Marta, len ngul zxilnu María na', len Lázaro na!. ⁶Zal-la' nadxi'linë! lequë! Jesús,

cati' byönnë! ré'inë! Lázaro, yechóp dza ca' buga'në! ga na' zoë!. ⁷Cati' bza'a chop dza na!, gudxë! yugu' bönni' uséd queë! Jesús, rnë!:

—Huayejru' leyúbl luyú Judea.

⁸Ni'r të! Lë! bönni' uséd queë!, ta'né!:

—Bönni! Usëdi, zi'a gulazú gulabö!ë luladxë! Li' guiój bönni' judío uná bë! ni!. ⁹Naru' huayejtsu' ni! leyúbl?

⁹Bubi!ë didza' Jesús, rë! lequë!:

—Zoacz chinnu hora lahui' dza. Nu bönni' rdë! lahui' dza, cutu tsajchégü!ë, le rlé!inë!, le zoalen lë! yen! zoa yödzlyú ni. ¹⁰Chqui' rdë! chdzö!l bönni!, rajchégü!ë, le cutu zoalen lë! yen!.

¹¹Cati' budx bë!ë didza' ni Jesús, ni'r gudxë! lequë!:

—Rasië! Lázaro, böchi' lza'ru', ati' tsija! neda!, tsajspana!-në!.

¹²Ni'r të! Lë! bönni' uséd queë!, ta'né!:

—Xan, chqui' rasië!, huöaque!.

¹³Gnë! cni Jesús le chgutië! Lázaro, san lequë! tåquinë! gnë!: “Raszë! Lázaro.” ¹⁴Ni'r gudxë! lequë! yalj lulu Jesús, gnë!:

—Chgutië! Lázaro. ¹⁵Rudzijda' le cutu zoa' ni!, le gac na'a tu le uzi'lli' xbey, le gun ga tséjlë'li' neda!. Huayejru' na'a ga na' dë! Lázaro.

¹⁶Ni'r gudxë! yezíca'rë! bönni' uséd queë! Jesús Tomás, bönni' na' tu'lë lë!, Bönni' Cuach, rnë!:

—Huayejru' ca' rë'u, gátlenru'-në!.

Naqué! Jesús Nu ruspán nup chnatgac, lenca! Nu nabániru'

¹⁷⁻¹⁹Dë gal-la'z ga dë Jerusalén yödz Betania na!, nac ca rza'ru' tu hóratëz. Qui lë ni na' chguladxinë!

zian bönni' judío ga na' nacua'nu
Marta len María, tu'huí' zxönë'
lecnu le gutië' bönni' zancnu. Catí' bdxinë' ni' Jesús, byönnë' chguc tap
dza yu'ë yeru ba Lázaro na'. ²⁰Catí' byóñinu didza' Marta, zë'ë Jesús,
ni'r brujnu yu'u, yajtsagnu Lë', san
María buga'nnu yu'u na!. ²¹Marta na' rënu Jesús:

—Xan, la'naru' zu' ni, cutu gatië'
bönni' zana!. ²²Lézca' na'a, nözda'
yúgu'të le gnabu' lahuë' Dios, Dios
gunnë' quiu!.

²³Jesús rë'-nu:

—Ubanë' bönni' zanu!.

²⁴Marta rënu Lë':

—Nözda' ubanë' catí' gdxin dza
udx catí' lubán nup chnatgac.

²⁵Ni'r Jesús rë'-nu:

—Naccza' neda! Nu ruspán nup
chnatgac lenca! Nu nabánigac
bunách. Nu tsejlé' neda', zal-la' gat
nu na', ubáncz, ²⁶ati' yúgu'të bönni'
nabanquë' len ta'yejlé'ë neda!, cutu
ca' latië' tsaz. ¿I réjlé'u lë ni?

²⁷Marta rënu Lë':

—Ja, Xan. Réjlé'a nacu' Li' Cristo,
Zxi'në' Dios, Bönni' na' gzxi' lu në'ë
Dios gsölë'ë yödzlyú ni.

**Rbödxë' Jesús le ruhui'ni ladxë'ë
ni'a quecnu ngul zanë' Lázaro**

²⁸Catí' budx bë'nu didza' ni Marta
na', böajnu yu'u, yajlidznu María,
zxilnu, len bagachi'z rënu lënu:

—Bönni' Usëdi zoë' ni, rulidzë' li'.

²⁹Catí' byóñinu didza' ni María, la'
gyástenu, zeajnu ga na' zoë' Jesús.

³⁰Cutu ryaznë' Jesús la' yödzdau'
na', san zoazë' ga na' yajtsagnu Lë'
Marta. ³¹Catí' gulalé'inë'-nu María
na' gyasnu len jarélu'nu brujnu
bönni' judío na' nacuá'lenë'-nu ga

nac lu yu'u len tu'huí' zxönë'-nu,
ni'r glauquë'-nu, ta'né':

—Huayeajnu ra' yeru ba
tsajchödxnu ni!.

³²Ni'r bdxinnu María ga na' zoë'
Jesús. Catí' blé'nu Lë', byéchunu
xni'ë, rënu Lë':

—Xan, la'naru' zu' ni, cutu gatië'
bönni' zana!.

³³Catí' blé'inë' Jesús rbödxnu,
len ta'bödxë' ca' bönni' judío
na' dzagquë'-nu, ni'r bui'nnë' len
gnëtsca ladxë'ë. ³⁴Rnë':

—¿Gazx bucáchi'lil'-në'?

Të' Lë':

—Gda uyú'!

³⁵Grödxë' Jesús. ³⁶Ni'r gulanë'
bönni' judío na', ta'né':

—Gul-yutsca' tscáti'ga nadxi'inë'
lë'.

³⁷La'quë' ta'né':

—Benë' ga rlé'inë' bönni' na' zi'al
nachúl lahuë' bönni' ni. ¿Naru' cu
guctsa gunë' ga cu gatië' Lázaro?

Rubanë' Lázaro lu yöl-la' gut

³⁸Leyúbl gnëtsca ladxë'ë Jesús,
ati' bdxinë' ra' yeru ba na!. Ba na'
nac tu yeru nadj lë'i gui'a guioj, ati'
da' tu guioj blag nuséyj ga nu ryaz
lei. ³⁹Gudxë' nup nacuá' ni' Jesús,
rnë':

—Gul-cúa guioj ni.

Ni'r Marta, ngul zanë' bönni' nat
na', rënu Lë':

—Xan, chrlé'ë zgut le chguc tap
dza natië'.

⁴⁰Jesús rë'-nu:

—¿Naru' clég chgudxcza' li' chqui'
réjlé'u, hualé'nu' yöl-la' yení' queë'
Dios?

⁴¹Ni'r gulagüë' guioj blag na'
nuséyj ga nu ryaz yeru ba ga na'

yu'ë bönni' nat na'. Buyúë' Jesús zaca' luxbál, rnë':

—Xuza', xclenu', rëpa' Li', le ryönnu' neda'. ⁴²Neda' nözda' ryönteczu' neda', san ru'a didza' ni quië luzi' xbey bunách zian ni len la'yejlé' Li' na' nasölu'u neda'.

⁴³Cati' budx bë'ë didza' ni Jesús, zidzj bulidzë', rnë':

—Lázaro, burúj nil.

⁴⁴Burujë' bönni' nat na' lu yera ba, naröligacr ni'a në'ë yugu' lári'dau', len nagachi' ca' lahuë' yetú lári'dau'. Ni'r Jesús rë' lequë':

—Gul-lí lari' na' naröli ni'a në'ë len gul-gu'ë latj së'ë.

Tun xtidzë'ë judío uná bë' ludöddë' Jesús

⁴⁵Ni'r gulayejlé'ë Jesús zian bönni' judío na' yjáclenë' tsazxón María len gulalé'inë' lé na' benë' Jesús. ⁴⁶La'quë' yjaquë' ga nacu'ë bönni' gdau' fariseo len gulaguíxjöi'në' lequë' ca na' benë' Jesús. ⁴⁷Ni'r guludúblenë' tsazxón bönni' gdau' ta'bequi xbey yugu' bönni' gdau' fariseo na', len yugu' bxuz uná bë', ta'né':

—¿Nacxz gunru'? Runë' bönni' ni zian yöl-la' huac zxön. ⁴⁸Chqui' güi'zru'-në' latj gunë' ca ni runczë', la'yejlé' Lé' yúgu'té bunách, ati' udjaquë' ni bönni' Roma, duquindjquë' gdau' la'y queëru', len yödz queëru'.

⁴⁹Ni'r bë'ë didza' Caifás, bxuz blau iz na', len dzaguë' lequë', rë' lequë':

—Lbi'ili' cutu bi nözili', ⁵⁰len cutu ráquibe'ili' run bayúdx gatië' tuë' bönni' ni'a quegac bunách, cui nit gdu yödz.

⁵¹Clëg racz queë' bë'ë didza' ni, san le naquë' bxuz blau iz na', qui lë ni na' bë'ë didza' uláz queë' Dios ca ral-la' gatië' Jesús ni'a quegac bunách yödz na'. ⁵²Gatië' Jesús, clëgz ni'a qui yödz na', san gatië' ca' quië utubë' xxi'në' Dios náslasqué', quië lacqué' tuz. ⁵³Cni guc, la' dza na'z glun xtídzara'quë' ludöddë' Jesús. ⁵⁴Qui lë ni na' cutur gdë' Jesús yalj lulu gap nacuá' bunách judío, san buzé'ë ni', zijië' tu latj gal-la' ga nac latj ca'z, ati' bdxinë' yödz Efraín, ga ni' buga'në', ati' dzagqué' Lé' bönni' uséd queë'.

⁵⁵Dza na' chza' gal-la' Lni PAscua quequë' bönni' judío cati' tu'spanë' ca benë' Dios, bubijé' luyú Egipto bunách queë'. Gularúj bunách zian yugu' yödz ni', ati' gulabenë', zjaquë' Jerusalén cati' zi'a gdxin lni na' quië tsajpá' cuinqué' ca nac qui gdau'. ⁵⁶Tu'guiljé' Jesús bönni' na' nacu'ë Jerusalén, len cati' ni' nacu'ë nchil gdau', gulanabi lza'quë' tuë' yetúé', ta'né':

—¿Bizxa rsáca'li'? ¿Huidtsë' lni, o cutu guidë'?

⁵⁷Chgulaná bë'ë yugu' bxuz uná bë' len yugu' bönni' gdau' fariseo chqui' nu nözi ga zoë' Jesús, ral-la' dudixjöi' lequë' quië gac tsajxönqué' Lé'.

María rgu'nu ni'ë Jesús le rla' zxix

12 Cati' ni' naga'ngac yexóp dza gdxin Lni Pascua cati' tu'spanë' ca benë' Dios, bubijé' luyú Egipto bunách queë', ni'r bdxinë' Jesús lu yödz Betania, ga na' zoë' Lázaro, bönni' na' gutië' len bubanë' lu yöl-la' gut. ²Ni' gulagu'ë tu güi' huagu gahuë' Jesús. Glu'nu le

lahuë' María, ati' nutsë'ë Lázaro
ladj bönni' rö'lenuqué' Jesús tahuë'.
³Ni'r gdél-la'nu María ca tu guia le
rla' zxix qui yöj susén las gdu, le
záqui'tsqui, len glu'nu lei ni'ë Jesús.
Buzxinu ni'ë len guitsa' icjnu. Gdutë
lu yu'u na' gze bö' zxix. ⁴Ni'r bë'ë
didza' bönni' uséd queë' Jesús, lë'
Judas Iscariote, zxil'në' tu bönni' lë'
Simón, len naquë' bönni' na' udödë'
Jesús lu na'quë' bönni' gdau', rnë':

⁵—¿Bizx quië cugda'u le rla'
zxix na' le zaca' lazxjru' qui tu iz,
ati' huac nu quis dumí na' quegac
bunách yechi'?

⁶Gnë' cni, clég le rui' ladxe'ë
bunách yechi', san le naquë' gban,
len läczë' nu'ë bzud dumí quequë',
len rubíjlanë' dumí na' tu'chijë' lu
bzud na!. ⁷Ni'r Jesús rë' lë':

—Bë'-nu latj, le nac lë ni bennu
tu le nabá'a quië dza ggacha'a.
⁸La'cuál'entecz Ibi'ili' bunách yechi',
san neda' cutu ugá'ntecza' ga zoali'.

Tun xtídfa'quë' bönni' judío uná bë' ludöddë' Lázaro

⁹Cati' gulayönnë' zoë' Jesús
Betania, guladxinë' ni' zian bönni'
judío, clégz le zoë' ni' Jesús, san
läzcä' le të'nnë' la'lé'inë' Lázaro,
bönni' na' buspanë' lë' Jesús lu
yöl-la' gut. ¹⁰Ni'r glun xtídfa'quë'
bxuz uná bë', ludöddë' ca'
Lázaro, ¹¹le ta'yeylë'ë Jesús len
chnulá'lenquë' bxuz uná bë' na'
zian bönni' judío ni'a queë' Lázaro
na'.

Len ba zxön ryazië' Jesús Jerusalén

¹²Guladxín Jerusalén bunách
zian dza Lni Pascua, ati' dza
buróp na' ta'yönnë' zë'ë Jesús ni'.

¹³Ni'r gulaguitsjë' zin len gularujë'
zajxí'gal-la'quë' Jesús, ati' glu'ë
zidzj didza', ta'në':

—Yöl-la' ba Dios. Yöl-la' ba Bönni'
ni zë'ë uláz queë' Xanru', gna
bé'inë' bunách Israel.

¹⁴Bdzölnë'-ba' tuba' búrrrodau'
Jesús, ati' gdxie'-ba' ca na' nayúj lu
guich la'y, rna:

¹⁵Cutu gádxili', lbi'ili', zoali' yödz
Sión.

Gul-yutsca', zë'ë Bönni' gna
bé'inë' lbi'ili'.

Dxië'-ba' tuba' búrrrodau'.

¹⁶Cati' ni' zi'a guc lë ni, cutu
gulayéjni'në' bönni' uséd queë'
Jesús, san gdöd ni', cati' bubanë'
Jesús lu yöl-la' gut, buëpë' yehua'
yubá queë', ni'r yajneycnë' lë ni
nayúj lu guich la'y ca ral-la' gac
queë', ati' guc cni queë' lë ni.

¹⁷Lëzca' glunë' lna' lau queë'
Jesús bönni' na' gulacuá'lenë' Lë'
cati' ni' bulidzë' Lázaro, yu'ë y eru
ba, len buspanë' lë' lu yöl-la' gut.

¹⁸Qui lë ni na' ca' gularujë' bönni'
yajxí'gal-la'quë' Jesús, le gulayönnë'
ca nac yöl-la' huac ni benë' Lë'.

¹⁹Ni'r gulanë' la' légaczë' bönni'
gdau' fariseo, ta'në':

—Chnac bë' cutu bi sáqui'rui
gunru'. Gul-yú ca da'gac Lë' yúgu'të
bunách.

Tu'guiljë' Jesús bönni' gza'a

²⁰Dzagquë' nup na' guladxín
Jerusalén dza Lni Pascua na' la'quë'
bönni' gza'a quië la'yíj ládzi'quë'
Dios. ²¹Yajtsagquë' Felipe, bönni'
Betsaida qui luyú Galilea, yugu'
bönni' gza'a na', ati' gláta'yuë'
lahuë', ta'në':

—Bönni', ré'nitu' glé'itu'-në' Jesús.

22Gyijé! Felipe na', yjödxé! ca' Andrés. Ni'r Andrés len Felipe na' glé! ca' Jesús. **23**Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë!:

—Chzoa gdxin dza gatia' neda', Bönni' Nuhuöaquë! Gdu Bunách, huöja' xlatja' yehua' yubá. **24**Le nacté répa' lbi'ili': Ugán' leyz tu xseydau' chqui' cutu ggachi' luyú len udx qui. Chqui' udx qui xseydau' na', ati' glen, szxónitér unödzj. **25**Nu bönni' rui' ládxí'tsquë' yöl-la' na'bán queë', unitië! lei, le gatië! tsaz bönni' na!. Nu bönni' cutu rui' ladxé! yöl-la' na'bán dë queë' yödzlyú ni gun chi'ë lei ga gdxinxr dza gata' yöl-la' na'bán gdu queë'. **26**Chqui' rë'nnë! bönni' gunë! xchina', ral-la' të'ë neda' bönni' na', ati' ga ni' tsajsóa' neda', ni' tsajsóë! ca' bönni' na' runë! xchina!. Chqui' runë! xchina' bönni', gunë! ba la'n bönni' na' Xuza' Dios.

Rguíxjö'ë Jesús ca zi'a ludöddë! Lë!

27Gnë! ca' Jesús:

—Na'a rö'tsca' baguí'i neda!. ¿Nacx gnatsa? ¿Naru' gnia!: Xuza', buslá neda' lu le ral-la' gac quia' na'a? Qui lë ni na' bida', quië gua' glena' le ral-la' gac quia' na'a. **28**Xuzal', bega gla' lahui yöl-la' yení! quiu!.

Ni'r byön chi'i Nu rui' didza' yehua' yubá, rna:

—Chbena' ga nalá! lahui yöl-la' yení! quia!, ati' leyúbl guna' ga gla' lahui yöl-la' yení! quia! na!.

29Gulayöni chi'i ni bunách zian nacuá! ni', ati' ta'ná:

—Gziu' na' gnë.

Yela'gac bunách na' ta'ná:

—Bé'lenë! Lë! didza' gbaz la'y queë! Dios.

30Ni'r bubí'ë didza' Jesús, rë' lequë!:

—Byön chi'i ni, clég quië uzi'a xbey neda', san quië uzi'l! xbey lbi'ili!. **31**Chbdxin dza cuequi xbeynë! bunách yödzlyú ni Dios. Na'a chu'në! Dios ni'l tu' xöhui' rna be'i bunách yödzlyú ni. **32**Na'a, chqui' luchisë! neda' xtsa' bönni' ludöddë! neda', guna' ga ludúb quia' yúgu'të bunách.

33Didza' ni bë'ë Jesús nac bë' nac gatië!. **34**Të Jesús bunách zian na', ta'ná:

—Netu' byónitu' nup gululáb le rna bë' zxba queë! Dios, lë na' rna: "Sóateczé! Cristo." ¿Nacxcz nac, rnau! Li!: "Run bayúdx Bönni' Nuhuöaquë! Gdu Bunách, luchisë! Lë! xtsa?" ¿Nuzxa na' Bönni' Nuhuöaquë! Gdu Bunách?

35Ni'r Jesús rë' lequë!:

—Yetú chi'ida'z sóalena' lbi'ili' neda', naca' yení! queëli!. Gul-tá tsal ni zóalena' lbi'ili' len dë queëli' yení!, cui gchul nitli!. Nu bönni' rdë! ga chul xöhui' cutu nøznë! gazx zjë!. **36**Tsal ni zóalena' lbi'ili' neda', naca' yení! queëli!. Gul-tsejlë! neda' naca' yení! queëli' quië glé'ili' yení! na' nac gdu.

Cati' budx bë'ë didza' ni Jesús, yhuöjë! yajcachi' lahuë! lauquë!.

**Le run nigui bunách judío,
cui la'yejlë! Jesús**

37Zal-la' benë! Jesús zian yöl-la' huac lauquë!, cutu gulayejlë! Lë!.

38Cni guc quië butság lë na' buzujë! lu guich Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë! Dios, gnë!.

Xan, ¿nuzxa caz gyejlë! didza' bë'tu'?

¿Nuzxa caz bului'inë' lei Xanru'
yöl-la' huac queë'?

³⁹Cni guc, cutu guc la'yejlë'ë Jesús.
Guc ca na' gnë' ca' Isaías:

⁴⁰Dios benë' ga gulachúl
gulanitië',

Ati' guc zid láxzi'dau'quë'
Cui la'lé'inë' len yöj lauqué',
Len cui la'yéjni'në' lu icj
láxzi'dau'quë'.

Cutu luhuöaque' quia' quië
úngaca' -në'.

⁴¹Bë'ë didza' ni Isaías le blé'inë'
yöl-la' yení' queë' Cristo, len bë'ë
didza' ca nac queë' Lëi.

⁴²Zal-la' rac cni, gulayejlë' Jesús
bunách zian, len ga bdxintë
gulayejlë'ë Lë' la'quë' bönni' uná
bë', san le tádxinë' yugu' bönni'
gda' fariseo, cutu glunë' lna' lau
queë' yalj lulu, cui lubijë' lequë'
tsaz ga na' tu'dubë' tu'sëdë' queë'
Dios. ⁴³Cni glunë' le tunrë' zxön le
tun lequë' ba la'n bunách ca le runë'
lequë' ba la'n Dios.

Didza' bë'ë Jesús lun ga grug quegac bunách cuta'yejlë'

⁴⁴Bë'ë zidzj didza' Jesús, rnë':
—Nu bönni' rejlë'ë neda', clég
neda'z rejlë'ë, san rejlë'ë ca' Xuza'
nasölë'ë neda'. ⁴⁵Lëzca' cni, nu
bönni' rlé'inë' neda', rlé'inë' ca'
Xuza' nasölë'ë neda'. ⁴⁶Neda' naca'
yení' len bida' yödzlyú ni, cui
luga'në' ga chul xöhui' yúgu'të
bönni' la'yejlë'ë neda'. ⁴⁷Chqui'
ryönnë' xtidza'a bönni' len cutu
runë' lei ba la'n, clég neda' gchuga'
queë' bönni' na', le bida' ni, clég
quië gchuga' quegac bunách
yödzlyú ni, san quië uslái' bunách
yödzlyú ni. ⁴⁸Nu bönni' ruzóë' neda'

tsla'l len cutu rzi' lu në'ë xtidza'a,
chzoa le gchugu queë' bönni' na'.
Didza' na' chbë'lена' lbi'il'i' nac
tu le gchugu queë' bönni' na' dza
udx. ⁴⁹Cni nac, ru'a didza', clég
racz quia', san gudxë' neda' Xuza'
nasölë'ë neda' le ral-la' gnia', lenca'
ca ral-la' gu'a didza'. ⁵⁰Nözda' gna
bë'ë cni Dios quië gata' quegac
bunách yöl-la' na'bán gdu. Cni nac,
didza' na' ru'a, ru'a didza' ca na'
chgduxczë' neda' Xuza'.

Jesús rguibë' ní'aquë' bönni' uséd queë'

13 Ni' nac dza zi'a gdxin Lni
Pascua cati' tu'spanë' ca
benë' Dios, bubijë' luyú Egipto
bunách queë'. Nözcznë' Jesús
chbdxin dza queë' gatië', cati' ral-la'
uzél'ë yödzlyú ni, huójë' ga zoë'
Xuzë'. Ca na' nadxi'inë' bunách
queë' nacuá' yödzlyú ni, na'a
nadxi'inë' lequë' ga gdxintë gatië'
uláz quequë'.

²Chnagú'u yöl-la' Judas Iscariote,
zxi'në' tu bönni' lë' Simón, Satanás
tu' xöhui', quië udödë' Jesús lu
na'gac nup ludödi Lë!. ³Nözcznë'
Jesús ca nac, brujë' ga zoë' Dios,
len huójë' ca' ga na' zoë' Dios, ati'
chnudödë' lu në'ë Lë' Dios Xuzë'
gdutë yöl-la' uná bë' queë'. ⁴Qui lë
ni na', cati' ni' tahuë', gyasë' Jesús
len gduë' lari' rxoa yenë'. Gdel-lë'ë
tu lari' ruzxini na'ru' le bdë'ë lë'ë.
⁵Ni'r gdë'ë nis lu zxiga' guia, ati'
gzu lahuë' rguibë' ní'aquë' bönni'
uséd queë', len ruzxinë' ní'aquë' len
lari' na' da' lë'ë.

⁶Cati' bdxinë' ga rö'ë Simón
Pedro, Pedro na' rë' Lë':
—Xan, ¿naru' Li' quibtsu' ni'a?

⁷Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':
—Lë ni runa', cutu réjni'nu' na'a,
san huadzéy tséjni'nu'!
⁸Ni'r Pedro rë' Lë':
—Cutu quibczu' Li' ni'a.
Jesús rë' lë':
—Chqui' neda' cutu quiba' li', cutu
ca' sáqui'nu' gunu' neda' tsazxón.
⁹Ni'r Simón Pedro rë' Lë':
—Xan, clégz ni'a quibu', san quibu'
ca' na'a len icja'.
¹⁰Jesús rë' lë':
—Nu nayár, ní'azë' run bayúdx
tsar, le nacczë' dxi'a gdutë',
ati' lbi'ili' nacli' dxi'a, san clég
yúgu'téli'.
¹¹Gnë' cni Jesús: "Clég yúgu'téli'
nacli' dxi'a", le nözcznë' nulqué' na'
udödë' Lë'.
¹²Gdöd gdibë' ní'aquë' Jesús,
buguel-lë'ë lari' na' buxóa yenë'.
Buböë ga tahuë', ati' rë' lequë':
—¿I réjni'li' lë na' zi'a bena'
queëli'? ¹³Lbi'ili' rui'li' la' "Bönni'
Usëdi", lenca' "Xan". Dxi'a nac ca
rnali', le cni naca!. ¹⁴Na'a, chqui'
neda' naca' Xanli' len Bönni' Usëdi
queëli', ati' gdiba' ní'ali', lëzca' cni
ral-la' gunli' lbi'ili', quibli' ni'a
lza'lli' tuli' yetuli'. ¹⁵Tu le bului'ida'
lbi'ili' quië gunli' lbi'ili' ca na' bena'
neda'. ¹⁶Le nactë rëpa' lbi'ili': Cutu
náctérë' blau ca xanë' bönni' huen
dxin, ati' bönni' gbaz cutu náctérë'
blau ca nu nasöla' lë'. ¹⁷Chqui'
réjni'li' yúgu'té lë ni, bica' ba lbi'ili'
chqui' gunli' cni. ¹⁸Didza' ni ru'a
cutu rëpa' yúgu'téli'. Nöyczda' nup
gröczza' neda', san run bayúdx
utság lë na' nayúj lu guich la'y, rna:
"Nu rágulen neda' tsazxón, nu ni
tá'baga' neda'." ¹⁹Na'a rguíxjöi'da'
lbi'ili' zi'al ca gac, quië cati' gac cni,

tséjlë'li' zoacza' neda!. ²⁰Le nactë
rëpa' lbi'ili': Nu bönni' gunë' ba la'n
gbaz gsöla'a neda', neda' ca' gunë'
ba la'n, ati' nu bönni' gunë' neda'
ba la'n, gunë' ca' ba la'n Xuza',
nasölë'ë neda'.

Rguíxjö'ë Jesús ca gunë' Judas, udödë' Lë'

²¹Cati' budx bë'ë didza' ni Jesús,
bui'nnë' ati' yalj lulu gnë':
—Le nactë rëpa' lbi'ili': Tu bönni'
nutsë'ë ladjli' udödë' neda'.
²²Ni'r guluyú lau lza'quë' tuë'
yetué' bönni' uséd queë' len
gulabö'lsquë' baguí'i ta'náb
ládxil'quë' nuzxa qui na' gnë' cni
Jesús. ²³Tuë' bönni' uséd queë'
Jesús, bönni' na' Jesús nadxi'inë' lë',
zoë' cuit lë'ë. ²⁴Simón Pedro bulá'
bului'izë' bönni' ni quië gnabnë'
Jesús nuzxa qui na' gnë' cni. ²⁵Ni'r
bönni' na' zoë' cuit lë'ë Jesús rë'
Lë':
—Xan, ¿nuzxa na' ru'u didza' qui?
²⁶Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':
—Naquë' bönni' na' gu'a-në' yöt
xtil nabís.
Ni'r buspisë' yöt xtil na', len bë'ë
queë' Judas Iscariote, zxi'në' bönni'
lë' Simón. ²⁷Gdöd gdahuë' yöt xtil
na' Judas, gyaz icj ládxil'dau'huë'
Satanás tu' xöhui'. Ni'r Jesús rë' lë':
—Lë na' gunu', yjentë na'a.
²⁸Cutu ta'yéjni'në' bizz quië na'
gudxë' lë' cni Jesús yezíca'rë' bönni'
uséd queë' rö'quë' tahuë'. ²⁹Le nu'ë
Judas bzud dumí quequé', táquinë'
la'quë' gudxë' lë' Jesús: "Yajxí'
le gáguru' lni", o gnë': "Bë' lati'
quegac bunách yechi'." ³⁰Cati' budx
gdahuë' yöt xtil na', len ni' nac
chdzö'l, la' brujtë' Judas.

Tu zxba cub

³¹Cati' chbrujé' Judas na', ni'r gnë' Jesús:

—Na'a chzoa gla' lahui yöl-la' yení' quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, len gla' lahui ca' yöl-la' yení' queë' Dios. ³²Chqui' gla' lahui yöl-la' yení' queë' Dios ni'a quia' neda', Zxi'në', lëzca' Lëczé' Dios gunë' ga gla' lahui yöl-la' yení' quia' neda', Zxi'në', len la' guntë' cni. ³³Zxi'na'dau', yetú chi'z zóalena' lbi'ili'. Uguiljili' neda', ati' ca na' chgúdxgaca'-në' bönni' judío, lëzca' cni répa' lbi'ili' na'a: Ga na' tsija' neda', cutu gac guidli' racz queëli'. ³⁴Tu zxba cub rna bé'ida' lbi'ili' le rna cni: "Gul-dxf'i lza'li' tulí' yetuli". Ca na' neda' nadxi'ida' lbi'ili', lëzca' cni ral-la' gdxi'ili' lza'li' tulí' yetuli'. ³⁵Chqui' huadxí'i lza'li' tulí' yetuli', láquibe'i yúgu'të bunách da'li' neda'.

Rnë' Jesús gnë' Pedro cutu nunbë'ë Lë'

³⁶Ni'r gnabnë' Jesús Simón Pedro, rnë':

—Xan, ¿gazxcz tsiju'?

Bubilë didza' Jesús, rnë':

—Ga na' tsija' neda', cutu gac sá'lenu' neda' na'a, san huadzéy guidu' ga tsija' neda'.

³⁷Pedro rë' Lë':

—Xan, ¿bizz quië cutu gac sá'lena' Li' na'a? Chzoa' udöda' yöl-la' na'bán quia', gatia' le nadxi'ida' Li'.

³⁸Bubilë didza' Jesús, rë' lë':

—¿Naru' udödu' yöl-la' na'bán quia' le nadxi'ina' neda'? Le nactë répa' li', tsonn lzu tá'bagu'u, gnau' cutu nunbë'u neda' zi'al ca cödxba' zxi'n druz.

Naquë' Jesús nöz tséjlenru'
gdxinru' ga zoë' Dios Xuz

14

Rnë' Jesús:

—Cutu gchixi icj
ládxí'dau'li'. Gul-tsejlë' Dios, len gul-tsejlë' ca' neda'. ²Lu yu'u lidxe' Xuza' latj zian nacuá'. La'naru' cu nac cni, neda' chgudxcza' lbi'ili'. Tsija' na'a, tsajpá'a queëli' latj ga tsajsoali'. ³Chqui' huayija' len tsajpá'a queëli' latj ga tsajsoali', huöda' leyúbl, uchë'a lbi'ili' latj quia', quië ga na' tsajsóá' neda', ni' tsajsoali' ca' lbi'ili'. ⁴Nóziczli' ga ni' tsija', len núnbe'li' ca' nöz.

⁵Tomás rë' Lë':

—Xan, cutu nözítu' gazx na' tsiju'.
¿Nacxcz gac gúnbe'tu' nöz?

⁶Bubilë didza' Jesús, rë' lë':

—Neda' naccza' nöz, len naca' ca' le nac gdutë li, len naca' ca' Nu nabánigac bunách. Ni'a quia' neda'z gac nu gdxin ga zoë' Dios Xuz.
⁷La'naru' núnbe'li' neda', Xuza' ca' núnbe'li'-në'. Na'a, núnbe'li'-në' len chblé'li'-në'.

⁸Ni'r Felipe rë' Lë':

—Xan, bulu'i netu' Xuzu', ati'
nactë queëtu'.

⁹Bubilë didza' Jesús, rë' lë':

—Felipe, xtsey chguc zóalena'
lbi'ili'. ¿Naru' cu núnbe'tsu' neda'?
Nu bönni' rlé'inë' neda', rlé'inë'
ca' Xuza!. ¿Rnatsu': "Bulu'i
netu' Xuzu"? ¹⁰¿Naru' cu réjlë'u
zóalencza'-në' Xuza', ati' Xuza'
zóalenczé' neda'? Yugu' didza' ni
ruí'lena' lbi'ili', clég racz quia' ru'a
didza' ni, san Xuza' zóalenczé'
neda', Lëczé' runë' dxin ni.
¹¹Gul-tsejlë' neda', zóalencza'-në'
Xuza', ati' Xuza' zóalenczé' neda'.

Chqui' cugác gunli' cni, gul-tsejlë'
neda' ni'a quegac dxin ni runa'!

¹²Le nactë rëpa' lbi'ilí: Yugu' dxin
ni runa' neda', lëzca' cni gunë'
bönni' na' rejlé'ë neda', ati' le
zxöntér ca' gunë' bönni' na' le
huöja' ga zoë' Dios Xuz. ¹³Yúgu'të
le gnabli' lahuë' Dios Xuz len ugunli'
dxin la' neda', neda' guna' lë na'
gnabli', quië ulu'a lahui yöl-la' yení'
zxön queë' Dios Xuz neda', Zxi'në'.
¹⁴Bíti'tëz bi gnabli' len ugunli' dxin
la' neda', neda' guna' lei.

**Gsölë'ë Dios Bö' La'y Jesús,
dusóalenë' bunách queë'**

¹⁵Rnë' ca' Jesús:

—Chqui' nadxi'ilí neda', gul-gún
le rëpa' lbi'ilí, ¹⁶ati' neda' gáta'yua'
lahuë' Dios Xuz, ati' Lë' gsölë'ë
queëli' Nu yubl Nu gaclen lbi'ilí,
Nu hui' zxön lbi'ilí, len sóalentecz
lbi'ilí. Nu ni nac Dios Bö' La'y, Nu
rui' didza' gdutë li. ¹⁷Cutu gac
luzí' xbë' Lë' bunách yödzlyú ni, le
cutu gac la'lé'inë' Lë' len cutu gac
lunbë'ë Lë', san zóalenczë' lbi'ilí,
ati' soë' lu icj ládxí'dau'li'. ¹⁸Cutu
uca'na' lbi'ilí ca yugu' bi' uzebdau'.
Huöda' dusóalena' lbi'ilí!. ¹⁹Yetú
chi'ida'z cutur la'lé'i neda' bunách
yödzlyú ni, san lbi'ilí ulé'ilí neda'.
Le zoacza' nabana' neda', lbi'ilí ca',
tsaz soali' gbanli'. ²⁰Dza ni'r cati'
dusóalenë' lbi'ilí Dios Bö' La'y na',
gnóziczli' zóalencza'-në' Xuza' Dios,
ati' lbi'ilí zóalenli' neda', ati' neda'
ca' zóalencza' lbi'ilí. ²¹Nu bönni' rzi'
lu në'ë xtidza'a len runë' ca rna, nac
bë' nadxi'inë' neda' bönni' na'. Xuza'
Dios gdxi'inë' bönni' na' nadxi'inë'
neda', ati' neda' gdxi'ida'-në' bönni'
na' len uluí' lahua' lahuë'.

²²Judas rë' lë', san clëg Judas
Iscariote, rnë':

—Xan, ćnacxz gac uluí' lau' lautu'
netu', len cutu uluí' lau' laugac
bunách yödzlyú?

²³Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Gunë' ca rna xtidza'a bönni'
nadxi'inë' neda', ati' Xuza' Dios
gdxi'inë' bönni' na', ati' guidtu'
dusóalentu'-në' bönni' na' lu icj
ládxí'dau'huë'. ²⁴Cutu runë' ca rna
xtidza'a bönni' cunadxi'inë' neda'.
Didza' na' byónili' bë'a neda', clëg
quia' na', san nac queë' Dios Xuz
nasölë'ë neda'.

²⁵Rëpcza' lbi'ilí yugu' lë ni tsal
ni zóalena' lbi'ilí, ²⁶san gáclenë'
lbi'ilí len hui' zxönë' lbi'ilí Dios
Bö' La'y, Nu na' gsölë'ë queëli'
Xuza' Dios le ugunli' dxin la' neda'.
Usédnë' lbi'ilí yúgu'të, len usé'ë
ládxí'li' ca nac yúgu'të didza' na'
chgudxa' lbi'ilí!.

²⁷Ruca'na' queëli' le cuequi dxi
ládxí'li!. Runna' queëli' le rö' dxi
ladxi' quia'. Le rö' dxi ladxi' na'
runna' queëli' cutu nac ca le tunn
queëli' bunách yödzlyú ni. Cutu
gchixi icj ládxí'dau'li', len cutu
gadxi gdzóbili'. ²⁸Chbyónili' ca na'
chgudxa' lbi'ilí: Huöja', ati' huöda'
dusóalena' lbi'ilí. La'naru' nadxi'ilí
neda', udzjíjili' cati' ni' gudxa' lbi'ilí
huöja' ga zoë' Dios Xuz, le náctëre'
blau Dios ca neda'. ²⁹Na'a, chgudxa'
lbi'ilí zi'al ca zi'a gac, quië cati' gac
cni, tséjlé'li' neda'.

³⁰⁻³¹'Cutur güí'lena' lbi'ilí didza'
zian, le za' tu' xöhui', nu rna be'i
bunách yödzlyú ni. Zal-la' cutu bi
dë lu në'li bi gun quia' neda', cni
ral-la' gac quië láquibe'i bunách
yödzlyú ni nadxi'ida'-në' Dios Xuz,

len runa' ca na' chgudxë' neda'
guna'. Gul-tsás, uza'ru' ni.

**Ca nac qui lba uva len
zxuza' në'i lba na'**

**15 Lézca' cni gudxë' lequë'
Jesús:**

—Naca' neda' ca tu lba uva le
nac gdu, ati' Xuza' naquë' ca bönni'
guz gu'n run chilë lba na'. ²Ugúë'
yúgu'të zxuza' në'i lba na' naca'
neda', le cutu bi ta'bía, ati' uchi'lë
yúgu'të zxuza' në'i na' ta'bía, quië
la'bía yelati'. ³Lbi'ilí' chnacli' dxi'a
ni'a qui didza' na' chgudxa' lbi'ilí'.
⁴Gul-da'tecz neda', ca na' neda'
dá'tecza' ca' lbi'ilí'. Ca nac qui
zxuza' në'i lba na', cutu gac bi cuia
racz qui, chqui' cuda'tecz lba na',
lëzca' cni nac queëli', cutu bi gac
gunli' chqui' cutu tá'teczli' neda'.

⁵'Naca' neda' ca lba na', ati'
lbi'ilí' nacli' ca zxuza' në'i. Nu
bönni' dátteczë' neda', ca na' neda'
dá'tecza' lë', bönni' ni naquë' ca
zxuza' në'i lba na' rbia szxöni, le
chqui' nulá'alenli' neda', cutu bi gac
gunli'. ⁶Nu bönni' cu dátteczë' neda',
gac queë' ca rac quegac zxuza' në'i
lba na' cunacgac dxi'a, ta'rú'në'
zxuza' në'i na' ati' la'bidx. Cati'
chnabidxgac zxuza' në'i na', lutubë'
leygac len la'gu'ë leygac lu gui', ati'
tséguigac.

⁷'Chqui' tá'teczli' neda', len
gunli' ca rna xtidza'a, huac gnabli'
bi gué'nili', ati' neda' guna' lë na'
gnabli'. ⁸Gunli' ba la'n Xuza' Dios
cati' gunli' xchinë', gacli' ca zxuza'
në'i lba na' ta'bía, len cni gac bë'
nacli' gdu bönni' ta'dé'ë neda'. ⁹Ca
na' nadxi'inë' neda' Dios Xuz, lëzca'
cni nadxi'ida' lbi'ilí'. Gul-guntecz ca

ral-la' gunë' bönni' nadxi'ida'-në'.
¹⁰Chqui' gunli' ca rëpa' lbi'ilí',
gunli' ca ral-la' gunë' bönni'
nadxi'ida'-në', ca na' neda' ca' runa'
ca chgudxë' neda' Xuza' Dios guna',
len rúntecza' le rdzag ladxë'ë Dios
nadxi'inë' neda'.

¹¹'Yugu' didza' ni rëpa' lbi'ilí'
quië udzíjilenli' tsazzxón neda' len
gac gdu ca na' udzijili'. ¹²Lë ni nac
le rëpa' lbi'ilí' gunli'. "Gul-dxfí'i
lza'lí' tuli' yetuli', ca na' neda'
ca' nadxi'ida' lbi'ilí!." ¹³Cutu gac
gdxi'irnë' lzë'ë bönni' ca nu udöd
yöl-la' na'bán qui, gatië' bönni' na'
quië gáclemë' yugu' böchi' lzë'ë le
nadxi'inë' lequë'. ¹⁴Lbi'ilí' nacli'
böchi' lza'a chqui' gunli' ca na'
chgudxa' lbi'ilí' gunli'. ¹⁵Cultur gnia'
queëli' nacli' huen dxin quia', le
cutu nözneli' bönni' huen dxin nac
gunë' xanë'. Neda' chgnia' queëli'
nacli' böchi' lza'a, le chbena' ga
nözili' yúgu'të le chgudxë' neda'
Xuza' guna'. ¹⁶Clég lbi'ilí' gröli'
neda', san neda' gröcza' lbi'ilí', len
buzóá' lbi'ilí' quië tseajli' bi tsjenli',
ca na' tun zxuza' në'i lba na' ta'bía
szxöni, ati' uga'ntecz lë na' gunli'.
Cni gac, gunnë' queëli' Xuza' Dios
yúgu'të le gnabli' lahuë' len ugunli'
dxin la' neda'. ¹⁷Lë ni nac le rëpa'
lbi'ilí' gunli': "Gul-dxfí'i lza'lí' tuli'
yetuli'."

**Tu'zóá tsla'l Jesús len nup
da'gac Lë' bunách yödzlyú**

¹⁸Gnë' ca' Jesús:

—Chqui' tu'zóá lbi'ilí' tsla'l
bunách yödzlyú ni, nözili'
chglulzöë' neda' tsla'l zil'al ca
tu'zöë' lbi'ilí' tsla'l na'a. ¹⁹La'naru'
nacli' tuz len bunách yödzlyú ni,

huala'dxí'i lbi'ili' bunách yödzlyú ni ca na' ta'dxí'i lza'gac, san tu'zóa lbi'ili' tslall bunách yödzlyú ni le cunacli' tuz len leygac, le gröcza' lbi'ili' neda!, len bubija' lbi'ili' ladj bunách yödzlyú ni. ²⁰Gul-tsajnéy didza' na' chgudxa' lbi'ili', gnia': "Cutu náctérë' blau bönni' huen dxin ca xanë!." Chqui' gulabía ládxigac ca' lbi'ili'. Chqui' nacuá! nup tun ca rna xtidza'a, lun ca' ca rna xtídfa'l' lbi'ili'. ²¹Yugu'të lë ni lun queëli' bunách le da'lil' neda!, le cutu núnbë'gac Dios Xuz nasölë'ë neda'.

²²'La'naru' cu bida', len la'naru' cu bë'lena' lequë' didza', cutu la'baguë'ë dul-la', san na'a le bida' ni, cutu bi zoa bi la'né' qui dul-la' nabága'quë' le ubíj lequë' dxia'a. ²³Nu bönni' ruzóë' neda' tsla'l, ruzóë' ca' tsla'l Xuza' Dios. ²⁴'La'naru' cu bena' yugu' yöl-la' huac ga nacu'ë, yugu' le nutu nu ben ca glac, cutu la'baguë'ë dul-la'. Na'a, gulalé'iné' yugu' lë na' bena', ati' tu'zóë' neda' tsla'l len tu'zóë' ca' tsla'l Xuza!. ²⁵Cni rac, quië utság ca rna xtidzë'ë Dios, le nazi' lu na'queë', rna: "Tu'zóë' neda' tsla'l len cutu zoa bizx queë."

²⁶'Cati' gwdxinë' ni Dios Bö' La'y, Nu rui' didza' gdutë li, len Nu gaclen lbi'ili' len hui' zxön lbi'ili', Nu na' gsöla'a queëli' uláz queë' Dios Xuz, Nu ni gun lna' lau quia' neda!. ²⁷Lbi'ili' ca' gunli' lna' lau quia', le zóalenczli' neda' tsazxön dza ni'të.

16 'Yugu' didza' ni chgudxa' lbi'ili', cui gac chop ládxil'i'.
²Tsaz lubijë' lbi'ili' ga tu'dubë'

tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, ati' gwdxin dza cati' nu bönni' gdöddë' lbi'ili' gáquinë' dxin queë' Dios runë!. ³Cni lunë', le cunúnbe'quë' Dios Xuz, len le cunúnbe'quë' neda!. ⁴Rëpa' lbi'ili' yugu' didza' ni, quië cati' gwdxin dza na', tsajneyli' didza' ni chgudxcza' lbi'ili'.

Le gunë' Dios Bö' La'y

Gnë' ca' Jesús:

—Yugu' didza' ni cutu gudxa' lbi'ili' dza ni'të, le ni' zóalencza' lbi'ili'. ⁵Na'a huöja', tsajsóalena'-në' Dios Xuz, nasölë'ë neda!, ati' cutu gnábili' neda' nituli' lbi'ili', cugnali': "¿Gazz tsiju??" ⁶Na'a, le rëpa' lbi'ili' yugu' didza' ni, rsëbi ládxil'i'. ⁷Neda' rëpa' lbi'ili' le nac gdutë li. Dxi'ar gac queëli' huöja', le chqui' cuhuöja', cutu dusóalene' lbi'ili' Dios Bö' La'y, Nu na' gaclen lbi'ili' len hui' zxön lbi'ili', san chqui' huöja', gsöla'a-në', dusóalene' lbi'ili'. ⁸Cati' guidë' Lë', gunë' ga láquibe'i bunách yödzlyú ni nabága'gac dul-la', len cutu núnbë'gac le nac tsahui', ati' gchuguë' quequë' Dios. ⁹Nabága'quë' dul-la' le cuta'yejlë'ë neda!. ¹⁰Cutu núnbë'quë' le nac tsahui' le ludöddë' neda', huöja' ga zoë' Dios Xuz, Nu nac tsahui', ati' cutur la'lé'iné' neda!. ¹¹Gchuguë' quequë' Dios le chbchuguë' qui tu' xöhui' nu rna be'i bunách yödzlyú ni.

¹²'Yela'gac zian didza' rë'nda' gü'l'lena' lbi'ili', san cutu gac tséjni'l'i' na'a. ¹³Cati' guidë' Dios Bö' La'y, Nu rui' didza' gdutë li, Lë' usëdnë' lbi'ili' yúgu'të le nac gdutë li na', le cutu gu'ë didza' racz queë', san gu'ë yúgu'të didza' na' yönne'!

ru'ë Xuza', len gunë' ga gnózili' yúgu'të le ral-la' gac. ¹⁴Lë' gunë' neda' ba la'n, le si'ë le naqui quia', len gunë' ga gnózili' lei. ¹⁵Yúgu'të le naqui queë' Dios Xuz naqui quia'. Qui lë ni na' gnia' si'ë le naqui quia', len gunë' ga gnózili' lei.

Yöl-la' rsëbi ladxi' huöac yöl-la' rudziji

¹⁶Gnë' ca' Jesús:

—Yetú chi'idau'z len cutur glé'ili' neda', ati' yetú chi'idau'z ca' ulé'ili' neda', le huöja' ga zoë' Dios Xuz.

¹⁷Ni'r të lza'quë' tuë' yetúë' bönni' uséd queë', ta'né':

—¿Bizxa rna didza' ni rë' rë'u?
Rnë!: “Yetú chi'idau'z, len cutur glé'ili' neda', ati' yetú chi'idau'z ca' ulé'ili' neda', len nac le huöja' ga zoë' Dios Xuz.”

¹⁸Ni'r gulaneé':

—¿Bizxa caz rë'ni gna didza' ni, gnë!: “Yetú chi'idau'z”? Cutu réjni'tu' didza' ni ru'lë.

¹⁹Ráquibe'inë' Jesús të'nnë' la'nabnë! Lë!, ati' rë' lequë':

—¿Naru' rnabitsa lza'li' ca nac qui didza' na' bë'a, gnia!: Yetú chi'idau'z, len cutur glé'ili' neda', ati' yetú chi'idau'z ca' ulé'ili' neda'?

²⁰Le nactë rëpa' lbi'ili': Cödxli' len gsëbi ládzi'li', san bunách yödzlyú ni ludziji cati' ludöddë' neda!. Ni'r zal-la' gsëbi ládzi'li', huöac yöl-la' rudziji yöl-la' rsëbi ladxi' queëli' cati' ulé'ili' neda!. ²¹Tu ngul cati' chzoa soabi' bi'idau' queënu, rzaca' rgui'nu, le chbdxin dza queënu, san cati' chzoabi' tubi' bi'i bönni'dau' queënu, cutur rajneynu lë na' butsagnu, le rudzíjelu le chguljib' tubi' bi'i bönni'dau' yödzlyú ni.

²²Lëzca' cni rac queëli', rsëbi ládzi'li' na'a, san huöda' duyúa' lbi'ili', ati' ni'r udziji ládzi'li', ati' cutu sáqui'në' bönni' ugüë' yöl-la' rudziji queëli' na'!

²³Dza ni'r cutu bi gnábili' neda'. Le nactë rëpa' lbi'ili': Yúgu'të le gnabli' lahuë' Dios Xuz, len ugunli' dxin la' neda!, Lë' gunnë' queëli'.

²⁴Ga rdxintë na'a dza cutu rugunli' dxin la' neda' cati' bi rnábili'-në' Dios Xuz. Gul-náb cni, ati' gdél-li'li' lë na' gnabli', quië gac gdu yöl-la' rudziji queëli'.

Ruxicjë' Jesucristo lu le rac yödzlyú ni

²⁵Gnë' ca' Jesús:

—Yugu' lë na' chbé'lena' lbi'ili' didza' bena' lsaqui!. Huadxín dza cati' cutur güí'lena' lbi'ili' didza' le runa' lsaqui!, san yalj lulu güí'lena' lbi'ili' didza' ca nac queë' Dios Xuz.

²⁶⁻²⁷Dza na' gnabli' lahuë' Dios len ugunli' dxin la' neda', ati' rëpa' lbi'ili', cutu gun bayúdx gáta'yua' lahuë' Dios Xuz uláz queëli', le nadxi'inë' lbi'ili' Lëczë' Dios Xuz. Nadxi'inë' lbi'ili' le nadxi'ili' neda' len réjlë'li' bruja' ga zoë' Dios.

²⁸Bruja' ga zoë' Dios Xuz, len bdxina' yödzlyú ni. Yetú ca', uca'na' yödzlyú ni, ati' huöja' ga zoë' Dios Xuz.

²⁹Ni'r glë' Lë' bönni' uséd queë!, ta'né':

—Na'a ru'u didza' yalj lulu, len cutur runu' lsaqui!. ³⁰Na'a ráquibe'itu' nöycznu' Li' yúgu'të len cutu run bayúdx nu bi gnabi yudxi Li', le rguíxjöi'nu' netu' le zi'a gnabtu!. Qui lë ni na' réjlë'tu' bruju' ga zoë' Dios.

³¹Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':
—¿Naru' réjlë'tsali' neda' na'a?
³²Gul-yú, huadxín dza, len chrdxin
dza na', cati' gáslasli' qui queëli',
uca'nli' neda' tuza', san cutu soa'
tuza', le zóalenczë' neda' Dios Xuz.
³³Yugu' didza' ni chgudxa' lbi'ili'
quië cuequi dxi ládx'i'li', le nacli'
quia' neda'. Yödzlyú ni gac queëli'
le usaca' zi' lbi'ili', san gul-típ
ládx'i'li'. Neda' chbuxicja' lu le rac
yödzlyú ni.

Jesús rnabnë' Dios
gáclenë' nup da'gac Lë'

17 Budx bë'ë yugu' didza' ni
Jesús, bchis lahuë', ruyúë'
yehua' yubál, rnë':

—Dios Xuz, chbdxin dza. Ben ga
gla' lahui yöl-la' yení' quia' neda',
Zxi'nul, quië gac guna' ga gla' lahui
yöl-la' yení' quiu' Li!. ²Ben cni le
chnudödu' lu na'a yöl-la' uná bë'
gna bélida' yúgu'të bunách, len gu'a
yöl-la' na'bán gdu quegac yúgu'të
nup na' chbennu' quia!. ³Lë ni nac
yöl-la' na'bán gdu na', le núnbe'quë'
Li!, nacu' la'z dui Dios gdu, len le
núnbe'quë' ca' neda', Jesucristo, ati'
Li' nasölu'u neda'!

⁴Neda' chbena' ga nalá' lahui
yöl-la' yení' quiu' yödzlyú ni, len
chbudx bena' dxin na' budödu' lu
na'a. ⁵Na'a, Xuz, ben ga gla' lahui
yöl-la' yení' napa' tsazxón len Li!,
gac quia' yöl-la' yení' na' guta' quia'
tsazxón len Li' dza ni'të zi'a gata'
yödzlyú.

⁶'Chbulu'a lahui le nacu' Li'
lauquë' bönni' ni bennu' quia', nup
na' bubiju' ladj bunách yödzlyú.
Gláquinë' quiu' bönni' ni, ati'
bénngacu'-në' quia', ati' tunë' ca

rna xtidzu'u. ⁷Na'a nözcnenë' lu na'u
Li' za'c yúgu'të lë na' bennu' quia',
⁸le chbudöda' lu na'quë' didza' na'
budödu' Li' lu na'a neda', ati' lequë'
nazí' lu na'quë' lei, len táquibe'inë'
bruja' ga zu' Li', len ta'yejlé'ë Li'
nasölu'u neda'.

⁹'Neda' ráta'yua' Lau' gáclenu'
lequë'. Ráta'yua' Lau', clég
gáclenu' yúgu'të bunách yödzlyú,
san gáclengacu'-në' bönni' ni
chbénngacu'-në' quia', le náquicnë'
quiu!. ¹⁰Yúgu'të nup náquigac quia'
náquigac ca' quiu', ati' nup na'
náquigac quiu' náquigac ca' quia',
ati' ca nacgac nup na' ruluí' lahui
yöl-la' yení' quia'.

¹¹'Na'a, cutur uga'na' yödzlyú ni,
san luga'në' yödzlyú yugu' bönni'
ni, ati' neda' dusóalena' Li!. Xuz
La'y, len yöl-la' huac quiu' ben
chi'i nup ni chbennu' quia', quië
lacquë' tuz, ca na' nacru' tuz rë'u.
¹²Cati' ni' gzóalena' lequë' yödzlyú
ni, ben chí'igaca'-në', buguna' dxin
yöl-la' huac na' bennu' quia!. Nup
na' bennu' quia', ben chí'igaca'-në',
ati' nitúë' cutu bunitia'-në', san tuzë'
bönni' na' naquë' ca zxi'n tu' xöhui',
len ral-la' nitië' tsaz, quië utság le
nayúj lu guich la'y.

¹³'Na'a dusóalena' Li', san tsal ni
zoa' yödzlyú ni, ru'a yugu' didza'
ni quië gac gdu quequë' yöl-la'
rudziji ca na' rac quia' neda' yöl-la'
rudziji. ¹⁴Neda' chbudöda' lu na'quë'
xtidzu'u, ati' tu'zóa lequë' tsla'l
bunách yödzlyú ni le cunacquë'
tuz len leygac, ca na' nac quia'
neda', cutu naca' tuz len bunách
yödzlyú ni. ¹⁵Ráta'yua' Lau', clég
cuacu'-në' yödzlyú ni, san gun
chí'igacu'-në', cui la'dzunë' lu na'

tu' xöhui!. ¹⁶Cutu nacquë! tuz len bunách yödzlyú ni ca na' nac quia' neda', cutu naca' tuz len bunách yödzlyú. ¹⁷Bubíj quizi quiu' lequë!, uguru' dxin le nac gdutë li. Le nac gdutë li na' nac xtidzu'u. ¹⁸Ca na' benu' Li', bsölu'u neda' ladj bunách yödzlyú ni, lëzca' cni runa' neda', rsöla'gaca'-në! ladj bunách yödzlyú. ¹⁹Le nadxi'igacda'-në! rudöd cuina' quiu', quië lurujë! ca' lequë! quizi quiu' le nazí! lu na'quë! le nac gdutë li.

²⁰Ráta'yua' Lau', clèg quégaczë' bönni' ni, san lëzca' quequé! bönni' ni' la'yejlé! neda' ni'a qui didza' lu'ë bönni' ni. ²¹Ráta'yua' Lau' gunu' ga lacquë! tuz yúgu'të!, len lacquë! ca' tuz len rë'u, ca na' nacu' Li', Xuza', nacu' tuz len neda', ati' neda' ca', naca' tuz len Li!. Cni ral-la' lacquë! quië la'yejlé! yezica' bunách yödzlyú ni, bsöla'czu' neda' Li!. ²²Yöl-la' yení! na' bennu' quia', neda' bë'a ca' quequé!, quië lacquë! tuz, ca na' nacru' tuz rë'u. ²³Li' nacu' tuz len neda', ati' neda' gaca' tuz len lequë!, quië gac gdu ca nacquë! tuz, len cni láquibe'i yezica' bunách yödzlyú ni, bsöla'czu' neda' Li!, ati' nadxi'igacdu'-në! ca na' nadxi'inu' neda'.

²⁴Xúza'dau', rë'nda' la'cuá'lenë! neda' ga na' tsajsóa' bönni' ni bénngacu'-në! quia', quië la'lé'inë! yöl-la' yení! na' bennu' quia' le nadxi'inu' neda' dza ni'të, cati' zi'a gunu' yödzlyú. ²⁵Xuzal' tsahui', cutu núnbe'gac Li' bunách yödzlyú ni, san neda' núnbe'cza' Li', ati' yugu' bönni' ni chnözcnë! bsöla'czu' neda' Li!. ²⁶Bena' ga nözcnë! le nacu' Li', len gunra' ca' ga la'nöznë! lë ni quië

ca na' nadxi'inu' Li' neda', lëzca' cni la'dxí'i lza'quë!, ati' gaccza' ca' tuz len lequë!.

Ta'zönë! Jesús

18 Cati' budx bë'ë yugu' didza' ni Jesús, brujë! ni' ati' zéajlenë! yugu' bönni' uséd queë!. Gdödë! yetsl'a yegu Cedrón len bdxinë! ga ni' dë tu la' yël, ati' latj ni gyázlenë! yugu' bönni' uséd queë!. ²Lëzca' Judas, bönni' na' udödë! Jesús, nunbë'ë la' yël na', le butubë' ni' Jesús zian lzu yugu' bönni' uséd queë!. ³Ni'r bchë'ë Judas tu cò' bönni' rjaquë! gdil-l len yugu' bönni' ni'a na'quë! bxuz uná bë' len ni'a na'quë! bönni' gdau' fariseo, ati' yjaquë! ga ni' zoë! Jesús, nua'quë! yugu' gui' yör, len yugu' le ta'neynë!. ⁴Ni'r, le nözcznë! Jesús yúgu'të le ral-la' gac queë!, brujë! ga ni' zoë! len rë' lequë!:

—¿Nuzxa rguijli?!

5Gulubi'ë didza', të! Lë!: —Jesús, bönni' Nazaret, rguijltu'-në!.

Jesús rë' lequë!:

—Néda'cza!.

Zóalenë! ca' lequë! Judas, bönni' na' rudödë! Jesús lu na'quë!. ⁶Cati' Jesús gudxë! lequë!: “Néda'cza”, ni'r gulubiguë'ë guzcudzu'l len guladzö'ë lyu. ⁷Jesús gnabnë! lequë! leyíbl, rnë!:

—¿Nuzxa rguijli?!

Të! Lë!:

—Jesús, bönni' Nazaret, rguijltu'-në!.

⁸Ni'r bubí'ë didza' Jesús, rnë!:

—Chgudxa! lbi'ilí!, néda'cza!. Chqui' rguijli' neda', gul-güí'-quë! latj tshuöjquë! bönni' ni.

⁹Cni gnë' Jesús quië butság didza' na' bë'ë, gnë': "Nup ni bennu' quia', nitúë' cutu bunitia'-në!"

¹⁰Ni'r, le nu'ë guia tuchi' Simón Pedro, gleycjë' lei, len bentë' huë' Malco, huen dxin queë' bxuz blau, bchuguë' guid naguë' yubél bönni' na!. ¹¹Ni'r Jesús rë' Pedro na!:

—Bugú'u lidx, guia tuchi' quiu!. ¿Naru' cu ral-la' saca' qui'a lä na' chnunë' quia' Xuza'?

Rdxinë' Jesús lahuë' bxuz blau

¹²Gulazönë' Jesús len glúguë'ë Lë' bönni' na' rjaquë' gdlil len bönni' na' nacu'ë lu në'ë, lenca' yugu' bönni' ni'a na'quë' bönni' judío uná bë!. ¹³Ni'r gulaché'ë Lë' zi'al lahuë' Anás, le naquë' xtau' zxi'në' Caifás, bönni' naquë' bxuz blau iz na!. ¹⁴Naquë' Caifás bönni' na' buzéjni'në' yugu' bönni' judío uná bë', bului'inë' lequë' dxi'ar gac gatië' tuzë' bönni' len clëg nit gdutë yödz quequë'.

Rnë' Pedro: "Cutu núnbë'a-në' Jesús"

¹⁵Yjaquë' cídzul'ë' Jesús Simón Pedro len yetúë' bönni' uséd queë' Jesús, zajnauquë' Lë'. Bönni' uséd ni gyázlenë' Jesús lõ'a qui lidx bxuz blau, le nunbë'ë lë' bxuz blau na!.

¹⁶Buga'në' Pedro ni'l ga nu ryaz lõ'a na!. Qui lë ni na' burujë' bönni' uséd na' nunbë'ë lë' bxuz blau, ati' bë'lenë'-nu didza' ngul na' run chi'nu ga nu ryaz lõ'a na!, len benë' ga gyazië' Pedro lõ'a. ¹⁷Ni'r rënu Pedro ngul na' run chi'nu ga nu ryaz lõ'a, rnanu:

—¿Naru' cu da'u ca' li' bönni' ni? Bubi'ë didza' Pedro, rnë!: —Clëg neda!.

¹⁸Le run ziag, nabéquiquë' gui' yugu' bönni' huen dxin len yugu' bönni' ni'a na'gac bunách gdau', ati' zuicnë' ra' gui' na', tu'tsë'i cuinqué!. Lëzca' zuílenë' lequë' Pedro, rutsë'i cuinë'.

Bxuz blau rnabi yudxnë' Jesús

¹⁹Ni'r gnabi yudxnë' Jesús bxuz blau quië gnözñë' nupx da'gac Lë' len nacx nac le rusédnë' bunách Jesús. ²⁰Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Yalj lulu bë'lena' yúgu'të bunách didza'. Busédtczda' lequë' gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios lenca' nchil gdau', ga ni' tu'dubë' yúgu'të bönni' judío, len cutu bi didza' bë'a bagachi'z.

²¹¿Bizz quië rnabi yudxnu' neda'? Gnabi yudxi nup ni' gulayöni didza' bë'lena' lequë!. Byutsca', nözcñë' didza' na' bë'lena' lequë' bönni' na!.

²²Cati' budx bë'ë didza' ni Jesús, gdapë'ë ru'ë Jesús bönni' ni'a na'gac bunách gdau' zoë' ni', rnë!:

—¿Naru' cni rubi'tsu' didza' lahuë' bxuz blau?

²³Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Chqui' cugnía' dxi'a, gdixjö' bizxal didza' bë'a cunác dxi'a, len chqui' guc dxi'a didza' bë'a, ¿bizz quië na' gdapu'u neda'?

²⁴Ni'r bsölë'ë Jesús nágue'ë Anás na!, ati' guluschinë' Lë' lahuë' Caifás, naquë' gdu bxuz blau.

Leyúbl rnë' Pedro: "Cutu núnbë'a-në' Jesús"

²⁵Cati' ni' zuinë' Pedro ra' gui' rutsë'i cuinë', glë' lë' bönni' nacu'ë ni!, ta'né!:

—¿Naru' cu da'u ca' li' Jesús na'? Gdá'baguë'ë Pedro, rnë!:

—Clëg neda!.

²⁶Zoë' ni' bönni' huen dxin queë' bxuz blau, naquë' di'a dza queë' bönni' na' Pedro bchuguë' guid naguë', ati' bönni' huen dxin na' rë' Pedro:

—¿Naru' cu blé'iczda' li' la' yël ni', dzagu'-në' Jesús?

²⁷Leyúbl gdá'baguë'ë Pedro, ati' la' gródxtëba' zxi'n druz.

Rdxinë' Jesús lahuë' Pilato

²⁸Ni'r gulaché'ë Jesús, guluzé'ë lidxë' Caifás na', len guladxinë' yúlahui' queë' bönni' rna bë'ë, nazí' lei Pretorio. Chza' renf' dza na' ati' cutu gulayazië' yúlahui' na' bönni' judío, le táquinë' la'baguë'ë zxguia' chqui' la'yazië' ni', le gun ga cugác lahuë' xtsö' Lni Pascua, Iní na' tu'spanë' ca benë' Dios, bubijë' bunách Israel luyú Egipto. ²⁹Ni'r brujë' Pilato, bönni' rna bë'ë na', bdxinë' ga na' nacu'ë, len rë' lequë':

—¿Bizza ruquili'-në' bönni' ni?

³⁰Gulubi'ë didza', të' lë':

—La'naru' cu nu'ë dö' bönni' ni, cutu udödtu'-në' lau.

³¹Ni'r rë' lequë' Pilato, rnë':

—Lbi'iczli' gul-ché'ë, len gul-bequi xbebey Lë' ca rna bë' zxba queëli'.

Të' lë' bönni' judío, ta'në':

—Cutu dë lu na'tu' nu gdöditu'.

³²Cni guc quië butság xtidzë'ë Jesús, le bë'ë nac ral-la' gatië'.

³³Ni'r buazië' yúlahui' na' Pilato, ati' bulidzë' Jesúis len rë' Lë':

—¿I nacu' Li' Bönni' Rna Bé'inë' Bönni' Judío?

³⁴Bubil'ë didza' Jesús, rë' lë':

—¿I racz quiu' rnau' cni, o glë li' cni bunách ca nac quia'?

³⁵Pilato rë' Lë':

—¿Naru' ráquitsanu' naca' judío? Guludödë' Li' lu na'a yugu' bönni' uládz quiu' len yugu' bxuz uná bë'. ¿Bizza caz benu'?

³⁶Ni'r bubil'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Rna bë'a neda', san clëg ca ta'ná bë' bunách yödzlyú ni. La'naru' rna bë'a ca ta'ná bë' bunách yödzlyú, la'dil-lë' bönni' da'quë' neda', cui lu'ë latj nu udöd neda' lu na'quë' bönni' judío. Ca rna bë'a neda' cutu nac ca ta'ná bë' bunách yödzlyú ni.

³⁷Ni'r Pilato rë' Lë':

—¿Nactsu' ca' bönni' rna bë'ë?

Bubil'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Naca' ca na' rnau'. Qui lë ni na' bida' ga gulja' yödzlyú ni, quië guna' Ina' lau qui le nac gdutë li. Tu'zé naggac didza' ru'a yúgu'të nup ni tun le nac gdutë li.

³⁸Pilato rë' Lë':

—¿Bizza na' le nac gdutë li?

Ta'chuguë' queë' Jesús gatië'

Cati' budx gnë' cni Pilato, burujë' leyúbl ga na' nacu'ë bönni' judío uná bë' na', len rë' lequë':

—Cutu bi dö' rudzölda' nu'ë bönni' ni. ³⁹Lbi'ili' dë tu le nalébili' runli' cati' rac Lni Pascua ni, rnabli' lahu' usana'-në' queëli' tuë' bönni' nadzunë'. ¿I ré'nili' usana'-në' queëli' Bönni' Rna Bé'inë' Bönni' Judío?

⁴⁰Ni'r glu'ë zidzj didza' leyúbl yúgu'të', ta'në':

—Clëg bönni' ni, san Barrabás usanu'-në' queëtu'.

Barrabás na' naquë' gban.

19 Ni'r bchë'ë Jesús Pilato, len benë' ga gulaguinë' Lë' bönni' rjaquë' gdil-l. ²Glunë' tu bregui' zxuza' në'i yötsi' bönni'

rjaquë' gdil-l, ati' guludxíe' lei icjé'
Jesús, len gulugacuë' Lë' tu lari'
tunn xna ca nac le tacuë' bönni'
ta'ná bë'ë. ³Ni'r gulabiguë'ë lahuë'
Jesús, len të' Lë':

—Bica' bau' Li', Bönni' Rna Bé'inë'
Bunách Judío.

Ni'r gulagapë'ë lau ru'ë.

⁴Ni'r burujë' leyúbl Pilato, len rë'
yugu' bönni' judío uná bë', rnë':

—Gul-yú, ubija'-në' lauli' ni
quië gnözili' nitú le nac dö' cutu
rudzölda' nu'ë bönni' ni.

⁵Ni'r brujë' Jesús, dxia icjé' bregui'
zxuza' në'i yötsi' na' len nacuë' lari'
tunn xna na'. Pilato rë' lequë':

—Ni zoë' bönni' ni.

⁶Cati' gulalé'inë' Jesús yugu'
bxuz uná bë' len yugu' bönni' ni'a
na'quë', zidzj glu'ë didza', ta'né':

—Bdë'ë lë'i yag cruz. Bdë'ë lë'i yag
cruz.

Pilato rë' lequë':

—Lbi'iczli' gul-ché'ë len
gul-tsajdé'ë lë'i yag cruz. Neda' cutu
bi dö' budzölda' nu'ë bönni' ni.

⁷Ni'r bönni' judío na' të' lë':

—Dë queëtu' tu zxba, len rna bë'
zxba queëtu' na' ral-la' gatië' bönni'
ni le gnë' naquë' Zxi'në' Dios.

⁸Cati' byönnë' didza' ni Pilato,
gudxrñé'. ⁹Leyúbl buazië' yúlahui'
na', len rë' Jesús:

—¿Gazxté bönni' Li'?

Cutu bi didza' bubi'ë Jesús.

¹⁰Ni'r Pilato rë' Lë':

—¿Naru' cu ubi'itsu' didza',
quíxjöi'nú' neda'? ¿Naru' cu nöznu'
dë lu na'a udá'a Li' lë'i yag cruz, len
dë lu na'a usana' Li'?

¹¹Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Cutu bi dë lu na'u gunu' quia'
la'naru' cu nudödë' lu na'u yöl-la'

uná bë' na' Dios. Qui lë ni na',
bönni' na' budödë' neda' lu na'u
nabágala'ë' zxguia' ca li'.

¹²La' ni'z rzu rbö'ë Pilato usanë'
Jesús, san glu'ë zidzj didza' bönni'
judío uná bë', ta'né':

—Chqui' usanu'-në' bönni' ni,
cutu rdzagü'-në' dxi'a César, bönni'
rna bë'inë' gdutë yödzlyú. Nu
bönni' run cuinë' bönni' rna bë'ë,
rdá'baguë'ë César na'!

¹³Cati' byönnë' didza' ni Pilato,
gna bë'inë' nup tsajxi'gac Jesús, ati'
grö'ë xlatjé' ga rbequi xbeynë', latj
na' nazí' lei Lö'a Ga Zxoagac Guiój
Blag, len ca nac didza' hebreo nazí'
lei Gabata. ¹⁴La' dza na'z nac dza
zi'a gdxin Lni Pascua, len nac gdu
huagbídz. Ni'r gudxë' yugu' bönni'
judío uná bë' na' Pilato, rnë':

—Ni zoë' bönni' rna bë'inë' lbi'ili'.

¹⁵Glu'ë zidzj didza', ta'né':

—Bëtië', bëtië'. Bdë'ë lë'i yag cruz.
Pilato rë' lequë':

—¿Rnábitsali' neda' udá'a-në' lë'i
yag cruz bönni' rna bë'inë' lbi'ili'?

Gulubi'ë didza' bxuz uná bë',
ta'né':

—Nutur nu zoa rna be'i netu'.
Tuzé' César rna bë'inë' netu'.

¹⁶Qui lë ni na' budödë' Jesús lu
na'quë' Pilato, quië tsajda'quë' Lë'
lë'i yag cruz. Ni'r gulaguel-lë'ë
Jesús, len gulaché'ë Lë' ni'.

Tu'dé'ë Jesús lë'i yag cruz

¹⁷Brujë' ni' Jesús, nul'ë yag cruz
queë', zijië' latj nazí' lei Latj Qui
Böga' Icru', len ca nac didza'
hebreo nazí' lei Gólgota. ¹⁸Ni'
guludé'ë Jesús lë'i yag cruz, ati'
guludá'lénë' Lë' tsazxón lë'igac yag
cruz yechopë' bönni'. Tsla'a hueaj

ta'dé!ë, ati' Jesús dë'ë gatsj lahui'l chopë! bönni' na!. ¹⁹Bsölë'ë Pilato bönni' buzujë! lu guich tu didza' le buzóë! lë'i yag cruz icjlë' Jesús, le rna cni: "Jesús, Bönni' Nazaret, Bönni' Rna Bé'inë' Bönni' Judío." ²⁰Gululabë' didza' ni zian bönni' judío, le zoa gal-la'z ra' yödz ga na' guludé!ë Jesús lë'i yag cruz, ati' didza' na' nuzujë! lu didza' hebreo, len lu didza' griego, len lu didza' latín. ²¹Të! Pilato bxuz uná bë' quequë! bönni' judío, ta'né!:

—Cutu uzuju', Bönni' Rna Bé'inë' Bönni' Judío. Bzuj cni: "Lë! gnë!: Gna bë'ida' bönni' judío."

²²Bublë'ë didza' Pilato, rë! lequë!: —Le chnuzuja', tsaz chnuzuja'.

²³Cati' budx guludé!ë Jesús lë'i yag cruz bönni' na' rjaquë! gdil-l, gulaguel-lë!ë lari' nacuë! Jesús. Gulabijë! tapl, tu cuia hueaj guta' qui queéquë!. Gulaguel-lë!ë ca' lari' gxoa yenë! Jesús, ati' lari' na' cutu nadía, san nadúb tuz ca nadúb.

²⁴Ni'r bönni' na' rjaquë! gdil-l glë lza'quë! tuë! yetúë!, ta'né!:

—Cutu gchúguru' lei, san dxi'ar gac uyuru' le gac bë' quië gnóziru' nuzzxa gaqui qui.

Cni guc, butság ca nayúj lu guich la'y, rna:

Gulagusisië! qui queéquë! lari' nacua',

Len qui lari' quia' guluyúë! le nac bë!.

Cni glunë! bönni' na' rjaquë! gdil-l.

²⁵Gulacua'nu gal-la' ga na' dë!ë Jesús lë'i yag cruz xnë!ë, len ngul zxilnu xnë!ë, len Maríá, ngul queë! Cleofas, len Maríá Magdalena.

²⁶Cati' blé!inë!-nu xnë!ë Jesús, len

blé!inë! ca' ni' bönni' uséd queë! na' nadxi!inë!, gudxë!-nu xnë!ë:

—Na'a, na' zoë! zxi'nu'!

²⁷Ni'r gudxë! bönni' uséd queë! na!:

—Na' zoanu xna'u.

La' dza ni'z benë! ga yajsoanu lidxë! bönni' uséd na!.

²⁸Gdöd ni, le nözcznë! Jesús yúgu'të chböa budzág lahui, len quië utság le nayúj lu guich la'y, gnë!:

—Rbidxa' nis.

²⁹Dë ni' tu zxiga' yudz nup zi. Ni'r bönni' na' rjaquë! gdil-l gulugui'jë! nup zi na' tu le blul rzxup nis, ati' guluzóë! lei lahui gui, len guludé!ë lei ru'ë Jesús quië xupë!. ³⁰Budx gu'lë Jesús nup zi na', gnë!:

—Chnactë.

Ni'r buzótj icjë!. Burujtë bö! nacczë!, gutië!.

**Runé!ë yag tuchi' cuit lë!ë
Jesús bönni' rijë! gdil-l**

³¹Ni'r, le nac dza zi'a gdxin Lni Pascua na', len le cural-la' lugá'n nup natgac lë!igac yag cruz cati' nac dza la'y quequë!, le nac tu dza la'y zxöntë, qui lë ni na' gláta'yuë! lahuë! Pilato bönni' judío guië! bönni' rjaquë! gdil-l tsajtitsjquë! zxgatsjquë! bönni' da'quë! lë!igac yag cruz, len luzötjë! lequë! lë!igac yag cruz na!. ³²Qui lë ni na' gulabiguë!ë ni' bönni' rjaquë! gdil-l, ati' gulaguitsjë! zxgatsjë! bönni' zi'al, len lëzca' cni glunë! queë! yetúë! bönni' na' dál'lenë! Jesús lë'i yag cruz. ³³Cati' guladxinë! ga na' dë!ë Jesús len gulalé!inë! chnatië!, cutu gulaguitsjë! zxgatsjë!.

³⁴Ni'r buné'ë yag tuchi' cuit lë'ë Jesús tuë'l bönni' na' rijë' gdil-l, ati' la' brujté rön len nis. ³⁵Neda', Juan, blé'ida' lë ni, len runa' lna' lau qui, ati' le runa' lna' lau nac gdutë li. Nöyczda' ru'a didza' gdutë li, quië tséjlë'li' ca' lbi'il'i' ca nac queë' Jesús. ³⁶Glac yugu' lë ni quië butság le nayúj lu guich la'y, rna: "Cutu gatsj nitú dxit yu'ë." ³⁷Yetú le nayúj ca' lu guich rna cní: "Luyúé' bönni' na' guluné'ë lë' yag tuchi'!"

Tu'cachë'ë Jesús

³⁸Gdöd guc yúgu'të lë ni, gyijë' José, bönni' yödz Arimatea, len dë'ë Jesús, san bagachi'z le rádxinë' yugu' bönni' judío uná bë', ati' gnabë' lahuë' Pilato gu'ë lë' latj u'ë Jesús. Pilato bë'ë lë' latj. Ni'r bdxinë' José ga na' dë'ë Jesús lë'i yag cruz, ati' bu'ë Lë!. ³⁹Lëzca' bdxinë' ni' Nicodemo, bönni' na' gyijë' zì'al yajyúë' Jesús chdzö'l, nu'ë tu le nutsi'i nör sla' qui mirra, len tu le rla' zxix, nac ca tu gayuá' guia. ⁴⁰Ni'r gulaguel-lë'ë Jesús José len Nicodemo na', len guluchólinë' Lë' yugu' lärí'dau' ati' gulagu'ë lahuil lë na' nutsi'i nör sla' qui mirra len le rla' zxix, gluné' ca nalébcnë' tunë' bönni' judío cati' tu'cachë'ë bönni' nat. ⁴¹Gal-la' ga na' guludé'ë Jesús lë'i yag cruz dë tu la' yël, ati' gatsj lahuil la' yël na' zoa tu yero ba cub nadj lë'i gui'a guiøj, yero ba na' nutu nu ta'güi'né'. ⁴²Lu yero ba na' gulagu'ë Jesús le dë gal-la'z yero ba na' len le nac dza tu'pé'ë qui Lni Pascua bönni' judío.

Rubanë' Jesús lu yöl-la' gut

20 Cati' chnac zildau' dza domingo, ni' nac chul,

gyejnu María Magdalena ra' yero ba na', ati' blé'etu chnadúa guiój blag na' buséyj ga nu ryaz yero ba na'. ²Ni'r jarélu'nu böajnu ga zoë' Simón Pedro, dzaguë' lë' yetúë' bönni' uséđ, bönni' na' Jesús nadxi'inë' lë', ati' rënu lequë':

—Gulubijë' Xanru' yero ba ni!, len cutu nőzitu' gazx gulagu'ë Lë!.

³Ni'r gularujë' Pedro len yetúë' bönni' uséđ na', zjaquë' ra' yero ba na!. ⁴Tsazxón ta'xítë' gropë', san yetúë' bönni' uséđ na' jarélu'rë' gxítë' ca Pedro, ati' zì'al lë' bdxinë' ra' yero ba na!. ⁵Byechuë' len buyúë' lu yero ba na', len blé'inë' yugu' lärí'dau' na' gularöli-në' Jesús, nacuá' ni!, san cutu gyazië' yero ba na'!

⁶Ni'r bdxinë' Simón Pedro cúdzu'lë' yetúë' bönni' uséđ na', ati' gyazië' lë' yero ba na', len blé'inë' lärí'dau' na' nacuá' ni!. ⁷Lëzca' blé'inë' lärí'dau' na' gulaxóë' icjë' Jesús, cutu dëlen yezica' lärí'dau' na!, san tsla'l nudúb quizi. ⁸Ni'r gyazië' ca' yetúë' bönni' uséđ na' bdxinë' zì'al ra' yero ba na', len blé'inë' ca na' nac, ati' gyejlë'ë didza' bë'ë Jesús. ⁹Cni guc, le cutu ta'yéjni'nidë' le nayúj lu guich la'y ca run bayúdx gac queë' Jesús, ubanë' lu yöl-la' gut. ¹⁰Ni'r gropë' bönni' uséđ na' yhuójquë' lidxquë'.

Ruluí' lahuë' Jesús launu

María Magdalena

¹¹Buga'nnu María ni'l ra' yero ba na!, rbödxnu. Tsal ni' rbödxnu, byéchunu, buyunu lu yero ba na'!

¹²Ni' blé'etu chopë' gbaz la'y queë' Dios, nácuquë' lari' chguich. Rö'quë' ni!, tuë' icjl ba na', len yetúë' xni'l ba na' ga ni' gulagu'ë Jesús. ¹³Të' lënu gbaz la'y na!, ta'né':

—Nguldau', ¿bizx quië rbödxu'?
Rënu lequë':
—Le guluú'ë Xana', len cutu nözda'
gazx gulagu'ë Lë'.

¹⁴Cati' budx gnanu cni, bueycjnu
len blé' inu-në' Jesús, zoë' ni', san
cutu ráquibe'inu Jesús na'. ¹⁵Ni'r
Jesús gudxë'-nu:

—Nguldau', ¿bizx quië rbödxu'?
¿Nuzxa ruguilju'?

Le ráquinu naquë' Lë' bönni' run
chi'ë la' yël na', rënu Lë':

—Bönni', chqui' li' bu'u-në',
gdixjöi' neda' gazx glu'u-në', ati'
neda' u'a-në'.

¹⁶Ni'r Jesús gudxë'-nu:

—María.

Ni'r bueycjnu, len lu didza' hebreo
rënu Lë':

—Raboni.

Didza' ni rna: "Bönni' Usëdi quia!".

¹⁷Jesús rë'-nu:

—Cutu canu' neda', le cutu
ruhuépida' ga zoë' Xuzá'. Na'a,
gyeaj ga nacu'ë böchí' lza'a, ati'
yjödx-quë: "Cni rnë' Jesús: Huépa'
ga zoë' Xuzá', naquë' ca' Xuzli'.
Naquë' Dios quia', len Dios queëli'."

¹⁸Ni'r gyeajnu María Magdalena
na', yajtíxjöi'nu bönni' usëd queë'
Jesús chblé' inu-në' Xanru' len ca
nac didza' na' gudxë'-nu.

Ruluí' lahuë' Jesús lauquë' bönni' usëd queë'

¹⁹Cati' chgul la' dza na'z, le nac
dza domingo, nudubquë' bönni'
usëd queë' Jesús, ati' nayéyj yu'u ga
na' nacu'ë le tádxinë' yugu' bönni'
judío uná bë!. Ni'r buluí' lahuë'
Jesús gatsj lahui'l ga na' nacu'ë, len
rë' lequë':

—Gul-zóa dxi ládxil'i!.

²⁰Cati' budx gudxë' lequë' didza'
ni, bului'inë' lequë' në'ë len cuit
lë'ë. Ni'r tu'dzijnë' bönni' usëd na'
le tu'lé'inë' Xanru'. ²¹Ni'r rë' lequë'
leyúbl Jesú, rnë':

—Gul-zóa dxi ládxil'i!. Ca benë'
Xuzá', bsölë'ë neda', lëzca' cni
rsöla'a lbi'il'i tsjenli' xchina'.

²²Cati' budx gnë' cni, bulubë'
lauquë' len rë' lequë':

—Gul-sí' lu na'li' Dios Bö' La'y.

²³Núti'tëz nu unít lauli', nu na' ben
dul-la', chyu'u yöl-la' runít lau qui,
ati' nútì'tëz nu cutu unít lauli' lei,
nagá'n dul-la' qui nu na' nun dul-la'.

Cutu rejlé'ë Tomás

²⁴Cutu zóalenë' lequë' Tomás cati'
duyú'ë lequë' Jesús. Naquë' Tomás
tuë' bönni' chinuë' ni', len tu'ë
ca' lë' Bönni' Cuach. ²⁵Gdöd ni' glë'
Tomás yezíca'rë' bönni' usëd na',
ta'në':

—Chblé'itu'-në' Xanru'.

Tomás rë' lequë':

—Chqui' cutu glé'ida' në'ë ga bnë'
bdidj, len gnë'a xbönni' na'a ga na'
bnë'gac bdidj na', len gnë'a na'a cuit
lë'ë ga na' bnë' yag tuchi', cutu ca'
tséjlé'a.

²⁶Cati' chgdöd yexunu' dza,
nudubquë' leyúbl lu yu'u bönni'
usëd na', ati' zóalenë' lequë' Tomás
na'. Zal-la' nayéyj yu'u ga na'
nacu'ë, bului' lahuë' Jesús gatsj
lahui'l ga na' nacu'ë, len rë' lequë':

—Gul-zóa dxi ládxil'i!.

²⁷Ni'r Jesús rë' Tomás na':

—Bnë' ni xbönni' na'u, len byu
na'a ni. Bnë' na'u cuit lë'a ni, len
cutur gac chop ladxu'u, san gyejlë'
neda'.

²⁸Ni'r bubí'ë didza' Tomás, rë' Lë':

—Xána'dau', len Dios quia'!

²⁹Jesús rë' lë':

—Tomás, le blé'inu' neda', réjlë'u'.
Bica' ba nup ni' la'yejlë' neda' zal-la'
cutu la'le'i neda'!

Le rë'ni gun didza' nayúj lu guich ni

³⁰Benë' Jesús zianr ca' yöl-la'
huac lauquë' bönni' uséd queë', le
cunayujac lu guich ni. ³¹Yugu' lë
ni nuzuja' lu guich quië tséjlë'li'
naquë' Jesús Bönni' na' ru'ë Dios
lë' Cristo, Zxi'në' Dios, len cati'
tséjlë'li', gata' queëli' yöl-la' na'bán
gdu le réjlë'li'-në'.

**Ruluí' lahuë' Jesús lauquë'
gadxë' bönni' uséd queë'**

21 Gdöd guc lë ni, leyúbl
buluí' lahuë' Jesús lauquë'
bönni' uséd queë' ga nac ra' nis
zxön qui Tiberias, ati' cni guc ca na'
buluí' lahuë' lauquë!. ²Nudubquë'
Simón Pedro, len Tomás, bönni'
na' tu'ë ca' lë' Bönni' Cuach, len
Natanael, bönni' yödz Caná qui
luyú Galilea, len yugu' bönni'
zxi'në' Zebedeo, len yechopë' ca'
bönni' uséd queë' Jesús. ³Simón
Pedro rë' lequë':

—Tsija' tsajxöna'-ba' böl.

Të' lë' yezíca'rë', ta'né':

—Huazá'lentu' ca' li'.

Ni'r yjaquë' len gulabenë' tu lë'i
bárcodau', ati' rë'l ni' nituba' böl
cutu gulazönë'-ba'. ⁴Cati' chza' rení',
yajsóë' Jesús luyú ra' nis na', san
cutu táquibe'inë' Jesús na' bönni'
uséd queë'. ⁵Ni'r Jesús rë' lequë':

—Zxi'na'dau', ñaru' cudeyba' lati'
böl queëli'?

Gulubi'ë didza', të' Lë':

—Nituba'!

6Ni'r Jesús rë' lequë':

—Gul-chílj tsla'a yubél barco yöcxj
böl queëli' ati' sóngaclí'-ba'.

Ni'r gulachiljë' lei, ati' cutur guc
lubijë' lei, le naguáraba' böl lë'i yöcxj
böl na!. ⁷Ni'r rë' Pedro bönni' uséd
na' nadxi'inë' lë' Jesús, rnë':

—Xanru' na'!

Cati' byönnë' Simón Pedro,
“Xanru' na”, böacuë' larl' gucuë', le
nagüë' lei zi'al, ati' gyazië' lu nis.

⁸Guladxinë' yezíca'rë' bönni' uséd
na', tu'sé'ë barco na', zuna'yjqué'
yöcxj ga na' dzö'ba' böl, le cutu nac
zi'tu' ga dë luyú bidx, nacz ca tu
gayuá' laga' ní'aru!. ⁹Cati' guladxinë'
luyú bidx na', gulalé'inë' rö' ni' gui'
yal, len zxoaba' lahui tuba' böl, len
dë ca' ni' yöt. ¹⁰Jesús rë' lequë':

—Gul-dguá'-ba' ni böl na' zi'a
gzxöngaclí'-ba'.

¹¹Grenë' Pedro lë'i barco na',
gu'yjë' yöcxj na' zaca' luyú bidx,
nadzá'gacrba' böl zxön, gdu tu
gayuá' yu chí'inuánba'. Zal-li
nacca' böl zian, cutu bröza' yöcxj
na!. ¹²Ni'r Jesús rë' lequë':

—Gul-dá gáguli'.

Cutu burúguinë' gnabnë' Lë' nitúë'
bönni' uséd na', cugné': “¿Nuzxa Li?”
Nőzgaccznë' naquë' Xanru!. ¹³Ni'r
gbiguë'ë Jesús len gdel-lë'ë yöt na'
lenca' böl na', ati' bë'ë quequë'.

¹⁴Lë ni nac le bunn lzu buluí'
lahuë' Jesús lauquë' bönni' uséd
queë' gdöd bubanë' lu yöl-la' gut.

Ruí'lenë' Simón Pedro didza' Jesús

¹⁵Cati' budx glahuë', Jesús rë'
Simón Pedro:

—Simón, zxi'në' Jonás, ñaru'
nadxi'irnu' neda' ca nadxi'icnë'
neda' bönni' ni?

Bubi'ë didza' Pedro, rë' Lë':
 —Ja, Xan. Li' nöycznu' rdzag
 ladxa'a Li'.

Jesús rë' lë':

—Bgagu yugu' bö'cu' zxila'dau'
 quia!.

¹⁶ Jesús rë' lë' le buróp lzu, rnë':

—Simón, zxi'në' Jonás, ñnaru'
 nadxi'inu' neda'?

Bubi'ë didza' Pedro, rë' Lë':

—Ja, Xan. Li' nöycznu' rdzag
 ladxa'a Li'.

Jesús rë' lë':

—Bgagu yugu' bö'cu' zxila' quia!.

¹⁷ Jesús rë' lë' le bunn lzu:

—Simón, zxi'në' Jonás, ñba rdzag
 ladxu'u neda'?

Bui'nnë' Pedro le chbunn lzu
 gnabi yudxnë' lë', gnë': “¿Ba rdzag
 ladxu'u neda'?” Bubi'ë didza' Pedro,
 rë' Lë':

—Xan, yúgu'të nöycznu' Li'. Nöznu'
 rdzag ladxa'a Li'.

Jesús rë' lë':

—Bgagu yugu' bö'cu' zxila' quia!.

¹⁸ Le nactë rëpa' li', cati' ni' nacu'
 ra'bandau', racz quiu' bugacu cuinu',
 len ca gnaz quiu' gda'. Cati' ggulu',
 ulí na'u, ati' nu yubl ugacu li' lari',
 len gchë' li' ga ni' cutu guë'nnu'
 tsiju'.

¹⁹ Yugu' didza' ni bë'ë Jesús nac
 bë' nac gatië' Pedro, tsajté'ë lë'i yag
 cruz, quië gac yöl-la' ba queë' Dios.

Cati' budx gnë' cni Jesús, gnë' ca'
 yetú:

—Gda' neda'!

Ru'ë didza' Jesús ca gac queë'
 bönni' uséđ na' nadxi'inë'

²⁰ Bueycjë' Pedro len blé'inë'
 zajnauë' lequë' bönni' uséđ na'
 Jesús nadxi'inë' lë'. Naquë' bönni'
 uséđ na' grö'ë cuit lë'ë Jesús cati'
 ni' glahuë', len gudxë' Jesús: “Xan,
 ñnuzxa na' udód Li'?” ²¹ Cati' blé'inë'
 lë' Pedro, rë' Jesús:

—Xan, ñbizxa gunë' bönni' ni?

²² Jesús rë' lë':

—Chqui' rë'nda' uga'në' bönni' ni
 ga gdxinx dza huöda', cutu ral-la'
 cö'u baguï'i. Gdä' neda' li'.

²³ Gzë didza' ni ga nacu'ë bôchi'ru'
 ta'yejlë'ë Cristo. Táquinë' cutu
 gatië' bönni' uséđ na'. Cutu gudxë'
 lë' Jesús cutu gatië', san cni gnë':
 “Chqui' rë'nda' uga'në' bönni' ni ga
 gdxinx dza huöda', cutu ral-la' cö'u
 baguï'i.”

²⁴ Bönni' uséđ ni naca' neda',
 Juan. Runa' lna' lau quegac lë ni,
 len nuzuja' lu guich yugu' lë ni, ati'
 nözili' nac gdutë li le runa' lna' lau.

²⁵ Zianr ca' le benë' Jesús. Chqui'
 nu uzúj leygac lu guich tu tu,
 rsaca' quia' yödzlyú ni cutu gaqui
 la'cuá' guich na' ral-la' nu uzúj. Ca'
 gac.

LE GLUNË' BÖNNI' GBAZ NASÖLË'Ë CRISTO

Le gxzi' lu në'ë Dios, gsölë'ë Dios Bö' La'y

1 Cati' buzuja' quiu' lu guich zi'al,
li', Teófilo, neda', Lucas, buzuja'
lu guich yúgu'të le gzu lahuë' runë'
Jesús len rusëdnë' ²ga bdxintë dza
buëpë' yehua' yubá. Cati' zi'a huëpë'
yehua' yubá Jesús, dzaguë' Lë' Dios
Bö' La'y, gna bë'ë ca ral-la' lunë' gbaz
queë', bönni' na' gröczë' lequë'. ³Gdöd
gzzaca' gdi'ë Jesús, gutië!. Ni'r bubanë'
len buluï' lahuë' lauquë' gbaz queë' na'.
Bului'inë' lequë' zian le glac bë' zoë'
nabanë', le cugác nu tá'baga!. Zian lzu
buluï' lahuë' lauquë' gdu ca choa' dza,
len bë'lenë' lequë' didza' ca rna bë'ë
Dios.

⁴Cati' ni' nacu'ë tsazxón, gna
bé'inë' lequë' culuzé'ë Jerusalén.
Gudxë' lequë' Jesús, rnë':

—Gul-cöz ni' le gxzi' lu në'ë gsölë'ë
queëli' Xuza' ca na' chgdíxjö'l'czda' lbi'ili'.

⁵Gnë' ca':

—Le nactë buquilë' bunách nis
Juan lu nis, ati' cutu tseytsqui gac
queëli' le ruluï' yöl-la' rdil nis ni,
dusóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y.

Ruhuëpë' Jesús yehua' yubá

⁶Ni'r gulanabnë' Jesús bönni'
ta'yejlë'ë Lë' nudubquë' ni', ta'né':

—Xan, ènaru' gunu' ga la'ná bë'
leyúbl bunách Israel dza ni zoaru'
na'a?

7 Jesús gudxë' lequë':

—Cutu naqui queëli' gnözili' bizxa
dza o bizxa dzö' gunë' Dios Xuz le
nuzóë' lu na'czë'. ⁸Si'li' yöl-la' huac
cati' guidë' Dios Bö' La'y dusóalenë'
lbi'ili'. Ni'r gunli' Ina' lau quia' neda'
lu yödz Jerusalén, len gdu luyú
Judea, len luyú Samaria, len ga
gdxínteli' gdutë yödzlyú.

⁹Cati' budx bë'lenë' lequë' didza'
ni, tsal ni' tu'yuzë' ca' Lë', la'
buëptë' xtsa' ga rö' böaj le bucachi'
Lë', ati' cutur gulalé'inë' Lë!. ¹⁰Tsal
ni' tu'yüé' luzxbál cati' ni' buëpë'
Jesús, gululuï' lauquë' ga na' nacu'ë
chopë' gbaz la'y, nácuquë' lari'
chguichdau'z. ¹¹Glë' lequë' chopë'
ni, ta'né':

—Bönni' Galilea, èbizx quië ruyuli'
luzxbál? Lëczë' Jesús ni zi'a gżë'ë
ga zoali', buëpë' yehua' yubá, lëzca'
cni huödë' leyúbl ca na' chblé'ili'-në'
zhuøjë' yehua' yubá.

Ta'böö' Matías tsazië' xlatjë' Judas

¹²Ni'r gulazé'ë guí'adau' na'
nazí' lei Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo,
yhuojquë' Jerusalén. Dë gal-la'z

ga dë Jerusalén guí'adau' ni, tsca nazi'quë! latj ta'zé'ë dza la'y quequë!. ¹³Cati' guludxinë' yödz ni', gulabenë' ga nac buróp cuia lu yu'u, ga ni' ta'cu'ë Pedro len Jacobo len Juan len Andrés len Felipe len Tomás len Bartolomé len Mateo len Jacobo, zxi'në! Alfeo, len Simón, bönni' na' rui' ladxë'ë ladzë!, len Judas, böchë'ë Jacobo. ¹⁴Tsazxón tu'lidzë! Dios yúgu'të bönni' ni, ati' nunquë' lequë' tsazxón yugu' böchë'ë Jesús, len María, xnë'ë Jesús, len yela'cnu ngul ca!.

¹⁵La' dza na'z gzuinë! Pedro gatsj lahuill ga nacu'ë böchi' lza'ru' na' ta'yejlë'ë Cristo. Glac gdu ca xoplalj bunách nup nudubgac ni!. ¹⁶Gudxë' lequë' Pedro, rnë!: —Böchi' lza'adau!. Ben bayúdx butság le nayúj lu guich la'y, ca na' gnë' zí'atél Dios Bö' La'y, le buzujë' lu guich David, ca guc queë' Judas, bönni' na' bchë'ë nup ni' gulazón Jesús. ¹⁷Gbáblenë' rë'u Judas na', len bénlenë' rë'u tsazxón dxin ni.

¹⁸Gulazi'në! tu la' yël lazxj qui dö' na' bi'ë bönni' ni. Gbixë! bröza' lë'ë Judas ni, ati' gularúj yúgu'të le dzö' lë'ë. ¹⁹Cati' gulayöni lë ni bunách nacuá! Jerusalén, glu'ë lei la' yël na' Acéldama, tu didza' hebreo le rna lu didza' xidza!: “La' Yél Qui Rön”. ²⁰Cni guc queë' Judas, ca na' nayúj lu guich la'y nazí! lei Salmos, le rna:

Ugá'n ca'z lidxë!,

Len cutu gdzöl nu soa yu'u na!.

Rna ca!:

Nu yubl tsaz xlatjë!.

²¹⁻²²'Run bayúdx na'a cörü'-në' bönni' gunë! rë'u tsazxón quië gunë! lna' lau queë' Jesús, ca guc, bubanë' lu yöl-la' gut. Ral-la' gaquë' bönni'

nutsë'ë ladj bönni' ni' gulacuá'lenë' rë'u dza ni'të cati' ni' gdálenë' rë'u Xanru' Jesús, gulazú lauquë' nacuá'lenë' rë'u cati' ni' buquilë' bunách nis Juan, ga bdxintë dza buüpë' Jesús yehua' yubá, gzë'ë ga zoaru'!

²³Ni'r gululu'ë chopë!, José len Matías. José na' lë' ca' Barsabás, len zoa yetú lë' Justo. ²⁴Ni'r gululidzë' Dios, ta'né!:

—Xantu' Dios, núnbbë'czu' icj ládxi'dau'gac yúgu'të bunách. Buluí'i netu' nulquë' chopë' ni chgröczu' Li! ²⁵quië tsazië' lu dxin ni quië gaquë' gbaz quiu', tsazië' xlatjë' Judas, bönni' ni' bnitië' xlatjë' le benë' dul-la', ati' gyijë' xlatjczë' latj chul.

²⁶Ni'r guluzujë' yugu' lu guich laquë!, tu queë' José len yetú queë' Matías. Gulugútsi'në! lza'gac len gulubijë' tu, ati' bruj le nayúj lë' Matías. Cni guc, gbáblenë' yechineajë' gbaz queë' Cristo Matías na!.

Dusóalenë' lequë' Dios Bö' La'y

2 Cati' chbdxin dza Pentecostés, tsazxón nudubquë' yúgu'të bönni' ta'yejlë'ë Cristo. ²Tu tsalz byön bö bruj luzxbá, byön ca ryön cati' reycj bö' bdunu', ati' byön gdutë lu yu'u ga na' rö'quë!.

³Gululu'! lahu lauquë' lu bö'z yugu' blul gui'dau', ati' gulaguís qui queëquë!, yajsóalengac lequë!.

⁴Dusóalenë' yúgu'të! Dios Bö' La'y, ati' gulazú lauquë' tu'ë didza' yubl, tsca nac le bë'ë qui queëquë! Dios Bö' La'y lu'ë didza' yubl na!.

⁵Nacu'ë Jerusalén dza na' bönni' judío, nacquë' bönni'

ta'yíj ládxi'quë' Dios, len za'quë'
 narujquë' yúgu'të yödz gdu yödzlyú
 ni. ⁶Cati' gulayönnë' bö na',
 guludubë' bönni' zian, ati' szxöni
 gulaböl'ë baguí'i, le gulayönnë', ca
 nac xtídfa'quë' qui queéquë', tu'ë
 didza' bönni' na! ta'yejlë'ë Cristo.
⁷Gulaná' badxë' yúgu'të', len
 gulubannë', ta'né':

—Gul-yutsca!. ¿Naru' clég bönni'
 Galilea yúgu'të bönni' ni tu'ë
 didza'? ⁸¿Nacxz nac ryóniru' tu'ë
 xtídfa'ru' ca nac didza' rui'ru' tu
 turu'? ⁹Rë'u ni nacru' bönni' zian
 yödz, bönni' narujquë'

luyú Partia,
 len luyú Media,
 len luyú Elam,
 len luyú Mesopotamia,
 len luyú Judea,
 len luyú Capadocia,
 len luyú Ponto,
 len luyú Asia,
¹⁰len luyú Frigia,
 len luyú Panfilia,
 len luyú Egipto,
 len luyú África, le nacr zi'tu' ga
 zoa luyú Cirene.

Lézca' nacu'ë ni bönni' yödz
 Roma. La'quë' nacquë' bönni' judío
 len yela'quë' nazí' lu na'quë' le
 ta'yejlë'ë Dios bönni' judío. ¹¹Lézca'
 nacu'ë ni bönni' narujquë' Creta,
 len luyú Arabia. Ryóniru' tu'ë didza'
 rui'ru' qui queéru', ta'guíxjö'ë
 yugu' le zxön benë' Dios, le run ga
 rubániru'.

¹²Cni guc, gulubannë' yúgu'të',
 len szxöni gulaböl'ë baguí'i. Glë
 lza'quë' tuë' yetüé!, ta'né':
 —¿Bizxa caz lë ni?
¹³Gulutitjë' la'quë', ta'né':
 —Ta'zúdxinë'.

Lban benë' Pedro laugac bunách

¹⁴Ni'r Pedro gzuílenë' yechineajë'
 gbaz na' nasölë'ë Cristo, ati' gzu
 lahuë' ru'ë zidzj didza', rë' lequë':
 —Lbi'ili', bönni' Judea, len
 yúgu'tëli' zoalí' Jerusalén. Lë ni
 ral-la' gnózilí'. Gul-zé nagli' le
 gyépa' lbi'ili'. ¹⁵Netu' ni cutu
 rzúdxitu' ca na' ráquili' lbi'ili', le ni
 zoaru' zi'a gal-la' xsil, ati' nutu nu
 rzudxi hora cni. ¹⁶Lë ni nac le gnë'
 Joel, bönni' bë'ë didza' uláz queë'
 Dios, gnë':

17 Cni rnë' Dios:

Lë ni le gac dza tsajséytëgac.
 Gsöla'a Bö' La'y quia'
 Tsajsóalenë' yúgu'të bunách.
 Lui'bí' didza' uláz quia' zxi'nli',
 bönni' len ngul.
 La'lé'ibi' bi'i ra'bán le ulu'a
 lahui,
 Ati' la'neynë' yël bönni' gul.

¹⁸Cati' gdxin dza ni' quisia' Bö'
 La'y quia'
 Tsajsóalenë' huen dxin quia',
 bönni' len ngul,
 Ati' lu'ë didza' uláz quia'.

¹⁹Ulu'a luzxbá xtsa' le lun ga
 lubani bunách,
 Ati' yödzlyú ulu'a le lac bë',
 Rön len gui', len dzön ca böaj.

²⁰Gchul gbidz
 Ati' gac xna beo' ca nac rön.
 Cni gac cati' zi'a gdxin dza ni'
 chbulu'ë Dios.
 Gac dza ni' ca gatga rlé'iru'.

²¹Lulá yúgu'të nup ni' lulídz Lë'
 Xanru',

Lu yöl-la' rejlé' quequé' Lë'.

²²'Gul-zé nagli' lë ni gyépa' lbi'ili',
 bönni' Israel. Dioscz benë' ba la'n
 ga zoalí' Jesúś, bönni' Nazaret.

Dios bë'ë Lë' latj benë' le tun ga rubániru!, yugu! yöl-la' huac, len le tac bë'. Yúgu'të lë na' benë' Dios lu në'ë Jesús, ca na' chnóziczli'.
23 Lëzca' cni, Dios bë'ë latj nu budôd Jesús lu na'li!. Cni guc, ca na' chgna ladxë'ë Dios gunë', len ca nac le chbucözë' dza ni'të. Lbi'iczli' gzxönl'i-në' Jesús, len budödli'-në' lu na'quë' bönni' xöhui' tua'dö', bönni' guludöddë' Lë' cati' ni' guluda'quë' Lë' lë'i yag cruz. **24** Ni'r Dioscz buspanë' Jesús na', buslë' Lë' lu yöl-la' gut, le cutu guc uga'në' tsaz lu yöl-la' gut na'. **25** Ca nac lë ni, bë'ë didza' uláz queë' Dios David ca nac queë' Jesús, gnë':

Blé'iteczda'-në' Xanru', zoë'
lahua'.

Lë' zoë' cuit lë'a yubél, rzönë'
neda',

Cui gac nu bi gun quia'.

26 Qui lë ni na' budziji ladxa'a,
Ati' lu yöl-la' rudziji quia' bil-la'.
Qui lë ni na' guna' löz Lë'
Cati' gdxin dza gatia'.

27 Xantu' Dios, nözda' cutu uca'n'u'
neda' latj chul quegac nup
natgac.

Cutu gu'u latj nit gdu ca nayá'
nabana',

Naca' bönni' nadxi'icznu' Li'.

28 Buzéjni'nu' neda' ca ral-la' guna'
Quië gdél-li'da' yöl-la' na'bán
gdu.

Gunu' ga udzijda' le zóalenczu'
neda'.

29 Na'a, böcha'a. Nac bë' gutië'
xuz xtau'ru' David, len bgachë'ë
yeru ba, ati' dë ga zoaru' ba queë'
na' ga rdxintë na'a dza. **30** Bë'ë
didza' uláz queë' Dios David na', len
gnöznen' David, benë' tsutsu didza'

Dios le gxzi' lu në'ë queë', gunë'
ga galjë' Cristo ladz xzi'l nxoë', ati'
Cristo na' gna bë'ë, tsazië' xlatjë'
David na'. **31** Le blé'inë' lë ni zi'al
David, bë'ë didza' ca guc, bubanë'
Cristo, len ca guc, cutu buga'në' latj
chul quegac nup natgac, ati' cutu
gnit le gya' gbanë'. **32** Dios buspanë'
Jesús lu yöl-la' gut, len ca guc lë ni
yúgu'tetu' runtu' lna' lau qui. **33** Cni
guc, len yöl-la' huac queë', Dios
buchisë' Lë' xtsa' ga ni' näctérë'
zxön. Na'a, Cristo chbsölë' ni Dios
Bö' La'y, rac ca na' gxzi' lu në'ë
Dios gunë' lu në'ë Cristo, ati' Dios
Bö' La'y na' runë' yugu' lë ni rlé'ili'
len ryónili'. **34** Cutu buépë' yehua'
yubá David na', san lëczë' David na'
gnë':

Xanru' Dios gudxë' Xana':

"Grö' cuit lë'a yubél ga nac blau
35 Catí' gunra' ga luzechu zxibgac
lau' nup ta'dá'baga' Li'."

36 Na'a, bunách Israel, le nacz
ral-la' gnózili'. Dios benë' ga naquë'
Xanru' len Bönni' Ruslá, Lëczë'
Jesús ni, bönni' na' buda'l'i'-në' lë'i
yag cruz.

37 Catí' gulayönnë' lë ni bönni' ni',
gulabö'ë bagu'i'i, ati' glë' Pedro len
yezíca're' bönni' gbaz queë' Cristo,
ta'né':

—Böchi'tu', ¿nacx gúntsatu'?

38 Ni'r Pedro gudxë' lequë':
—Gul-bí'i ládzi'l'i', len gdil-li' nis
tu tuli' lu lë' Jesucristo quië unít
lahuë' Dios dul-la' nabága'l'i', ati'
dusóalenë' Ibi'il'i' Dios Bö' La'y, Nu
gsölë'ë queëli' Dios. **39** Queëli' naqui
le gxzi' lu në'ë Dios, len quegac
xzi'nli', lenca' quegac yúgu'të
bunách gza'a, yúgu'të bönni' ni'
ulidzë' lequë' Xanru' Dios.

40 Yugu' didza' ni len yela'gac zian didza' benë! Ina' lau Pedro, bchizië! icj nagquë!, gnë!: —Gul-gún ga ulali', gcuitli' ga nacuá! bunách tua'dö! nacuá! dza ni zoaru' na'a.

41 Cni guc, guladíl nis nup ni' gulazí! lu na'gac didza' na! bë'ë Pedro. Dza na! glun tuz lequë! ca chi uruá! gayuá! bunách. **42** Glunë! yúgu'të! gdutë le gulusédnë! lequë! gbaz nasölë!ë Cristo. Glaqué! tuz tuë! len yetúë!, len tsazxón glahuë! le rusá! ládxí!ru' ca gutië! Jesús, ati' glunë! tsazxón, gululidzë! Dios.

Ca tun bunách queë! Cristo

43 Zian le run ga rubániru' len zian le tac bë! glunë! gbaz queë! Cristo, san gladxi guladzöbi yezica'r bunách. **44** Tuz glac yúgu'të nup na! ta'yejlë! Cristo, ati' guluúnë! tuz yúgu'të le dë quequë!. **45** Cati' gulalé!inë! ta'yadzji nup nútsa'gac ladquë!, ni'r bönni' bi dë quequë! glúti'ë lei, ati' gulaguisië! dumí na' qui queégac nup ni' bi ta'yadzji. **46** Yugu' dza guludubë! tsazxón nchil gdau!, ati' gap nac lu yu'u glahuë! le rusá! ládxí!ru' ca gutië! Xanru'. Tsazxón glahuë!, ati' guludzijnë! len glac gdu ládxí!quë!. **47** Gulagu'ë Dios yöl-la' ba, ati' glun lequë! ba la'n yúgu'të bunách. Tu tu dza buzanë! Xanru' nup tu'dúb queë!, nup na! tu'lá.

Ruhuöaque' bönni' curzé'ë

3 Dza ni' gulabenë! zjaqué! tsazxón nchil gdau! Pedro len Juan, cati' tu'dúb ni' tu'lídz Dios bunách, le nac gdu rdöd xhuö. **2** Ga ni' ta'dödë! zoë! bönni' curzé'ë

dza ni'të ni' naquë! bi'idau!. Yugu' dza rjua'quë! lë! ni', ta'bequë! lë! ra! gdau! ga nazí! lei Ga Nu Ryaz Lach, quië gnabë! nu bi unödzjz queë! ladj nup ni' ta'yáz nchil gdau!. **3** Bönni' ni, cati' blé'inë! Pedro len Juan zjaqué! ta'yazië! nchil gdau!, gúta'yuë! lauquë! bi lunödzjzë! queë!. **4** Ni'r guluyúë! lë! Pedro len Juan, ati' gudxé! lë! Pedro:

—Byu netu!.

5 Ni'r buzëtsca naguë! lequë! bönni' na! le runë! löz bi lunödzjzë! queë!. **6** Pedro gudxé! lë!:

—Cutu dë quia' dumí plata ni oro, san le dëz quia' gunna' quiu!. Ni'a qui yöl-la' huac qui lë! Jesucristo, bönni' Nazaret, gyas len gzë'i.

7 Ni'r gdel-lë!ë në!ë yubél bönni' huë! na! Pedro, len bchisië! lë!, ati' la! böactë ni!ë len buguítj beycj ni!ë bönni' na!. **8** Ni'r gzuinë! bönni' na! ati' gxítí!ë len gzë!ë. Gyázlenë! tsazxón Pedro len Juan nchil gdau!, rzë'i ni!ë len rxítí!ë, len rgu'ë Dios yöl-la' ba. **9** Yúgu'të bunách nacuá! ni' ta'lë! lë! rzë'i ni!ë len rgu'ë Dios yöl-la' ba. **10** Cni guc, gládxinë! len gulubannë! ca nac lë na! guc, le guluúnbë!ë lë!, naquë! bönni' na! rbö!ë ra' gdau! ga nazí! lei Ga Nu Ryaz Lach, rnabë! nu bi unödzjz queë!.

Didza' bë'ë Pedro nchil gdau'

11 Tsal ni! zönë! na'quë! Pedro len Juan bönni' na! cugzé!ë ati' böaquë!, guludüb yúgu'të bunách ga na! nacuë! nchil gdau! nazí! lei: Nchil Queë! Salomón, ati' gulaná! badxë!. **12** Cati' blé'inë! lë ni Pedro, gudxé! bunách na!:

—Lbi'ilí!, bönni' Israel, ¿bizz quië rubánili' ca nac lë ni? ¿Bizz quië

ruyuli' netu', ráquitsali' netu'z buntu'-në' bönni' ni, bentu' ga gzë'i ni'ë ni'a qui yöl-la' huac queëztu', o ni'a qui le rej láxhi'tu'-në' Dios? ¹³Nac lë ni le benë' Dios, naquë' Dios quequë' xuz xtau'ru' Abraham len Isaac len Jacob, bénterë' Jesús, Zxi'në', ba la'n. Jesús ni, lbi'iczli' budödli'-në' lu na'quë' bönni' ta'ná bë'inë' lbi'ili'. Cati' gu'nnë' Pilato usanë' Jesús, gdá'baga'li'-në'. ¹⁴Gdá'baga'li'-në' Bönni' Tsahui' len La'y, ati' gnablí' gsanë' queëli' bönni' gdödi bunách. ¹⁵Cni guc, budödili'-në' Bönni' runnczë' queëru' yöl-la' na'bán gdu. Ni'r Dios buspanë' Lë' lu yöl-la' gut, ati' ca nac lë ni runtu' lna' lau qui. ¹⁶Le gyejlë'ë Jesús, böac ni'lë bönni' ni, rlé'ili'-në' len núnbë'li'-në'. Le rejlë'ë Jesús, Lë' bunë' dxí'adau' bönni' ni, ati' rlé'ili' yúgu'tëli' le nacz na!. ¹⁷'Na'a, böcha'a, nözda' benli' cni, budödili'-në' Jesús le cutu gyéjni'li', len cutu gulayéjni'në' bönni' ta'ná bë'inë' lbi'ili'. ¹⁸Cni buschinë' Dios didza' na' bë'lë zí'al, le gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë' ca ral-la' saca' qui'ë Cristo. ¹⁹Qui lë ni na', gul-bí'i láxhi'li', len gul-huöác queë' Dios, quië ugúë' dul-la' nabág'a'li', len gunë' ga huöac láxhi'li'. ²⁰Ni'r gsölë'ë leyúbl Jesús, Bönni' na' dza ni'të buzöe' quië gaquë' Cristo, Nu na' gna be'i lbi'ili'. ²¹Na'a, run bayúdx uga'në' ni' yehua' yubá cati' gdxinr dza duhuenë' tsahui' yúgu'të le rac, gac ca na' chgnaczë' Dios, lë na' gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë', bönni' ni' gulacu'ë dza ni'të. ²²Lëzca' cni gudxë' xuz xtau'ru' Moisés, gnë': "Xanru' Dios gsölë'ë queëli' bönni'

galjë' ladjac di'a dza queëli'. Gaquë' bönni' gu'ë didza' uláz queë' Dios. Gsölë'ë Lë' queëli' ca na' bsölë'ë neda'. Run bayúdx uzé nagli'-në' ca nac yúgu'të le guië' lbi'ili'. ²³La'nít len lula'alen bunách queë' Dios yúgu'të nup culuzé naggac bönni' ni' gu'ë didza' uláz queë' Dios."

²⁴'Ca nac dza ni zoaru' na'a, gulaguíxjöl'ë yúgu'të bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios ga gdél-la'të zoë' Samuel len gdöd ni'. ²⁵Lbi'ili' nacli' zxi'n xsoaquë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, ati' naqui queëli' didza' rucá'n tsahui', le bénlenë' xuz xtau'ru' Dios, cati' ni' gudxë' Abraham: "Ni'a qui le gunë' zxi'n xsu' lac bica' ba yúgu'të bunách yödzlyú." ²⁶Cati' Dios buspanë' Zxi'në' lu yöl-la' gut, bsölë'ë Lë' zil'al queëli' quië gunë' ga gacli' bica' ba, uca'nli' le cunác runli'.

Ta'dxinë' Pedro len Juan lauquë' bönni' gda' ta'bequi xbeynë'

4 Tsal ni' tuí'lenë' bunách na' didza' Pedro len Juan, tu tsalz guladxinë' ga na' nacu'ë yugu' bxuz judío len yugu' bönni' gda' saduceo, len bönni' nacuá' lu në'ë ni'a na'quë' bönni' gda'. ²Gulaleynë' bönni' ni le tu'sédñë' bunách Pedro len Juan, len ta'guíxjö'ë lubán nup chnatgac le bubanë' Jesús. ³Ni'r gulazönë' Pedro len Juan, ati' gulagu'ë lequë' lidx guia ga gdxinr dza yubl le chrdzö' dza na'. ⁴Gulayejlë'ë Cristo zian nup ni' gulayöni didza' glu'ë Pedro len Juan. Na'a, bönni'z ta'yejlë'ë Cristo nacquë' gdu chiún gayu'ë.

⁵Dza buróp ni', guludubé'
Jerusalén yugu' bönni' uná bë', len
bönni' gul tu'zejni'në' bunách judío,
len bönni' gdau' tu'sëdi. ⁶Guludubé'
ca' ni' Anás, bxuz blau, len Caifás,
len Juan len Alejandro, lenca'
yúgu'të bönni' di'a dza quequé'
bxuz blau. ⁷Ni'r gulaché'ë Pedro len
Juan, ati' guluschinë' lequë' gatsj
lahui'l ga na' nacu'lë, len gulanabnë'
lequë', ta'né':

—¿Bizxa yöl-la' uná bë' dë lu na'lli'
runli' lë ni? ¿Nuzxa budód lu na'lli'
yöl-la' uná bë' ni?

⁸Ni'r gudxë' lequë' Pedro, zóalenë'
lë' Dios Bö' La'y, rnë':

—Lbi'ilí', nul-li' rna bë'ilí' netu',
bunách Israel, len lbi'ilí' bönni' gul.
⁹Na'a, črnábitsali' netu' ca nac dxin
dxi'a bentu' queë' bönni' huë' ni,
len nacx guc, böaqueë' bönni' ni?
¹⁰Rguíxjö'i'tu' lbi'ilí' quië la'nözi
yúgu'të bunách Israel. Zoë' ni lauli'
bönni' ni, nuhuöaqueë' le ben dxin
yöl-la' huac queë' Jesucristo, bönni'

Nazaret, Bönni' ni' buda'lí'-në' lë'i
yag cruz, san Dios buspanë' Lë' lu
yöl-la' gut. ¹¹Dios bë'ë didza' ca nac
queë' Jesúz ni, cati' ni' gnë': "Guiój
na' gru'nli' lbi'ilí', rucua'lí' zö'ö,
san guiój ni gröcza' neda' quië gac
guiójlen zö'ö." ¹²Nutur nu zoa nu
gac uslá bunách, le cutu ca' zoa
yödzlyú ni yetúë' bönni' nuzóë'
Dios, nu gac uslá rë'u.

¹³Cati' gulalé'inë' nacquë'
rugu ladxi' Pedro len Juan, len
gláquibe'inë' cunazëdquë' qui gdau'
len nacquë' bönni' ca'z, gulubannë'
ati' yajneycnë' gulacuá'lénë' Jesúz
Pedro len Juan na'. ¹⁴Lézca'
gulalé'inë' ni' bönni' na' böaqueë',
zuinë' lauquë', ati' cutu ca' gac bi

la'né' quequé'. ¹⁵Ni'r gulaná bë'inë'
nup lubíj lequë' lö'al yu'u ga na'
nudubquë', ati' glun xtídfa'quë' la'
légaczë'. ¹⁶Gulané':

—¿Nacx gúntsaru' quequé' bönni'
ni? Le nactë glunë' tu le run ga
tu'bani bunách, ati' nőzigac cni
yúgu'të bunách nacuá' Jerusalén.
Cutu gac tá'baga'ru' lei. ¹⁷Na'a, cui
sér didza' la'yöni zianr ca' bunách,
uzeyru' ba nadx lequë' cui luí'lenrë'
bunách didza' ca nac queë' Jesúz
na'.

¹⁸Ni'r gululidzë' Pedro len Juan,
ati' guluzeynë' ba nadx lequë' cui
luí'lenrë' bunách didza', len cui
lusëdnë' lequë' ca nac queë' Jesúz.
¹⁹Ni'r gulubi'ë didza' Pedro len
Juan, glë' lequë':

—Gul-bequi xbey lbi'ilí' chqui'
nac tsahui' lahuë' Dios uzér nagtu'
xtídfa'li' lbi'ilí' ca xtídze'ë Dios.

²⁰Cutu gac soa dxitu'. Run bayúdx
gü'l'tu' didza' qui le blé'itu' len le
byónitu'.

²¹Ni'r guluzeynë' ba nadx lequë'
bönni' gdau' ta'bequi xbey, san
gulusanë' lequë' le cutu guludzölnë'
nacx lunë' lequë' zxguia!. Cni glunë'
le gládxinë' bunách lu yödz ni', le
ta'guë' Dios yöl-la' ba yúgu'të' ni'a
qui lë na' gac. ²²Bönni' na' böaqueë',
guc queë' lë na' run ga rubániru',
chu'urë' ca choa' iz.

Ta'nabnë' Dios gunë' ga lacquë' rugu ladxi'

²³Cati' gulusanë' lequë',
guludxinë' Pedro len Juan ga na'
nacu'ë lza'quë', ati' gulaguíxjö'i'në'
lequë' yúgu'të lë na' glë' lequë'
yugui' bxuz uná bë' len bönni' gul
tu'zéjni'në' bönni' judío. ²⁴Cati'

gulayönnë' lë ni, tsazxöñ gululidzë' Dios, gulanë':

—Xantu' Dios, náctëru' blau. Li' nacu' Dios, benu' luzxbá. Benu' luyú. Benu' nis zxön. Benu' yúgu'të le nacuá' tu tu latj na'. ²⁵Uláz quiu' Li' bë'lë didza' David, bönni' huen dxin quiu', gzóalenë' lë' Dios Bö' La'y, gnë':

¿Bizz quië tun rusbó bunách
Len ta'zá' ládx'i'gac le cunác?

²⁶ Glunë' rusbó bönni' ta'ná bë'lë
yödzlyú ni
Ati' glaqué' tuz bönni' uná bë'.
Guladá'baguë'ë Xanru' Dios,
Lenca' Cristo, bönni' gröczë' Lë'.

²⁷ Le nactë glaqué' tuz lu yödz ni Herodes len Poncio Pilato len yugu' bönni' gza'a len yugu' bönni' Israel. Guladá'baguë'ë Jesús, Zxi'nu' la'y, Nu na' buzú' queëtu'. ²⁸Glunë' yúgu'të le bucözu' zí'atël ca gzxi' lu na'u ati' guc ca na' benu' tsutsu xtidzu'u ca ral-la' gac. ²⁹Na'a, Xantu', byu le tu'zeynë' ba nadx netu', len ben ga gactu' rugu ladxi', güi'tu' xtidzu'u, netu' bönni' huen dxin quiu'. ³⁰Ben ga gac úngactu' nup te'i, soalen netu' yöl-la' huac quiu', len ben ga gac gúngactu' le lun ga ubánitu' len le lac bë', gac cni le zóalenë' netu' Jesús, Zxi'nu' la'y. Ca' gac.

³¹Cati' budx gululidzë' Dios, gzxiz latj ga na' nacu'ë, ati' gdu gzóalenë' yúgu'të' Dios Bö' La'y, ati' len yöl-la' rugu ladxi' quequë' glu'ë xtidzë'ë Dios.

Tu'únë' tuz le dë quequë'

³²Bunách zian na' ta'yejlë'
Cristo, tuz ca rö' icjqué' len tuz
ca glunë'. Cutu gnë' naqui queëzë'

le dë queë' nitúë' bönni' nutsë'ë ladjquë', san guluúnë' tuz le dë quequë'. ³³Len yöl-la' huac zxön gulaguíxjö'ë ca bubanë' Xanru' Jesús gbaz na' nasölë'ë Lë', ati' guclen yúgu'të' le buzá' ladxe'ë quequë' Dios. ³⁴Nutu nu bi byadzj nu nutsa' ladjquë'. Yúgu'të bönni' bi dë quequë', xyuquë', o lidxquë', glúti'ë lei, ati' dumí qui na' yjua'quë' ³⁵len guludödë' lei lu na'quë' gbaz na' nasölë'ë Cristo, ati' lequë' gulaguisi'ë' lei qui queégac nup bi byadzj quegac. ³⁶Zoë' ni' José, bönni' guluzöë' yetú lë' Bernabé gbaz na' nasölë'ë Cristo, le rna lu didza' xidza', Bönni' Ruhu'l' Zxönë'. Nabáblenë' zxi'n xsoë' Leví, len guljë' luyú Chipre. ³⁷Béti'ë tu cö' xyuë' bönni' ni, ati' yju'ë dumí qui na', len budödë' lei lu na'quë' gbaz na' nasölë'ë Cristo.

Dul-la' glunë' Ananías len Safira

5 Zoë' bönni' yubl lë' Ananías, bëti'ë tu cö' xyuë', ati' bennu tsazxöñ lë' Safira, ngul queë'. ²Bucáchi'lànë' dumí qui yu na' Ananías na', ati' nőzinu ca' ngul queë'. Le bugá'nz yju'ë len glu'ë lei lu na'quë' gbaz nasölë'ë Cristo, rnë':

—Tscaníz gzxi'a.

³Pedro gudxe'ë lë':

—Ananías, ¿naru' gyaztsa Satanás tu' xöhui' lu icj ládx'i'da'u len ben ga rzi' yé'inu' Dios Bö' La'y, ati' bucachi' lanu' dumí qui xyu' na'? ⁴Tsal ni' nagá'n lu na'u yu na',

¿naru' cu naqui quizi quiu'? Gdöd bëti'u lei, ¿naru' cu dëcz lu na'u dumí qui na'? ¿Bizz quië grö' icju' gunu' cni? Dioscz gzxi' yé'inu', clëgz bunách.

⁵⁻⁶Cati' byönnë' didza' ni Ananías, gdzö'ë len guttë!. Ni'r gulabíga'tëbi' bi'lí ra'bán, ati' guluchölibi' lë' lari' len glua'bi' lë' yajcáchil'cbi' lë'. Gladxi guladzöbi yúgu'të nup ni' gulayöni ca guc lë ni.

⁷Ca tsonn hora gdöd ni', bdxinnu ni' ngul queë! Ananías na!, len cutu nözinu lë na' guc queë! bönni' queënu. ⁸Ni'r Pedro gudxë'-nu:

—Gdixjöi' neda!. ¿Naru' gzxill'i' tscañí xyuli' na?

Gnanu:

—Ja, tscañí gzxí'tu'.

⁹Ni'r Pedro gudxë'-nu:

—¿Bisz quië ben tuz xtídzal'li' gzxí' bë' xóhui'li' Dios Bö' La'y? Byutsca!. Chzoa ludxinbi' bi'lí gulucáchil'bi'-në' bönni' quiu!, ati' lubijibi' ca' li'.

¹⁰Ni'r la' gdzö'tënu xni'ë Pedro len güttënu. Cati' gulayazbi' bi'lí ra'bán na!, gulalé'ibí'-nu chnatnu. Ni'r gulubijibi'-nu, ati' yajcáchil'cbi'-nu cuit lë'ë bönni' queënu. ¹¹Qui lë ni na' gladxi guladzöbi yúgu'të bunach queë! Dios, ati' gladxi ca' yúgu'të nup gulayöni ca guc lë ni.

Tunë' zian le tac bë' bönni' gbaz nasölë'ë Cristo

¹²Zian le tac bë' len yugu' yöl-la' huac zxön glunë' laugac bunach lu yödz bönni' gbaz na' nasölë'ë Cristo. Guludubë' tsazxón yúgu'të' ga nac nchil gda' nazí' lei Nchil Queë! Salomón. ¹³Ladj nup ni' cuta'yejlë' Cristo, nutu nu burugui tsajtá' lequë!, ati' glun lequë' ba la'n bunach lu yödz ni!. ¹⁴Ni'r gulayejlë' Cristo yela'gac bunach zian ca', bönni' len ngul. ¹⁵Cati' gulale'i bunach yugu' le tunë' bönni' ni' ta'yejlë'ë Cristo, yjua'gac gap nac

la' nöz nup te'i, ati' gulaxóë' lequë' lu da'a yag len yela'gac lu da'az, quië cati' tödë! ni' Pedro, tsa zxulz queë' cu'u zxul la'gac bunach huë' na!, quië luhuöác. ¹⁶Lézca' gularúj bunach yugu' dzag yödz, guladxinë' Jerusalén, nua'quë! nup te'i len nup ta'zaca' ta'guí'i, yu'ugac lequë' bö' xöhui!, ati' guluhuöaquë' yúgu'të!

Ta'bía ládzi'gac bönni' gbaz nasölë'ë Cristo bunach gda'

¹⁷Qui lë ni na' guluzxé'inë! Pedro bxuz blau len yugu' bönni' gda' saduceo na' da'quë! bxuz blau.

¹⁸Ni'r gulazönë' yugu' gbaz na' nasölë'ë Cristo bxuz blau na' len bönni' na' da'quë! lë!, ati' gulagu'ë lequë' lidx guia. ¹⁹Ni'r chdzö'l bdxinë' gbaz la'y queë! Xanru', ati' bsaljë' lidx guia na' len bubijë' lequë!. ²⁰Gudxë' lequë' gbaz la'y na', rnë'!

—Gul-tséaj, gul-tsajsóá nchil gda' len gul-tsjë'len bunach ni' didza', quíxjöi'li' lequë' ca nac yöl-la' na'bán gdu ni len ca gac la'dél-li'në' lei.

²¹Cati' gulayönnë' didza' ni ru'ë gbaz la'y na!, len cati' za' rení' zildau' gulayazië' nchil gda', len gulusëdnë' bunach.

La' ni'z guludubë' bxuz blau len nup nacua'len lë' tsazxón len bönni' gda' ta'bequi xbey len bönni' gul tu'zéjni'në' bunach Israel, ati' gulasölë'ë nup tsjac lidx guia tsajxi'cqué' gbaz na' nasölë'ë Cristo, táquinë' ni' nacu'ë lidx guia na'!

²²Cati' guladxinë' ni' ni'a na'quë' bönni' gda' na!, cutu yajzáca'quë' lequë' lu yu'u lidx guia na!, ati' ni'r guluhueycjë' dutíxjö'quë' ca!. ²³Glë'

bönni' gdau' ta'bequi xbey na', ta'né':

—Le nactë yajxáca'tu' nayeyjtë lidx guia, ati' nacuá' ra' lidx guia na' nup tun chí'i, san cati' bsaljtu', nutu nu yajxáca'tu' lu yu'u na'.

²⁴Cati' gulayönnë' didza' ni bxuz blau len yugu' bxuz uná bë' len bönni' nacuá' lu në'ë ni'a na'gac bunách gdaul, gulabö'tsquë' baguí'i le cutu nözcnë' gazx gdxintë lë na' rac. ²⁵Ni'r bdxinë' ni' bönni' gdíxjöi'në' lequë', rnë':

—Gul-yutsca!. Nacu'ë nchil gdaul tu'sédnë' bunách bönni' na' glú'gacli'-në' lidx guia.

²⁶Ni'r gyijë' bönni' na' nacu'ë lu në'ë ni'a na'gac bunách gdaul, dzagqué' lë' ni'a na'quë' na', ati' gulaché'ë yugu' gbaz na' nasölë'ë Cristo, san cutu bi glunë' quequé', le gládxinë' luladxí' lequë' guiøj bunách nacuá' ni!. ²⁷Cati' chnaché'quë' yugu' gbaz na', guluschinë' lequë' laquë' bönni' gdaul ta'bequi xbey na', ati' gnabnë' lequë' bxuz blau, ²⁸rnë':

—¿Naru' cu gúdxtscatü' lbi'ili' cu usédili' bunách ca nac queë' bönni' na'? Na'a, chgdisli' zxba ni gdutë yödz Jerusalén, len rë'nili' uspágali' netu' zxguia' ni'a qui yöl-la' gut queë' bönni' ni.

²⁹Ni'r gulubi'ë didza' Pedro len yezíca'rë' gbaz na' nasölë'ë Cristo, ta'né':

—Run bayúdx uzér nagtu' xtidzë'ë Dios ca xtídfa'gac bunách. ³⁰Lbi'ili' budódili'-në' Jesús cati' ni' buda'li'-në' lë'i yag cruz, san Dios quequé' xuz xtau'rù' buspanë' Lë'. ³¹Jesús ni, Dios buzoaczë' Lë' ga náctérë' blau cuit lë'ë yubél, quië

gaquë' Bönni' Blau len Bönni' Ruslá, len gunë' ga lubí'i ládxi'gac bunách Israel, quië gac unít lahuë' dul-la' nabága'quë!. ³²Ca nac lë ni, runtu' lna' lau qui netu', ati' lëzca' runë' lna' lau qui Dios Bó' La'y, Nu na' rsölë'ë Dios quegac nup tun ca rna xtidzë'ë.

³³Cati' gulayönnë' lë ni bönni' gdaul ta'bequi xbey na', gulaleynë' len glë'nnë' ludödcde' lequë'.

³⁴Ni'r gzuinë' laquë' bönni' gdaul ta'bequi xbey na' Gamaliel, bönni' gdaul fariseo. Ractsquë' zxba queë' Moisés bönni' ni, ati' tun lë' ba la'n yúgu'të bunách. Gna bé'inë' nup lubíj löl' al tu chí'idaul yugu' gbaz na' nasölë'ë Cristo. ³⁵Ni'r gudxë' bönni' gdaul ta'bequi xbey na', gnë':

—Lbi'ili', bönni' Israel, gul-yutëz queëli' ca nac le ré'nili' gunli' quequé' bönni' ni. ³⁶Ral-la' tsajneyli' ca guc zí'atél zi'a gdxin dza ni zoaru!. Gyasë' Teudas, ati' ben cuinë' ca bönni' náctérë' blau. Glaqué' bönni' yajta'quë' lë' gdu tap gayu'ë bönni'. Guludöddë' lë' bönni' rjaquë' gdil-l, ati' glaslas yúgu'të nup ni' yajta'gac lë', ati' gnitz ca' yúgu'të le benë' bönni' na!. ³⁷Gdöd guc lë ni, gyasë' ca' Judas, bönni' Galilea. Benë' cni cati' ni' nac dza ta'yáz lu guich bunách, ta'guízxj lazqué', ati' yajta'gac lë' bunách zian. Lëzca' guludöddë' bönni' ni, ati' glaslas yúgu'të nup ni' yajta'gac lë'. ³⁸Qui lë ni na' rëpa! lbi'ili': Gul-sán-quë' bönni' ni, len cutu bi gunli' quequé'. Chqui' nac quegac bunách lë ni ta'né' o lë ni tunë', nitcz, ³⁹san chqui' nac queë' Dios, cutu gac usnitli' lei. iQui nadxi tfl-lenli'-në' Dios!

40 Ni'r glunë' tuz didza' len lë!. Gululidzë' yugu' gbaz na' nasölë'ë Cristo, ati' gulaguinë' lequë' len guluzeynë' lequë' ba nadx cui luí'lénré' bunách didza' ca nac queë' Jesús. Ni'r gulusanë' lequë'. **41** Gularujé' lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey na' gbaz na' nasölë'ë Cristo, tu'dzijnë' le bë'lë lequë' latj Dios gulazaca' gulagui'ë le da'quë' Jesús. **42** Yugu' dza gulusédtecznë' bunách len glunë' lban queë' Jesucristo nchil gdau' len gap nac lu yu'u lidxgac bunách.

Tu'cu'ë gadx bönni' láclenë'
bunách queë' Cristo

6 Dza ni', le gulayán bunách ta'yejlë' Cristo, gulané' quequë' bönni' judío tu'ë didza' hebreo yugu' bönni' judío tu'ë didza' griego, ni'a qui le rac cati' ta'guisié' le lágunu ngul uzéb, nutu nu rui' le lágunu ngul uzéb quequë' bönni' ni' tu'ë didza' griego. **2** Ni'r gulutubé' yúgu'të bunách ni' ta'yejlë' Cristo idxinnuté' gbaz na' nasölë'ë Cristo, ati' të' lequë':

—Cutu nac dxí'a soa dxitu' cuguntu' lban qui xtidzë'ë Dios quië guntu' dxin cu'tu' le lagu bunách. **3** Qui lë ni na', böchi' lza'tu', gul-có'-quë' gadxé' bönni' ladjli' quië ugu'rú' lu na'quë' dxin ni. Yugu' bönni' na' run bayúdx lacquë' bönni' tun lequë' ba la'n yúgu'të bunách, len nacquë' bönni' ta'yejni'i, len nac bë' zóalenë' lequë' Dios Bö' La'y. **4** Netu' ni ulídztecztu'-në' Dios, len uséeditu' bunách xtidzë'ë Dios.

5 Guladzág ládxí'quë' didza' ni yúgu'të!, ati' gulabö'ë Esteban, bönni' rejlé'ë Cristo gdu ladxë'ë len

gdu zóalenë' lë' Dios Bö' La'y. Lézca' gulabö'ë Felipe, len Prócoro, len Nicanor, len Timón, len Parmenas, len Nicolás, bönni' yödz Antioquía, zi'al butsé'ë ca runë' quië tsej ladxë'ë Dios ca tunë' bönni' judío. **6** Ni'r guluschinë' nup na' gulabö'ë lauquë' gbaz na' nasölë'ë Cristo. Gulaxóá na'quë' lequë' bönni' gbaz na', tu'lidzë' Dios.

7 Gzér xtidzë'ë Xanru', ati' gulayantsca bunách ta'yejlë' Cristo nacuá' Jerusalén. Lézca' gulazf' lu na'quë' le réjlë'ru' Cristo zian bxuz judío.

Ta'zönë' Esteban

8 Benë' le tun ga rubániру', len le tac bë' laugac bunách lu yödz Esteban, gdu zoalen lë' yöl-la' huac queë' Dios le buzá' ladxë'ë queë'. **9** Ni'r gulayasë' la'quë' bönni' nababqué' yu'u ga tu'dubé' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, nazí' lei Yu'u Quegac Bönni' Nadzangac. Glunë' lequë' tsazxón bönni' narujquë' Cirene len Alejandría, len luyú Cilicia, len luyú Asia. Bönni' ni guladíl-lenë' Esteban didza'. **10** Cutu guluxicjë' didza' ru'ë, le bë'ë didza' Esteban len yöl-la' rejní'i, le zóalenë' lë' Dios Bö' La'y. **11** Ni'r gulaguizzjë' bönni' la'zí' yë'lë, la'né!: "Netu' byőnitu' didza' ru'ë Esteban, rnë zi'lë queë' Moisés len queë' Dios." **12** Cni guc, gulagu'ë xla ládxí'gac bunách bönni' ni. Gulagu'ë xla ládxí'quë' ca' bönni' gul tu'zejni'i, len bönni' gdau' tu'sëdi. Gulabía di'ë Esteban bönni' ni. Gulazònë' lë' len gulaché'ë lë' lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey. **13** Lézca' gulucu'ë lauquë' nup gulaguixjö' le cunácz, bönni' na' gulané'!

—Cutu zoë' dxiz bönni' ni rnë zi'lë qui gdau' la'y ni, len qui zxba queë' Dios. ¹⁴ Byónitu' didza' bë'ë bönni' ni ca gunë' Jesús, bönni' Nazaret, rnë' usnitië' gdau' ni, len utsé'ë yugu' le nalébiru' runru', yugu' lë na' gna bé'inë' rë'u Moisés.

¹⁵Ni'r guluyúë' Esteban bönni' gdau' ta'bequi xbey len yúgu'të nup rõ'gac ni', ati' gulalé'inë' lahuë', rna' ca rna' lahuë' gbaz la'y queë' Dios.

Didza' bë'ë Esteban, gnë' uláz queë'

7 Ni'r gnabnë' Esteban bxuz blau, rnë':
—¿Naru' nacz cni?
²Bubl'ë didza' Esteban, rnë':
—Lbi'ili', bönni' gul, len lbi'ili', böcha'a. Gul-zé nagli' le gyëpa' lbi'ili'. Dios, Nu nactér blau, buluí' lahuë' ga zoë' Abraham, xuzru' gul gdöd, cati' ni' zoë' luyú Mesopotamia, cati' zi'a tsajsóë' yödz Harán. ³Dios gudxë' lë': “Bruj ladzu' len bla'alen di'a dza quiu', ati' gyeaj luyú ni' ului'ida' li'.” ⁴Ni'r brujë' Abraham luyú Mesopotamia le nac xyugac bunách Caldea, ati' yajsóë' Harán. Lu yödz ni' gutië' xuzé' Abraham na', ati' lë' buzé'ë ni', ati' Dios bchë'ë lë' latj ni, ga ni zoaru' na'a. ⁵Dios cutu bë'ë lë' latj gaqui queë' luyú ni. Ni lati' bunödzjë' queë' ga soë' luyú ni, san gzxi' lu në'lë Dios unödzjë' queë' luyú ni, ati' tód gatië' Abraham gaqui quegac zxi'n xsoë' luyú ni, zal-la' cutu nacuï'nibl' bi'i queë'. ⁶Lézca' cni gudxë' Abraham Dios: “Tsjaquë' zxi'n xsu' lu xyugac bunách gza'a, ati' ni' lacquë' ca bunách zi'tu'. Lunë' bönni' luyú ni' ga lacquë' bönni' nadá'ugac

zxi'n xsu'. Lusaca' zi'ë lequë' gdu ca tap gayuá' iz.” ⁷Lézca' gudxë' lë' Dios: “Neda' usyudxa' bunách luyú ni', ga ni' lacquë' bönni' nadá'ugac zxi'n xsu', ati' tód ni' lurujë' ni', ati' lunë' xchina' luyú ni.” ⁸Dios bénlenë' Abraham didza' rucá'n tsahui' len gna bé'inë' lë' gchuguë' lu xpéla'quë' bönni' nacu'ë lidxë' tu le gac bë' nazí' lu na'quë' didza' na' rucá'n tsahui'. Gdöd ni' guquë' Abraham xuzbi' bi'i Isaac, len cati' chgúquibi' xunu' gbidz, bchuguë' lu xpéla'bil' lë na' nac bë'. Isaac na', lézca' cni benë' queëbi' bi'i Jacob, zxi'në', len cni benë' ca' Jacob quegac idxinnutëbi' bi'i bönni' queë', nup ni' glac xuz xtau'gac idxinnu' cö' di'a dza quegac bunách Israel.

⁹Xuz xtau'ru' na', lu yöl-la' ruzxe'i quequë', glúti'ë-bi' bi'i José, böchil'quë', lu na'quë' bönni' ni' yjua'quë'-bi' luyú Egipto. Dios gzóalenë'-bi' bi'i José na' ¹⁰len buslé'-bi' lu le glac queëbi'. Dios bë'ë-bi' yöl-la' rejni'i, le ben ga bdzag ladxë'-ë-bi' Faraón, bönni' rna bé'inë' bunách Egipto, ati' Faraón na' budödë' lu na'bi' bi'i José yöl-la' uná bë' gna bë'ibi' luyú Egipto len yúgu'të bunách nacuá' lidxë'.

¹¹Ni'r guctsca gbin gdu luyú Egipto, len luyú Canaán ni, ati' gulazaca' gulaguí'i yúgu'të bunách dza ni'. Cutu bdzöli le lahuë' xuz xtau'ru'. ¹²Cati' byönnë' Jacob dë zxo'a' xtil luyú Egipto, bsölë'ë ni' yugu' zxi'në', bönni' ni' nacquë' xuz xtau'ru'. Cni guc le zi'al lzu yjaquë' ni'. ¹³Cati' le buróp lzu yjaquë' luyú Egipto, benë' José ga guluúnbü'ë lë' böchë'ë. Cni guc, gnöznë' Faraón nup nacgac di'a dza queë' José.

¹⁴Ni'r bsölë'ë didza' José, benë' ga bdxinë' ni' Jacob, xuzë', dzaggac lë' di'a dza queë', glac gdu tsonnlaj yu chinu bunách. ¹⁵Cni guc, bdxinë' Jacob luyú Egipto, ga ni' gutië' lë', ati' glatië' ca' ni' xuz xtau'ru' cati' bza'a dza quequé'. ¹⁶Cati' glatië' tu tu xuz xtau'ru' yjua'quë' lequë' luyú Siquem yugu' zxi'n xsoaquë', ati' ni' gulucachë'ë lequë' yero ba lu bloj na' gu'uë' Abraham lu na'gac zxi'në' Hemor, bönni' Siquem.

¹⁷'Gdöd zian iz, cati' bdxin dza ral-la' gac le gzxi' lu në'ë Dios, lë na' benë' tsutsu xtidzë'ë gunë' queë' Abraham, gulayán bunách yugu' cō' zxi'n xsoë' Israel, glac bunách zian cati' ni' gulacuá' luyú Egipto. ¹⁸Ni'r gyazië' bönni' yubl gna bë'ë luyú Egipto na', len gatga byönnë' ca nac le benë' José, gúclenë' bunách Egipto. ¹⁹Gzxi' yé'inë' bunách uládz queëru' bönni' na' rna bë'ë. Busaca' zil'ë xuz xtau'ru' na' len benë' ga lusanë'-bi' bi'i bönni' huë'ndau' qui queëqué', quië latbi!. ²⁰La' dza ni'z guljbi' ca' bi'ldau' Moisés, ati' bdzag ladxë'ë-bi' Dios. Gdu ca tsonn beo' guluscul-lë'-bi' xuz xna'bi' lidxquë'. ²¹Cati' bdxin dza lusanë'-bi' xuz xna'bi' quië gatbi' bi'ldau' Moisés na', bdxinnu ngul zxi'në' Faraón ga ni' guluca'në'-bi', ati' yajxi'nu-bi' len buscul-lnu-bi' ca bi'i queëcznu. ²²Cni guc, bzëdbi' bi'i Moisés yúgu'té le taquë' bönni' Egipto len gúcterbì' zxön ca nac didza' bë'bi' len ca nacgac le benbi'.

²³Cati' chyu'ubi' choa' iz bi'i Moisés, gna ládzi'bi' tsajyubi' bunách uládz queëbi', bunách Israel. ²⁴Cati' bdxinbi' ga na' nacu'ë, blé'ibi'-në' bönni' Egipto, rusaca'

zi'ë bönni' uládz queëbi'. Ni'r gúclenbi'-në' bönni' uládz queëbi' na' len budôdibì'-në' bönni' Egipto na'. Cni guc, buzí' labi' bönni' na' bi'i Moisés uláz queë' bönni' uládz queëbi!. ²⁵Gúquibi' Moisés huala'yéjni'në' bönni' bôchibì' gunë' Dios ga uslabi' lequë' lëczbi', san lequë' cutu gulayéjni'në'. ²⁶Yetú dza ca' yajxáca'bì' yechopë' bönni' Israel, ta'dil-lë', ati' gú'nibi' cuequi dxibi' lequë', len gudxbi' lequë': "Lbi'ilì', bôchibì' nac. ¿Bixz quië rúa'lì' lza'lì' dö??" ²⁷Ni'r bönni' na' ru'lë dö' qui lzë'ë budxiguë'ë-bi' bi'i Moisés, gnë!: "¿Núzzaté buzóa li' gna bé'ini' netu', len cuequi xbeynu' le runtu? ²⁸¿Naru' ré'nitsanu' gdöddu' ca' neda' ca benu' nij, budöddu'-në' bönni' Egipto na??" ²⁹Cati' byónibi' didza' ni bi'i Moisés, buzxundjbi' ni', yajsoabi' luyú Madián ga ni' gzoabi' ca bönni' zi'tu'. Luyú Madián na' butság ná'lénbi'-nu ngul lu yödz ni', ati' guljcbi' chopbi' bi'i bönni' queë'.

³⁰'Cati' chgdöd choa' iz zoë' ni', buluì' lahuë' ga zoë' gbaz la'y queë' Dios lu gui' qui yag yótsi'dau' regui, ga ni' nac lu latj ca'z, le zoa lu gui'a nazí' lei Sinaí. ³¹Cati' blé'inë' gui' na' Moisés, bubannë', ati' gbiguë'ë gal-la' quië glé'inë' dxi'a, ati' ni' byönnë' chi'ë Xanru!. ³²Cni gudxé' lë' Xanru!: "Neda' naca' Dios quequé' xuz xta'u. Naca' Dios queë' Abraham, len Dios queë' Isaac, len Dios queë' Jacob." Ni'r lu yöl-la' radxi queë', gzxiztsquë' Moisés, len cutur burúguinë' uyúé!. ³³Gudxé' lë' Xanru!: "Bleycj lölü' nuda'u, le nac la'y ga ni' zu' le zoacza' ni neda', naca' Dios. ³⁴Le nactë chblé'ida' le

ta'zaca' ta'guí'i bunách quia' nacuá' luyú Egipto, len chbyönda' ta'bódx yechë'ë. Bötja', zoa' ni quië uslá' lequë'. Gда na'a, gsöla'a li' luyú Egipto."

³⁵'Zal-le guluca'në' lë' ca'z bönni' uládz queë'ë Moisés, gulané': "¿Núzxaté buzóa li' gna bé'nu' netu', len cuequi xbeynu' le runtu?!", Dios bsölë'ë lë' quië gaquë' bönni' uná bë', len bönni' ruslá, ca na' gudxë' Moisés gbaz la'y na' queë'ë Dios, buluí' lahuë' lu yag yötsi'dau' regui ga na' zoë'. ³⁶Moisés ni bubijë' luyú Egipto bönni' uládz queëru', guc cni gdöd benë' le glun ga gulubani bunách ni', len le tac bë' benë' luyú ni!. Lézca' cni benë' lu nis zxön nazí' lei Nis Xna. Cni benë' lauquë' gdu ca choa' iz lu latj ca'z. ³⁷Léczë' Moisés na' gudxë' bunách Israel ni', gnë': "Xanru' Dios gsölë'ë queëli' bönni' galjë' ladji' dza queëli', gaquë' bönni' gu'ë didza' uláz queë'ë Dios. Gsölë'ë lë' queëli' ca na' bsölë'ë neda!. Léczë' run bayúdx uzé nagli'në'." ³⁸Lézca' léczë' Moisés na' gzóalenë' bunách nudubgac queë'ë Dios lu latj ca'z, ati' bdzagüë' lë' gbaz la'y queë'ë Dios, nu na' bë'len lë' didza' lu gui'a Sinaí na!. Gzóalenë' xuz xtau'ru' Moisés, ati' Dios budödë' lu në'ë zxba la'y queë', le rui' didza' ca gac la'del-li' yöl-la' na'bán bunách, ati' zxba ni budödë' Moisés lu na'gac xzi'n xsoaquë' ga rdxintë queëru' rë'u.

³⁹Cutu glë'nnë' xuz xtau'ru' lunë' ca rna xtidzë'ë Moisés, san guluzöe' lë' tsla'll, len glë'nnë' tshuojquë' luyú Egipto. ⁴⁰Cati' ni' zoë' lu gui'a Sinaí na' Moisés, lequë' glë' Aarón, böchë'ë Moisés

na', gulané': "Ré'nitu' gunu' yugu' dios queëtu', bdau' guiøj bdau' yag, quië la'nör lautu!. Cutu nözitu' bi guc queë'ë Moisés, bönni' na' nubijë' netu' luyú Egipto." ⁴¹Ni'r glunë' tu bdau' oro le nac ca tu bëdxdau', ati' guludöcdë'-ba' bö'cu' zxíla'dau', len gulagu'quë'-ba' lau bdau' oro na', ati' glunë' lni lau bdau' na' nunquë!. ⁴²Qui lë ni na' buca'në' lequë'ë Dios len bubij ladxë'ë lequë!. Ni'r gulayíj ládxí'quë' le ta'yép luzxbá. Ca nac lë ni nayúj lu guich le gulané' bönni' glu'ë didza' uláz queë'ë Dios, rna:

Lbi'ilí', bunách Israel,
¿Naru' glú'gaactsali'-ba' quia'
neda' böa' bëdx ni'
Budódigacli'-ba' len
buzégui'gacli'-ba',
Lë na' benli' lu latj ca'z gdu ca
choa' iz?

⁴³Cutu glú'gacli'-ba' quia' neda', San bial'lí' nich qui Moloc, bdau'
guiój queëli'.

Bia'lí' ca' tu le nac ca bólj
luzxbá nazí' lei Refán,
Lë na' buzoali' ca Dios queëli'.
Yugu' bdau' guiój bdau' yag ni,
La' lbi'izli' benli' quië gyij
ládxí'lí' leygac.

Qui lë ni na', ubija' lbi'ilí' lu
xyuli',
Gchë'a lbi'ilí' zi'tu'r ga dë luyú
Babilonia.

⁴⁴'Cati' ni' gulacu'ë xuz xtau'ru'
lu latj ca'z, guta' quequë' yu'u lari'
ga glun chi'ë zxba queë'ë Dios, lë
na' nac bë' zóalenë' lequë'ë Dios.
Glunë' yu'u lari' na' ca na' gna
bé'inë' Moisés Dios, cati' ni' gudxë'
lë' gunë' lei ca nac lë na' blé'inë',
le bului'inë' lë' Dios lu gui'a ni'!

45 Lézca' guludödë' yu'u lari' na' lu na'quë! zxi'nquë! ga bdxintë dza ni' glu'ë lei luyú ni xuz xtau'ru!, cati' ni' dzaguë! lequeë! Josué, ati' gulagüë! xyugac bunách gza'a, nup ni' bulaguë! Dios lauquë! xuz xtau'ru!. Cni glunë! zian iz ga bdxintë dza zoë! David. **46** Bdzag ladxë! Dios na' Dios, ati' lë! gnabnë! Dios gu'ë lë! latj gunë! tu yu'u ga soë! Dios queë! Jacob. **47** Cutu bë! lë! latj Dios, san benë! yu'u queë! Dios Salomón, zxi'në! David na!. **48** Cni benë! zal-la' cutu zoë! Dios, Nu nactér blau, lu gdau' nungac bunách. Ca nac lë ni gnë! bönni! bë! didza' uláz queë! Dios, gnë!:

49 Yehua' yubá nac ga rö'a rna bë! Ati' yödzlyú nac xlibi ni'a.

Rnë! Xanru!: “Naru' gúntsali' lidxa?!”

“Naru' zoatsa latj ga ral-la' uzí! ladxa'a?

50 “Naru' clég len na'cza! bena' yúgu'të lë ni?”

51 Ni'r gudxë! bönni! gdau' ta'bequi xbey na! Esteban, gnë! —Lbi'ilí!, bönni! zid, cutu bi ryaz icj nagli!. Nazíd icj ládzi'dau'ilí! ca rac quegac bunách cunún'bë'gac Dios. Rdá'baga'teczli'-në! Dios Bö! La'y. Ca na' glunë! xuz xtau'li!, runli! ca! lbi'ilí!. **52** Gulabía ládzi'quë! yúgu'të bönni! ni' glu'ë didza' uláz queë! Dios xuz xtau'li! na!. Lézca' guludödcde! bönni! ni' gulaguíxjö! zí'al ca ral-la' guidë! Cristo, Bönni! Tsahui!, ati' na'a, cati' ni' bdxinë! Bönni! Tsahui! na!, lbi'iczli' budödli'-në! lu na'quë! bönni! guludöddë! Lë! **53** Lbi'iczli' dë lu na'li! zxba queë! Dios, lë na' guludödë! lu na'quë! xuz xtau'li!

yugu' gbaz la'y queë! Dios, san cutu runli! ca rna.

Tu'döddë! Esteban

54 Cati' gulayönnë! didza' ni bönni! gdau' ta'bequi xbey na!, gulaléytsquinë! Esteban, ati' lu yöl-la' rley quequë! lë! gulutíl-l láyi'quë!. **55** Ni'r buyúë! luzxbál Esteban na!, zóalenë! lë! Dios Bö! La'y, ati' blé'inë! latj yení! ga zoë! Dios lenca' Jesús, zuinë! cuit lë! yubél Dios ga náctérë! blau. **56** Ni'r gnë!:

—Gul-yutsca!. Rlé'ida' nayálj luzxbá, ati' zuinë! cuit lë! yubél Dios Bönni! Nuhuöaqueë! Gdu Bunách.

57 Ni'r guluséyj nagquë! bönni! gdau' ta'bequi xbey na!, ati' gulabödxyë! zidzj, len tsazxón gulabía di'ë lë!. **58** Gulubijë! lë! ni'l ra' yödz na!, ati' ni' gululadxë! lë! guiöj. Yugu' bönni! ni' tunë! lna' lau le tu'quíë! Esteban gulucu'ë lari' ta'xóá yenquë! xni'ë bönni! lë! Saulo cati' ni' gululadxë! Esteban guiöj.

59 Cati' ni' tu'ladxë! Esteban guiöj, lë! bulidzë! Dios, gnë!:

—Xana! Jesús. Buzí! bö! naccza!.

60 Ni'r byechueë!, buzechu zxibë!, len bë! zidzj didza!, gnë!:

—Xan. Cutu uspagu'u lequeë! dul-la' ni.

Cati' budx bë! didza' ni, guttë!.

Saulo rbia ladxë! bunách queë! Cristo

8 ¹⁻³ Saulo benë! tsazxón bönni! ni' guludöddë! Esteban.

La' ni'z glua'quë! Esteban bönni! ta'yíj ládzi'quë! Dios, ati' yajcáchi'quë! lë!. Szxöni gulabödxë! queë!.

Dza na' szxöni gulabía ládxí'quë' bunách queë' Cristo nacuá' Jerusalén bönni' judío cuta'yejlé'. Lëzca' gdxia ladxe'ë bunách queë' Cristo Saulo. Gyazië' gap nac lu yu'u quequë', ati' gxzönë' yugu' bönni' len ngul, glu'ë lequë' lidx guia.

Ni'r glaslas gdu luyú Judea len luyú Samaria yelati'z cuguluhuöté bunách queë' Cristo, ati' guluga'në' Jerusalén légaczë' gbaz na' nasölë'ë Cristo.

Rac Iban qui didza' dxi'a luyú Samaria

⁴Yjaquë' yúgu'të latj bönni' na' glásiasië', ati' glunë' lban qui didza' dxi'a. ⁵Ni'r gyijé' luyú Samaria Felipe, bönni' dzaguë' nup na' glaslas, ati' ni' benë' lban ca nac queë' Cristo. ⁶Guludúb bunách ni', ati' gdu ládxí'quë' guluzé nagquë' didza' ru'ë Felipe na', le gulayönnë' xtidzë'ë len gulalé'inë' le tac bë' runë'. ⁷Cni guc, le benë' ga gulurúj zian bö' xöhui' yu'ugac bunách, ta'bödxya'a zidzj, ati' guluhuöac zian nup te'i huë' nacu'n bin len nup cuta'zá'. ⁸Cni guc, guludziji bunách yödz ni'.

⁹Zoë' ni' Simón, bönni' zi'al guquë' bönni' udzá' unë ya'a lu yödz na', len gxzi' yé'inë' bunách Samaria na', gnë' lëczë' naquë' bönni' náctërë' zxöñ. ¹⁰Guluzëtsca naggac bönni' ni yúgu'të bunách, ga rguel-la' yugu' bönni' ca'z ga rdxintë yugu' bönni' blau, gulané': "Bönni' ni, dë lu në'ë yöl-la' huac zxöñ queë' Dios." ¹¹Cni guc, glunë' lë' ba la'n, le xtsey nazí' yé'inë' lequë' len yöl-la' udzá' unë ya'a queë'.

¹²Cati' gulayejlë'ë lban runë' Felipe qui didza' dxi'a ca rna bë'ë Dios len ca nac queë' Jesucristo, ni'r guladilë' nis, bönni' len ngul. ¹³Ni'r gyejlë'ë ca' Simón na', len bdilë' nis, ati' gdálenteczë' tsazxón Felipe na'. Cati' blé'inë' yugu' yöl-la' huac zxöñ len le tac bë' runë' Felipe, bubannë' Simón na'.

¹⁴Cati' gulayönnë' ca guc lë ni gbaz na' nasölë'ë Cristo nacu'ë Jerusalén, chnazí' lu na'gac xtidzë'ë Dios bunách luyú Samaria, ni'r gulasölë'ë ni' Pedro len Juan. ¹⁵Cati' guladxinë' ni' Pedro len Juan na', gululidzë' Dios uláz quegac bunách ni' ta'yejlé' Cristo quië dusóalenë' lequë' Dios Bö' La'y. ¹⁶Ga bdxintë dza na', cutu rdxíninë' quequë' Dios Bö' La'y. Nadílgaczë' nis quië lacquë' tuz len Xanru' Jesús. ¹⁷Ni'r gulaxóa na'quë' bunách Samaria na' Pedro len Juan na'. Gululidzë' Dios, ati' dusóalenë' lequë' Dios Bö' La'y.

¹⁸Cati' blé'inë' Simón, bönni' udzá' na', le guc cati' gulaxóa na'quë' bunách ni' gbaz na' nasölë'ë Cristo, dusóalenë' lequë' Dios Bö' La'y, gu'nnë' quizxjë' lequë' dumí, ¹⁹rë' lequë':

—Benn ca' quia' yöl-la' huac ni, quië cati' gxoa na'a nútítëz bunách, dusóalenë' nu na' Dios Bö' La'y.

²⁰Ni'r gudxë' lë' Pedro, rnë':

—Nit tsazxón len li' dumí qui', le ráquinu' len dumí gdél-li'nu' yöl-la' huac queë' Dios. ²¹Cutu nacu' Isaca' gutsu'u lë ni, le cunác dxi'a icj ládxí'da'u lahuë' Dios. ²²Bubí'i ladxu'u ca nac huia'dö' ni runu', len gúta'yu lahuë' Dios, nazx ca' unít lahuë' li' ca nac lë ni rza' ladxu'u. ²³Rlé'ida' nabagu'u zxguia' len nadzunu' lu yal-lj qui tu' xöhui'.

24 Ni'r bubí'ë didza' Simón na', rë' lequé'!

—Gul-lidzë' Dios, gáta'yuli' lahuë' Xanru' ni'a quia' cui gac quia' nitú lë na' chgnali'.

25 Cati' budx glunë' lna' lau queë' Cristo lu yödz ni' Pedro len Juan na', len gulaguíxjö'ë xtidzë'ë Dios, glunë' ca' lban qui didza' dxi'a gap nacuá' zian ladzquë' bönni' Samaria, ati' gdöd ni' yhuöjquë' Jerusalén.

Felipe len bönni' Etiopía

26 Ni'r bé'lenë' Felipe didza' gbaz la'y queë' Xanru', gudxë' lë':

—Gyas len gyeaj zaca' ga rdöd gbidz beo' ziag, gdxinu' ga ni' rla'a nöz zeaj Jerusalén zeajtë yödz Gaza, nöz na' rdöd lu latj ca'z.

27 Ni'r gyu'ë nöz Felipe na', zijië'. La' nöz ni' yajtsaguë' bönni' Etiopía, naquë' bönni' huödx. Luyú Etiopía naquë' blau launu Candace, ngul rna bél'nu bunách Etiopía na', len yu'u lu në'ë yúgu'të yöl-la' tsahui' queënu dzö' lidxnu. Gyijë' Jerusalén bönni' ni quië gyij ladzë'ë Dios. **28** Na'a, zhuöjë' ladzë', rö'ë lu carreta queë', len rulabë' le nayúj lu guich ca gnë' Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios. **29** Ni'r Dios Bö' La'y gudxë' Felipe na':

—Gbiga' ga zeaj carreta na', len gyeajlen lei.

30 Cati' chgbiguë'ë ni' Felipe, byönnë' ru'ë didza' bönni' huödx na', rulabë' le nayúj lu guich ca gnë' Isaías, ati' gudxë' lë':

—¿Naru' réjni'nu' lë na' rulabu'?

31 Bubí'ë didza' bönni' Etiopía na', gnë':

—¿Nacx gac tséjni'da' chqui' nutu nu zoa uzejni'lì neda'?

Ni'r gúta'yuë' lahuë' Felipe cuenë' len cõ'lenë' lë' tsazxöñ lu carreta na'!

32 Lë na' nayúj lu guich rulabë', rna cni:

Ca bö'cu' zxíla'dau', Gulaché'ë Lë' quië ludöddë' Lë', Len ca bö'cu' zxíla'dau', Cutu rnëba' cati' nu rchugu lítsa'ba', Ca' benë' Lë', cutu bsalj ru'ë gnë'.

33 Guluca'në' Lë' ca'z,

Len cutu glu'ë latj nu cuequi xbei Lë'.

¿Nuzxa caz gac quixjö' zxguia' nabága'gac bunách uládz queë'?

La' légaczë' guludöddë' Lë'.

34 Gnabnë' Felipe bönni' huödx na', rë' lë':

—Rátá'yua' lau' quíxjöi'nu' neda'. ¿Nuzxa qui gnë' cni bönni' na' bë'ë didza' uláz queë' Dios? ¿Naru' queëczë', o qui nu yubl?

35 Ni'r la' didza' niz bguel-lë'ë Felipe, gdíxjöi'në' lë' didza' dxi'a ca nac queë' Jesús. **36** Cati' ni' yu'uquë' nöz zjaquë', guladxinë' ga dë nis, ati' rë' Felipe bönni' huödx na', rnë':

—Byutsca!. Ni dë nis. ¿Naru' huactsa gdila' nis?

37 Felipe gudxë' lë':

—Chqui' réjlë'u gdu ladxu'u, huac gdilu' nis.

Lë' bubí'ë didza', rnë':

—Réjlë'a Jesucristo, naquë' Zxi'në' Dios.

38 Ni'r benë' ga gzoa dxiz carreta queë' na', ati' guluhuötjë' groptë', yajtsazquë' lu nis. Ni'r Felipe buquilë' bönni' huödx na' nis.

39 Cati' gururujë' lu nis, buché'ë

Felipe Dios Bö' La'y, ati' cutur blé'iné! lë' bönni' huödx na'. Ni'r buguel-lë'ë xnözë', zhuöjë' rudzijnë'. ⁴⁰Cati' chráquibe'iné! Felipe, zoë' lu yödz Azoto. Gdödë' yúgu'të yödz ni', ati' benë' lban qui didza' dxi'a, ga bdxintë' yödz Cesarea.

Saulo ruhuöaque' queë' Cristo

9 Ni' ruzeynë' ba nadx nup ta'yejlë' Xanru' Saulo, gu'nnë' gdöcdë' lequë'. Quië gunë' cni bdxinë' lahuë' bxuz blau ²len gnabnë' lë' guich uná bë' le tsju'ë lauquë' bönni' uná bë' quegac yu'u gap tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío nacu'lë Damasco, ati' chqui' utsajxaquë'ë ni' yugu' bönni' len ngul ta'yejlë'ë Jesús, gac gchë'ë lequë' nadzunquë' lu yödz Jerusalén. ³Tsal ni' yu'uquë' nöz Saulo len nup nacua'lén lë', zjaquë', len cati' chzoa la'dxinë' Damasco, tu tsalz buzeni'tsca yení' za' luxxbá, le buzení' ga ni' zjaquë'. ⁴Ni'r gdzö'lë' lyu Saulo, len byönnë' chi'i nu rë lë': —Saulo, Saulo, ¿bizz quië rbia ladxu'u neda?

⁵Gnabnë' Lë' Saulo, gnë': —¿Nuzxa li', Xan?
Lë' gnë': —Neda' Jesús, nu rbia ladxu'u. Run zi' cuinu', rdá'bagu'u neda'. Rac quiu' ca na' rac queëba' bëdx, run zi' cuinba' rchégü'ba' yag tuchi' tundë'-ba' zi'. ⁶Ni'r gzxiztsquë', gúdxinë' Saulo, gnë': —Xan, ¿bizza rë'nnu' guna'? Xanru' gudxë' lë': —Gyas len gyaz lu yödz, ati' ni' gsöla'a quiu' nu guië li' le ral-la' gunu'.

⁷Gládxinë' bönni' na' zjáclenë' Saulo, le gulayönnë' chi'i na', zal-le nutu nu gugalé'inë'. ⁸Ni'r böasë' luyú Saulo, len cati' gxa' yöj lahuë', cutu ca' rlé'inë'. Qui lë ni na' gulaguel-lë'ë në'lë, len gulaché'ë lë' Damasco. ⁹Gzoë' ni' tsonn dza nachúl lahuë', len cutu bi güi' gdahuë'.

¹⁰Zoë' ca' Damasco Ananías, bönni' rejlé'ë Cristo, ati' Xanru' bulu'í lahuë' ga zoë' ca tu lu yël bëchcál, len gudxë' lë':

—Ananías.

Lë' bubí'ë didza', gnë':

—Ni zoa', Xan.

¹¹Xanru' gudxë' lë':

—Gyas, len gyeaj ga nac la' nöz na' nazí' lei Nöz Li, ati' lu yu'u lidxë' Judas gnab didza' queë' Saulo, bönni' Tarso. Lu yu'u na' rulidzë' Dios. ¹²Chble'inë' bönni' ni ca tu lu yël bëchcál zë'ë tsazië' ga zoë' bönni' lë' Ananías, len gxoa në'ë lë' quië huöalj yöj lahuë'.

¹³Ni'r bubí'ë didza' Ananías, rë' Lë':

—Xan, zian nup chgulaguixjöi' neda' ca runë' bönni' ni, zian le nac dö' nu'ë le benë' quegac bunách ta'yejlë' Li', nacu'ë Jerusalén. ¹⁴Zë'ë ca' ni, dë lu në'ë uláz quequë' bxuz uná bë' sönë' yúgu'të nup tu'lídz Dios len lau' Li'.

¹⁵Ni'r Xanru' rë' Ananías na', rnë':

—Gyeaj, le gröczal' neda' bönni' ni quië gunë' lban ca nac quia' laugac bunách gza'a, len lauquë' bönni' ta'ná bë'iné' lequë', lenca' laugac bunách Israel. ¹⁶Ulu'ida' lë' le zian le saca' quië' uláz quia' neda', gunë' xchina'.

¹⁷Ni'r gyijë' ni' Ananías, ati' gyazië' yu'u len bxoa në'ë Saulo, rë' lë':

—Böcha'a Saulo, Xanru' Jesúś, Nu na' buluí' lahui la' nöz ga ni' za'u, bsölë'ë neda' quië huöalj yöj lau' len dusóalenë' li' Dios Bö' La'y.

¹⁸La' ni'z gulaguíndj lu yöj lahuë' le nac ca xlácula' ból, ati' la' böaljtë yöj lahuë'. Ni'r gyasë' Saulo, len bdilë' ni' gdahuë' len böac ladxë'ë. Ca chop tsonn dza gzóalenë' bönni' ta'yejlë'ë Cristo nacu'ë Damasco.

Runë' Iban Saulo lu yödz Damasco

²⁰La' gzu lautë' Saulo runë' Iban queë' Cristo gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios bönni' judío, rnë':

—Jesúscz naquë' Zxi'në' Dios.

²¹Gulubannë' yúgu'të bönni' ni' ta'yönnë' lë', ta'në':

—¿Naru' clég bönni' ni bönni' na' busnitië' nup nacuá' Jerusalén, tu'lídz Dios lu lë' Jesúś? Quië gunë' cni bidë' ca' ni quië gchë'ë lequë' nadzunquë' lauquë' bxuz uná bë'.

²²Bdipr ladxë'ë Saulo, len benë' ga gulabö'ë bagu'i bönni' judío nacu'ë Damasco, bului'inë' lequë' Jesúscz naquë' Cristo, bönni' na' tunë' löz duná bë'inë' lequë'.

Rulé' Saulo lu na'quë' bönni' judío

²³Cati' chgdöd zian dza, glun xtídza'quë' bönni' judío ni' ludöddë' Saulo. ²⁴Rël len të dza gulabö'ë nisië' lë' bönni' judío ga nu ryaz zö'ö run chi'i yödz na' quië ludöddë' lë', san gúquibe'inë' Saulo le të'nnë' lunë' queë'. ²⁵Ni'r gulaguel-lë'ë Saulo chhdzö'l bönni' ta'yejlë'ë Cristo, ati' gulaguë' lë' tu lu bdö'a zxön naga' du, len guluzötjë' lë' ni'l lu zö'ö run chi'i yödz na'!

Rudxinë' Saulo Jerusalén

²⁶Cati' budxinë' Saulo Jerusalén, gu'nnë' tsjenë' tsazxón bönni' ni' ta'yejlë'ë Cristo, san gládxinë' lë' yúgu'të', le cuta'yejlë'ë rejlé'ë Cristo Saulo na!. ²⁷Ni'r gdel-lë'ë Saulo Bernabé, len bchë'ë lë' ga na' nacu'ë gbaz nasölë'ë Cristo. Gdixjöi'në' lequë' ca na' guc queë' Saulo, blé'linë' Xanru' la' nöz, ati' bë'lenë' lë' didza' Xanru'cz, len ca na' benë' Saulo lu yödz Damasco, len yöl-la' rugu ladxi' benë' Iban ca nac queë' Jesúś.

²⁸Ni'r gzóalenë' lequë' Saulo lu yödz Jerusalén, ati' gdálenë' lequë'. ²⁹Lu yöl-la' rugu ladxi' benë' Iban Saulo ca nac queë' Xanru', len gdíl-lenë' didza' bönni' judío tu'ë didza' griego, ati' lequë' gulazú gulabö'ë ludöddë' lë'. ³⁰Cati' gláquibe'inë' lë ni böchíru' ta'yejlë'ë Cristo, gulaché'ë Saulo lu yödz Cesarea, ati' gulasölë'ë lë' Tarso, le nac ladzë' Saulo.

³¹Ni'r guc dxi'a quegac yúgu'të cö' bunách queë' Cristo, nacuá' gdu luyú Judea, len luyú Galilea, len luyú Samaria, ati' guladíp láxzi'quë'. Gulacu'ë lu yöl-la' radxi quequë' Xanru', ati' gulayanë' le gúclenë' lequë' Dios Bö' La'y.

Pedro ruúnë' Eneas

³²Yetú le guc, cati' yajyúë' yugu' böchíru' Pedro, bdxinë' ga nacu'ë bönni' ta'yejlë'ë Jesúś lu yödz Lida.

³³Yajxaquë'ë ni' bönni' lë' Eneas, chguc xunu' iz dë' ré'inë' nacu'në' bin. ³⁴Pedro gudxë' lë':

—Eneas, ruúnë' li' Jesucristo. Gyas len btub xta'u.

La' gyastë' Eneas na!. ³⁵Gulale'i lë' yúgu'të nup nacuá' yödz Lida, len

yödz Sarón, ati' guluhuöaque' queë'
Xanru', ta'yejlë' Lë'!

Ratnu Dorcas len rubannu

³⁶ Yetú ca' le guc, lu yödz Jope zoanu ngul réjle'nu Cristo, lënu Tabita, len ca nac didza' griego lënu Dorcas. Bennu zian le nacgac dxi'a len le taclen bunách yechi' ngul ni. ³⁷ Le guc dza ni', güi'inu Dorcas na' len gutnu. Gdöd gulaguibnu lënu, gulaguixjë'-nu tu lu yu'u ga nac buróp cuia. ³⁸ Le dë gal-la'z ga na' dë yödz Jope yödz Lida ga na' zoë' Pedro, gulayönnë' zoë' ni' Pedro bönni' Jope na' ta'yejlë' Cristo, ati' qui lë ni na' gulasölë' ga zoë' chopë' bönni', gláta'yue' lahuë', të' lë':

—Cutu tseynu' guidu' queëtu'.

³⁹ Ni'r la' gyastë' Pedro, zéajlenë' lequë'. Catí' bdxinë' ni', la' gulachë'të' lë' ga nac lu yu'u ga dënu ngul nat na!. Ni'r guludubnu gdu cuitië' ngul uzéb, ta'bödxnu len tu'lui'nu lë' lari' quequë' bönni' len ngul, yugu' le bennu Dorcas catí' ni' zóalennu lecnu. ⁴⁰ Ni'r bubijë' ni'l yúgu'të' nup nacuá' ni' Pedro, ati' buzechu zxibë', rulidzë' Dios. Ni'r bueycjë' ga dënu Dorcas na', gnë':

—Tabita, gyas.

La' buxa'të yój launu Dorcas. Catí' blé'inu-në' Pedro, la' gyástenu, grö'nú. ⁴¹ Gdel-lë' na'nú Pedro, buchisë'-nu. Ni'r bulidzë' bönni' na' ta'yejlë' Jesús, len yugu' ngul uzéb na', ati' buschinë'-nu lauquë' Dorcas na', nabannu. ⁴² Ca guc lë ni gzë didza' gdu lu yödz Jope, ati' gulayejlë' Xanru' bunách zian. ⁴³ Zian dza buga'në' Pedro yödz Jope na' lu yu'u lidxë' Simón, bönni' runë' tsahui' guid zxa bëdx.

Le benë' Pedro lidxë' Cornelio

10 Zoë' Cesarea bönni' lë'
Cornelio, nacu'ë lu në'ë tu
gayu'ë bönni' rjaquë' gdil-l, nazí'
laquë' Bönni' Italia Rjaquë' Gdil-l.
² Rej ladxë'ë Dios Cornelio na' len
rádxinë' Lë', ati' nungac lë' tsazxón
yúgu'të bunách nacuá' lidxë'. Dumí
zian runödzjë' le raclen bunách
yechi', len rulídzteczë' Dios. ³ Gdu
rdöd xhuö blé'inë' Cornelio ca tu lu
yél bëchcál, ryazië' ga zoë' gbaz la'y
queë' Dios, len rë' lë':

—Cornelio.

⁴ Gúdxinë' Cornelio. Buyúë' gbaz
la'y na', len gudxë' lë':

—¿Bizxa rnau', Xan?

Gudxë' lë' gbaz la'y na', rnë':

—Dios ryönnë' le rulidzu'-në', len
nözcznë' ca runu', ráclenu' bunách
yechi'. ⁵ Na'a, gsóla'cu'-në' bönni'
tsjaquë' yödz Jope tsajlidzquë'
bönni' lë' Simón, zoa yetú lë' Pedro.
⁶ Bönni' ni zoë' lidxë' bönni' runë'
tsahui' guid zxa bëdx. Bönni' ni,
lëzca' lë' Simón, ati' zoa lidxë' ra'
nis zxön. Pedro na' guië' li' le ral-la'
gunu'.

⁷ Catí' chbuzé'ë gbaz la'y na'
bé'lenë' lë' didza', bulidzë'-bi'
Cornelio chopbi' bi'i huen dxin
queë' len tuë' bönni' rijë' gdil-l
rej ladxë'ë Dios, dzaguë' bunách
nacuá' lidxë' Cornelio. ⁸ Catí' budx
gdíxjöi'në' lequë' yúgu'të le guc,
bsölë'ë lequë' yödz Jope.

⁹ Dza buróp, tsal ni' yu'uquë' nöz,
len ta'dxinë' gal-la' ga dë Jope
na', la' ni'z grenë' Pedro cju'u quië
ulidzë' Dios, ni' nac gdu huagbídz.
¹⁰ La' na'z rdunë' Pedro len gu'nnë'
gahuë', san tsal ni' tu'pé'ë queë',

blé'inë' le nac ca tu lu yël bëchcál.
11 Blé'inë' nayálj luzxbá len ruhuójt
 ga zoë' tu le nac ca lari' guitsa'
 zxön, naga' idáp la'a. **12** Lahui lari'
 na' dxiacba' böa' guixi' gza'a nacuá'
 tap ni'a na'cba', len böa' ta'yj lë'cba'
 lyu, len böa' zoa xilcbá!. **13** Ni'r
 byönnë' chi'i nu rë lë':

—Pedro, gyas. Bdödi-cba' len
 gdagu.

14 Bubi'ë didza' Pedro, rnë':

—Cutu, Xan. Gatga gdahua' le
 cural-la' gágutu' o le cunác dxi'a.

15 Le buróp lzu byönnë' chi'i nu na'
 gudx lë':

—Le nunë' dxi'a Dios, cutu gnau'
 qui: “Cunác dxi'a”.

16 Tsonn lzu guc cni, ati' ni'r la'
 buëpté luzxbá lari' zxön na!. **17** Tsal ni'
 rö'ë bagu'i Pedro, rza' ladxe'ë bizxa
 rë'ni gna lë na' blé'inë' ca tu lu yël
 bëchcál, guladxinë' ra' yu'u bönni'
 na' nasölë'ë lequë' Cornelio, ta'nabë'
 gazx zoa lidxe' Simón na!. **18** Cati'
 guladxinë' ni', gululidzë' nup nacuá'
 yu'u na', len gulanabnë' lequë' chqui'
 zoë' ni' bönni' lë' Simón, zoa yetú lë'
 Pedro. **19** Tsal ni' rza' ladxe'ë Pedro
 ca nac lë na' blé'inë', gudxe'ë lë' Dios
 Bö' La'y, gnë':

—Byutsca!. Chguladxinë' ni tsonné'
 bönni', tu'guiljë' li!. **20** Gyasch na'a.
 Bötj zxan yu'u. Cutu gac chop
 ladxu'u tséajlenu' lequë', le nasöla'a
 lequë' neda'.

21 Ni'r bötjë' Pedro zxan yu'u
 ga na' nacuë' bönni' na' nasölë'ë
 Cornelio, len gudxe'ë lequë':

—Neda' bönni' ruguiljli'. ¿Bizzxa
 huen za'lí' ni?

22 Gulubi'ë didza', të' lë':

—Nasölë'ë netu' Cornelio, bönni'
 nacuë' lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l.

Naquë' bönni' tsahui', len rádxinë'
 Dios. Tunë' ba la'n bönni' ni len
 nadxi'icnë' lë' yúgu'të bönni' judío.
 Yetú ca' le guc, bë'lenë' lë' didza'
 gbaz la'y queë' Dios, gudxe'ë lë'
 gsölë'ë nu dulídz li' guidu' lidxe'ë
 quië yönne' didza' gu'u.

23 Ni'r glu'ë lequë' lu yu'u
 Pedro len bë'ë ga la'cu'ë. Cati' za'
 ren' yetú dza, gyasë' Pedro, ati'
 gyéajlenë' lequë'. Glunë' lë' tsazxón
 la'quë' böchi'ru' nacu'ë Jope na'!

24 Dza bunn ni', guladxinë'
 Cesarea. Chzoë' rbözë' lequë'
 Cornelio, len chnutubë' lidxe'ë yugu'
 di'a dza queë', len yugu' böchi' lzë'ë
 nadxi'irnë'. **25** Cati' gyazië' Pedro
 lö'a, brujë' yu'u Cornelio, yajtsaguë'
 lë'. Byechuë' xni'ë Pedro len gyij
 ladxe'ë lë' ca runru' queë' Dioscz.

26 Pedro buchisë' lë', len gudxe'ë lë':
 —Gyas. Lëz bunách yödzlyú naca'
 ca nacu' li'.

27 Ni' tui'zë' ca' didza', gyaztë'
 yu'u Pedro, len yajxaquë'ë
 nudubgac ni' bunách zian. **28** Ni'r
 gudxe'ë lequë' Pedro, rnë':

—Lbi'ilí' nöñiczli' ca rna bë' zxba
 queë' Moisés, cural-la' gunë' bönni'
 judío tsazxón o tsázlenë' bönni'
 gza'a. Na'a, Dios bului'nië' neda'
 cutu ral-la' gnia' queë' nitúë' bönni'
 naquë' ca'z o cunaquë' dxi'a. **29** Qui
 lë ni na' cati' bulidzli' neda', la'
 bidtea', len cutu guc chop ladxa'a.
 Rnaba' na'a, ñbizx quië na' bulidzli'
 neda'?

30 Ni'r bubil'ë didza' Cornelio, gnë':

—Chguc tap dza ca hora zoaru'
 na'a, gdu rdöd xhuö, cati' ni' runa'
 gubás len rulidza'-në' Dios lu yu'u
 lidxa' ni, blé'ida'-bi' bi'l bönni'
 ra'bán nácubi' lari' ryëp yös yení',

duluí' laubi' neda!. ³¹Cni gudxbi' neda!: "Cornelio. Dios ryönnë! le rulidzu'-në!, len nöznë! ca runu', ráclenu' bunách yechi!. ³²Na'a, gsölu'u lu yödz Jope nu tsajlídz bönni' lë! Simón, zoa yetú lë! Pedro. Bönni' ni zoë! lidxë! bönni' runë! tsahui' guid zxa bëdx, len lë! ca' Simón. Zoa ra' nis zxön lidxë! bönni' ni. Cati' gwdxinë! ga zu! Pedro na', güí'lenë! li' didza!." ³³Cni guc, la' bsóla'tea' nu tsajtíl li!, ati' dxi'a benu' bidu' ga zoatu' ni. Qui lë ni na' zoatu' ni yúgu'tetu', nudubtu' lahuë! Dios quië uzé nagtu' yúgu'te le gna bé'inë! li' Dios gui'u netu'.

Didza' bë'ë Pedro lidxë! Cornelio

³⁴Ni'r gzu lahuë! Pedro ru'ë didza', rnë!:

—Le nactë réjni'da' na'a, cutu ruyuzë! yöl-la' rnëz quegac bunách Dios, san tuz nunë! rë'u. ³⁵Rdzag ladxe'ë bunách gdutë yödzlyú Dios, nup na' tadxi Lë! len tun le nac dxi'a. ³⁶Bsölë'ë xtidzë! Dios ga nacuá! bunách Israel, len bsölë'ë nu ben lban qui didza' dxi'a, le run ga rac dxi'a quegac bunách, lë na' bdxin queëru' lu në! Jesucristo. Lëczë! naquë! Xanru' yúgu'teru'. ³⁷Lbi'iczli' nözili' lë na' guc luyú Judea, le gzu lau guc luyú Galilea gdöd benë! lban Juan quië la'díl bunách nis. ³⁸Nözili' ca benë! Dios le guc queë! Jesú, bönni' Nazaret. Bsölë'ë queë! Dios Bö' La'y len yöl-la' huac queë! Nözili' ca na' gdë! Jesú, runë! le nac dxi'a, len ruúnë! yúgu'të nup gulazaca' gulaguí'i lu na' tu' xöhui!. Cni benë!, le gzóalenë! Lë! Dios. ³⁹Na'a, netu' runtu' lna' lau qui yúgu'të lë na' benë! Jesú

luyú Judea len lu yödz Jerusalén, len ca na' guc, guludöddë! Jesú, guludé'ë Lë! lë'i yag cruz. ⁴⁰Ni'r Dios buspanë! Lë! cati' guc tsonn dza natië!, len benë! ga buluí' lahuë! ga zoatu' netu!. ⁴¹Cutu buluí' lahuë! laugac yúgu'të bunách, san lautu' netu' buluí' lahuë!. Dios gröë! netu' dza ni'të quië guntu' lna' lau queë! Jesú, ati' güi' gdágulento' Lë! tsazxón gdöd bubanë! lu yöl-la' gut. ⁴²Gna bë'inë! netu' Dios guntu' lban laugac bunách, ati' runtu' lna' lau queë! Cristo, naquë! Nu buzoaczë! Dios quië cuequi xbeynë! nup nabangac len nup chnatgac. ⁴³Lëzca' glunë! lna' lau queë! Jesú yúgu'të bönni' glu'ë didza' uláz queë! Dios, gulané!: "Yúgu'të nup la'yejlë! Lë!, Dios unít lahuë! dul-la' nabága'quë! ni'a qui le benë! Lë!"

Dusóalenë! bunách gza'a Dios Bö' La'y

⁴⁴Ni' rui'zë! cni didza' Pedro, la' bdxintë! Dios Bö' La'y, dusóalenë! lequë!, yúgu'të nup ni' ta'yöni lban runë! Pedro. ⁴⁵Gulaná! badxë! bönni' judío ta'yejlë! Cristo, nup na' guladxín ni' tsazxón len Pedro, le dusóalenë! bunách ni' cunacgac judío Dios Bö' La'y, nasölë'ë Lë! Dios Xuz. ⁴⁶Cni glunë! le gulayönnë! tu'ë didza' yubl, len tunë! Dios zxön bönni' gza'a na!. ⁴⁷Ni'r bë'ë didza' Pedro, gnë!:

—¿Naru' huactsa nu gna be'i bunách ni cui la'díl nis? Nac bë' dusóalenë! lequë! Dios Bö' La'y, ca na' dusóalenë! ca' netu'.

⁴⁸Gna bë'ë Pedro la'dilë! nis le nazí! lu na'quë! lë! Xanru' Jesú. Ni'r gláta'yuë! lahuë! Pedro bönni'

ni' ugá'nlenë' lequë' ca chop tsonn dza.

Didza' bë'ë Pedro laugac bunách queë' Cristo nacu'ë Jerusalén

11 Gulayönnë' gbaz nasölë'ë Cristo len böchí'rú' nacu'ë luyú Judea ca na' gulazí' lu na'quë' xtidzë'ë Dios bönni' cunacquë' judío. ²Cati' budxinë' Pedro Jerusalén, guladíl-lenë' lë' didza' böchí'rú' judío. ³Glé' Pedro:

—¿Bizz quië yjítslenu' bönni' cunacquë' judío, len gdágulenu' lequë' tsazxón?

⁴Ni'r gzu lahuë' Pedro rguíxjöi'në' lequë' gdutë lë na' guc, ⁵rnë':

—Gzoa' lu yödz Jope, len cati' ni' rulidza'-në' Dios, blé'ida' ca tu lu yël bëchcál tu le bului'inë' neda' Dios. Blé'ida' böjt bruj luzxbá tu le nac ca lari' guitsa' zxön, naga' idáp la'a, ati' bdxin ga na' zoa!. ⁶Cati' ni' ruyúa' lei quië glé'ida' le dxia lahui, blé'igacda'-ba' böa' guixi' nacuá' tap ni'a na'cba', yugu' böa' guixi' snia', len böa' ta'yj lë'cba' lyu, len böa' zoa xilcba!. ⁷Byönda' ch'i nu gudx neda!: “Pedro, gyas. Bdödi-ba' len gdagu.” ⁸Ni'r gudxa'-në': “Cutu, Xan. Gatga gdahua' le cural-la' gágutu', o le cunác dxi'a.” ⁹Ni'r le buróp lzu bulídz neda' ch'i luzxbá na', gudx neda!: “Le nunë' dxi'a Dios, cutu gnau' qui: cunác dxi'a.” ¹⁰Tsonn lzu gac cni, ati' ni'r la' buëpte luzxbá gdutë lë na' blé'ida'. ¹¹La' ni'z guladxintë' ra' yu'u ga na' zoa' tsonné' bönni', narujqué' yödz Cesarea, nasölë'ë lequë' bönni' lë' Cornelio. Dudiljqué' neda!: “Gyeajlen lequë', cugác chop ladxu'u.” Lézca'

gulazá'lenë' neda' tsazxón izxoptë' böchí'rú' ni, gyeajtu' Cesarea ati' gyaztu' lidxë' bönni' zoë' ni!. ¹³Bönni' ni' gdíxjöi'në' netu' ca na' blé'inë', bdxinë' gbaz la'y queë' Dios lu yu'u lidxë'. Gzuinë' lahuë' len gudxë' lë'. “Na'a gsöla'cu'-në' bönni' tsjaquë' yödz Jope, tsajlidzquë' Simón, zoa yetú lë' Pedro. ¹⁴Bönni' na' güí'lénë' li' didza' nac gac uláu' li' len lulá ca' yúgu'të bunách nacuá' lidxu!” ¹⁵Cati' ni' gzu lahua' ruí'lena' lequë' didza', dusóalenë' lequë' Dios Bö' La'y ca na' dusóalenë' rë'u zí'atél. ¹⁶Ni'r yajneyda' didza' na' bë'ë Xanru', gnë': “Le nacté Juan buquilë' bunách nis lu nis, san lbi'ili', gac queëli' le ruluí'z yöl-la' rdil nis na', dusóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y.” ¹⁷Qui lë ni na', chqui' Dios bsölë'ë quequë' Dios Bö' La'y, la' tuz ca benë' queëru' rë'u réjlë'ru' Xanru' Jesucristo, cñúzzatë neda' gna bë'ida'-në' Dios?

¹⁸Ni'r, cati' gulayönnë' lë ni, gulacuá' dxië' len gulaguë' Dios yöl-la' ba, ta'në':

—Cni nac, Dios ru'ë ca' latj bönni' cunacquë' judío, tu'bí'i ládxí'quë' quië la'dél-li'në' yöl-la' na'bán gdu.

**Ta'yejlë'ë Cristo bönni'
nacu'ë Antioquía**

¹⁹Cati' ni' guludöddë' Esteban bönni' judío cuta'yejlë' len gulabá' ládxí'quë' yezica' bunách ta'yejlë' Cristo, guluzxúndj bunách ni len glaslas zian yödz luyú Fenicia len luyú Chipre len lu yödz Antioquía. Ni' glunë' lban qui xtidzë'ë Dios, san laugacz bunách judío. ²⁰Gulacuá'lenë' ca' lequë'

yugu' bönni' Chipre, len yugu'
bönni' Cirene, ati' bönni' ni, cati'
guladxinë' Antioquía, gluí'lénë' ca'
didza' yugu' bönni' gza'a, glunë'
lban lauqué' qui didza' dxi'a ca
nac queë' Xanru' Jesúس. ²¹Gzoalen
lequé' yöl-la' huac queë' Xanru', ati'
gulayejlë' Xanru' bunách zian, len
guluhuöác queë'.

²²Cati' bdxin didza' ca guc lë
ni, ati' gulayönnë' bönni' queë'
Cristo nacu'ë Jerusalén, gulasölë'ë
Bernabé tsijë' Antioquía na'.
²³Cati' bdxinë' Antioquía Bernabé,
blé'inë' le ruzá' ladxë'ë quequé'
Dios, ati' budzijnë'. Buchizië' icj
nagqué' la'dí'a'teczë' queë' Xanru'
gdu ládxi'quë'. ²⁴Naquë' tsahui'
Bernabé na' len gdu zóalenë' lë'
Dios Bö' La'y, len gdu ladxë'ë rejlé'ë
Cristo. Ni'a qui lban benë' Bernabé,
gulayejlë' Xanru' bunách zian lu
yödz na'.

²⁵Gdöd ni', gyijë' Bernabé yödz
Tarso, yajtiljë' Saulo. Cati' budzölnë'
lë', buchë'ë lë' Antioquía. ²⁶Gdu
ca tu iz gulacu'ë ni', tunë' tsazxón
bunách queë' Cristo, len tu'sédnë'
bunách zian. Lu yödz Antioquía na',
le zi'al lzu gulazí' laquë' bunách
queë' Cristo, nup ni' ta'yejlë' Lë'.

²⁷Dza ni' gularujë' Jerusalén,
yjaqué' Antioquía la'quë' bönni' tu'ë
didza' uláz queë' Dios. ²⁸Gzuinë'
Agabo, bönni' dzaguë' yugu' bönni'
na', len uláz queë' Dios Bö' La'y
buzéjni'në' lequé', gnë':

—Zi'a gac gbin gdutë yödzlyú.

Guc gbin na' cati' ni' rna bë'ë
Claudio, bönni' Roma. ²⁹Ni'r gulazí'
lu na'quë' bönni' ta'yejlë'ë Cristo
nacu'ë Antioquía la'sölë'ë tsca le
dëz qui queëquë', le gaclen böchi'ru'

nacu'ë luyú Judea. ³⁰Cni glunë',
ati' lë na' gulunödzjë', gulagu'ë
lu na'quë' Bernabé len Saulo quië
lu'ë lei lauqué' bönni' gul tun chi'ë
bunách queë' Cristo nacu'ë Judea.

Tu'döddë' Jacobo len
ta'gu'ë Pedro lidx guia

12 Dza na' benë' ga gulazönë'
la'quë' bönni' queë' Cristo
Herodes, bönni' rna bë'ë, quië
lusaca' zi'ë lequé'. ²Gna bë'inë'
bönni' guludöddë' Jacobo, böchë'ë
Juan. Glu'ë lë' guia tuchi!. ³Cati'
gúquibe'linë' Herodes guladzág
ládxi'quë' lë ni bönni' judío, benë'
ga gulazönë' ca' Pedro. Glac lë ni
dza ni' rac Iní cati' tahuë' yöt xtil
cunazí' xnë'i. ⁴Gdöd gulazönë'
Pedro, gulagu'ë lë' lidx guia, len
guludödë' lë' lu na'quë' tap cö'
bönni' rjaqué' gdil-l, nacu'ë tapë'
tu hueaj cö' na', quië lun chi'ë lë'.
Yu'u ladxë'ë Herodes ubijë' Pedro
laugac bunách töd Lni Pascua, Iní
na' tu'spanë' ca benë' Dios, bubijë'
bunách judío luyú Egipto. ⁵Cni
guc, nun chí'igacrë' Pedro lu yu'u
lidx guia na', san gululidztecz Dios
bunách queë' Cristo, ta'nabë' queë'
Pedro lahuë' Dios.

Rubijë' Pedro lidx guia Dios

⁶Cati' zi'a gdxin dza yu'u ladxë'ë
Herodes ubijë' Pedro lidx guia na',
la' dzö' ni'z dë' rasië' Pedro, len
nacu'ë chopë' bönni' rjaqué' gdil-l
cuit lë'ë Pedro na', núga'quë' lë'
chop du guia. Gulacu'ë ga nu ryaz
lidx guia na' yela'quë' bönni' rjaqué'
gdil-l tun chi'ë. ⁷Tu tsalz buluí'
lahuë' ni' gbaz la'y queë' Xanru', ati'
buzeni'tsca yení' lidx guia. Gdanë'

cuit lë'ë Pedro gbaz la'y na!, ati'
buspanë' lë' len gudxë' lë':

—Gyasch.

Ni'r guluhuédx du guia na' naga'
në'ë Pedro. ⁸Gudxë' lë' gbaz la'y na',
gnë':

—Bega' lë'u len bda' lölü'.

La' bentë' cni Pedro. Ni'r gudxë'
lë' gbaz la'y, rnë':

—Bxoa lari' yenu' len gda len
neda'.

⁹Burujë' Pedro, zéajlenë' gbaz la'y
na', san cutu ráquibe'inë' nacz le
runë' gbaz la'y na!. Gúquinë' yélz
rneyñë!. ¹⁰Cati' chguladödë' ga
nacu'ë bönni' zi'a len bönni' buróp
cö' bönni' na' rjaquë' gdil-l tun
chi'ë, guladxinë' ga zoa le náquini
guia nuséyj ga nu ryaz lidx guia na',
le rurúj la' nöz qui yödz. Ga nu ryaz
na', racz qui gyalj. Cati' gularujë'
ni', gulazé'ë ga rdzag yetúr nöz, ati'
ni' la' buláalentë' Pedro gbaz la'y
na!. ¹¹Ni'r ráquibe'inë' Pedro, ati' lu
icj ládxi'dau'zë' gnë':

—Na'a chnözda' le nactë bsölë'ë
Xanru' gbaz la'y queë', len buslé'
neda' lu në'ë Herodes, len lu
yúgu'të le glë'nnë' lunë' quia' bönni'
judío.

¹²Tsal ni' yu'ë nöz Pedro, rza'
ladxë'ë ca nac lë na' guc, ati'
bdxinë' lidxnu María, xna'bi' Juan,
bi'i na' zoa yetú labi' Marcos. Lu
yu'u ni nudubgac bunách zian
ta'yejlé' Cristo, tu'lidzë' Dios. ¹³Cati'
bulidzë' Pedro ra' yu'u lõ'a, brujbi'
bi'i ngul lëbi' Rode quië gnözibì'
nuzzxa na!. ¹⁴Cati' búnbe'bì' chi'ë
Pedro bi'i ngul ni, lu yöl-la' rudziji
queëbi' cutu bsaljbi' yu'u, san
jarélu'bì' böajbi' lu yu'u, yajtíxjöi'bì'
nup nacuá' ni', rnabi':

—Zoë' Pedro ra' yu'u.

¹⁵Ni'r glë' lëbi':

—Rchixi icju'.

Lëbi' tsutsur ben xtídfa'bi' nac cni.

Ni'r gulané':

—Clég lë!. Bxin queë' na'.

¹⁶Tsal na' cutu zoa dxíe' Pedro
rulidzë' nup nacuá' lu yu'u. Catí'
gulasaljë' yu'u, gulanitznë',
gulalé'inë' lë!. ¹⁷Ni'r bchis në'ë
Pedro quië la'cu'ë dxiz, ati'
gdíxjöi'në' lequë' ca bené' Xanru',
bubijë' lë' lidx guia. Ni'r gudxë'
lequë':

—Gul-tsajtixjöi'-cnë' ca' Jacobo
len yugu' bôchi'ru' ca na' guc.

Ni'r burujë' ni' Pedro, zijë' ga
yubl.

¹⁸Cati' za' rení' dza na', glunë'
rusbô' bönni' rjaquë' gdil-l nacx guc,
cutur yu'ë lidx guia Pedro. ¹⁹Ni'r
bsölë'ë Herodes nup tsajxi'gac
Pedro. Catí' cutu guludzölnë' lë',
gnabi yudxnë' bönni' na' rjaquë'
gdil-l glun chi'ë Pedro. Gdöd ni'
gna bë'inë' nup guludödi bönni' na'
rjaquë' gdil-l. Ni'r gzë'ë Herodes
luyú Judea, zijë' Cesarea, ati' ni'
buga'në'.

Ca gutië' Herodes

²⁰Dza ni'z rleyñë' Herodes bunách
yödz Tiro len Sidón. Zi'al gulasöla'
bunách lu xyue' Herodes na' le
byadzj quegac bunách lu xyugac
yödz Tiro len Sidón na', san le
rleyñë' lequë' Herodes, cutur bi
ta'sölë'ë quequë'. Ni'r glunë' tuz
bönni' Tiro len Sidón na' ati' glunë'
ga soë' Blasto uné quequë' lahuë'
Herodes na!. Naquë' Blasto na' huen
dxin nadél-li'në' latj blau lahuë'
Herodes. Glë'nnë' la'dxinë' lahuë'

Herodes bönni' Tiro len Sidón na', quië la'nabnë' lë' ugá'n tsahui' didza' bizxj quequë!. ²¹Ni'r bdxijë' bë' Herodes dza yönnë' lequë', ati' dza na' grölë' xlatjë' ga rbequi xbeynë' bi rac, nacuë' lari' zaca' ati' benë' lban lauquë!. ²²Ni'r gululidzë' zidzj bönni' na', ta'në':

—Clég bönni'z ni. Dioscz ni ru'ë didza'.

²³La' na'z la' bë'të' lë' gbaz la'y queë' Xanru' le buzi'ë lëczë' yöl-la' ba ral-la' gac queë' Dios. Ni'r grölë' bzuga' Herodes na', ati' gutië' le táguba' lë'.

²⁴Ni'r guc lban qui xtidzë'ë Xanru', ati' gulayán nup nazí' lu na'gac lei.

Le zi'al lzu rjenquë' Iban Bernabé len Saulo

²⁵Cati' chguludödë' dumí na' Bernabé len Saulo lu na'quë' bönni' gul tun chi'ë bunách queë' Cristo nacu'ë Jerusalén, guluzé'ë ni', yhuöjquë' Antioquia. Gulaché'ë-bi' ca' bi'l Juan, zoa yetú labi' Marcos.

13 Dza na'z gulacu'ë Antioquia bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios len bönni' tu'sednë' bunách, nútsa'quë' ladz bunách queë' Cristo lu yödz na!. Cni lëquë':

Bernabé,
Simón, (lë' ca' Niger),
Lucio, (bönni' Cirene),
Saulo,

Manaén, (bönni' na' gzxónlenë'
tsazxón Herodes, bönni' rna
bë'ë luyú Galilea).

²Tsal ni' nudubquë' queë' Xanru'
len tunë' gubás bönni' ni, gudxë'
lequë' Dios Bö' La'y, rnë':

—Gul-bíaj-quë' quizi quia'
Bernabé len Saulo quië tsjenquë'
dxin na' bulidza' lequë' lunë'.

³Budx glunë' gubás len gululidzë'
Dios, ni'r gulaxóa na'quë' chopë' ni,
len gulasölë'ë lequë'.

Tunë' lban luyú Chipre gbaz nasölë'ë Cristo

⁴Ni'r, yjaquë' yödz Seleucia Bernabé len Saulo, le bsölë'ë lequë' ni' Dios Bö' La'y, ati' ni' gulabenë' tu lë'i barco le bchë' lequë' ga nac tu luyú bidx lu nis zxön, nazí' lei Chipre. ⁵Cati' guladxinë' ni' lu yödz Salamina, ni' gulaguíxjö'ë xtidzë'ë Dios gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sedë' queë' Dios bönni' judío. Naché'quë'-bi' bi'i Juan quië gáclenbi' lequë'. ⁶Budx guladödë' gdu gap dë yödzdau' luyú bidx na' lu nis zxön, ni'r guladxinë' yödz Pafos. Ni' yajxácalquë' Barjesús, bönni' judío. Naquë' bönni' udzá' rzi' yë'ë, rnë' ru'ë didza' uláz queë' Dios. ⁷Bönni' ni dzaguë' Sergio Paulo, bönni' rejnl'i rna bë'ë. Bulidzë' Bernabé len Saulo bönni' rna bë'ë na', le rë'nnë' yönnë' xtidzë'ë Dios. ⁸Ni'r gdá'baguë'ë Bernabé len Saulo bönni' udzá' na', le gu'nnë' gunë' ga cu tsejlë'ë Dios bönni' rna bë'ë. Lë' ca' Elimas bönni' udzá' na', tsca nac xtílda'gac bunách gza'a. ⁹Ni'r buzóa tsutsu lahuë' Saulo, lë' ca' Pablo, gdu zóalenë' lë' Dios Bö' La'y, ruyúë' Elimas na' ¹⁰len rë' lë':

—Li', bönni' rzi' yë' len bönni'
huia'dö', nacu' ca zxi'ncz tu' xöhui'
len bönni' curle'i dxil'a yúgu'të le
nac tsahui'. ¿Naru' cuzúa dxitsu'
ca runu', rdá'bagu'u didza' tsahui'
queë' Xanru', len ruzagu'u xnöz nu
rë'ni tsejlë' Lë'? ¹¹Na'a, usaca' zi'ë
li' Xanru', ati' gchul lau', len cutu
glé'nu' gbidz nabáb dza.

La' bchultë lahuë! Elimas na', ati'
gdë! na'l ni'l, rguiljë! nuzzxa sön në'ë
gchë! lë!. ¹²Cati' blé'inë! lë na' guc
bönni' na' rna bë'ë, bubannë! ca nac
xtidzë'ë Xanru!, ati' gyejlë'ë Cristo.

Le glunë! Pablo len Bernabé lu yödz Antioquía luyú Pisdia

¹³Ni'r guluzé'ë yödz Pafos na'
Pablo len bönni' dzagquë! lë!,
nacu'ë tu lë'i barco, ati' guladxinë'
yödz Perge luyú Panfilia. Lu
yödz na' bulá'lenbi' lequë! bi'i
Juan, böajbi' Jerusalén. ¹⁴Gdöd
ni' guluzé'ë Perge na', yjaquë'
Antioquía luyú Pisdia. Lu yödz na',
cati' ni' nac dza la'y quequë! bönni'
judío, gulayazië! lu yu'u ga tu'dubë'
tu'sédë' queë! Dios, ati' lu yu'u
na' gulabö'ë. ¹⁵Ni'r bulabë' guich
ga nayúj zxba queë! Dios bönni'
zoë! ni', lenca! le nayúj lu guich
ca gulané! bönni' glu'ë didza! uláz
queë! Dios. Gdöd ni' gulasölë'ë nu
yjödx Saulo len Bernabé bönni' uná
bë' qui yu'u na', gnë!:

—Lbi'ili', bôchi'tu'. Chqui' ral-la' bi
gnali' le uzejni'i netu', gul-në'.

¹⁶Ni'r gyasë! Pablo, len bchis në'ë
quië la'cu'ë dxiz, gnë!:

—Gul-zé nagli' le gyépa' lbi'ili',
bönni' Israel, len lbi'ili', nul-li'
rádxili'-në! Dios. ¹⁷Xanru' Dios,
Nu ta'yíj ládxigac bunách Israel,
gröczé! xuz xtau'ru' len benë! ga
gulayantsquë! cati' ni' nacquë'
bönni' zi'tu' luyú Egipto. Len yöl-la'
huac zxön queë! bubijë! lequë'
luyú ni!. ¹⁸Gdu choa' iz bia' blenë'
quequë! Dios cati' ni' guladé! gdu
luyú bidx lu latj ca'z. ¹⁹Cati' budx
busnitië! gadx cö! yödz gulacuá'
luyú Canaán, bunödzjë! quequë'

xuz xtau'ru' xyugac bunách ni'!

²⁰Gdöd ni', le guc gdu ca tap gayuá'
yu chiún iz, Dios bucu'ë quequë'
bönni' glequi xbeynë! lequë! ga
bdxitnë zoë! Samuel, bönni' bë'ë
didza! uláz queë! Dios. ²¹Ni'r
gulanabë! lahuë! Dios uzóë! quequë'
bönni' gna bë'ë, ati' Dios buzóë'
quequë! Saúl, zxi'në! Cis, nababë'
di'a dza queë! Benjamín. Gdu ca
choa' iz gna bél'inë! lequë! Saúl
na!. ²²Gdöd ni' Dios gduë! Saúl na',
ati' buzóë! quequë! David quië gna
bë'ë. Dios benë! Ina' lau queë! David
ni, gnë!: "Nözda' runë! le rdzag
ladxa'a David, zxi'në! Isaí, len gunë'
yúgu'të le rë'nda' neda!". ²³Ladj
zxi'n xsoë! David ni, Dios benë! ga
guljë! Jesúz quië uslë' bunách Israel,
ca na' zí'atël gzxi' lu në'ë Dios gunë!.
²⁴Zi'al cati' zi'a glë'ë Jesúz, benë!
lban Juan laugac yúgu'të bunách
Israel quië lubí'i ládxigac len la'díl
nis bunách ni!. ²⁵Cati' ni' chzoa udx
gunë! lban Juan na', gnë!: "¿Nuzzxa
ráquil' naca' neda'? Cutu naca'
Cristo, bönni' na' ral-la' guidë!. Na'a,
gul-yutsca!. Chza' gal-la' gdixinë! ga
zoa' ni bönni' na', ati' neda' cutu
naca! lsaca' gleycja' lölë' nudé'ë."

²⁶Lbi'ili', böcha'a, yugu' zxi'n
xsoë! Abraham, len nul-li' zoali'
ni, rádxili'-në! Dios. Dioscz bsölë'ë
queëli' didza! ni quië ulali!. ²⁷Cutu
guluúnbë! Jesúz nup nacuá'
Jerusalén len bönni' ta'há bél'inë'
lequë!, len cutu gulayéjni'në! le
nayúj lu guich le gulané! bönni'
glu'ë didza! uláz queë! Dios, zal-la'
tu'labczé! yugu' didza! ni yugu' dza
la'y, san lu yöl-la' curejni'i quequë'
glunë! ga butság ca rna didza! ni
cati' ni' gulachuguë! queë! Jesúz

gatië!. ²⁸Zal-la' cutu budzöli le nabaguë'ë Jesús gatië!, gulanabë' lahuë! Pilato gna bë'inë! bönni! ludöddë! Lë!. ²⁹Cati' budx glunë! queë! yúgu'të le nayúj lu guich ca ral-la' gac queë!, guluzötjë! Lë! lë'i yag cruz len gulucachë'ë Lë! yeru ba. ³⁰Ni'r Dios buspanë! Lë! lu yöl-la' gut, ³¹ati' zian dza buluí' lahuë! Jesús laugac nup yjaclen Lë! tsazxón cati' ni' gzë'ë Galilea, bdxinë! Jerusalén. Na'a, tunë! Ina' lau queë! yugu' bönni! na' laugac bunäch.

³²Cni nac, lëzca' netu' ni rguíxjöi'tu' lbi'ili' didza' dxia' ca nac lë na' gxzi' lu në'ë Dios gunë! quequë! xuz xtau'rui!. ³³Lë na' gxzi' lu në'ë quequë! Dios, Lëczë! benë! ga butság queëru', nacru' zxi'n xsoaquë!. Cni benë! cati' buspanë! Jesús, guc ca na' nayúj lu guich ga zoa salmo buróp, le rna cni: "Li' nacu' Zxi'na!. Neda' buzoacza' Li!." ³⁴Ca nac na', Dios buspanë! Lë! lu yöl-la' gut cui nit le gya' gbanë!, Lëczë! Dios gnë! cni: "Gunna! queëli' le nacgac bica' ba gxzi' lu na'a lahuë! David." ³⁵Qui lë ni na' nayúj ca' lu guich, ga zoa yetú salmo, le rna cni: "Cutu gu'u latj uga'në! bönni! la'y quiu' ga nit le gya' gbanë!." ³⁶Le guc queë! David nac bë!. Gdöd benë! dxin laugac bunäch uládz queë!, ca na' gna bë'inë! lë' Dios, ni'r gutië! ati' gulaguë'ë lë' yeru ba ga nacu'ë xuz xtau'huë!, ati' gnit le gya' gbanë!. ³⁷Na'a, Jesús na', Dios buspanë! Lë!, ati' cutu gnit lu yeru ba le gya' gbanë!. ³⁸Lbi'ili', böcha'a, ral-la' gnözili' lë ni rguíxjöi'tu' lbi'ili!. Dios runít lahuë! lbi'ili' ca nac dul-la' nabága'li' ni'a

qui le benë! Jesús ni. ³⁹Na'a, Dios ruúnë! tsahui' yúgu'të nup ta'yejlë! Jesús, rugúü' yugu' dul-la' na' le cugúc ugúa zxba queë! Dios, le bë'ë Moisés. ⁴⁰Gul-gún chi'i cuinli' na'a cui gac queëli' le nayúj lu guich le gulanë! bönni! glu'ë didza' uláz queë! Dios, rna cni:

⁴¹Gul-yutsca', lbi'ili', bönni' cutún ba la'n.

Ubánili' san lu yöl-la' curejlë! queëli' gatli!.

Neda' guna' tu dxin dza ni zoali', Ati' zal-la' nu quixjöi' lbi'ili' le rulúi' dxin na', cutu ca' tséjlë'li!.

⁴²Cati' gulurujë! lu yu'u ga na' tu'dubë! tu'sëdë! queë! Dios bönni' judío Pablo len bönni' na' dzagquë! lë!, ni'r gláta'yu lauquë! bunäch ni' la'guíxjöi'në! lequë! yugu' lë ni cati' gdxin yetú dza la'y quequë!. ⁴³Cati' ni' gulurujë! lu yu'u na' bönni' nudubquë! ni', glunë! tsazxón Pablo len Bernabé zian bönni' judío len bönni' nahuöacquë! judío, bönni' ta'yíj ládx'i'quë! Dios. Chopë! ni gluí'lénë! lequë! didza', len gulusé'ë ládx'i'quë! quië lácteczë' tsutsu, lunë' löz le ruzá! ladxë'ë quequë! Dios.

⁴⁴Yexunu' gbidz ca' cati' bdxin yetú dza la'y quequë!, guludubë! yelati'z cuguluhuötä bunäch lu yödz na' quië la'yönnë! xtidzë'ë Dios.

⁴⁵Ni'r guluzzé'ë! bönni' judío cuta'yejlë!, cati' gulalé'ë! bunäch zian na', ati' gulané! qui didza' ru'ë Pablo, len guladá'baguë'ë lei. ⁴⁶Ni'r gdu lu yöl-la' rugu ladxi' quequë!, glë! yugu' bönni' judío na' Pablo len Bernabé, ta'né!:

—Ben bayúdx quíxjöi'tu' lbi'ili' zi'al xtidzë'ë Dios, san le ruca'nli'

ca'z didza' ni, len runi lbi'il'i cutu nacli' Isaca' gdél-li'li' yöl-la' na'bán gdu ni, qui lë ni na', na'a uyeajtu' ga nacuá' bunách gza'a.⁴⁷ Lézca' cni gna bé'inë' netu' Xanru' Dios guntu' lban queë' Cristo laugac bunách gza'a, nac ca rna didza' na' bë'ë Dios ca nac queë' Cristo, gnë':

Nuzóá' Li' quië gacu' yení'
quegac bunách gza'a,
Len gacu' Nu uslá bunách gdutë
yödzlyú.

⁴⁸Cati' gulayöni didza' ni bunách gza'a nacuá' ni', guludzijnë' len gulagu'ë Xanru' yöl-la' ba ni'a qui xtidzë'ë. Gulayejlë' Cristo yúgu'të nup ni' chnunë' quegac Dios gata' quegac yöl-la' na'bán gdu. ⁴⁹Cni guc, gzë xtidzë'ë Xanru', ati' gulayöni lei bunách yúgu'të yödz nacuá' luyú ni'. ⁵⁰Ni'r gulagú'u yöl-lë'ë yugu' bönni' blau qui yödz ni' bönni' judío cuta'yejlë' na' cui la'lé'inë' dxi'a Pablo len Bernabé. Lézca' cni gulagú'u yöl-lë'ë ngul blau ni' ta'yíj ládzi'nú Dios. Cni guc, glunë' ga gulabía ládzi'quë' Pablo len Bernabé, ati' gululaguë' chopë' ni ni'l lu xyuquë'. ⁵¹Ni'r guluquindjë' yu bëchtö da' lalabqué' Pablo len Bernabé le ruluí'i nagá'n zxguia' nabágac bunách lu yödz na', ati' yjaquë' lu yödz Iconio. ⁵²Guludzijnë' bönni' yödz Antioquia' na', bönni' ta'yejlë' Xanru', ati' gzóalenë' lequë' Dios Bö' La'y.

**Le glunë' Pablo len Bernabé
lu yödz Iconio**

14 Cati' guladxinë' Iconio
Pablo len Bernabé,
gulayazië' tsazxón lu yu'u ga
tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios bönni'

judío, ati' ni' glu'ë didza'. Cni guc, gulayejlë' Cristo zian bunách judío, lenca' zian bunách gza'a.² Ni'r gulagú'u yöl-lë'ë la'quë' bönni' gza'a bönni' judío cuta'yejlë', cui la'lé'inë' dxi'a bôchi'ru' ta'yejlë'ë Cristo. ³Le gulayejlë' Cristo bunách zian na', zian dza gulacu'ë ni' Pablo len Bernabé, ati' lu yöl-la' rugu ladxi' glu'ë xtidzë'ë Dios, le tu'zxöni ládzi'quë' Xanru'. Léczë' Xanru' bulu'ë nac gdutë li didza' tu'ë ca nac le ruzá' ladxë'ë quegac bunách Dios, le bë'ë latj glunë' le tac bë' len le tun ga tu'bani bunách. ⁴Ni'r gularúj chopl bunách lu yödz na'. La'quë' guladé'ë bönni' judío cuta'yejlë', ati' yela'quë' guladé'ë Bernabé len Pablo, gbaz na' nasölë'ë Cristo. ⁵Ni'r bönni' judío cuta'yejlë' na' len yugu' bönni' gza'a ni' glunë' tuz bönni' ta'ná bé'inë' lequë', ati' gularujë' quië lu'ë dö' quequë' gbaz na' nasölë'ë Cristo len luladxë' lequë' guiøj. ⁶Cati' táquibe'inë' lë ni Pablo len Bernabé, guluzzundjë' ni', yjaquë' yödz Listra len Derbe luyú Licaonia, ati' ni' guladödë' yúgu'të yödzdau' gdu zbi'il, ⁷gap ni' glunë' lban qui didza' dxi'a ca nac queë' Cristo.

Tu'ladxë' Pablo guiøj lu yödz Listra

⁸Lu yödz Listra zoë' bönni' curzé'ë. Rö'zë! ni' le curza'czë' cati' ni' guljë' len gatga gzë'i ni'ë. ⁹Ruzé nagüe' didza' ru'ë Pablo bönni' ni. Buyué' lë' Pablo len gúquibe'inë' rejlé'ë Cristo quië huöaquë'. ¹⁰Ni'r bë'ë zidzj didza' Pablo, rë' lë':

—Gzui.

La' gxítitë' bönni' na' len gzë' ni'ë. ¹¹Cati' gulalé'inë' lë na' benë'

Pablo bönni' Listra, gulazú lauquë' tu'ë zidzj didza' lu didza' tu'ë bönni' Licaonia na', ta'né':

—Yugu' dios bönni' ni. Nuhuötjqué' ga zoaru', tu'lui' cuinqué' ca nacqué' bönni'.

¹²Bernabé na', gulané' naqué' Júpiter, ca lë' dios blau quequé', ati' Pablo, gulané' naqué' Mercurio, yetú dios quequé'. Cni gulané' le ru'ë didza' Pablo ca na' ta'né' runé' Mercurio na!. ¹³Ga ni' nacu'ë zoa gdau' qui Júpiter, cuit nöztëz ga ni' ta'yáz bunách yödz na!. La' bdxintë' ni' bxuz qui Júpiter na', naché'ë-ba' yugu' bëdx len nu'ë ca' yugu' bregui' yöj, ati' dzaggac lë' bunách zian. Glë'nnë' ludödcdë'-ba' bëdx na' lauquë' Pablo len Bernabé quië la'yíj ládxí'quë' lequë' ca tunë' quegac dios quequé!. ¹⁴Cati' gláquibe'inë' lë ni Bernabé len Pablo, gbaz na' nasölë'ë Cristo, gulachözë'ë lari' nácuqué'. Tu'hui'nnë' le tunë' bönni' ni le cural-la' lunë', ati' gulaxítë', yajcu'ë gatsj lahui'l bunách zian na', len glu'ë zidzj didza!, ¹⁵të' lequë':

—Ibi'ilil' bunách. ¿Bizz quië runli' cni? Lëz bönni' ca ibi'ilil' nactu', len rguíxjöi'tu' ibi'ilil' lë nicz ral-la' uca'nli', le cunácz ni, quië gáquili' queë' Dios ban. Dios ni benë' luzxbá len yödzlyú, len nis zxön, len yúgu'të le nacuá' tu tu latj na!. ¹⁶Iz chguladód, glun yúgu'të bunách ca rnaz qui queëgac, ati' Dios cutu buzagüë'ë xnözgac, ¹⁷san benë' ga glac le tun lna' lau queë', ni'a qui le nacgac dxi'a benë' quequé!. Rsölë'ë queëru' nis guiøj, len runë' ga ta'yán le razru!. Ruzójlrudzé'inë' rë'u len runë' ga rudziji ládxí'ru'!

¹⁸Zal-la' glë' lequë' cni Bernabé len Pablo, cannz guluxicjë' guluzaguë'ë xnözgac bunách zian na', cui ludödcdë'-ba' bëdx na' lauquë'.

¹⁹Ni'r guladxinë' ni' la'quë' bönni' judío cuta'yejlë'ë, narujquë' Antioquía len Iconio, ati' gulagú'u yöl-lë'ë bunách zian na!. Ni'r gululadxë' Pablo guiøj yúgu'të', len gla'yjë' lë' ni'l ra' yödz na', le táquiné' chnatië!. ²⁰Ni'r cati' guludubë' gdu zbi'il ga dë' Pablo bönni' ta'yejlë'ë Cristo, gyasë' Pablo len buazië' lu yödz na!. Catì' za' renì' yetú dza, burújlenë' Bernabé, yjaquë'ë yödz Derbe.

²¹Lu yödz ni' glunë' lban qui didza' dxi'a ca nac queë' Jesucristo, ati' gulayejlë' Cristo bunách zian ni!. Gdöd ni' yhuöjquë' Listra, len Iconio, len Antioquía. ²²Cati' guladödë' yugu' yödz na! Bernabé len Pablo, gulutipë' ládxí'quë' bönni' ni' ta'yejlë'ë Cristo, len gulusé'ë ládxí'quë' luga'në' tsutsu ca na' ta'yejlë'ë Lë!. Glë' lequë':

—Rë'u tsaczru' ga rna bë'ë Dios, run bayúdx saca' qui'ru' zian le gac queëru'!

²³Tu cö' hueaj bunách ni' queë' Cristo, gulucu'ë bönni' gul lun chi'ë bunách queë' Cristo na!. Catì' chgululidzë' Dios len glunë' gubás, ni'r gulagu'ë lequë' lu në'ë Xanru', Nu na' ta'yejlë'ë.

Tu'dxinë' Antioquía luyú Siria Pablo len Bernabé

²⁴Ni'r guladödë' luyú Pisidia Pablo len Bernabé, ati' guladxinë' luyú Panfilia. ²⁵Budx glunë' lban qui xtidzë'ë Cristo lu yödz Perge,

yjaquë' yödz Atalia. ²⁶Guluzé'ë ni', ati' gulabenë' tu lë'i barco len guludxinë' yödz Antioquía, ga na' nacu'ë bönni' queë' Cristo, bönni' na' gulasölë'ë lequë' tsjenqué' lban, cati' ni' gulagu'ë lequë' lu në'ë Dios, Nu na' ruzá' ladxi' quequé' lunë' xchinë', dxin na' chbudx glunë'. ²⁷Cati' ni' guludxinë' Antioquía, guludúb bunách queë' Cristo nacu'ë ni'. Ni'r gulaguíxjöi'në' lequë' Pablo len Bernabé ca nacgac le zxön benë' Dios lu na'quë', lenca' ca benë' Dios, bë'ë latj ta'yejlë' ca' Lë' bunách gza'a. ²⁸Zian dza gulugá'nlenë' bunách ni' ta'yejlë' Cristo Pablo len Bernabé.

**Tu'dubë' Jerusalén huen
dxin queë' Cristo**

15 Ni'r guladxinë' Antioquía la'quë' bönni' narujqué' luyú Judea, ati' gulusëdnë' böchi'ru' ni', ta'hé':

—Chqui' cutu grugu lu xpéla'li' ca nalébitu' runtu' ca na' gna bë'ë Moisés, cutu gac ulali'.

²Ni'r guladíl-lenë' lequë' didza' Pablo len Bernabé, ati' glactsca rusbó. Gdöd ni', gulaböö' Pablo len Bernabé len yela'quë' bönni' böchi'ru' ni', quië tsjaquë' Jerusalén, la'dxinë' lauquë' gbaz ni' queë' Cristo, lenca' lauquë' bönni' gul tun chi'ë bunách queë' Cristo ni', quië luí'lénë' lequë' didza' ca nac lë ni rac, tu'sednë' bunách bönni' na' le nachixi.

³Ni'r gulugu'ë lequë' nöz bönni' queë' Cristo nacu'ë Antioquía, ati' guladödë' lu xyu yödz Fenicia len luyú Samaria, ati' gulaguíxjöi'në' böchi' lza'ru' ni' ca guc,

guluhuöaque' queë' Cristo bönni' gza'a. Lë ni ben ga guludzijnë' yúgu'të böchi' lza'ru' ni'.

⁴Cati' guladxinë' Jerusalén Pablo len Bernabé, glunë' lequë' ba la'n bönni' queë' Cristo nacu'ë ni', lenca' yugu' gbaz nasölë'ë Lë', len bönni' gul tun chi'ë. Gulaguíxjöi'në' lequë' Pablo len Bernabé yúgu'të le benë' Dios lu na'quë'. ⁵Ni'r gulayasë' la'quë' bönni' gdau' fariseo chta'yejlë'ë Cristo, ta'né':

—Run bayúdx grugu lu xpéla'quë' bönni' gza'a na' ta'yejlë'ë'ë Cristo, len gna bé'iru' lequë' lunë' ca rna bë' zxba queë' Moisés.

⁶Ni'r guludubë' gbaz nasölë'ë Cristo len bönni' gul tun chi'ë bunách queë', quië la'bequi xbeynë' lë ni rac. ⁷Gdöd glu'ë zian didza', gzuinë' Pedro len gudxe' lequë':

—Böcha'a. Nöziczli' ca guc dza ni'të, Dios gröczë' nedä! quië guna' lban laugac bunách gza'a quië la'yönnë' didza' dxi'a len la'yejlë'ë Cristo. ⁸Dios, Nu nunbë'cz le yu'u icj ládzi'dau'gac bunách, buzöë' le nac bë' runë' lequë' ba la'n, le bsölë'ë quequé' Dios Bö' La'y, lëz ca bsölë'ë queëru' Lë!. ⁹Cutu butsé'ë ca benë' quequé' len queëru', ati' lëzca' lequë' bunë' dxi'a icj ládzi'dau'quë' le ta'yejlë'ë Cristo. ¹⁰Na'a, ɔbizz quië run leyli'-në' Dios, ruspágä'li' yua' xyengac böchi' lza'ru'? Yua' ni, le nac le ta'ná bë' zxba queë' Moisés, cutu guc gua'ru' rë'u, len cutu guc lu'ë xuz xtau'ru'. ¹¹Rë'u ni, réjle'ru' nularu' ni'a qui le buzä' ladxë'ë queëru' Xanru' Jesús, len lëz ca nularu' rë'u, lulé' ca' lequë'!

¹²Cati' budx bë'ë didza' ni Pedro, gulacu'ë dxiz yúgu'të', ati' guluzé'

nagquë' didza' glu'ë Bernabé len Pablo, gulaguíxjöi'në' lequé' le tac bë' len le tun ga tu'bani bunách, yugu' le benë' Dios lu na'quë' ga nacuá' bunách gza'a. ¹³Cati' budx glu'ë didza' ni Bernabé len Pablo, bubi'ë didza' Jacobo, gnë':

—Böcha'a. Gul-zé' nagli' le gyëpa' lbi'ili'. ¹⁴Chgdíxjöi'cznë' rë'u Simón Pedro ca benë' Dios, bulu'ë lahui yöl-la' huac queë' le zi'al lzu laugac bunách gza'a quië bubijë' quizi queë' bunách nútsa'gac ladjquë'. ¹⁵Ca nac lë ni rajlözgac xtídz'a'quë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

¹⁶ Dza töd lë ni huöda' len uchisa'

Nu gna bë',

Tsazië' xlatjë' David,

Guna' ca run nu ruchís tu yu'u naguínđ.

Uchisa' ca' bunách la'cuá' lidxe', nup naga'ngac,

Guna' ca run nu ruchís tu zö'ö gul.

Cni uchisa' le gna bë'ë David

¹⁷ Quië luguílj Xanru' yezica' bunách.

Luguílj Lë' bunách gza'a,

Ati' si' lagac: bunách queë' Dios.

¹⁸ Cni rnë' Xanru',

Nu na' dza ni'të ben ga nac bë' yúgu'të lë ni.

¹⁹Qui lë ni na' runi neda' cutu ral-la' gun níguiru' bunách gza'a, nup tu'huöác queë' Dios. ²⁰Ral-la' uzurju' quequë' lu guich quië luca'në' yugu' le cural-la' lahuë', le nadöd laugac bdau' guiój bdau' yag, len cui lunë' le cunác, len cui lahuë' xpéla'cba' böa' guixi' cunarujcba' rön, len cui lahuë' xchönba' nút'i'tëz böa' guixi!. ²¹Dza ni'të nacuá'

yúgu'të yödz nup tun lban lu yu'u gap tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, len tunë' lban qui le buzujë' lu guich Moisés. Tu'labczë' lei yugu' dza la'y.

²²Ni'r guladzág ládx'i'quë' gbaz nasölë'ë Cristo len bönni' gul tun chi'ë, len yúgu'të bunách queë' Cristo, la'böë' la'quë' bönni' ladjquë' quië la'sölë'ë lequé' Antioquia, tsjáclenë' Pablo len Bernabé. Chopë' na' gulaböë', lëqué' Judas, zoa yetú lë' Barsabás, lenca' Silas, nacquë' bönni' blau dzagquë' böchi'ru' ni'.

²³Guluzujë' lu guich le guludödë' lu na'quë' lu'ë, le rna cni:

—Netu', gbaz nasölë'ë Cristo, len bönni' gul tun chi'ë, len yugu' böchi'ru', rugaptu' lbi'ili' Dios,

böchi'tu', nacli' bunách gza'a zoali' Antioquia len yugu' yödz luyú Siria len Cilicia. ²⁴Byóntu' ca tun la'gac bunách gularúj ga zoatu', bönni' na' cutu bsöla'tu' lequé'. Dutsa'quë' lbi'ili' ni'a qui le ta'né', len

tu'chíxinë' icj ládx'i'dau'li', le ta'ná bë'ë grugu lu xpéla'li' len gunli' ca

rna bë' zxba queë' Moisés. ²⁵Qui lë ni na' bdzag ládx'i'tu' cati' chben

tuz xtídz'a'tu', grötu' chopë' bönni', nup gsöla'tu', duyuquë' lbi'ili'.

Guídlenquë' Bernabé len Pablo, nup ni nadxi'iru'. ²⁶Chyjaquë' gap gzoa banádx latië' Bernabé len Pablo le nadxi'icnë' Xanru' Jesucristo. ²⁷Cni nac, rsöla'tu' queëli' Judas len Silas.

Chopë' ni la'guíxjöi'në' lbi'ili' lë ni ruzujtu' lu guich ni. ²⁸Bului'inë' netu' Dios Bö' La'y le rdzag ladxë'ë, len lëzca' cni rdzag ládx'i'tu' netu', cutu uspága'rtu' lbi'ili' yua', le nac

le rna bë' zxba queë' Moisés, san tuz yugu' lë ni run bayúdx gunli'.

29 Cutu gáguli' le nadóð laugac
bdau' guiøj bdau' yag.

Cutu gáguli' rön.

Cutu gáguli' xpéla'cba' böa'
guixi' cunarujcba' rön.

Cutu gunli' le cunác.

Chqui' gun chi'i cuinli', gunli' ca
rna yugu' lë ni, gunli' dxi'a.

30 Cni guc guladxiné! Antioquía
yugu' bönni' na' nasóla'quë!. Ni'
gulutubë! bunách queë! Cristo
nacuá' ni', ati' gulagu'ë lu na'quë'
guich na!. **31** Cati' chbudx gululabë'
lei, guludzijné! ca nac le nayúj lu
guich na', le ruhuí' zxön lequë!.

32 Le nacquë! ca' bönni' tu'ë didza'
uláz queë! Dios Judas len Silas,
guluhuí' zxönë! lequë! len gulutipë!
ládxì'quë! bóchi'ru' ni', gulugunë'
dxin didza' zian gluí'lenë! lequë!.

33 Gdöd guludzeynë! ni' nabáb
dza chopë! ni, ni'r bóchi'ru' ni'
guluzeynë! lequë! dxì'a didza' quië
tshuójquë! Jerusalén ga nacu'ë
bönni' gulasölë'ë lequë!. **34** Bdzag
ladxë'ë Silas buga'në! Antioquía.

35 Guluga'në! ca' Antioquía Pablo
len Bernabé, ati' gulusëdnë! bunách
len glunë! Iban qui xtidzë'ë Xanru!.
Lézca! cni glun zianr ca' bunách.

Rzu lahuë! Pablo rjenë' Iban le buróp lzu

36 Gdöd nabáb dza Pablo gudxë'
Bernabé:

—Huayeju' leyúbl tsajyucru'-në'
bóchi'ru' nacu'ë yúgu'të yödz gap
chyjenru' Iban qui xtidzë'ë Xanru!,
quië glé'iru' naxc rac quequë!.

37 Gu'nnë! Bernabé la'ché'ë-bi'
bi'i Juan Marcos, tséajlenbi' lequë!,

38 san cutu bdzag ladxë'ë Pablo
la'ché'ë-bi' tséajlenbi' lequë! le

bulá'alenbi' lequë! luyú Panfilia len
cutur yjénlenbi' lequë! dxin queë!

Xanru!. **39** Cutu guc tuz xtídzala'quë!
Bernabé len Pablo ga bdxintë

gululá'alenë! tuë! yetúé!. Bchë'ë-bi'
bi'i Marcos Bernabé ati' gulabenë!

tu lë'i barco, yjaquë! luyú Chipre.
40 Pablo gröë! Silas quië tséajlenë!

lë!. Ni'r gulagu'ë lequë! lu në'ë
Xanru' bóchi'ru', gulanabnë! Lë' uzál
ladxë'ë quequë!, ati' zjaquë! Pablo
len Silas. **41** Guladödë! yugu' yödz
luyú Siria len Cilicia, ati' gulutipë!
ládxì'gac bunách queë! Cristo nacuá'
ni!.

Runbi' tsazxón Pablo len Silas bi'i Timoteo

16 Gdöd ni' guladxiné! yödz
Derbe len Listra Pablo len
Silas. Ni' zoabi' bi'i bönni' réjlë'bi'
Cristo, lëbi' Timoteo. Nacbi' zxi'nnu
ngul judío réjlë'nu Cristo, san cutu
naquë! judío xuzbi!. **2** Tunë! Ina' lau
queëbi' bóchi'ru' nacu'ë Listra len
Iconio, ta'né! runbi' le nac dxi'a.

3 Gu'nnë! Pablo tséajlenbi' lë' bi'i
ni, ati' gdel-lë'ë-bi' len bchuguë! lu
xpéla'bi' ca tun bunách judío. Cni
benë! cui la'né! queëbi' bönni' judío
nacu'ë ni', le nözcnë! yúgu'të! cutu
naquë! judío xuzbi!. **4** Cati' guladödë!
gap nacuá' yödz ni! Pablo len nup
dzaggac lë!, tu tu yödz na' guludödë!
lu na'quë! bóchi'ru' nacu'ë ni' yugu'
zxba na' glunë! gbaz nasölë'ë Cristo
len bönni' gul tun chi'ë bunách
queë!, nacu'ë Jerusalén. Guludödë!
zxba ni lu na'quë! quië lunë! ca

rna bë' zxba na!. **5** Cni guc, guladíp
ládxì'gac ca nac le réjlë'ru' Cristo
yúgu'të cö! bunách queë! Cristo, ati'
gulayán tu tu dza.

**Rulidzë' Pablo bönni'
Macedonia lu yël bëchcál**

6 Guladödë' luyú Frigia len luyú Galacia Pablo len bönni' dzagquë' lë', le buzagüe'ë xnözquë' Dios Bö' La'y, cui tsajtíxjö'quë' xtidzë'ë Xanru' luyú Asia. **7** Cati' guladxinë' luyú Misia, glë'nnë' tsjaquë' luyú Bitinia, san cutu bë'ë lequë' latj Dios Bö' La'y, Nu rsölë'ë queëru' Jesús. **8** Ni'r guladödë' gal-la' ga dë Misia, ati' yjaquë' yödz Troas. Neda' Lucas, ruzuja' quiu' lu guich lë ni, gzoa' Troas na', ati' yajsóalena'-në' Pablo. **9** Lu yödz ni' Dios bului'inë' Pablo tu le blé'inë' lu yël bëchcál. Bului' lahuë' lë' bönni' Macedonia, zuinë' len ráta'yüe' lahuë' Pablo, rnë': "Gdöd ladztu', lu xyutu' Macedonia, len guclen netu'." **10** Cati' blé'inë' lë ni Pablo, lë na' bului' lahui lë', la' bë' ládxil'tëtu' tseajtu' luyú Macedonia, le gúquibe'itu' Dios chbulidzë' netu' tsjentu' lban qui didza' dxi'a laugac bunách luyú ni'.

**Le glunë' Pablo len Silas
lu yödz Filipos**

11 Ni'r grentu' lë'i barco, buza'tu' Troas. Tinz gdödtu' ga bdxintu' Samotracia, ati' gdöd yetú dza bdxintu' yödz Neápolis. **12** Buza'tu' ni', ati' bdxintu' Filipos, yödz na' nacr blau ca yúgu'të yödz nababgac tsla'a ni' luyú Macedonia. Lu yödz ni' nucua'quë' bunách uládz quequë' bönni' Roma. Lu yödz niz gzoatu' nabáb dza. **13** Cati' bdxin tu dza la'y, bruju'tu' lu yödz, gyeajtu' ra' yegu ga na' tu'dúbcz, tu'lídz Dios bunách yödz na'. Ni' grö'tu' len gdíxjöi'tu'

ngul nudubcnu ni' ca nac xtidzë'ë Xanru'. **14** Nútsa'nusladjcnu ni' Lidia, ngul Tiatira. Nacnu ngul huëti' lari' xna záqui'tsqu. Rej ládxinu Dios ngul ni, ati' buzé nagnu didza' bë'ë Pablo, ati' Xanru' gúclenë'-nu quië gzxi' lu na'nu didza' na' bë'ë Pablo. **15** Ni'r bdilnu nis lënu, ati' guladil ca' nis bunách nacuá' lidxnu. Gdöd ni' gúta'yunu lautu', gnanu:

—Chqui' ráquibe'ili' réjlë'a Xanru', gul-tsáz lidxa', len gul-zóa ni'.

Bennu bayúdx uga'ntu' ni'.

16 Yetú le guc tu dza tsal ni' zeajtu' ga na' rulidztu'-në' Dios, brujbi' dutsgabi' netu' bi'i ngul yu'u lëbi' bö' run ga rnë ya'abi'. Len yöl-la' rnë ya'a queëbi' runbi' ga ta'zi'itsquë' dumí bönni' xanbi'. **17** Bi'i ngul ni zajnaubi'-në' Pablo len netu', rui'bi' zidzj didza', rnabi':

—Bönni' ni tunë' xchinë' Dios náctérë' blau. Ta'guíxjöi'në' lbi'ili' nac gac ulali'.

18 Cni benbi' zian dza. Cati' cutur bdzag ladxë'ë Pablo, bueycjë' len bulidzë' bö' na' yu'u lëbi', rnë':

—Ni'a queë' Xanru' Jesucristo, rna bë'ida' li'. Burúj icj ládxil'dau'bi' bi'i ngul ni.

La' ni'z burujtë bö' na'.

19 Cati' gulalé'inë' xanbi' chburúj bö' na' run ga rnë ya'abi', len cutur nac löz la'zi'ë dumí ni'a queëbi', qui lë ni na' gulazönë' Pablo len Silas, ati' gulaché'ë lequë' lauquë' bönni' yúlahui', nudubquë' ga nac lu yë'y.

20 Gulucu'ë lequë' lauquë' bönni' yúlahui' na', ta'né':

—Nacquë' judío bönni' ni len tunë' ga tun rusbó bunách yödz ni.

21 Tu'sédnë' le cural-la' si' lu na'ru' len cural-la' gunru', le nababru' Roma.

²²Ni'r guladá'baga' Pablo len Silas bunách zian ni', ati' gulaná bé'iné' nup gulaléycj lari' nácuquë' Pablo len Silas bönni' yúlahui', ati' gulaguiné' lequë' gba'y. ²³Gdöd gulaguintsquë' lequë', gulagu'ë lequë' lidx guia. Gulaná bé'iné' bönni' ruseyjé' lidx guia na' gun chi'itsquë' lequë'. ²⁴Bönni' ni, cati' chgulaná bé'iné' lë' cni, glu'ë lequë' lu yu'u död lidx guia na', len glu'ë ní'aquë' yero yag ta'zón ní'aquë'.

²⁵Gdu ladxi' yël tu'lidzé' Dios Pablo len Silas, len tul-lë' yöl-la' ba queë' Dios, ati' ta'yönnë' bönni' nadzunquë' lidx guia na!. ²⁶Ni'r tu tsalz gittsca luyú. Cni guc ga bdxintë gzxiz xlibi zö'ö lidx guia na', ati' la' gulayaljté yúgu'të gap nu ryaz, ati' guluhuédx ca' du guia nágagac bönni' nadzunquë' ni!. ²⁷Bubané' bönni' na' ruseyjé' lidx guia. Cati' blé'iné' nayaljgac gap nu ryaz lidx guia na', gleycjé' guia tuchi' queë' quië gdödi cuiné', le ráquiné' chguluzzundjé' bönni' nadzunquë' lidx guia na'!. ²⁸Ni'r zidzj bulidzé' lë' Pablo, gnë': —Cutu bi guni cuinu', le zoatu' ni yúgu'tétu'.

²⁹Ni'r gnabé' gui' bönni' na', ati' gda'atë' lu yu'u lidx guia na'. Gzxiztsquë' lu yöl-la' radxi, ati' byechuë' xní'aquë' Pablo len Silas. ³⁰Cati' chnubijé' lequë' lidx guia na', gudxe'! lequë': —Lbi'ilí!, bönni', ɿbizxa ral-la' guna' quië ulá'?

³¹Lequë' té' lë': —Gyejlé'ë Xanru' Jesucristo ati' uláu' li', len lëzca' cni lulá bunách nacuá' lidxu'!. ³²Glu'lené' lë' didza' ca nac qui xtidzé'ë Xanru', dzaggac lë' yúgu'të

bunách nacuá' lidxé!. ³³La' na'z, ni' lac chdzö'l la' bchë'të' lequë', ati' yajtibë' lequë' ga dxiaquë' huë'. Gdöd ni', la' bdiltë' nis, ati' guladil ca' nis yúgu'të bunách nacuá' lidxé!. ³⁴Ni'r bchë'ë lequë' lidxé!, len bë'ë le glahuë!. Rudzijné' lë' len tu'dziji ca' yúgu'të bunách nacuá' lidxé! le ta'yejlé'ë Dios.

³⁵Cati' za' rení' dza na', gulasölë'ë ni'a na'quë' bönni' yúlahui', ati' glë' bönni' na' ruseyjé' lidx guia, ta'né': —Bsan-quë' bönni' na'!

³⁶Ni'r gdíxjöi'né' Pablo didza' ni bönni' na' ruseyjé' lidx guia, gnë': —Gulasölë'ë didza' bönni' yúlahui' usana' lbi'ilí!. Na'a, gul-rúj, len gul-huój dxí'adau' ga rzoali'.

³⁷Ni'r brujé' Pablo len gudxe'! yugu' ni'a na'quë' bönni' yúlahui' na', gnë':

—Chgulaguiné' netu' laugac bunách zal-la' cutu narúguini queëtu' ca rna bë' zxba, len gulagu'ë netu' lidx guia, ati' netu' ni nababtu' Roma. ɿNaru' tu'santsë' netu' bagachi'z? Cutu ca' gac. Lídgarë' lequë' dusanquë' netu'!

³⁸Yhuójquë' ni'a na'quë' bönni' yúlahui' na' yajtixjöi'cnë' bönni' yúlahui' didza' ni, ati' lequë' gládxiné' cati' gulayönné' nababquë' Roma Pablo len Silas.

³⁹Cati' guladxiné' lidx guia ni', gláta'yuë' lauquë' Pablo len Silas cutu luspaguë'ë lequë' zxguia!. Ni'r gulabijé' lequë' lidx guia na' len gláta'yuë' lauquë' lurujé' yödz na'!

⁴⁰Ni'r gularujé' lidx guia na' Pablo len Silas, ati' gulayazi' lidxnu' Lidia. Cati' chgulalé'iné' bóchi'ru' nacuë ni', guluchizië' didza' icj nagquë' ati' la' guluza'të' ni'.

Tun rusbō bunách Tesalónica

17 Guladödë' Pablo len Silas lu yödz Anfípolis len lu yödz Apolonia, ati' guladxinë' lu yödz Tesalónica, ga ni' zoa tu yu'u ga tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios bönni' judío. ²Buga'në! ni' Pablo gdu galj dza, len ca runczë!, gyijë' ga zoa yu'u na' cati' nac dza la'y quequë' bönni' judío, ati' bē'lenë' lequë' didza!. ³Busálj la'në! len bului'inë' lequë' rusèdi le nayúj lu guich la'y run bayúdx saca' qui'ë Cristo, Nu na' tunë! löz bönni' judío duslé! lequë!, ati' töd gatië' ubanë! lu yöl-la' gut. Ni'r gudxë! lequë! Pablo:

—Cni guc queë' bönni' na' lë'
Jesús, runa' lban queë' ga ni zoali'.
Bönni' ni naquë! Cristo.

⁴Ni'r gulayejlë'ë Cristo la'quë', ati' glunë' tsazxón Pablo len Silas. Lézca' cni gulayejlë'ë Cristo zian bönni' gza'a, bönni' ta'yíj ládxí'quë' Dios. Lézca' gulayéjlë'nu Cristo ngul blau zian. ⁵Ni'r lu yöl-la' ruzxe'i quequë' Pablo bönni' judío cuta'yejlë', gulutubë' bönni' cunacquë' tsahui', bönni' ta'dazë' ca!. Cati' chgulutubë' bunách zian, glunë' ga glun rusbō gdu lu yödz na', ati' bayúdx gulayazië' lidxë! Jasón quië lubijë! Pablo len Silas laugac bunách na' tun rusbō. ⁶Cati' cutu guludzölnë' Pablo len Silas, gulabijë! Jasón len yezíca'rë' bóchi'ru' nacu'ë ni', ati' gulaché'ë lequë' lauquë' bönni' yúlahui!. Glu'ë zidzj didza!, ta'né!:

—Chguladxinë' ca' ni bönni' na' nutsá'quë' bunách gdutë yödzlyú.
⁷Jasón ni glu'ë lequë' lidxë!.
Ta'dá!baguë'ë zxba queë' César,

bönni' rna bé'inë' rë'u, yúgu'të bönni' ni, ta'né!: "Zoë! yetúë! bönni' rna bë'ë, lë! Jesús."

⁸Cati' gulayönnë! lë ni, gulabö'ë baguí'i bönni' lu yödz len bönni' yúlahui' na!. ⁹Ni'r, gdöd gulazi'lë dumí le bucá'ngarë! Jasón len yezíca'rë' bönni' na' bönni' yúlahui', gulusanë! lequë!.

Le glunë! Pablo len Silas lu yödz Berea

¹⁰Ni'r la' gulasóla'të! Pablo len Silas bóchi'ru' ni', ni' nac chdzöll, zjaquë' yödz Berea. Cati' guladxinë' ni', gulayazië' lu yu'u ga tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios bönni' judío nacu'ë ni!. ¹¹Glacrë! tsahui' bönni' ni ca bönni' nacu'ë Tesalónica, le gulazí' lu na'quë' xtidzë'ë Xanru' gdu láxci'quë!. Yugu' dza gululabtsquë' dxi'a le nayúj lu guich la'y, quië láquibe'inë' chqui' nacz lë na' rnë! Pablo. ¹²Cni guc, gulayejlë'ë Cristo zian bönni' judío. Lézca' cni, gulayejlë'ë Cristo zian bönni' gza'a, yugu' ngul blau len yugu' bönni'!

¹³Ni'r cati' gláquibe'inë' bönni' judío nacu'ë Tesalónica, lézca' rguíxjö!ë Pablo xtidzë'ë Dios lu yödz Berea, yjaquë' ni', len glunë' ca' ni' ga glun rusbō bunách zian. ¹⁴Ni'r la' gulasóla'të! Pablo bóchi'ru' ni', tsijë' ga nac ra' nis zxön, san guluga'nzë' Berea Silas len bi'l Timoteo.

¹⁵Gulaché'ë Pablo bönni' Berea na' lu yödz Atenas. Ni'r la' yhuojctë' lu yödz Berea, tu'ú'ë xtidzë'ë Pablo, lë! Silas len bi'l Timoteo tsjactë' ga ni' zoë! Pablo.

Le benë! Pablo lu yödz Atenas

¹⁶Tsal ni' zoë! Pablo rbözë! Silas len bi'l Timoteo lu yödz Atenas,

ruhui'ni ladxe'ë le rlé'inë! ta'yíj ládxí'gac bdau' guiöj bdau' yag yúgu'të bunách yödz na!. ¹⁷ Qui lë ni na' bél'enë! bönni' judío len bönni' ta'yíj ládxí'quë! Dios didza' ga nac lu yu'u ga tu'dubë! tu'sëdë! queë! Dios. Yugu' dza bél'enë! nup ta'dá lu yë'y didza' ca nac xtidzë!ë Cristo.

¹⁸ Gluí'lénë! Pablo didza' la'quë! bönni' da'quë! le tu'sëdnë! bönni' epicúreo len le tu'sëdnë! bönni' estoico. La'quë! gulané!: —¿Bizxa rë'nitsanë! gnë! bönni' huë! didza' ni?

Yela'quë! gulané!:

—Ráquitu' naquë! nu run lban quegac dios zil'tu'!

Cni gulané! le runë! lban Pablo lauquë! qui didza' dxi'a queë! Jesús, len qui yöl-la' rubán. ¹⁹ Ni'r gulaguel-lë!ë në!ë Pablo, len gulaché!ë lë! lu gui'a ga tu'dubë! tu'ë didza', nazí! lei Areópago, ta'né!:

—¿Naru' huactsa yónitu' didza' cub ni rguíxjö!u? ²⁰ Rusyönnu' netu' le tun ga rubánitu'. Na'a, rë'nitu' gnózitu' bizxa rna didza' ni ru'u.

²¹ Cutur bi ta'dzág ládxí'quë! lunë! bönni' Atenas na' len bönni' gza'a nacu'ë ni', san la'yóniznë! len lui'zë! didza' tu le cub.

²² Ni'r gzuinë! Pablo gatsj lahui'l lö'a Areópago na!, gnë!:

—Bönni' Atenas, yúgu'të le rle'ida' nac bë! szxöni rej ládxí'gac! dios queëli!. ²³ Cati' gdöda' lu yödz len buyúgaca' le rej ládxí'lí!, yajxaca'a ca' tu nich ga ni' nayúj le rna cni: "Tu Dios, Nutu Nu Nunbë! Lë!". Dios na' rej ládxí'lí'-në! zal-la' cutu núnbë'lí'-në!, Dios ni runa' lban queë! lauli!.

²⁴ Dios ni benë! yödzlyú len yúgu'të le nacuá! yödzlyú ni. Naquë! Xani yehua' yubá len Xani luyú ni, len cutu ca' zoë! gda' nungac bunách. ²⁵ Cutu bi ryadzj queë! le gac lunödzj queë! bunách, le runödzjë! Lëczë! quegac yúgu'të bunách yöl-la' na'bán len yúgu'të le rquíniru'.

²⁶ Lë! benë! tuzë! bönni' ga za'c yúgu'të bunách gza'a quië la'cuá! gdu yödzlyú, len bulu'ë dza la'cuá! len gap ral-la' la'cuá!. ²⁷ Dios bucu'ë lequë! quië luguiljë! Lë!, chqui' nácti'tëz la'dzölnë! Lë! zal-la' la'gán la'zönzë!. Cni rac zal-la' cutu zoë! zil'tu' ga zoaru' tu turu!. ²⁸ Lëczë! runë! ga zoaru' nabantu', len bi gac gunru', len le nacru!. Nac ca na' gulané! la'quë! bönni' nútsa'quë! ladjli', nup guluzúj yugu' le rul-l, gulané!: "Di'a dza queë! Dios nacru!" ²⁹ Na'a, chqui' nacru' di'a dza queë! Dios, cutu ral-la' gnaru' naquë! Dios ca tu bdau' guiöj bdau' yag o le náquini oro, o plata, o guiöj, le nungac bunách ca nac tu le ta'guíndzj icjgac. ³⁰ Dios budöde' ca'z yugu' le glunë! lu yöl-la' curejní'i quequë! iz chguladöd, san na'a rna bë'inë! yúgu'të bunách gdutë yödzlyú lubí'i ládxí'gac. ³¹ Dios chnulu'ë tu dza cati' cuequi xbeynë! yúgu'të bunách. Gdu tsahui' nac ca cuequi xbeynë! lequë! lu në!ë Jesús, bönni' na' buzoaczë! Lë!, ati' laugac yúgu'të bunách benë! tsutsu gac cni le buspanë! Lë! lu yöl-la' gut.

³² Cati' gulayönnë! didza' bë!ë Pablo ca guc, zoa nu bubán lu yöl-la' gut, gulutitjë! la'quë!, ati' yela'quë! gulané!:

—Yónigatu' yetú lë ni ru'u didza' qui.

³³Ni'r burujë' Pablo gatsj lahui'l ga na' nacu'ë, zhuöjë'. ³⁴Gulayejlë'ë Cristo la'quë!, len glunë' tsazxón Pablo. Nutsë'ë ladjuquë' Dionisio, bönni' areópago, ati' nútsa'nú ca' ladjuquë' ngul na' lénú Dámaris. Gulayejlë'ë ca' Cristo yela'quë' na'.

Le benë' Pablo lu yödz Corinto

18 Gdöd guc lë ni, buzé'ë Pablo yödz Atenas na', ati' gyijë' yödz Corinto. ²Ni' yajxaqué'ë Aquilo, bönni' judío. Guljë' bönni' ni luyú Ponto, len zi'a bdxíngazé' Corinto na!. Buzé'ë luyú Italia len ngul queë', lénú Priscila, le gna bë'ë Claudio, bönni' uná bë', lurujë' yödz Roma bönni' judío. Gyijë' Pablo ga nacu'ë Aquilo len Priscila na' ³le nac tuz dxin tunë' Aquilo len Pablo. Bugá'nlenë' lequë', ati' tsazxón glunë' dxin, tunë' yu'u lári'dau!. ⁴Cati' nacgac dza la'y quequé' bönni' judío, ryazië' Pablo lu yu'u ga tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios, ga ni' bë'lenë' lequë' didza!. Gu'nnë' ului'inë' bönni' judío len bönni' gza'a nacu'ë ni!, nac gdutë li le rguíxjö'ë ca nac queë' Jesucristo.

⁵Cati' guladxinë' ni! Silas len bi'i Timoteo, nuza'qué' luyú Macedonia, nuguí'tsquinë' Pablo, runë' lban qui xtidzë'ë Dios len runë' Ina' lau lauqué' bönni' judío, rnë':

—Jesús naquë' Cristo, Nu na' tunë'l löz bönni' judío duslë' lequë'.

⁶Cati' guladá'baguë'ë xtidzë'ë bönni' judío nacu'ë ni!, len gulané' zilë qui, ni'r gdxibë' lari' nacuë' Pablo quië ului'inë' lequë' cutur nabaguë'ë lë' ni'a quequé', ati' gudxë' lequë':

—La' cuinzli' nabága'li' zxguia' qui yöl-la' gut queëli', clég neda'

nabaga'a lei. Na'a, huayija' ga nacuá' bunách gza'a.

⁷Ni'r burujë' ni' Pablo, gyijë' lidxë' Justo, bönni' rej ladxë'ë Dios, ati' zoa lidxë' gal-la' ra' yu'u ga tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios bönni' judío. ⁸Gyejlë'ë Xanru' Jesú斯 Crispó, bönni' blau qui yu'u ga na' tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios, dzaggac lë' yúgu'ë bunách nacuá' lidxë'. Cati' gulayönnë' xtidzë'ë Dios, gulayejlë'ë Cristo zian bönni' Corinto, ati' guladilë' nis. ⁹Ni'r Léczë' Xanru' gudxë' Pablo lu yël bëchcál, gnë':

—Cutu gádxinu', len cutu su' dxiz, quíxjö'u xtidza'a, ¹⁰le zóalenza' li' neda', ati' nutu nu ulapa' në'i li' quië gua' dö' quiu', le náquigac quia' bunách zian lu yödz ni.

¹¹Gdu ca tu iz yu gatsj buga'në' ni' Pablo, ati' busédnë' lequë' xtidzë'ë Dios.

¹²Cati' bdxin dza rna bë'ë Galión luyú Acaya, glaqué' tuz bönni' judío cuta'yejlë', ati' guladá'baguë'ë Pablo, len gulaché'ë lë' ga rö'lë rbequi xbezynë' Galión na!. ¹³Glë' Galión na':

—Bönni' ni rgu'u yöl-lë'ë bunách quië lunë' ba la'n Dios, ca rdá'baga' zxba queëtu'.

¹⁴Cati' chzoa gu'ë didza' Pablo, Galión na' gudxë' yugu' bönni' judío, rnë':

—Lbi'ilì, bönni' judío, la'naru' guc le rguitsj zxba queë' César, o tu le cunác, gua' glena' uzé naga' xtidza'li' ca ral-la' guna', ¹⁵san chqui' nac didza' bizxj qui didza'z, o qui lagac bunách, len ca nac zxba queëzli', gul-cá'n tsahui' lbi'izli', le cutu rë'nda' neda' gaca' nu cuequi xbey yugu' le cni.

16 Ni'r bulaguë' lequë' Galión lu yu'u yúlahui'. **17** Ni'r gulaguel-lé'ë Sóstenes, bönni' blau qui yu'u ga tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios bönni' judío, yúgu'të bönni' uládz na', ati' gulaguinë' lë' lö'a yúlahui', san cutu bë' ladxë'ë Galión lë na' rac.

18 Zian dza buga'në' lu yödz na' Pablo, ati' gdöd buzeynë' bóchi'ru' nacu'ë ni' didza!, gyijë' yödz Cencrea, ga ni' benë' yutuz icjë', le dë tu le nazí' lu në'ë lahuë' Dios gunë!. Ni'r grenë' tu lë'i barco, gyijë' luyú Siria, dzagqué' lë' Priscila len Aquilo. **19** Catí' guladxinë' yödz Éfeso, ni' bulá'alenë' lequë' Pablo. Gyazië' lu yu'u ga tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios bönni' judío, ati' bë'lenë' nup nacuá' ni' didza!. **20** Gláta'yue' lahuë' Pablo bönni' ni' ugá'nlenë' lequë' yelati' xtsey, san lë' cutu gu'nnë!. **21** Buzeynë' lequë' didza!, gnë!:

—Run bayúdx soa' gapa! Iní zi'a gac Jerusalén, ati' leyúbl huöda' ga ni zoalí!, chqui' huë'nnë' Dios.

Ni'r grenë' lë'i barco Pablo, buzé'ë Éfeso na'!

Rudxinë' Pablo yödz Antioquia, len rzu lahuë' rjenë' lban le bunn lzu

22 Gdöd bdxinë' Pablo yödz Cesarea, grenë' gyijë' Jerusalén, ga ni' yajyúe' bunách queë' Cristo, ati' ni'r buzé'ë ni', gyijë' Antioquia. **23** Gdöd zoë' ni' nabáb dza, brujë' ni', zижë' tu tu yödz luyú Galacia len Frigia. Benë' tsutsu bóchi'ru' nacu'ë ni' ca nac le ta'yejlë'ë Cristo.

Runë' lban Apolos lu yödz Éfeso

24 Tu dza ni' bdxinë' Éfeso Apolos, bönni' judío. Guljë' bönni' ni lu

yödz Alejandría, len nabé'itsquinë' ru'lë didza!, len nazédtsquë' le nayúj lu guich la'y. **25** Chnazédë' bönni' ni ca nac le réjlë'ru' Xanru!. Gdu ladxë'ë bë'ë didza!, len ca nacz busédnë' bunách ca nac queë' Jesús, zal-la' nunbë'ë tuz le ruquíl bunách nis ca benë' Juan. **26** Gzu lahuë' Apolos ru'lë didza! gdu ladxë'ë ga nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sédë' queë' Dios bönni' judío. Catí' gulayönnë' didza! ru'lë Apolos na' Priscila len Aquilo, gulaché'ë lë' quizi, ati' guluzéjni'në' lë' dxí'ar ca nac didza! queë' Dios. **27** Catí' gu'nnë' Apolos tödë' luyú Acaya, gulutipë' ladxë'ë bóchi'ru' nacu'ë Éfeso, ati' guluzujë' lu guich le tsju'lë lu na'quë' bönni' ta'yejlë'ë Cristo luyú Acaya na', quië lunë' ba la'n Apolos. Catí' bdxinë' Apolos luyú ni', guluzi'tsca xbey didza! ru'lë Apolos na' nup ni' chta'yejlë' Cristo, le ruzá' ladxë'ë quequë' Dios. **28** Cni guc, le buxicjë' yugu' bönni' judío ni' Apolos laugac yúgu'të bunách, le bugunë' dxin le nayúj lu guich la'y, bulu'ë naquë' Cristo bönni' na' lë' Jesús.

Le benë' Pablo lu yödz Éfeso

19 Tsal ni' zoë' Apolos lu yödz Corinto, gdödë' Pablo gap nacuá' yödz yelati' ra'l, ati' bdxinë' Éfeso. Ni' yajxaquë'ë la'quë' bönni' ta'yejlë'ë Cristo. **2** Gnabnë' lequë' Pablo, rnë!:

—¿Naru' dusóalenë' lbi'lili' Dios Bö' La'y catí' ni' zi'a gyéjlë'li' Cristo?

Glë' lë!:

—Cutu nayónitu' chqui' zoë' Dios Bö' La'y.

3 Ni'r gnabnë' lequë' Pablo, rnë!:

—¿Nacx guc le bdil-li' nis?

Ta'né':

—Ca buquile' bunách nis Juan.

⁴Pablo gné':

—Buquile' bunách nis Juan, nup ni' gulubí'i ládxí'gac, ati' Juancz gudxé' lequé' ral-la' la'yejlé'ë Nu na' zi'a za'tél ca lë', ati' Nu ni nac Jesús, lë' Cristo.

⁵Cati' gulayönné' didza' ni rul'é Pablo bönni' na', guladilé' nis le chta'yejlé'ë Xanru' Jesús. ⁶Cati' bxoa nél'ë lequé' Pablo, rulidzé' Dios, dusóalené' lequé' Dios Bö' La'y, ati' glu'ë didza' yubl, len glu'ë didza' uláz que'ë' Dios. ⁷Glaquë' bönni' ni gdu chinnue'.

⁸Gdu ca tsonn beo' zoë' ni' Pablo, ati' gyazië' lu yu'u ga tu'dubé' tu'sédé' que'ë' Dios bönni' judío, len lu yöl-la' rugu ladxi' bené' Iban lauqué'. Bé'lené' lequé' didza', gu'nné' ului'iné' lequé' nacz le rguíxjö'ë ca rna bë'ë Dios. ⁹Ni'r bzhid icj ládxí'dau'qué' la'qué' len cutu gulayejlé'ë Cristo, ati' gulané zil'ë qui didza' que'ë' Xanru' ga nacuá' bunách zian na'. Ni'r bulá'alené' lequé' Pablo len bubijé' quizi nup ta'yejlé'ë Cristo. Yugu' dza bë'lené' bunách ni ta'yejlé'ë Cristo didza' ga na' tu'dubé' lu yu'u ga rusédné' bunách Tiranno. ¹⁰Cni bénteczé' Pablo gdu ca chop iz, ati' cni guc, gulayöni didza' ca nac que'ë' Xanru' Jesús yúgu'té bunách gap nacuá' yödz luyú Asia, bunách judío len bunách gza'a. ¹¹Dios bené' yugu' yöl-la' huac zxön lu né'ë Pablo. ¹²Cni guc, gulazi'ë yugu' lári'dau' béguë'ë icjé' Pablo len yugu' lari' tsla'a bugal-lë' lë'ë la'qué' bönni', ati' yjua'qué' leygac gap

nacuá' nup te'i, ati' guluhuöaquë' ca nac guidzhué' qui queëquë', len gulurúj bö' xöhui' yu'ugac bunách na'.

¹³Ni'r glë'nnë' lugunë' dxin lë' Xanru' Jesús la'qué' bönni' judío udá dzag tu'bije' bö' xöhui', quië lubijé' bö' xöhui' yu'ugac bunách, ta'né':

—Len lë' Jesús, Nu na' runë' Iban qui Pablo, rna bë'itu' lbi'ilí' urujli'.

¹⁴Cni glunë' gadx bönni' xzi'në' Esceva, bönni' judío, bönni' blau ladjqué' bxuz uná bë'. ¹⁵Bubí'i didza' bö' xöhui' na', gna:

—Núnbë'a-né' Jesús, len nözda' nu nac Pablo, san lbi'ilí', čnúzzatë lbi'ilí'?

¹⁶Ni'r gxítí'ë bönni' na' yu'u lë' bö' xöhui', yjenë' lequé' zil' len buxicjé' yúgu'té, le gzxáqui'rnë' ca lequé'. Cni guc, xguídgaczé' len hué'gactezé' guluzzundjé' lu yu'u ni' gadxé' bönni' na'. ¹⁷Ca guc lë ni gzé didza' ati' gulayöni yúgu'té nup nacuá' Éfeso, bunách judío len bunách gza'a, ati' yúgu'té gládxiné' Dios. Qui lë ni na' glunë' zxön lë' Xanru' Jesús.

¹⁸Lézca' guladxiné' zian bönni' ta'yejlé'ë Cristo len gulaxóalépë' dul-la' nabága'qué' len gulaguíxjö'ë le chgluné'. ¹⁹Lézca' cni glunë' zian bönni', zil'al glunë' yöl-la' udzái'. Djua'qué' yugu' guich udzái' quequë', ati' guluzégu'ë leygac laugac yúgu'té bunách. Gululabé' tsca zácal'gac guich na', guc gdu chi un mil dumí plata. ²⁰Cni guc, gzétsca didza' len bdél-li'tsca bunách xtidzé'ë Xanru'. Gdu ládxí'qué' gulayejlé'ë Cristo.

²¹Gdöd glac lë ni, bené' que'ë' Pablo tsijé' Jerusalén, san zil'al

ral-la' tödë' yugu' yödz luyú
Macedonia len Acaya, ati' gnë':
—Töd tsija' Jerusalén, run bayúdx
tsija' ca' Roma.

²²Ni'r bsölë'ë-bi' luyú Macedonia
chopbi' bi'l bönni' taclenbi' lë', lëcbi'
Timoteo len Erasto, san buga'në' lë'
nabáb dza luyú Asia na!.

Tun rusbó bunách lu yödz Éfeso

²³Dza ni' glun rusbó bunách
Éfeso, ati' guladá'baguë'ë xtidzë'ë
Xanru'. ²⁴Benë' ga glunë' rusbó na'
Demetrio, bönni' bëdx guia plata.
Runczë' yugu' lidx bdau' guiój
bdau' yag náquicni plata qui dios
quequë', lënu Diana. Szxöni gulazi'ë
dumí bönni' tunë' dxin ni. ²⁵Butubë'
yezíca'rë' bönni' tunë' la' dxin niz
Demetrio, ati' gudxë' lequë':

—Böcha'a, nöziczli' ca nac
dxin runru', runn dumí queëru'.

²⁶Rlé'ili' len ryónili' ca runë' Pablo
na!. Clégz Éfeso ni, san gdu luyú
Asia chbdél-li'në' bunách zian, ati'
chbutse'ë ca tunë', rë' lequë!: "Cutu
nacgac dios le nungac bunách."

²⁷Clégz zoa banádx ugá'n ca'z dxin
ni runru', san lëzca' zoa banádx
ugá'n ca'z gdau' qui dios zxön
lënu Diana. Cni gac, ugá'n ca'z
yöl-la' zxön queënu, dios ni ta'yíj
ládzi'gac-nu bunách gdutë luyú
Asia lenca' gdutë yödzlyú.

²⁸Cati' gulayönnë' didza' ni bönni'
na', gulaleynë', ati' glu'ë zidzj didza',
ta'në':

—Nácternu zxön Diana, dios
queëru' rë'u, bunách Éfeso.

²⁹Cni gac, glun rusbó bunácx
gdutë lu yödz na', ati' tuz glaqué'
len jarélu'quë' yjaqué' lö'a yúlahui'.
Gla'yjë' ni' Gayo len Aristarco,

bönni' nababquë' Macedonia len
dzagquë' Pablo. ³⁰Cati' gu'nnë'
Pablo tsazië' ga nacuá' bunách zian
na', cutu ca' glu'ë lë' latj bönni'
ta'yejlë'ë Cristo. ³¹Lëzca' cni glunë'
la'quë' bönni' yúlahui' qui luyú
Asia, bönni' ta'lé'inë' Pablo dxi'a.
Gulasölë'ë queë' nup gláta'yu lahuë'
cu tsijë' lö'a yúlahui' na!. ³²Ga
ni' tunë' rusbó len ta'bödxyë'ë, tu
le ta'në' la'quë', len yetú le ta'në'
yela'quë', le chró'gaczë' bröli bönni'
zian na' tunë' rusbó, len yelati'z
cuguluhuötë' cutu nözcñi' bizx
quië na' nudubquë' ni!. ³³Ni'r
gulabijë' Alejandro ladji bunách zian
na' bönni' judío, ati' guludxiguë'ë lë'
lauquë'. Bulu'ë len në'ë Alejandro
na', quië la'bö'ë dxiz, le gu'nnë'
gu'ë didza' gaclen yugu' bönni'
judío na' laugac yúgu'të bunách na'.

³⁴Cati' gláquibe'inë' naquë' judío,
glu'ë tsazxön zidzj didza' yúgu'të'
gdu ca chop hora, ta'në':

—Nácternu zxön Diana, dios
queëru' rë'u bunách Éfeso.

³⁵Ni'r benë' bönni' uzúj qui
yúlahui' ga la'bö'ë dxiz bunách zian
na', gnë':

—Bönni' Éfeso, nözigac yúgu'të
bunách zoa ni gdau' queënu Diana,
dios zxön. Rë'u ni, bunách Éfeso,
run chi'iru' gdau' na' lenca' bdau'
na' böxj ga zoaru', bruj luzxbá.

³⁶Nutu nu gac tá'baga' lë ni. Qui lë
ni na' run bayúdx soali' dxiz, len
cutu bi güntëzli'. ³⁷Naché'gacli'-në'
ni bönni' ni, len cutu ta'banë' le

dzö' gdau', len cutu ta'në' xöhüë'ë
queënu dios queëli!. ³⁸Qui lë ni
na', chqui' zoa didza' bizxj quequë'
Demetrio len bönni' bëdx guia plata
nacuá'lenë' lë', len nútii'téz bönni',

dë latj ga nu uzé nag lequë!, ati' zoa nu cuequi xbey lequë!. Ni' huac luquí lza'quë! tuë! yetúé!. ³⁹Na'a, chqui' dë yetú le gnabli', huac uca'nru' tsahui' lei cati' ludúb bönni' yúlahui' ca na' rna bë! yúlahui!. ⁴⁰Zoa banádx nu uquí rë'u ni'a qui rusbô ni guc na'a, gna rdá'baga'ru' yúlahui!. Cutu bi gac quíxjö'ru' bizz quië guc rusbô ni.

⁴¹Cati' budx bë'ë didza' ni, busölë'ë lidxgac bunách zian na' nudubgac ni!.

Zijë! Pablo luyú Macedonia len luyú Grecia

20 Cati' grö' dxi rusbô na'
guc lu yödz Éfeso, bulidzë'
Pablo yugu' bönni' ta'yejlë'ë Cristo,
ati' bchizië' icj nagquë' didza!. Gdöd
ni' bunidë' lequë! len la' bulá'alentë'
lequë!. Brujë! ni' ati' gyijë! luyú
Macedonia. ²Gdödë' yugu' yödz
luyú ni', ruzéjni'tsquinë' bôchi'ru'
nacuë' ni', ati' gdöd ni' bdxinë' luyú
Grecia. ³Ni' gzoë! Pablo gdu ca
tsonn beo!. Cati' chzoa cuenë' tu lë'i
barco tsijë! luyú Siria, gúquibe'inë'
ta'bô! nisië! lë! bönni' judío quië
la'zönë! lë!. Qui lë ni na' bguel-lë'ë
nöz zhuojë! luyú Macedonia, ati'
bdxinë' yödz Filipos. ⁴Zjáclenë' lë'
tsazxón Sópater, zxi'në! Pirro, bönni'
Berea, len Aristarco len Segundo,
yugu' bönni' Tesalónica, len Gayo,
bönni' Derbe, lenca' bi'li Timoteo
len Tíquico len Trófimo, yugu'
bönni' Asia. ⁵Ni'r yajnörquë' lahuë'
Pablo bönni' ni, yjaquë' yödz Troas,
ga ni' gulabözë! lë!. ⁶Lu yödz Filipos
na', neda', Lucas, yajtsaga'-në! Pablo.
Cati' chgdöd lni cati' tahuë' bönni'
judío yöt xtil cunazí' xnë'li, gyaztu'

tu lë'i barco len buza'tu' Filipos na'.
Gdöd gayu' dza budzagtu' bönni'
ni' yajnörquë' lahuë' Pablo, yjaquë'
Troas, ati' ni' buga'ntu' gadx dza.

Le benë! Pablo lu yödz Troas

⁷Dza domingo guludubë' bönni'
ta'yejlë'ë Cristo quië lahuë' yöt xtil
le rusá'l ládxı'ru' ca gutië' Jesucristo.
Ni' busédnë' lequë' Pablo, len le
ral-la' uzé'ë ni' cati' za' rení' dza
na', xtsey bë'ë didza', ga bdxintë
gdöd ladxi' yël. ⁸Ga ni' nudubquë'
nac lu yu'u xtsa', ati' nacuá' ni'
zian le ta'gú'u yení!. ⁹Zoabi' ni'
bi'li Eutico, rö'bi' ga ra'a leni' qui
yu'u na', ati' nadödr yël queëbi'
le rtunn lban runë' Pablo. Ga ni'
rö'bi' rasbi' bi'li na' nac ga bunn
cuia yu'u, ati' raszbi' ca' gbíxtébi',
böxjbi' ga bdxíntëbi' zxan yu'u.
Náttëbi' gululisë'-bi!. ¹⁰Bötjë' Pablo
zxan yu'u na', ati' yajxóë' lëbi', len
bunidë'-bi!. Ni'r gudxë' nup nacuá'
ni':

—Cutu gadxi gdzóbili!. Nabani!

¹¹Cati' chhubenë' xtsa' Pablo,
gdel-lë'ë yöt xtil, gdahuë'. Ni'r
bë'lenë' lequë' didza' Pablo ga
bdxintë zil bal. Gdöd ni' burujë'
ni!. ¹²Bi'li bönni' ra'bán na' gbixbi',
nabanbi' guluché'ë-bi' len szxöni
guluzí' zxönë'.

Ca guc bdxintu' Miletó

¹³Gnörtu' yajchentu' lë'i barco,
ati' gdödtu' ga bdxintu' yödz Asón
quië tsajtsagtul-në' ni' Pablo, gac
ca na' chben xtídzat'lu', le gu'nné'
Pablo tsijë! ni' së'iz ni'ë. ¹⁴Cati'
chbudzagtu'-në' lu yödz Asón
na', grénlenë' netu' lë'i barco, ati'
gyeajtu' Mitilene. ¹⁵Buzá' ni' barco,

ati' dza buróp bdxintu' töd li ga zoa luyú bidx nazí' lei Quío, ati' yetú dza ca' gdödtu' töd li ga dë Samos len bdxintu' yödz Trogilio ga ni' gzoatu' tu chi'i. Yetú dza ca' bdxintu' yödz Mileto. ¹⁶Cni bentu' le chbenë' queë' Pablo tödzë' Éfeso, cui tseynë' luyú Asia, le run bayúdx soë' Jerusalén cati' nac dza Pentecostés chqui' sáqui'né'.

Didza' bë'ë Pablo lu yödz Mileto

¹⁷Cati' ni' zoë' Pablo lu yödz Mileto, bsölë'ë nu yajlídz bönni' gul tun chi'ë bunách queë' Cristo nacu'ë Éfeso. ¹⁸Cati' guladxinë' ga zoë' Pablo, lë' gudxë' lequë':

—Lbi'ili' chnöziczli' ca bëntecza' ga zoali' ga gdel-la' bdxina' luyú Asia. ¹⁹Yugu' dza bena' xchinë' Xanru' lu yöl-la' nöxj ladxi', ga bdxintë grödxa' ni'a queëli', ati' zian le guc quia' le gzxi' bë' neda' ni'a qui le cunác glunë' quia' bunách judío cuta'yejlë!. ²⁰Béntecza' lban ga zoali' qui yúgu'të le ruzi'lli' xbey, len busëdda' lbi'ili' yalj lulu ga nudubli' len gap nac lu yu'u lidxli'. ²¹Bena' lna' lau laugac bunách judío len laugac bunách gza'a quië lubí'i ládxigac, luhuoác queë' Dios, len la'yejlë' Xanru' Jesucristo. ²²Na'a, chnunë' quia' Dios Bö' La'y tsija' Jerusalén, len cutu nözda' bizxa gac quia' ni'.

²³Yúgu'të yödz ga rda', rguixjöi'në' neda' Dios Bö' La'y, rë' neda' la'gu'ë neda' lidx guia len lusaca' zi'ë neda' bönni' judío cuta'yejlë!. ²⁴Cutu bi runi neda' qui lë na' gac, zal-la' gatia' o cugatia', san rui' ládxigac, udx guna' le chbdel-la'a runa', quië guna' dxin na' budödë' lu na'a

Xanru' Jesús, le nac guna' lban qui didza' dxi'a ca nac le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios. Cni guna' len yöl-la' rudziji.

²⁵'Na'a, yúgu'tëli' na' chbena' lban lauli' ca rna bë'ë Dios, nözda' cutur glé'ili' neda'. ²⁶Qui lë ni na', le nacz répa' lbi'ili' na'a dza. Cutu nabaga'a neda' queëli' nituli' lbi'ili'. ²⁷Cutu bi bucáchi'da' lbi'ili', san gdíxjöi'da' lbi'ili' yúgu'të le rnë' Dios. ²⁸Qui lë ni na', gul-gún chi'i cuinli', len gul-gún chi'i yúgu'të bunách queë' Cristo, le nuzóë' libi'ili' Dios Bö' La'y quië uyuli' lequë', len gun chi'ili' bunách queë' Xanru', Nu na', uláz quequë' gutië', bulaljë' xchönë' le böá'uinë' lequë'. ²⁹Chnözda', töd uzá'a ga zoali', la'yáz ga zoali' nup lë'ni lusnít bunách queë' Cristo, lunë' ca tunba' bö'cu' zuga' snia', tu'snitba' yugu' bö'cu' zxila'. ³⁰La'rujë' bönni' nútsa'quë' ladjli', ati' lu'ë didza' cunácz quië lubijë' quégaczë' nup ta'yejlë' Cristo nútsa'gac ladjli'. ³¹Qui lë ni na', gul-zóa ban ladxi' len gul-tsajnéy ca bena' neda' gdu ca tsonn iz, rël len të dza buchizia' icj nagli' tu tuli' ga bdxintë grödxa' queëli'.

³²'Na'a, böchi' lza'adau', rgu'a lbi'ili' lu në'ë Dios. Rnaba' lahuë' uzá' ladxë'ë queëli', gunë' ca rna xtidzë'ë. Dios gunë' lbi'ili' tsutsu len gunë' ga gdél-li'li' gunli' tsazxöön nup nubijë' quizi queë'. ³³Gatga gzë ladxa'a le naqui quequë' böchi' lza'a. Cutu gzë ladxa'a dumí, o lari' quequë'. ³⁴Nóziczli' dxi'a, na' cuincza' bena' dxin quië gac ga'ua' le byadzj quia' len quegac nup gulacua'len neda'. ³⁵Ca nac yúgu'të

le bena', bului'ida' lbi'ili' cni ral-la' gunru' dxin quië gac gáclenu' nup bi ta'yadzji. Ral-la' tsajneyru' didza' bë'ë Xanru' Jesùs, gnë!: "Uzí'r xbey nu bi runódzj ca nu bi rzi!"

³⁶Cati' budx bë'ë didza' ni Pablo, buzechu zxibë', ati' benë' tsazxön yúgu'të', gululidzë' Dios. ³⁷Ni'r gulabödxë' yúgu'të', ati' gulunidë' yenë' Pablo, len glahuë' lë' bzixdu. ³⁸Cni glunë' le guluhui'nnë' ni'a qui didza' na' bë'ë Pablo, gnë!: "Cultur glé'ili' neda!" Tsazxön yjáclenë' lë', guladxinë' ga grenë' lë' lë'i barco.

Zijë' Pablo Jerusalén

21 Gdöd bulá'alentu' lequë', gyu'utë nöz barco na', ati' tinz gyeajtu' ga zoa luyú bidx nazí' lei Cos. Dza buróp na', gdödту' yetü latj nazí' lei Rodas, ati' buza'tu' ni' len bdxintu' yödz Pátara. ²Ni' yajxáca'tu' barco yubl zeaj luyú Fenicia. Grentu' lë'i barco na', ati' gyu'utë nöz. ³Gdödtu' ga nalá' Chipre, dë tsla'a yögl, ati' gyeajtu' luyú Siria. Ni' gyaz barco na' lu yödz Tiro, le ral-la' tsajcá'n ni' yua' dzö' lë'i barco na!. ⁴Lu yödz Tiro na' yajxáca'tu' bönni' ni' ta'yejlë'ë Cristo, ati' ni' bugá'nlenetu' lequë' gdu gadx dza. Le chbului'inë' lequë' Dios Bö' La'y le ral-la' gac queë' Pablo, glë' lë' cutu tsijë' Jerusalén. ⁵Cati' chbz'a dza na', burujtu' ni', ati' tsazxön gulazá'lenë' netu' yúgu'të' len yugu' ngul quequë' len yugu' bil'i quequë', ga bdxíntetu' ni'l ra' yödz na!. Ra' nis zxön ni' buzechu zxibtu' len bulidztu'-në' Dios. ⁶Budx bunida' lza'tu' tutu' yetutu', bubentu' lë'i barco, ati' lequë' yhuójquë' lidxquë'.

⁷Buza'të barco na' lu yödz Tiro, ati' ga yajséy bdxin lu yödz Tolemaida. Ni' burujtu' lë'i barco na'. Bugaptu' Dios bóchi'ru' nacu'ë ni', ati' bugá'nlenetu' lequë' tu dza.

⁸Cati' za' rení' yetú dza, burujé' ni' Pablo, ati' dzagtú'-në' netu' gyeajtu' yödz Cesarea. Ni' gyaztu' lu yu'u lidxë' Felipe, ati' bugá'nlenetu' lë'. Runë' lban qui didza' dxí'a Felipe na', len bitsë'ë gadxë' bönni' ni' gulucu'ë dza ni'të quië láclenë' bunách queë' Cristo. ⁹Nacua'bí' tap bi'l ngul ra'bán queë' Felipe na', tui'bí' didza' uláz queë' Dios.

¹⁰Gdöd gdzeytu' ni' chop tsonn dza, ni'r bdxinë' Agabo, bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios, narujë' luyú Judea. ¹¹Bönni' ni duyúë' netu', ati' gdel-lë'ë pan guid queë' Pablo. Béguë'ë ni'a na' cuiné', gnë!:

—Cni rnë' Dios Bö' La'y: "Cni lunë' bönni' judío nacu'ë Jerusalén. Líguë'ë bönni' ni naqui queë' pan guid ni, ati' ludödë' lë' lu na'gac bunách gza'a."

¹²Cati' byónitu' didza' ni, gúta'yutu' lahuë' Pablo, netu' len nup nacuá' ni', cui tsijë' Jerusalén. ¹³Bubilë didza' Pablo, gnë!:

—¿Bizxa ni runli', rbödxli' len rushuí'nili' neda'? Neda' chzoacza' sina', clëgz líguë'ë neda', san gatia' ca' Jerusalén ni'a queë' Xanru' Jesús.

¹⁴Le cutu gzxáqui'tu'-në' didza', cutur bi gudxtu'-në', ati' gnatu':

—Gac ca dzag ladxë'ë Xanru'.

¹⁵Cati' chgladöd dza na', bupa'tu' queëtu', ati' gyeajtu' Jerusalén.

¹⁶Gulazá'lenë' netu' la'queë' bönni' ta'yejlë'ë Cristo, nacu'ë Cesarea, ati' dzaguë' lequë' Mnasón, bönni'

Chipre. Rejlé'ë Cristo dza ni'të, ati' ral-la' tsajga'ntu' lidxë' bönni' ni.

Pablo rajyúë' Jacobo

¹⁷Cati' bdxintu' Jerusalén, len yöl-la' rudziji quequë' glunë' netu' ba la'n böchi'ru' ni' ta'yejlé'ë Cristo.

¹⁸Dza buróp na' gyázlenë' netu' Pablo lu yu'u, yajyutu'-në' Jacobo, ati' nudubquë' ni' yúgu'të bönni' gul tun chi'ë bunách queë' Cristo nacu'ë Jerusalén. ¹⁹Cati' chbugapë' Dios lequé' Pablo, bului'inë' lequé' yúgu'të le benë' Dios lu në'ë lë' ga nacuá' bunách gza'a. ²⁰Cati' gulayönnë' lë ni, gulagu'ë Dios yöl-la' ba. Ni'r glë' Pablo:

—Rlé'icznu', böchi'tu', cáti'ga zian gayu'ë bönni' judío ta'yejlé'ë Cristo, ati' tuntsquë' ba la'n zxba queë' Moisés yúgu'të'. ²¹Chgulayönnë' yugu' le tui' quiu' didza' bunách, ta'ná rgu'u yöl-lu'u yúgu'të bönni' judío nútsa'quë' ladz bunách gza'a, quië luca'në' le gna bë'ë Moisés, len rna béisnu' lequé' cu la'chuguë' lu xpéla'cbi' bi'i bönni'dau' quequë', len cu lunë' ba la'n yugu' le nalébiru' runru' rë'u, bunách judío. ²²¿Nacx gunru' na'a? Huala'rúj bunách zian cati' la'yöni chbdixinu' ni. ²³Na'a, ben lë ni rëtu' li'. Nacuál'lénë' netu' ni tapë' bönni', chnazí' lu na'quë' lahuë' Dios tu le lunë'. ²⁴Bchë'ë quiu' yugu' bönni' ni, len ben tsazxón lequé' gun dxi'a cuinli' ca nac qui gdau', len gdizxj li' le ral-la' la'guizxjë' quië lun yutuz icjquë'. Ni'r la'nözñë' yúgu'të bönni' judío cutu nacz lë na' ta'në' quiu', san lëzca' li' runu' le nac dxi'a len runu' ca rna bë' zxba queë' Moisés. ²⁵Ca nac quegac bunách gza'a,

nup ni' chta'yejlé'ë Cristo, chben xtídz'a'tu' len buzujtu' lu guich ca ral-la' lunë'. Cutu run bayúdx lun chi'ë yugu' lë ni tunë' bönni' judío, san tuz:

Cu lahuë' le ta'gú'u bunách laugac bdau' guiój bdau' yag, Len cu lahuë' rön, Len cu lahuë' xpéla'cba' böa' guixi' cunarujcba' rön, Len cu lunë' le cunác.

Ta'zönë' Pablo lö'a gdau'

²⁶Ni'r bchë'ë queë' Pablo tapë' bönni' na!, ati' dza buróp ni' ben dxi'a cuinë' tsazxón len lequé' ca nac qui gdau!. Ni'r gyazië' lö'a gdau', quië gac bë' bizxa dza udx lunë' le tu'ún dxi'a cuinquë', dza ni' ral-la' tsjua'quë' le la'gu'ë lahuë' Dios qui queëquë'. ²⁷Cati' chzoa gza'a gadx dza na', gulalé'inë' Pablo la'quë' judío narujquë' luyú Asia, zoë' lö'a gdau!. Glunë' ga glun rusbó bunách zian, ati' gulazönë' Pablo. ²⁸Glu'ë zidzj didza', ta'në':

—Gul-gaclen netu', bönni' Israel. Bönni' ni yúgu'të latj rusëdnë' yúgu'të bunách lucá'n ca'z yödz queëru' len zxba queë' Moisés, len gdau' queëru' ni. Na'a, chglu'ë gdau' ni yugu' bönni' gza'a. Cni runë', run ditjnë' latj la'y ni.

²⁹Cni gulané' le gulalé'inë' Pablo zi'al lu yödz dzaguë' Trófimo, bönni' Éfeso, len táquinë' glu'ë gdau' bönni' ni.

³⁰Cni guc, guludúb yúgu'të bunách yödz, len gulaguirë' ni!. Ni'r gulazönë' Pablo len gla'yjë' lë', gulubijë' lë' lö'a gdau', ati' la' guluseyjtë' ga nu ryaz lö'a gdau' na!. ³¹Cati' chtáquicznë' ludöddë' Pablo,

bdxin didza' lahuë' bönni' blau nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l. Byönnë! tun rusbô yúgu'të bunách Jerusalén. ³²La! butubtë' bönni' rjaquë' gdil-l len bönni' ta'ná bë'inë! lequë' bönni' blau ni, ati' jarélu'ë gyéajlenë! lequë' ga na' tun rusbô bunách na!. Cati' gulale'i bunách ni' bönni' blau na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, len bönni' na' rjaquë' gdil-l, gulusanë! ta'guinë! Pablo.

³³Ni'r gbiguë'ë bönni' blau na', len gzxönë! Pablo, ati' gna bë'inë! bönni' rjaquë' gdil-l lúguë'ë lë! chop du guia. Gdöd ni' gnabnë! bunách zian ni', rnë!:

—¿Nuzxa caz bönni' ni, len bizxa benë?!

³⁴Ta'bödxya'a bunách zian na', len qui queégac ca ta'ná. Cni guc, cutu bi guc tséjní'në! bönni' blau na', le tun rusbô bunách na', ati' gna bë'inë! bönni' rjaquë' gdil-l la'chë'ë Pablo lu yu'u zxön ga tu'dubë! bönni' rjaquë' gdil-l. ³⁵Cati' guladxinë! ga nac ni'yëpi' qui yu'u zxön na', glui'në! Pablo bönni' na' rjaquë' gdil-l, le dxíadi'l'igac lequë' bunách zian, ³⁶le za'c cíduzu'quë' bunách na', ta'bödxya'a, ta'ná:

—Gul-döddë!.

Didza' bë'ë Pablo uláz queë' laugac bunách

³⁷Cati' ni' gulazú lauquë! la'gu'lë Pablo lu yu'u zxön ni', lë! gudxë! bönni' blau na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, gnë!:

—¿Naru' gunnu' latj gyëpa' li' tu didza?!

Bönni' blau na' gudxë! Pablo:

—¿Ractsu' didza' griego? ³⁸¿Naru' clëg li' bönni' Egipio na' dza lahui

niz butubë! bönni' guladá'baguë'ë yúlahui', ati' bchë'ë lu latj ca'z gdu choa' gayu'ë bönni' gdödi bunách?

³⁹Ni'r gudxë! lë! Pablo, gnë!:

—Le nactë naca' neda' judío. Gulja' Tarso, yödz blau luyú Cilicia. Rátal'yu' lau' gunnu' neda' latj gu'a didza' laugac bunách ni.

⁴⁰Bë'ë lë! latj bönni' blau na', ati' gzuinë! Pablo ga nac ni'yëpi', len bchis në'ë quië la'cuá' dxiz bunách zian ni!. Cati' chgulacu'ë dxiz, bë'lenë! lequë' didza' Pablo lu didza' hebreo.

22 Cni gnë! Pablo:
—Lbi'ilí!, bönni' gul, len lbi'ilí! böcha'a. Gul-zé nagli' le gyëpa' lbi'ilí! ca nac le runa!.

²Cati' gulayönnë! ru'ë didza' hebreo, gulacua'rë! dxiz. Gudxë! lequë! Pablo, rnë!:

³—Naccza' neda' judío. Gulja' lu yödz Tarso luyú Cilicia, san gzxöna' lu yödz ni, ati' busëdnë! neda' Gamaliel gdu ca nac zxba quequë! xuz xtau'ru!. Bë'tecz ladxa'a gyij ladxa'a Dios ca runli' lbi'ilí! na'a. ⁴Zi'al gdxia ládx'i'gaca'-në! bönni' nazí' lu na'quë! xtidzë'ë Cristo, len bchë'gaca'-në! ga latië!. Gzxöngaca'-në!, len glú'gaca'-në! lidx guia, yugu' bönni' len ngul.

⁵Lëzca' huac lunë! Ina' lau qui le glunë! yugu' bxuz uná bë! len bönni' gul tu'zejni'i. Glunë! guich uná bë! le yju'a ga nacu'ë böchi'ru' judío lu yödz Damasco. Gyija' ni' tsajxöngaca' nup ni' ta'yejlë! Cristo, quië duchë'gaca'-në! nág'a'quë! Jerusalén ni, quië lacquë! zxguia!.

Rguíxjö'ë Pablo ca böaque' queë' Cristo

⁶Ni'r gnë! Pablo:

—Cati' ni' zija' la' nöz, len zi'a gdxina' Damasco, guc gdu huagbídz, tu tsalz gyép yös yenf' za' luzxbá, le buzení' ga na' zija!. ⁷La' yjóta'tea' lyu, len byönda' chi'i Nu gudx neda': "Saulo, Saulo, ¿bizx quië rbia ladxu'u neda?" ⁸Ni'r gnabda' lë!, gnia': "¿Nuzxa li!, Xan?" Lë! gudxë! neda': "Neda' ni Jesús, bönni' Nazaret. Néda'cza' rbia ladxu'u." ⁹Gulale'ic平 yení' na' nup ni' gulacua'len neda', len gladxi, san cutu gulayöni chi'i Nu na' bulídz neda!. ¹⁰Ni'r gudxa'-në!: "¿Nacx guna', Xan?" Xanru' gudxë! neda': "Gyas, len gyeaj Damasco. Ni' zoa nu guië li' ca nac yúgu'té le ral-la' gunu!" ¹¹Le cutur bi rlé'ida' le budí'i lahua' yös yení' na' gyéptasca, qui lë ni na' gulaguel-lë'ë na'l a bönni' dzagqué! neda!, ati' gulaché'ë neda' ga bdxintea' Damasco.

¹²'Ni' zoë! Ananías, bönni' runë! gdu ca rna bë' zxba queë! Dios, ati' tunë! lë! ba la'n bönni' judío nacu'ë Damasco. ¹³Bdxinë! ga zoa' Ananías na', len gudxë! neda': "Saulo, böcha'a, huöalj yöj lau!". La' ni'z böalj yöj lahua', ati' blé'ida' lë!. ¹⁴Lë! gudxë! neda': "Dios quequë! xuz xtau'rul, dza ni'të gröczë! li' quië gnöznu' le rë'ncznë! Lë!, len glé'inu'-në! Bönni' tsahui', Léczë! Zxi'në!, len yönnu' leguië! li' Léczë!. ¹⁵Cni gac, le ral-la' gunu' Ina' lau queë! Lë! laugac yúgu'té bunách, quíxjöi'n'u' lequë! ca nac le chble'inu' len le chbyönnu!. ¹⁶Na'a, ¿bizx quië rdzeynu'? Gyas, len bdil nis. Blidzë! Xanru' unë! li' dxi'a, ugüë! dul-la' nabagu'u."

**Cristo bsölë'ë Pablo gunë!
Iban laugac bunách gza'a**

¹⁷Gnë! ca! Pablo:

—Gdöd ni!, cati' budxina' Jerusalén, len tsal ni' rulidza'-në! Dios nchil gdau', blé'ida' tu le nac ca tu lu yël bëchcál. ¹⁸Blé'ida'-në! Xanru', ati' gudxë! neda': "Jarelu' gyeaj. Burujtë Jerusalén ni, le cutu lunë! ba la'n le gunu' Ina' lau quia' bönni' ni." ¹⁹Neda' gudxa'-në!: "Xan, nőzgaccznë! ca bena' neda!. Gyazia' gap nac lu yu'u ga tu'dubë! tu'sädë! queë! Dios bönni' judío. Gdina' nup ni' ta'yejlë! Li', len glú'gaca'-në! lidx guia. ²⁰Cati' ni' guludöddë! Esteban, bönni' ni' benë! Ina' lau quiu!, lëzca' zoa' ni' neda', bena' tuz bönni' guludöddë! lë! le ben chi'a lari' nácuquë! bönni' na' gululadxë! lë! guioj." ²¹Ni'r gudxë! neda' Xanru': "Gyeaj, le rsöla'a li' laugac bunách gza'a."

**Pablo ruí'lenë! bönni' blau
didza', bönni' nacu'ë lu në'ë
bönni' rjaquë! gdil-l**

²²Niz ze lau guluzé nagquë! didza' bë'ë Pablo bönni' judío, ati' ni'r gulabödxyë! Glu'ë zidzj didza', ta'né!:

—Gul-döddë! bönni' ni. Cutur ral-la' soë! gbanë!.

²³Ni'r le ta'bödxyë! len ta'chötzsquë! le nácuquë! lu yöl-la' rley quequë!, len tu'chijë! bëchtö yu lu bö'z, ²⁴gna bë'ë bönni' blau na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë! gdil-l lugu'ë Pablo yu'u zxön na!. Lëzca' gna bë'inë! lequë! la'guinë! Pablo quië quíxjö! le nacz, quië la'nözne! bizx quië na' ta'bödxyë! cni queë! Pablo bönni' judío. ²⁵Cati' glúguë! lë! pan guid quië la'guinë! lë!, Pablo gudxë! tu bönni' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë! gdil-l zoë! ni!, rnë!:

—¿Naru' dë latj quinli' neda'?
Nababa' Roma, ati' nutu nu glequi
xbey neda' chqui' nabaga'a zxguia'.

²⁶Cati' byönnë! lë ni bönni' na',
gyijë! yajtíxjöi'në! bönni' blau na'
nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë! gdil-l.
Rë! lë!:

—¿Bizxa caz ni runru'? Bönni' ni
nababë! Roma.

²⁷Ni'r bidë! ga zoë! Pablo bönni'
blau na!, len gudxë! lë!:

—Gdixjö!. ¿Naru' nababu' li'
Roma?

Pablo gudxë! lë!:

—Ja, nababa'.

²⁸Bubi'ë didza' bönni' blau na',
gnë!:

—Neda' ni, dumí zian gdizxja'
quië gbaba' Roma.

Ni'r Pablo gudxë! lë!:

—Neda' gbaba' Roma cati' ni'
gulja' le nababqué! Roma xuz xna'a.

²⁹Cati' gulayönnë! lë ni, la'
gulubígatë! ga zoë! Pablo bönni'
na' chzoa la'guinë! lë!. Lëzca',
cati' gnöznë! nababë! Roma Pablo,
gúdxinë! bönni' blau na' le chgna
bë'ë glúguë! lë!.

Rdxinë! Pablo lauquë! bönni' gdau' ta'bequi xbey

³⁰Dza buróp ni!, gu'nnë! bönni'
blau na' gnöznë! gazxj ga rë! bizxa
na' tu'quíë! Pablo bönni' judío. Gna
bë'ë gulusedxë! du guia na' náguë! è
Pablo, ati' gna bë'ë ludubë! bxuz
uná bë! judío, len yúgu'të bönni'
gdau' ta'bequi xbey. Ni'r bubijë!
Pablo ga na' nagu'uquë! lë! ati'
buzdë! lë! lauquë!.

23 Ni'r buyutsquë! lauquë!
bönni' gdau' ta'bequi xbey
na' Pablo, gnë!:

—Lbi'ili', böcha'a. Ga rdxintë na'a
rböza' dxí'adau!. Cni nac, cutu zoa
le ruxós neda' ládxidau'hua' lahuë!
Dios.

²Ni'r gna bé'inë! nup nacuá! cuit
lë'ë Pablo Ananías, bxuz blau,
la'gapë! è ru'ë. ³Pablo gudxë! lë!:

—Lëzca' cni ubi'ë quiu' Dios, li',
rulú'z tsahui' cuinu'. ¿Naru' rö'czu'
rbequi xbeynu' neda' ca rna bë'
zxba, san rdöd bë'i runu' ca rna
bë' zxba na', rna bë'nu' la'gapë! è
neda'?

⁴Nup nacuá! ni' të Pablo:

—¿Naru' rulídz zi'tsu'-në! bxuz
blau queë! Dios?

⁵Pablo gudxë! lequë!:

—Lbi'ili', böcha'a. Nayúj lu guich,
rna: "Cutu ulídz zi'u nu rna be'i
bunách uládz quiu'", san neda' cutu
gúquibe'ida' naquë! bxuz blau.

⁶Ni'r gúquibe'inë! Pablo nacquë'
bönni' gdau' saduceo la'quë!, ati'
yela'quë! bönni' gdau' fariseo, ati'
bë'ë zidzj didza' lauquë! bönni'
gdau' ta'bequi xbey na', gnë!:

—Lbi'ili', böcha'a. Naca! bönni'
fariseo, len naca' zxi'në! bönni'
fariseo. Na'a rbequi xbeyli' neda' le
runa' löz lubán nup chnatgac.

⁷Cati' bë'ë didza' ni Pablo,
gularujë! chopl bönni' gdau' fariseo
len bönni' gdau' saduceo, ati'
guladíl-l didzë! è la' légaczë!. ⁸Cni
glunë! le ta'në! bönni' saduceo na'
cutu lubán nup chnatgac, len cutu
nacu'ë gbaz la'y, len cutu nacuá'
bö' nacgaccz bunách, san ta'yejë! è
bönni' gdau' fariseo nacz yúgu'të lë
ni. ⁹Qui lë ni na' gulabödxyë! è. Ni'r
gulayasë! bönni' nazëdquë! zxba
queë! Dios, bönni' gdau' fariseo, ati'
guladíl-l didzë! è, ta'në!:

—Rusáca'tu' queëtu' cutu bi dö' nu'ë bönni' ni, le chqui' bë'len lë' didza' bö' naccz bunách, o chqui' bë'lenë' lë' didza' gbaz la'y queë' Dios, cutu ral-la' tá'baga'ru'-në' Dios.

¹⁰Cati' chta'dil-ltsca didzë'ë bönni' judío na', gúdxinë' bönni' blau na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, le ráquinë' luxxúzxj luquindjë' Pablo. Ni'r gna bë'ë tsjaquë' bönni' rjaquë' gdil-l tsajliajquë' Pablo ladj bönni' judío na', len luché'ë lë' lu yu'u zxön ga na' tu'dubë' bönni' rjaquë' gdil-l.

¹¹Cati' chnac chdzö'l la' dza na'z, bulu'l lahuë' Xanru' ga zoë' Pablo, len gudxë' lë':

—Butíp ladxu'u, Pablo. Ca na' chbenu' lna' lau quia' Jerusalén ni, lëzca' run bayúdx gunu' lna' lau quia' lu yödz Roma.

Tun xtídfa'quë' ludöddë' Pablo

¹²Cati' za' rení' yetú dza, glun xtídfa'quë' la'quë' bönni' judío len glun tsutsu xtídfa'quë', ta'né' gunë' lequë' zxguia' Dios chqui' cutu lunë' lë na' glun xtídfa'quë', le gulané' cutu ca' li'j lahuë' ga gdxintë dza ludöddë' Pablo. ¹³Nayánr ca choa'quë' bönni' na' glun tsutsu xtídfa'quë' cni. ¹⁴Yjaquë' bönni' ni ga nacu'ë bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zéjni'në' bönni' judío, ati' gulané':

—Chben tsutsu xtídfa'tu', gnatu' gunë' netu' zxguia' Dios chqui' cuguntu' cni, le cutu gui'j gágutu' ga gdödirtu'-në' Pablo. ¹⁵Na'a, lbi'il'i len yugu' bönni' gdau' ta'bequi xbey, gul-guié' bönni' blau nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l duché'ë

Pablo cxö quië gdxinë' ga nudubli', gnali' ré'nili' gnábili'-në' Pablo tu didza' ga rë' nösj. Netu' cö' nistu'-në' la' nöz, ati' gdóditu'-në' cati' zi'a gdxinë' ni.

¹⁶Biyónibi' bi'i bönni' queënu ngul zanë' Pablo ca na' la'bö' nisië' Pablo, ati' gyeajbi', len gyazbi' yu'u zxön na', yajtíxjöi'bï'-në' Pablo. ¹⁷Pablo bulidzë' tuë' bönni' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, len gudxë' lë':

—Bchë'-bi' bi'i ni lahuë' bönni' blau, le nua'bï' didza' guiëbi'-në'.

¹⁸Ni'r gdel-lë'ë-bi' bönni' na', len bchë'-ë-bi' ga na' zoë' bönni' blau na', ati' gudxë' lë':

—Bulidzë' neda' Pablo, bönni' na' yu'ë lidx guia, len gúta'yuë' lahu'a dgu'a-bi' lau' bi'i ni, le ré'nibi' güi'lenbi' li' didza'.

¹⁹Gdel-lë'ë na'bï' bönni' blau na' len bchë'-ë-bi' quizi, ati' gnabnë'-bi', rnë':

—¿Bizxa na' ral-la' gui'u neda'?

²⁰Lëbi' gudxbi'-në':

—Chnunquë' didza' bönni' judío lá'ta'yuë' lau' gchë'u-në' Pablo cxö, quië gdxinë' lauquë' bönni' gdau' ta'bequi xbey. Lë' li' të'nnë' la'nabnë' lë' tu didza' ga rë' nösj, ²¹san li', cutu tséjlië'u lë na' la'né', le nayánr ca choa'quë' ta'bö' nisië' Pablo. Chglun tsutsu xtídfa'quë' bönni' ni, ta'né' gunë' lequë' zxguia' Dios chqui' cutu ludöddë' Pablo, len cutu li'j lahuë' ga ludödrdë' lë'. Na'a, chnacu'ë sina' ta'bözë' si' lu na'u gunu' lë na' la'nabnë' li'.

²²Ni'r gna bë'inë'-bi' bönni' blau na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, nutu nu guiëbi' lë na' chgudxbi' lë', ati' ni'r busölë'ë-bi' bi'i ni.

**Rdxinë' Pablo lahuë' Félix,
bönni' blau uná bë'**

²³Ni'r bönni' blau na' bulidzë'
chopë' bönni' nacu'ë lu na'quë' tu
tuë' tu gayu'ë bönni' rjaquë' gdil-l,
ati' gna bë'inë' lequë' lucözë' chop
gayu'ë bönni' rjaquë' gdil-l ta'zë'i
ní'aquë', len tsonnlalj yu chië'
bönni' rjaquë' gdil-l dxiaquë' böa',
len chop gayu'ë bönni' rjaquë' gdil-l
lu'ë yag tuchi' quië tsjaquë' Cesarea
gdu rdöd xtsö!. ²⁴Lëzca' gna bë'inë'
lequë' lucözël'-ba' böa' cuiël'-ba'
Pablo, ati' la'chë'ë lë' dxí'adau',
cutu bi gac queë', quië gdxinë'
lahuë' Félix, bönni' blau uná bë'.

²⁵Bsölë'ë ca' guich rna cni:
²⁶"Neda', Claudio Lisias, ruzuja'
quiu' lu guich, bönni' blau uná
bë', Félix. Rugapa' Dios li!. ²⁷Bönni'
ni rsöla'a-në' quiu', gulazönë' lë'
bönni' judío, len glé'nnë' ludöddë'
lë'. Cati' gúquibe'ida' nababë' Roma,
bchë'gaca'l-në' bönni' rjaquë' gdil-l
len buslá'-në' lu na'quë' judío na'.
²⁸Gu'nda' gnözda' bizza benë', lë
na' tu'quïë' lë' bönni' judío, ati'
bchë'a-në' lauquë' bönni' gdau'
ta'bequi xbeynë' lequë!. ²⁹Cati'
buedxi didza', gnözda' tu'quïë' lë'
ca nac le rna bë' zxba quequë', len
cutu bi nabaguë'ë bönni' ni quië
nu gdödi lë', o nu cu'u lë' lidx
guia. ³⁰Ni'r cati' bdxin nu gdixjöi'
neda' ta'bö' nisië' lë' bönni' judío,
la' bsöla'tea' lë' ga zu', ati' gna
bë'igacda'l-në' bönni' ni tu'quïë' lë'
la'dxinë' lau' li', quië la'guíxjöi'në'
li' bi didza' napquë' lë'. Dios
gáclenë' li!"

³¹Ni'r gulaguel-lë'ë Pablo bönni'
na' rjaquë' gdil-l, len glunë' ca na'

chgna bë'inë' lequë', ati' gulaché'ë
lë' yödz Antípatris, ni' nac chdzö'l.
³²Cati' za' ren' yetú dza yhuöjquë'
Jerusalén bönni' rjaquë' gdil-l
ta'zë'i ní'aquë', ati' guluú'ë nöz
bönni' rjaquë' gdil-l dxiaquë' böa',
dzagquë' Pablo. ³³Cati' guladxinë'
Cesarea bönni' na' rjaquë' gdil-l
nachë'quë' Pablo, gulunödzjë' guich
na' lu në'ë bönni' blau uná bë', len
guluschinë' Pablo lahuë!. ³⁴Gdöd
bulabë' guich na' bönni' blau uná
bë', gnabnë' Pablo gazx bönni' lë'.
Cati' gúquibe'inë' nababë' luyú
Cilicia, ³⁵gudxë' lë':

—Yönda' le gnau' cati' la'dxín ni
nup tu'quí li!.

Ni'r gna bë'ë lun chi'ë lë' lu yu'u
yúlahui' ga rbö'lë' rbequi xbeynë'
bunäch Herodes, bönni' rna bë'ë.

**Pablo ru'ë didza' uláz
queë' lahuë' Félix**

24 Cati' chbz'a gayu' dza,
bdxinë' ni' Ananías,
bxuz blau, dzagquë' lë' la'quë'
bönni' gul tu'zejni'i, len Tértulo,
bönni' nabé'itsquinë' didza'.
Guladxinë' lahuë' bönni' blau uná
bë', ati' gulané' queë' Pablo. ²Cati'
chgululidzë' Pablo, ati' bdxinë' ni',
gzu lahuë' Tértulo ruquíë' lë', rnë':

—Bönni' blau uná bë', Félix. Ni'a
quiu' li' ruzi'tu' xbey le rac dxí'a
queëtu', ati' lu yöl-la' rejni'i quiu'
rna bë'inu' dxí'a bunäch uládz
queëtu!. ³Yúgu'të lë ni ruzi'tecztu'
xbey gáti'tëz, ati' gdu ládxí'tu' rétu'
li!: "Xclenu!". ⁴Na'a, cui upizxjrtu'
li', ráta'yua' lau' gun zxön ladxu'u,
yönnu' tu chi'ida' le güietu' li'.

⁵Gúquibe'itu' rgu'u yöl-lë'ë bunäch
bönni' ni, len runë' ga ta'dá'baguë'ë

yúlahui' bönni' judío nacu'ë gdutë yödzlyú, len naquë' bönni' blau quequé' bönni' da'quë' bönni' Nazaret na'. ⁶Lézca' gu'nñë' gun ditjnë' gdaу' queëtu!. Qui lë ni na' gxzxöntu'-në' len gú'nitu' cuequi xbeytu' lë' ca nac zxba queëtu!. ⁷Ni'r bdxinë' ga zoatu' Lisias, bönni' blau nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, ati! lu yöl-la' snia' zxön bugüë' bönni' ni lu na'tu!. ⁸Ni'r gna bé'inë' Lisias na' lid ga zu' nup tu'quí lë!. Na'a, li'ez, cati' gnabi yudxnu'-në' Pablo ni, huac gnöznu' ga rë' nöxj yúgu'të lë ni ruquitu' lë!.

⁹Lézca' cni gulánë' bönni' judío ni', gulánë' naccc cni. ¹⁰Ni'r butáz në'ë bönni' blau uná bë' na' quië gu'ë didza' Pablo, ati! lë' bubi'ë didza', gnë':

—Gdu ladxa'a quíxjö'a ca nac le runa', le chnac zian iz rbequi xbeynu' le rac quegac bunách ladztu!. ¹¹Le bena' huac gnabu!. Cutu ráquini chinnu dza gyija' Jerusalén quië tsej ladxa'a-në' Dios. ¹²Cutu yajzáca'quë' neda' nu rdíl-lena' didza', len cutu bena' ga lun rusbő bunách ga nac nchil gdaу!, ni lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios, ni lu yödz. ¹³Cutu ca' gac lubíj lië' yugu' lë ni tu'quíë' neda!. ¹⁴Lë ni rxóalëpa' lau!. Ca runa' xchinë' Dios quequé' xuz xtau'tu' rajlöz le gulusëdnë' lequë', san tu'ë lei: le rdá'baga' Dios, bönni' judío ni, le réjlë'a yúgu'të le rna bë' zxba queë' Dios lenca' yúgu'të le guluzujë' lu guich bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. ¹⁵Ca na' tunë' löz Dios lequë', lëzca' neda' runa' löz Dios, uspanë' nup chnatgac, bunách tsahui' len bunách cunacgac tsahui!. ¹⁶Qui lë

ni na' rui' ládzi'tecza' cui gbaga'a le gun ga uxós neda' ládzi'dau'hua' lahuë' Dios o laugac bunách.

¹⁷'Gdöd zoa' ga yUBL gdu chop tsonn iz, budxina' ga nacuá' bunách uládz quia' quië unödzja' gun gaclen bunách yechi' len unödzja' le rgu'a lahuë' Dios. ¹⁸Tsal ni' runa' cni, duxáca'quë' neda' la'quë' bönni' judío narujquë' luyú Asia. Ni' gzoa' lö'a gdaу', nubíj dxi'a cuina' ca nac qui gdaу', len cutu nutuba' bunách zian, len cutu nuna' ga lun rusbő bunách. ¹⁹Ral-la' la'dxinë' lau' li' bönni' judío ni', luquíë' neda' chqui' napquë' neda' didza!. ²⁰La'natsquë' bönni' judío ni chqui' guludzölnë' bi le cunác bena' cati' ni' bdxina' lauquë' bönni' gdaу' ta'bequi xbeynë' lequë!. ²¹Tuz cati' ni' zoa' lauquë', zidzj bë'a didza', gnia': "Rbequi xbeyli' neda' na'a le runa' löz lubán nup chnatgac."

²²Cati' byönnë' didza' ni Félix, len dxí'adau' chnözne' ca nac qui lë na' rusëdnë' Pablo, buzé láhui'zë' ca' didza' bizxj ni, gnë':

—Cati' gdxinë' Lisias, bönni' blau nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, udx yönda' ca nac didza' bizxj queëli'.

²³Ni'r Félix gna bé'inë' bönni' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l zoë' ni', gun chi'ë Pablo, san gu'ë lë' latj të' lö'a, len cutu luzaguë'ë xnözquë' böchi' lzë'ë duyuquë' lë' bi dxin lunë' queë'.

²⁴Chop tsonn dzaz gdzey, bidë' ni' leyíbl Félix na'. Dzagnu lë' Drusila, ngul queë'. Nacnu ngul judío. Félix bulidzë' Pablo ati' buzé naguë' xtidzë'ë ca nac le réjlë'ru' Jesucristo. ²⁵Cati' bë'ë didza' Pablo ca ral-la'

gacru' tsahui' len gna be'i cuinru', ati' gdxinru' ga cuequi xbeynë' rë'u Dios dza zi'a za', ni'r gudxi bdzöbnë' Félix len gudxë' Pablo:

—Gyeaj na'a. Cati' gapa' latj ulidza' li'.

²⁶Lëzca' gu'nnë' Félix si'ë dumí unödziejë' Pablo quië usanë' lë', len qui lë ni na', zian lzu bulidzë' Pablo, len bë'lenë' lë' didza!. ²⁷Cati' bza'a chop iz gyazië' Porcio Festo xlatjë' Félix, ati' le gu'nnë' Félix gunë' le la'dzág ládzi'quë' bönni' judío, buca'në' Pablo nadzunë' lidx guia.

Rdxinë' Pablo lahuë' Festo

25 Bdxinë' Festo Cesarea quië tsazië' xlatjë', gaquë' bönni' blau uná bë'. Cati' bza'a tsonn dza buzé'ë yödz na', zиж' Jerusalén. ²Ni' guladxinë' lahuë' Festo yugu' bxuz uná bë' len yugu' bönni' blau quequë' judío quië la'në' queë' Pablo, ati' gláta'yue' lahuë' Festo ³bi uzá' ladxë'ë quequë', gsölë'ë nup tsajxi'gac Pablo, quië uwdxinë' Jerusalén. Glé'nnë' la'bó' nisië' lë' la' nöz quië ludöddë' lë'. ⁴Bubi'ë didza' Festo, gudxë' lequë':

—Lu yödz Cesarea nadzunë' Pablo, ati' ni' ral-la' tsija' cxö huidzj niz. ⁵Qui lë ni na', nútí'tézl-li' dë lu na'li', ral-la' sá'lenli' neda', len chqu' nabaguë'ë zxguia' bönni' ni', huac uquili'-në'.

⁶Gdzeynë' Festo Jerusalén gdu ca xunu' gbidz, ati' ni'r böjë' Cesarea. Cati' za' rení' yetú dza grö'ë ga rbequi xbeynë', len gna bë'inë' nup tsajxi'gac Pablo. ⁷Cati' chbdxinë' ni' Pablo, gulaguë'ë lë' li'aj bönni' judío narujquë' Jerusalén, len zian le gulanë' queë'. Guluquíe' lë' le

tu'spaguë'ë lë' zxguia', san cutu guc lubíj lië' yugu' lë na' gulanë' queë'.

⁸Ni'r bë'ë didza' Pablo uláz queë', gnë':

—Cutu bi le cunác bena' qui zxba quequë' bönni' judío, ni qui gdau' quequë', ni queë' César, bönni' rna bë'inë' rë'u.

⁹Gu'nnë' Festo gunë' le la'dzág ládzi'quë' bönni' judío, ati' bubil'ë didza', gudxë' Pablo:

—¿I rë'nnu' sa'u Jerusalén, ati' ni' soa nu cuequi xbey li' ca nacgac lë ni ta'në' quiu'?

¹⁰Bubi'ë didza' Pablo, gudxë' lë':

—Zoacza' ga rö' nu rbequi xbey uláz queë' César, ga na' ral-la' cuequi xbeynë' neda'. Cutu bi huia'dö' nuna' quequë' bönni' judío, ati' chnöcznu' lë ni. ¹¹La'naru' nuna' tu le cunác, o bíti'téz le run ga gbaga'a zxguia' gatia', cutu tá'lbagaa' gatia'. Na'a, chqui' cutu nuna' ca na' ta'në' quia' bönni' ni, nutu nu dë lu në'i udöd neda' lu na'quë'. Rnaba' tsija' lahuë' César ga cuequi xbeynë' neda'.

¹²Cati' chbë'lenë' yugu' bönni' yúlahui' didza' Festo, bubil'ë didza', gudxë' Pablo:

—Chgnabu' tsiju' lahuë' César. Lahuë' César uyiju'.

Ru'ë didza' Pablo lahuë' Agripa

¹³Gdöd chop tsonn dza, bdxinë' Cesarea Agripa, bönni' rna bë'ë, dzagnu lë' Berenice, duyuque' Festo.

¹⁴Cati' chgulacu'ë ni' zian dza, Festo gdíxjöi'në' Agripa, bönni' rna bë'ë, ca nac queë' Pablo. Gudxë' lë':

—Zoë' ni bönni' buca'në' lë' lidx guia Félix. ¹⁵Cati' gzoa' Jerusalén, guladxinë' lahua' yugu' bxuz uná

bë' len bönni' gul tu'zejni'i, ati' gulané' queë' bönni' ni. Gulanabnë' neda' gchuga' queë' gatië!. ¹⁶Neda' bubi'a didza', gudxa' lequë' cutu nalëbcnë' bönni' Roma la'chuguë' queë' bönni' gatië' chqui' cutu la'dxini lahuë' nup tu'quí lë', quië gac ubi'ë didza' ca nac lë na' ta'në' queë!. ¹⁷Qui lë ni na', cati' guladxinë' lequë' ni, cutu ca' gdzeyda', san cati' gza' gyení' yetú dza grö'a ga rbequi xbeyda', ati' gna bél'ida' nup yajxi'gac bönni' ni. ¹⁸Cati' gulacu'ë ni bönni' na' tu'quïë' lë', cutu bi gulané' queë' ca busaca' quia' la'në!. ¹⁹Gulané' queë' la'gac didza' bizxj ca nac le ta'yeljë'ë Dios, len ca nac queë' bönni' lë' Jesús, nu na' gut, san Pablo runë' tsutsu xtidzë'ë rnë' ni zoë' nabanë' leyúbl. ²⁰Le buchíxida' ca nacgac lë ni, gnabda'-në' Pablo chqui' rë'nnë' tsijë' Jerusalén, ati' ni' soa nu cuequi xbey lë' ca nacgac lë ni. ²¹Ni'r cati' gnabë' Pablo tsijë' lahuë' Augusto César quië cuequi xbeynë' lë' ni', gna bél'ida' bönni' rjaquë' gdil-l lun chí'igarë' lë' cati' gal-la'r dza gsöla'a-në' lahuë' César.

²²Ni'r Agripa gudxë' Festo na': —Lëzca' neda' rë'nda' yönnda' le gnë' bönni' na'.

Festo gudxë' lë':

—Cxö yönnu' le gnë'.

²³Cati' za' rení' yetú dza, len ba zxön guladxinë' ni' Agripa len Berenice. Gulayazië' ga ral-la' lu'ë didza', dzagquë' lequë' bönni' uná bë', ati' gulasölë'ë nup tsajxi'gac Pablo. ²⁴Ni'r Festo gudxë' Agripa, bönni' rna bë'ë:

—Bönni' uná bë', Agripa, len yúgu'téli' zoali' ni tsazxön len

netu!. Ni zoë' rlé'ili'-në' bönni' na', ta'né' queë' yúgu'té bönni' judío nacu'ë Jerusalén lenca' nup nacuá' ni, të' neda' ral-la' gatië!. ²⁵Runi neda' cutu bi benë' le nabaguë'ë zxguia' gatië', san le gnabë' lëczë' tsijë' ga cuequi xbeynë' lë' Augusto César, qui lë ni na' chnuna' quia' gsöla'a-në' lahuë' Augusto. ²⁶Le cutu nözda' bi ral-la' uzuja' lu guich le uquí bönni' ni, quië gsöla'a lu në'ë César, xana', qui lë ni na' nachë'a-në' lauli', len le nacr blau, nachë'a-në' lau' li', Agripa, bönni' uná bë', quië cati' udx gnabi yudxu'-në', ni'r gnözda' bi ral-la' uzuja' lu guich ca nac queë' bönni' ni. ²⁷Ráquida' cutu nac dxi'a gsöla'a-në' ni' bönni' nágue'ë chqui' cutu gac ulu'a le nabaguë'ë.

**Didza' bë'ë Pablo uláz
queë' lahuë' Agripa**

26 Ni'r Agripa gudxë' Pablo:
—Dë latj gu'u didza' uláz quiu'.

Bchilj në'ë Pablo lahuë' Agripa, ati' gzu lahuë' ru'ë didza', rnë':

²—Bönni' uná bë', Agripa. Rdzag ladxa'a le dë latj na'a gu'a didza' uláz quia' lau' li' ca nac yúgu'té le nuquiquë' neda' bönni' judío. ³Rdzag ládzi'ra' le núnbë'u yúgu'té le nalëbcnë' tunë' bönni' judío, lenca' yugu' lë ni rdil-ltu' didza'.

Yugu' le benë' Pablo zí'atël

⁴Gnë' ca' Pablo:

—Nözgaccznë' yúgu'té bönni' judío ca na' bena' ga gdél-la'të cuidia' ga nacuá' bunách uládz quia' lenca' lu yödz Jerusalén. ⁵Nözgaccznë' ca' len huac

la'guíxjö'ë ca na' bena' dza ni'të. Guca' bönni' fariseo. Yugu' bönni' fariseo tui' ládxil'cré' la'yij ládxil'quë' Dios ca tunë' yezíca'rë' bönni' judío. **6**Na'a, zoa' ni lauli' quië nu cuequi xbeb neda' le runa' löz Dios, uspanë' bönni' nat, gunë' ca na' gzxi' lu në'ë lauqué' xuz xtau'tu'. **7**Tunë' löz bönni' idxinnu cö' di'a dza queëtu' la'dél-li'në' lë na' gzxi' lu në'ë Dios. Qui lë ni na' ta'yij ládxil'quë' Dios len tunë' xchinë' rël len të dza. Le runa' löz lë ni, nuquique' neda' bönni' judío. Cni nac, bönni' uná bë', Agripa. **8**Na'a, ɿnaru' ráquitsali' lbi'ilí' cutu nac le tséjlë'ru', uspanë' Dios bönni' nat?

Gdxia ladxe'ë bunách queë' Cristo Pablo

9Gnë' ca' Pablo:
—Lëzca' neda', zí'atél gúquida'
le zian ral-la' guna', tá'baga'a-në'
Jesús, bönni' Nazaret. **10**Cni bena'
lu yödz Jerusalén. Glu'a lidx guia
zian bunách ta'yejlë' Jesús, le
guludödë' lu na'a yöl-la' uná bë'
bxuz uná bë'. Cati' guludöddë'
bunách ni', bénlena' lequë' tuz
didza!. **11**Zian lzu busaca' zí'a yugu'
bönni' ni' quië lusán ládxil'quë' ca
ta'yejlë'ë Cristo. Cni bena' gap nac
lu yu'u ga tu'dubë' tu'sédë' queë'
Dios bönni' judío. Gléytsquida'
lequë', ati' gdxia ladxa'a lequë' ga
bdxitnë gyija' gap nacuá' yödz zí'tu'
yajxöngaca'-në'.

Rguíxjö'ë ca böaque' queë' Cristo Pablo

12Gnë' ca' Pablo:
—Quië guna' cni gyija' yödz
Damasco, ati' nudödquë' lu

na'a yöl-la' uná bë' bxuz uná bë'
nasóla'quë' neda!. **13**Cni guc, bönni'
uná bë', Agripa. Cati' ni' zija' la'
nöz, ni' nac gdu huagbídz, blé'ida'
tu yení' luzxbá le buzení'r ca gbidz.
Buzení' ga na' zoa' len ga nacuá'
nup zjaclen neda!. **14**Ni'r yúgu'tëtu'
gdzö'tu' lyu, ati' byönda' chi'i nu
bulídz neda!. Bë'ë didza' hebreo,
gnë': “Saulo, Saulo, ɿbizx quië
rbia ladxu'u neda? Run zi' cuinu',
rdá'bagu'u neda!. Rac quiu' ca
rac queëba' bëdx, run zi' cuinba',
rchégub'a' yag tuchi' le tundë'-ba'
zi!”. **15**Ni'r gudxa'-në': “¿Nuzzxa
li', Xan?” Xanru' gudxë' neda':
“Neda' ni Jesús, Nu na' rbia ladxu'u.
16Na'a, gyas, len gzu, le bulu'
lahua' li' na'a, quië uzóa' li' gunu'
xchina' len gunu' lna' lau qui lë ni
chblé' inu', lenca' quegac le ului'ida'
li', uluí' lahua' ga zu!. **17**Uslá' li' lu
na'quë' bönni' uládz quiu', len lu
na'quë' bönni' gza'a, laugac nup
ni' rsöla'a li' na'a. **18**Rsöla'a li' ga
na' nacu'ë quië gunu' ga luhuöálj
yöj lauqué' len luhuöaquë' queë'
Dios, luca'në' le nac chul xöhui'
len la'dxinë' lu yení!. Lurujë' lu na'
Satanás tu' xöhui' len la'yazië' lu
në'ë Dios. Chqui' la'yejlë'ë neda',
Dios unít lahuë' lequë', len ugüë'
dul-la' nabága'quë', ati' la'dél-li'në'
la'báhlenë' bunách chnubijë' quizi
queë' Dios.”

Benë' Pablo ca nac le bului'inë' lë' Xanru'

19Gnë' ca' Pablo:
—Qui lë ni na', bönni' uná bë',
Agripa, cutu gdá'bagaa' guna' le
bului'inë' neda' Dios, zoë' yehua'
yubá. **20**Buzéjni'da' nup nacuá' yödz

Damasco, len gdöd ni' nup nacuá'
 Jerusalén len nup nacuá' luyú Judea,
 len bunách yugu' yödz zi'tu' quië
 lubí'i ládzi'gac len luhuoác queë'
 Dios, len lun le lac bë' chgulubí'i
 ládzi'gac. ²¹ Le bena' cni, gulazónë'
 neda' bönni' judío cati' ni' zoa' lõ'a
 gda', ati' glé'nné' ludöddé' neda'.
²² Ni'r gúclenë' neda' Dios, ati' ga
 rdxintë na'a dza zoa' gdu ladxa'a,
 runa' lna' lau lauquë' bönni' ca'z len
 lauquë' bönni' blau. Cutu ru'a didza'
 yubl, san ca gulanzæ' zi'al bönni'
 glu'ë didza' uláz queë' Dios lenca' ca
 gnë' Moisés ca ral-la' gac. ²³ Gulané':
 "Saca' qui'ë Cristo, len töd gatië'
 gaquë' nu su lau ubán tsaz lu yöl-la'
 gut, quië ulu'ë lahui nac löz la'dxín
 latj yen' bunách, len gac lban
 quegac lë ni laugac bunách uládz
 queëtu' lenca' laugac bunách gza'a."

**Pablo ruzéjní'në' Agripa
 quië tsejlë'ë Cristo**

²⁴ Catí' chbë'ë yugu' didza' ni
 Pablo, le bë'ë uláz queë', ni'r bë'ë
 zidzj didza' Festo, gnë':

—Nachixi icju', Pablo. Le nazëdu'
 szxoni, chbchixi icju'.

²⁵ Ni'r Pablo gudxë' lë':

—Cutu nachixi icja', rëpa' li', Festo,
 ati' didza' ni ru'a nac gdutë li, len
 nac lsaca!. ²⁶ Léczë' Agripa, bönni'
 ni rna bë'ë, nözcznë' yugu' lë ni,
 len qui lë ni na', gdu ladxa'a ru'a
 didza' lahuë' lë!. Nözcznë' yugu' lë
 ni, le cutu guc bagachi'z lë na' guc.
²⁷ Bönni' uná bë', Agripa. ¿Naru'
 réjlë'u le gulané' bönni' glu'ë didza'
 uláz queë' Dios? Nözda' réjlë'u lë ni.

²⁸ Ni'r Agripa gudxë' Pablo:

—Yelati'z la' ráquinu' gdél-li'nu'
 neda' gaca' queë' Cristo.

29 Pablo gudxë' lë':

—Ni'a queë' Xanru' Dios rë'nda',
 zal-la' yelati'z o szxöni, clëgz li', san
 lëzca' yúgu'të nup ni ta'yöni neda',
 gacli' gdu ca naca' neda', náquida'
 queë' Cristo, san clëg gága'li' du
 guia ca ni nága'a neda'.

³⁰ Catí' budx bë'ë didza' ni Pablo,
 gyasë' bönni' blau uná bë' na',
 ati' gulayasë' ca' bönni' rna bë'ë
 len Berenice len nup ró'lengac
 lequë'. ³¹ Catí' gularujë' quizi, glui'
 xtídzqa'quë', ta'né':

—Cutu bi nunë' bönni' ni le
 nabaguë'ë zxguia' gatië' len clëg
 tsazië' lidx guia.

32 Agripa gudxë' Festo:

—Huac usana'-në' bönni' ni
 la'naru' cu gnabë' tsijë' lahuë' César
 ga cuequi xbeynë' lë'.

Ta'sölë'ë Pablo yödz Roma

27 Catí' chglunë' quequë'
 la'sölë'ë netu' lë'i
 barco tsajtu' Roma, luyú Italia,
 gulaguel-lë'ë Pablo len yela'gac nup
 nadzungac, ati' guludödë' lequë'
 lu në'ë Julio, bönni' yu'u lu në'ë
 tu cö' bönni' rjaquë' gdil-l nazí'
 lei: "Bönni' Queë' Augusto Rjaquë'
 Gdil-l". ² Grentu' tu lë'i barco qui
 luyú Adramitio, le ral-la' töd yugu'
 yödz gap ta'dxín barco ga nac luyú
 Asia, ati' yu'uztu' ca' lë'i barco na',
 gza'tu' Cesarea. Dzaguë' ca' netu'
 Aristarco, bönni' Tesalónica, le
 nabáb Macedonia. ³ Catí' za' rení'
 yetú dza, bdxintu' yödz Sidón,
 ati' ni' Julio, bönni' na' nacu'ë lu
 në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, lu yöl-la'
 dxí'i ladxi' queë', bë'ë Pablo latj
 tsijë' ga nacu'ë böchi' lzë'ë quië
 láclenë' lë' bi ryadzj queë'. ⁴ Gdöd

ni', bumentu' lë'i barco, ati' gza'tu'
ni'. Gdödtu' tsla'a ga dë luyú bidz
Chipre ga rö' dxi bö' na' reycj, le za'
zaca' lautu' bö' reycj lu nis zxön na'.
⁵Ni'r gdödtu' lu nis zxön ga nalá'
luyú Cilicia len luyú Panfilia, ati'
bdxintu' Mira, tu yödz nabáb Licia.

⁶Bönni' na', nacu'ë lu në'ë
bönni' rjaquë'l gdil-l, naché'e netu',
yajxaquë'e ni' tu barco narúj yödz
Alejandría, barco na' zeaj luyú
Italia. Lë'i barco na' glu'ë netu'.
⁷Zian dza gza' tsahui' ládzi'dau'
barco na', ati' len yöl-la' rzaca'z
bdxintu' ga nalá' luyú bidz nazí' lei
Gnido, ati', le ruzaga' netu' bö' na'
reycj, gdödtu' tsla'a luyú bidz nazí'
lei Creta ga rö' dxi bö' na' reycj, len
gdödtu' ga nalá' yödz Salmón. ⁸Lu
yöl-la' rzaca'z gdödtu' tsla'a ga dë
luyú bidz Creta na', len bdxintu'
tu latj ga ta'dxín barco, nazí' lei
Buenos Puertos, le dë gal-la' ga na'
dë yödz Lasea.

⁹Le chgdzéytsquitu', chgul-la' zoa
banádx gac ditj bíti'téz barco rza' lu
nis zxön na', le chgdöd yugu' dza
tuné'e gubás cati' zi'a gdxin beo'
ziag cati' reycjtsca bö!. Qui lë ni na'
buzéjni'në' lequë! Pablo, ¹⁰rnë':

—Lbi'ilí!, bönni', ráquibe'ida' ga
tseaj barco ni, huazúa banádx gac
ditj barco ni len yugu' yua' dzö' lë'i,
len lëzca' soa banádx queëru' gatru'.

¹¹Bönni' na', nacu'ë lu në'ë
bönni' rjaquë'l gdil-l, gyéjlé'rë' le
gulané' bönni' na' dë lu në'ë barco
len bönni' xancz, ca le gnë' Pablo.
¹²Le cunác dxi'a latj ni' ga ta'dxín
barco, nazí' lei Buenos Puertos,
quië luga'në' ni' yugu' beo' ziag,
qui lë ni na' yelati'z cuguluhuötë'
bönni' nacu'ë lë'i barco na' glun tuz

xtídz'a'quë' luzé'e ni', chqui' huac
la'dxinë' ga ta'dxín barco lu yödz
Fenice, lëzca' dë luyú bidz na' nazí'
lei Creta, le dë tsla'a ga rbia gbidz,
ati' ni' glé'nnë' luga'në' yugu' beo'
ziag.

Reycj bö' bdunu' lu nis zxön

¹³Le reycj tu bö'dau' za' zaca' tsla'a
ga rdöd gbidz beo' ziag, táquinë' chrac
luné' ca tē'nnë', ati' gululisë' guia zi'i
naga' du guia le ruzóa dxiz barco, ati'
gdöd barco na' gal-la' ra' luyú bidz
na' nazí' lei Creta. ¹⁴Yetú chi'z ca',
gyeycj bö' bdunu' za' lautu', nazí' lei
Euroclidón. ¹⁵Le ruzéaj tsla'll barco
bö' na' reycj, ati' le cutu guc tseaj
barco ga za' bö', ni'r bë'tu' latj bö' na'
buzéaj barco na' ga rë'ni. ¹⁶Cati' gdöd
barco na' ga bdxintu' tsla'a tu luyú
bidxdau' nazí' lei Cauda, tsla'a ni'
cutu reycjtsca bö', ni' lu yöl-la' rzaca'z
buchistu' bárcodau' na'yj barco zxön
ga na' yu'utu'. ¹⁷Gdöd burentu' lei
lahui barco zxön na', ni'r béga'ratau'
barco zxön na!. Zxanti barco na'
buchólitu' du, cui gguindj lu nis. Le
gúdxitu' töd barco na!, nidz lu yuzx
lu nis zxön na', buzötjtu' lari' qui, le
rutüb bö' rusá' barco na!. Cniz bë'tu'
latj buzéaj barco bö' na' reycj. ¹⁸Cati'
za' rení' yetú dza, len ni' ruzeajtsca
barco na' bö' bdunu' reycj, ni'r gru'ntu'
lu nis zxön lati' yua' dzö' lë'i barco na'.
¹⁹Dza bunn, len na' cuintu' gru'ntu'
lu nis zxön le tun dxin qui barco na'!
²⁰Cati' chguc zian dza cutu rlé'itu'
gbidz ni bölj, len le reycjtsca bö' na'
ruzéaj barco na' yu'utu', cutur runtu'
löz ulatu'.

²¹Le chguc zian dza cutu nágutu',
gzuinë' Pablo gatsj lahui'l lequë',
len gudxë' lequë':

—Lbi'ili', bönni', dxi'ar guc la'naru' uzé nagli' neda', len cutu uza'ru' luyú Creta, len cutu dutsagru' lë ni rzaca' rgui'ru', len yugu' lë ni rac ditj qui barco ni. ²²Na'a, rëpa' lbi'ili': Tsutsu gul-gún ládx'i'li', le cutu gatli' nituli' lbi'ili' tscalí' zoali' ni, zal-la' gac ditj barco ni. ²³Cni gac le duluí' lahuë' neda' gdyël gbaz la'y queë' Dios. Dios ni náquida' queë' len runa' xchinë!. ²⁴Gudxë' neda' gbaz la'y na', gnë!: "Pablo, cutu gádxinu'. Run bayúdx gdxinu' lahuë' César. Le nadxi'inë! li' Dios, uslé' yúgu'të bunách nacua'len li' lë'i barco ni." ²⁵Qui lë ni na', tsutsu gul-gún ládx'i'li', le ruzxöni ladxa'a-në' Dios, gac ca na' chgudxë' neda' gbaz la'y queë!. ²⁶Cni gac zal-la' run bayúdx gac ditj barco ni tu luyú bidxdau', ga ni' tsajcán rë'u.

²⁷Cati' ni' chgdöd chidá' dza, ati' bö' na' reycj ruzéaj barco na' lu nis zxön nazí' lei Adriático, gdu ladxi' yël gláquinë' bönni' tunë' dxin lu barco na' chzoa gdxin barco gal-la' tu luyú bidx. ²⁸Gularu'në' du lu nis zxön na', ati' gulanöznë' galj bös nac ga bdxintë ga rë' lu nis. Cati' gdöd yeláti'dau' barco na', gularu'në' du na' leyúbl, len gulanöznë' chnac chinu bös. ²⁹Le gládxinë' tsajdín lu guijó barco na', qui lë ni na', zaca' tsla'a cudzi'l barco na' gularu'në' lu nis tap guia zi'l nágagac du guia le tu'zóa dxiz barco. Lu yöl-la' ruúbi rugui'iz ládx'i'dau'quë' gulabözë' tsení'. ³⁰Ni'r glé'nnë' bönni' tunë' dxin lu barco luzxundjë' lë'i barco na'. Guluzötjë' lu nis zxön bárcodau' na' dë lahuí barco zxön na'. Glunë' ca tē'nnë' lu'ë yelati' zi'tu' guia zi'l na'

naga' du guia le ruzáo dxiz barco na', le zoa zaca' tsla'a lahuí. ³¹Ni'r Pablo gudxë' bönni' na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l len bönni' na' rjaquë' gdil-l, gnë':

—Chqui' culuga'në' bönni' ni lë'i barco ni, cutu gac ulali'.

³²Ni'r gulachuguë' du naga' bárcodau' na' bönni' na' rjaquë' gdil-l, ati' glu'ë latj gbix lu nis zxön.

³³Cati' chza' rení', gúta'yuë' lauquë' Pablo bi lahuë' yúgu'të!. Gudxë' lequë':

—Na'a chguc chidá' dza rubij yen lauli' len runli' gubás, cutu bi náguli'. ³⁴Qui lë ni na', ráta'yuá' lauli' gáguli' quië huöac ládx'i'li', le cutu ca' gatli' nituli' lbi'ili'.

³⁵Cati' budx bë'ë didza' ni Pablo, gdel-lë'ë yôt xtil, len gudxë' Dios: "Xclenu!." Cni benë' lauquë' yúgu'të!. Ni'r buzzuxzjë' yôt xtil na' len gzu lahuë' rahuë!. ³⁶Ni'r guladip ládx'i'quë' yúgu'të', len glahuë'. ³⁷Tscatu' zoatu' lë'i barco na', guctu' gdu chop gayuá' yu tsonnlalj yu chizzoptu'. ³⁸Gdöd glahuë', guluhuöljnë', ni'r gularu'në' lu nis zxoa' xtil dë lë'i barco na', quië lulahuë' yua' dzö' lë'i barco na'!

Rac ditj barco lu nis zxön

³⁹Cati' chguc lahuí' dza, cutu guluúnbë'ë luyú na' bönni' tunë' dxin lu barco na', ati' gulalé'inë' ga rajrò' nis zxön na' gatsj lahuí'l luyú bidx na', len dë latj ni' ga nac lachi' ra' nis zxön. Glé'nnë' lunë' ga tsaz ni' barco na!. ⁴⁰Ni'r gulusedxë' yugu' du guia nágagac guia zi'l tu'zóa dxiz barco na', len gulusanë' leygac, ati' gulabíx lu nis zxön. Gulusedxë' ca' du naga'

në'i yag ruzéycj rudxí'i barco. Ni'r guluchisë'lari' qui, le rutúb bô'l le zoa tsla'a lahuil barco na', ati' gzu lau rdöd barco zaca' ga rajró' nis zxön gatsj lahui'l luyú bidx na!. ⁴¹Cati' bdxin barco na' tu latj ga rdzag nis, ni'l gnidx tsla'a lahuil barco na' lu yuzx lu nis zxön na', ati' bugá'nz ni'l barco na'. Cutur guc bi utá lei, ati' tsla'a cudzi'l barco na', gzu lau rguitsj lei nis zxön na', len yöl-la' rza' qui. ⁴²Ni'r glé'nnë'bönni' rjaquë' gdil-l ludödcde'bönni' nadzunqué', cui la'zxundjë', la'zxoë' lu nis. ⁴³Gu'nnë' uslé' Pablo bönni' nacu'ë lu në'ë bönni' na' rjaquë' gdil-l, ati' gna bé'inë' bönni' na' rjaquë' gdil-l cutu lunë' ca na' të'nnë'. Ni'r gna bé'inë' bönni' tac la'zxoë' lu nis, zi'lal leque' la'yazië' lu nis quië la'dxinë' luyú bidx. ⁴⁴Gna bé'inë' ca' bönni' naga'nquë' la'zxoë' lu blag, len yela'quë' láhuigac yagdau' qui barco na'. Cni guc, gululé' yúgu'të'. Cniz guladxinë' luyú bidx na'.

Le benë' Pablo luyú bidx nazí' lei Malta

28 Cati' chbulatu' yúgu'tëtu', gnózitu' nazí' lei Malta luyú bidx ga na' zoatu!. ²Lu yöl-la' dxi'i ladxi' quequé' glunë' netu' ba la'n bönni' xidza' nacu'ë luyú bidx na'. Gulabequë' gui', ati' gululidzë' netu' yúgu'tëtu' dutsë'i cuintu', le ral guiøj len runtsca ziag. ³Ni'r gúchë'ë tsalén huag zxisi bidxdau' Pablo, len cati' glu'ë lei lu gui', brujba' ladjl zxisi na' tuba' bël snia', rzxundjba' böchla qui gui' na', ati' yajti'nba' yen në'ë Pablo. ⁴Cati' gulalé'inë' bël na' bönni' xidza' na',

nála'ba' yen në'ë Pablo, glë' tuë' yetúë':

—Le nactë naquë' gdödi bunách bönni' ni. Zal-la' bulé' lu nis zxön, cutu ru'ë lë' latj soë' gbanë' dios queëru' lë' Tsahui'.

⁵Butít në'ë Pablo, busládzulë'-ba' bël snia' na'. Yajxóatëba' lu gui', ati' lë' cutu bi guc queë'. ⁶Tu'yúë' Pablo bönni' xidza' nacu'ë ni', bat cal cö'lë' gui, o tsö'lë' gatië'. Ni'r cati' chgdzey ta'bözë', len gulalé'inë' cutu bi rac queë', yetú le gláquinë', ati' gulané' naquë' dioscz.

⁷Latj ni'z dë xyuë' Publio, bönni' blau qui luyú bidx na', ati' benë' netu' ba la'n bönni' ni. Lu yöl-la' dxi'i ladxi' queë' glu'ë netu' lidxë' gdu tsonn dza. ⁸Dza na' dë' ré'inë' xuzë' Publio na', yu'ë tu xla len ré'inë' guidz rön. Gyazië' Pablo zayjúë' lë', ati' gdöd bulidzë' Dios, ni'r bxoa në'ë bönni' huë' na', len bunë' lë'. ⁹Le benë' lë ni Pablo, lëzca' guladxin ga zoë' nup te'i, nacuá' luyú bidx ni', ati' guluhuöaquë'. ¹⁰Glunë' netu' ba la'n bönni' ni, zian le glunë' queëtu'. Cati' chzoa uza'tu' luyú ni', gulunödzjë' queëtu' yugu' le naquínitu'.

Rdxinë' Pablo lu yödz Roma

¹¹Cati' chguc tsonn beo' zoatu' ni', ni'r grentu' tu lë'i barco qui yödz Alejandría, le bugá'n luyú bidx na' yugu' beo' ziag. Barco ni da'gac tsla'a lahuil bdau' yag lëgac Cástor len Pólux, dios cuach quegac bunách Alejandría na'!

¹²Gza' ni' barco na', ati' bdxin yödz Siracusa, ga ni' buga'ntu' tsonn dza.

¹³Buza'tu' ni', ati' gdödtu' tsla'l luyú ni', len bdxintu' yödz Regio. Cati' za'

rení' yetú dza, le reycj bö' za' zaca'
ga rdöd gbidz beo' ziag, buza'tu' ni',
ati' dza buróp na' bdxíntetu' yödz
Puteoli. ¹⁴Lu yödz na' yajxáca'tu'
böchi'ru' ta'yejlé'ë Cristo, ati'
gláta'yue' lautu' ugá'nlenetu' lequë'
gdu xunu' dza. Cati' bza'a dza na'
buza'tu' ni' quië tseajtu' Roma, rzë'l
ní'atu'. ¹⁵Chgulayönnë' böchi'ru'
nacu'ë Roma chzoa gdxintu' ni',
ati' gularujë' duxí'gal-la'quë' netu'.
Guladxinë' tu yödzdau' nazí' lei
Yë'y Qui Apio. Yela'quë' guladxinë'
tu latj nazí' lei Tsonn Yu'u Quequë'
Bönni' Yu'uquë' Nöz. Cati' blé'inë'
lequë' Pablo, bdip ladxé'ë len gudxé'
Dios: "Xclenu'."

¹⁶Cati' bdxintu' Roma, bönni' na'
nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l,
bchë'ë bönni' na' nadzunquë', ati'
budödë' lequë' lu në'ë bönni' blau
nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l,
ati' bë'ë Pablo latj soë' queëzë',
zóalenë' lë' tu bönni' rijë' gdil-l
ruyúë' lë'.

Runë' Pablo Iban lu yödz Roma

¹⁷Cati' chgdöd tsonn dza, bulidzë'
Pablo yugu' bönni' blau quequë'
bönni' judío nacu'ë Roma. Cati'
chguludubë' ga na' zoë' Pablo, lë'
gudxé' lequë':

—Lbi'ili', böcha'a, zal-la' cutu bi
bena' quegac bunách ladzru', len
clég quegac le nalébiru' runru' ca
na' glunë' xuz xtau'ru', guludödë'
neda' bönni' judío nacu'ë Jerusalén
lu na'quë' bönni' Roma nacu'ë
Jerusalén quië luseyjë' neda' lidx
guia. ¹⁸Ni'r cati' chgulanabi yudxnë'
neda' bönni' Roma, glë'nnë' lusanë'
neda', le gláquibe'inë' cutu nabaga'a
zxguia' gatia!. ¹⁹Guladá'baguë'ë

nup na' glë'ni lusán neda' bönni'
judío ni', ati' ben bayúdx gnaba'
tsija' lahuë' César ga cuequi xbeynë'
neda', len clég quië uquía' bunách
uládz queëru!. ²⁰Qui lë ni na'
bulidz' lbi'ili' quië glé'ida' lbi'ili'
len güí'lена' lbi'ili' didza', le nága'a
du guia ni le runa' löz le runru' löz
rë'u, bunách Israel, gactë lë na' gzxi'
lu në'ë Dios gata' queëru'.

²¹Ni'r lequë' glë' Pablo:

—Cutu rdxini queëtu' guich le
za' luyú Judea ca nac lë na' rac
qui', len nutu nu rdxini nu nac
böchi'ru' judío, nu quixjöi' netu' nu
bi rnë qui' le cunác. ²²Na'a, ré'nitu'
yónitu' xtidzu'u, le rguindj icju', le
chnózitu' yúgu'të latj ta'në bunách
quegac nup ta'dá' didza' cub ni.

²³Cni guc, guludxfi' bë' tu dza,
ati' dza na' guladxinë' ga na' zoë'

Pablo zianë'. Gzu lahuë' Pablo
zildau' ati' ni' gúli'ni buzéjni'në'
lequë' len busálj la'në' le rna bë'ë
Dios. Gu'nnë' ului'inë' lequë' nac

gdutë li Iban runë' queë' Jesús.
Quië gunë' cni bugunë' dxin le

rna bë' zxba queë' Moisés lenca'
le gulané' bönni' glu'ë didza' uláz
queë' Dios. ²⁴Gulazí' lu na'quë'
didza' bë'ë Pablo la'quë', san

yela'quë' cutu ca' gulayejlë'ë. ²⁵Le
gularujë' chopl, gulazú lauquë'
tu'zé'ë ni', ati' gudxé' lequë' Pablo,
rnë':

—Didza' nacz bë'ë Dios Bö' La'y,
lë na' gnë' Isaías, bönni' bë'ë didza'
uláz queë' Dios, ca na' buzéjni'në'
xuz xtau'ru', gnë':

²⁶Gyeaj laugac bunách ni', yjödx
lequë':

Yöni nagli', san cutu tséjni'li'.
Uyuli' gna'li', san cutu glé'ili'.

²⁷ Bönni' ni chnazíd icj ládxí'dau'quë'
 Len cutu ryaz icj nagquë'.
 Glunë' ca tun nup nachúl láhuigac
 Cui la'lé'inë' len yöj lauquë'
 Len cui la'yöni nagquë'
 Len cui luzejni'i ládxí'quë'
 Len cui lë'nnë' luhuöaquë' queë'
 Dios
 Quië gac una' lequë'.

²⁸ Na'a, ral-la' gnózili' lë ni. Dios
 rsölë'ë netu' laugac bunách gza'a
 quië lulá, ati' lequë' la'yönnë'.

²⁹ Cati' budx bë'ë didza' ni Pablo,
 gularujë' bönni' judío, ta'dil-ltsca
 didzë'ë la' légaczë'.

³⁰ Gdu chop iz buga'në' ni'
 Pablo, zoë' lu yu'u ga na'
 rguizxjë', ati' benë' ba la'n
 yúgu'të nup duyugac Lë!. ³¹ Lu
 yöl-la' rugu ladxi' benë' lban ca
 rna bë'ë Dios. Busëdnë' bunách
 ca nac queë' Xanru' Jesucristo,
 ati' nutu nu buzaga' xnözë'. Ca'
 nac.

DIDZA' BSÖLË'Ë PABLO YÖDZ ROMA

Pablo rugapë' Dios bunách
queë' Cristo nacu'ë Roma

1 Neda', Pablo, naca' bönni'
nada'u queë' Jesucristo len
gbaz queë', le bulidzë' neda' Dios
len gröczë' neda' quië guna' lban
qui didza' dxi'a queë'.

²Dza ni'të gxzi' lu në'ë Dios
gsölë'ë queëru' didza' dxi'a na'. Gnë'
cni len rú'aqué' bönni' glu'ë didza'
uláz queë', ati' lequë' guluzujë' lei
lu guich la'y queë' Dios. ³Guluzujë'
lu guich yúgu'të le ral-la' gunë'
Zxi'në' Dios, Nu na' nac Xanru'
Jesucristo. Lu yöl-la' bunách queë'
naquë' zxi'n xsoë' David, ⁴san ca
nac bö' nacczë', le nac la'y, nac bë'
naquë' Zxi'në' Dios, len naptsquë'
yöl-la' huac. Nac bë' naquë' cni le
bubanë' lu yöl-la' gut. ⁵Ni'a qui le
benë' Jesucristo ruzil'ru' xbey le
ruzá' ladxë'ë queëru' Dios ati' benë'
ga naca' gbaz queë' quië uláz queë'
Lë' guna' ga la'yejlë' Lë' len lun ca
rna xtidzë'ë bunách gdutë yödzlyú.
⁶Bítsa'l' lbi'il'i ladjac bunách
yödzlyú na', san na'a nulidzë' lbi'il'i
Dios quië gáquili' queë' Jesucristo.
⁷Rugapa' Dios lbi'il'i, yúgu'tëli'
zoali' Roma. Dios nadxi'inë' lbi'il'i
len bulidzë' lbi'il'i quië gacli' quizi

queë'. Rnaba' lahuë' Xuzru' Dios
lencal' lahuë' Xanru' Jesucristo,
gunnë' queëli' le ruzá' ladxë'ë
queëru' len le rbequi dxi ládxil'ru'.

Rë'nnë' Pablo tsajyúë' bunách
queë' Cristo nacu'ë Roma

⁸Lë ni rzu lahua' ruzuja' lu
guich: Le náquiru' queë' Jesucristo
répa'-në' Dios: "Xclenu'" ca nac
queëli' yúgu'tëli', le ta'guixjö'
bunách gdutë yödzlyú ca réjlë'li'
Jesucristo. ⁹Gdu ladxa'a runa'
xchinë' Dios, runa' lban qui didza'
dxi'a ca nac queë' Zxi'në'. Nözcznë'
Dios rulídzteca'-në', rnabda'-në'
gac dxi'a queëli'. ¹⁰Rnábtetca'
lahuë' Dios, chqui' nac le rë'nnë'
Lë', gunnë' neda' latj duyúa' lbi'il'i.
¹¹Cni rnabda'-në' le rac ladxa'a
glé'ida' lbi'il'i quië gac guna' ga
gata' queëli' tu le unödzjë' queëli'
Dios Bö' La'y, le gun ga gal-li'. ¹²Lë
na' rë'nda' nac utíp ládxil'ru' turu'
yeturu', le réjlë'ru' Jesucristo tu
turu'.

¹³Böchi' lza'adau', rë'nda' gnözili'
lë ni. Zian lzu bë' ladxa'a guida'
ga zoali', san ga rdxintë na'a cutu
runni quia'. Rë'nda' guida' ga zoali'
quië guna' ga uzi'il'i xbey lban na'
runa', ca na' tu'zí' xbey yela'gac

bunách yödzlyú ni. ¹⁴Dë le ral-la' guna' quegac yúgu'té bunách, quegac bunách nazédgac len quegac bunách cunazédgac, quegac bunách ta'yejni'i len quegac bunách cuta'yejni'i. ¹⁵Qui lë ni na', tsca gac guna', zoa' rböza' guna' ca' lban qui didza' dxi'a ga ni' zoali' lbi'il'i, zoali' Roma.

Yöl-la' huac zxön qui didza' dxi'a

¹⁶Cutu ca' rutui'da' runa' lban qui didza' dxi'a, le nap yöl-la' huac queë' Dios gun ga lulá yúgu'té nup ta'yejlé' lei. Ga rzu lau, rë'nnë' Dios la'yönnë' bönni' judío, ati' tód na' la'yöni ca' bunách gza'a. ¹⁷Didza' dxi'a ni rulu'i rë'u gunë' Dios ga huöacru' tsahui', chqui' huayéjlé'ru' Lë' len cugác chop ládxi'ru'. Ca nac lë ni nayúj ca' lu guich la'y, rna: "Nu nac tsahui' le rejlé' Dios, gata' qui nu ni yöl-la' na'bán."

Zxguia' nabága'gac bunách

¹⁸Dios, Nu zoa yehua' yubá, bulu'ë lahui cutu rlé'inë' dxi'a yúgu'té le cunác len le cunác tsahui' tun bunách, ati' gunë' lequë' zxguia', bönni' na', lu yöl-la' cunác tsahui' quequë' ta'dá'baguë'ë le nac gdutë li. ¹⁹Cni gac quequë' le nalá' lahui laugac yúgu'té bunách le nac bë' zoaczë' Dios, le bului'czë' lahui Dios lë ni ga na' nacu'ë. ²⁰Dza ni'té cati' zi'a guta' yödzlyú, ga rdxintë na'a dza, yugu' le nunë' Dios nacgac bë' le curlé'ru' queë' Dios, ca nac yöl-la' huac gdu queë' len le nacczë' Dios. Qui lë ni na', cutu gac la'në' cutu nabága'queë' zxguia!. ²¹Cati' ni' glunbë'ë Dios, cutu gulayíj ládxi'queë' Lë' ca

ral-la' tsej ládxi'ru'-në' Dios, len cutu glë' Lë': "Xclenu!" Qui lë ni na', ca'z böac le gulazá' ládxi'queë', ati' gulachúl gulanitië' le nazíd icj ládxi'dau'queë'. ²²Zal-la' gláquinë' ta'yéjni'në' szxöni, bönni' cunözi guluhuöaqueë' ²³le guluka'në' yöl-la' yení' queë' Dios Nu zoatecz, ati' gulayíj ládxi'queë' bdau' guiøj bdau' yag, bdau' na' nacgac ca bönni' tatzczë', len ca böa'dau' zoa xilcba', len ca böa' guixi' ta'daba' lu yu, len ca böa' bël ta'yj lë'ba' lu yu ni.

²⁴Qui lë ni na' bubij ladxë'ë lequë' Dios quië lunë' yugu' le ta'zé ládxi'queë' le cunác, ati' cni gac, gulucá'n cuinqué' lu yöl-la' stu' tuë' len yetúë!. ²⁵Guc cni le guluka'në' xtidzë'ë Dios, le nac gdutë li, ati' gulazf' lu na'queë' tu le cunácz. Glunë' ba la'n len gulayíj ládxi'queë' yugu' le benë' Dios len clég Lëczë' Dios, Nu na' ral-la' gactecz queë' yöl-la' ba. Ca' gac.

²⁶Qui lë ni na' bubij ladxë'ë lequë' Dios quië lunë' yugu' le ta'zé ládxi'queë' le cunác. Gulucá'nnu yöl-la' rzoalen bönni' ngul, quië lunnu le cunác. ²⁷Lëzca' cni glunë' bönni', guluka'në' yöl-la' rzoalen ngul ati' gulazé ládxi'queë' le cunác túnenlé' tuë' len yetúë', len glunë' le tun ga nu rutu'i, gulacua'len la' lza'a bönni'gaczë'. Gulazaca' gulagui'ë lu xpéla'queë' bönni' glunë' cni le bubij'ë quequë' Dios ca rajlöz dul-la' na' glunë' le nuca'nquë' Dios.

²⁸Le cutu glë'nnë' lunë' Dios ba la'n, qui lë ni na' bubij ladxë'ë lequë' Dios quië la'zá' ládxi'queë' le cunác len lunë' le cuzaca'.

²⁹Túnteczë' yúgu'té le cunác tsahui'.

Tunë' yugu' le nac stu'.
 Tunë' le cunác.
 Tu'huídi'në'.
 Cutu ta'lé'inë' dxi'a lza'quë'.
 Tu'zxélinë' lza'quë'.
 Tu'döddë' lza'quë'.
 Ta'díl-lenë' lza'quë'.
 Ta'zíl yé'inë' bunách.
 Zi'té nacquë' xöhui'.
 Ta'né' qui lza'quë'.

³⁰ Ta'né' le cunácz qui lza'quë'.
 Cutu ta'lé'inë' Dios dxi'a.
 Nacquë' bönni' bizxj.
 Tun cuinqué' blau.
 Tun ba zxön cuinqué'.
 Tu'guiljé' le cunác lunë'.
 Ta'dá'baguë'ë xuz xna'quë'.

³¹ Nacquë' cuta'yejni'i.
 Tun ditjcné' xtídz'a'quë'.
 Cutu nacquë' dxi'i ladxi' ca
 ral-la' lacquë'.
 Cutu tu'nít lauquë' lza'quë'.
 Cutu tu'huechi' ládzi'quë'
 lza'quë'.

³² Nózgaccznë' le nuzóë' tsaz Dios
 ca ral-la' gac quegac nup tun yugu'
 le cni, lat tsaz. Zal-la' nözcñé' lë
 ni, clëgz cni tunë', san ta'dzág
 ládzi'quë' nup tun ca' cni.

Tsahui' nac gchuguë' quegac bunách Dios

2 Qui lë ni na', cutu gac ubíj
 tsahui' cuinu', nútí'téz nu
 nacu', rulág yudxu' lza'u. Cati'
 rulág yudxu' lza'u, ruspág' cuinu'
 zxguia', le rulág yudxu' lza'u len
 tuz ca runu' li!. ²Nóziczu' ca rbequi
 xbeynë' Dios. Nac gdutë li ca rbequi
 xbeynë' nup tun le cunác. ³Lí' rulág
 yudxu' nup tun le cunác, len tuz ca
 runu' li!. ¿Naru' ráquitsanu' udód
 gunznu' cati' cuequi xbeynë' Dios?

⁴ ¿Naru' ruca'ntsú' ca'z yöl-la' dxi'i
 ladxi' gdu queë' Dios len yöl-la'
 rböz zxön ladxi' queë' len ca runë',
 rdzeynë' quië leynë' li? ¿Naru'
 cu nözcznu' ruzá' ladxe'ë quiu'
 Dios yöl-la' dxi'i ladxi' queë' quië
 gunë' ga ubí'i ladxu'u? ⁵Lu yöl-la'
 ládzi'dau' zid quiu' cutu rubí'i
 ladxu'u. Qui lë ni na' rutúp rutsagu'
 zxguia' gunë' li' Dios cati' cuequi
 xbeynë' bunách ati' gac bë' nac
 ca ral-la' gunë' Dios cati' gchuguë'
 quegac bunách. ⁶La' dza ni'z
 ubi'iczé' Dios qui queë bunách tsca
 nac le glunë' tu tuë!. ⁷Yöl-la' na'bán
 gdu unödzjë' quegac nup tuntecz
 le nac dxi'a, le tui' ládzi'quë' lizu'ë
 xbë' Dios len lurujë' dxi'a lahuë'
 Lë' len la'cu'ë tsalzú. ⁸Lu yöl-la'
 rley queë', Dios gunë' zxguia' nup
 ta'dá'bara' len cutu të'ni lun ca rna
 le nac gdutë li, san tun ca rna le
 cunác tsahui!. ⁹La'zaca' la'gui'ë len
 huí'mitsca ládzi'quë' yúgu'të bönni'
 tunë' le cunác. Ga rzu lau gac cni
 quegac bunách judío, len gac ca'
 cni quegac bunách gza'a. ¹⁰Dios
 gunë' ga lacquë' bica' ba, len gunë'
 lequë' ba la'n, len gu'ë le cuequi
 dxi ládzi'quë' yúgu'të bönni' tunë'
 le nac tsahui!. Ga rzu lau gunë' cni
 quegac bunách judío, len gunë' ca'
 cni quegac bunách gza'a.

¹¹ Cni cuequi xbeynë' bunách
 Dios, ati' Lë' cutu rubíj bë'ë bunách.
¹² Yúgu'të bönni' na' cugulayönnë'
 le rna bë' zxba queë' Dios len
 glunë' dul-la', lëzca' latié', zal-la'
 cutu táquibe'inë' guladá'baguë'ë
 le rna bë' zxba na', ati' yúgu'të
 bönni' gulayönnë' le rna bë' zxba
 queë' Dios len glunë' dul-la', Lë'
 cuequi xbeynë' lequë' ca nac le

rna bë' zxba na!. ¹³Cni gac, le cutu nacquë! tsahui' lahuë! Dios bönni' ta'yóniznë! zxba queë! Dios, san luhuöaque! tsahui' bönni' na' tunë! ca rna bë' zxba queë! na!.

¹⁴Bönni' na' cunacquë! judío len cutu gulayönnë! le rna bë' zxba queë! Dios, san tunczë! ca rna bë' zxba queë! na!, bönni' ni, zal-la' cutu gulayönnë! le rna bë' zxba queë! Dios, zoalen leque! tu zxba le nuzó! Dios icj láxzi'dau'quë!. ¹⁵Nup ni tu'lui' lahui le run zxba na' nayúj lu icj láxzi'dau'quë!. Le yu'u icj láxzi'dau'quë! nac bë' nac cni. Ca ta'zá! láxzi'quë!, tu'quíe! lza'quë! o tu'bíj tsahui! lza'quë! tuë! yetüé!. ¹⁶Cni ubilë quequë! Dios dza ni' cuequi xbeynë! lu na' Jesucristo yugu' le nunquë! len le gulazá! láxzi'quë! yúgu'të!. Cni rusëdi didza! dxi'a runa! lban qui.

Yugu' bönni' judío len zxba queë! Dios

¹⁷Nul-li' rnali' nacli' judío len ruzxöni láxzi'lí! zxba queë! Dios, len run ba zxön cuinli' le núnbe'lí!-në! Dios, ¹⁸nóziczlí! le ré'nnë! Dios gunli' len le rusëdi lbi'ilí! zxba queë!, len ráquibe'ilí! le nactér dxi'a. ¹⁹Ráquili' gac ului'ilí! nöz dxi'a nup ta'dá ga yUBL ca nu nachúl lahui len gac uzéjni'ilí! nup nachúl nanitgac. ²⁰Ráquili' gac usédili' nup cuta'yejní'i len nup ta'yejní'i láti'dau'z, le dë lu na'li' zxba queë! Dios le rusëdi bunách ca nac yöl-la' rejní'i gdu len le nac gdutë li. ²¹Na'a, lbi'ilí! rusédili' yezica' bunách. ¿Naru' cu ral-la' usëdi cuinli? Lbi'ilí! rnali!: "Cutu cuanu!" ¿Naru' rbántsali' lbi'ilí?

²²Rnali' ca!: "Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na!" ¿Naru' rúntsali' lbi'ilí! dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na? Lbi'ilí! cutu rlé'ilí! dxi'a bdau' guiój bdau' yag. ¿Naru' rbántsali' le dzö! lu gdaul quegac? ²³Run ba zxön cuinli' le dë lu na'li' zxba queë! Dios. ¿Naru' rucá'ntsali' Dios ca'z, rguitsjlí! zxba le gna bë'ë Lë! ²⁴Nayúj lu guich la'y ca runli', rna: "Ni'a qui le runli' lbi'ilí! ta'né zí! queë! Dios nup cunacgac judío." ²⁵Le nacté ruzi'u xbey lë na' narugu lu xpëlu'u le nac bë' náquinu' queë! Dios chqui' runu' ca rna bë' zxba queë! Dios, san chqui' rguitsju' zxba le gna bë'ë Lë!, nuhuöacu' ca bönni' cunáquinë! queë! Dios. ²⁶Qui lë ni na!, chqui' zoë! bönni' cunarugu lu xpélë! lë na' nac bë' nu naqui queë! Dios, san runë! gdutë ca rna bë' zxba queë! Lë!, bönni' ni naquë! lahuë! Dios ca bönni' narugucz lu xpélë! lë na' nac bë' zal-la' cunarugu lu xpéla'czë!. ²⁷Bönni' na' cunarugu lu xpélë! lë na' nac bë' nu naqui queë! Dios, san runë! gdu ca rna bë' zxba queë! Dios, ca runë! bönni' ni ruluf' nabága'lí! lbi'ilí! zxguia!, zal-la' dë lu na'li' zxba queë! Dios len narugu lu xpéla'lí! lë na' nac bë' náquili' queë! Dios, san cutu runli' ca rna bë' zxba queë! na!. ²⁸Cutu naquë! gdu bönni' judío bönni' naquë! cni lu yöl-la' bunáchz queë!, ati! cutu nac gdu lë na' nac bë' le naruguz lu xpélë! bönni!. ²⁹Naquë! gdu bönni' judío bönni' na' naquë! cni lu icj láxzi'dau'huë!, len le nac gdu le narugu lu xpélë! bönni' le nac bë' nu naqui queë! Dios, nac tu le yu'u icj láxzi'dau'gac

bunách. Nac qui bö' nacczru' len clég qui yöl-la' bunáchz queëru'. Bönni' naquë' cni, cutu tun lë' ba la'n bunách, san Dioscz gunë' lë' ba la'n.

3 Chqui' cni nac, ¿bizxa ruzi'tsë' xbey bönni' le naquë' judío? ¿Bizxa ruzi'ë xbey le narugu lu xpélë'ë bönni' judío? **2** Szxöni ruzi'ë xbey, len zian ca ruzi'ë xbey. Le nac zi'al, Dios glu'ë lu na'quë' bönni' judío didza' la'y queë'. **3** La'quë' cutu ta'yejlë'ë Dios. ¿Naru' ráquitsanu' cutu gunë' Dios ca rna xtidzë'ë le cutu'yejlë'ë Lë'? **4** Cutu ca' gac. Ral-la' gáquibe'iru' rúnteczë' Dios ca rna didza' bë'ë, zal-la' ta'zí' yë' yúgu'të bunách. Ca nac queë' nayúj lu guich la'y, rna:

Gac bë' nacu' tsahui' ni'a qui didza' ru'u
Len uruju' tsahui' chqui' nu cuequi xbey Li'.

5 Catí' runru' le cunác, Dios rnë' cutu nac tsahui' le runru'. Lë ni nac bë' tsahui' naquë' Dios. Nacuá' nup ta'ná: "Le cunác runru' nac bë' tsahui' naquë' Dios ati' qui lë ni na' cutu ral-la' gunë' rë'u zxguia!."

6 Cutu ca' nac cni. La'naru' ruzi'ë xbey Dios le cunác runru', ¿nacxcz gac cuequi xbeynë' bunách yödzlyú ni? **7** Catí' nu rzi' yë', Dios rnë' cutu rui' didza' nu na' ca runë' Lë'. Lë ni nac bë' nac gdutë li didza' ru'ë Dios. Nacu'ë bönni' ta'né' le ta'zí' yë'ë lequë' run ga gac queë' Dios yöl-la' ba, ati' cutu ral-la' gchuguë' quequë', cugné' nabága'quë' dul-la'. Ca' ta'né'.

8 ¿Naru' huanátsaru': "Gua'ru' dö' quië gac le nac dxí'a"? Nup na' ta'né' zi' queëru' ta'ná rusédiru' cni, ati' tsahui' nac gchuguë' quegac Dios.

Yúgu'tëru' nabága'ru' dul-la'

9 ¿Bizxa caz gnaru' na'a? Ca nac queëtu' netu', bönni' judío, ¿ba nacrtu' tsahui' ca yezica' bunách? Cutu ca' nactu', le chbulu'a ni, nabága'gac dul-la' bunách judío, ati' nabága'gac ca' dul-la' bunách gza'a. Yúgu'të' nabága'quë' dul-la'!

10 Nayúj lu guich la'y, rna:

Nutu nu zoa nac tsahui', nutu nucz.

11 Nutu nu rejni'i.

Nutu nu rguilj Dios.

12 Yúgu'të' ta'dé' ga yubl; yúgu'të' nanitquë'.

Nutu nu run le nac dxí'a, nutu nucz.

13 Lba'quë' nacgac ca yeru ba nayaljgac.

Len yöl-la' rnëz quequë' ta'zí' yé'inë' lza'quë'.

Didza' r-ruj rú'aquë' nac ca le yudzu láya'ba' bël snia'.

14 Len yugu' didza' tu'ë, tu'didza' yudxnë' bunách len ta'né' zi'ë quegac bunách na'.

15 Nacu'ë sina' tu'dödcde' bunách.

16 Gáti'tëz ga ta'dödë' tu'snitië' len tu'saca' zi'ë lza'quë'.

17 Cutu ta'záqui'në' la'bözë' dxí'adau'.

18 Cutu ca' tádxinë' Dios.

19 Nóziru' yúgu'të didza' ni bë'ë Dios, rë' bönni' na' dë lu na'quë' zxba queë'. Qui lë ni na' nutu nu gac gna cutu nabaga' dul-la', ati' yúgu'të bunách gdutë yödzlyú, cuequi xbeynë' lequë' Dios. **20** Tui' ládxí'quë' bönni' judío lunë' yugu' le rna bë' zxba queë' Dios quië luhuoaquë' tsahui', san nutu nu huöac tsahui' cni, le nuzóë' Dios

zxba queë' quië gáquibe'iru'
nabága'ru' dul-la'.

Ularu' le réjlë'ru' Jesucristo

²¹Na'a, chbulu'í lahui ca gac huöacru' tsahui' lahué' Dios. Cutu gac huöacru' tsahui' le runru' ca rna bë' zxba queë' Dios, zal-la' lu zxba queë' na' len lu guich la'y ga nayujac le gulané' bönni' gluë' didza' uláz queë' Dios, rui' didza' ca gac huöacru' tsahui'. ²²Dioscz runë' ga huöacru' tsahui' le réjlë'ru' Jesucristo ati' gunë' ga luhuöác tsahui' yúgu'të nup la'yejlë' Lë!. Tuz ca nacgac yúgu'të bunäch ²³le nunquë' dul-la' yúgu'të len cutu ca' nacquë' tsahui' ca na' naquë' gdu tsahui' Dios. ²⁴Dios ruzá' ladxë' queëru', len nunzë' rë'u tsahui' le böa'uë' rë'u Jesucristo. ²⁵Dios budödë' uláz queëru' Jesucristo. Lë' bulaljë' xchönë', le rguia dul-la', lë na' uzi'ru' xbey chqui' huayéjlë'ru' Lë!. Cni benë' Dios quië gac bë' naquë' tsahui' Lë' zal-la' lu yöl-la' rböz zxön ladxi' queë' budödzë' ca'z yugu' dul-la' benru' dza ni'të. ²⁶Cni benë' Dios, bulu'í cuinë' tsahui' dza ni zoaru' na'a, ati' ruga'në' tsahui' zal-la' rugüé' dul-la' nabága'gac bunäch, runë' ga tu'huöác tsahui' nup ta'yejlë' Cristo.

²⁷¿Naru' huactsa gun ba zxön cuinru' ca nac queëru'? Cutu ca' gacru'. ¿Bizz quië na'? Nac le nularu', clëg le runru' ca rna bë' zxba queë' Dios, san le réjlë'ru' Jesucristo. ²⁸Na'a, rusáca'ru' queëru' nuhuöaque' tsahui' bönni' le rejlé'ë Jesucristo, len clëg le runë' ca rna bë' zxba queë' Dios.

²⁹¿I naquë' Dios Dios quegacz bunäch judío? ¿Naru' cu naquë'

ca' Dios quegac bunäch gza'a? Ja, naquë' ca' Dios quegac bunäch gza'a na' ³⁰le zoa tuz Nu nac Dios. Dios ni gunë' ga luhuöaque' tsahui' le ta'yejlë'ë Jesucristo bönni' judío, narugu lu xpélä'quë' lë na' nac bë' nu naqui queë' Dios, len lëzca' cni gunë' ga luhuöaque' tsahui' le ta'yejlë'ë Jesucristo bönni' gza'a, cunaruugu lu xpélä'quë' lë na' nac bë!. ³¹Na'a, chqui' nularu' le réjlë'ru' Jesucristo, ¿ba nagá'n ca'z zxba queë' Dios? Cutu ca' nac ca', san nagá'nr tsutsu zxba queë' na'.

Rusëdi rë'u le benë' Abraham

4 ¿Bizxa caz gnaru' na'a?
¿Bizxa bdél-li'në' Abraham, xuz xtau'tu' netu', nactu' judío?
²La'naru' böaque' tsahui' Abraham le zoa le benczë' lë', gunn gun ba zxön cuinë', san clëg lahuë' Dios. ³Ca nac lë ni nayúj lu guich la'y, rna: "Abraham gyejlë'ë Dios, ati' qui lë ni na' Dios benë' ga böaque' tsahui' lahuë' Lë!." ⁴Chqui' zoa nu bönni' runë' xchinru', le rguizxjru'-në' cutu nac tu le ruzá' ládxí'ru' queë', san nac tu le rál-la'ru' queë' bönni' na'. ⁵Lëzca' cni chqui' rejlé'ë Dios bönni', zal-la' cutu bi dxin benë' bönni' na', Dios, Nu run ga luhuöác tsahui' bunäch cunacgac tsahui', rnë' naquë' tsahui' lahuë' Lë' bönni' na', le rejlé'ë Lë!. ⁶Lëzca' cni bë'ë didza' David ca naquë' bica' ba bönni', Dios rnë' naquë' tsahui' zal-la' cutu bi dxin nunë' bönni' na'. ⁷Cni gnë' David: Bica' ba bönni' na' Dios runít lahuë' le cunác nunë', Len rugüé' yugu' dul-la' nabaguë'ë.

8 Bica' ba bönni' na', Dios cutu ruspaguë' lë' zxguia' ni'a qui dul-la' benë' bönni' na'.

9 ¿Naru' nacquë' bica' ba cni tuzquë' bönni' na' narugu lu xpélä'quë', o ba nacquë' ca' cni bönni' na' cunarugu lu xpélä'quë' Chgnaczru' böaqüë' tsahui' Abraham lahuë' Dios le gyejlë' Dios. **10** ¿Batz böaqüë' tsahui' cni Abraham? ¿Naru' guc cati' ni' chnarugu lu xpélë' lë na' nac bë', o ba guc zi'al? Cutu guc cati' chnarugu lu xpélë' san zi'al guc. **11** Abraham gyejlë' Dios cati' ni' cutu narúguni lu xpélë' lë na' nac bë'. Gdöd na' grugu lu xpélë' lë na' nac bë', le ruluí'z chnuhuöaqueü' tsahui' lahuë' Dios. Guc cni quië gaquë' Abraham ca xuzquë' bönni' la'yejlë' Dios zal-la' cunarugu lu xpélä'quë' lë na' nac bë'. Le ta'yejlë' Dios, huac gnë' Dios nacquë' tsahui' lahuë' Lë'. **12** Naquë' Abraham xuz xtau'quë' bönni' judío ta'yejlë' Dios. Clëgz naquë' xuzquë' bönni' na' narugu lu xpélä'quë' lë na' nac bë', san lëzca' naquë' xuzquë' bönni' na' tunë' ca benë' Abraham, ta'yejlë' Dios ca na' benë' Abraham cati' ni' cutu narúguni lu xpélë' lë na'.

Le gxzi' lu në'ë Dios gata' queëru' le réjlë'ru' Lë'

13 Gzxi' lu në'ë Dios bi unödzjë' quequë' Abraham len zxi'n xsoë', gata' quequë' la' yödzlyú niz. Gac cni, clëg le tunë' ca rna bë' zxba queë' Dios, san le nuhuöacqueü' tsahui' lahuë' Lë' le ta'yejlë' Dios. **14** La'naru' gata' quegacz nup tun ca rna bë' zxba queë' Dios

yödzlyú ni, cutu gun bayúdx nu tsejlé' Lë', ati' daduz gac le gxzi' lu në'ë Dios. **15** Ruluí' rë'u zxba queë' Dios nabága'rü' zxguia', le run ga gchuguë' queëru' Dios. Ga ni' cutu rdxini zxba queë' na', cutu gac la'dá'baga' bunách le rna bë' zxba na'.

16 Qui lë ni na' uzi'ru' xbey le gxzi' lu në'ë Dios le réjlë'ru' Lë', quië gac bë' nac tu le ruzá' ladxë' queëru'. Cni nac, quië gac bë'tsca gata' quegac yúgu'të zxi'n xsoë' Abraham lë na' gxzi' lu në'ë Dios, clëgz quequë' bönni' na' dë lu na'quë' zxba queë' Dios, san lëzca' quegac nup ta'yejlë' Dios ca na' gyejlë' Dios Abraham. Abraham na' naquë' ca xuz xtau'ru' yúgu'tëru' rë'u, réjlë'ru'-në' Dios. **17** Cni naquë' ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

Nuzóá' li' ca xuzgac bunách gdutë yödzlyú.

Cni nac, lahuë' Dios, Nu na' gyejlë'ë Abraham, naquë' xuz xtau'ru' yúgu'tëru'. Dios ni ruspanë' nup chnatgac len ru'ë didza' qui nu cutu zuini tsca choazc nu na' cutu zuini.

18 Cni nac le gudxë' Abraham Dios: "Ziantér la'cuá' zxi'n xsu'." Gyejlë'ë Dios Abraham len benë' löz lë na' gxzi' lu në'ë Dios, zal-la' cutu guc glé'inë' lë na' runë' löz, ati' cni guc, bdél-li'në' naquë' xuzgac bunách gdutë yödzlyú. **19** Cutu guc chop ladxë'ë Abraham ca na' rejlé'ë Dios, zal-la' chyu'ë ca tu gayuá' iz len yajneynë' ca nac qui gdu ca nayá' nabanë', chnatcz le chnagultsqué', lenca' ca nac queënu Sara queë', nacnu ngul huödx. **20** Cutu guc chop ladxë'ë, len cutu guquë' curejlë' ca nac le gxzi' lu në'ë Dios gunë' queë',

san bdip ladxe'ë le gyejlë'ë Dios, ati' glu'ë Dios yöl-la' ba. ²¹Gdu ladxe'ë benë' löz Dios, napë' yöl-la' huac gunë' gdutë lë na' gzxi' lu në'ë. ²²Qui lë ni na', le gyejlë'ë Dios Abraham, Dios buzó' queë' naquë' tsahui'.

²³Nayúj lu guich la'y, rna: "Dios buzó' queë' naquë' tsahui!." Nayúj lu guich cni, clégz quië uzi'ë xbey Abraham ²⁴san quië uzi'ru' xbey ca' rë'u. Rë'u ni, Dios gunë' ga huöacru' tsahui' lahuë' Lë' chqui' huayéjlë'ru' Lë', buspanë' Xanru' Jesús lu yöl-la' gut. ²⁵Jesús na', Dios budödë' Lë' gutië' ni'a qui dul-la' nabága'ru', ati' buspanë' Lë' lu yöl-la' gut, quië gac gunë' ga huöacru' tsahui' lahuë' Lë'.

Le rata' queëru' le rnë' Dios nuhuöacru' tsahui'

5 Na'a, rnë' Dios nuhuöacru'
tsahui' lahuë' Lë' ni'a
qui le benë' Xanru' Jesucristo,
chqui' réjlë'ru' Lë', ati' qui lë ni
na' nuhuöacru' tuz len Lë!. ²Le
réjlë'ru' Jesucristo, ruzi'ru' xbey le
ruzá' ladxe'ë queëru' Dios, le rutíp
ládxí'ru'. Rudzíjiru' le runru' löz
uzi'ru' ca' xbey yöl-la' yení' queë'
Dios. ³Clégz cni rudzíjiru', san
rudzíjiru' ca' cati' rzaca' rgui'ru', le
nóziru' le rzaca' rgui'ru' rusédi rë'u
cözru' zxön ladxi!. ⁴Cati' rbözru'
zxön ladxi' runuru' dxi'a lahuë'
Dios, len cati' chnurujru' dxi'a
runru' löz Lë' gáclenczë' rë'u. ⁵Cati'
runru' löz Lë', cutu ca' rac chop
ládxí'ru'. Cni nac, le nuhuöij nadzë'i
icj ládxí'dau'ru' yöl-la' nadxí'i queë'
Dios rë'u. Runë' ga rac cni Dios Bö'
La'y, Nu bsölë'ë queëru' Dios.

⁶Cati' ni' cutu ca' gac ularu' racz
queëru', cati' gul-la'r dza queë',

Cristo gutië' uláz queëru', ni' nacru'
bunách dul-la'. ⁷Nutu nu guë'ni
gat uláz queë' bönni' tsahui!. Nazx
ca' nu urugui gat uláz queë' bönni'
naquë' gdu dxi'a. ⁸Dios rului'inë'
rë'u ca nadxi'itsquinë' rë'u, le
gutië' Cristo uláz queëru' cati' ni'
nacru' bönni' dul-la'. ⁹Chnuhuöacru'
tsahui' lahuë' Dios le gutië' Cristo
uláz queëru', bulaljë' xchönë'. Qui
lë ni na' chnactsca löz queëru' Lë'
uslé' rë'u lu dza gchuguë' quegac
bunách dul-la' Dios. ¹⁰Cati' ni'
cutu rlé'iru'-në' Dios dxi'a, gutië'
uláz queëru' Zxi'në' Dios quië
huöacru' tuz len Lë!. Na'a, le zoë'
nabanë' len chnuhuöacru' tuz len
Dios, chnactsca löz queëru' ularu'.
¹¹Lézc'rudzíjiru' lahuë' Dios ni'a
qui le benë' Xanru' Jesucristo, le
nuhuöacru' tuz len Dios ni'a qui lë
na' benë' Lë'.

Le benë' Adán len le benë' Cristo

¹²Gyu'u dul-la' yödzlyú ni ni'a
qui le benë' tuzë' bönni', ati' le
benë' dul-la', gyu'u ca' yöl-la' gut.
Qui lë ni na' lat yúgu'të bunách le
nabága'gac dul-la' yúgu'të bunách.
¹³Zf'atél ga bdxintë zxba queë' Dios,
glum dul-la' bunách yödzlyú ni, san
cutu buspagüë'ë bunách na' zxguia'
Dios ca nup ta'dá'baga' zxba queë'
ni'a qui dul-la' na', le cutu rdxini
quequé' zxba queë'. ¹⁴Ga gdel-la'
zoë' Adán ga bdxintë zoë' Moisés
glat yúgu'të bunách le gulabaga'
dul-la', zal-la' cutu guladá'baga'
tu le gna bë'ë Dios ca benë' Adán.
Nacgac tuz len Adán yúgu'të
bunách le nacgac zxi'n xsoë'. Lë
ni rulu'i rë'u ca lac tuz len Cristo
yúgu'të nup la'yejlë' Lë'.

15 Le runnzë' queëru' Dios cutu
nac ca le guc queëru' ni'a qui dul-la'
benë' Adán. Ni'a qui dul-la' benë'
tuzë' bönni', lat yúgu'të bunách.
Dxí'atér nac le ruzá' ladxë'ë queëru'
Dios len le runnzë' queëru'. Ruzá'
ladxë'ë queëru' lë ni ni'a qui le benë'
yetuzë' Bönni', Jesucristo. **16** Le
runnzë' queëru' Dios cutu nac ca le
guc queëru' ni'a qui dul-la' na' benë'
tuzë' bönni' na'. Le bchuguë' Dios
queë' Adán ni'a qui dul-la' na' benë',
bchuguë' ca' Dios quegac yúgu'të
bunách. Le runnzë' queëru' Dios
nac quië huöacru' tsahui' lahuë'
Lë' zal-la' zian dul-la' nabága'ru'.
17 Gyu'u yöl-la' gut ni'a qui dul-la'
benë' tuzë' bönni'. Nactér löz
la'del-li' yöl-la' na'bán nup luhuöác
tsahui' lahuë' Dios le zoa le ruzá'
ladxë'ë queëru' Dios ni'a qui le benë'
yetuzë' Bönni', Jesucristo.

18 Dios bchuguë' quegac yúgu'të
bunách lat ni'a qui dul-la' benë'
tuzë' bönni' na'. Lëzca' cni gac
luhuöác tsahui' yúgu'të bunách
ni'a qui le nac tsahui' benë' yetuzë'
Bönni' na', gata' quequé' yöl-la'
na'bán gdu. **19** Guluhuöác huen
dul-la' bunách zian le cutu benë' ca
rna xtidzë'ë Dios tuzë' bönni'. Lëzca'
cni luhuöác tsahui' bunách zian le
benë' ca rna xtidzë'ë Dios yetuzë'
Bönni'.

20 Gyu'u yödzlyú ni zxba queë'
Dios quië gac bë'tsca nabága'gac
dul-la' bunách. Le guc bë'r
nabága'gac dul-la', guc bë'r
ca' zxöntér nac le buzá' ladxë'ë
quegac bunách Dios. **21** Guta' qui
dul-la' yöl-la' huac uná bë'l gdödi
rë'u. Lëzca' cni nap yöl-la' huac le
ruzá' ladxë'ë queëru' Dios, gun ga

huöacru' tsahui' lahuë' Lë' ati' gata'
queëru' yöl-la' na'bán gdu ni'a qui
le benë' Xanru' Jesucristo.

Tsaz chnatczru' quië cutur gunru'
dul-la' le nabániru'-në' Jesucristo

6 ¿Bizxa caz gnaru' na'a?
¿Naru' güntsar' dul-la' quië
gata'r queëru' le ruzá' ladxë'ë
queëru' Dios? **2** Cutu gunczru' ca'.
Nac queëru' ca tsaz chnatczru'
quië cutur gunru' dul-la'. ¿Naru'
günteczru' dul-la'? **3** ¿Naru' cu nözili'
ca na' nac queëru'? Chqui' bdilru'
nis quië huöacru' tuz len Cristo, lë
na' bdilru' nis rulu'i rë'u chgdödru'
lu yöl-la' gut tsazxón len Lë'. **4** Ca
na' guc, gütlenru'-në' tsazxón, lëzca'
cni tsazxón bgáchi'lenru'-në' lu
yeru ba cati' ni' bdilru' nis. Ca na'
benë' Dios, len yöl-la' huac zxön
queë' buspanë' Cristo lu yöl-la' gut,
lëzca' cni nubánlenru'-në' tsazxón
Jesús quië gacru' gdu bunách cub
queë'.

5 Chqui' nunru' tsazxón Cristo,
gutru' ca na' gutië' Lë', lëzca' cni
gunru'-në' tsazxón, ubanru' lu
yöl-la' gut ca na' bubanë' Lë'.

6 Chnóziczu' lë ni, gda'len Lë'
tsazxón lë'i yag cruz yöl-la' bunách
queëru' le gzoa zi'al, quië nit yöl-la'
bunách queëru' na' bénlenru' lei
dul-la', quië cutur gna be'i rë'u
le nac dul-la'. **7** Chqui' nacru' tuz
len Nu na' gut ni'a qui dul-la',
nuhuöacru' tsahui' lahuë' Dios le
cutur nabága'ru' dul-la' na', ati'
cutur yu'uru' lu na' dul-la'. **8** Na'a,
chqui' nátlenru'-në' tsazxón Cristo,
réjlë'ru' ubánlenru'-në' ca' tsazxón
9 le nöziru' chbubanë' Cristo lu
yöl-la' gut len cutur gatië'. Qui lë

ni na' cutur bi gac gun queë' yöl-la'
gut na'. ¹⁰Ca na' guc, gutië' Lë', tu
lzuz gutië' ni'a qui dul-la' quegac
yugu'të bunách, san ca na' nac,
zoë' nabánënë' Dios.

¹¹Lëzca' cni ral-la' usáca'l'i' queëli'
nac queëli' ca chnatczli' quië cutur
gunli' dul-la', san zoali' nabánli'
quië gunli' ca rna xtidzë'ë Dios le
nacli' tuz len Xanru' Jesucristo.

¹²Qui lë ni na', cutu güi'l'i' latj le
nac dul-la', cui gun ga gunli' dul-la'
lu gdu ca nayá' nabinli' le gatcz.
Cutu gunli' ca nac le rzë ládzi'l'i'
le cunác, lu gdu ca nayá' nabinli'.
¹³Cutu udöd cuinli' lu dul-la',
cugunli' le cunác, san gul-död
cuinli' lu në'ë Dios le nubanli' lu
yöl-la' gut, len gul-död lu në'ë gdu
ca nayá' nabinli' quië ugúnlenë' lei
le nac dxi'a. ¹⁴Cutu güi'l'i' latj le nac
dul-la', cui gun ga gunli' dul-la', le
nuzóë' lbi'l'i' Dios, clëg quië gna
be'i lbi'l'i' zxba queë', san quië gna
be'i lbi'l'i' le ruzá' ladxë'ë queëru'.

Le run Isaqui' ca nac qui bönni' nada'u

¹⁵¿Bizxa caz gnaru' na'a? ¿Naru'
güntsaru' dul-la' le cutur rna be'i
rë'u zxba queë' Dios, san rna be'i
rë'u le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios?
Cutu ca' gac cni. ¹⁶Chnóziczli' dxi'a
chqui' udöd cuinli' lu në'ë bönni'
quië gacli' bönni' nadá'ugac queë'
len gunli' ca rna xtidzë'ë, tsaz nacli'
bönni' nadá'ugac queë' bönni' na'
runli' ca rna xtidzë'ë. Lëzca' cni
gac chqui' udöd cuinli' quië gunli'
dul-la' le gun ga gatl'i, o chqui'
udöd cuinli' quië gunli' ca rna
xtidzë'ë Dios, Nu gun ga huöacl'i
tsahui!. ¹⁷Na'a, xclenë' Dios. Zal-la'

zi'al gucli' bönni' nadá'ugac lu na'
dul-la', na'a gdu ládzi'l'i' runli' ca
rna bë' zxba na' budöd cuinli' lu
në'i. ¹⁸Le chnulali' lu na' dul-la',
nuhuöacl'i ca bönni' nadá'ugac lu
na' le nac dxi'a. ¹⁹Ruílena' lbi'l'i'
didza' ca tui' didza' bunách, le
cutu réjni'l'i' gdu, lu yöl-la' bunách
queëli'. Zi'al budöd cuinli' gdu ca
nayá' nabinli' lu na' le cunác len lu
na' le cunác tsahui', gucli' ca bönni'
nadá'ugac qui, len benli' xchini le
cunác na'. Na'a, gul-död gdu ca
nayá' nabinli' lu na' le nac tsahui',
gacli' ca bönni' nadá'ugac lu në'i,
gunli' xchini lë na' nac tsahui' quië
gacli' bunách narujgac quizi queë'
Dios.

²⁰Cati' ni' nacli' ca bönni'
nadá'ugac lu na' dul-la', cutu
benli' xchini le nac tsahui!. ²¹Na'a,
¿naru' buzí'tsali' xbey lë na' benli'
zi'al? Na'a run ga rutui'l'i' lë na'
benli', le run ga nu gat tsaz. ²²Na'a
chnulali' lu na' dul-la', len nacli'
ca bönni' nadá'ugac queë' Dios, le
ruzi'l'i' xbey le run ga nacli' bunách
narujgac quizi queë' Dios len le
run ga dë queëli' yöl-la' na'bán gdu.
²³Lazxj nu run dul-la' nac yöl-la'
gut, san le runnzë' queëru' Dios nac
yöl-la' na'bán gdu, le rata' queëru'
le nacru' tuz len Xanru' Jesucristo.

Le run Isaqui' yöl-la' nutság na'

7 Bócha'adau', nul-li' núnbé'l'i'
zxba queë' Dios. Nóziczli'
rna be'i bönni' zxba na' tsal ni
zoë' nabánë!. ²Lëzca' cni yu'unu
lu në'ë bönni' queënu ngul nutság
ná'lennu-në' bönni' tsal ni zoë'
nabánë' bönni' queënu na' ca rna
bë' zxba qui yöl-la' nutság na',

san chqui' chnatië', nurujnu lu na' zxba na!. ³Cni nac, tsal ni zoë' nabanië' bönni' queënu, chqui' utság ná'lennu-në' yetüé' bönni', gunnu dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na', san chqui' chnatië' bönni' queënu na', nurujnu lu na' zxba na', ati' na'a, chqui' utság ná'lennu-në' bönni' yUBL, cutu gunnu dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na!.

⁴Lézca' cni rac queëli', böcha'a. Le dzagli' Cristo chnatczli' lbi'ili' quië cutur gna be'i lbi'ili' le rna bë' zxba, quië gáquili' qui Nu yUBL. Na'a chnáquili' queë' Cristo, Nu na' bubán lu yöl-la' gut. Cni nac, quië gac gunru' le rdzag ladxeë' Dios. ⁵Tsal ni' gyu'rU' lu na' yöl-la' bunáchz queëru', le rna bë' zxba na' ben ga glac bë' le gëzé ládxil'ru' le cunác, le glun dxin lu gdu ca nayá' nabinru' quië lun ga gatru!. ⁶Na'a nularu' lu na' zxba na' le natczru' tsca nac le rna bë' zxba na' gna be'i rë'u zi'al. Cni nac quië gac gunru' xchinë' Dios lu yöl-la' na'bán cub le runnë' queëru' Dios Bö' La'y, len clég gunru' xchinë' lu lë na' chnac gul, le nac zxba queë'.

Le dzag neda' le nac dul-la'

⁷¿Bizxa caz gnaru' na'a? ¿Naru' runtsa ga runa' dul-la' zxba queë' Dios? Cutu ca' run cni, san la'naru' cu buzejni'i neda' le rna bë' zxba na' cutu gnözda' nac dul-la' le runa!. La'naru' cuzóla lu zxba le rna: "Cutu së ladxu'u le dë qui lza'u", cutu gnözda' nac dul-la' yöl-la' rzë ladxi' le dë qui lza'a. ⁸Cati' bdxin quia' zxba na', guc bë' le nac dul-la' na' run dxin lu gdu ca nayá' nabana',

ati' ben ga gúquibe'ida' rzë ladxa'a yúgu'të le cunác. Ga cutu rdxini zxba na', cutu nac bë' le nac dul-la'. ⁹Dza ni'të, zí'atél ga bdxin quia' zxba queë' Dios, ni' ráquida' zoa' nabana', san cati' bdxin quia' zxba na', gúquibe'ida' nabaga'a dul-la' len chnatcza!. ¹⁰Dios gna bë'ë zxba na' quië gun ga gata' queëru' yöl-la' na'bán, san ben ga gúquibe'ida' chnatcza!. ¹¹Guc bë' nazí' yé'ida' ca nac dul-la', le ben zxba na' ga gúquibe'ida' nabaga'a dul-la' len ral-la' gatia'.

¹²Qui lë ni na', la'y nac zxba queë' Dios, ati' la'y len tsahui' len dxi'a nac le gna bë'ë. ¹³¿Naru' bentsa ga bdxin quia' yöl-la' gut lë na' nac dxi'a? Cutu ca' nac ca', san le nac dul-la' bugún dxin lë na' nac dxi'a len ben ga gúquibe'ida' chnatcza' quië gac bë' nac dul-la' le runa!. Cni guc, quië gac bë' ni'a qui zxba na' nactér xöhui' yúgu'të le nac dul-la'.

¹⁴Nöziru' bennë' queëru' zxba na' Dios Bö' La'y, san neda' naca' bunáchz len yu'a lu na' dul-la' ca bönni' nada'u qui. ¹⁵Na'a, le runa' cutu réjni'da!. Rë'nda' guna' ca rna bë' zxba na', san cutu runa' lë na' rë'nda' guna'. Le nac dul-la' le curlé'ida' dxi'a, lë na' runa!. ¹⁶Runa' dul-la' zal-la' cutu rë'nda' guna' dul-la' na', le rusëdi neda' zxba na' nac le cunác dxi'a. Qui lë ni na' nac bë' tsca nac dxi'a le rna bë' zxba na'. ¹⁷Cni nac, clég neda'z runa' dul-la' na', san dul-la' na' dzag neda' run ga runa' dul-la' na'. ¹⁸Nözda' cutu zoalen neda' le nac dxi'a, o huac gnia', lë na' nac dxi'a cutu zoalen le nac yöl-la' bunáchz quia'. Rë'nda' guna' le nac dxi'a, san la' neda'z

cutu gac guna' lë na' nac dxi'a.
19 Cutu runa' le nac dxi'a le rë'nda' guna', san rúntecza' le cunác le cutu rë'nda' guna!. **20** Qui lë ni na', chqui' runa' dul-la' na' cutu rë'nda' guna', clëg néda'cza' runa' lei, san dul-la' na' dzag neda' run ga runa' dul-la' na'!

21 Cni nac le rac queëru' yúgu'téru!. Cati' rë'niru' gunru' le nac dxi'a, dzag rë'u le run ga runru' le cunác. **22** Lu icj ládx'i'dau'hua' rdzag ladxa'a zxba queë' Dios **23** san ráquibe'ida' dzag gdu ca nayá' nabana' le rna be'i neda', ati' lë ni rdá'baga' zxba queë' Dios yu'u icj ládx'i'dau'hua'. Lë na' dzag gdu ca nayá' nabana' run ga runa' dul-la'.

24 Bica' bayechi' neda!. ¿Nuzxa caz gac uslá neda' lu yöl-la' bunáchz quia' le run ga runa' dul-la'?

25 Xclené' Dios, chnularu' na'a ni'a qui le bené' Xanru' Jesucristo. Qui lë ni na', tsca nac le yu'u icj ládx'i'dau'hua' runa' ca rna bë' zxba queë' Dios, zal-la' yöl-la' bunáchz quia' run ga rë'nda' guna' dul-la'.

Le runru', le zóalené' rë'u Dios Bö' La'y

8 Qui lë ni na', cutur bi zxguia' nabága'queë' bönni' náquicnë' queë' Jesucristo, bönni' na' cutur tuné' ca rë'ni yöl-la' bunáchz quequë', san ca rë'nnë' Dios Bö' La'y tuné!. **2** Le naca' tuz len Jesucristo, ráclené' neda' Dios Bö' La'y, Nu na' nabániru'. Qui lë ni na', nulá' lu lë na' ben ga bena' dul-la' lenca' lu yöl-la' gut. **3** Chnuné' Dios le cutu guc gun zxba na', le cutu bi gzxaqui' gun le nacru' bunáchz. Dios bsölë'ë Zxi'nczë', guquë' bunáchcz ca nacru'

rë'u, nacru' bunách dul-la', san cutu bi dul-la' benë' Lë!. Buspaga' cuinë' dul-la' nabága'ru' rë'u, ati' cni guc, bchuguë' qui dul-la' runru' lu yöl-la' bunáchz queëru'. **4** Cni benë' quië gac gunru' gdu le nac tsahui' le rna bë' zxba queë', nulru' na' cutur runru' ca rë'ni yöl-la' bunáchz queëru', san ca rë'nnë' Dios Bö' La'y runru'.

5 Bönni' tuné' ca rë'ni yöl-la' bunáchz quequë', tui' ládx'i'quë' le nac qui yöl-la' bunáchz quequë', san bönni' tuné' ca rë'nnë' Dios Bö' La'y, tui' ládx'i'quë' le nac queë' Dios Bö' La'y. **6** Chqui' rui' ládx'i'zru' le nac qui yöl-la' bunáchz queëru', tsaz gatru', san chqui' rui' ládx'i'ru' le nac queë' Dios Bö' La'y, chdë queëru' yöl-la' na'bán gdu len rbözru' dxi ladxi'. **7** Núti'téz nu rui' ladxi'z le nac qui yöl-la' bunáchz qui, cutu rdzag Dios dxi'a, le cutu run nu na' ca rna bë' zxba queë' Dios, len cutu ca' gac gun cni. **8** Qui lë ni na', cutu gac luné' le rdzag ladxé'ë Dios bönni' na' tuné' ca rë'ni yöl-la' bunáchz quequë'.

9 Na'a, cutur runli' ca rë'ni yöl-la' bunáchz queëli', san runli' ca rë'nnë' Dios Bö' La'y le zóalençzë' lbi'ilil' Lë!. Cutu naquí' queë' Cristo bönni' cuzóalené' lë' Dios Bö' La'y, Nu rsölë'ë queëru' Cristo. **10** Chqui' zóalené' lbi'ilil' Cristo, chnatcz gdu ca nayá' nabinli' ni'a qui dul-la', san na'a nabánili'-në' Dios Bö' La'y le nuné' lbi'ilil' tsahui' Dios. **11** Zoalen lbi'ilil' Bö' La'y queë' Dios, Nu na' buspán Jesús lu yöl-la' gut. Léczë' Dios, Nu buspán Jesucristo lu yöl-la' gut, gunë' ga ubanli' lu gdu ca nayá' nabinli' le ratcz. Cni gunë' le zóalené' lbi'ilil' Dios Bö' La'y.

¹²Qui lë ni na', böcha'a, dë tu le rál-la'rū', san clég qui yöl-la' bunáchz queëru', cui gunru' ca rë'ni yöl-la' bunáchz queëru' na!. ¹³Chqui' runli' ca rë'ni yöl-la' bunáchz queëli', tsaz gatli', san chqui', len yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y, runli' ga la'nít le runli' lu yöl-la' bunáchz queëli', gata' queëli' yöl-la' na'bán gdu.

¹⁴Nacgac zxi'në' Dios yúgu'të nup tun ca rë'nnë' Dios Bö' La'y.

¹⁵Cutu nuzóë' lbi'il'i leyúbl ca bönni' nadá'ugac quië gadxi gdzóbili' Dios Bö' La'y na' zóalenë' lbi'il'i, san chnunë' ga nacli' zxi'në' Dioscz Dios Bö' La'y, len runë' ca' ga rulidzru'-në' Dios, rnaru': "Xúztu'dau!". ¹⁶Ruzéjní'në' bö' nacczru' Léczë' Dios Bö' La'y, runë' ga nöziru' nacru' zxi'në' Dios. ¹⁷Chqui' chnacru' zxi'në' Dios, tsazxón len Cristo gata' ca' queëru' le naqui queë' Xuzru' Dios. Cni gac queëru' chqui' rzaca' rgui'lenru'-në' tsazxón Cristo quië tsazxón len Lë' uzi'rū' xbey yöl-la' yení' queë'.

¹⁸Runi neda', cutu nac le sáqui'ru' lahui yugu' lë ni rzaca' rgui'ru' na'a tsca nac yöl-la' yení' na' gata' queëru' dza zi'a za!. ¹⁹Ta'böz yúgu'të le nunë' Dios, szxöni ta'zé ládzi'gac gdxintë dza na' ulu'ë lahui Dios bönni' nacquë' zxi'nczë'. ²⁰Guladöd lu na' le run ga la'nít yúgu'të lë na' nunë' Dios, clég le glë'nicz gac cni, san le benë' ga nac cni Dios. Benë' ca' ga nac löz qui lë na' nunë' ²¹ati' lulá yúgu'të le nunë' Dios lu lë na' run ga la'nít. Cni gac, luzí' ca' xbey yöl-la' ruslá le záqui'tsqui na' luzí'ë xbey zxi'në' Dios. ²²Nöziru' ta'zaca' ta'gu'i'

ga rdxintë na'a dza yúgu'të le nunë' Dios, ca na' rzaca' rgui'nu ngul chzoa soabi' bi'ida' queënu.

²³Rzaca' rgui'i, clégz yödzlyú ni, san rzaca' rgui'ru' ca' rë'u, zal-la' zóalenë' rë'u Dios Bö' La'y, Nu nac queëru' le rulu'i rë'u ca ral-la' gacczru'. Rzaca' rgui'ru' tsal ni rbözru' dza ni' ulu'ë lahui Dios nacru' gdu zxil'hë', dza ni' unë' ca' gdu ca nayá' nabinru!. ²⁴Le runru' löz lë ni, nularu' rë'u, san chqui' gac glé'iru' lë na' runru' löz, cutu nac tu le rbözru'. Cutu rbözru' le chrlé'iru!. ²⁵Na'a, chqui' runru' löz le curlé'iru', lu yöl-la' rböz zxön ladxi' rbözru' lei.

²⁶Lézca' cni ráclenë' rë'u Dios Bö' La'y cati' rudú ládzi'ru', le cutu nöziru' bi ral-la' gnábiru'-në' Dios, san rudödë' xtídza'ru' lahuë' Dios Léczë' Dios Bö' La'y, ati' lu yöl-la' rnab yudxi queë' rnëtsca ladxe'ë, tsca le cutu gac nu gna. ²⁷Dios ruyüë' le yu'u icj ládzi'dau'gac bunách, len nöznë' le rë'nnë' gnë' Dios Bö' La'y na', ati' Lë', ca rë'ncznë' Dios, rudödë' lahuë' Dios xtídza'gac nup náquigac quizi queë' Cristo.

Nadél-li'tér-ru' le zóalenë' rë'u Cristo

²⁸Nöziru' tu'zil'ë xbey yúgu'të le rac quequé', bönni' na' nadxi'icnë' Dios, bönni' na' bulidzë' lequë' Dios ca nuzoaczë' gunë!. ²⁹Nup na' gröczë' queë' zí'atël Dios, buzóë' ca' quequé' zí'atël lacqué' tuz ca nacczë' Zxi'në', quië gáctérë' blau Zxi'në' ladji zian böchë'lë. ³⁰Nup na' buzóë' quequé' zí'atël Dios ca ral-la' lacqué', bulidzë' ca' lequë', ati' yugu' bönni' na' bulidzë', benë' lequë'

tsahui', ati' yugu' bönni' na' benë'
lequë' tsahui', benë' ga tu'zi'lë ca'
xbey yöl-la' yen' queë'.

³¹ ¿Bizxa caz gnaru' na'a ca
nacgac lë ni? Chqui' ráclenë' rë'u
Dios, cutu ral-la' gádxiru' zal-la' bi
lun queëru' bunäch. ³²Dios, gdu
ladxë'ë bennë' queëru' Zxi'nczë',
budödë' lë', gutië' uláz queëru'.
Chqui' cni benë' Dios, īnaru' cu
gunntsqué' queëru' tsazxón len
Zxi'në' yúgu'të le dë? ³³¿Nuzxa caz
gac bi uspaga' nup na' gröczë' queë'
Dios? Nutu nu gac, le runczë' Dios
ga nuhuoäcru' tsahui'. ³⁴¿Nuzxa caz
gac gchugu queëru'? Nutu nu gac,
le gutczë' uláz queëru' Cristo, len
le nacr blau, bubanë' lu yöl-la' gut,
ati' na'a zoë' cuit lë'ë yubél Dios
ga náctërë' zxön, rnë' dxi'a uláz
queëru' lahuë' Dios. ³⁵Zal-la' bi rac
queëru', nóziczru' nadxi'inë' rë'u
Cristo. Nóziru' nadxi'inë' rë'u
zal-la' rzaca' rgui'ru',
o zal-la' rsébi ládxil'ru',
o zal-la' ta'bía ládxil'gac rë'u
bunäch,
o zal-la' rdunru',
o zal-la' ryadzj le gácuru',
o zal-la' zoa banádx queëru',
o zal-la' ludöddë' rë'u bönni'.
³⁶Ca nacgac lë ni nayúj lu guich
la'y, rna:
Le náquitu' quiu' Li',
Tuntecz bunäch ga gattu'.
Nactu' ca bö'cu' zxila',
Nadödcba' lu na' nu gdödi lecba'.
³⁷Na'a, le zoalen rë'u Nu na' nadxi'i
rë'u, nactër löz uxicjru' lu le rac
queëru'. ³⁸⁻³⁹Qui lë ni na' runi
neda':
Cutu bi saqui' gun ga cutur
gdxi'inë' rë'u Dios.

Nadxi'inë' rë'u le náquiru' queë'
Xanru' Jesucristo.
Cutu saqui' gun cni yöl-la' gut o
yöl-la' na'bán,
o yugu' gbaz la'y o nup ta'ná bë',
o yugu' yöl-la' huac qui tu'
xöhui',
o bíti'tëz bi zoa o bíti'tëz le zi'a
za',
o tu le dë xtsa'l o tu le dë
cadxí'l,
o bíti'tëz bi nunë' Dios.

Dios gröczë' queë' bunäch Israel

9 Ru'a didza' gdutë li le náquida'
queë' Cristo ati' rajlöz didza'
ni le nac queë' Dios Bö' La'y le
yu'u icj ládxil'dau'hua'. Cutu rzi'
yë'a. ²Ruhu'ntsquida' len rsébitecz
ladxa'a ³le rac ladxa'a guna' ga
lulé' böchi' lza'a, bönni' uládz quia'.
La'naru' huaclen lequë', gué'niczda'
ubij' ladxë'ë neda' Dios len ulá'lena'
Cristo. ⁴Nacquë' zxi'n xsoë' Israel
bönni' uládz quia' na', ati' Dios bë'ë
lequë' latj lacquë' zxi'nczë'. Gzoalen
lequë' yöl-la' yen' queë' Dios, ati'
Dios budödë' lu na'quë' didza'
rucá'n tsahui' lenca' zxba queë'.
Bulidzë' lequë' quië la'yij ládxil'quë'
Lë', len bë'lenë' lequë' didza' yugu'
le gzxi' lu në'ë Dios gunë' le gaclen
bunäch. ⁵Nacquë' zxi'n xsoaqueë'
xuz xtau'tu' Abraham len Isaac
len Jacob, ati' ladj di'a dza quequë',
ca nac yöl-la' bunäch queë', guljë'
Cristo, Nu naccz Dios len rna bë'inë'
yúgu'të. Ractecz queë' yöl-la' ba. Ca'
gac.
⁶Zal-la' cutu nazí' lu na'quë'
Cristo yúgu'të bönni' uládz quia',
cutu ral-la' gnaru': "Daduz böac
xtidzë'ë Dios." Clèg yúgu'të zxi'n

xsoë' Israel nacquë' gdu bunách Israel, nup nácquigac queë' Dios. ⁷Zal-la' guljquë' zian zxi'n xsoë' Abraham, cutu glaqué' gdu zxi'n xsoë' Abraham yúgu'të', san guc ca na' nayúj lu guich la'y, rna: "Yugu' zxi'n xsoë' Isaac lac gdu zxi'n xsu!." ⁸Cni nac, nup nacgac zxi'në' bönni' náquinë' queë' Dios, clég yúgu'të' nacquë' zxi'në' Dios. Lézca' cni, nacgac gdu zxi'n xsoë' Abraham nupz na' naljgac ni'a qui lë na' gzxi' lu në'ë Dios. ⁹Lë na' gzxi' lu në'ë Dios unödzjé' queë' Abraham rna cni: "Yetú iz na'a dza huöda', ati! Sara quiu' uzoanu-bi' tubi' bi'i bönni'dau!"

¹⁰Clégz lë ni guc cni, san lëzca' cati' Rebeca ni' nua'nu-bi' yugu' bi'i bönni'dau' queë' Isaac, xuz xtau'tu', ¹¹⁻¹³cati' ni' zi'a laljbí' len cutu bi núnicbi' le nac dxi'a o le cunác, Dios gudxë'-nu Rebeca na!, gnë': "Bi'i bönni' zi'al quiu' gunbi' xchinbi' bi'i buróp." Didza' ni rajlöz lë na' nayúj lu guich ca gnë' Dios, rna: "Bdxi'ida'-në' Jacob, len clég Esaú." Cni guc, bugá'n tsutsu le buzóe' tsaz Dios ca nac lë na' chgröczë'. Qui lë ni na' cutu rac cni ni'a qui tu le gac lun bunách, san nac cni le rböczë' Dios nu rulidzë'.

¹⁴¿Bizzxa caz gnaru' na'a? ¿Naru' runtsë' Dios le cunác? Cutu ca' runë' cni. ¹⁵Dios gudxë' Moisés, gnë': "Huechi' ladxa'a nu rë'nda' huechi' ladxa'a, len udúl-li'da' nu rë'nda' udúl-li'da'." ¹⁶Qui lë ni na', cutu rac cni ni'a qui le të'nicz bunách, o le runë' bayúdx bönni', san nac le rë'ncznë' Dios, ruhuechi' ladxë'ë bunách. ¹⁷Ca nac lë ni nayúj lu guich la'y ca na' Dios gudxë' Faraón,

gnë': "Qui lë ni na' buzóa' li' ga rna bë'u quië ulu'a lahui yöl-la' huac quia' ga zu', len guna' ga lunbë' le naca' bunách gdutë yödlyú." ¹⁸Cni nac, Dios ruhuechi' ladxë'ë nu rë'ncznë', len lëzca' cni runë' zid icj ládzi'dau'huë' nu bönni' rë'nnë' gunë' zid icj ládzi'dau'huë' bönni' na!, ca na' benë' queë' Faraón na'.

¹⁹Na'a guiëli' neda!: "Chqui' cni nac, ¿bizx quië ruspaguë'ë bunách zxguia' Dios? ¿Nuzxa caz gac tá'baga' le rë'ncznë' Dios gunë'?"

²⁰Cutu ca' nac cni. ¿Nuzxa caz li' rutság yudxnu' Dios? ¿Naru' huactsa guië bönni' huen rö'lö tu yusu' náquini yu, gna: "¿Bizx quië benu' neda' cni?" ²¹¿Naru' cu dë lu në'ë bönni' huen rö'lö gunë' qui guna' na' tu yusu' nu ugún lei dxin ga lna', len qui la' guna' na'z gunë' yetú yusu' nu ugún lei dxin ga cunác lna'?

²²Rë'ncznë' Dios ulu'ë lahui ca gunë' zxguia' le cunác len gunë' ga gac bë' yöl-la' huac queë', san lu yöl-la' rböz zxön ladxi' queë' bia' blenë' bönni' ni' ral-la' gchuguë' quequë', nup na' nabága'gac zxguia', le run bayúdx usnitië' lequë!. ²³Cni runë' Dios quië gac bë' nactér lsaca' yöl-la' ruzá' ladxi' queë', lë na' rulu'ë lahui laugac nup na' ruhuechi' ladxë'ë, nup na' buzóe' quequë' zí'atél luzi'ë xbey yöl-la' yení' queë'. ²⁴Bunách cni bulidzë' Dios. Clégz bulidzë' netu', bunách judío, san lécza' bulidzë' bunách gza'a. ²⁵Ca nac lë ni nayúj lu guich la'y ca na' bë'lë didza' Oseas uláz queë' Dios, gnë':

Nup cunacgac bunách quia!,
Gu'a lagac: bunách quia!.

Ati' nup na' cutu bdxí'ida',
Gu'a lagac: nup nadxi'ida'.
26 La' na'z ga gnia' quequë':
“Cutu nacli' bunách quia”
Ni' si' laquë': “Yugu' zxi'në' Dios
ban.”
27 Na'a, ca nac quegac zxi'n xsoë'
Israel, Isaías gnë':
Zal-la' la'yán zxi'n xsoë' Israel,
Lacquë' tscá rö' yuzx ra' yegu,
Lulé' nababzë'.
28 Xanru' la' guntë' ga utság déra
Le bchuguë' quegac bunách
yödzlyú ni.
29 Lézca' cni bë'ë didza' zí'atël
Isaías, gnë':
Dios, Xanru' uná bë' gdu,
La'naru' cu buca'në' queëru'
yugu' zxi'n xsoaru',
Uga'nru' ca yödz Sodoma len
Gomorra,
Yugu' yödz na' busnitië' Dios.

Bunách Israel len didza' dxi'a
30 ¿Bizxa caz gnaru' na'a?
Chguladél-li'në' nuhuöacquë' tsahui'
lahuë' Dios bönni' cunababquë'
Israel len cutu gulazú gulabö'ë
luhuöaquë' tsahui' lahuë' Dios, san
nuhuöacquë' tsahui' le ta'yejlë'ë
Dios. **31** Na'a, zal-la' gulazú gulabö'ë
bönni' Israel lunë' ca rna bë' zxba
queë' Dios, le ral-la' gun ga lacquë'
tsahui', cutu bdél-li'cne' le ral-la'
gata' quequë' le tunë' ca rna bë'
zxba na'. **32** ¿Bizz quië na' guc cni?
Cni guc, le cutu glunë' cni lu yöl-la'
rejlé' quequë' Dios, san racz quequë'
glë'nnë' lunë' ca rna bë' zxba na',
ati' qui lë ni na' gulachíxinë', o huac
gnaru': Yajchégua'quë' lu lë na' nazí'
lei: Guiój Ga Nu Rajchegu!. **33** Ca nac
lë ni nayúj lu guich la'y, rna:

Gul-yú. Uzóa'-në' yödz Sión
bönni'
Gaquë' ca guiój ga nu tsajchegu',
Guiój na' gun ga nu gchixi
gnigui.

Nu tsejlé' Lë', cutu ca' utuí'i nu
na'!

10 Bócha'adau', le rzë ladxa'a
len le rnaba' lahuë' Dios
gunë' quegac bunách Israel
nac gunë' ga lulé'. **2** Runa! Ina'
lau quequë', gdu ládxí'quë' tui'
ládxí'quë' Dios, san clég len yöl-la'
rejni'i gdu. **3** Cutu nözcnë' ca runë'
Dios, runzë' ga nacru' tsahui', san
të'nnë' lun cuinquë' tsahui' racz
quequë', len cutu ta'cu'ë nösj ladxi'
lahuë' Dios quië gac gunë' lequë'
tsahui'. **4** Budx benë' Cristo le rë'ni
gun zxba queë' Moisés, benë' ga gac
luhuöác tsahui' yúgu'të nup la'yejlë'
Lë'.

5 Ca nac qui nu huöac tsahui' le
run ca rna bë' zxba queë' Dios,
buzujé' lu guich Moisés le rna cni:
“Bönni' na' gunë' gdutë ca rna bë'
zxba na', soë' gbanë' le gunë' cni.”

6 Na'a, ca nac qui nu huöac tsahui'
le rejlé' Dios, rna cni: “Cutu gnau'
lu icj ládxí'da'u, cugnáu': ¿nuzxa
caz cuen ni' yehua' yubá?”, lë na'
nac, quië nu gun ga huötjé' Cristo,
7 len cutu gnau': “¿Nuzxa caz huötj
ga dë latj qui nup chnatgac?”, lë na'
nac, quië nu gun ga cuenë' Cristo,
urujé' lu yöl-la' gut. **8** Na'a, ¿bizxa
caz rna? Cni rna: “Gal-la' ga zu'
zoacz xtidzë'ë Dios. Lu ru'u len lu
icj ládxí'da'u zoa xtidzë'ë na!” Lë ni
nac didza' qui le réjlë'ru' Dios runtu'
lban qui, rnatu': **9** “Chqui' didza'
gu'u gac bë' Jesúz naquë' Xanu',
len huayéjlë'u gdu ladxu'u Dios

buspanë' Lë' lu yöl-la' gut, uláu' li!.”
10 Lu icj ládxí'lau'ru' réjlé'ru' Jesús
 quië gacru' tsahui' ati' len didza'
 rui'ru', rului'ru' lahui le naquë'
 queëru' Jesucristo quië ularu'.

11 Nayúj lu guich la'y le rna: “Cutu
 ca' lutui'i yúgu'të nup ta'yejlé' Lë'.”
12 Dios, la' tuz ca rui' ladxé'ë yugu'
 bönni' judío lenca' bönni' gdutë
 yödzlyú, le naquë' Xanquë' yúgu'të
 lëczë' Xanru', len naptsquë' bi
 unödzjë' quegac yúgu'të nup tu'lídz
 Lë'. **13** Ca nac lë ni nayúj lu guich
 la'y, rna: “Lulá yúgu'të nup lulídz
 Lë' Xanru!” **14** ¿Nacx gac lulidzë' Lë'
 chqui' cutu ta'yejlé'ë Lë'? ¿Nacx gac
 la'yejlé'ë Lë' chqui' gatga gulayönnë'
 ca nac queë'? ¿Nacx gac la'yönnë'
 chqui' nutu nu zoa nu gun lban
 lauquë'? **15** ¿Nacxz gac lunë' lban
 chqui' nutu nu gsöla' lequë'? Ca
 nac lë ni nayúj lu guich, rna: “Bica'
 bagac nup na' la'dxinë' ga nacuá'
 bönni' rjenquë' lban qui le rbequi
 dxi ládxí'ru', len tunë' lban qui
 didza' dxi'a.”

16 Na'a, clég yúgu'të' gulazí' lu
 na'quë' didza' dxi'a. Ca nac lë ni,
 Isaías gnë!: “Xan, ¿nuzzxa caz gyejlë'
 le bentu' lban qui?” **17** Cni nac,
 la'yejlé' Lë' nup la'yöni, ati' lë na'
 ral-la' la'yöni nac xtidzë'ë Cristo.

18 Na'a rnial!: “¿Naru' cu
 gulayönnë'?” Le nactë gulayönnë',
 ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

Gdutë yödzlyú gulayón chi'iquë';
 Yúgu'të latj guladixín xtidza'quë'.

19 Lëzca' rnial!: “¿Naru' cu
 gláquibe'inë' lë ni bönni' Israel?” Le
 nactë gláquibe'inë' lei. Ga rzu lau,
 bë'ë didza' uláz queë' Dios Moisés,
 gnë!:

Guncza' ga uzxé'ili',

Le gdxí'ida' bunách cunababgac
 lbi'ili'.

Ni'a quegac bunách cuta'yejni'i
 guna' ga leyli'.

20 Gdöd ni' guctsquë' rugu ladxi'
 Isaías na', bë'ë didza' uláz queë'
 Dios, gnë!:

Guladzöli neda' nup cutu
 gulaguílj neda'.

Buluí' lahua' lauquë' bönni' cutu
 gulanabë' neda'.

21 Na'a, ca nac quequë' bönni'
 Israel, bë'ë didza' uláz queë' Dios
 Isaías na', gnë!: “Gdu dza bulí
 na'a, bulidza' bunách cutún ca rna
 xtidza'a len ta'dá'baga' neda'.”

Nup nulagac ladj bunách Israel

11 Na'a rnial!: “¿Naru' nubij
 ladxé'ë bunách Israel
 Dios? Cutu ca' nac cni. Néda'cza'
 naca' bönni' Israel. Naca' xzi'n
 xsoë' Abraham, len nababa' di'a
 dza queë' Benjamín, zxil'nczë' Israel
 na!. **2** Dios cutu nubij ladxé'ë bunách
 queë', nup na' gröczë' queë' dza
 ni'të. ¿Naru' cu nözili' lë na' nayúj
 lu guich la'y ca na' benë' Elías?
 Bulidzë' Dios len buquë' bunách
 Israel, gnë!: **3** “Xan, chguludödcde'
 bönni' gluë' didza' uláz quiu', len
 guluquindjë' yugu' bcugu la'y quiu'
 ga buzégui'gactu'-ba' lau' Li' böa'
 bëdxdu'. Tuza' neda' naga'na' quiu',
 ati' të'nnë' ludöddë' ca' neda'.” **4** Na'a,
 ¿bizxa didza' bubilë Dios? Cni gnë!:
 “Nun chí'igaccza'-në' quia' tsonnlalj
 yu chi gayu'ë bönni' cutu tu'zechu
 zxibquë' lau bdau' guiøj na' nazí' lei
 Baal.” **5** Lëzca' cni nac dza ni zoaru'
 na'a, naga'ngac la'gac bunách Israel,
 nup na' gröczë' queë' Dios le ruzá'
 ladxé'ë cni quequë'. **6** Chqui' nac le

ruzá' ladxé'ë cni quequë', cutu nac ni'a qui tu le gac luné'. La'naru' guc ni'a qui tu le gac gunru', lë na' ruzá' ladxé'ë queëru' Dios cutur gac tu le ruzá' ladxé'ë queëru'.

⁷ ¿Bizxa caz gnaru' na'a? Lë na' gulaguijë' bönni' Israel, cutu guladél-li'në', san chguladél-li'në' lei nup ni' gröczé' queë' Dios, ati' yezíca're' na', Dios benë' zid icj ládx'i'dau'quë!. ⁸ Ca nac lë ni nayúj lu guich la'y, rna: "Dios benë' ga nacquë' chul nit." Cni benë', len zal-la' gac la'lé'inë' le runé' len la'yönné' xtidzé'ë, cutu ca' nayéjni'cnë!. Cni nac quequë' ga rdxintë dza ni zoaru' na'a. ⁹ Ca nac lë ni bë'ë didza! ca' David, gnë':

Luhuöác le la'zón lequë' Iní quequë'

Len ca tu yal-lj ga la'róliné'. Lac ca' le lun ga la'chíxiné', Len ca tu le uzí' la lequë'.

¹⁰ La'chúl yöj lauquë', cui la'lé'inë', Len tsaz la'yechu cúdzu'quë' lu'ë yua'.

Ca gac lulá bunách cunacgac judío

¹¹ Na'a rnia!: ¿Naru' gulachíxiné' bönni' judío ga bdxintë gulanitië' tsaz? Cutu ca' guc ca', san guladá'baguë'ë xtidzé'ë Dios, ati' na' Dios ru'ë latj lulá nup cunacgac judío quië gunë' ga luzxé'inë' lequë' bönni' judío. ¹² Le glunë' bönni' judío, gulachíxiné', ben ga bdxin quegac bunách yödzlyú ni le nac ca tu yöl-la' tsahui'. Chqui' cni guc, guta' yöl-la' tsahui' quegac nup cunacgac judío le gulanitië' bönni' judío, szxónitér gata' quegac bunách yödzlyú ni cati' luhuöaqueë' queë' Dios bönni' judío na'.

¹³ Na'a rëpa' lbi'ilí' cunacli' judío, rnia!: Le naca' gbaz nasölë'ë Dios laugac nup cunacgac judío, runa' zxön lë na' dë lu na'a ¹⁴quië nazx ca' huac guna' ga luzxé'inë' lbi'ilí' bönni' uládz quia!, len cni guna' ga lulé' la'quë!. ¹⁵ Chqui' guluhuöác queë' Dios bunách nacuá' gdu yödzlyú le gulunitië' xlatjquë' bönni' judío, szxónitér gata' quegac bunách yödzlyú na' cati' luhuöazië' xlatjquë' na'. Gac ca rac cati' tu'bán nup chnatgac. ¹⁶ Chqui' rgu'ru' quizi queë' Dios cua nildau' rubijru' zi'al, lëzca' cua na' nagá'n nac quizi queë', len chqui' uzoaru' quizi queë' Dios luí yag, lëzca' lac quizi queë' zxuza' në'i yag na'!

¹⁷ Nacquë' la'quë' bönni' judío ca zxuza' në'i tu yag olivo narúgugac, ati' lbi'ilí', ca zxuza' në'i tu yag olivo gui'a, yajta'li' yag olivo dxi'a na', buazli' xlatjgac nup na' grúgugac, len ruzi'li' xbey luí len xchöni yag olivo dxi'a na'. ¹⁸ Qui lë ni na', cutu gun ba zxön cuinli', cu uzoali' tsla'l nup nacgac ca zxuza' në'i na' narúgugac. Chqui' run ba zxön cuinli', ral-la' gnözili' clëg lbi'ilí' rugáguli' luí yag na', san luí yag na' rugagu lbi'ilí'.

¹⁹ Nazx ca' gnau!: "Gularugu zxuza' në'i yag na' quië gac tsazia' neda' xlatjgac." ²⁰ Nactë didza! ru'u, san gularuguë' le cutu gulayejlë'ë ati' yajta'u li' yag na' le réjlë'u Dios. Qui lë ni na', cutu ral-la' gun ba zxön cuinu', san ral-la' gádxinu' Dios. ²¹ Chqui' benë' leygac zxguia' Dios, nup na' nacgac gdu zxuza' në'i yag dxi'a na', gunë' zxguia' ca' li'. ²² Byutsca' na'a ca naquë' dxi'i ladxi' Dios, len ca runtsquë' ca' zxguia'.

Le nactë runtsquë! zxguia' nup na' gulachixi, san naquë! dxi'i ladxi' len li!. Qui lë ni na!, ral-la' gúnteczu' le rajlöz yöl-la! dxi'i ladxi' queë! na!, cui gchuguë! ca! li! lu yag queë! na!. ²³Lézca' cni gac quequë! chqui' cutu luga'në! lu yöl-la' curejlë! quequë!, tsajta'quië! leyúbl lu yag na!, le napë! Dios yöl-la' huac gunë! ga tsajta'quië! lei leyúbl. ²⁴Nacu! li! ca zxuza' në! grugu lu yag olivo gui'a len yajta'u yag olivo dxi'a ga nutu nu udá! zxuza' në! yag gui'a. Szxóniter huac quequë!, nup nacgac ca zxuza' në! gdu qui yag dxi'a na!, huac tsajta'quië! leyúbl lu yag quégacczë! na!.

Ca gac lulá bunách Israel

²⁵Bócha'adau!, rë'nda! gnözili' lë ni bgachi!, cui gun ba zxön cuinli' ca nac yöl-la' rejni'i queëli!. Guluhuöác zid ladxi' la'gac bunách Israel, ati! cni lacquë! ga gdxinxr dza chnayazgac ga rna bë!ë Dios yúgu'të bunách cunacgac judío, nup na! ral-la' lulá. ²⁶Töd na! gata' latj lulé! ca! yúgu'të bönni! Israel, ca na! nayúj lu guich la'y, rna:

Gruj Sión Nu ruslá,
Len ugúa le cunác nungac zxi'n xsoë! Jacob.

²⁷Lë ni nac didza' dzag gúnlena'
lequë!

Cati' ugúa' dul-la' nabág'a'queë!.

²⁸Cni nac, guladá!baguë!ë didza'
dxi'a ati! Dios nubíj ladxe!ë lequë!
quië gac ulali! lbi'ili!, san nadxi'linë!
ca! lequë! Dios, le gröczë! queë! xuz
xtau'queë!. ²⁹Tsaz runödzjë! Dios le
runödzjë!, len tsaz rulidzë! bunách.
³⁰Ca na! nac queëli!, zí'atël cutu
benli! ca rna xtidzë!ë Dios, ati! na'a

ruhuechi' ladxe!ë lbi'ili! Dios le cutu glunë! ca rnë! bönni! judío, ³¹lüzca'
cni nac quequë! na'a, cutu tunë! ca
rnë! Dios, san cni gacz ga gdxinxr
dza huechi' ladxe!ë lequë! Dios, le
ruhuechi' ladxe!ë lbi'ili! na'a. ³²Dios
bubíj ladxe!ë yúgu'të bunách quië
la'dá!baguë!ë xtidzë!ë, quië gac
huechi' ladxe!ë yúgu'të!.

³³Zxöntér nac yöl-la' tsahui' queë!
Dios, lë na! nac yöl-la' rac zxön
len yöl-la' rejni'i queë!. Nutu nu
gac tsejni'i le nuzóë! Dios gunë!,
len cutu gac nu gnözi yugu' le
runë! Dios. ³⁴¿Nuzxa caz gyejni'i
le gza' ladxe!ë Xanru? ¿Nuzxa
caz buzejni'i Lë? ³⁵¿Nuzxa caz
bi bunödzj queë! Dios quië gun
bayúdx bi ubi!ë Dios qui? ³⁶Yúgu'të
le dë narujgac lu në!ë Dios, len
tac lu në!ë, len nacgac quië uzi!ë
xbeygac. Gactecz queë! Dios yöl-la'
ba. Ca! gac.

Ral-la' udöd cuinru' quizi queë! Dios

12 Böchi' lza'adau!. Ruhuechi'
ladxe!ë rë'u Dios. Qui lë ni
na! ráta'yua' lauli' udöd cuinli' lu
në!ë Dios, gacli' ca tu le nac ban
rgu'rur! lu në!ë Dios, quië gacli' quizi
queë!, le gac tu le gdzag ladxe!ë
Dios. Lë ni ral-la' gunli', le rajlöz
le rej ládzi'rur'-në! Dios. ²Cutur
gunli' la' tuz ca tun bunách dza
ni zoaru' na'a, san gul-gác bunách
cub le nucubë! Dios icj ládzi'dau'li!.
Gul-gún cni quië gac gnözili' le
nac dxi'a rë'nnë! Dios gunli', lë na'
rdzag ladxe!ë, len le nac gdu.

³Na'a, le zoa le buzá! ladxe!ë quia'
Dios, rëpa! yúgu'teli!: Cutu gun ba
zxön cuinli', le cural-la' gunli', san
ral-la' gacli' nöoxj ladxi' ca rbequi

icjli', tsca nac yöl-la' rejlé' queëli'
Dios le bennë' qui queëli'. ⁴Ca
na' nac tuz gdu ca nayá' nabinru',
zal-la' zian le nagudi' dzáglenru',
len clég tuz dxin tun yúgu'të le zian
na' nagudi' dzáglenru', ⁵lëzca' cni
nac queëru'. Zal-la' zianru' zoaru',
nacru' ca tuz le nayá' nabinru' le
nacru' tuz len Cristo, ati' qui lë ni
na' yúgu'tëru' nacru' tuz turu' len
yeturu'.

⁶Tu turu' dë lu na'ru' tu le bennë'
queëru' Dios, ati' nadza'gac tu tu
tsca nac le buzá' ladxë'ë qui queëru'.
Bönni' na' Dios bunödzjë' queë' gu'ë
didza' uláz queë', tsca rejlé'ë Lë',
ral-la' gu'ë didza' bönni' na'. ⁷Bönni'
na' Dios bunödzjë' queë' gunë'
xchinë', dxí'adau' ral-la' gunë' dxin
na'. Bönni' na' Dios bunödzjë' queë'
usëdnë' bunäch, dxí'adau' ral-la'
usëdnë' bunäch. ⁸Bönni' na' Dios
bunödzjë' queë' uzéjni'në' bunäch,
dxí'adau' ral-la' uzéjni'në' lequë'.
Bönni' bi unödzjë' qui nu yUBL, gdu
ladxë'ë ral-la' unödzjë'. Bönni' rna
bé'inë' bunäch, gdu ladxë'ë ral-la'
gunë' cni. Bönni' ráclenë' lzë'ë, len
yöl-la' rudziji ral-la' gunë' cni.

Yugu' le ral-la' gun nu naqui queë' Cristo

- ⁹ Ral-la' gdxi'ili' lza'li' gdu ládxi'li'.
Gul-cuasi le cunác.
Gul-güí' ládxi'li' gunli' le nac
dxi'a.
- ¹⁰ Gul-dxí'i-cnë' lza'li' ca
nadxí'igacli'-në' bóchi'czli'.
Ca runli'-në' ba la'n lza'li' ral-la'
gunli' ga gacrë' blau lza'li' ca
nacli' la' cuinzli'.
- ¹¹ Gul-tiptecz ládxi'li' len cutu
gacli' zxhuëd.

Gul-gún xchinë' Xanru' gdu
ládxi'li'.

¹² Gul-dziji le zoa le runli' löz.
Gul-cóz zxön ladxi' cati' bi rzaca'
rgui'li'.

Gul-lídzteczë' Dios.

¹³ Gul-nóödzj quegac bunäch queë'
Cristo tsca nayadzjcñé'.
Gul-güí' latj ga la'cuá' nup
ta'dxín queëli'.

¹⁴ Gul-náb-në' Dios gunë' dxí'a
quegac nup ta'bía ládxi'gac
lbi'ili'.

Gul-náb gac dxí'a quequé', len
cutu udxiali' lequë' dö'.

¹⁵ Gul-dzijilen nup tu'dziji.
Gul-cödxlen nup ta'bödx.

¹⁶ Gul-gác tuz len lza'li'.
Cutu gun ba zxön cuinli', san
gul-gún-que' tsazxón bönni'
nöjx ladxi'.

Cutu gáquili' chnadél-li'li' yöl-la'
rejni'li' gdu.

¹⁷ Nutu nu ubi'ili' qui, cu gua'lli' dö'
qui nu rua' dö' queëli'.
Gul-gún dxí'a quegac yúgu'të
bunäch.

¹⁸ Chqui' huac, tsca sáqui'li',
gul-cóz dxí'a len yúgu'të
bunäch.

¹⁹ Böchi' lza'adau', cutu uzí' lali'
bunäch la' lbi'izli', san gul-güí' latj
ubi'ë Dios quegac bunäch na', le
nayúj lu guich la'y le rna: "Néda'cza'
uzí' la!. Neda' ubi'a quegac bunäch."
Cni gnë' Xanru' Dios. ²⁰Lëzca' cni
rna: "Chqui' zoë' bönni' curdzaguë'
li' dxí'a len rdunë', bé'ë le gahuë'.
Chqui' rbidxë' nis, bé'ë le gui'jë'."
Cati' gunu' cni, gunu' ga utui'në'
bönni' na!. ²¹Cutu gu'u latj uxícj
li' le cunác, san buxícj le cunác na',
ugunu' dxin le nac dxí'a.

13 Yúgu'téli' ral-la' gunli' ca ta'né' bönni' yúlahui'.

Dioscz budödë! lu na'quë! yöl-la' uná bë! napquë!, len nucu'ë xlatjquë! bönni' ni dë lu na'quë! yöl-la' uná bë!. ²Qui lë ni na!, nu rdá'baga' yúlahui' rdá'baga' le nuzóë! Dios, ati' nup ta'dá'baga' cni, grugu quegac. ³Nacu'ë bönni' yúlahui', clég quië luzeynë! ba nadx nu run le nac dxí'a, san quië luzeynë! ba nadx nu rua' dö!. Chqui' rë'nnu' gunu' ga cutu luzeynë! li' ba nadx, ben le nac dxí'a, ati' uruju' dxí'a lauquë!. ⁴Naquë! bönni' yúlahui' ni'a në'ë Dios quië gáclenë! li', san chqui' runu' le cunác, ral-la' gádxinu', le cutu nu'ë daduz xuyág yúlahui!. Naquë! ni'a në'ë Dios quië uzí! lë!, gunë! zxguia! nu rua' dö!. ⁵Qui lë ni na' run bayúdx gunli' ca rnë! bönni' na' dë lu në'ë, clégz le budödë! Dios lu në'ë gunë! ibi'ili' zxguia!, san lëzca! quië soa dxiz ládxí'dau'li' lahuë! Dios. ⁶Qui lë ni na' ca' rguijxj lazli' qui yúlahui', le nacquë! bönni' yúlahui' ni'a në'ë Dios len tunë! le nudödë! lu na'quë!.

⁷Gul-quízxj yúgu'té bunách le rál-la'l' quequë!. Gul-quízxj lazli' lu na' nu ral-la' uquízxj lazli'. Gul-quízxj dumí nu ral-la' quizzxli'. Gul-gadxi nu ral-la' gádxili', len gul-gún ba la'n nu ral-la' gunli' ba la'n. ⁸Nutu nu bi ral-la' gál-la'l' qui, san tuz ral-la' gdxí'ili' lza'li', le chben gdu ca rna bë! zxba queë! Dios nu nadxí'i lzë'i. ⁹Cni ta'ná bë! zxba na':

Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na!. Cutu gdöddu' bunách. Cutu cuanu'.

Cutu gneu' qui lza'u le cunácz.

Cutu së ladxu'u le dë qui lza'u.

Yugu' zxba ni len yúgu'té zxba yezica', udx gun nu run ca rna didza! rna cni: "Bdxí'i lza'u ca nadxí'i cuinu!" ¹⁰Nu na' nadxí'i lzë'i cutu bi run qui lzë'i le cunác. Cni nac, nu na' nadxí'i lzë'i run gdu ca rna bë! zxba queë! Dios.

¹¹Gul-gún cni le nözili' ca rac dza ni zoaru' na'a, len nözili' ca' chbdxin dza uspán ládxí'li' ca rubán nu chgux, le chzoar gal-la' dza ularu' lu le cunác ca guc cati' ni' gzu lauru' réjlé'ru' Cristo. ¹²Ga zoaru' na'a nac ca chdzö'l', ati' chzoa töd rël na!, san ga na' zoë! Cristo nac ca lahui' dza ati' chzoa tsajsoaru' ni!. Qui lë ni na' ral-la' uca'nru' le tun bunách ga chul xöhui!. Ca na' rugacu cuinë! le run chi'i lë! lu gdil-l bönni' rijë! gdil-l, ral-la' taru' lu yení' queë! Dios, le gun chi'i rë'u lu na' tu' xöhui!.

¹³Quië gunru' cni ral-la' gunru' dxí'a ca ral-la' gun nu rda lahui' dza. Cutu ral-la' súdxiru' len cutu gágulë'ru!. Cutu ral-la' gunru' le cunác len clég le gun ditj rë'u. Cutu ral-la' tíl-lenru' lza'ru' len cutu uzzé'ru' lza'ru!. ¹⁴Na'a, ral-la' un cuinli' lu icj ládxí'dau'li' ca naquë! Xanru' Jesucristo, len cutu güi' ládxí'li' gunli' le rzë ládxí'li' lu yöl-la' bunáchz queëli'.

Cutu si' quídfa'ru' böchi' lza'ru'

14 Gul-güi' latj gun tsazxón ibi'ili' nu rejlé' Cristo zal-la' cutu nac gdu ca rejlé' Lë! nu na!. Cutu tíl-lenli' nu na' ca nacgac le runi nu na' huac nu gun. ²Ca nac lë ni, nacu'ë bönni' runi lequë! huac

lahuë' yúgu'të le tagu bunách, san yela'quë' bönni', cunác gdu ca ta'yejlë'ë Cristo, tahuë' tuz le raz ruzoaru!. ³Na'a, bönni' na' rahuë' yúgu'të cutu ral-la' uzóë' tsla'l bönni' cutu rahuë' yúgu'të, len lëzca' cni, bönni' na' cutu rahuë' yúgu'të cutu ral-la' si' quidzë'ë bönni' na' rahuë' yúgu'të, le nazí' lu në'ë Dios gropë' bönni' na' ta'yejlë'ë Cristo. ⁴¿Nuzxa caz li', rzi' quidzu'u bönni' huen dxin qui nu yubl? Bönni' na' naquë' huen dxin queë' Dios, lahuë' Xanczë' urujë' tsahui' o cutu urujë' tsahui!. Urujë' tsahui' lahuë' Dios, le gunczë' Xanru' Dios ga urujë' tsahui!.

⁵Nazx ca' zoë' bönni' runrë' zxön tu dza ca runë' zxön yezica' dza, ati' bönni' yubl, tuz ca runë' zxön yúgu'të dza. Tu turu' ral-la' usédtscaru' chqui' nac dxi'a le runru!. ⁶Bönni' na' runë' zxön tu dza, runë' lei zxön quië tsej ladxë'ë Xanru', ati' bönni' na' cutu runë' zxön dza na'. Lëzca' cni, bönni' na' rahuë' yúgu'të, rahuë' cni quië tsej ladxë'ë Xanru', le rë'ë Dios: "Xclenu'", ati' bönni' na' cutu rahuë' yúgu'të, cutu rahuë' lei quië tsej ladxë'ë Xanru', len rë'ë ca' Dios: "Xclenu!".

⁷Cutu zoë' nabanë' queézë' nitúë' bönni' ladjru' rë'u, len cutu ratië' queézë' nitúë' bönni!. ⁸Chqui' zoaru' nabanru', quië tsij ládzi'ru'-në' Xanru' zoaru' nabanru', len chqui' gatru', quië gac yöl-la' ba queë' Xanru' gatru'. Cni nac, chqui' zoaru' nabanru' o chqui' gatru', náquiczu' queë' Xanru!. ⁹Qui lë ni na' ca' gutië' Cristo len bubanë', quië

gaquë' Xangac nup chnatgac len nup nabangac.

¹⁰Na'a li', ¿bizx quië rulág yudxu' böchi' lza'u? ¿Bizx quië ruzú' tsla'l böchi' lza'u? Yúgu'tëru' gdxinru' lahuë' Cristo ga cuequi xbeynë' rë'u. ¹¹Ca nac lë ni nayúj lu guich la'y, rna:

Rnë' Xanru!: "Ni'a quia'
néda'cza!",

Luzechu zxibgac lahua' neda'
yúgu'të bunách.

La'guixjö' yalj lulu naca' Dios."

¹²Cni nac, cuequi xbeynë' yúgu'tëru' Dios.

Cutu gunru' ga gchixi gnignë' böchi' lza'ru'

¹³Qui lë ni na', cutur ral-la' ulág yudxru' lza'ru', san ral-la' gun yudxru' cui gunru' ga gchixi gnignë' böchi' lza'ru', len cui gunru' ga gunë' dul-la' lza'ru' na!. ¹⁴Nöczda' cutu bi dë le ráguru' le gac gun ga cutur nacru' dxi'a lahuë' Dios, ati' rajlöz lë ni didza' bë'ë Xanru' Jesús. Chqui' ráquinë' bönni', zoa bi gac gun ga cutur naquë' dxi'a lahuë' Dios, queë' bönni' ni, cni nac.

¹⁵Chqui' rushui'nnu' böchi' lza'u, le ragu' le runi lë' cural-la' gáguru', cutu runu' ca ral-la' gun nu nadxí'i böchi' lzë'i. Cutu bi ral-la' gagu' le gun ga gac chop ladxë'ë bönni' na', gutië' Cristo uláz queë!. ¹⁶Qui lë ni na', cutu bi gunli' le gun ga la'në xöhui' bunách qui le runi lbi'ili' nac dxi'a. ¹⁷Cati' rna bë'inë' rë'u Dios, cutu rui' ládzi'ru' le gui'j gáguru', san rui' ládzi'ru' gacru' tsahui' len soaru' dxi ladxi', len udzíjiru', yugu' le gac gunru' le zóalenë' rë'u Dios Bö' La'y. ¹⁸Núti'lëz nu run xchinë'

Cristo ca nacgac lë ni, run le rdzag ladxë'ë Dios, ati! urúj dxi'a laugac bunách.

¹⁹Qui lë ni na' ral-la' gunru' le lun ga gata' quegac bunách le rbequi dxi ládxí'ru', len le lun tsutsu turu' yeturu' ca réjlë'ru' Cristo. ²⁰Cutu bi ral-la' gagu' le gun ga gac chop ladxi' nu na' nuzóë' Dios. Nacté le ta'ná bunách: "Yúgu'të le dë latj gáguru'", san gunru' le cunác chqui' gunru' ga gchixi gnignë' lza'ru' ni'a qui lë na' ráguru'. ²¹Dxi'ar gac cutu gagu' bëla' len cutu gui'ju' xisi uva, len cutu bi gunu' le gun ga gchixi gnignë' böchi' lza'u, o le gun ga gac chop ladxë'ë, o le gun ga huöta' ggul ladxë'ë ca rejlé'ë Cristo. ²²Chqui' réjlë'u dë latj bi gunu', ral-la' gunu' cni lahuë' Dios ga zu' tuzu'. Bica' ba bönni' na' cutu ruxós lë' ládxí'dau'huë' ni'a qui lë na' runi lë' dë latj gunë', ²³san bönni' na' rac chop ladxë'ë ni'a qui le rahuë', nabaguë'ë zxguia', le runë' le cutu runi lë' dë latj gunë'. Nac dul-la' yúgu'të le runru', le cutu runi rë'u dë latj gunru'.

Gunru' le rdzag ladxë'ë böchi' lza'ru'

15 Qui lë ni na', chqui' nacru' tsutsu ca réjlë'ru' Cristo, ral-la' gua' glenru' nup na' nöta' nagúl ládxí'gac ca ta'yejlë' Cristo. Cutu ral-la' gunru' le rdzag ládxí'ru' la' cuinzru'. ²Yúgu'tëru' ral-la' gunru' le rdzag ladxë'ë böchi' lza'ru' quië gac dxi'a queë', len gdip ladxë'ë ca rejlé'ë Cristo. ³Cni ral-la' gunru', le cutu benë' Cristo le bdzag ladxë'ë la' cuinzë', san gac queë' ca na' nayúj lu guich la'y, rna: "Dubága'gac neda' didza' xöhui' glui'

nup gulané xöhui' quiu' Li', Dios."

⁴Yúgu'të le guluzujë' lu guich la'y dza ni'të, guluzujë' lu guich quië usëdi rë'u. Lë na' nayúj lu guich la'y run ga rbözru' zxön ladxi' len ruhu' zxön rë'u. Qui lë ni na' zoa le runru' löz. ⁵Rnabda'-në' Dios, Nu run ga rbözru' zxön ladxi' len Nu ruhu' zxön rë'u, gunë' ga gacli' tuz ca runi lbi'il', gacli' ca na' rë'nnë' Jesucristo. ⁶Cni ral-la' gunli' quië gacli' tuz, tsazzxón cu'lli'-në' yöl-la' ba Dios, Xuzé' Xanru' Jesucristo. ⁷Qui lë ni na', quië gac yöl-la' ba queë' Dios, gul-sí' lu na'lli' tulì' yetuli' ca na' Cristo gzxi' lu në'ë ca' rë'u. ⁸Cni ral-la' gunli', le rëpa' lbi'il': Bidë' Jesucristo, gúclenë' bunách judío ati! cni bulu'ë lahuui nac gdutë li didza' ru'lë Dios, ati! benë' ga guludxín le gzxi' lu në'ë Dios unödzjë' quequë' xuz xtau'tu'.

La'yöni didza' dxi'a bunách gza'a

⁹Bidë' ca' Cristo quië benë' ga la'gú'u Dios yöl-la' ba nup cunacgac judío le ruhuechi' ladxë'ë lequë' Dios. Ca nac lë ni nayúj lu guich la'y, rna:

Qui lë ni na', laugac bunách gdutë yödzlyú,

Ulu'a lahuui le nacu' Li',

Len gul-la' quiu' yöl-la' ba.

¹⁰Ga yubl nayúj lu guich la'y, rna: Lbi'il', bunách gdutë yödzlyú, Gul-dzíjilen bunách queë' Dios.

¹¹Ga yubl nayúj ca' lu guich la'y, rna: Gul-cu'ë Xanru' yöl-la' ba,

Yúgu'tëli' cunacli' judío.

Gul-tsíj ládxí'lli' Lë',

Yúgu'tëli' zoali' gdutë yödzlyú.

¹²Lézca' cni buzujë' lu guich Isaías le rna:

Gla' lahui Nu nabáb di'a dza
queë! Isaí.

Gac blau Nu na' quië gna be'i
nup cunacgac judío.

Nup ni lun löz Lë!

¹³Rnaba' lahuë! Dios, Nu run ga
runru' löz, gunë! ga udzjitsquili'
len ga soali' dxi ladxi' le réjlë'li! Lë!,
len gunë! ga gac gdu ca runli' löz, le
zoalen lbi'ilil! yöl-la' huac queë! Dios
Bö! La'y.

¹⁴Böchi' lza'adau!. Chnöczdá'
rúnteczli' le nac dxi'a len dëtsca
queëli' yöl-la' rejni'i quië gac
uzéjni'li' lza'li!. ¹⁵Na'a naca' rugu
ladxi', ruzuja' queëli' lu guich ni,
böcha'a, rusá'a ládxil'li' le zoa le
buzá' ladxë'ë quia! Dios. ¹⁶Qui lë ni
na' runa' xchinë! Jesucristo laugac
bunách cunacgac judío, len runa'
lban qui didza' dxi'a queë! Dios,
quië gac ugu'a lu në'ë Dios bunách
cunacgac judío, nup na' gröczë!
queë! Lë! Dios Bö! La'y. Lacqué! ca
tu le rgu'ru' lu në'ë Dios, le rdzag
ladxë'ë Lë!

¹⁷Na'a, le rúnlena' tsazxón
Jesucristo dixin, dë lu na'a gdzag
ladxa'a ca nac le nuna' lu xchinë'
Dios. ¹⁸Lëzca' rurúguida' gnia'
ca nac lë na' benë! Cristo lu na'a
neda', benë! ga tun ca rna xtidzë'ë
Dios bunách cunacgac judío. Lë ni
benë! Lë!, bugunë! dixin didza' bë'a
neda' len yugu! dixin bena' neda'.
¹⁹Lu na'a neda' bugunë! dixin ca' le
nacgac bë' buluë lahui Lë! len yugu!
yöl-la' huac zxón benë!, len yöl-la'
huac queë! Dios Bö! La'y gzoalen
neda!. Cni guc, gzu lahua' runa'
lban lu yödz Jerusalén, ati' gdu
zbi'il ga rdxintë luyú Ilírico, chnuna'
lban qui didza' dxi'a ca nac queë!

Cristo. ²⁰Bë' ladxa'a bena' lban
qui didza' dxi'a ga cutu gulayöni
bunách ca nac queë! Cristo.
La'naru' guna' lban ga chgulayöni
bunách, guna' neda' ca runë! bönni'
ruguel-lé'ë lahui dixin zxön chnunë'
bönni' yubl. ²¹Ca bena' neda' nac
ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

La'le'i nup nacuá' ga nutu nu
ben lban queë! Lë!,
Len la'yejni'i nup gatga gulayöni
ca nac queë!.

Rë'nné! Pablo tsijé! Roma

²²Qui lë ni na', zal-la' zian lzu
gu'nda' guida' ga zoali', cutu guc
guida!. ²³Na'a, chbudx bena' dixin
quia' yugu! latj ni, len chrë'nda'
zian iz guida' ga zoali!. ²⁴Qui lë ni
na', cati' tsija' luyú España, töda'
ga zoali' lbi'ili', le runa' löz duyúa'
lbi'ili', len udzíjlenda' lbi'ili!. Töd ni'
huac ugu'li' neda' nöz. ²⁵Na'a ral-la'
tsija' Jerusalén, tsju'a ni' tu le
gaclen nup ni' náquigac queë! Cristo.
²⁶Cni guna', le guladzág ládxil'quë'
bönni' nacu'ë luyú Macedonia len
luyú Acaya, gulutubë! bi tu'nödzjë'
quegac bunách yechi' dzaggac
bunách queë! Cristo, nacu'ë
Jerusalén. ²⁷Guladzág ládxil'quë'
bönni' cunacquë! judío glunë! lë ni.
Le nactë nac tu le tal-lé'ë quegac
bunách judío ni!. Chqui' bönni'
cunacquë! judío tu'zi'ë xbey le
nacgac queë! Dios ni'a qui le nungac
bunách judío, lëzca' ral-la' láclenë'
bunách judío na', lugunë! dixin le dë
quequë!. ²⁸Qui lë ni na', cati' udx
udöda' lu na'gac bunách judío lë na'
gulunödzjë! bönni' ni, ni'l töda' ga
zoali' lbi'ili' cati' tsija' luyú España.
²⁹Cati' guida' ga zoali', runa' löz

gdxínlена' yúgu'té le ruzi'ru' xbey ni'a qui didza' dxi'a queë' Cristo.

³⁰Ni'a queë' Xanru' Jesucristo len ni'a qui yöl-la' nadxi'i ruchizië' icj ládx'i'dau'ru' Dios Bö' La'y, ráta'yua' lauli', böch'a'adau', ulidzli'-në' tsazxón len neda' Dios, gnábili'-në' gáclenë' neda!. ³¹Gul-náb lahuë' Dios gunë' ga ulá' neda' lu na'quë' bönni' cutal'yejlë' nacu'lë luyú Judea, len gunë' ca' ga la'dzág ládx'i'queë' la'zi'ë lë na' tsju'a bönni' nacquë' queë' Cristo, nacu'ë Jerusalén. ³²Gul-náb ca' lahuë', chqui' nac ca rë'nnë' Dios, gunnë' neda' latj gdxina' queëli' len yöl-la' rudziji quia!, quië uzi' ládx'i'lena' lbi'ili!. ³³Na'a rnabda'-në' Dios, Nu run ga zoaru' dxi ladxi', sóalenë' yúgu'téli!. Ca' gac.

Tu'gáp Dios Iza'gac
bunách queë' Cristo

16 Rgu'a-nu lu na'lli' Febe,
ngul zanru' da'nú Xanru'.
Nacnu ngul huen dxin queë' Dios dzagnu bunách queë' Cristo lu yödз Cencrea. ²Uláz queë' Xanru' gul-sí' lu na'lli'-nu ngul na', ca ral-la' lun bunách queë' Cristo. Gul-gaclen lënu, unödzjli' queënu bít'i'téz bi rquinnu. Lécznu gúclennu bunách zian, len gúclennu ca' neda'.

³Gul-gáp Dios Priscila len Aquilo, nup na' glunlen neda' tsazxón dxin queë' Jesucristo. ⁴Chopë' ni guladödë' ga gzoa banádx latië' quië glunë' ga cugatia' neda', ati' rëpa' lequë': xclenli', len clég neda'z, san lëzca' tél'ë lequë': xclenli', yúgu'té böchi' Iza'ru' nababqué' gap nacuá' bunách queë' Cristo cunacgac judío. ⁵Gul-gáp ca' Dios

bunách queë' Cristo tu'dubë' lu yu'u lidxqué' Priscila len Aquilo na!. Gul-gáp ca' Dios Epeneto, bönni' na' nadxi'ida!. Bönni' ni gyejlë'ë Cristo zí'atël ca yúgu'té bunách luyú Acaya. ⁶Gul-gáp Dios María, ngul na' bennu dxin zxön queë' Cristo ga ni' rudubli' lbi'ili!. ⁷Gul-gáp Dios Andrónico len Junias, yugu' bönni' uládz quia!. Bönni' ni guladzúnlenë' neda' tsazxón lidx guia, len nadél-la'queë' latj blau ladj bönni' gbaz nasölë'ë Cristo. Lézca' gulayejlë'ë Cristo zí'al ca neda'!

⁸Gul-gáp Dios Amplias, bönni' na' nadxi'ida' le náquinë' queë' Xanru!. ⁹Gul-gáp Dios Urbano, bönni' na' bénlenë' netu' tsazxón dxin queë' Jesucristo. Gul-gáp ca' Dios Estaquis, bönni' na' nadxi'ida!. ¹⁰Gul-gáp Dios Apeles, bönni' na' nac bë' rejlé'ë Cristo. Gul-gáp ca' Dios nup nacuá' lidxë' Aristóbulo.

¹¹Gul-gáp Dios Herodión, bönni' uládz quia!. Gul-gáp ca' Dios nup nacuá' lidxë' Narciso, ta'yejlë'ë Xanru!. ¹²Gul-gáp Dios Trifena len Trifosa, ngul na' tunnu dxin queë' Xanru!. Gul-gáp ca' Dios Pérsida, ngul na' bennu dxin zxön queë' Xanru', ati' nadxi'iru'-nu. ¹³Gul-gáp Dios Rufo, bönni' rö queë' Xanru'.

Gul-gáp ca' Dios xnë'ë Rufo na', nacnu ca' ca xna'cza!. ¹⁴Gul-gáp ca' Dios Asíncrito, len Flegonte, len Hermas, len Patrobas, len Hermes, lenca' yugu' böchi' Iza'ru' da'quë' Xanru', nacuá'lenë' lequë'.

¹⁵Gul-gáp ca' Dios Filólogo len Julia, len Nereo, len ngul zanë' Nereo na', lenca' Olimpas len yúgu'té böchi' Iza'ru' ta'yejlë'ë Cristo, nacuá'lenë' lequë'.

16 Gul-gáp Dios lza'li', unída'li'
lza'li' lu yöl-la' nadxí'i queëli'.
Tu'gapë' Dios lbi'ili' yúgu'té böchi'
lza'ru' nababquë' gap nacuá'
bunách queë' Cristo ni.

17 Na'a, ráta'yua' lauli',
bócha'adau', gul-gún ga lac bë'
nup tun ga gruji' chopl len tun
ga gchixi gníguili', le tu'sëdi le
cutu rajlöz le nazëdli'. Gul-cuít
ga nacuá' bunách cni **18** le cutu
tun xchinë' Jesucristo. Tunë' dxin
quië bi gata' quégaczë', len ta'zí'
yé'inë' yugu' bönni' nösj ladxi',
tu'gunë' dxin didza' nösj ladxi'
len didza' tséjlë'ru' le cunácz.
19 Rzë didza' ca na' runli' ca
rna xtidzë'ë Xanru', ati' ta'yöni
yúgu'té bunách. Qui lë ni na'
rudzijda' ni'a qui le runli' lbi'ili'.
Na'a, rë'nda' gacli' sina' gunli'
le nac dxi'a, len clëg gunli' le
cunác. **20** Dios, Nu run ga zoaru'
dxi ladxi', zil'a gunë' ga uxicjli'
Satanás, tu' xöhui'. Rnaba' lahuë'
Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë
queëli' le gaclen lbi'ili'.

21 Rugapbi' lbi'ili' Dios bi'i
Timoteo, bi'i na' rúnlenbi' nedal'
tsazxón dxin. Tu'gapë' ca' lbi'ili'
Dios Lucio len Jasón len Sosípater,
yugu' bönni' uládz quia'.

22 Neda', Tercio, ruzuja' lu guich
didza' ni ru'ë Pablo, rugapa' ca'
lbi'ili' Dios, dzaguë' neda' Xanru'.

23 Rugapë' ca' lbi'ili' Dios Gayo,
bönni' ni ru'ë neda' latj zoa' lidxë',
len ru'ë ca' latj tu'dúb ni yúgu'té
bunách queë' Cristo. Rugapë' lbi'ili'
Dios Erasto, bönni' yu'u lu në'ë
dumí qui yödz ni. Rugapë' ca' lbi'ili'
Dios Cuarto, böchi'ru'dau'.

24 Rnabda'-në' Xanru' Jesucristo
uzá' ladxë'ë queëli' yúgu'tëli' le
gaclen lbi'ili'. Ca' gac.

Yöl-la' ba Dios

25 Na'a, rgu'tu'-në' yöl-la' ba
Dios, Nu gac gun tsutsu lbi'ili' ca
nac didza' dxi'a runa' lban qui,
len ca nac lban runa' ca nac queë'
Jesucristo, len ca nac le bulu'ë lahui
Dios qui le bgachi' queë', lë na'
bucachë'ë Lë' dza ni'të ga bdxintë
na'a dza. **26** Na'a chbulu'ë lahui lë
ni yugu' lu guich guluzujë' bönni'
glu'ë didza' uláz queë' Dios ca na'
gnaczë' Dios, Nu zoatecz. Na'a rac
lban qui laugac yúgu'té bunách
quië gac la'yejlë' Cristo len lun ca
rna xtidzë'ë.

27 Ni'a qui le benë' Jesucristo,
gactecz yöl-la' ba queë' la'z dui Dios,
Nu ractërcz. Ca' gac.

DIDZA' ZI'AL BSÖLË'Ë PABLO YÖDZ CORINTO

Pablo rugapë' Dios bunäch
queë' Cristo nacu'ë Corinto

1 Ca rë'ncznë' Dios bulidzë'
neda', Pablo, quië gaca' gbaz
queë' Jesucristo. Runë' neda'
tsazxón böchi'ru' Sóstenes. ²Rugapa'
Dios lbi'ili', böchi' lza'adau', rudubli'
queë' Dios lu yödz Corinto, len
nacli' quizi queë' Dios le nacli' tuz
len Jesucristo. Dioscz bulidzë' lbi'ili'
quië gáquili' quizi queë' tsazxón
len yúgu'të nup nacuá' yúgu'të latj
len tu'lidzë' Dios, tu'gunë' dxin lë'
Xanru' Jesucristo, Xanqué' lenca'
Xanru'. ³Ráta'yua' lahuë' Xuzru'
Dios len lahuë' Xanru' Jesucristo
uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa
dxi icj ládxil'dau'li'.

**Yugu' le ruzi'ru' xbey le
náquiru' queë' Cristo**

⁴Réptecza'-në' Dios: "Xclenu'" ca
nac queëli', le zoa le buzá' ladxë'ë
queëli' Dios le nacli' tuz len
Jesucristo. ⁵Le nacli' tuz len Cristo,
Dios chnagu'tsque' xnözi queëli'
yúgu'të le naqui queë'. Ráclenë'
lbi'ili' ca nac yúgu'të didza' rui'li'
len runë' ga réjni'li' yúgu'të. ⁶Cni
nac, le gzxi' lu na'li' gdu ládxil'li' le

runtu' lna' lau ca nac queë' Cristo.
⁷Qui lë ni na', cutu bi ryadzj queëli'
qui le runnë' queëru' Dios Bö' La'y,
tsal ni rbözli' dza na' gla' lahuë'
Xanru' Jesucristo. ⁸Léczë' utipë'
ládxil'li' quië gac gua' glenli' yúgu'të
ga gdxintë dza udx, cui gac nu bi
gnë queëli' dza ni' huödë' Xanru'
Jesucristo. ⁹Dios runë' ca rnë', len
Léczë' bulidzë' lbi'ili' quië gacli' tuz
len Zxi'në', Xanru' Jesucristo.

**Narujgac chopl bunäch queë'
Cristo nacu'ë Corinto**

¹⁰Ni'a queë' Xanru' Jesucristo
ráta'yua' lauli', böchi' lza'adau',
gul-gún tuz xtídzal'li' yúgu'tëli'.
Cutu grujli' chopl, san gul-gác
tuz ca rza' ládxil'li', len ca runi
lbi'ili'. ¹¹Cni rëpa' lbi'ili', böchi'
lza'adau', le gulaguíxjöi'në' neda'
ca runli' bönni' nacu'ë lidxnu Cloé,
ta'në' rdil-l dídzal'li'. ¹²Lë ni rnia':
"Nadzál' didza' rui'li' tu tulí!." La'li'
rnali' da'li' Pablo. Yela'li' rnali' da'li'
Apolos. Yela'li' rnali' da'li' Cefas, ati'
yela'li' rnali' da'li' Cristo. ¹³¿Naru'
brujtsë' chopl Cristo? ¿Naru' gda'tsa'
neda', Pablo, lë'li' yag cruz uláz
queëli'? ¿Naru' bdíltzali' nis quië
gacli' tuz len neda'? ¹⁴Rëpa'-në'

Dios: "Xclenu!", le cutu buquila' nis nitúr lbi'ilí, san chopzé! Crispó len Gayo. ¹⁵Qui lë ni na' cutu gac gnali' bdil-li' nis quië gacli' tuz len neda!. ¹⁶Lézca' buquila' nis Estéfanás, len nup nacuá! lidxé!. Cutu rajneyda' chqui' buquila' nis nu yubl. ¹⁷Bsölé! neda! Cristo, clég quië uquila' bunách nis, san quië guna' lban qui didza' dxí'a. Ru'a didza', san clég lu yöl-la' rac szxöni queécza', cui ucacha'a yöl-la' huac qui le bené! Cristo lë'i yag cruz.

Cristo napczé! yöl-la' huac len yöl-la' rejni'i queë! Dios

¹⁸Nup nacgac chul nit taqui ca'z nac lban runru' queë! Jesús, ca na' gutië! lë'i yag cruz, san rë'u na' nularu', ráquibe'ru' dzag lei yöl-la' huac queë! Dios uslá rë'u. ¹⁹Cni nac, le nayúj lu guich la'y, rna:

Guna' ga huöac daduz yöl-la' rac szxöni

Quegac nup tac szxöni.

Tsla'l uca'na' yöl-la' rejni'i

Quegac nup ta'yéjni'i szxöni.

²⁰¿Bizxa caz uzi'tsé! xbey bönni' réjni'né! szxöni? ¿Bizxa caz uzi'tsé! xbey bönni' nazédtsquë? ¿Bizxa caz uzi'tsé! xbey bönni' nabé!itsquiné! ru'ë didza'? Dios chbené! ga böac ca'z yöl-la' rejni'i quegac bunách yödzlyú ni. ²¹Dios, lu yöl-la' rejni'i queë!, cutu bë'ë latj lunbë! Lë! bunách yödzlyú ni ni'a qui yöl-la' rac szxöni quequë!. Dios bdzag ladxé! buslé! nup ta'yeljé! Lë! ni'a qui lban na' runru', zal-la' taqui bunách ca'z nac.

²²Të'nné! bönni' judío la'lé'iné! yöl-la' huac nacgac bë!, ati' bönni' gza'a ta'guiljé! yöl-la' rejni'i. ²³Rë'u

ni runru' lban queë! Cristo, ca na' gutië! lë'i yag cruz. Le nacté, lban runru' ca gutië! Cristo, run ga ta'chixi ta'nigui bunách judío, ati' yezica' bunách taqui ca'z nac.

²⁴Nup na' bulidzé! lequë! Dios, zal-la' nacquë! bönni' judío o bönni' gza'a, táquibe'iné! napczé! Cristo yöl-la' huac queë! Dios len yöl-la' rejni'i queë! Dios. ²⁵Taqui bunách yödzlyú ni le bené! Dios nac bë! cunözi naquë!, san lë na' bené! napr yöl-la' rejni'i ca yöl-la' rejni'i quegac bunách. Taqui le bené! Dios nac bë! nacuídiné!, san lë na' bené! napr yöl-la' huac ca yöl-la' huac quegac bunách. ²⁶Na'a, böchi' lza'adau!, gul-tsajnýy ca gucli' cati' bulidzé! lbi'ilí! Dios. Cutu bítsa'quë! ladjli' zian bönni' ta'yéjni'né! lu yöl-la' bunáchz quequë!, len cutu bítsa'quë! ladjli' zian bönni' uná bë!, len clég zian bönni' nacquë! blau.

²⁷Yugu' bönni' na' gröë! Dios, taqui bunách yödzlyú ni cunözi naquë!. Cni bené! Dios quië guné! ga lutu'i'i nup ta'yéjni'i. Lézca' cni gröë! Dios nup nacuídilgac yödzlyú ni quië guné! ga lutu'i'i nup nalgac. ²⁸Lézca' cni, nup na' gröë! Dios, taqui bunách yödzlyú ni nacquë! ca'z len cutu bi nacquë!, len nacuídilquë!. Cni bené! Dios quië guné! ga lugá'n ca'z lë na' tun zxön bunách yödzlyú ni. ²⁹Qui lë ni na!, nutu nu gac gun ba zxön cuini lahuë! Dios. ³⁰Dioscz bené! ga nacru' tuz len Jesucristo, len bené! ga napru' yöl-la' rejni'i queë! Cristo. Le naquë! tuz len rë'u Cristo, nahuöacru' tsahui!, len náquiru' quizi queë! Dios, len nularu!. ³¹Nac ca na' nayúj lu guich la'y, rna: "Chqui' zoa nu bi rë'ni gun zxön, ral-la' gun zxön Xanru!"

**Lban runru' queë' Cristo, ca
gdë'ë lë'i yag cruz**

2 Cni guc, böchi! lza'adau', cati'
bdxina' queëli!. Bena' lban
lauli' qui xtidzë'ë Dios, clég len
yöl-la' rejni'i quia!, len cutu bë'a
didza' lu yöl-la' rac szxöni quia!.
2Cati' ni' gzóalena! lbi'ili', bë'
ladxa'a cugu'a didza' qui le yubl,
san tuz ca nac queë' Jesucristo bë'a
didza', ca na' gdë'ë lë'i yag cruz.
3Gzóalena! lbi'ili' lu yöl-la' rcuidi'
quia!, ati' lu yöl-la' radxi quia'
gzixiztsca!. **4**Bé'lena! lbi'ili' didza'
len bena' lban qui xtidzë'ë Dios,
clég ca tui' didza' bunäch lu yöl-la'
rac szxöni quegacz, san gzóalenë'
neda' Dios Bö' La'y, ati' gzoalen
neda' yöl-la' huac queë' Dios, le guc
bë' nac gdutë li didza' bë'a. **5**Cni
bena' quië gac tséjlë'li' Dios, clég
le byónili' yöl-la' rac szxöni quegac
bunäch, san le blé'ili' yöl-la' huac
queëczë' Dios.

**Dios Bö' La'y runë' ga
núnbë'rü'-në' Dios**

6Rui'tu' didza' lu yöl-la' rac szxöni
laugac nup chnacr gdu ca ta'yejlë'
Dios. Yöl-la' rac szxöni ni cutu nac
ca le napgac bunäch yödzyú ni, len
cutu nac ca le napquë' bönni' ta'ná
bë'ë dza ni zoaru' na'a, nup na'
ta'nítcz. **7**Rui'tu' didza' qui yöl-la' rac
szxöni nagachi!, lë na' runödziej' Dios,
le bgachi' yöl-la' rac szxöni na' buzöe'
Dios dza ni'të quië uzi'rü' xbey.
8Cutu glunbë'ë yöl-la' rac szxöni na'
bönni' ta'ná bë'ë dza ni zoaru' na'a.
La'naru' glunbë'ë lei, cutu ludé'ë lë'i
yag cruz Xanru' náctëre' blau. **9**Nac
ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

Chnupé'ë Dios le luzí' xbey nup
nadxi'igac Lë',
Yugu' le nutu nu ble'i, len cutu
byöni,
Len cutu gulazá' ládxi'gac
bunäch ca nac qui.

10Na'a, Dios nuzéjni'në' rë'u
yugu' lë ni lu në'ë Dios Bö' La'y,
le ruyuczë' yúgu'të Dios Bö' La'y,
lenga' le yu'u icj ládxi'dau'huë'
Dioscz.

11¿Naru' gac gnöznë' bönni'
le yu'u icj ládxi'dau'huë' yetüë'
bönni? Tuz bö' nacczë' bönni' na'
nözi lë na!. Lëzca' cni, nutu nu nøzi
le yu'u icj ládxi'dau'huë' Dios. Tuzë'
Dios Bö' La'y nøznë' lë ni. **12**Rë'u ni,
cutu nazí' lu na'ru' bö' rdaz yödzyú
ni, san nazí' lu na'ru' Dios Bö' La'y,
Nu na' ruchizië' rë'u Dios quië gac
gúnbë'rü' yugu' le buzál' ladxë'ë
queëru' Dios. **13**Yugu' lë na' buzál'
ladxë'ë queëru' Dios rui'rü' didza'
qui, clég len didza' tu'sëdi rë'u
bunäch len yöl-la' rac szxöni quegac,
san len yugu' didza' rusëdnë' rë'u
Dios Bö' La'y. Cni nac, rzéjni'rü'
bunäch zóalenë' lequë' Dios Bö'
La'y ca nac le rusëdnë' rë'u Dios Bö'
La'y.

14Cutu rzi' lu në'ë le rusëdnë' rë'u
Dios Bö' La'y bönni' cuzóalenë'
lë' Dios Bö' La'y, le ráquinë' ca'z
nac. Cutu gac tséjni'në' lë ni bönni'
na!, le gac gáquibe'inë' le zaca' lë
ni tuzë' bönni' zóalenë' lë' Dios
Bö' La'y. **15**Gac gáquibe'inë' le zaca'
yúgu'të, bönni' zóalenë' lë' Dios
Bö' La'y, san nutu nu gac gáquibe'i
le záca'czë' bönni' na!. **16**Nayúj lu
guich la'y, rna:

¿Nuzxa caz nøzi le rza' ladxë'ë
Xanru'?

¿Nuzxa caz gac uzejni'i Lë'?
San yu'u icj láxdi'dau'ru' rë'u le rza'
ladxë'ë Cristo.

Nacru' huen dxin tsazxón len Dios

3 Qui lë ni na', böchi' lza'adau',
cutu guc güí'lena' lbi'ilí'
didza' ca ruí'lena'-në' didza' bönni'
zóalenë' lë' Dios Bö' La'y, san
bé'lena' lbi'ilí' didza' ca ruí'lena'
nu nac bunáchz didza', cuzóalenë'
nu na' Dios Bö' La'y. Nacli' ca bi'i
huë'n, cunacli' tsutsu ca réjlé'li'
Cristo. ²Busédda' lbi'ilí' le cunác
baníg, lë na' guc ca nidxi' güí'li'.
Cutu busédda' lbi'ilí' le nac baníg ca
bëla' gáguli'. Cutu guc tséjní'lí' le
nac ca bëla' gáguli', len cutu racli'
na'a. ³Cni nac, le nacli' ca nu nac
bunáchz ga rdxintë na'a dza. Tsal
ni ruzxé'li' lza'li' len rdil-l dídzla'li'
len r-rujli' chopl, nacli' ca nu nac
bunáchz, len runli' tuz ca tun
bunách yödzyú ni. ⁴Cati' zoalen
lbi'ilí' nu rna da' Pablo nu na', len
yetú nu rna da' Apolos, nacli' ca nu
nac bunáchz.

⁵ ¿Nuzxa caz naca' neda', Pablo?
¿Nuzxa caz na' Apolos? Nactu'
huen dxin queë' Dios, ati' ni'a
qui le bentu' gyéjlé'li' Cristo. Tu
tutu' runtu' dxin na' bennë' qui
queëtu' Xanru'. ⁶Dxin bentu' lu icj
láxdi'dau'li' nac ca dxin run nu raz
ruzúa. Neda' guza' xseydau', ati'
Apolos glu'ë nis, san Dios benë' ga
blen len gzxón xseydau' na' nadúz
icj láxdi'dau'li'. ⁷Cni nac, lati'z
zaquë' bönni' guz, len lati'z ca'
bönni' rgu'ë nis, san záqui'tsquinë'
Dios Nu run ga rlen len rzxón
xseydau' na'. ⁸Tuz ca nacqueë' bönni'
razë' len bönni' rgu'ë nis. Dios ubi'ë

qui queëquë' tsca nac dxin tunë'.
⁹Nactu' huen dxin tsazxón len Dios,
ati' lbi'ilí' nacli' ca la' yël queë' Dios
ga runtu' dxin.

Lëzca' cni nacli' ca tu yu'u runë'
Dios. ¹⁰Ca nac le buzá' ladxë'ë
quia' Dios, naca' ca huen zö'ö
blau. Neda' glu'a xlibi zö'ö, ati' nu
yubl rchis zö'ö na!. Tu turu' ral-la'
uyuru' ca rchisru' zö'ö lahui xlibi
zö'ö na!. ¹¹Dios chglu'ë xlibi zö'ö
le nac Léczë' Jesucristo, ati' nutu
nu gac cu'u yetú xlibi zö'ö. ¹²Dxin
runru' queë' Cristo nac ca rchisru'
zö'ö lahui xlibi zö'ö na!. Lahui xlibi
zö'ö na' gac nu gun dxin rchis zö'ö
le nac ca le náquini oro, o plata,
o guiöj záqui'tsquigac, o gac nu
gun dxin le nac ca rchis zö'ö le
náquini yag, o guizx, o guixi' ca'z.
¹³Gac bë' ca nac dxin nungac tu tu
bunách. Cati' gdxin dza gchuguë'
quegac bunách Dios, gla' lahui dxin
nunru', le töd lu gui' dxin na', ati'
gui' na' si' bë' dxin nungac tu tu
bunách. ¹⁴Chqui' urúj dxi'a lu gui'
na' dxin nunë' bönni' le nac ca tu
zö'ö bchisë', Dios ubi'ë queë' ca
rajlöz dxin nunë'. ¹⁵Chqui' tsegui
dxin nunë' bönni' le nac ca tu zö'ö
bchisë', unitié' le rë'nnë' ubi'ë queë'
Dios, san ulaczë' lë', gac queë' ca
rac qui nu rulá tu lu gui'.

¹⁶ ¿Naru' cu nôzili' nacczli' gdau'
queë' Dios, ati' zoë' icj láxdi'dau'li'
Dios Bö' La'y? ¹⁷Chqui' nu usnít
gdau' queë' Dios, Dios usnitië' nu
na', le nac la'y gdau' queë' Dios, ati'
lbi'iczli' nacli' gdau' na'.

¹⁸Cutu si' ye'i cuinli'. Chqui' raqui
nu nutsa' ladjli' rac szxöni ca tac
szxöni bunách yödzyú ni, ral-la'
huöac nu na' ca bönni' cunözi, quië

gata' qui yöl-la' rac szxöni le nac gdu. ¹⁹Bönni' napzé' yöl-la' rac szxöni qui yödzlyú ni naquë' cunözi lahuë' Dios. Nayúj lu guich la'y, rna: "Dios runë' ga la'chixi la'nigui nup tac szxöni, rugunë' dxin yöl-la' rac szxöni quegac." ²⁰Lézca' cni rna: "Xanru' nöznë' daduz nac le ta'lbequi icjgac bunách tac szxöni." ²¹Qui lë ni na', cutu ral-la' gunli' zxön le gac gunë' bönni'. Naqui queëli' yúgu'të. ²²Náquigac queëli' Pablo, len Apolos, len Cefas, len yödzlyú ni, len yöl-la' na'bán, len yöl-la' gut, len dza ni zoaru' na'a, len dza zi'a za!. Yúgu'të naqui queëli', ²³ati' lbi'ilil' náquili' queë' Cristo, ati' Cristo náquinë' queë' Dios.

Dxin tunë' bönni' gbaz nasölä'ë Cristo

4 Qui lë ni na', ral-la' gáquili' nactu' netu' huen dxin queë' Cristo, len dë lu na'tu' le nagachi' queë' Dios. ²Yugu' bönni', Dios nudödë' lu na'quë' lugunë' dxin le naqui queë', run bayúdx lunë' gdu dxi'a le tunë!. ³Cutu bi rui' ladxa'a chqui' cuequi xbeyli' neda', o chqui' la'bequi xbey neda' bunách yödzlyú ni. Cutu ca' rbequi xbey cuina!. ⁴Cutu ruxós neda' ládx'i'dau'hua!. Lë ni cutu nac bë' cunabaga'a zxguia!. Xanru' naquë' Nu rbequi xbey neda!. ⁵Qui lë ni na', nutu nu ral-la' cuequi xbeyli' zi'al ca gdxin dza qui. Gul-cöz dza ni' huödë' Xanru', ati' Lë' ubijë' ga lna' le nagachi' ga chul, len ulu'ë lahui le yu'u icj ládx'i'dau'gac bunách. Ni'r Dios ubi'ë qui queëgac bunách le gun ba la'n lequë' ca ral-la' gunë!. ⁶Na'a, böchi' lza'adau', ca nac lë ni, bë'a didza' qui le runtu' netu',

Apolos len neda!. Huac usëdli' ca runtu' netu' quië gunli' le nayújz lu guich la'y, cutu gunli' zxön tu bönni' len cutu uzoali' tsla'l yetúë!. ⁷¿Nuzxa caz ben ga nacu' li' blau? ¿Bizxa caz bdél-li'nu' li' le cutu bennë' quiu' Dios? Chqui' Lë' bennzë' quiu' lë na' dë lu na'u, ¿bizz quië run ba zxön cuinu', ráquinu' racz quiu' bdél-li'nu' lë na'?

⁸¿Naru' ráquitsali' nadél-li'tërii'? ¿Naru' ráquitsali' rlé'ilil' yöl-la' tsahui' queëli'? ¿Naru' ráquitsali' rna bë'ilil', zal-la' cutu rna bë'tu' netu'? Ni'a queë' Xanru' Dios rë'nda' gna bë'ilil' quië gac gna bë'lentu' lbi'ilil' tsazxón. ⁹Runi neda' nac queëtu', bönni' gbaz queë' Dios, ca nuzóe' netu' zeajtu' xbanti ca na' rac quequë' bönni' chnarugu quequë' latië' lahui' laugac bunách. Nactu' ca tu le tu'yutsca bunách yödzlyú ni, lenca' ca tu le tu'yutsqué' gbaz la'y queë' Dios. ¹⁰Le ré'nitu' guntu' xchinë' Cristo, rui'tu' bunách latj taqui nactu' cunözi, san lbi'ilil' ráquili' racli' szxöni le nacli' queë' Cristo. Lbi'ilil' ráquili' chnal-li', san taqui bunách nacuíd'i tu' netu'. Tu'zóa netu' tsla'l bunách, san tun lbi'ilil' ba la'n. ¹¹Ga rdxintë na'a dza, rduntu' len rbidxtu' nis. Cutu dë lari' gácutu'. Tun netu' zi' bunách len cutu zoa lidxtu'. ¹²Rusaca' zi' cuintu', la' netu'z runtu' dxin. Tu'lídz netu' zi' bunách, san netu' rnabtu' le gaclen lequë!. Ta'bía ládx'i'gac netu' bunách, san rua' rlentu' lei. ¹³Ta'né' queëtu', san lu yöl-la' nöejx ladxi' ruí'lentu' lequë' didza!. Ga rdxintë na'a dza nactu' ca bëb qui yödzlyú

ni len ca tu le ta'rú'n ni'l yúgu'të bunách.

¹⁴Ruzuja' queéli' cni lu guich, clég le rë'nda' guna' ga utui'li', san rë'nda' uzéjni'da' lbi'ili', runa' ca runë' bönni' ruzéjni'në' yugu' zxi'nczë' nadxi'inë' lecbl'. ¹⁵Zal-la' gac la'cua'len lbi'ili' zian gayu'ë bönni' lusëdnë' lbi'ili' ca nac queë' Cristo, tuz nu zoa nac ca xuzli', nu na' ben ga náquili' queë' Cristo. Lu yöl-la' na'bán cub napli' le dzagli' Cristo, néda'cza' naca' ca xuzli' le busyönda' lbi'ili' didza' dxi'a. ¹⁶Qui lë ni na', ráta'yua' lauli' güi' ládxi'li' gunli' ca runa' neda'.

¹⁷Qui lë ni na' ca' rsöla'a-bi' queëli' bi'i Timoteo. Le réjlë'bi' Xanru' naci' ca zxi'ncza', naci' gdu ladxi', ati' nadxi'ida'-bi'. Gunbi' Timoteo ga tsajneyli' yugu' zxba rusëdda' le náquida' queë' Cristo, yugu' le rusëdda' yúgu'të latj laugac yúgu'të cö' bunách queë' Cristo. ¹⁸La'lil' run ba zxön cuinli' le ráquili' cutur udxina' ga zoali'. ¹⁹Na'a, la' udxintea' ga zoali' chqui' gunnë' neda' latj Xanru'. Ni'r gáquibe'ida', clég didza'z tu'ë bönni' tun ba zxön cuinquë', san gáquibe'ida' chqui' zoalen lequeë' yöl-la' huac queë' Dios. ²⁰Chqui' nazí' lu na'li' rna bë'inë' lbi'ili' Dios, cutu nac bë' nac cni le rnazli' ca!. Nac bë' nac cni chqui' zoalen lbi'ili' yöl-la' huac queë' Dios. ²¹¿Bizxal rë'nili'? ¿Naru' rë'nili' udxina' ga zoali' len gba'y, gut quina' lbi'ili', o len yöl-la' nadxi'i len lu yöl-la' nöxy ladxi'?

Pablo rbequi xbeynë'
bönni' runë' le cunác

5 Rzë didza' zóalenë' lbi'ili'
bönni' runë' le cunác, zóalenë'

ngul queë' xuzë'. Le cunác cni cutu ca' tun bunách cunúnbë'gac Dios. ²Lbi'ili' run ba zxön cuinli', san ral-la' huí'nili' len ubiajli' ga zoali' nu na' run dul-la' na'. ³Zal-la' cutu zóalena' lbi'ili' lu gdu ca nayá' nabana', le nactë zóalena' lbi'ili' lu bö' naccza'. Ca chzóalencza' lbi'ili' chglequi xbeyda' nu na' run dul-la' na'. ⁴Cati' udubli' queë' Xanru' Jesucristo guna' lbi'ili' tsazxón lu bö' naccza'. Ni'r, len yöl-la' huac queë' Xanru' Jesús ⁵gul-dödë' bönni' na' lu na' Satanás tu' xöhui' quië nit gdu ca nayá' nabanë', san ulá bö' nacczë' dza ni' huödë' Xanru'.

⁶Cutu nac dxi'a gun ba zxön cuinli' ca nac le runli'. ¿Naru' cu nözili' didza' na' rna: "Xnë'ida'u'z yöt xtil gun ga gyazz gdutë cua nazí' lei."? ⁷Na'a, gul-cúa ga zoali' dul-la' na' le nac ca tu xnë'i gul, quië gacli' dxi'a. Ni'r gacli' ca tu cua cub cunazí' xnë'i, ca na' le nactë chnacli'. Nac queëru' ca chzoaru' Lni Pascua cati' tahuë' yöt xtil cunazí' xnë'i, len chguludöddë'-ba' uláz queëru' bö'cu' zxila' qui Lni Pascua na', bö'cu' zxila' na' naquë' Lëczë' Cristo. ⁸Qui lë ni na' ral-la' gunru' Lni na', clég zoalen rë'u xnë'i gul na' ruluí' le cunác len le cuzaca', san ral-la' ugurru' dxin yöt xtil na' cunazí' xnë'i, yöt xtil na' ruluí' le nac gdu dxi'a len le nac gdutë li.

⁹Cati' buzuja' queëli' lu guich zi'al, gudxcza' lbi'ili' cutu gunli' tsazxón bönni' tunë' le cunác. ¹⁰Gudxa' lbi'ili' cni, clég quië ucutitli' tsaz ga nacuá' bunách yödzlyú ni, tun le cunác, len ga nacuá' bunách

ta'zé ládzi'i'gac le dë qui lza'gac, len ga nacuá' gban, len bunách ta'yíj ládzi'i'gac bdau' guiöj bdau' yag. Quië gunli' cni gun bayúdx grujli' yödzlyú ni. ¹¹Le rë'ni gna didza' na' buzuja' queëli' lu guich, nac cui gunli' tsazxón bönni' rnë' náquinë' queë' Cristo, san runë' le cunác, o rzë ladxe'ë le dë qui lzë'ë, o rej ladxe'ë bdau' guiöj bdau' yag, o rnë xöhuë'ë, o rzúdxinë', o rbanë'. Cutu ca' gágulenli' tsazxón bönni' cni. ¹²⁻¹³Cutu naqui quia' neda' cuequi xbeyda' nup cunababgac rë'u. Dios cuequi xbeynë' lequë!. Lbi'iczli' ral-la' cuequi xbeyli' nup nababgac lbi'ili'. Qui lë ni na', gul-cüë' ga zoali' bönni' xöhui' na'.

**Cutu ral-la' gchë'ru' böchi'
lza'ru' laugac bunách yúlahui'**

6 Cati' rdil-dídza'li' tuli' len yetuli', ¿nacxcz rurúguili' tseajli' yúlahui' ga la'bequi xbey lbi'ili' nup cuta'yejlë' Cristo? Dxi'ar tseajli' laugac bunách queë' Cristo quië la'bequi xbey lbi'ili'. ²¿Naru' cu nózili' ral-la' la'bequi xbey yúgu'të bunách yödzlyú nup náquigac queë' Cristo? Chqui' lbi'iczli' cuequi xbeyli' bunách yödzlyú, ¿naru' cu napli' yöl-la' rejni'i cuequi xbeyli' didza' bizxj cni? ³¿Naru' cu nózili' ral-la' cuequi xbeyru' yugu' gbaz la'y? Runtér bayúdx cuequi xbeyru' le tac yödzlyú ga ni zoaru' na'a. ⁴Na'a, chqui' rac tu le run bayúdx nu cuequi xbey, lë na' rac yödzlyú ni, ¿bizx quië rucua'li' nup la'bequi xbey lei, nup na' cutu bi dë lu na'gac ladjac bunách queë' Cristo? ⁵Rnia' cni

quië guna' ga utui'li'. ¿Naru' cu zoalen lbi'ili' nu rac lati' nu gac cuequi xbey le rac quequë' böchi' lza'li'? ⁶¿Nacxcz gac bönni' rejle'ë Cristo gchë'ë böchi' lzë'ë yúlahui' ga la'bequi xbey lequë' bunách cuta'yejlë'?

⁷Le nactë rchixi rníguali' le rdil-dídza'li'. ¿Bizx quië cutu gua' glenli' nu rua' dö' queëli'? ¿Bizx quië cutu gua' glenli' nu rucáchi'lan le dë queëli'? ⁸Lbi'ili' rua'li' dö' len rucachi' lanli', ati' runli' cni quequë' böchi' lza'li' ta'yejlë'ë Cristo.

⁹⁻¹⁰¿Naru' cu nózili' cutu la'yáz ga rna bë'ë Dios bunách cunacgac tsahui'? Cutu si' ye'i cuinli'.

Cutu ca' tsaz ga rna bë'ë Dios
nitú nu run le cunác.

Nitú nu rej ladxi' bdau' guiöj
bdau' yag,

Len nitú nu rguitsj zxba qui
yöl-la' nutság na',

Len nutu nu bönni' run cuinë'
ca ngul,

Len nutu nu bönni' zóalenë' la'
lzë'i bönni'zë',

Len nitú gban,

Len nitú nu ruhuidi',

Len nitú nu rzudxi,

Len nitú nu rnë xöhui',

Len nitú nu rucáchi'lan.

Cutu ca' tsaz ga rna bë'ë Dios nu
run cni.

¹¹Cni gucli' la'li' lbi'ili', san na'a chnuhuöaclí' dxí'a ca nac dul-la' gbágali', len chnáquili' quizi queë' Dios, len chnuhuöaclí' tsahui' ni'a qui le benë' Xanru' Jesús. Bö' La'y queë' Dios runë' ga rac cni.

**Naqui quizi queë' Dios
gdu ca nayá' nabinru'**

12 Ta'ná bunách: "Yúgu'të dë latj gunru!" Zal-la' nactë didza' ni, cutu ral-la' gunru' yúgu'të. Zal-la' dë latj guna' yúgu'të, cutu gu'a latj bi gna be'i neda!. **13** Ta'ná ca' bunách: "La' huagu nacz le tsaz lë'ru', ati' lë'ru' nacz ga tsudzu la' huagu." Nactë didza' ni, san gdxin dza usnitië' Dios la' huagu lenca' lë'ru'. Dios bené' gdu ca nayá' nabinru', clëg quië ugurru' lei dxin gunru' le cunác. Nac quië uzi'ë xbey Xanru', ati' Xanru' naquë' quië uzi' xbë' gdu ca nayá' nabinru'. **14** Dios buspanë' Xanru' lu yöl-la' gut. Lëzca' cni, len yöl-la' huac queë' uspanë' rë'u.

15 ¿Naru' cu nôzili', lu gdu ca nayá' nabinli' nacli' tuz len le nacczë' Cristo? ¿Nacxz gac cíuali' tu le da' Cristo len gunli' ga ta' ngul udá dzag? Cutu ca' ral-la' gunli' cni. **16** ¿Naru' cu nôzili' chqui' zóalenë' ngul udá dzag bönni', naquë' tuz len lënu? Ca nac lë ni nayúj lu guich la'y, rna: "Lacqué' ca tuz bunách gropë'." **17** Na'a, nu bönni' naquë' tuz len Xanru', naquë' tuz len Lë' lu bö' nacczë'.

18 Qui lë ni na', cutu ca' gunli' le cunác. Bíti'tëz dul-la' yubl runë' bönni', ni'l lu le nacczë' runë' dul-la' na!. Nu bönni' runë' le cunác, runë' dul-la' le dzag lëczë!. **19** ¿Naru' cu nôzili' nac gdau' queë' Dios Bö' La'y gdu ca nayá' nabinli'? Dioscz nuchizë' lbi'ili' Dios Bö' La'y na', ati' Lë' zoë' icj ládxil'dau'li!. Qui lë ni na' cutu naqui queëzli' gdu ca nayá' nabinli'. Na'a, naqui queë' Dios. **20** Dios gu'uë' lbi'ili' len tu le zxön

gdizxjë'. Gul-gún dxin gdu ca nayá' nabinli' lenca' bö' nacczli' quië gac queë' Dios yöl-la' ba, le náquigac queë' Dios gdu ca nayá' nabinli' lenca' bö' nacczli'.

**Rusédnë' Pablo ca nac
qui yöl-la' nutság na'**

7 Na'a, ubi'a didza' yugu' le gnábili' neda', le buzujli' quia' lu guich. Gac dxi'a queë' bönni' chqui' cutu sóalenë'-nu ngul. **2** Le tuntsca le cunác bunách ga ni' zoali', ral-la' la'cuá'lénë'-nu ngul qui queëqué' yúgu'të bönni' nababqué' lbi'ili', ati' ral-la' la'cuá'lennu-në' bönni' qui queëcnu yúgu'të ngul. **3** Bönni' na' zoanu ngul queë' ral-la' guné' queënu ngul queë' ca nac yöl-la' run qui yöl-la' nutság na', len la' tuz ca ral-la' gunnu ngul len bönni' queënu. **4** Cutu dë lu na'znu ngul gdu ca nayá' nabannu, san bönni' queënu dë lu në'ë ca' lei. Lëzca' cni, cutu dë lu na'zë' bönni' gdu ca nayá' nabanë', san ngul queë' dë lu na'nu ca' lei. **5** Cutu ral-la' la'dá'baguë'ë lza'quë' bönni' len ngul na' nutság na'quë'. Huac tuz chqui' lunë' tuz didza' cutu la'dzagüë' tu chi'z quië gac lulidzë' Dios gdu ládxil'quë'. Töd na', leyúbl ral-la' sóalenë'-nu ngul queë' bönni' na', cui saqui' Satanás tu' xöhui' gun ga tsazqué'ë nöz dul-la' le cutu gac la'ná be'i cuinqué'.

6 Lë ni rëpa' lbi'ili' nac tu le runnë' lbi'ili' latj Xanru'. Cutu nac le gna bë'ë. **7** Runi neda' gacr dxi'a luganë' tuz yúgu'të bönni', ca na' zoa' tuza' neda!. Tu tuë' bönni' rzi'ë tsca le runödzjë' queë' Dios guné!. Tuë' rzi'ë tu le runödzjë', ati' yetúë' rzi'ë yetú le runödzjë'.

⁸Na'a, rëpa' nup nacuá' tuz llena' yugu' ngul uzéb, rnia': Gac dxi'a quequé' luga'né' tuz ca na' zoa' tuza' neda'. ⁹Chqui' cutu gac la'ná be'i cuinqué', huac lutság na'quë', le gacr dxi'a lutság na'quë' len cu la'zé ládxi'quë' le cunác.

¹⁰Rna bé'ida' nup chnutschág na'gac, len clég neda'z runa' zxba ni, san Léczé! Xanru' runé' lei, ati' rna: "Cutu ulá'alennu-né' bönni' queënu ngul." ¹¹Chqui' ulá'alennu-né' bönni' queënu ngul, ral-la' uga'nnu tuznu, o huoacnu tuz len bönni' queënu na!. Lézcá! cni cutu uca'né'-nu ngul queë' bönni'.

¹²Na'a, neda'z rëpa' yezica' bunách len clég rné' cni Xanru', rnia': Chqui' zoë' böchi' lza'ru' rejlé'ë Cristo, ati' cutu réjlé'nu Xanru' ngul queë', len chqui' ré'ninu ugá'nlenne lë', cutu ulá'lené'-nu. ¹³Lézcá! cni rnia': Chqui' zoanu ngul zanru' réjlé'nu Cristo, ati' bönni' queënu cutu rejlé'ë Xanru', len chqui' rë'nné' ugá'nlené'-nu, cutu ulá'alennu lë'.

¹⁴Cni ral-la' luné'. Bönni' curejlé' na!, Dios rlé'iné' lë' ca bönni' náquiné' quizi queë' le naquë' tuz len ngul queë' rejlé'nu Cristo, ati' ngul cni, curéjlé'nu, Dios rlé'iné'-nu ca ngul náquinu quizi queë' le nacnu tuz len bönni' queënu naquë' böchi' lza'ru' rejlé'ë Cristo. La'naru' cu nac cni, lacbi' zxi'nli' ca yugu' bi'l lagu' lahuë' Dios. Na'a, naccbi' quizi queë' Dios. ¹⁵Nu bönni' o ngul curejlé'ë Cristo, chqui' rë'ni ula'len nu na' nutság na'len, huac ca!. Cutu run bayúdx uga'nlen nu na' böchi' lza'ru' o zanru' rejlé'ë Cristo, le bulidzé' rë'u Dios quië ciòzru'

dxí'adau!. ¹⁶Cni ral-la' gac. Nazx ca' li', ngul, huac gunu' ga ulé' bönni' quiu', ati' nazx ca' li', bönni', huac gunu' ga ulanu ngul quiu'.

¹⁷Ral-la' gunru' tu turu' tsca le bunödzjé' queëru' Xanru', lenca' tsca gac queëru' cati' bulidzé' rë'u Dios quië gáquiru' queë!. Zxba ni rusëdda' yúgu'té cö' bunách queë' Cristo. ¹⁸Chqui' Dios bulidzé' bönni' narugu lu xpélë'ë le nac bë' náquiné' queë' Dios, ral-la' uga'né' cni, zoa lu xpélë'ë lë na' nac bë!. Lézcá! cni, chqui' Dios bulidzé' bönni' cunarugu lu xpélë'ë lë na' nac bë', cutu ral-la' gchuguë' lu xpélë'ë lë na!. ¹⁹Cutu bi zaca' lë na' narugu lu xpélë'ë bönni', len chqui' cunarugu lu xpélë'ë bönni' lë na' nac bë', cutu bi zaca!. Le nactsca lsaca' nac gunru' ca rna bë' zxba queë' Dios. ²⁰Ral-la' uga'né' bönni' ca na' guquë' cati' ni' bulidzé' lë' Dios. ²¹Chqui' bulidzé' li' cati' ni' nacu' bönni' nada'u, cutu cö'u bagui'i le nacu' cni, san chqui' gata' quiu' latj gruju' lu na' xanu', buzi' xbey latj na' gata' quiu' gruju'. ²²Chqui' bulidzé' nu bönni' Xanru' cati' ni' nada'uë', lahuë' Xanru' naquë' ca bönni' narujé' lu në'ë xanë' na!, quië gunë' xchiné' Xanru'. Lézcá! cni, chqui' bulidzé' nu bönni' Xanru' cati' ni' narujé' lu në'ë xanë' na!, bönni' ni naquë' ca bönni' nada'u queë' Cristo. ²³Zxönter le gdizxjé' Dios, gu'uë' lbi'ilí!. Qui lë ni na' cutu ral-la' guti' cuinli' lu na'gac bunách. ²⁴Qui lë ni na' ca', böchi' lza'adau', ral-la' soali' lahuë' Dios tsca gac queëli' tu tuli' cati' ni' bulidzé' lbi'ilí! Dios.

²⁵Ca nac quegac nup cunutschág na'gac, cutu bi gna bé'iné' neda'

Xanru'. Cni runi neda', ati' huac uzzöni ládxi'li' neda' le ruhuechi' ladxë'ë neda' Xanru'. ²⁶Le tac zian le rac queëru' dza ni zoaru' na'a, runi neda' gac dxi'a chqui' luga'në' yúgu'të bönni' ca nacquë' na'a.

²⁷Chqui' nutság ná'lenu'-nu ngul, cutu ulá'alenu'-nu. Lézca' cni, chqui' zu' tuzu', cutu quilju'-nu ngul, cutu utság ná'lenu'-nu. ²⁸Na'a, chqui' utság ná'lenu'-nu ngul, cutu gunu' dul-la', len chqui' utság ná'lenbi'-në' bönni' bi'i ngul, cutu gunbi' dul-la', san la'zaca' la'gui'i yödzlyú ni nup nutság na'gac, ati' rë'nda' guna' ga ulali' lu yöl-la' rzaca' rgui'i na'.

²⁹Na'a, lë ni rëpa' lbi'ili', böchi' lza'adau'. Chzoa gdxin dza udx. Qui lë ni na', ral-la' lui' ládxi'quë' Dios bönni' nutság ná'lenquë'-nu ngul ca run nu cunutság na'len ngul. ³⁰Lézca' cni, ral-la' ludziji lahuë' Dios nup ta'bódx yechi' ca run nu curbódx, ati' ral-la' la'cuá' nönxj lahuë' Dios nup tu'dziji ca run nu curudziji, ati' ral-la' lac nup ta'u ca nu cutu bi dë qui. ³¹Ral-la' lac nup tu'gún dxin le dë yödzlyú ni ca nu cutu rui' ladxi' le dë yödzlyú ni, le huadód quegac le rlé'iru' yödzlyú ni.

³²Rë'nda' cutu ubi ugui'ili'. Rui' ladxë'ë le naqui queë' Xanru', nac gunë' le rdzag ladxë'ë Xanru', bönni' cuzoanu ngul queë'. ³³Rui' ladxë'ë le rac yödzlyú, nac gunë' le rdzag ládxi'nu ngul queë', bönni' nutság ná'lenë'-nu ngul. ³⁴Lézca' cni rac queënu ngul nutság ná'lennu-në' bönni' len queënu ngul zoanu tuznu. Ngul na' zoanu tuznu rui' ládxi'nu le naqui queë' Xanru', nac soanu quizi queë' Dios lu gdu ca nayá' nabannu len lu bö' naccznu.

Ngul na' nutság ná'lennu-në' bönni' rui' ládxi'nu le rac yödzlyú ni, nac gunnu le rdzag ladxë'ë bönni' queënu.

³⁵Yugu' lë ni rëpa' lbi'ili' quië uzi'li' xbey lë ni len clëg quië uzaga'a xnözli'. Rë'nda' gunli' le ral-la' gunli', gunli' xchinë' Xanru' gdu ládxi'li'.

³⁶Chqui' zoë' bönni' ráquinë' cunác dxi'a uga'nbi' tuzbi' bi'i ngul ra'bandau' queë', len chzoa iz queëbi', len bayúdx rë'nibi' utság ná'lenbi'-në' bönni', huac utság ná'lenbi'-në'. Cutu gunbi' dul-la'.

³⁷Chqui' chnun tsutsu xtidzë'ë bönni' na', len cutu run bayúdx gunë' cni, len dë lu në'ë nac gunë', len chnun tsutsu xtidzë'ë uga'nbi' tuzbi', gunë' le nac dxi'a bönni' na'. ³⁸Cni nac, nu rui' latj bi'i qui utság ná'lenbi'-në' bönni', run le nac dxi'a, san nu run ga uga'nbi' tuzbi' run le nacr dxi'a.

³⁹Ngul nutság ná'lennu-në' bönni', rna be'i lénu zxba qui yöl-la' nutság na' tsal ni zoë' nabane' bönni' queënu. Chqui' gatië' bönni' queënu, gata' lu na'nu utság ná'lennu-në' nu bönni' rë'ninu, chqui' rejlé'ë Xanru' bönni' na'. ⁴⁰Runi neda' gacruu bica' ba chqui' uga'nnu tuznu, len ráquida' runë' neda' tzazxón Bö' La'y queë' Dios.

Le ta'gú'u bunách laugac
bdau' guiøj bdau' yag

8 Na'a, gu'a didza' ca nac qui le ri'j ráguru', lë na' gulagú'u bunách laugac bdau' guiój bdau' yag. Ta'ná bunách: "Yúgu'tëru' napru' yöl-la' rejni'i." Nactë lë ni. Yöl-la' rejni'i cni run ga run ba

zxön cuinru', san yöl-la' nadxí'i queëru' lza'ru' run ga ráclenru' lza'ru'. ²Chqui' zoë' bönni' ráquinë' chréjni'në', cutu bi réjni'nidë' ca ral-la' tséjni'në', ³san nu bönni' nadxi'inë' Dios, Dioscz zóalenë' bönni' na'.

⁴Na'a, ca nac qui le ri'j ráguru', lë na' gulagú'u bunách laugac bdau' guiöj bdau' yag, nőziru' cutu bi záca'gac yödzlyú ni bdau' guiöj bdau' yag na', len nutur nu zoa nac Dios. ⁵Zal-la' nacuá' le taqui bunách nacgac dios, le nacuá' luzxbá, len le nacuá' luyú, ati' zian le tu'lídz bunách, tui' lagac dios lenca' xan, ⁶san queëru' rë'u:

Tuzé! Naquë! Dios, Lë! Xuz.
Lë' benë' yúgu'të le rlé'iru',
Ati' zoaru' nabantu' quië tsej
ládxí'ru' Lë!.
Tuzé! Naquë! Xanru', Lë'
Jesucristo.

Lu në'ë Lë!, Dios benë' yúgu'të
le dë,
Ati' nabániru' Lë!.

⁷Clèg yúgu'të böchi' lza'ru'
ta'yéjni'në' lë ni. La'quë!, nup ni'
zi'al gulayíj ládxí'gac bdau' guiöj
bdau' yag, ga rdxintë na'a dza ti'l
tahuë' le gulagú'u bunách laugac
bdau' guiöj bdau' yag, ati' táquinë'
nap yöl-la' huac qui bdau' na'. Le
cutu nac gdu ládxí'quë', qui lë ni
na' táquinë' nabága'quë' zxguia' le
tahuë' lë na!. ⁸Cutu gun ga gunë'
rë'u ba la'n Dios le gui'j gáguru',
le chqui' gáguru', cutu gacr-ru'
dxi'a, len chqui' cutu gáguru', cutu
gacr-ru' ca'z. ⁹Dë lu na'lli' gui'j
gáguli' bíti'tëz. Gul-gún chi'i cuinli'
cui gunli' ga la'chixi la'nigui nup
cunác gdu ca ta'yejlë' Cristo. ¹⁰Nazzx

ca' li' ráquinu' napu' yöl-la' rejni'i
ca nac lë ni len huac gagu' bíti'tëz.
Chqui' cö'u xlatj bdau' guiöj bdau'
yag len gui'j gagu' le gulagú'u
bunách lau bdau' guiöj bdau' yag
na', ati' chqui' glé'inë' li' rö'u ragu'
ni' böchi' lza'u cunác gdu ladxéë,
nazx ca' gunu' ga gahuë' lë na'
gulagú'u bunách lau bdau' guiöj
bdau' yag na!. ¹¹Cni gac, le ráquinu'
napu' yöl-la' rejni'i, gunu' ga gchixi
gnignë' böchi' lza'u cutu nac gdu
ladxéë. ¿Naru' gunsau' cni queë'
böchi' lza'u, ni'a qui nu na' gutië'
Cristo? ¹²Chqui' cni gunu', gunu'
dul-la' le uspagu'u böchi' lza'u
zxguia' len gunu' ga gchixi gnignë'
le cutu nac gdu ladxéë, len gunu'
ca' dul-la' le ruzúa Cristo tsla'll.
¹³Qui lë ni na', chqui' le gui'j gahua'
gun ga gchixi gnignë' böchi' lza'a,
cutur gahua' bëla' na', cui guna' ga
gunë' dul-la' böchi' lza'a.

Le dë lu në'ë bönni' gbaz nasölë'ë Cristo

9 ¿Naru' cu naca' gbaz nasölë'ë
Cristo? ¿Naru' cu nadél-li'da'
yöl-la' ruslá? ¿Naru' cu blé'ida'-në'
Xanru' Jesús? ¿Naru' cu nacli' queë'
Cristo ni'a qui dxin bena' uláz queë'
Xanru'? ²Nazzx ca' taqui yezica'
bunách cutu naca' gbaz nasölë'ë
Cristo. Lbi'ilí' run bayúdx gáquili'
naca' gbaz queë' Cristo. Le nacli'
queë' Xanru', le nacczli' nac bë'
naca' gbaz nasölë'ë Xanru'.

³⁻⁴Nacuá' nup ta'zí' quidza' neda!.
Cni rubi'a didza', rëpa' lequë': Dë lu
na'a gnaba' le gui'j gahua' le runa'
dxin ni. ⁵Lëzca' cni dë lu na'a utság
ná'lena'-bi' bi'i ngul zanru' réjlë'bi'
Cristo quië gunbi' neda' tsazxón

ga rda', ca na' tunë' yezíca'rë' gbaz
nasölë'ë Cristo len yugu' bönni'
böchë'ë Xanru' len Pedro. ⁶ ¿Naru'
ráquili' tuza' neda' len Bernabé
ral-la' guntu' dxin lahui' dza, quië
gdzölitu' le gágutu'? ⁷ ¿Nuzxa caz
bönni' rijë' gdil-l ati' rguizxjë' la'
cuinzë'? ¿Nuzxa caz bönni' rudé'ë
tu la' yël qui lba uva len cutu
gahuë' le rbia lba na'? ¿Nuzxa caz
bönni' ruyúë'-ba' bö'cu' zxila' len
cutu gui'jë' nidxi' quecba'? ⁸Cutu
gáquili' la' neda'z ru'a cni didza'.
Lëzca' cni rna le nayúj lu guich lu
zxba queë' Moisés. ⁹Lu zxba queë'
Moisés nayúj lu guich, rna: "Cutu
cu'u du rú'aba' bëdx cati' rulibba'
zxoa' xtil." Bë'ë didza' ni Dios, clëgz
le rui' ladxë'ë-ba' bëdx, ¹⁰san quië
uzi'ru' ca' xbey rë'u. Qui lë ni na'
nayúj lu guich didza' na', ati' bönni'
ruga'në'-ba' bëdx lenca' bönni' runë'
ga tullibba' zxoa' xtil bëdx, gropë'
na' ral-la' lunë' löz la'zí'ë qui le rulá'
luyú na!. ¹¹Na'a, chqui' bentu' dxin
ga zoali', le nac ca dxin guz gu'n, lë
na' nac queë' Dios Bö' La'y, ¿naru'
ráquitsali' cutu ral-la' uzi'tu' xbey
tu le dau' dë queëli' ca na' ruzi'ë
xbey le rlapë' bönni' guz gu'n?
¹²Tu'zí' xbey le dë queëli' yezica'
bunách tu'zejni'i lbi'ilí'. ¿Naru' cu
rál-la'-tér uzi'tu' xbey netu' le dë
queëli'?

Gatga buzi'tu' xbey lë ni dë lu
na'tu', san bia' blentu' yúgu'të quië
gac guntu' lban qui didza' dxi'a ca
nac queë' Cristo. ¹³Nóziczli' ca rac
quegac nup tun dxin qui gdau', tu'zí'
xbey gun qui gdau'. Lëzca' cni nup
ta'gú'u lu bcugu la'y queë' Dios
rön quecba' böa' bëdx, tahuë' bëla'
quecba' böa' bëdx na!. ¹⁴Lëzca' cni

nuzóë' Xanru' ca ral-la' gac quequë'
bönni' tunë' lban qui didza' dxi'a.
Ral-la' lugagu lequë' nup tu'zí'
xbey lban na' tunë!. ¹⁵Neda' gatga
buzi'a xbey lë ni dë lu na'a, ati' lë
ni ruzuja' lu guich ni cutu nac le
rnabi nu bi gunn quia!. Run ba zxön
cuina' le cunazxja' cati' runa' lban
qui didza' dxi'a. Gué'ntérda' gatia'
ca gu'a latj nu gna runa' lban qui
didza' dxi'a le nazxja'.

¹⁶Cutu dë lu na'a gun ba zxön
cuina' le runa' lban qui didza' dxi'a,
le run bayúdx guna' lban qui. Bica'
bayechi' neda' chqui' cutu guna'
lban qui didza' dxi'a. ¹⁷La'naru'
runa' lban le rë'nczda', huac gnaba'
lazxja', san run bayúdx guna' lban,
le nac tu le buspaguë'ë neda' Dios
guna!. ¹⁸¿Bizxa lazxja' uzi'tsa' xbey
chqui'nu'? Ruzi'a xbey le rdzag
ladxa'a le cunazxja' cati' runa' lban
qui didza' dxi'a. Cutu ca' ruzi'a
xbey lë na' dë lu na'a le runa' lban
qui didza' dxi'a.

¹⁹Na'a, zal-la' nutu nu yu'a lu
në'i, chben cuina' ca bönni' nada'u
quegac yúgu'të bunách quië gac
guna' ga lulá ziantér ca' bunách.

²⁰Cati' runa' lban laugac bunách
judío, run cuina' ca bönni' judío
quië gac guna' ga lulá bunách judío
na!. Bunách judío na' tun ca rna
bë' zxba queë' Moisés. Qui lë ni
na' run cuina' ca bönni' runë' ca
rna bë' zxba na' zal-la' cutu yu'a
lu na' zxba na!. Cni runa' quië gac
guna' ga lulá nup tun ca rna bë'
zxba na!. ²¹Cati' runa' lban laugac
bunách gza'a, nup curná be'i leygac
zxba queë' Moisés, run cuina' ca tu
bönni' gza'a na!, quië gac guna' ga
lulé!. Cutu ruca'na' ca'z zxba queë'

Dios. Neda' runa' ca rna bë' zxba queë' Cristo. ²²Run cuina' ca bönni' cunác gdu ca rejlé'ë Cristo quië gac guna' ga lulá nup na' cunác gdu ca ta'yelé' Lë!. Run cuina' ca nacgac yúgu'të bunách quië gac guna' ga lulá la'gac bunách na!. ²³Lu yúgu'të lë ni runa', runa' ga ta'yöni bunách didza' dxi'a, quië gac uzi'a xbey tsazxón len lbi'ilil' didza' dxi'a na!.

²⁴Chnóziczli' ca tunë' bönni' nútsa'quë' lu huitj. Ta'xítíl'ë yúgu'të', san gdél-li'në' tuzë' bönni' uzi'lë xbey latj blau. Lëzca' cni ral-la' gunli' xchinë' Dios, gacli' ca bönni' nútsa'quë' lu huitj, quië gdél-li'lil' uzi'lil' xbey le ubi'ë queë'lil' Dios. ²⁵Yúgu'të bönni', cati' tu'pá' cuinqué' quië gac la'yazië' lu huitj, ta'ná be'i cuinqué' lu yúgu'të le tunë!. Tunë' cni quië la'dél-li'në' tu bregui' zin le nittë, san gdél-li'ru' rë'u tu le uzi'teczru' xbey. ²⁶Qui lë ni na', naca' neda' ca bönni' gdu ladxë'ë rxítíl'ë. Naca' ca' ca bönni', gdu ladxë'ë rdil-lë', cutu rdi'la lu bö'z. ²⁷Ca runë' bönni' rulidzë' bunách tsajtsazgac lu huitj, runa' ca' neda', runa' lban quië lulá bunách. Bönni' na' nutsë'ë lu huitj runë' ga gal gdu ca nayá' nabanë' len rna bé'inë' lei. Lëzca' cni runa' neda', cui unitia' xlatja' lu dxin queë' Dios.

Cutu tsej ládzi'ru' bdau'
guiöj bdau' yag

10 Rë'nda' uzéjni'da' lbi'ilil', böchi' lza'adau', ca guc quequë' xuz xtau'tu!. Dios benë' ga glu'u zxul böaj yúgu'të!. Lëzca' cni, guladödë' yúgu'të' gatsj lahui'l nis zxön. ²Lu böaj ni' len lu nis zxön ni', guc quequë' ca rac qui nu rdil nis.

Lë na' guc quequë' guc bë' glaquë' tuz len Moisés. ³Lëzca' cni, glahuë' yúgu'të' yöt xtildau' na' bunödzjë' quequë' Dios Bö' La'y. ⁴Gli'jë' yúgu'të' nis na' bunödzjë' quequë' Dios Bö' La'y, le gli'jë' nis bruj lë'i guiöj na' bulu'ë lahui Dios Bö' La'y, guiöj na' gulabáninë' lequë!. Ca guc guiöj na' nacczë' Cristo, nabániru' Lë!. ⁵Zal-la' guc cni, cutu bdzag ladxë'ë yúgu'të' Dios. Qui lë ni na' glatië' lu latj ca'z.

⁶Yúgu'të lë ni nac tu le ruzejni'i rë'u, cui së ládzi'ru' le cunác, ca na' gulazé' ládzi'quë' lequë!. ⁷Cutu ral-la' tsej ládzi'ru' bdau' guiöj bdau' yag, ca na' glunë' la'quë' lequë!. Nayúj lu guich la'y, rna: "Gulabö'ë bönni' ni', gli'j glahuë', ati' gulayasë', glunë' lni qui bdau' na!". ⁸Cutu ral-la' gunru' le cunác, ca na' glunë' le cunác la'quë' lequë', ati' tu dzaz glatië' gdu ca tsonnáruá' milë!. ⁹Cutu ral-la' si' bë'ru' Xanru', ca na' gulazí' bë'ë Lë' la'quë' lequë', ati' glatië' le gláguya'aba' lequë' bël snia!. ¹⁰Lëzca' cni, cutu ral-la' gnëru' queë' Dios ca na' gulanë' queë' la'quë' lequë', ati' busnitië' lequë' tuë' gbaz la'y queë' Dios.

¹¹Yúgu'të lë ni guc quequë' xuz xtau'tu', tu'zejni'i rë'u, len nayúj lu guich la'y quië gun gadxi rë'u, le chzoaru' dza chzoa udx qui yödzlyú ni. ¹²Qui lë ni na', nu raqui chnal, ral-la' gun chi'lí cuini, cui gchixi gnigui. ¹³Ca nac le ta'zí' bë' lbi'ilil' rac ca' quegac yúgu'të bunách. Dios runë' ca rnë' len cutu gu'lë latj bi si' bë' lbi'ilil' le cugác gua' glenli', san cati' bi si' bë' lbi'ilil', ului'inë' lbi'ilil' nac gac grujli' lu na' tu' xöhui', quië gac gua' glenli'.

¹⁴Qui lë ni na', böchi' lza'adau', cutu tsej ládzi'li' bdau' guiöj bdau' yag. ¹⁵Rui'lена! Ibi'ili' didza' ca ruí'lена! didza' nup ta'yejní'i. Gul-bequi xbey didza' ni gu'a. ¹⁶Cati' gnábiru'-në' Dios gun la'yë' le ri'jru' cati' ruspanru' ca gutié' Cristo, lë na' ri'jru' ruluí' nacru' tuz len Cristo le ruzi'ru' xbey le benë' Cristo cati' bulaljë' xchönë', gutié' lë'i yag cruz. Lëzca' cni, yöt xtil na' ruzxuzxjru', ráguru', ruluí' dzagru'-në' Cristo le ruzi'ru' xbey le benë' Cristo cati' budödë' uláz queëru' gdu ca nayá' nabanë!. ¹⁷Zal-la' zianru' nacru', yúgu'téru' ráguru' tuz yöt xtil na' len qui lë ni na' nacru' ca tuz bunách.

¹⁸Gul-yutsca' ca tunë' bönni' Israel. Bönni' ni' tahuë' lahuë' Dios le ta'gu'ë lu bcugu la'y queë', lë na' tahuë' ruluí' dzagquë' Dios. ¹⁹¿Bizzxa rna didza' ni ru'a? Cutu rnia' nap yöl-la' huac bdau' guiöj bdau' yag, len cutu nap yöl-la' huac le ta'gú'u bunách laugac bdau' guiöj bdau' yag na!. ²⁰Cni rnia': Lë na' ta'gú'u laugac bdau' guiöj bdau' yag bunách cunúnbë'gac Dios, ta'gú'u laugac bö' xöhui', len clég lahuë' Dios. Rë'nda' cutu gdzagli' yugu' bö' xöhui!. ²¹Cutu gac gui'jli' le ruluí' nacru' tuz len Xanru' lenca' lë na' uluí' nacli' tuz len yugu' bö' xöhui'. Cutu gac gáguli' le ruluí' dzagru'-në' Xanru', lenca' le uluí' dzagli' yugu' bö' xöhui!. ²²¿Naru' gúntsaru' ga uzxé'inë' Xanru'? ¿Naru' ráquitsali' náptërlí' yöl-la' huac ca napë' Lë'?

Le dë lu na'ru' gunru' len ca ral-la'
gdxi'icru'-në' böchi' lza'ru'
²³Nac gdutë li didza' na' rna:
"Yúgu'të dë lu na'ru' gunru'." Na'a,

neda' rnia': Clég yúgu'të ral-la' gunru'. Yúgu'të dë lu na'ru' gunru', san clég yúgu'të gun ga gacr gdu ca réjle'ru' Cristo. ²⁴Ral-la' güi' ládzi'ru' gunru' le gun ga gac dxi'a quequé' böchi' lza'ru', len clég le gun ga gac dxi'a qui la' cuinzru'.

²⁵Bítí'tëz bi tuti' bunách lu yë'y, huac gáguli', len cutu bi ral-la' gnabli' qui, cui cuequi bagu'i' ládzi'dau'li!. ²⁶Nayúj lu guich le rna: "Queë' Xanru' naqui yödzlyú ni, lenca' yúgu'të le dë yödzlyú ni."

²⁷Chqui' ulidzë' Ibi'ili' bönni' curejlë'ë Dios guidli' lidxë', ati' gué'nili' tseajli', gul-gagu yúgu'të le gdxië' lauli', len cutu bi gnabli' qui, cui cuequi bagu'i' ládzi'dau'li!. ²⁸Chqui' nútí'tëz nu guië Ibi'ili': "Lë ni gulagu'ë lau bdau' guiöj bdau' yag", cutu gáguli' lë na' quië gac dxi'a qui nu na' gdixjöi' cni Ibi'ili', len cui cuequi bagu'i' ládzi'dau'huë!. ²⁹Rnia': "Cui cuequi bagu'i' ládzi'dau'huë' bönni' na' gdixjöi'në' cni Ibi'ili'", len clég cui cuequi bagu'i' ládzi'dau'li' Ibi'iczli'.

Nazx ca' nu gnabi neda', gna: "¿Bizz quië ral-la' uzóá' tsla'll le dë lu na'a guna' le rbequi bagu'i' ládzi'dau'huë' bönni' yubl?" ³⁰Huac gna ca' nu na': "Chqui' gyëpa'-në' Dios: Xclenu', ni'a qui lë na' rahua', ¿bizz quië nu uquí neda' ni'a qui lë na' rahua'?" ³¹Chqui' bi gáguli' o bi gui'jli', o bíti'tëz bi gunli', gul-gún yúgu'të quië gac queë' Dios yöl-la' ba. ³²Cutu bi gunli' le gun ga la'chixi la'nigui bunách judío, len cutu gunli' le gun ga la'chixi la'nigui bunách cunacgac judío, len cutu gunli' le gun ga la'chixi la'nigui bunách

queë' Dios. ³³Gul-gún ca runa' neda', rui' ladxa'a guna' le la'dzág ládxí'gac yúgu'té bunách, len cutu rui' ladxa'a guna' le uzi'a xbey la' neda'z, san le luzí' xbey yezica' bunách quië lulá.

11 Gul-gún ca runa' neda', ca na' neda' ca' runa' ca benë' Cristo.

Le tunnu ngul laugac bunách queë' Cristo

²Runa' lbi'ilí' zxön, böchi' lza'adau', le rajnéyteczi' neda', len nazí' lu na'li' zxba budöda' lu na'li'. ³Na'a, rë'nda' tséjni'li' rna bë'inë' yúgu'té bönni' Cristo, ati' bönni' rna bë'inë'-nu ngul, ati' Dios rna bë'inë' Cristo. ⁴Chqui' rulidzë' Dios bönni' o ru'ë didza' uláz queë' Dios, len dxia icjë' xlu'ë, ruca'në' ca'z Cristo. ⁵Na'a, chqui' rulidznu Dios ngul o rui'nu didza' uláz queë' Dios len cutu bi zxoa icjnu, ruca'nnu ca'z bönni' queënu, len nac queënu ca nac queënu ngul narugu guitsa' icjnu. ⁶Chqui' cutu bi zxoa icjnu ngul, ral-la' grugu ca' guitsa' icjnu. Chqui' gun ga utui'nu ngul na' chqui' nu gchugu guitsa' icjnu, ral-la' bi gxoa icjnu. ⁷Cutu bi ral-la' udxía icjë' bönni' cati' rdxinë' lahuë' Dios, le naquë' ca nacczë' Dios ati' lë na' naquë' bönni' ruluí' lahui yöl-la' zxön queë' Dios, san le nacnu ngul na' ruluí' lahui yöl-la' zxön queë' bönni' queënu. ⁸Cati' benë' bunách Dios, cutu bubijë' bönni' na' lu ngul. Ngul na', lu bönni' na' bubijë'-nu. ⁹Lëzca' cni, cutu benë' bönni' Dios quië uzi'nu xbë' ngul, san ngul quië uzi'ë xbanu bönni' benë'-nu. ¹⁰Qui lë ni

na', ral-la' gxoa icjnu ngul na' le ruluí' zoa nu rna be'l lënu le tu'yúë' rë'u gbaz la'y queë' Dios. ¹¹Na'a, lahuë' Xanru', rquíninë'-nu ngul queë' bönni', ati' rquíninu-në' bönni' queënu ngul. ¹²Ca na' benë' Dios, bubijë'-nu ngul lu bönni', lëzca' cni na'a, náljenë'-nu ngul bönni', ati' yúgu'té r-ruj lu në'ë Dios.

¹³Gul-bequi xbey la' lbi'izli'.

¿Naru' ral-la' ulidznu-në' Dios ngul cutu bi zxoa icjnu? ¹⁴¿Naru' cu rusëdi lbi'ilí' yöl-la' nacz quegac bunách, ral-la' utui'në' bönni' na' ru'ë latj gtunn guitsa' icjë'? ¹⁵Na'a, chqui' natúnn guitsa' icjnu ngul, nac yöl-la' lach queënu, le bë'ë queënu Dios guitsa' icjnu quië uspín icjnu. ¹⁶Chqui' zoa nu guë'ni tá'baga' didza' ni, cniz nazí' lu na'tu' runtu', len la' tuz ca tun yugu' cö' bunách queë' Dios.

Tu'cá'n ca'z le ri'j ráguru' ruspanru' ca gutië' Xanru' bunách Corinto

¹⁷Cutu ba la'n runa' lbi'ilí' ca nac le uzéjni'da' lbi'ilí' na'a. Cutu run ga rac dxi'a queëli' le runli' cati' rudubli' queë' Cristo, san run ga rac queëli' le cunác dxi'a.

¹⁸Rzu lahua' ruzéjni'da' lbi'ilí' lë ni ta'guixjöi' neda' bunách, ta'ná: "Cati' rudubli' queë' Cristo, narujli' chopl", ati' réjlë'a nazx ca' nac cni.

¹⁹Run bayúdx la'cua'len lbi'ilí' nup tu'sëdi le cunácz quië lac bë' nup nacgac gdu bunách queë' Cristo.

²⁰Qui lë ni na', cati' rudubli', lë na' ráguli' tsazzxón cutu nac le ri'j ráguru' ruspanru' ca gutië' Xanru'.

²¹Cni nac, le runli' bayúdx tu tuli' ráguli' le nua'li' qui queëli' cati' ráguli' tsazzxón, ati' qui lë ni na'

rdunli' la'li' ati' yela'li' ri'lj ráguli'
ga rdxintë rzúdxili'. ²² ¿Naru' cu
zoa lidxli' ga huac guil'j gáguli'?
Ca na' runli', ruca'nli' ca'z bunách
queé! Dios, len runli' ga tu'tuí'i nup
cutu bi dë quegac. ¿Bizzxa caz gyépa'
lbi'ili'? ¿Naru' guntsa' lbi'ili' ba
la'n? Cutu ca' runa' lbi'ili' ba la'n ca
nac lë ni runli'.

**Le ri'lj ráguru' uspanru'
ca gutië! Xanru'**

²³ Xanru'cz budödë! lu na'a lë
na' busëdda' lbi'ili', ca na' benë!
Xanru' Jesús yël ni' cati' nu budöd
Lë! lu na'quë! bönni' guludöddë! Lë!
Gdel-lë'ë yöt xtil, ²⁴len cati' budx
gudxë! Dios: "Xclenu'", buzxuzxjë'
lei len gnë!: "Gul-gagu. Lë ni
nac xpëla'a le nuzzx uláz queéli'.
Gul-gún cni, uspanli' ca gac quia'
neda!". ²⁵Lëzca' cni, gdöd glahuë!,
gdel-lë'ë zxíga'dau' len gnë!: "Le
yudzu zxíga'dau' ni nac xchöna!, le
run tsutsu didza' cub rucá'n tsahui.
Gul-gún cni yúgu'të lzu gui'jli' lei,
uspanli' ca gac quia' neda!". ²⁶Cni
gac ga gdxintë dza huödë! Xanru',
yúgu'të lzu gáguli' yöt xtil cni len
gui'ijili' zxíga'dau' cni, ului'li' lahui
ca gutië! Xanru'.

**Ca ral-la' gunru' cati' gui'j gáguru',
uspanru' ca gutië! Xanru'**

²⁷ Qui lë ni na', nútì'tëz nu gagu
yöt xtil ni o gui'iji zxíga'dau' ni
queé! Xanru', len cutu run lei ba
la'n, nabaga' zxguia' nu na', le run
dul-la', rucá'n ca'z xpélë'ë Xanru'
lenca' xchönë!. ²⁸Qui lë ni na', ral-la'
cuequi xbeyru' la' cuinzru' tu turu',
ati' ni'r huac gáguru' yöt xtil ni, len
gui'ijiru' zxíga'dau' ni. ²⁹Nútì'tëz

nu ri'lj ragu lë ni len cutu run lei ba
la'n le cutu ráquibe'i ruluí' le guc
queé! Xanru', ruspaga' cuini dul-la'
ni'a qui lë na' rë'lj ragu. ³⁰Qui lë ni
na' te'lí zian nup dzaggac lbi'ili', len
ta'cuídi'në!, ati' zianquë! chnatquë!.
³¹ La'naru' cuequi xbeyru' la'
cuinzru', cutu cuequi xbeynë! rë'u
Xanru'. ³²Chqui' gun bayúdx cuequi
xbeynë! rë'u Xanru', usaca' zi'ë rë'u,
cui grugu queëru' cati' gchuguë'
quegac bunách yödzlyú.

³³ Qui lë ni na', böchi' lza'adau',
cati' udubli' quië guil'j gáguli',
uspanli' ca gutië! Xanru', gul-cöz
tuli' yetuli!. ³⁴Chqui' zoa nu rdun,
ral-la' gagu nu na' ga nac lu yu'u
lidx, cui gun bayúdx cuequi xbeynë!
lbi'ili' Dios cati' udubli!. Nacuá'
yela'gac le runli', san uca'na' tsahui'
yugu' lë na' cati' duyúa' lbi'ili'.

**Yöl-la' huac runnë! queëru'
Dios Bö' La'**

12 Na'a, böchi' lza'adau',
rë'nda' tséjni'li' ca nac
yöl-la' huac runnë! queëru' Dios Bö'
La'y.

²Nóziczli' ca guc cati' ni'
curéjlë'nilí' Cristo, bë'li' latj
gulaché! lbi'ili' ga yubl bunách.
Gyij ládxí'lí' bdau' guiøj bdau' yag
cuta'né. ³Qui lë ni na', ruzéjni'ida'
lbi'ili' cni, rnia': Ladj yúgu'të nup
tui' didza' uláz queé! Bö' La'y queé!
Dios, nutu nu gac gnë xöhui' queé!
Jesús, len nutu nu gac gna: "Jesús
naquë! Xanru'", chqui' cuzóalenë'
nu na' Dios Bö' La'y.

⁴Na'a, nadza'gac tu tu le runnë!
queëru' Dios Bö' La'y, san tuzë'
naquë! Bö' La'y na'. ⁵Lëzca' cni,
nadza'gac tu tu dxin rgu'ë lu na'ru'

Xanru', san tuzë' naquë' Xanru' na'.
6Nadza'gac ca' tu tu yöl-la' huac napru' le rúniru' xchinë' Dios, san tuzë' naquë' Dios, runnë' queëru' yöl-la' huac na'. **7**Dios runnë' qui queëru' tu le nac bë' napru' yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y, lë na' ruzi'rū' xbey yúgu'térū'. **8**Dios Bö' La'y runödzjé' queë' tu bönni' yöl-la' huac ru'ë didza' len yöl-la' rac szxöni, ati' yetúë' bönni', Léczé' Bö' La'y runödzjé' queë' yöl-la' huac ru'ë didza' lu yöl-la' rejni'i.
9Lézca' cni, Léczé' Dios Bö' La'y na' runödzjé' queë' yetúë' bönni' yöl-la' rejlé' Cristo bi gunë', ati' yetúë' bönni' runödzjé' queë' yöl-la' huac ruúnë' nup te'i. **10**Yetúë' bönni' runödzjé' queë' yöl-la' huac runë' yúgu' yöl-la' huac qui yehua' yubá, ati' yetúë' bönni' ru'ë lë' latj ru'ë didza' uláz queë' Dios, ati' yetúë' bönni' runödzjé' queë' yöl-la' huac ráquibel'inë' chqui' bö' dzag bunách naqui queë' Dios o naqui qui tu' xöhui'. Runödzjé' queë' yetúë' bönni' yöl-la' huac ru'ë didza' yubl cunazëdë', ati' queë' yetúë' bönni' yöl-la' huac rudödë' didza' yubl na' cunazëdë'. **11**Yúgu'té lë ni runë' Léczé' Dios Bö' La'y, le runödzjé' qui tu tu bunách tsca rë'ncznë'.

Yúgu'térū' nacru' ca tuz bunách

12Ca na' nac tuz gdu ca nayá' nabinru', zal-la' zian le nagudi' dzáglenru', ati' le zian na' nagudi' dzáglenru' nacgac tuz le nayá' nabinru', lëzca' cni nac queë' Cristo.
13Le zóalenë' rë'u Léczé' Dios Bö' La'y, lë ni nac queëru' ca tu le nadilru' nis, le nac bë' nacru' ca tuz bunách, zal-la' nacru' yúgu'

bönni' judío, len yugu' bönni' gza'a, lenca' bönni' nadá'ugac, len bönni' cunadá'ugac. Yúgu'térū', Dios bë'ë rë'u latj si'ru' le runödzjé' Léczé' Bö' La'y.

14Na'a, lu gdu ca nayá' nabinru', zian le nagudi' dzáglenru' len clég tuz. **15**La'naru' huac güi' didza' ní'aru', huaná: "Le cutu naca' në'ë bönni', cutu náquida' queë'", didza' ni cutu gun ga cutu naqui queë' bönni' na!. **16**La'naru' huac güi' didza' nagru', huaná: "Le cutu naca' yój lahuë', cutu náquida' queë' bönni' ni", didza' ni cutu gun ga cutu naqui queë' bönni' na!. **17**La'naru' nac yój lauru' gdutë le nayá' nabinru', ¿nacx gac yóniru'? La'naru' nac nagru' gdutë, ¿nacx gac gle'i zxína'ru'? **18**Na'a, Dios nucu'ë yúgu'té le nagudi' dzáglenru' ca gu'ncznë' Lé!. **19**La'naru' nac tuz le nagudi' dzáglenru', cutur soa gdu ca nayá' nabinru'. **20**Na'a, ca nacru', zian le nagudi' dzáglenru', san tuz le nacru'.

21Qui lë ni na', cutu gac guië na'rū' yój lauru', gna: "Cutu rquinda' li!" Lézca' cni, cutu gac guië ní'aru' icjru', gna: "Cutu rquinda' lbi'ilili!" **22**Na'a, yúgu' le nagudi' dzáglenru', lë na' ráquiru' nacgacr cui'di'z, lë ni naquínir-ru'. **23**Lézca' cni, yúgu' le nagudi' dzáglenru' le ráquiru' nacgacr ca'z, lë ni rugácur-ru' dxi'a, len yúgu' le ráquiru' cutu ral-la' gla' lahui, rugácur-ru' ca' dxi'a. **24**Cutu run bayúdx gunru' cni qui le nacr lach qui le náquiniru'. Dios benë' gdu ca nayá' nabinru', len benë' ga nacr lsaca' lë na' ráquiru' rë'u nacr ca'z. **25**Cni benë', ati' cutu narujgac chopl

le nagudi' dzáglenru', le tun chi'i lza'gac tu yetú. ²⁶Chqui' gac zi' tu le náquiniru', lac zi' tsazxón len lei yúgu'té le náquiniru' na', len chqui' tu le náquiniru', zoa bi ruzí' xbey, yúgu'té le náquiniru' tu'zí' xbey tsazxón len lei.

²⁷Na'a, lbi'iczli' dzagli' gdu ca nayá' nabanë' Cristo, ati' tu tuli' nacli' ca yugu' le nagudi' dzáglenë'. ²⁸Lézca! cni, ladji bunách queë' Cristo, Dios nucu'ë nup tun xchinë'. Ga nac zi'a nucu'ë bönni' gbaz queë' Cristo. Ga nac buróp nucu'ë bönni' tu'ë didza' uláz queë', len ga bunntë nucu'ë bönni' tu'sëdi, ati' ni'r nucu'ë nup tun yugu' yöl-la' huac qui yehua' yubá. Ni'r nucu'ë nup tu'ún nup te'i. Ni'r nucu'ë nup taclen böchi' lza'ru'. Ni'r nucu'ë bönni' tu'lui'inë' rë'u dxin gunru'. Ni'r nucu'ë bönni' tu'ë didza' yUBL cunazëdquë'. ²⁹Clég yúgu'té' nacquë' gbaz queë' Cristo. Clég yúgu'té' tu'ë didza' uláz queë' Dios. Clég yúgu'té' tu'sëdnë'. Clég yúgu'té' tunë' yugu' yöl-la' huac qui yehua' yubá. ³⁰Clég yúgu'té' dë lu na'quë' luúnë' nup te'i. Clég yúgu'té' tu'ë didza' yUBL cunazëdquë'. Clég yúgu'té' tu'dödë' didza' yUBL cunazëdquë'. ³¹Gul-güí' ládzi'li' cu'ë lu na'li' Dios yugu' yöl-la' huac na' nacgacr lsaca!. Na'a, ului'ida' lbi'ili' tu le nacr lsaca' ca yúgu'té lë ni.

Yöl-la' nadxi'i

13 Zal-la' gac gu'a xtídzagac bunách le cunazëda', lenca' xtídzä'quë' gbaz la'y queë' Dios, san chqui' cunadxi'ida' lza'a, didza' gu'a cutu gacr lsaca' ca bö run gui

rucödxru' o guia rutil-lru' lzë'i.

²Zal-la' dë lu na'a gu'a didza' uláz queë' Dios len tséjni'da' yúgu'té le nagachi', len yúgu'té didza' rejni'i, len zal-la' nac gdu ca réjlë'a Dios ga rdxintë huac cúa' yugu' gui'a, san chqui' cunadxi'ida' lza'a, cutu bi lsaca' naca!. ³Zal-la' quisia' gdutë le dë quia' ugahua' bunách yechi', len zal-la' udöda' gdu ca nayá' nabana' ga luzegui' lei bunách le réjlë'a Cristo, san chqui' cunadxi'ida' lza'a, cutu ca' uzi'a xbey lë na' runa!.

⁴Nu bönni' nadxi'inë' lzë'ë, rbözë' zxön ladxi!. Naquë' dxi'i ladxi' len cutu ruzxé'inë' lzë'ë. Bönni' na' nadxi'inë' lzë'ë cutu run ba zxön cuinë', len cutu run cuinë' blau.

⁵Bönni' na' nadxi'inë' lzë'ë cutu runë' le cunác, len cutu rudúl-li'në' le dë queë', len cutu rléytenë', len cutu rajneynë' dö' glui' queë' bunách. ⁶Bönni' na' nadxi'inë' lzë'ë cutu ca' rudzijnë' cati' nu run le cunác. Rudzijnë' cati' nu run le nac gdutë li. ⁷Bönni' na' nadxi'inë' lzë'ë rúa' rlenë' bítí'tez bi gun queë' lzë'ë, len réjlë'teczë' lzë'ë, len rúnteczë' löz gun le nac dxi'a lzë'ë, len rbözteczë' zxön ladxi!.

⁸Cultur töd qui yöl-la' nadxi'i. Huadód qui le dë lu na'gac bunách lui' didza' uláz queë' Dios. Huadxín dza cati' cultur gata' lu na'gac bunách lui' didza' yUBL cunazëdgac, ati' huadód qui yöl-la' rejni'i quegac bunách. ⁹Lati'z réjni'ru' na'a, len lati'z ca' rui'ru' didza' uláz queë' Dios. ¹⁰Cati' gdxin le nac gdu, ni'r udx qui lë na' nac lati'z.

¹¹Cati' ni' naca' bi'ida', bë'a didza' ca bi'ida', len glequi icja' ca bi'ida', len gza' ladxa'a ca bi'ida'.

Cati' gzxöna' buca'na' le naqui qui bí'idau'hua!. ¹²Na'a le rlé'iru' nacz ca le rlé'iru' cati' ruyú cuinru' tu lu guia dxildau!. Cutu rlé'iru' gdu ca nac. Dza ni'r glé'iru' gdu ca nac yúgu'té. Na'a núnbe'a lati'z. Dza ni'r gúnbe'a yúgu'té ca na' Dioscz nunbë'e neda!. ¹³Na'a, nacua'tecz yöl-la' rejlé' queëru' Dios, len yöl-la' run löz queëru' Dios, len yöl-la' nadxi'i queëru' lza'ru'. Nacuá' yonn ni, san le nac blau nac yöl-la' nadxi'i.

Yöl-la' huac runnë' queëru'
Dios Bö' La'y

14 Gul-gún bayúdx gdxí'ilí' lza'li' len gul-güí' ládxí'ilí' si'li' ca' yugu' yöl-la' huac runnë' queëru' Dios Bö' La'y, len le nac blau, yöl-la' huac güí'lí' didza' uláz queë' Dios. ²Nu rui' didza' yubl cunazé'd, clég bunách rui'len didza' nu na!. Dios rui'len didza' nu na', le nutu nu zoa rejni'i didza' rui' nu na!. Dios Bö' La'y ru'ë nu na' latj rui' didza' ca nacgac le nagachi' queë' Dios. ³Nu na' rui' didza' uláz queë' Dios, rui'len bunách didza' quië gacr gdu ca ta'yelé' Cristo. Rutíp ládxí'ilí' quë' len ruhuí' zxön lequë'. ⁴Nu na' rui' didza' yubl cunazé'd run tsutsu la' cuinz, san nu rui' didza' uláz queë' Dios run tsutsu yúgu'té bunách queë' Cristo.

⁵Rac ladxa'a güí'lí' didza' yubl cunazé'dli' yúgu'téli', san le nac blau, re'nda' güí'lí' didza' uláz queë' Dios. Ruzi'r-ru' xbey nu rui' didza' uláz queë' Dios ca ruzi'ru' xbey nu rui' didza' yubl cunazé'd, chqui' cuzóa nu udöd didza' yubl na' cunazé'd, quië lac tsutsu bunách

queë' Cristo. ⁶Qui lë ni na', böchi' lza'adau', cati' guida' ga zoali', chqui' güí'lena' lbi'ilí' didza' yubl cunazéda', cutu bi uzi'ilí' xbey. Uzi'ilí' xbey tuz didza' na' güí'lena' lbi'ilí' le nului'inë' neda' Dios, o didza' uzejni'i rë'u, o didza' gu'a uláz queë' Dios, o le nac zxba queë'.

⁷Lëzca' cni rac qui le ta'gú'u bö, yugu' le cunabangac, ca nac gui rucödxru', o ca nac guitarra, chqui' cutu tul-l ca ral-la' lun, énacxz gúnbe'rú' bizxal le tul-l na', lë na' rul-l gui na' o guitarra na'? ⁸Chqui' cutu ciòdx ca ral-la' gun trompeta na' ulídz rë'u lu gdil-l, énuzza ca upá' cuini tseaj lu gdil-l na'? ⁹Lëzca' cni rac queëli'. Chqui' len lúdxí'ilí' güí'lí' didza' le cutác bunách, cutu ca' la'yejni'i didza' güí'lí'. Cni gac, daduz güí'lí' didza'. ¹⁰Le nacté yödzlyú ni nacuá' zian didza' yubl tui' zian cö' bunách gza'a, ati' nacuá' bunách ta'yejni'i tu tu didza' na!. ¹¹Na'a, chqui' cutu réjni'da' didza' ru'ë bönni', gaca' ca bönni' gza'a lahué' bönni' na' ru'ë didza', ati' bönni' na' ru'ë didza' gaqué' ca' lahuá' neda' ca bönni' gza'a. ¹²Lëzca' cni nac queëli'. Rui'tsca ládxí'ilí' si'li' yugu' le runnë' queëru' Dios Bö' La'y. Qui lë ni na', gul-güí' ládxí'ilí' si'li' yugu' le lun ga lacer tsutsu bunách queë' Cristo.

¹³Qui lë ni na' ca', nu rui' didza' yubl cunazé'd ral-la' ulídz Dios gnabi Lé' gunnë' qui yöl-la' huac quixjö' le rë'ni gna didza' na' rui' nu na!. ¹⁴Cati' rulidza'-në' Dios, chqui' ru'a didza' yubl cunazéda', lu bö' naccza' rulidza'-në' Dios, san le cutu réjni'da' didza' ru'a, lu yöl-la' rejni'i quia' cutu ruzi'a xbey didza'

na' ru'a. ¹⁵ ¿Nacxz ral-la' guna' chqui'nu'? Ulidza'-në' Dios lu bö' naccza', lenca' lu yöl-la' rejni'i quia' ulidza'-në' Dios. Gul-la' yöl-la' ba lu bö' naccza' lenca' lu yöl-la' rejni'i quia' gul-la' yöl-la' ba. ¹⁶ Chqui' tuz lu bö' nacczu' rulídz la'yul-në' Dios, ati' zoa ni' nu ryöniz, san chqui' cutu rejni'i didza' ru'u, ¿nacxz gac gna: "Ca' gac", ni'a qui didza' ru'u, rë'u-në' Dios: "Xclenu"? ¹⁷ Nazx ca' dxí'adau' ru'u didza', rë'u-në' Dios: "Xclenu." Chqui' cutu rejni'i didza' ru'u, cutu bi uzí' xbey nu na' ryöni. ¹⁸ Rëpa'-në' Dios: Xclenu', le rui'ra' didza' yubl cunazëda' ca yúgu'téli'. ¹⁹ Laugac bunách queë' Dios gué'nterda' gu'a gayu'z didza' le gac la'yejni'i bunách ca zian gayu'á didza' yubl cunazëda' ati' nutu nu gac tsejní'i. Gac usëdda' yezica' bunách tuz chqui' la'yejni'i didza' gu'a.

²⁰ Böchi' lza'adau', cutu gacli' ca bi'idau' ca nac le rza' ládxil'i. Gul-gác ca bi'idau' cui gunli' le cunác, san gul-gác bönni' chnacgac ca nac le rza' ládxil'i. ²¹ Nayúj lu guich la'y, rna: "Len didza' yubl len lu rú'agac bunách gza'a güí'lena' bunách ni didza'. Zal-la' guna' cni, cutu luzé naggac xtidza'a." Cni rnë' Xanru!. ²² Cni nac, Dios ru'ë rë'u latj rui'ru' didza' yubl cunazëdru' quië gac tu le nac bë' laugac bunách cuta'yejlé' len clég laugac nup ta'yejlé' Cristo. Ru'ë rë'u latj rui'ru' didza' uláz queë' Lë' le luzí' xbey nup ta'yejlé' Cristo len clég bunách na' cuta'yejlé!. ²³ Qui lë ni na', cati' udubli' tsazxón, yúgu'téli' na' náquili' queë' Cristo, chqui' güí'li' didza' yubl cunazëdli' yúgu'téli'.

ati' tsazgac nup nazëdgac lati'z o nup cuta'yejlé' Cristo, ènarú' cu la'ná: "Nachixi icjli"? ²⁴ Na'a, chqui' yúgu'téli' güí'li' didza' uláz queë' Dios, ati' tsaz nu curejlé' Cristo o nu nazëd lati'z, gáquibe'i nu na' nabaga' zxguia' ati' Dios cuequi xbeynë' lë'. Cni gáquibe'i nu na', le yöní didza' güí'li' yúgu'téli'. ²⁵ Gáquibe'i ca nac le rza' ladxi' nu na', lë na' bgachi', ati' uezchu zxib nu na' len tsej ladxi' Dios, gna: "Le nactë Dios zóalenë' lbi'ili'."

Ca ral-la' gunru' ga rudubru' queë' Cristo

²⁶ Qui lë ni na', böchi' lza'adau', cati' rudubli' queë' Cristo, rul-lë' tu salmo tuë' bönni' dzaguë' lbi'ili', ati' rusëdnë' tu zxba yetúé', ati' rguíxjöi'në' lbi'ili' tu le bului'inë' lë' Dios yetúé', ati' ru'ë didza' yubl cunazëdë' yetúé', ati' rudödë' didza' yubl na' cunazëdë' yetúé'. Yúgu'të le gunli' ral-la' gac le luzí' xbey nup tu'dúb queë' Cristo. ²⁷ Cati' nacuá' ni' nup tui' didza' yubl cunazëdgac, cutu ral-la' güí'li' didza' cni zianr ca chop tsonnzli!. Huac gu'ë didza' tuzë' bönni' na', ati' töd na' huac gu'ë didza' yetúé', san run bayúdx soa nu udöd didza' yubl na' cunazëdli!. ²⁸ Chqui' nutu nu zoa nu gac udöd didza' yubl na' cunazëdli', ral-la' soa dxiz ga na' nudubli' nu na' rui' didza' yubl cunazëd, ati' huac güí'lenë' Dios didza' na' lu icj ládxil'dau'huë!. ²⁹ Lëzca' cni, bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios ral-la' lu'ë didza' chop tsonnzë', ati' yezíca'rë' bönni' na' tu'ë didza' uláz queë' Dios ral-la' la'bequi xbeynë' didza' ru'ë bönni' na!. ³⁰ Chqui' Dios

ului'inë' tu bönni' rö'ë ni' le rë'ni gna xtidzë'ë, ral-la' soa dxiz nu na' rui' didza'. ³¹ Yúgu'tëli' huac güi'li' didza' uláz queë' Dios tu tuli' quië gzëdli' yúgu'tëli' len gdip ládxil'i' ca' yúgu'tëli'. ³² Bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios huac la'ná be'i cuinqué', la'cu'ë dxiz. ³³ Clég Dios nu run ga runru' rusbó, le rë'nnë' Lë' gacru' ba'a ladxi', ca na' runë' ga nacuá' yúgu'të cö' bunách queë' Cristo.

³⁴ Ral-la' la'cua'nu dxiz ngul queëli' ga na' rudubli'. Cutu dë lu na'cnu lui'nu didza' ni'. Ral-la' la'cua'nu nöxj ca na' rna bë' zxba queë' Dios. ³⁵ Chqui' té' ninu la'yéjni'nu lati', ral-la' la'nábinu bönni' qui queëcnu cati' ni' nacu'ë lidxqué'. Cutu ral-la' lui'nu didza' ngul ga na' tu'dubë' queë' Dios.

³⁶ ¿Naru' ráquitsali' bunödzjë' xtidzë'ë Dios lu rú'ali' lbi'izli'? ¿Naru' ráquitsali' bdxin queëzli' xtidzë'ë Dios? ³⁷ Chqui' nutsë'lë ladjli' bönni' ráquinë' ru'ë didza' uláz queë' Dios, o ráquinë' zóalenë' lë' Dios Bö' La'y, bönni' ni ral-la' si' lu në'ë nac zxba queë' Xanru' le ruzuja' queëli' lu guich ni. ³⁸ Na'a, chqui' cutu rui' ladxë'ë didza' ni, cutu güi' ládxil'i'-në' bönni' na'.

³⁹ Qui lë ni na', böchi' lza'adau', gul-güi' ládxil'i' güi'li' didza' uláz queë' Dios, len cutu gna bé'ili' nu rui' didza' yubl cunazé. ⁴⁰ Yúgu'të ral-la' gunru' ca sa'yéaj, len ca rajlöz yöl-la' ba'a ladxi'.

Bubanë' Cristo lu yöl-la' gut

15 Na'a, böchi' lza'adau', rguíxjöi'da' lbi'ili' ca nac didza' dxil'a na' bena' lban qui ga

zoali', lë na' gzxí' lu na'li' len run ga nacr gdu ca réjlë'li' Cristo. ² Ni'a qui didza' ni ulali', chqui' gunli' ca rna didza' dxil'a na' bena' lban qui ga zoali', chqui' le nactë gyéjlë'li' Cristo.

³ Ga gzu lau budöda' lu na'li' le budödë' Dios lu na'a neda!. Cni rna: "Gutië' Cristo uláz queëru' le nabága'ru' dul-la!". Ca nac lë ni nayúj lu guich la'y, ben bayúdx benë!. ⁴ Rna ca!: "Bgachë'ë yeru ba, len cati' bza'a tsonn dza, bubanë' lu yöl-la' gut", ca na' nayúj ca' lu guich la'y, ben bayúdx guc queë!. ⁵ Gdöd ni' bulu' lahuë' Cristo, blé'inë' Lë' Pedro, len gdöd ni', gulalé'inë' Lë' idxínnutë' gbaz queë!. ⁶ Ni'r bulu' lahuë' lauqué' zianr ca gayu' gayu'ë böchi' lza'ru' ta'yejlé'ë Cristo, cati' ni' nudubqué' tsazxón. Yelati'z cuguluhuöatë' böchi'ru' ni nacu'ë nabanqué' na'a, zal-la' la'quë' chnatqué!. ⁷ Ni'r blé'inë' Lë' Jacobo, len gdöd ni' bulu' lahuë' lauqué' yúgu'të bönni' gbaz queë!.

⁸ Ga yajseytë bulu' lahuë' ca' lahua' neda!. Ca guc lë ni, naca' ca bi'ida' guljbi' cati' chgdöd dza ral-la' galjbi'. ⁹ Cni nac, le nacra' neda' cuidi'z ca yúgu'të bönni' gbaz queë!, len cutu naca' neda' lsaca' si' la' gbaz queë!, le gdxia ladxa'a bunách queë' Dios. ¹⁰ Na'a, le buzá' ladxë'ë quia' Dios naca' le naca' na'a, len clég daduz buzá' ladxë'ë quia'. Béntéra' xchinë' ca yezíca'rë' gbaz queë!, zal-la' clég racz quia' bena' dxin na'. Dioscz, lu yöl-la' ruzá' ladxi' queë!, bugunë' neda' dxin. ¹¹ Na'a, chqui' bena' lban neda' o chqui' glunë' lban yela'quë' bönni', lë ni le runtu' lban qui len le gyéjlë'li' lbi'ili'.

Ubanru' lu yöl-la' gut

¹²Runtu' lban queë' Cristo ca na' bubanë' lu yöl-la' gut. Chqui' cni nac, ɿnacxcz nac, rnali' la'li': "Cutu lubán nup chnatgac"? ¹³La'naru' cu lubán nup chnatgac, cutu bubanë' Cristo, ¹⁴len la'naru' cu bubanë' Cristo, daduz nac le bentu' lban qui, len daduz nac yöl-la' rejlé' queëli' Lë'. ¹⁵Yetú ca', la'naru' cu bubanë' Cristo, rzi' yë'tu' cati' runtu' lna' lau queë' Dios, rnatu' buspanë' Cristo, ati' la'naru' cu uspanë' nup chnatgac, Dios cutu buspanë' Cristo. ¹⁶La'naru' cu lubán nup chnatgac, cutu bubanë' Cristo, ¹⁷len la'naru' cu bubanë' Cristo, daduz nac yöl-la' rejlé' queëli' Lë', ati' naga'ngac dul-la' nabága'lil'. ¹⁸Lëzca' cni, nup na' chnatgac len gulayejlë' Cristo, tsaz glat chqui' cutu bubanë' Lë'. ¹⁹Chqui' tuz tsal ni zoaru' nabanru' huac uzi'rū' xbë' Cristo, nacr-ru' bayechi' ca yúgu'të bunách.

²⁰Na'a, le nactë bubanë' Cristo lu yöl-la' gut, len naqué' nu gzu lau bubán tsaz ladj yúgu'të nup lubán tsaz lu yöl-la' gut. ²¹Ca na' gyu'u yöl-la' gut ni'a qui le benë' tuë' bönni', lëzca' cni, ni'a qui le benë' yetüé' bönni' gyu'u yöl-la' rubán quegac nup chnatgac. ²²Ca na' tat yúgu'të bunách le náljlengac Adán, lëzca' cni lubán yúgu'të nup na' náljlengac Cristo. ²³Tu tuë' ubanë' ca ral-la' gac. Zi'al bubanë' Cristo, ati' töd ni lubán nup náquigac queë' Cristo cati' huödë'. ²⁴Ni'r gdxin dza udx cati' ugüë' Cristo gdutë le dë lu në'i len gdutë yöl-la' uná bë' len gdutë yöl-la' huac qui tu' xöhui', ati' udödë' lu në'ë Dios Xuz

le rna bë'inë' Lë!. ²⁵Run bayúdx gna bë'ë Cristo ga gdxintë dza chbenë' Dios ga luzechu zxibgac lahuë' Lë' yúgu'të nup ta'dá'baga' Lë!. ²⁶Le rdá'baga' Lë' le usnitië' ga udx nac yöl-la' gut. ²⁷Dios chnudödë' yúgu'të lu në'ë Zxi'në' quië gna bë'inë' lei. Nayúj lu guich la'y, rna: "Budödë' yúgu'të lu në'ë quië gna bë'inë' lei." Na'a, nac bë' cutu budöd cuinë' lu në'ë Zxi'në', le nacczë! Lë! Nu rudöd lu në'ë Zxi'në' yúgu'të. ²⁸Cati' gdxin dza ni' chnudödë' Dios lu në'ë Cristo yúgu'të quië gna bë'inë' lei, ni'r Lëczë! Zxi'në' udöd cuinë' lu në'ë Dios, Nu na' budöd lu në'ë Zxi'në' yúgu'të, ati' ga udx, Dios gna bë'inë' tsaz yúgu'të.

²⁹La'l' rdil-li' nis uláz quegac nup chnatgac. Chqui' ráquili' cutu lubán nup na' chnatgac, ɿbizx quië rdil-li' nis uláz quegac nup chnatgac?

³⁰Zoa banádx queëtu' gattu' yúgu'të dza. ɿBizx quië rui'tu' latj gac cni chqui' cutu ubanru' lu yöl-la' gut? ³¹Yúgu'të dza zoa banádx gatia!. Rguíxjöi'da! Ibi'ilil' lë ni, böchi' lza'adau!, le rdzag ladxa'a le bena!. Bena' ga réjlé'lil' Xantru' Jesucristo. ³²Chqui' le gu'nzda' gdíl-lena' böa' guixi' snia' lu yödz Efeso, ɿbizxa caz uzi'a xbey? Chqui' cutu lubán nup chnatgac, ral-la' gunru' ca ta'ná bunách: "Gu'l' j gáguru' le huatrú' cxö huidzj."

³³Cutu güi'lli' latj nu si' ye'i lbi'ilil'. Chqui' si' lu na'lli' lati'z le cutu nacz, gdútëli' huöaclí' chul nit. ³⁴Gul-bí'i ládxí'lli' len cutu gunli' dul-la' le cunúnbë'lil'-në' Dios la'lil' Ibi'ilil'. Rnia' cni quië guna' ga utui'lli'.

Ca lac nup lubán lu yöl-la' gut

35 Nazx ca' zoa nu gna: “¿Nacx lubán nup chnatgac? ¿Nacx gac gdu ca nayá! nabinqué! cati! ludxiné!?”
36 Li!, bönni! cunözi. Lë na! razu' luyú cutu glen chqui! cutu nit. **37** Lë na! razu' luyú nac tu xseydau'z, nazz ca' qui zxoa! xtil o qui yetú guixi! cuandau!. Lë na! razu' cutu nac guixi! cuandau! na! ral-la' glen. **38** Dios runé! ga gac guixi! cuandau! ca nunczé! qui. Ca nac tu tu xseydau! na! runé! ga gac guixi! cuandau! qui. **39** Lëzca' cni, cutu nac tuz ca nac bëla' qui queëcba' yúgu'tëba' böa' guixi!. Zoa tu bëla' quegac bunách len yetú ca nac bëla' quecaba' böa' guixi!. Yetú ca nac bëla' quecaba' bguinn len yetú ca nac bëla' quecaba' bö!. **40** Lëzca' cni nadzá! gdu ca nayá! nabingac nup nacuá! yehua! yubá ca nac gdu ca nayá! nabingac nup nacuá! luyú ni. Zoa tu yöl-la' lach quegac nup nacuá! yehua! yubá, len yetú ca nac yöl-la' lach quegac nup nacuá! luyú ni. **41** Zoa tu yöl-la' lach qui gbidz, len yetú qui beo!, len yetú quegac bölj luzxbá. Yöl-la' lach qui tu bölj luzxbá nadzá! ca nac yöl-la' lach qui yetú bölj luzxbá. **42** Lëzca' cni gac cati! lubán nup chnatgac. Catí! rgachi! yero ba nac tu bëla' nit. Catí! ubán, ni'r gac tu le soa tsaz. **43** Catí! rgachi! yero ba nac tu bëla' ca'z len le nacuidi!. Catí! ubán, ni'r gac tu le lach len le nal. **44** Catí! rgachi! yero ba nac tu bëla' qui yödzlyú ni. Catí! ubán, ni'r gac tu le soa tsaz yehua! yubá. Zoa tu bëla' qui yödzlyú ni, len yetú ca gac le gdzag bö! nacczru!. **45** Nayúj lu guich la'y le rna: “Bönni! na! gzu lahuë! zoë! luyú ni,

lë! Adán, Dios bené! lë! bönni! ban”, san Bönni! gyazië! xlatjë! Adán, Lë! Cristo, Dios bené! ga naquë! Bö! nabániru!. **46** Cutu bdxin zi'al lë na! nac Bö!. Bdxin zi'al lë na! nac qui yöl-la' bunáchz queëru!, ati! ni'r bdxin lë na! nac Bö!. **47** Bönni! ni! gzoë! zi'al, gúquiné! yu. Bönni! na! zoë! burópl, Nu na! nac Xanru!, bruje! yehua! yubá. **48** Nup nacuá! luyú ni nacgac ca guquë! bönni! na! gúquiné! yu, ati! nup ral-la' tsajcuá! yehua! yubá lac ca nac Nu na! bruj yehua! yubá. **49** Ca na! na'a dë queëru! tu bëla' le nac ca gac bëla' queë! bönni! na! gúquiné! yu, lëzca' ral-la' huöáquiru' ca náquiné! Nu na! bruj yehua! yubá.

50 Cni rë'ni gna lë ni rëpa! lbi'ilí!, böchí! lza'adau!, rnial!: Le náquiní bëla' len rön cutu ca' tsaz ga ni! rna bë'lë Dios, len lëzca' cni, lë na! nit cutu gdel-li! lë na! zoa tsaz. **51** Gul-yutsca!, rëpa! lbi'ilí! tu le bgachi!: Cutu gatru! yúgu'tëru!, san Dios utsé!ë ca nacru! yúgu'tëru!. **52** Tu tsalz gac, tsca nac tu le rutáz yöj lauru!, cati! cödx trompeta le rajseytë. Cödx trompeta na!, ati! lubán nup chnatgac, láquini tu le soa tsaz, ati! Dios utsé!ë le náquiniru! yúgu'tëru!. **53** Lë na! nacru! le rnit ral-la' huöac le soa tsaz, ati! le náquiniru!, lë na! ral-la' gat, huöac tu le gatga gat. **54** Catí! lë na! rnit chnuhuöac le soa tsaz, lenca! lë na! ral-la' gat chnuhuöac le gatga gat, ni'r utság lë na! nayúj lu guich la'y, rna:

Nadúa tsaz yöl-la' gut.

Chbdél-li'në! Cristo.

55 Cutur gna be'i rë'u yöl-la' gut. Cutur bi gac gun queëru! yöl-la' gut.

56 Huac bi gun queëru' yöl-la' gut le nabága'ru' dul-la', ati' nabága'ru' dul-la' le rdá'baga'ru' zxba queë' Dios. **57** Xclenë' Dios. Léczë' runë' ga nularu' lu yöl-la' gut ni'a qui le benë' Xanru' Jesucristo.

58 Qui lë ni na', böchi' lza'adau', gul-zóa tsutsu. Gul-gác gdu ládxí'li', gínteczli' xchinë' Xanru' le nőziczli' cutu runli' daduz xchinë' Xanru'.

Tu'nódzj quequë' bôchi'gac ta'yadzjnë' bunách Corinto

16 Na'a, ca nac qui dumí na' unödzjli' le gaclen bôchi'ru' ta'yejlë'ë Cristo nacu'ë Jerusalén, gul-gún na'a ca na' gna bê'ida' yugu' cõ' bunách queë' Cristo, nacuá' luyú Galacia. **2** Yugu' dza domingo, tu tuli' ral-la' cu'lí' quizi lati' dumí, tsca na' Dios runnë' queëli'. Gul-gún chi'i lei, cui gun bayúdx bi utubli' cati' gwdxina' ga zoali'. **3** Cati' ni' gwdxina' ga zoali', gsöla'a Jerusalén nup na' ucua'lí' lbi'ili'. Uzuja' lu guich le gun ga lac bë'quë', ati' lu'ë dumí na' unödzjli'. **4** Chqui' ral-la' tsija' ca' neda', tsjáclenë' neda'.

Le rë'nnë' gunë' Pablo

5 Guida' ga zoali' cati' udx töda' yugu' yödz luyú Macedonia, le run bayúdx töda' yugu' yödz na'. **6** Ráquida' ugá'nlena' lbi'ili' tu chil'i o nazx ca' uga'na' ni' yugu' beo' ziag. Ni'r huac gáclenli' neda', ugu'li' neda' nöz gáti'tëz ga ral-la' tsija'. **7** Cati' guida' duyúa' lbi'ili' cutu rë'nda' tòdza' ni'. Runa' löz sóalena' lbi'ili' xtsey, chqui' gunnë' neda' latj Xanru'. **8** Uga'na' ni lu yödz Éfeso ga gwdxinr dza Pentecostés **9** le dë latj ni guna' tu

dxin zxön queë' Xanru', zal-la' zian nup ta'dá'baga' neda'.

10 Chqui' gwdxinbi' ga zoali' bi'i Timoteo, gul-güí' ládxí'li'-bi', cui ubi ugui'ibí' tsal ni' sóalenbi' lbi'ili', le runbi' xchinë' Xanru' ca na' runa' xchinë' neda'. **11** Qui lë ni na', nutu nu ral-la' uzóa lëbi' tsla'll. Gul-gaclen-bi', ugu'li'-bi' nöz gdu tsáhui'dau', quië udxinbi' ga ni zoa' neda', le rböza'-bi' lëbi' lenca' bôchi'ru' túnlenë'-bi' tsazxón dxin.

12 Ca nac queë' bôchi'ru' Apolos, szxöni gúta'yua' lahuë' tsijë' tsajyúë' lbi'ili' tsazxón len yugu' bôchi'ru'. Cutu rë'nnë' tsijë' na'a. Guidë' cati' sáqui'në'.

Didza' ru'ë Pablo ga ruúdx

13 Gul-spán ládxí'li' len gul-gác tsutsu ca réjlë'li'-në' Cristo. Gul-gác rugu ladxi' len gul-típ ládxí'li'.

14 Len yöl-la' nadxi'i gul-gún bíti'tëz bi gunli'.

15 Na'a, böchi' lza'adau', chnóziczli' ca nac queë' Estéfanas lenca' quegac di'a dza queë'. Nacgac nup gulazú laugac ta'yejlë' Cristo ladji bunách nacuá' luyú Acaya. Guludöd cuinquë' bönni' ni quië lunë' xchingac bunách queë' Dios.

16 Rátayua' lauli', böchi' lza'adau', gunli' ba la'n nup nacgac ca böchi'ru' na', lenca' ca nacgac nup tunlen lequë' tsazxón dxin len taclen lequë'. **17** Rudzijda' le guladxinë' ga zoa' Estéfanas, len Fortunato, len Acaico, le gláclenë' neda' uláz queëli'. **18** Guluhu'í zxönë' ca' lbi'ili'. Gul-gún ba la'n bunách cni.

19 Tu'gáp Dios lbi'ili' yugu' cõ' bunách queë' Dios luyú Asia ni. Tu'gapë' Dios

Ibi'ili! Aquilo len Priscila lenca' nup
tu'dúb queë! Dios ga nac lu yu'u lidxquë!.

²⁰Tu'gapë! Dios Ibi'ili! yúgu'té bóchi'ru'
ni. Gul-gáp Dios tuli' yetuli', unída'lli'
lza'lli!.

²¹Neda!, Pablo, na' cuincza' ruzuja' lu
guich lë ni, rnial!: Rugapa! Dios Ibi'ili!.

²²Nu cunadxí'i Xanru' Jesucristo,
chnabía dö' nu na!.

Gda Xanru!.

²³Rnabda'-në! Xanru' Jesucristo
uzá' ladxeë' queëli!. ²⁴Nadxi'ida'
yúgu'téli' le nacru' tuz len Xanru'
Jesucristo. Ca' gac.

DIDZA' BURÓP BSÖLË'Ë PABLO YÖDZ CORINTO

Pablo rugapë' Dios bunách
queë' Cristo nacu'ë Corinto

1 Neda!, Pablo, naca' gbaz
queë! Jesucristo le rë'nnë! cni
Dios. Runbi' neda' tsazxón bi'i
böchi'ru' Timoteo. Rugapa' Dios
lbi'ili', rudubli' queë' Dios lu yödz
Corinto, len yúgu'téli' náquili' quizi
queë' Dios luyú Acaya. ²Rnabda'-në'
Xuzru' Dios len Xanru' Jesucristo
uzá' ladxe'ë queëli' len gunë' ga soa
dxi icj ládzi'dau'li'.

Yugu' le gzxaca' gdi'ë Pablo

³Yöl-la' ba Dios, Xuzé' Xanru'
Jesucristo, le naqué' Xuzru',
ruhuechi' ladxe'ë rë'u, len naqué' ca'
Dios, ruhuí' zxönteczé' rë'u. ⁴Ruhuí'
zxönë' rë'u Dios cati' rac bíti'téz bi
rac queëru', quië gac hui' zxönru' ca'
nup bi rac quegac. Ruhuí' zxönru'
lequë' ca na' ruhuí' zxönë' rë'u Dios.

⁵Tsca ta'yán le rzaca' rgui'ru',
ca na' gzxaca' gdi'ë Cristo, lëzca'
cni ta'yán le tu'huí' zxön rë'u, le
nacru' tuz len Cristo. ⁶Qui lë ni
na', chqui' bi rzaca' rgui'tu', rac
cni queëtu' quië gac hui' zxöntu'
lbi'ili' len guntu' ga ulali!. Chqui'
Dios ruhuí' zxönë' netu', rac

cni quië gac hui' zxöntu' lbi'ili',
ati' lu yöl-la' rböz zxön ladxi'
queëli', gac gua' glenli' yugu' le
saca' qui'lli', ca na' rac ca' queëtu'.
⁷Ruzxöni ládzi'tu'-në' Dios
gúnteczé' ga gac dxi'a queëli',
le nözitu' ca na' rzaca' rgui'li'
tsazxón len netu', lëzca' cni ruzi'lli'
xbey tsazxón len netu' le ruhuí'
zxönë' rë'u Dios.

⁸Ré'nitu' gnózili', böchi'
lza'adau', ca nac le zian le glac
queëtu' luyú Asia. Gdödti bë'i
lë na' guc queëtu', guc zi'tér
ca le guc gua' glentu'. Ca' guc,
cutur bentu' löz soatu' gbantu'.

⁹Gúquitu' guc queëtu' ca rac
quequë' bönni' chnarugu quequë'
latiè'. Guc cni queëtu' cui uzxöni
ládzi'tu' la' cuinztu', san uzxöni
ládzi'tu'-në' Dios, Nu ruspán nup
chnatgac. ¹⁰Dios buslé' netu' lu lë
na' ben ga gzoa banádx gattu', ati'
ruslé' netu' yugu' dza. Runtu' löz
uslé' netu' Lë! cni leyúbl ¹¹chqui'
gáclenli' netu', ulidzli'-në' Dios
gnábili'-në' gáclenë' netu'. Dios
gunë' ca na' gnábili'-në' tsazxón
len bunách zian, uzá' ladxe'ë
queëtu', ati' la'ná xclenë' Dios uláz
queëtu'.

Rguíxjö'ë Pablo bizx quië
rdzeynë' gdxinë' Corinto

¹²Lë ni le run ga rudzíjitu! Bö' naccztu' ruluí'i netu', len yöl-la' ba'a ladxi' queëtu' len gdu ládzi'tu' runtu' bi runtu' yödzlyú ni, len cni bentu' ca' ga ni' zoali'. Cni bentu', le guclen netu' le buzá' ladxé'ë queëtu' Dios, len clég len yöl-la' rejni'i queëztu' bentu' cni.
¹³Ruzujtu' queëli' lu guich tuz le gac ulabli' len le gac tséjni'li'. Rac ladxa'a tséjni'li' gdu ¹⁴lë na' réjni'li' lati'. Ni'r cati' gdxin dza huödë' Xanru' Jesucristo, gac gunli' netu' zxön ca na' netu' guntu' lbi'ili' zxön.

¹⁵⁻¹⁶Le bena' löz lë ni, gza' ladxa'a guida' ga zoali' zi'al cati' gdöda' luyú Macedonia, ati' guida' ga zoali' leyúbl cati' uzá'a ni quië uzi'li' xba' chop lzu. Töd ni' huac gáclenli' neda' ugu'li' neda' nöz tsija' luyú Judea. Cni gu'nda' guna!. ¹⁷¿Naru' ráquitsali' gzxi' yë'a le butsá'a ca guna'? ¿Naru' ráquitsali' lu yöl-la' bunáchz quia' runa' le rdxinz icja', len bë'za' ca' didza' cati' gnia': Cni guna'? ¹⁸Ni'a queë' Xanru' Dios, Nu run gdutë ca rna xtidzé'ë, cutu bë'za' ca' didza' cati' bë'lена' lbi'ili' xtidzé'ë Dios. ¹⁹Jesucristo, Zxi'né' Dios, Nu na' bentu' lban qui ga zoali', neda' len Silvano len Timoteo, cutu rui'zë' ca' didza'. Lë' ru'ë didza' gdutë li. ²⁰Cristocz runë' ga nac gdutë löz yúgu'të le gzxi' lu në'ë Dios, ati' ni'a queë' Lë' gac gnaru': "Ca' gac", quië gac queë' Dios yöl-la' ba. ²¹Dioscz runë' ga runtu' löz tsazxón len lbi'ili' náquiru' queë' Cristo, len budödë' lu na'tu' dxin queë' runtu!. ²²Bennë'

queëru' le nac bë' náquiru' queë', bchizië' icj ládzi'dau'ru' Dios Bö' La'y, Nu nac queëru' le run ga nac löz yúgu'të le gunné' queëru' Dios.

²³Ni'a queë' Xanru' Dios, Nu nøzi le rza' ladxa'a, ru'a didza' gdutë li. Nözcznë' Lë' cutu bida' ga zoali' lu yödz Corinto, cui gun bayúdx guna' ga huí'nilì!. ²⁴Cutu ré'nitu' gna bë'itü' lbi'ili' ca réjlé'lì' Cristo, le chnacli' tsutsu ca réjlé'lì' Lë'. Ré'nitu' guntu' le gun ga udziji ládzi'li'.

2 Qui lë ni na' bë' ladxa'a cu guidtea' queëli' leyúbl, cui guna' ga huí'nilì!. ²Chqui' guna' neda' ga huí'nilì', čnuzxa caz gun ga udzijda' neda'? ¿Naru' guntsa' ga hui'ni nu ral-la' gun ga udzijda' neda'? ³Qui lë ni na' buzuja' queëli' lu guich zi'al. Cutu gu'nda' guida' ga zoali', cui gunli' ga hui'nda', le ral-la' gunli' lbi'iczli' ga udzijda' neda!. Le ruzxöni ladxa'a lbi'ili', nözda' udzijili' yúgu'tëli' chqui' udzijda' neda!. ⁴Cati' ni' buzuja' queëli' lu guich lë na', gsébitsqui ladxa'a, len buí'nitsqui ladxa'a ga bdxintë grödxa!. Buzuja' cni lu guich, clég quië guna' ga huí'nilì' san quië gnózili' ca nadxi'itsquida' lbi'ili'.

Ral-la' unít lauru' nu rua' dö'

⁵Chqui' zoë' ni' bönni' na' bushui'nnë' rë'u, clég neda'z bushui'nnë', san yúgu'tëli' lbi'ili' bushui'nnë' lati!. Rnia!: Latı!, cui töd bë'i gchugu bë'a queë' bönni' na'. ⁶Tscati' gaz zxguia' chbenli' queë' bönni' na' yelati'z cunuhuoáteli'. ⁷Na'a, ral-la' unít lauli' bönni' na' len utipli' ladxé'ë, cui töd bë'i

hui'nnë! len cui gac tsaz chop ladxe'ë. ⁸Qui lë ni na' ráta'yua' lauli' gunli' le gac bë' nadxi'ilí-në' gdu ládxí'li'. ⁹Qui lë ni na' ca' buzuja' queëli' lu guich lë na!. Gu'nda' si! bë'a lbi'ili' quië gnözda' chqu' rúnteczi' ca rna xtidza'a. ¹⁰Cati' nu runít lauli' lbi'ili', neda' ca' runít lahua' nu na!. Cati' nu runít lahua', chqu' bi ben nu na' runít lahua', runa' cni uláz queë' Cristo quië gac bi uzi'li' xbey. ¹¹Cni runa', cui saqui' Satanás tu' xöhui' uxícj rë'u, le chnóziru' yugu' le rë'ni gun queëru'.

Grö'ë baguï'i Pablo lu yödz Troas

¹²Cati' bdxina' lu yödz Troas quië guna' lban qui didza' dxi'a queë' Cristo, benntsqué' neda' latj Xanru' guna' lban ni'. ¹³Zal-la' guc cni, grö'a baguï'i le cutu yajxaca'a-bi' ni' bi'l böchi'ru' Tito. Qui lë ni na' buzá'lena' bunách ni', gyija' luyú Macedonia.

Gdél-li'ru' le zóalenë' rë'u Cristo

¹⁴Xclenë' Dios, rché'teczë' rë'u ca tu le nac bë' bdél-li'në' Cristo yöl-la' ruslá queëru'. Dios rugunë' dxin rë'u quië rulu'ë lahui ca gac lunbë' Cristo bunách. Le nacru' nac ca tu le rla' zxix, le rguis gáti'tëz. ¹⁵Nacru' ca tu nör rla' zxix, le ruzégui'ë Cristo lahuë' Dios, len le rguisië' laugac nup nulagac len nup nanitgac. ¹⁶Laugac nup na' nanitgac nacru' ca tu le rla' zgut le nac bë' latië', san laugac nup na' nulagac nacru' ca tu le rla' zxix le nac bë' gbánteczru'. ¿Nuzxa caz nac lsaca' gun cni? ¹⁷Cutu runtu' ca tun zian bunách tu'gún dxin xtidzë'ë Dios

ca tu le tuti' len ta'u bunách, san le nasölë'ë netu' Dios, gdu ládxí'tu' rui'tu' didza' lahuë' Lë' le nactu' tuz len Cristo.

Ca nac didza' ruún rë'u tuz len Dios

3 ¿Naru' ráquitsali' run ba zxön cuintu' cati' rui'tu' cni didza'? ¿Naru' runtsa bayúdx ului'itu' lbi'ili' guich le rulu'ë le nactu'? ¿Naru' ral-la' gnábitu' lbi'ili' gunnli' queëtu' tu guich cni, ca na' tun la'gac bunách? ²Lbi'iczli' nacli' ca tu guich le rulu'ë le nactu', le nayúj lu icj ládxí'dau'tu', ati' yúgu'të bunách gac luláb lei len luúnbë' lei. ³Le nacli' nalá' lahui ca tu guich nuzujë' Cristo, le bsölë'ë lu na'tu!. Cutu nayúj tu lu guich, san Bö' La'y queë' Dios ban nuzujë' lei, clëg tu lu guiöj blag, san lu icj ládxí'dau'li' nuzujë'.

⁴Rui'tu' cni didza' le ruzxöni ládxí'tu'-në' Dios le zóalenë' netu' Cristo. ⁵Cutu ráquitu' bi gac guntu' racz queëtu', san Dios runnë' queëtu' yöl-la' huac bi guntu'.

⁶Dioscz bennë' queëtu' yöl-la' huac guntu' xchinë' lu didza' cub na' ruún rë'u tuz len Dios. Didza' ni cutu nac tu zxba nayúj lu guich, san nac tu le rusëdnë' rë'u Dios Bö' La'y. Zxba na' nayúj lu guichz rchugu queëru' gatru', san Dios Bö' La'y nabániru'.

⁷Yugu' zxba queë' nayujgac lu guich, Dios buzujë' yugu' lu guiöj blag, ati' bulu'ë lahui yöl-la' yení' queë' cati' budödë' lei lu në'ë Moisés. Zal-la' gdöd qui, gyéptér yös yení' lahuë' Moisés. Cni guc, cutu guc luyú lahuë' Moisés bunách Israel. Chqu' yajtság zxba na' yöl-la' yení' cni, ati' zxba na' rchugu

quegac bunách lat, ⁸szxónitér ca' ral-la' gac yöl-la' yení' dzag yugu' le runé' Dios Bö' La'y. ⁹Gzoa tu yöl-la' yení' yajtság lë na' ben ga narugu quegac bunách lat. Szxónitér nac yöl-la' yení' qui lë na' run ga rnë' Dios nacgac tsahui' bunách. ¹⁰Le nactér lsaca' yöl-la' yení' nalá' lahuí na'a, cuidí'z nagá'n yöl-la' yení' na' bla' lahuí catí' Dios bunödžje' quegac bunách zxba queë'. ¹¹Chqui' gzoa yöl-la' yení' qui lë na' gzoa tu chi'idaú'z, zxöntér nac yöl-la' yení' qui lë ni soa tsalzú.

¹²Le zoa queëru' lë ni runru' löz, rui'tu' didza' lu yöl-la' rugu ladxi' queëtu'. ¹³Cutu runtu' ca bené' Moisés, bucachi' lahuë' len tu lári'dau', cui luyú bunách Israel yöl-la' yení' na' zeaj rnit. ¹⁴Gulachúl gulanitië' bönni' ni!. Ga rdxinté na'a dza catí' tu'labe' guich qui didza' gul na' ruún bunách tuz len Dios, nac quequë' tsca nagá'n la' leyz lári'dau' na' lauquë', lë na' gac ugüë' tuzé' Cristo. ¹⁵Ga rdxinté na'a dza, catí' tu'labe' guich ga na' nayúj didza' queë' Moisés, zxoa ca tu lári'dau' yöj lauquë' le run ga nachúl nanitquë!. ¹⁶Catí' nu ruhuöác queë' Xanru', rdua lë na' run ga nachúl nanít nu na!. ¹⁷Catí' ni rnatu': "Xanru'", rui'tu' didza' queë' Dios Bö' La'y. Ga zoë' Bö' La'y queë' Xanru', ni' zoacz yöl-la' nadzán. ¹⁸Yígu'téru' rë'u cutu bi nuséyj lauru', san nacru' ca tu guia dxili ga nalá' yöl-la' yení' qui lahuë' Xanru', atí' yöl-la' yení' na' queë' Xanru', Nu nac Bö' La'y, rutsá' rë'u, len run ga zeaj racr-ru' ca naquë' Cristocz, len rata'r queëru' yöl-la' yení' queë'.

4 Dios buechi' ladxe'ë netu' len budödë' lu na'tu' dxin ni runtu', len qui lë ni na' cutu rac chop láxi'tu'. ²Chbuca'ntu' yugu' le tun bagachi'z bunách len le tun ga rutui'ru'. Nutu nu rzi' yé'itu', len cutu rutsa'tu' xtidzë'ë Dios. Le rui'tu' didza' qui le nac gdutë li, rui' láxi'tu' guntu' le láquibe'i yúgu'të bunách nac dxi'a lahuë' Dios. ³Chqui' zoa nu curejni'i didza' dxi'a runtu' lna' lau qui, nacgacz nup nachúl nanitgac cutu ta'yejní'i lei. ⁴Cutu ta'yejlë' bunách na', le ben ga nac cni tu' xöhui', nu nun cuini ca dios, len rna be'i bunách dza ni zoaru' na'a, le ben ga nachúl nanitgac, cui la'le'i yení' qui didza' dxi'a ca nac yöl-la' yení' queë' Cristo, Nu na' rna' gdu ca naquë' Dioscz. ⁵Cutu runtu' lban qui la' cuinztu', san runtu' lban queë' Jesucristo, rguíxjö'tu' naquë' Xanru', atí' netu' ni nactu' huen dxin queëli' le nadxi'itu'-në' Jesús. ⁶Dios, Nu ben ga buzení' yení' ga ni' guc chul, naquë' Nu rgu'u yení' icj láxi'dau'ru', le ruzejni'i rë'u quië gúnbe'ru' yöl-la' yení' queë' Dios, lë na' ruzení' lahuë' Jesucristo.

Le réjlë'ru' Dios runru' ca rë'nnë' Lë'

⁷Yöl-la' tsahui' ni yu'u icj láxi'dau'ru' rë'u, nacru' ca yusu' náquicni yu, quië gac bë' naqui queë' Dios yöl-la' huac zxön na' len clég queëzru'!

⁸ Tu'saca' zi' netu' bunách san cutu rudú láxi'tu'!
Rö'tu' bagui'i san cutu rac chop láxi'tu'!

⁹ Ta'bía ladxi' netu' bunách san cutu rubíj ladxe'ë netu' Dios.

Ta'lé'itsqui netu' yu, san cutu
tu'snít lau netu'.

¹⁰ Lu gdu ca nayá' nabantu' ráttecztu'
tsazxón len Jesús, san rac bë' lu
gdu ca nayá' nabantu' nabánitu' Lë'.
¹¹ Tsal ni zoatu' nabantu', zoatecz
banádx gattu' le náquitu' queë'
Jesús quië gac bë' nabánitu' Lë' lu
gdu ca nayá' nabantu' le rnit. ¹² Cni
nac, zoa banádx queëtu' gattu', san
ni'a qui lë ni rata' queëli' yöl-la'
na'bán.

¹³ Nayúj lu guich la'y, rna:
"Gyéjlë'a Dios, ati' qui lë ni na' bë'a
didza!" Lézca' cni rac queëtu',
réjlë'tu' Dios, len qui lë ni na' rui'tu'
didza!. ¹⁴ Nózitu' ca gunë' Dios, Nu
buspán Xanru' Jesús, uspanë' ca'
netu' tsazxón len Jesús len uschinë'
netu' tsazxón len lbi'ilí lahuë' Lë'.
¹⁵ Rac cni yúgu'të lë ni quië gac bi
uzi'li' xbey, ati' chqui' la'del-li' zianr
ca' bunách le ruzá' ladxë'ë queëru'
Dios, la'né': "Xclenë' Dios", ati' gac
queë' Dios yöl-la' ba.

¹⁶ Qui lë ni na', cutu rac chop
ládxí'tu'. Zal-la' rnit gdu ca nayá'
nabantu', yúgu'të dza rucubë'
Dios le nactu' lu icj ládxí'dau'tu'.
¹⁷ Le cuidi'z rzaca' rgui'ru' ni tu
chi'ida'z run ga gata' queëru' le
uzí'tscaru' xbey le soa tsalzú len
le nactér lsaca' ca gac gúnbë'ru'.
¹⁸ Cutu rui' ládxí'ru' le rlé'iru' luyú
ni, san le curlé'iru' rui' ládxí'ru'. Lë
na' rlé'iru', tu chi'ida'z zoa, san le
curlé'iru' soa tsalzú.

5 Nöziru' cati' nit gdu ca nayá'
nabinru', le nac ca tu yu'u
lári'dau' yödzlyú ni, Dios chnupé'ë
queëru' tu le cub, le nac ca tu
yu'u zoa tsaz ni' yehua' yubá, lë
na' nunczé' Lë!. ² Qui lë ni na' rnë

ládxí'ru' le ré'niru' tsazru' le cub
ni', lë na' nac ca tu lidxru' ni'
yehua' yubá. ³ Tsazru' le cub ni' ca
na' rácuru' tu lari', cui soaru' ga
cuzóa gdu ca nayá' nabinru'. ⁴ Tsal
ni zoaru' lu gdu ca nayá' nabinru',
le nac ca tu yu'u lári'dau', rnë
ládxí'ru' lu yöl-la' rsëbi ladxi'
queëru'. Cutu runru' cni le ré'niru'
uca'nru' gdu ca nayá' nabinru',
san ré'niru' tsazru' tsaz le cub
ni'. Cni gac, uca'nru' gdu ca nayá'
nabinru' le rnit, ati' tsazru' lu yöl-la'
na'bán gdu. ⁵ Dios chnupé'ë queëru'
yúgu'të lë ni, ati' bchizië' rë'u Dios
Bö' La'y, Nu nac queëru' le nac bë'
nac löz si'ru' lë na' nupé'ë queëru'.

⁶ Qui lë ni na' nadíp ládxí'ru'.
Tsal ni yu'uru' lu gdu ca nayá'
nabinru', nöziru' zoaru' zi'tu' ga zoa
lidxë' Xanru'. ⁷ Runru' ca runru' le
réjlë'ru'-në' Dios, len clég le zoa bi
rlé'iru'. ⁸ Le runru' löz lë ni, ré'niru'
uca'nru' gdu ca nayá' nabinru'
ni quië tsajsóalenru'-në' Xanru'.
⁹ Qui lë ni na' rui' ládxí'ru' gunru'
le rdzag ladxë'ë Xanru', chqui'
uga'nru' lu gdu ca nayá' nabinru'
ni, o chqui' tsajsóalenru'-në' Xanru'
ni!. ¹⁰ Cni runru' le run bayúdx
gdxinru' yúgu'tëru' lahuë' Cristo ga
ni' rö'ë rbequi xbeynë'. Ni'r ubi'ë
qui queëru' tscá nac le benru' tsal
ni yu'uru' lu gdu ca nayá' nabinru',
chqui' benru' le nac dxi'a o le cunác
dxi'a.

Le ruún rë'u tuz len Dios

¹¹ Qui lë ni na', le rádxitu'-në'
Dios, rui' ládxí'tu' uzéjni'tu' bunách.
Nözcznë' Dios ca nac le yu'u icj
ládxí'dau'tu', ati' ruzzöni ladxa'a
nözili' dxi'a ca' lbi'ilí lë na' yu'u

icj ládxí'dau'tu!. ¹²Cutu rubíj cuintu' dxi'a lauli', san rē'nu' gata' queëli' latj gunli' netu' ba la'n, quië gac ubi'ili' didza', bi guiëli' bönni' tun ba zxön cuinqué! ca na' tu'lui'z lahui cuinqué! len clég ca nacquë! lu icj ládxí'dau'quë!. ¹³Chqui' nachixi icjtu', nac quië gac yöl-la' ba queë! Dios, len chqui' cutu nachixi icjtu', nac quië gac bi uzi'li' xbeb. ¹⁴Run bayúdx bi guntu' le nadxi'inë! rë'u Cristo, le nöziru' tuz Nu gut uláz quegac yúgu'të bunách, len qui lë ni na' nac quegac yúgu'të bunách tsca nátlengac Lë' tsazxón. ¹⁵Lë' gutië! uláz quegac yúgu'të bunách quië cutur bi lunë! bönni' nabanquë! le naqui quégaczë!, san le naqui qui Nu na' gut uláz quequë! len bubán lu yöl-la' gut. ¹⁶Qui lë ni na', cutur gúnbë'tu' bunách tsca nac le tu'lui'z lahui, len zal-la' cniz bénbë'tu'-në! Cristo, cutu núnbë'tu'-në! cni na'a. ¹⁷Chqui' nuhuöác tuz len Cristo núti'téz bunách, chnac bunách cub nu na!. Chgdöd qui le glac zí'al, ati' chnucubgac yúgu'të.

¹⁸Yúgu'të lë ni nunë! Dios, Nu bun rë'u tuz len Lë' lu në'ë Cristo, ati' budödë! lu na'tu' guntu' lban ca gac luhuöác tuz len Lë' yúgu'të bunách. ¹⁹Lban runtu' rna cni: "Dios gzóalenë! Cristo, benë! ga gac luhuöác tuz len Lë' bunách yödzlyú ni, len cutu rajneynë! dul-la' gulabaga!" Budödë! lu na'tu' didza' dxi'a ni, ca gac luhuöác tuz len Dios bunách. ²⁰Na'a, nactu' gbaz queë! Cristo, len rac na'a ca Dioscz ráta'yuë! lauli' lu rú'atu' netu!. Qui lë ni na' ráta'yutu' lauli' uláz queë! Cristo, gul-huöác tuz len Dios.

²¹Cristo cutu bi dul-la' benë!, san Dios budödë! Lë' ca bönni' dul-la' uláz queëru' quië gata' latj queëru' gacru' tsahui' ca naquë! Dioscz le nacru' tuz len Cristo.

6 Le runtu' dxin tsazxón len Dios, ráta'yutu' lauli', rnatu': Cutu udödli' ca'z le ruzá' ladxe'ë queëli' Dios. ²Nayúj lu guich la'y ca gnë! Dios, rna:

Tu dza buzá' ladxa'a quiu',
byönda' li!
Ati' dza bena' ga gac uláu!,
gúclena' li!.

Gul-yutsca!. Na'a nac dza ruzá' ladxe'ë queëru!. Na'a nac dza gac ularu!.

³Cutu rē'nu' bi guntu' le gun ga nu gchixi gnigui, cui soa nu ucá'n ca'z dxin ni runtu!. ⁴Ni'a qui bít'i'téz bi runtu', rui' ládxí'tu' gac bë' nactu' huen dxin queë! Dios. Qui lë ni na', len yöl-la' rböz zxön ladxi' rua' rlentu' yugu' le rzaca' rgui'tu', len yugu' le ryadzj queëtu' len le tun ga rö'tu' baguï'i. ⁵Cni bentu' zal-la' gulazé'itsqui netu' yu bunách len gulagu'ë netu' lidx guia, len gulabía nidië! netu!. Gdöd bë'i bentu' dxin, cutu guta' queëtu' latj gastu' o bi gágutu!. ⁶Bë' ládxí'tu' gac bë' nactu' huen dxin queë! Dios. Guc bë' lë ni

Le nactu' ba'a ladxi',
Len le naptu' yöl-la' rejni'i,
Len le rböztu' zxön ladxi',
Len le nactu' dxi'i ladxi',
Len le zóalenë! netu' Dios Bö'
La'y,

Len le nac gdu ca nadxi'itu' lza'tu'.

⁷Rui'tu' didza' gdutë li ati' zoalen netu' yöl-la' huac queë! Dios. Le nac tsahui' nac ca tu le rneytu' lu gdil-l, lenca' le run chi'i netu' lu gdil-l na!.

⁸ Nacuá! nup tun netu! ba la'n,
Lenca' nup tu'zóa netu! tsla'l.
Nacuá! nup tu'lídz ditj netu!,
Lenca' nup tu'lídz tsahui' netu!,
Zal-la' ta'ná bunách rzi' yé'tu',
Rui'tu' didza' gdutë li.

⁹ Zal-la' nacuá! bunách
cunúnbë'gac netu!,
Nacuá! ca' nup núnrbë'gac netu!.
Rdatu' ga zoa banádx gattu',
San ni zoatu' nabantu!.
Tunë' netu' zxguia!,
San cutu tu'döddë' netu!.

¹⁰ Tu'shui'ni netu!,
San rudzíjitecztu!.
Nactu' bönni' yechi',
San runtu' ga rata' quegac
    bunách zian yöl-la' tsahui' gdu.
Zal-la' cutu bi dë queëtu',
Naqui queëtu' yúgu'të le dë.
¹¹ Gdu ládxu'tu' ruí'lentu' lbi'ili'
didza!, böchi' lza'adau!, zoali'
Corinto. Bului'it'u' lbi'ili' gdu ca rui'
ládxu'tu' lbi'ili!. ¹² Chqui' cutu nacru'
tuz cutu nac le curuí' ládxu'tu' lbi'ili',
san lbi'iczli' cutu rui' ládxu'li' netu!.

¹³ Na'a, ruí'lena! lbi'ili' didza' ca runë'
bönni' ruí'lenë'-bi' didza' zxi'në',
rnia!: Gul-bí'i queëtu' ca rúnlentu'
lbi'ili!. Gul-güí' ladxi' netu!.

Nacru' ca tu gdau' ga yu'ë Dios ban

¹⁴ Cutu gacli' tuz len bunách
cuta'yejlë'.

¿Nacxz gac lac tuz le nac
    tsahui' len le cunác tsahui'?

¿Nacxz gac lac tuz le nac chul
    len le nac yení'?

¹⁵ ¿Nacxz gac lacquë' tuz Cristo
    len Satanás, tu' xöhui'?

¿Nacxz gac lacquë' tuz bönni'
    rejlé'ë Cristo len bönni'
    curejlé'ë?

¹⁶ ¿Nacxz gac lac tuz gdau' queë'
    Dios len bda'guij bda'
    yag?
Lbi'iczli' nacli' ca tu gdau' ga yu'ë
Dios ban. Ca nac lë ni, Dioscz gnë':
    Sóalena' lequë' len tálena' lequë'.
Gaca' Dios quequë',
    Ati' lequë' lacquë' bunách quia!.

¹⁷ Qui lë ni na', gnë' ca' cni:
    Gul-rúj ladjquë', len gul-la'alen
    lequë'.
Rnë' Xanru!: "Cutu gútsa'li' le
    cunác,
    Ati' si' lu na'a lbi'ili!.

¹⁸ Neda' gaca' xuzczli',
    Ati' lbi'ili' gacli' zxi'na', bönni'
    len ngul."
Cni rnë' Xanru', napczë' gdutë
    yöl-la' huac.

7 Yugu' lë ni gzxi' lu në'ë Dios
náquigac queëru!, böchi'
lza'adau!. Qui lë ni na' ral-la' un
cuinru' dxia', ubiajru' yúgu'të le
rucá'l ca'z gdu ca nayá' nabinru' len
bö' nacczru!. Lu yöl-la' radxi queëru'
Dios ral-la' gáquiru' quizi queë' Lé'.

**Ca gulubí'i ládxu'gac
    nup ta'yejlë' Cristo**

² Gul-sí' lu na'li' netu!. Nutu nu
bia'tu' dö' qui, nu dzag lbi'ili!. Nutu
nu bentu' ga gchixi gnigui. Nutu
nu gzxi' yé'itu!. ³ Ru'a cni didza',
clég quië uspaga'a lbi'ili' zxguia',
san nac ca na' chgnia' zi'al, rnia':
Zoa' sina' gbánlena' lbi'ili' o
gátlena' lbi'ili' le rui' ladxa'a lbi'ili'.

⁴ Ruzxónitsca ladxa'a lbi'ili' len
runtsc'a lbi'ili' zxön. Zal-la' zian le
rzaca' rgui'tu', nadiptsca ladxa'a len
rudzíjitsqui ladxa'a.

⁵ Catí' bdxintu' luyú Macedonia,
ga rdxintë na'a dza, cutu rata'

queëtu' latj uzí' ládxí'tu', san le zian le rac queëtu'. Ta'dil-len netu' bunách, ati' lu icj ládxí'dau'tu' yu'ugac le tun ga rádxitu'. ⁶Ni'r Dios, Nu rutíp ladxi' nu chzoa gac chop ladxi', butipé' ládxí'tu' cati' budxinbi' queëtu' bi'i Tito. ⁷Cutu gucz le budxinbi' queëtu', san le gdíxjöi'bi' ca' netu' ca na' butipli' ládxí'bi' lbi'ili'. Gdíxjöi'bi' netu' ca na' ré'nitsquili' ulé'ili' neda', len ca na' ruhuí'nili' ni'a qui lë na' guc ni', lenca' ca rui' ládxí'li' neda!. Yúgu'të lë ni ben ga rudziji ladxa'a.

⁸Zal-la' ben ga buí'nili' le buzuja' queëli' lu guich zi'al, cutu ruhui'nda' na'a. Zi'al bui'nda' cati' góquibe'ida' ben ga buí'nili' lbi'ili' tu chi'ida', ⁹san na'a rudzijda', clég le buí'nili', san le ben ga bubí'i ládxí'li' yöl-la' ruhui'ni queëli' na'. Dios buguné' dxin yöl-la' ruhui'ni queëli', cui gchixi gníguili' ni'a qui le bentu' netu'. ¹⁰Yöl-la' ruhui'ni na' ruguné' dxin Dios run ga nu ubí'i ladxi' quië ulá nu na', ati' qui lë ni na' cutu ral-la' huí'niru' qui, san yöl-la' ruhui'ni le nac qui yödzlyú ni run ga lat bunách. ¹¹Gul-yutsca' ca buguné' dxin Dios yöl-la' ruhui'ni queëli' na'.

Ben ga rui' ládxí'li'-në' Dios.

Ben ga gú'nili' urujli' dxi'a.

Ben ga gleyli' nu na' ben dul-la'.

Ben ga rádxili'-në' Dios.

Ben ga bë' ládxí'li' gunli' ca rna xtidzë'ë Dios.

Ben ga nadxi'ili'-në' Dios gdu ládxí'li'.

Ben ga gú'nili' gunli' zxguia' nu na' ben dul-la'.

Benli' le nac bë' cutu bi dul-la' nabága'li' ni'a qui lë na' guc.

¹²Qui lë ni na', zal-la' buzuja' cni lu guich na', cutu guc ni'a qui nu na' ben dul-la', len clég ni'a qui nu na' gzxacá' gdi'i, san quië gac bë' lahuë' Dios le nactë rui' ládxí'li' netu'.

¹³Lë ni butíp ládxí'tu'. Clégz bdip ládxí'tu' san rudzijitsqui ládxí'tu' le rudzjibí' bi'i Tito ni'a qui le benli' lbi'ili', butipli' ládxí'bi'.

¹⁴Bena! lbi'ili' zxön laubi' Tito, ati' cutu benli' ga utui'da'. Bé'lentecztu' lbi'ili' didza' gdutë li, ati' lëzca' cni nac gdutë li didza' bë'lentu'-bi' Tito cati' bentu' lbi'ili' ba la'n. ¹⁵Zeaj racr gdu ca nadxi'ibi' lbi'ili' bi'i Tito cati' rajneybi' ca na' benli' ca rna xtídfa'tu', len ca na' benli'-bi' ba la'n lu yöl-la' radxi Dios queëli' len lu yöl-la' nöxj ladxi' queëli'.

¹⁶Rudzjitsquida' le gac uxzöni ladxa'a lbi'ili' gdu ladxa'a.

Ca ral-la' unódzj le dë
qui, nu rejle' Cristo

8 Na'a, böchi' lza'adau', ré'nitu'
quíxjöi'tu' lbi'ili' ca nac le
buzá' ladzë'ë Dios quegac yugu'
cö' bunách queë' Cristo luyú
Macedonia. ²Zal-la' szxöni gulazaca'
gulagui'ë lu yugu' le gzxi' bë'
lequë', szxöñitér guludzijnë' len
gdu ládxí'quë' gulunödzjë' szxöni
zal-la' nacquë' bunách yechi'.

³Neda' runa' ina' lau quequë', gdu ládxí'quë' gulunödzjë' yúgu'të tsca
gulazáqui'në', len gulunödzjë' tsca
gulazáqui'në'. ⁴Bayúdx gulanabnë'
netu' len szxöni gláta'yue' lautu'
güi'tu' lequë' latj tsazxöni len netu'
láclenë' böchi'ru' ta'yejlë'ë Cristo.

⁵Glunré' ca guqui icjtu' lunë', le
guludód cuinquë' zi'al lu në'ë
Xanru' lenca' lu na'tu' netu', le nac

le rdzag ladxë'ë Dios. ⁶Qui lë ni na' gnábitu'-bi' bi'l Tito udx gunbi' xchinbi' ga ni' zoali', utubbi' dumí runödzjli' lu yöl-la' dxi'i ladxi' queëli', ca na' gzu laubi' benbi' zi'al. ⁷Nacli' blau ca nac yúgu'të le runli', ca réjlë'li' Cristo, len ca réjni'lì', len ca ruzéjni'lì' bunách, len ca rui' ládxil'i' lza'lì', lenca' ca nadxi'il'i' netu'. Lëzca' cni ral-la' gacli' blau ca gáclenli' lza'lì', lu yöl-la' dxi'i ladxi' queëli' bi unödzjli' quequë'.

⁸Cutu rna bë'ida' lbi'il'i gunli' cni. Ru'a didza' ca tun yela'gac bunách, tu'nódzj gdu ládxil'gac, quië guna' ga gunli' le gac bë' nac gdu ca nadxi'il'i' lza'lì'. ⁹Nóziczli' le buzá' ladxë'ë queëru' Xanru' Jesucristo. Blé'inë' yöl-la' tsahui' san quië gáclenë' lbi'il'i' böaque' yechi' quië gata' queëli' yöl-la' tsahui', le guque' Lë' yechi'.

¹⁰Cni runi neda: Dxi'ar gac queëli' udx gunli' lë na' gzu lauli' runli' chguc tu iz. Gucli' blau, clégz ca bunödzjli', san lëzca' ca gú'nili' unödzjli'. ¹¹Na'a, gdu ládxil'i' gul-syúdx gunli' lë na' gzu lauli' runli', gdu ládxil'i' bunödzjli'. Gul-nódzj na'a tsca sáqui'lì'. ¹²Chqui' ré'nili' bi unödzjli', Dios runë' ba la'n le runödzjli' tsca nac le dëz queëli'. Cutu rnabë' unödzjrl'i' tsca le dëz queëli'.

¹³Cutu rë'nda' guna' ga unödzjli' le gac len yezica' bunách ga gdxintë yadzj queëli'. ¹⁴Rë'nda' gac tuz ca dë queëli', len quequë'. Na'a szxöni dë queëli' le gac unödzjli' quië bi gata' quegac nup ni' ryadzj quequë'. Ni'r cati' bi yadzj queëli', lequë' huac bi lunödzjje' queëli' quië cni gac tuz ca dë queëli' len quequë'

yúgu'tëli'. ¹⁵Lëzca' cni nayúj lu guich la'y, rna: "Nu na' butúb szxöni, cutu bugá'n qui, ati' nu na' butúb lati'z, cutu byadzj qui."

Ca runbi' Tito lenca' nup dzaggac lëbi'

¹⁶Xclenë' Dios, Lë' benë' ga rui' ládxil'i' lbi'il'i' bi'l Tito ca na' rui' ladxa'a lbi'il'i' neda!. ¹⁷Clégz runbi' ca rna xtida'a bi gnabda'-bi', san le rui' ládxil'czbi' lbi'il'i', racz queëbi' gú'nibi' tsajyubi' lbi'il'i'.

¹⁸Rsóla'tu'-në' tsazxón len lëbi' bôchi'ru' na' tun lë' ba la'n yúgu'të cö' bunách queë' Cristo, le runë' dxi'a dxin qui didza' dxi'a. ¹⁹Yetú ca', gulabô bönni' ni yugu' cö' bunách queë' Cristo quië tséajlenë' tsazxón netu' gua'tu' lë na' runödzjli' quië gac yöl-la' ba queë' Xanru', len gac bë' ca' rui' ládxil'ru' lza'ru' ta'yejlë'ë Cristo. ²⁰Cni gac, gunë' netu' tsazxón quië nutu nu bi gac gnë queëtu' ca rúnlentu' dumí na' runödzjli' szxöni, le gac len bunách yechi'. ²¹Rui' ládxil'tu' guntu' le nac dxi'a, clégz lahuë' Xanru', san lëzca' laugac bunách.

²²Rsóla'tu'-në' ca' tsazxón len lequë' yetúë' bôchi'ru', zian lzu gzxli' bë'tu' lë', ati' nac bë' rë'nnë' gáclenë' rë'u gdu ladxë'ë. Yetú ca', le ruzxöni ladxë'ë lbi'il'i', rë'ntérnë' ca' gáclenë' rë'u lu dxin ni. ²³Chqui' nu bi gnab ca nacbi' bi'l Tito, nacbi' lza'a, rúnlenti' neda' tsazxón dxin quië gáclentu' lbi'il'i'. Chqui' nu bi gnab ca nacque' yezíca'rë' bôchi'ru' na', nasóla'gac lequë' yugu' cö' bunách queë' Cristo, ati' tunë' ga gac queë' Cristo yöl-la' ba. ²⁴Gul-gún ga gac bë' nadxi'il'i'

lequé' quië láquibe'i runli' cni yugu' cö' bunách queë' Cristo, len la'nözi nac gdutë li didza' dxi'a rui'tu' ca nac queëli'.

**Ca nac dumí rutubru' le
gaclen bóchi'ru'**

9 Ca nac le runödzjli' quequé' bóchi'ru' ta'yejlé'ë Cristo, cutu run bayúdx uzuja' queëli' lu guich ni. ²Chnözda' ca ré'nili' gunli' lë ni, ati' ru'a didza' laugac bunách ta'yejlé'ë Cristo luyú Macedonia ni ca nac le dxi'a runli'. Rguíxjöi'da' lequé' ca nac queëli', zoali' luyú Acaya, chguc tu iz chzoa gunli' lë ni, ati' le rui' ládzi'lil' gunli' lë ni, bdip ládzi'gac yelati'z cuguluhuötäté bunách ni ta'yejlé'ë Cristo. ³Na'a, rsöla'a queëli' yugu' bóchi'ru' ni quië gac bë' nac gdutë li didza' rui'tu' ca nac queëli', ati' nac ca na' chgnia' queëli', chzoa gunli' lë na' gaclen lza'ru'. ⁴Chqui' la'za'clen tsazxón neda' la'gac bunách Macedonia ta'yejlé'ë Cristo, ati' gac bë' cutu zuini gunli' lë na', ni'r utui'tu' le buzxöni ládzi'tu' lbi'ilii', ati' lbi'liczli' ca' ral-la' utui'lli'. ⁵Qui lë ni na' gúquida' ral-la' gsöla'a yugu' bóchi'ru' ni la'dxín ga zoali' zi'al ca neda', ati' laclen lbi'ilii' quië udx utubli' lë na' gzxi' lu na'lli' unödzjli'. Cni gac, udx utubli' dumí na' zi'al ca gdxina', ati' gac bë' runödzjli' le ré'niczli' len clég le rqui'it'u' lbi'ilii' bi unödzjli'.

⁶Gul-tsajnéy lë na' rna:
Nu raz ruzúa lati'z, lati'z ca' uzí'.
Nu raz ruzúa szxöni, szxöni ca' uzí'.

⁷Tu tuli' ral-la' unödzjli' tsca na' chnuzoali' icj ládzi'dau'lil', len

clég lu yöl-la' ruhui'ni queëli' o le run bayúdx, le nadxi'inë' Dios nu runödzj gdu ladxi!. ⁸Dios gac gunnë' queëli' szxönitér ca rquínili' quië gata' queëli' yúgu'të lë na' rquínili', ati' ugá'n queëli' quië gac gáclenli' nu bi ryadzj qui. ⁹Lëzca' cni nayúj lu guich la'y, rna:

Gdu ladxë'ë bunödzjë' quegac bunách yechi'.
Nac bë'tecz yöl-la' dxi'i ladxi' queë'.

¹⁰Dios, Nu runn queëru' bi gaz uzoaru', lenca' bi gui'j gáguru', gunnë' ca' queëli' bi unödzjli', le nac ca lë na' nu raz ruzúa, len gunë' ca' ga la'yán le lapli' le nacgac le dxi'a runli!. ¹¹Dios gunë' ga gáta'tér queëli' yöl-la' tsahui' quië gac unödzjli' szxöni. Cni gac, yugu' le unödzjli', lë na' quistu' uláz queëli', gun ga la'ná bunách zian: "Xclenë' Dios." ¹²Lë na' runödzjli' le gaclen bóchi'ru', clégz güi' quequé' le ta'yadzjnë', san gun ga la'né' xclenë' Dios. ¹³Cati' gunli' cni, la'gu'ë Dios yöl-la' ba le gac bë' runli' ca rna didza' dxi'a queë' Cristo ca na' rnali' runli'. La'gu'ë Lë' yöl-la' ba ca', le nacli' dxi'i ladxi', runödzjli' quequé' lenca' quegac yezica' bunách.

¹⁴Lulidzë' Dios la'nabnë' Lë' gáclenë' lbi'ilii' le nadxi'icnë' lbi'ilii' ni'a qui le buza'tsca ladxë'ë queëli' Dios.

¹⁵Xclenë' Dios, bennë' queëru' tu le nactér lsaca'!

Yöl-la' uná bë' dë lu në'ë Pablo

10 Ta'ná bunách naca' nöjx ladxi' cati' zóalena' lbi'ilii', san cati' zoa' zi'tu' ga zoali' rsídxtsquida' lbi'ilii' ca ruzuja' lu guich. Le naquë' nöjx ladxi' len

dxi'i ladxi' Cristo, neda', Pablo, rátayua' lauli' ²cui gunli' ga gun bayúdx gsidxda' lbi'ilí' cati' gdxina' ga zoali'. Chzoa gsidxda' nup ni' ta'ná runtu' dxin ni lu yöl-la' bunáchz queëtu'. ³Le nacté nactu' bunách, san clég racz queëtu' runtu' xchinë' Dios. ⁴Yugu' le rneytu' lu gdil-l, cutu nacgac ca le ta'néy lu gdil-l bunách yödzlyú ni, san yugu' le rneytu' lu gdil-l napgac yöl-la' huac queë' Dios, le ruguntu' dxin rusnittu' le nalgac qui tu' xöhui'.

⁵Rusnittu' yugu' didza' cunácz tu'zxóni ládxi'gac bunách len yúgu'té le tun ga tun ba zxön cuinque' len le tun ga cutu lunbë'ë Dios. Runtu' ga gac la'ná bél'inë' yúgu'té le ta'zál' ládxi'quë', lë na' tun ga ta'dá'lbaguë'ë Dios, ati' runtu' ca' ga tunë' ca rnë' Cristo. ⁶Tód gunli' le gac bë' nac gdu ca runli' ca rna xtidzë'ë Cristo, soatu' sina' guntu' zxguia' yúgu'té nup ni' ta'dá'baga' xtidzë'ë.

⁷Ruyuli' le nalá' lahuiz. Chqui' ráquinë' náquinë' queë' Cristo nu bönni' dzaguë' lbi'ilí', ral-la' gáquibe'inë' ca' lë ni: Ca na' lë' náquinë' queë' Cristo, lëzca' cni netu' náquitu' queë' Cristo. ⁸Cutu ca' rutui'da' zal-la' gdöd bë'i ben ba zxön cuina' ca nac yöl-la' uná bë' budödë' lu na'tu' Xanru'. Lë na' dë lu na'tu' nac quië guntu' ga gacr gdu ca réjlë'li' Cristo, len clég quië usnittu' lbi'ilí'. ⁹Cutu rë'nda' gáquili' rë'nda' gun gádxida' lbi'ilí' ni'a qui le ruzuja' queëli' lu guich ni. ¹⁰Nacuá' ni' nup la'ná: "Yugu' le ruzujë' queëru' lu guich Pablo, rsidxnë' len rdínlenë' rë'u, san cati' zóalenë' rë'u runë' nöxj ladxi', len

didza' gul-l ru'ë." ¹¹Nu na' rui' cni didza' ral-la' gáquibe'i lë ni: Ca na' nactu' cati' bi ruzujtu' queëli' lu guich tsal ni zoatu' zi'tu' ga zoali', gactu' ca' lu le guntu' cati' ni' sóalentu' lbi'ilí'.

¹²Le nacté cutu nactu' rugu ladxi' quië gnatu' nactu' tuz ca nacgac nup ni' tun ba zxön cuingac. Bunách cunözi nacgac nup ni!. Lu le ta'zál'z ládxi'quë' tu'zóë' ca ral-la' lac bunách, len ta'bequi xbeynë' la' légaczë' tsca nac lë na' ta'zál'z ládxi'quë!. ¹³Netu' cutu gunr ba zxön cuintu' ca ral-la' guntu', san ca nacz dxin budödë' lu na'tu' Dios, ati' lu dxin ni, ral-la' guntu' lei ga ni' zoali' lbi'ilí'. ¹⁴Chqui' budödë' lu na'tu' Dios dxin guntu' ga zoali', cutu ca' gdöd bë'itu' ca bentu' cati' bdxintu' ga zoali', bentu' lban ga zoali' qui didza' dxi'a. ¹⁵Cutu run ba zxön cuintu' ca nac dxin nungac yezica' bunách, san ca nacz dxin na' budödë' Dios lu na'tu'. Runtu' löz gacr gdu ca réjlë'li' Cristo quië gac guntu' dxin ga zoali' le nacr lsaca', tsca nac le budödë' lu na'tu' Dios guntu'. ¹⁶Ni'r gac guntu' lban qui didza' dxi'a ga nacuá' yödz dzö' zi'tu'r ga zoali'. Cni gac, cutu gun bayúdx gun ba zxön cuintu' ni'a qui dxin nungac yezica' bunách, lë na' budödë' Dios lu na'gac.

¹⁷Nayúj lu guich la'y le rna:
Nu rë'ni bi gun zxön,
Le benczë' Xanru' ral-la' gun zxön.
¹⁸Nurujë' dxi'a bönni' cati' rnë'
Xanru' nurujë' dxi'a len clég cati' ru'ë cni didza' qui la' cuinze' bönni' na'!

Ca naquë' Pablo, len ca nacquë'
bönni' tun cuinque' gbaz queë' Cristo
11 Rë'nda' gua' glenli' neda'
tsal ni gu'a didza' lu yöl-la'

cunözi quia!. Gul-zá! ládxí'lí! quia!.
2Rui' ladxa'a lbi'ilí! ca na'! Dioscz rui' ladxé'ë lbi'ilí!, le nacli' ca nacbi' tubi' bi'i ngul ra'bandau!, nac gdu ládxí'bí!, buschinal'-bi' lahué! Cristo quië utság ná'lenbi' Léczé!. **3**Rádxida' gdxin queéli' nu si! ye'i lbi'ilí!, gun ga usanli' ca nadxi'ilí'-në! Cristo gdu ládxí'lí!, ca na' guc queénu Eva cati' lu yöl-la'sina' qui gxzi' ye'i lënu Satanás tu' xöhui!. **4**Cni rnia' le rui'ilí! latj gdu ládxí'lí! nu za' queéli!, run lban qui zxba queé! Jesús, le nadzá! ca nac zxba bentu' lban qui netu', ati' rzi' lu na'lí! tu bö! len tu didza' dxi'a nadza'gac ca nac Bö! La'y na' len didza' dxi'a na' gxzi' lu na'lí! lu na'tu' netu!. **5**Ráquida' cutu nacra' cuidi'z ca nacqué! bönni' ni' náctérqué! blau, ráquili' nacqué! gbaz queé! Cristo. **6**Nazz ca' naca' cuidi'z ca ru'a didza', san cutu naca' cuidi'z ca nac yöl-la' rejni'i napa!. Zian lzu, len zian ca bului'itu' lbi'ilí! ca nac yöl-la' rejni'i naptu!.

7Nazz ca' cutu nac dxi'a tu le bena', cutu bi buquizxja' lbi'ilí! cati' bena' lban ga zoali' qui didza' dxi'a. Ben cuina' ca'z, san bena' ga guclí' lbi'ilí! zxön. **8**Buguna' dxin le naqui quegac yezica' cö! bunách queé! Cristo, le gxzi'a dumí gulunödzjé! quia' lequé! quië guc bena' dxin ga zoali' lbi'ilí!. **9**Cati' gzóalena' lbi'ilí! len byadzj quia', cutu busaca' zi'a nituli' lbi'ilí!, san lë na' byadzj quia', gulunödzjé! quia' böchí'ru' guladxiné! quia', gularujé! luyú Macedonia. Gatga busaca' zi'a lbi'ilí!, ati' la' tuz ca guna!. **10**Ni'a qui le nac gdutë li queé! Cristo zoalen neda', cutu soa' dxiz, gun ba

zxön cuina' ca nac lë ni gdu luyú Acaya. **11**¿Naru' ráquitsali' rnia' cni le cunadxi'ida' lbi'ilí? Nözcznë! Dios nadxi'ida' lbi'ilí!.

12Gúntecza' ca runa' na'a, cui gata' latj quequé! lun ba zxön cuinqué! bönni' ni' ta'né! nacqué! gbaz queé! Cristo len ta'né! tuné! xchiné! Lë! ca runtu' netu!. **13**Cutu ca' nacqué! gbaz nasölé! Cristo. Ta'zí! yë'lë ca nac dxin tuné! len tun cuíngaczé! gbaz queé! Cristo. **14**Cutu ral-la' ubániru' ca tuné! bönni' na'. Lëzca' Satanászc, tu' xöhui', rulu' cuini ca gbaz la'y queé! Dios, rdë! lu yení!. **15**Qui lë ni na' cutu ral-la' ubániru' chqui' yugu' huen dxin qui tu' xöhui' na' tu'lui' cuinqué! ca nup tun xchini Nu na' nac tsahui!. Udx quequé! ca rajlöz le tuné!.

Yugu' le gzxaca' gdi'ë Pablo

16Leyúbl rëpa' lbi'ilí!: Nutu nu ral-la' gaqui nachixi icja!. San chqui' ráquili' nachixi icja', gul-güí' neda' latj gu'a didza' ca bönni' nachixi icjé!, gun ba zxön cuina' tu chi'ida!. **17**Didza' ni ru'a cutu nac le rna bë'ë Xanru', san ru'a didza' ca bönni' nachixi icjé!, run ba zxön cuina!. **18**Nacu'ë zian bönni' tun ba zxön cuinqué! ca nacgac le tuné! lu yöl-la' bunáchz quequé!. Qui lë ni na', neda' ca' gun ba zxön cuina!. **19**Le ráquili' racli' szxöni, gdu ládxí'lí! rui'ilí! latj lu'ë didza' bönni' nachixi icjqué!. **20**Rui'ilí! ca' latj nu gun lbi'ilí! bönni' nadá'ugac, o nu cua le dë queéli', o nu gna be'i lbi'ilí!, o nu ucá'n lbi'ilí! ca'z, o nu capa' rú'alí!. **21**Rutui'da' rnia' lë ni: Cutu bentu' cni queéli' le gdöd bë'i guctu' nöxj ladxi'!.

Chqui' zoa nu nac rugu ladxi' gun
ba zxön cuini, neda' ca' gaca' rugu
ladxi', gu'a didza' ca bönni' nachixi
icjé!.

- 22** ¿Naru' nacquë! bönni' hebreo?
Ca' naca' neda'.
¿Naru' nacquë! bönni' Israel? Ca'
naca' neda'.
¿Naru' nacquë! zxi'n xsoë!
Abraham? Ca' naca' neda'.

- 23** ¿Naru' nacquë! huen dxin queë!
Cristo? Ca' náctéra' neda'
zal-la' ru'a didza' ca bönni'
nachixi icjé! cati' rnia' cni.
Béntéra' dxin ca glunë! lequë!.
Gyu'a lidx guia zianr lzu ca
gulayu'ë lequë!.
Gulazé'itsqui neda' yu bunách
zianr lzu ca gac quequë!.
Gzoa banádx gatia' zianr lzu ca
gzoa quequë!.

- 24** Gayu' lzu gulaguinë! neda' guid
bönni' judío.
Tu tu lzu na' gulaguinë! neda'
chënnna uruá! lzu.

- 25** Tsonn lzu gulaguinë! neda'
gba'y.
Tu lzu gululadxé! neda' guiój.
Tsonn lzu gzoa' tu lë'i barco gac
ditj, bötj lu nis zxön.
Tu lzu gzoa' gdu tu yël len tu
dza lu nis qui nis zxön.

- 26** Zian lzu cati' ni' yu'a nöz,
gdöda' gap gzoa' banádx yugu'
lu yegu,
len gap gzoa' banádx lu na'quë'
gban,
len gap gzoa' banádx lu na'quë'
bönni' uládz quia',
len gap gzoa' banádx lu na'quë'
bönni' gza'a,
len gap gzoa' banádx lu yödz,
len gap gzoa' banádx lu latj ca'z,

len gap gzoa' banádx lu nis zxön,
len gap gzoa' banádx lu na'quë'
bönni' ta'zí' yë'ë, ta'né'
nacquë! böchi'ru' ta'yejle'ë
Cristo.

- 27** Dxin zxön bena' len budú
ladxa'a.

Zian lzu cutu guta' quia' latj
gasia'.

Gduna' len gbidxa!.

Zian lzu cutu guta' quia' bi
gahua', o ga utsë'i cuina', o
lari' gacua'.

28 Yetú ca!, yúgu'të dza ruúbi
rugui'ida' le rui'tsca ladxa'a yúgu'të
cö' bunách queë! Cristo. **29** Cati' nu
rcudi', neda' ca' rcuídida'. Cati' nu
run ga gchixi gnignë! tu böchi'ru',
rleyda' nu run cni. **30** Chqui' run
bayúdx gun ba zxön cuina', gun
ba zxön cuina' ca nac le nacgac
bë' rcuídida'. **31** Dios, Xuzë! Xanru'
Jesucristo, gactecz queë! yöl-la' ba.
Lë! nöyczñë! ru'a didza' gdutë li.

32 Cati' ni' gzoa' lu yödz Damasco,
bönni' ni' guta' lu në'ë uláz queë'
bönni' rna bë'ë, lë! Aretas, bucu'ë
bönni' gulabö' nisië! quië la'zöne'
neda' **33** san böchi'ru' ni' guludödë'
neda' tu ga ra'a yení qui yu'u, yu'a
tu bdö'a zxön, guluzötjé! neda' ni'l
lu zö'ö run chil'i yödz na'. Cni gac,
bulá! lu na'quë! bönni' ni' gulabö'
nisië! neda'.

Yugu' le bului'inë! Pablo Dios

12 Le nactë cutu ral-la' gun
ba zxön cuina'. Zal-la' cni
nac, na'a gu'a didza' ca nacgac
le bului'inë! neda' Xanru' len le
buzéjni'në! neda'. **2** Núnbë'a-në'
bönni' rejlé'ë Cristo, chgac chidá' iz
zoa nu bchë' lë! yehua' yubá. Cutu

nözda' chqui' gyijë' ni' lu gdu ca nayá' nabanë' o lu bö' nacczë'. Tuzë' Dios nöznë'. ³Nözda' gyazië' latj lach queë' Dios, nazí' lei paraíso. Cutu nözda' chqui' gyijë' ni' lu gdu ca nayá' nabanë' o cutu. Tuzë' Dios nöznë'. ⁴Tsal ni' zoë', byönnë' le tun ga nu rubani, yugu' le cudé latj nu güi' didza' qui. ⁵Bönni' ni huac guna'lë' zxön, san cutu gun ba zxön cuina'. Tuz gun ba zxön cuina' le rcuídi'da!. ⁶La'naru' guë'nda' gun ba zxön cuina', cutu gaca' cunözi, le gnia' le nac gdutë li. Na'a, cutu gun ba zxön cuina' le cutu rë'nda' nu gunr neda' ba la'n tsca le ble'i bena' neda', o tsca nac didza' byöni bë'a neda'.

⁷Ni'r, cui töd bë'i gun ba zxön cuina' le blé'ida' lë na' tun ga nu rubani, Dios buzöö' lu xpëla'a tu huë' rlatsca ca rla ga rnë' yötsi!. Huë' na' guc ca tu le bugún dxin tu' xöhui', busaca' zi' neda!. Cni guc quia' cui töd bë'i gun ba zxön cuina!. ⁸Tsomm lzu gúta'yua' lahuë' Xanru', gnabda'! Lë' ugüü' xhuë'a na!. ⁹Xanru' gudxë' neda': "Nactë quiu' le ruzá' ladxa'a quiu!. Uzí'tëru' xbez le ruzá' ladxa'a quiu' cati' rcuídi'nu!". Qui lë ni na', rudzíjtsquida' le rcuídi'da!. Le rac cni quia', ráclientër neda' yöl-la' huac queë' Cristo. ¹⁰Qui lë ni na', le nadxi'ida'-në' Cristo, rudzijda' cati' rcuídi'da!, len cati' nu rulídz neda' zi', len cati' bi ryadzj quia', len cati' nu rbia ladxi' neda', len cati' bi rac quia!. Catı' nacuídi'da!, náptërcza' yöl-la' huac queë' Lë'.

Pablo rui' ladxe'ë bunäch queë' Cristo nacuá' Corinto

¹¹Naca' cunözi le bë'a didza' ca nac le dxi'a bena' neda!. Lbi'iczli'

benli' bayúdx bena' cni. Lbi'ili' ral-la' gunli' neda' ba la'n, ati' zal-la' cutu bi naca' neda', cutu ca' nacra' cuidi' ca nacqueë' bönni' ni' nácgactëre'l blau, ta'né' nacqueë' gbaz queë' Cristo. ¹²Yugu' le bena' lu yöl-la' rböz zxön ladxi' quia' ga ni' zoali' nacgac bë' naca' gbaz queë' Cristo. Blé'ili' yugu' le bena', le nacgac bë' len le tun ga nu rubani, len yugu' yöl-la' huac zxön qui yehua' yubá. ¹³Tuz le cutu bena' ga zoali' le bena' ga nacuá' yezica' cö' bunäch queë' Cristo. Cutu busaca' zi'a lbi'ili' bi gunnli' le guil'j gahua!. Gul-nít lau neda' le cutu bena' cni queëli'.

¹⁴Chzoa guida' ga zoali' le bunn lzu. Cutu bi gnaba' gunnli' quia!. Rë'nda' gunn cuinczli' quia' len clëg bi dë queëli!. Yugu' bi'i huë'ndau', cutu run bayúdx lugágubi' xuz xna'cbi!. Xuz xna'cbi' na' ral-la' lugahuë' zxi'nquë!. ¹⁵Gdu ladxa'a utó'a yúgu'të le dë quia' len udöd cuina' ni'a queëli' quië gac bi uzi'li' xbey, zal-la' ráquida' cati' nadxi'irda' lbi'ili', zeaj rhuechi' yöl-la' nadxi'i queëli' neda'!

¹⁶Nóziczli' cutu busaca' zi'a lbi'ili'. Na'a, la'l'i' gnali' guca' sina', ati' len didza' cunácz buzi'a xbalı'. ¹⁷¿Naru' ráquitsali' gzxi' yé'ida' lbi'ili' cati' bsöla'a queëli' yugu' gbaz quia'?

¹⁸Gúta'yua' laubi' bi'i Tito guidbi' ga zoali', ati' bsöla'a-në' tsazxön len lëbi' böch'i'ru' na!. ¿Naru' ráquitsali' buzi'bi' xbalı' bi'i Tito? ¿Naru' cu bentu' la' tuz ca runtu' bi'i Tito len neda', lenca' la' tuz didza' bë'tu'?

¹⁹¿Naru' ráquitsali' rubij' cuintu' dxi'a lauli' lbi'ili'? Lahuë' Dios rui'tu' didza' uláz queë' Cristo, ati'

yúgu'të le runtu' nac quië gacr gdu yöl-la' rejlé' queëli' Cristo, böchi' lza'adau'. ²⁰Rádxida' cutu gacli' ca rë'nda' gacli' cati' guida' ga zoali', ati' neda' cutu gaca' ca ré'nili' lbi'ili' gaca!. Rádxida' rdil-li' didza' len ruzxé'ili' lza'li', len rleyli' lza'li', len rulídz ditjli' lza'li', len rnëli' qui lza'li', len runli' ba zxön len runli' rusbó. ²¹Cati' guida' ga zoali', chqui' cni rac queëli', rádxida' gunë' Dios ga utui'da' ca nac queëli', ati' gun bayúdx cödxa' ni'a quegac zian nup ni' glun dul-la' len cutu gulubí'i ládxí'gac ca nacgac le cunác dxí'a glunë', len yugu' le gulazé ládxí'quë' le cunác.

**Pablo ruzéjní'në' bunách Corinto
len rugapë' Dios lequeë'**

13 Le bunn lzu ni guida' ga zoali'. Nayúj lu guich la'y, rna: "Run bayúdx la'cuá' chop tsonn nup lun lna' lau chqui' nu bi uquí lzë'i." ²Chbuzéjní'da' nup glun dul-la' cati' ni' gzálena' lbi'ili' le buróp lzu, ati' na'a ruzéjní'da' lequeë' leyúbl lenca' yúgu'të nup tun dul-la', zal-la' ni zoal' zi'tu', rnia': Chqui' guida' ga zoali' leyúbl cutu gaca' nöqx ladxi' huadil-la' lequeë!. ³Rnabli' tu le gac bë' ru'a didza' uláz queë' Cristo. Lë na' guna' gac bë' ru'a cni didza'. Cutu ca' rcuídi'në' Cristo cati' bi runë' queëli', san lu yöl-la' huac zxön queë' runë' bi runë' queëli'. ⁴Le nactë gdë'ë lë'i yag cruz ca nu rcuidi', san zoë' nabanë' le zoalen Lë' yöl-la' huac queë' Dios. Netu' ca' rcuídi'tu' tsazxón len Lë' san le nactu' tuz len Lë' nabantu',

zoalen netu' yöl-la' huac queë' Dios bi guntu' ga ni' zoali'.

⁵Gul-yú cuinli' chqui' réjlé'li' Cristo o cutu. Gul-sí' bë' la' cuinzli'. ¿Naru' cu nòzili' zóalenë' lbi'ili' Jesucristo chqui' le nactë réjlé'li' Lë'? ⁶Runtu' löz nòziczli' le nactë netu' réjlé'tu' Cristo. ⁷Rulidztu'-në' Dios rnábitu'-në' gáclenë' lbi'ili', cui gua'li' dö', clég quië urujtu' dxí'a netu', san quië gunli' lbi'ili' le nac dxí'a zal-la' gáquili' rchixi rníguitu' netu!. ⁸Cutu ca' gac tá'baga'tu' le nac gdutë li san gacz guntu' le rajlóz le nac gdutë li. ⁹Qui lë ni na' ruzdžíjitu' cati' rcuídi'tu' ati' lbi'ili' rdip ládxí'li'. Rulídztecztu'-në' Dios, rnábitu'-në' gunë' ga gac gdu ca réjlé'li' Cristo. ¹⁰Qui lë ni na' ruzuja' queëli' lu guich lë ni tsal ni zoa' zi'tu' ga zoali'. Ni'r cati' guida' ga zoali' cutu gun bayúdx usaca' zi'a lbi'ili', uguna' dxin yöl-la' uná bë' nudödë' lu na'a Xanru', le nac quië utipa' ládxí'li' len clég quië usnitia' lbi'ili'.

¹¹Na'a, böchi' lza'adau', dip ládxí'li'. Gul-güí' ládxí'li' gac gdu ca réjlé'li' Cristo. Gul-güí' ládxí'li' ca' lë ni rëpa' lbi'ili'. Gul-gác tuz len lza'li' len gul-coz dxí'adau'. Rnabda'-në' Dios sóalenë' lbi'ili'. Lë' nadxi'inë' rë'u len runë' ga rbözru' dxí'adau'. ¹²Gul-gáp Dios lza'li', tuli' yetuli', unída'li' lza'li'. ¹³Yúgu'të böchi' lza'ru' ni tu'gapë' Dios lbi'ili'.

¹⁴Rnabda'-në' Dios gunë' ga gata' queëli' yúgu'teli' le ruzá' ladxé'ë queëru' Xanru' Jesucristo, len gdxi'inë' ca' lbi'ili', len gunë' ga gacli' tuz len Dios Bö' La'y. Ca' gac.

DIDZA' BSÖLË'Ë PABLO LUYÚ GALACIA

Pablo rugapë' Dios bunách queë'
Cristo nacu'ë luyú Galacia

1 Neda', Pablo, naca' gbaz queë' Cristo. Cutu gulasöla' neda' bunách. Jesucristocz bsölë'ë neda' ati' nunë' tsazxón Lë' Xuzru' Dios, Nu na' buspán Jesús lu yöl-la' gut. **2**Rugapa' Dios lbi'ili', nababli' yugu' cõ' bunách queë' Cristo luyú Galacia, ati' nunquë' neda' tsazxón böchi'rū' ni. **3**Rnabda'-në' Xuzru' Dios lenca' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi icj ládxidau'li'. **4**Jesucristocz budôd cuinë' lu yöl-la' gut ni'a qui dul-la' nabága'rū', buslé' rē'u lu le cunác rac dza ni zoaru' na'a. Benë' cni le nac le rē'ncznë' Xuzru' Dios. **5**Gactecz queë' Dios yöl-la' ba. Ca' gac.

Tuz nac didza' dxi'a queë' Jesucristo

6Rubántsquida' ca runli', rucá'nteli'-në' Dios. Lë' bulidzë' lbi'ili' quië gáquili' queë' ni'a qui le ruzá' ladxë'ë queëru' Jesucristo, san na'a ré'nili' si' lu na'li' tu didza' dxi'a nadzá'. **7**Le nactë cutu ca' zoa yetú didza' dxi'a san ru'a cni didza' le nacu'ë bönni' tu'tsé'ë lbi'ili' len të'nnë' lutsé'ë didza' dxi'a

queë' Cristo. **8**Chqui' zoa nu gun lna' lau qui tu didza' dxi'a le cutu nac tuz ca nac lë na' bentu' lna' lau qui lauli' lbi'ili', rnabda'-në' Dios gunë' zxguia' nu na' run cni. Ral-la' gunë' néda'cza' zxguia' chqui' cni guna', ati' chqui' gunë' cni tuë' gbaz la'y queë' Dios len zë'ë yehua' yubá, Dioscz gunë' lë' ca' zxguia'. **9**Chgnacza' cni zi'al, ati' na'a rnia' cni leyúbl: Chqui' zoa nu gun lna' lau qui tu didza' dxi'a le cutu nac tuz ca nac lë na' chgzxi' lu na'li', rnabda'-në' Dios gunë' zxguia' nu na'!

10¿Naru' ráquitsali' rë'nda' gunli' neda' ba la'n cati' ru'a cni didza'? Cutu ca!. Rë'nda' uruja' dxi'a lahuë' Dios. ¿Naru' ráquitsali' rë'nda' la'dzág ládxigac neda' bunách? La'naru' rë'nda' la'dzág ládxigac neda' bunách, cutu gaca' huen dxin queë' Cristo.

Ca guc, böaquë' Pablo
gbaz queë' Cristo

11Na'a, ral-la' gnózili' lë ni, böchi' lza'adau'. Didza' dxi'a na' runa' lban qui cutu blen lu icj ládxidau'gac bunách. **12**Clég bönni' budödë' lu na'a didza' dxi'a na', len clég bönni' busëdnë' neda' lei. Jesucristocz

buzéjni'në' neda' ca nac didza' dxi'a queë'. ¹³Chbyóniczli' ca na' bencza' neda' zí'atël cati' ni' nazí' lu na'a ca ta'yíj ládxi'queë' Dios bönni' judío. Nóziczli' ca bena', szxöni gdxia ladxa'a bunách queë' Dios ta'yejlë' Cristo, len gu'nda' usnitia' leygac. ¹⁴Ca nac le ta'yíj ládxi'queë' Dios bönni' judío, güctéra' neda' blau ca yelati'z cuguluhuötä' lza'a bönni' judío yu'uquë' iz ca yu'a neda', le gzxi'r lu na'a neda' ca lequé' le guludödë' lautu' ca glunczé' xuz xtau'tu!. ¹⁵Cni guca' neda', san le naqué' dxi'i ladxi' Dios, gröczé' neda' zí'atël ca gulja' len bulidzé' neda' quië guna' xchinë!. ¹⁶Ni'r, cati' gu'ncznë' Dios, benë' ga bénbë'a-në' Zxi'në' quië bsölë' neda' tsjena' lban qui didza' dxi'a ca nac queë' Lë' laugac bunách gza'a. Catı' benë' cni, cutu yajtilja' nu nac bunách nu usëdi neda', ¹⁷len cutu gyija' Jerusalén tsajyúa' nup ni' nacgac gbaz queë' Cristo zi'al ca neda', san gyija' luyú Arabia, ati' gdöd ni' böja' yödz Damasco.

¹⁸Cni guc, chgdöd tsonn iz cati' ni' gyija' Jerusalén, yajyúa'-në' Pedro, ati' bugá'nlena' lë' gdu ca chidá' gbidz. ¹⁹Tsal ni' zoa' cutu ca' blé'ida' yeturë' gbaz queë' Cristo. Tuzé' Jacobo, böchë'ë Xanru' blé'ida'-në'. ²⁰Didza' ni ruzuja' queëli' lu guich nac gdutë li. Nözcznë' Dios cutu ca' rzi' yë'a.

²¹Gdöd ni' gyija', gdöda' yugu' lu yödz luyú Siria len luyú Cilicia. ²²Yugu' dza ni' cutu núnbë'icnë' neda' böchi'ruru' náquicnë' queë' Cristo luyú Judea. ²³Gulanöznen' tuz lë na' gulaguixjö' quia' yezica' bunách, gulaná: "Bönni' na' gdxia

ladxë'ë rë'u zi'al, runë' lban na'a qui le réjlë'ruru', lë na' gu'nnë' usnitië." ²⁴Cni guc, gulagu'ë Dios yöl-la' ba ni'a qui le runa' neda'.

**Ta'zí' lu na'queë' Pablo
yezica'rë' gbaz queë' Cristo**

2 Catı' chgdöd chidá' iz, gyéajlenna' Bernabé, budxina' Jerusalén, ati' bchë'a-bi' bi'l Tito, dzagbi' neda'. ²Gyija' ni' le bului'inë' neda' Dios ral-la' tsija'. Catı' bdxina' ni' bél'lengaca'-në' didza' tsla'l bönni' ni' dë lu na'queë' dxin queë' Cristo, ati' gdíxjöi'da' lequé' ca nac lban runa' qui didza' dxi'a laugac bunách gza'a. Cni bena' le gu'nda' cutu ugá'n daduz dxin na' chbena', lenca' dxin ni runa' na'a. ³Zal-la' cunacbi' judío bi'l Tito, bi'l lza'a, cutu glunë' ga grugu lu xpéla'bi' lë na' nac bë' nu nac queë' Dios ca tunczé' bönni' judío. ⁴Le nactë gulacuá' ni' la'gac bunách, lu yöl-la' rguilj ladxi' quequé' ta'né' nacquë' böchi'ruru', ati' glë'nnë' lunë' ga grugu lu xpéla'bi' bi'l Tito lë na' nac bë'. Yugu' bönni' ni nunquë' tsazxón rë'u, len tu'yúlanzë' ca runru' quië láquibe'inë' ca nularu' lu na' le rna bë' zxba queë' Moisés le nacru' tuz len Jesucristo. Glë'nnë' lunë' ga huöacru' leyúbl ca bönni' nadá'ugac lu na' zxba na!. ⁵Nitú chi'z, cutu ca' bë'tu' lequé' latj. Cni bentu' quië gac gun chi'itu' le nac gdutë li qui didza' dxi'a quië gac uzi'lli' xbey didza' dxi'a na'.

⁶Yugu' bönni' ni' ráquiru' dë lu na'queë' dxin queë' Cristo cutu bi gulaná bél'inë' neda' le cub. Cutu bi rui' ladxa'a ca nacquë', le cutu rbequi xbeynë' rë'u Dios ca ta'bequi

xbey rë'u bunách. ⁷Cutu gulaná bé'inë' neda' le cub, le gláquibe'inë' nudödë' Dios lu na'a dxin queë', rjena' lban qui didza' dxi'a laugac bunách gza'a, la' tuz ca na' nudödë' Dios lu në'lë Pedro dxin queë', runë' lban qui didza' dxi'a laugac bunách judío. ⁸Len yöl-la' huac queë', Dios benë' neda' gbaz queë' quië usëdda' bunách gza'a, la' tuz ca benë' Pedro gbaz queë' quië usëdnë' bunách judío.

⁹Jacobo len Pedro len Juan, bönni' ni' ráquiru' dë lu na'quë' dxin queë' Cristo, gláquibe'inë' nudödë' Dios lu na'a dxin ni. Qui lë ni na' gulazi' lu na'quë' neda' len Bernabé, ati' bentu' tuz didza' tsjentu' xchinë' Dios laugac bunách gza'a neda' len Bernabé, ati' lequë' lunë' xchinë' Dios laugac bunách judío. ¹⁰Gláta'yüe' lautu' tuz tsajneytu' gáclentu' bunách yechi', ati' lë ni rui'tecz ladxa'a runa'!

Pablo rdil-lë' Pedro lu yödz Antioquía

¹¹Ni'r cati' bdxinë' Pedro Antioquía, gdil-la' lë', le bchíxinë' ca benë'. ¹²Cni guc, le gdágulenë' zi'al tsazxón bunách gza'a ni', benë' cni cati' guladxinrë' la'quë' bönni' da'quë' Jacobo. Ni'r gzu lahuë' rubiguë'ë, len cutur gdágulenë' tsazxón bunách gza'a na' le gódxinë' bi lunë' bönni' na' nazí' lu na'quë' tunë' ga grugu lu xpéla'quë' bönni' gza'a ca rna bë' zxba queë' Moisés. ¹³Ni'r yela'quë' bönni' judío ni' ta'yejlë'ë Cristo glunë' tsazxón Pedro ca runë' lu yöl-la' radxi queë', ati' cni guc ga bdxintë glunë' ga gódxinë' ca' Bernabé ati' lë' benë'

tsazxón lequë'. ¹⁴Ni'r cati' blé'ida' cutu tunë' ca rna le nac gdutë li le rusëdi rë'u didza' dxi'a, gudxa'-në' Pedro lauquë' yúgu'të bönni' queë' Cristo nacu'ë ni', gnia': "Li' nacu' bönni' judío, san runu' li' ca tun bunách gza'a len clëg ca tunë' bönni' judío. ¿Bizz quië rë'nnu' gunu' ga lun bunách gza'a ca tunë' bönni' judío?"

Nulagac bunách judío le ta'yejlë' Cristo ca nulagac ca' bunách gza'a

¹⁵Gudxa'-në' ca' Pedro: "Rë'u ni nacru' bönni' judío le nacquë' judío xuz xna'ru', len clëg nacru' bunách gza'a, cunúnbë'gac Dios. ¹⁶Nóziczu' nutu nu huöac tsahui' lahuë' Dios le run nu na' ca rna bë' zxba queë' Moisés. Tuz huöac tsahui' nu na' rejlé' Jesucristo. Lëzca' cni rë'u réjlë'ru' Jesucristo quië huöacru' tsahui' lahuë' Dios, len clëg le runru' ca rna bë' zxba queë' Moisés. Nutu nu huöac tsahui' lahuë' Dios le runë' ca rna bë' zxba queë' Moisés."

¹⁷Na'a, ráquiru' nuhuöacru' tsahui' le réjlë'ru' Cristo, san chqui' nac bë' nacru' bönni' dul-la' ca nacgac bunách gza'a, ñnaru' gnátsaru' runë' Cristo ga runru' dul-la? Cutu ca'!

¹⁸Chqui' rui' ladxa'a uchisa' zxba le chbuquindja', lë ni nac bë' rguitsja' zxba queë' Dios. ¹⁹Le cutu guc guna' ca rna bë' zxba queë' Moisés, chnac quia' tsca chnatia'. Le nac cni, nulá' na'a lu na' zxba na' quië soa' gbana' len guna' ca rë'nne'ë Dios.

²⁰Nac quia' ca chgútlena' tsazxón Cristo lë'i yag cruz ga na' gutië' Lë'. Qui lë ni na' clëg neda' ni zoa' nabana', san zoë' nabanë' Cristo lu icj ládzi'dau'hua!. Tsca nac, zoa'

nabana' na'a, nac le réjlë'a Zxi'në! Dios, Bönni' na' bdx'i'inë! neda' len budôd cuinë! lu yöl-la' gut uláz quia' neda!. ²¹Cutu rë'nda' uzóa' tsla'l le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios. La'naru' huac huöaqué! tsahui' lahuë! Dios bönni', le runë! le rna bë' zxba queë! Moisés, ni'r daduz gutië! Cristo.

**Le rna bë' zxba queë! Moisés,
len le réjlë'ru' Cristo**

3 Lbi'ili', bönni' cunözi. Lbi'ili', bönni' Galacia. ¿Nuzxa caz bentsa queëli' yöl-la' udzá' quië cutur gunli' ca rna le nac gdutë li? Gazxj ga rë' bului'itu' Ibi'ili' le rata' queëru' le gutië! Jesucristo lë'i yag cruz. ²Gul-quixjöi' neda' lë ni. ¿Naru' dusóalenë! Ibi'ili' Dios Bö' La'y le benli' ca rna bë' zxba queë! Moisés o le gyéjlë'li' didza' dxi'a byónili? ³¿Nacxz guc nacli' cunözi cni? Gzu lauli' nacli' queë! Dios le zóalenë! Ibi'ili' Dios Bö' La'y. ¿Naru' ráquitsali' udx gunli' ga gáquili' queë! Dios racz queëli'? ⁴¿Naru' daduz guc queëli' yúgu'të lë na' gxaca! gdi'li'? Cutu ca' gac cni. ⁵Cati' Dios rsölë'ë queëli' Dios Bö' La'y len runnë! Ibi'ili' latj gunli' yugul' yöl-la' huac qui yehua' yubá, ¿i runë! cni le runli' ca rna bë' zxba queë! Moisés o le réjlë'li' didza' dxi'a na' byónili'?

⁶Lu guich la'y rna: "Gyejlë'ë Dios Abraham, ati' Dios gnë' naquë! tsahui' le gyejlë'ë Lë!." ⁷Qui lë ni na' ral-la' gnözili', nacgac gdu zxi'n xsöe! Abraham nup na' ta'yejlë' Dios. ⁸Nayúj lu guich la'y, rui' didza' zí'atël ca gunë! Dios, gnë' nacquë! tsahui' bönni' gza'a la'yejlë'ë Lë!. Qui lë ni na' Dios

gdíxjöi'në! Abraham zí'atël ca nac didza' dxi'a, gnë!: "Lu në'ë Zxi'n Xsu' guna' ga gac dxi'a quegac bunách gdutë yödzlyú." ⁹Cni nac, gyejlë'ë Dios Abraham, ati' Dios benë' ga gac dxi'a queë!. Lézca' cni na'a, runë! Dios ga rac dxi'a quegac yúgu'të nup ta'yejlë! Lë!.

¹⁰Nabága'quë! zxguia! bönni' na' tu'zxöni ládxiquë! luhuöaqué! tsahui' le tunë! ca rna bë' zxba queë! Moisés. Cni nac, le nayúj lu guich la'y, rna: "Nabága'quë! zxguia! yúgu'të bönni' cutu tunë! gdutë le rna bë' zxba na!." ¹¹Na'a, nac bë' nutu nu huöac tsahui' lahuë! Dios le run nu na' le rna bë' zxba na!, le nayúj lu guich la'y, rna: "Soa gban le rejlé! Lë! nu na' nuhuöác tsahui' lahuë! Dios." ¹²Ca na' nuhuöác tsahui' lahuë! Dios nu rejlé! Cristo nadzá! ca nac qui bönni' ruzxöni ladxë'ë nuhuöaqué! tsahui' le runë! ca gna bë'ë Moisés. Nayúj lu guich la'y, rna: "Soa gban nu run gdutë le rna bë' zxba na!."

¹³Cristo buslé! rë'u lu na' le rchugu queëru' le nayúj lu zxba na!, le bë'ë latj nu bchugu queë! uláz queëru'. Cni nac, le nayúj lu guich la'y, rna: "Narugu quegac yúgu'të nup da'gac lë'i yag." ¹⁴Cni guc queë! Cristo quië gac gunë! Dios ca na' gzx'i lu në'ë queë! Abraham, gnë' gunë' ga gac dxi'a quegac bunách gza'a lu në'ë Jesucristo quië gac gunë' ga dusóalenë! rë'u Dios Bö' La'y chqui' huayéjlë'ru' Lë!, ca na' gzx'i lu në'ë Dios gunë'!

**Zxba queë! Moisés len le
gzxi' lu në'ë Dios gunë'**

¹⁵Na'a, böchi' lza'adau', rëpa' Ibi'ili' tu le run lsaqui', tu le rac

queëru', rnia': Cati' chglunë' tuz xtídza'quë' chopë' bönni' len chglunë' tsutsu didza' na', nutu nu gac utsá' didza' na', len cutu gac nu gzan didza' na'. ¹⁶Dios gzxi' lu në'ë bi gunë' queë' Abraham len qui zxi'n xsoë'. Ga nayúj lu guich lë ni, cutu rna: "Quegac zxi'n xsoë!", le rui' didza' quegac bunách zian, san rna: "Qui zxi'n xsu!" Lë ni rui' didza' queë' tuzë' bönni', Lë' Cristo. ¹⁷Lë ni rë'nda' gnia': Dios benë' tuz didza' len Abraham len gzxi' lu në'ë gunë' ca rna didza' bë'ë. Na'a, le nayúj lu zxba queë' Dios, le benë' Dios tap gayuá' yu chi uruá' iz gdöd ni' cati' gudxë' cni Abraham, cutu gac ugúa lë na' gzxi' lu në'ë Dios gunë', len cutu gac usúl lei. ¹⁸Na'a, chqui' ral-la' gunru' ca rna bë' zxba na' quië si'rul' le gzxi' lu në'ë Dios gunzë', cutur nac tu le gzxi' lu në'ë gunzë'. Dios runzë' cni le gzxi' lu në'ë gunë' cni queë' Abraham.

¹⁹Chqui' cni nac, ɬbizx quië gna bë'inë' bunách Dios le nayujac lu zxba queë'? Dios gna bë'inë' cni bunách quië gac bë' zxguia' nabága'gac, san guc cni tuz ga bdxintë dza na' bla' lahuë' zxi'n xsoë' Abraham na', Nu na' gzxi' lu në'ë Dios gunë' qui lë na'. Le nayujac lu zxba queë' Dios, bsölë'ë Lë' yödzlyú ni lu na'quë' gbaz la'y queë', ati' Moisés budödë' didza' ca nacgac zxba na!. ²⁰Cati' tuzë' bönni' bi rzi' lu në'ë gunë' cutu naquín nu udöd didza', ati' Dios, tuzë' naquë'.

Bizx quië gna bë'inë' bunách
Dios le nayujac lu zxba queë'

²¹Na'a, le nayujac lu zxba queë' Dios, ɬnaru' ta'dá'baga' lë

na' gzxi' lu në'ë Dios gunë'? Cutu ca!. La'naru' gna bë'inë' rë'u Dios le gac gun ga soaru' gbanru' tsaz, ni'r huac huöacru' tsahui' lahuë' Dios chqui' gunru' ca rna bë' zxba na!. ²²San tsca nac lë na' nayúj lu guich la'y, rna nabága'ru' dul-la' yúgu'tëru!. Cni nac quië gac si'rul' lë na' gzxi' lu në'ë Dios gata' queëru' cati' tséjlë'ru' Jesucristo.

²³Zí'atël ga bdxin dza gac tséjlë'ru' Cristo, gna be'i rë'u le rna bë' zxba na', ca na' zoa le rna be'i bönni' yu'ë lidx guia. Cni guc ga bdxintë dza guc bë' gac huöacru' tsahui' chqui' huayéjlë'ru' Lë!. ²⁴Cni nac, gna be'i rë'u le rna bë' zxba queë' Dios ati' lei guc queëru' ca tu nu rusëdi rë'u ga bdxintë dza bla' lahuë' Jesucristo, quië gac huöacru' tsahui' lahuë' Dios chqui' huayéjlë'ru' Lë!. ²⁵Na'a, le chbdxin dza gac huöacru' tsahui' chqui' huayéjlë'ru' Cristo, cutur rna be'i rë'u lë na' busëdi rë'u.

²⁶Yúgu'tëli' nacli' zxi'nczë' Dios le réjlë'lì' Jesucristo, len chnacli' tuz len Lë!. ²⁷Yúgu'të nup nadilgac nis quië luhuöác tuz len Jesucristo, nuhuöacgac ca nacczë' Lë!. ²⁸Cultur narujac chopl bönni' judío len bönni' gza'a, len cutur narujac chopl bönni' nada'u len bönni' cunada'u, len cutur narujac chopl bönni' len ngul. Cati' böaclí' tuz len Jesucristo, yúgu'tëli' böaclí' ca' tuz len lza'lì' tuli' len yetuli!. ²⁹Na'a, chqui' náquili' queë' Cristo, nacli' ca' zxi'n xsoë' Abraham, len nazi'lì' lë na' gzxi' lu në'ë Dios gunnë' queë' Abraham.

4 Lë ni le rë'nda' gnia': Tsal ni rbözbi' tubi' bi'i bönni'dau'

dza ulu'ë xuzbi' si'bi' bi ral-la'
gunnë' queëbi' xuzbi', ni' nacbi'
bi'idau' len cutu nácterbí' blau ca
tu bönni' nada'u, zal-la' le nactë
gaqui queëbi' yúgu'të. ²Tsal ni
nacbi' bi'idau', nacuá' nup ta'ná be'i
lëbi' len tu'gún dxin le gaqui queëbi'
ga gdxintë dza chnunë' queëbi'
xuzbi'. ³Lézca' cni rac queëru'. Tsal
ni' gucru' ca bi'idau', gna be'i ré'u
zxba ca rac yödzlyú ni. ⁴Ni'r cati'
bza'a dza, Dios bsölë'ë ni Zxi'nczë'.
Guquë' zxi'nnu tunu ngul ca nacru'
ré'u, ati' gna be'i Lë' le rna bë' zxba
quequë' bönni' judío. ⁵Cni guc
quéë' quië guc buslé' nup na' rna
be'i lequë' le rna bë' zxba na', quië
huöacru' zxi'në' Dios.

⁶Quië gac bë' chnacli' zxi'nczë',
Dios buchizië' icj ládx'i'dau'li' Dios
Bö' La'y, ati' Léczë' rulidzë' Dios
uláz queëli', rnë': "Dad." ⁷Cni nac,
chnacli' zxi'në' Dios, len cutur nacli'
ca bönni' nadá'ugac. Na'a, le nacli'
zxi'nczë', Dioscz nazí' lu në'ë gaqui
quéëli' le naqui queë' le nacli' tuz
len Cristo.

Pablo rui' ladxe'ë bönni' Galacia ta'yejlë'ë Cristo

⁸Cati' ni' cunúnbe'il'i-në' Dios,
gucli' ca bönni' nadá'ugac, benli'
dxin quegac bdau' guiöj bdau'
yag. Cutu ca' nacgac Dios bdau'
na'. ⁹Na'a, le núnbe'il'i-në' Dios, o
huac gnaru': Le nunbë'ë lbi'ili'
Dios, ¿bizx quië ré'nili' ubi'ili' lu
na' zxba na' nutu nu uzí' xbey?
¿Naru' ré'nitsali' gacli' leyíbl bönni'
nadá'ugac, gunli' dxin qui le rna
bë' zxba na'? ¹⁰Runli' zxön tu tu
dza, len tu tu beo', len tu tu le
rac, len tu tu iz. ¹¹Rádxida' bi gac

queëli'. ¿Naru' nuhuöác daduz dxin
bena' quië gúnbë'li' le nac gdutë li?
¹²Rátayua' lauli', böchi' Iza'adau',
gacli' ca naca' neda', nulá' lu na' le
gna bë'ë Moisés. Cni ral-la' gunli' le
böaca' neda' ca gucli' lbi'ili'. Cutu bi
benli' quia' neda' le cunác dxil'a.

¹³Chnózicqli' bizx quië na' gzu
lahua' runa' lban lauli' qui didza'
dxil'a. Bena' lban ni' le güí'tsquida'.
¹⁴Cutu buca'nli' neda' ca'z, len cutu
buzaoli' neda' tsla'l zal-la' bgútili' ni'a
qui guidzhuë' quia' na!. Benli' neda'
ba la'n, tuz ca gunli'-në' ba la'n gbaz
la'y queë' Dios, o ca gunli'-në' ba la'n
Jesucristocz. ¹⁵Budzíjitsquili' dza ni'.
¿Bizxa caz guc queëli' le cutur rac cni
queëli'? Lë ni gac gnia' ca guc queëli':
"La'nu' guc le sáqui'li' gunli', huabijli'
yöj lauczli', gunnli' quia!." ¹⁶Na'a, ¿ba
ráquili' nuhuöaca' nu curle'i lbi'ili'
dxil'a le gudxa' lbi'ili' catëz nac?

¹⁷Tui' ládx'i'quë' lbi'ili' bönni' ni'
tu'tsé'ë lbi'ili', san clég quië gac dxil'a
queëli'. Té'nnë' lunë' ga ubíj ládx'i'li'
netu' ati' güi' ládx'i'li' lequë'. ¹⁸Na'a,
nac dxil'a zoa nu rui' ladxi' lbi'ili', san
tuz chqui' nac quië gac dxil'a queëli'.
Cni rui'tecz ladxa'a lbi'ili', len clégz
cati' ni' zóalena' lbi'ili'. ¹⁹Lbi'ili',
zxi'na'dau'. Ca na' rac queënu ngul
chzoa soabi' bi'idau' queënu, rzaca'
rgui'nu, rzaca' rgui'a neda' leyíbl
ni'a queëli' ga gdxinxr dza gacli' gdu
ca naquë' Cristo. ²⁰La'nu' sóalena'
lbi'ili' na'a quië gac güí'lena' lbi'ili'
didza' nadzá!, le ruúbi rugui'da' ni'a
queëli'.

Le run Isaqui' le guc quecnu Agar len Sara

²¹Na'a, nul-li' ré'nili' udód
cuinli' lu na' zxba queëli' Moisés,

gul-na'tsca' didza' ni gu'a. ¿Naru' gatga buzé nagli' le rna bë' zxba na'? ²²Lu zxba na' rna cni: "Gulacua'bí' chopbi' bi'i bönni'dau' queë' Abraham. Tubi' gucbi' zxi'nnu ngul nadá'unu, ati' yetubi' gucbi' zxi'nnu ngul cunadá'unu. ²³Zxi'nnu ngul nadá'unu na' guljbi' lu ni'a lu na' bunách tsca taljbi' yúgu'tébi' bi'idau', san zxi'nnu ngul cunadá'unu na' guljbi' le gzxi' lu në'ë Dios gunë' ga galjbi'!" ²⁴Lë ni nac tu le run lsaqui'. Ca guc quecnu chopnu ngul ni ruluí' ca nac chop didza' dzag bénlenë' bunách Dios. Tu didza' dzag na' nac le benë' Dios lu gui'a Sinaí, le ruluí' lë na' guc queënu Agar. Bönni' na' rna be'i lequë' didza' dzag ni, nacquë' ca zxi'nnu Agar len nacquë' ca bönni' nadá'ugac lu na' didza' dzag na!. ²⁵Le gucnu Agar na' ruluí' ca' ca nac gui'a Sinaí zoa luyú Arabia, len ruluí' ca' ca nac yödz Jerusalén na'a dza, le nac ca tu bönni' nada'u tsazxón len nup nacuá' lu yödz na!. ²⁶San nadzán Jerusalén na' zoa yehua' yubá, ati' rë'u ni nacru' bunách uládz qui yödz ni!. ²⁷Nayúj lu guich la'y le rna:
 Budziji, ngul huödx, cunacuá'
 zxi'nu'.
 Lu yöl-la' rudziji quiu' grödxya'a,
 Zal-la' gatga guc quiu' le rzaca'
 rgui'nu ngul
 Chzoa soabi' bi'idau' queënu.
 Budziji. Zal-la' nubíj ládx'i'gac li'
 bunách,
 Dios gunë' ga la'yantér zxi'nu'
 Ca bi'i queënu ngul zóalennu
 bönni' queënu.
²⁸Böchi' lza'adau', rë'u ni nacru' ca gucbi' Isaac, zxi'në' Abraham.

Nacru' ca zxi'n xsoë' Abraham, gzxi' lu në'ë Dios la'cua'bí' queë!. ²⁹Dza ni', bi'i na' guljbi' ca taljbi' yúgu'tébi' bi'idau', gdxia ládx'i'bi' bi'i na' guljbi' ni'a qui yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y. Lézca' cni rac queëru' na'a, ta'bía ládx'i'gac rë'u bunách yödzlyú ni. ³⁰Na'a, ¿bizxa caz rna le nayúj lu guich la'y? Cni rna: "Gru'n-nu ni'l ngul nadá'unu na' tsazxón len zxi'nnu, le cutu gac si'bí' zxi'nnu ngul na' tsazxón len zxi'nnu ngul cunadá'unu le gzxi' lu në'ë Dios gaqui queëbi' zxi'nnu ngul cunadá'unu na'." ³¹Cni nac, böchi' lza'adau'. Cutu nacru' ca nacbi' zxi'nnu ngul nadá'unu na'. Rë'u nacru' ca zxi'nnu ngul cunadá'unu.

Gul-gún chi'i cuinli', uga'nli' lu yöl-la' nadzán

5 Chnadzanru' le busanë'
 rë'u Cristo. Gul-zóá tsutsu chqui'nu', uga'nli' lu yöl-la' nadzán na!. Cutu gzoa cuinli' leyúbl lu na' zxba queë' Moisés, cui gacli' ca bönni' nadá'ugac.

²Gul-zé nagli' didza' ru'a. Neda', Pablo, rëpa' lbi'ili' chqui' güi'li' latj nu gchugu lu xpéla'li' ca rna bë' zxba na', cutu ca' uzi'li' xbey le benë' Cristo. ³Leyúbl rë'nda' gyëpa' nút'i'tëz bönni' ru'ë latj nu gchugu lu xpélë'ë cni, run bayúdx gunë' gdutë le rna bë' zxba queë' Moisés. ⁴Nul-li' ráquili' huöaclí' tsahui' lahuë' Dios le runli' ca rna bë' zxba na', chnulá'lenli'-në' Cristo. Chbusanli' le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios. ⁵Rë'u ni ruzxöni ládx'i'ru' huöacru' tsahui' lahuë' Dios ni'a qui yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y le réjlë'ru' Cristo. ⁶Chqui'

nacru' tuz len Jesucristo, cutu bi zaca' chqui' narugu lu xpéla'ru' ca rna bë' zxba na' o chqui' cunarugu cni lu xpéla'ru'. Le nactér lsaca' nac tséjlé'ru' Cristo, le gun ga gdxi'iru' lza'ru'.

⁷Dxí'adau' guc ca gzu lauli' runli' dza ni'. ¿Nuzxa caz ben ga buca'nli' le nac gduté li? ⁸Cutu benë' ga benli' cni Dios, Nu rulídz lbi'ili'. ⁹Cutu gal ládxil'i' lë ni rna: "Latil'z xnë'i yöt xtil run ga ruhuázx gduté cua nazí' xnë'i na!." ¹⁰Le nacru' tuz len Xanru', runa' löz ca nac queëli', sa' ládxil'i' tuz ca rza' ladxa'a neda', ati' Dios gunë' zxguia' bönni' ni' rutsé'ë lbi'ili', nútlitëz nu naquë' bönni' na'.

¹¹Na'a, ca nac quia' neda', böchi' lza'adau', nacuá' nup ta'ná rusëdda' bunách ral-la' grugu lu xpéla'quë' bönni' ca rna bë' zxba queë' Moisés. Chqui' runa' cni, ¿bizx quië ta'bía ládxil'quë' neda' bönni' judío? La'naru' rusëdda' cni, nutu nu ley neda' le runa' lban ca gutië' Cristo lë'i yag cruz. ¹²Ca nac qui nup ni' tu'tsá' lbi'ili', të'ni grugu lu xpéla'li' lë na', la'naru' la'chugu tsaz cuingac.

¹³Ca nac queëli', böchi' lza'adau', Dios bulidzë' lbi'ili' quië gacli' bunách nadzangac. Cutu ugunli' dxin yöl-la' nadzán na' quië gunli' ca rzëz ládxil'i', san quië gunli' dxin qui lza'li' tuli' yetuli', le nadxi'ili' lza'li'. ¹⁴Yúgu'të le rna bë' zxba queë' Dios run nu na' run ca rna bë' zxba na' rna: "Ral-la' gdxi'inu' lza'u ca nadxi'i cuinu'!" ¹⁵Na'a, chqui' rzi' quídza'li' lza'li' tuli' yetuli', runli' ca tunba' böa' guixi' snia', táguya'aba'

len tagu lza'cba', gul-yú qui nadxi usnitli' lza'li' tuli' yetuli'.

Le runru' racz queëru' len le runru' len yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y

¹⁶Lë ni rëpa' lbi'ili': Gul-güü' latj gna bé'inë' lbi'ili' Dios Bö' La'y, ati' ni'r cutur gunli' ca rzëz ládxil'i' lu yöl-la' bunáchz queëli'. ¹⁷Yugu' le rzëz ládxil'ru' gunru' lu yöl-la' bunáchz queëru' cutu rajlözgac le rë'nnë' gunru' Dios Bö' La'y, ati' lë na' rë'nnë' Dios Bö' La'y cutu rajlöz yugu' le ré'niru' gunru' lu yöl-la' bunáchz queëru'. Chop ni, cutu rajlözgac, len qui lë ni na' cutu gac gunli' ca ré'niczli'. ¹⁸Na'a, chqui' rui'li' latj gna bé'inë' lbi'ili' Dios Bö' La'y, cutur gna be'i lbi'ili' le rna bë' zxba queë' Moisés.

¹⁹Nacgac bë' le tun bunách, nup tun ca rë'ni yöl-la' bunáchz quegac:

Ta'guitsjë' zxba qui yöl-la'
nutság na'.

Tunë' le cunác.

Tunë' le nacgac xöhui' len le cunacgac tsahui'.

²⁰Ta'yíj ládxil'quë' bdau' guioj
bdau' yag.

Tunë' yöl-la' udzá'.

Cutu ta'lé'inë' lza'quë' dxi'a.

Ta'díl-lenë' lza'quë'.

Tu'zxé'inë' lza'quë'.

Ta'leynë'.

Tu'huídi'në'.

Ta'rujë' chopl.

Tu'bije' tsla'll nup da'gac lequë'.

²¹Ta'zé' ládxil'quë' le dë qui
lza'quë'.

Tu'döcdë' bunách.

Ta'zúdxinë' len tágulë'ë.

Ta'död bë'inë' ca tunë'.

Le zian le cni tunë!. Neda' ruzeyda'
lbi'ilí' bach na'a cui gunli' cni ca
na' buzeyda' lbi'ilí' bach zi'al, rnia':
Nup tun cni cutu ca' la'del-li' la'yáz
ga na' rna bë'ë Dios.

²²Na'a, nac bë' runë! dxin lu icj
ládx'i'dau'ru' Dios Bö' La'y le runru'
cni:

Nadxí'iru' lza'ru'.

Rudziji ládxí'ru'.

Zoa dxi icj ládxí'dau'ru'.

Rbözru' zxön ladxi'.

Rui' ládxí'ru' lza'ru'.

Nacru' dxi'i ladxi'.

Runru' ca rnaru'.

²³Nacru' nöxj ladxi'.

Rna be'i cuinru'.

Cutu ca' gna bél'inë! rë'u Moisés
cui gunru' yugu' le cni. ²⁴Bönni'
náquicnë! queë! Cristo cutur tunë!
ca té'ncznë!, len cutu tunë! le
ta'zéz ládxí'quë! lu yöl-la' bunáchz
quequé!. ²⁵Dios Bö' La'y nabániru'.
Léczë! ral-la' gna bél'inë! rë'u ca nac
yúgu'të le runru'.

²⁶Cutu ral-la' gun ba zxön cuinru',
len cutu utsa'ru' lza'ru' turu'
yeturu', len cutu uzxé'iru' lza'ru'
turu' yeturu'.

Ral-la' gácurenru' lza'ru'

6 Na'a, böchí' lza'adau', chqui'
glé'ilí' runë! dul-la' böchí'
lza'li', ni'r nul-li' zóalenë! lbi'ilí'
Dios Bö' La'y, ral-la' gunli' ga ubí'i
ladxë'ë bönni' na', san run bayúdx
gunli' cni lu yöl-la' nöxj ladxi'
queëli' len uyú cuinli' qui nadxi
cu'u lbi'ilí' nöz dul-la' tu' xöhui'.
²Gul-gaclen lza'li' tuli' yetuli' tsca
nac yua' nabágä'li'. Chqui' gunli'
cni, gunli' ca rna le gna bél'inë! rë'u
Cristo.

³Chqui' zoa nu bönni' ráquinë'
chnadél-li'në! yöl-la' zxön, san cutu
bi nadél-li'në!, bönni' ni rzi' yé'inë'
la' cuinzë!. ⁴Tu tuë! bönni' ral-la'
cuequi xbeynë! le runë!. Ni'r chqui'
urujé! dxi'a, huac gun ba zxön
cuinë! ca nac le chnunë! len cutu
gun bayúdx uyúë! ca nungac yezica'
bunách chqui' benë! le nacr dxi'a o
cutu. ⁵Tu tuë! bönni' ral-la' gu'ë le
nuspaguë! lë! Dios.

⁶Chqui' zoa nu rusëdi lbi'ilí' ca
nac didza' dxi'a, ral-la' unödzjli'
qui nu na' rusëdi lbi'ilí' lati' le dë
queëli'.

⁷Cutu si' ye'i cuinli', le cutu gac si'
yé'ilí'-në! Dios. Lapli' tsca le razli'.

⁸Chqui' le razli' nacgac le runli'
ca rzéz ládxí'li' lu yöl-la' bunáchz
queëli', le lapli' gac yöl-la' gut.
Chqui' le razli' nacgac le runli' ca
rdzag ladxë'ë Dios Bö' La'y, lapli' le
gunnë! queëli' Dios Bö' La'y, le nac
yöl-la' na'bán gdu. ⁹Cni nac, cutu
ral-la' gsanru' gunru' le nac dxi'a,
ati' chqui' cutu gcuidi' ládxí'ru',
huadxín dza lapru'. ¹⁰Qui lë ni na',
bátti' tëz gata' queëru' latj, ral-la'
gunru' le nac dxi'a quegac yúgu'të
bunách, len le nac blau, ral-la'
gunru' cni quegac böchí' lza'ru'
ta'yejlë'ë Cristo.

Le buzujë! lu guich Pablo ga ruúdx

¹¹Gul-yú cati' zxön didza' ni
ruzuja' queëli' lu guich na' cuina'.

¹²Nup ni' té'ni lun ga grugu lu
xpélalí' ca rna bë' zxba queë'
Moisés, tunë! cni quië lurujé!
dxi'a laugac bunách len cui la'bía
ládxí'gac lequë! bunách le tunë!
lban ca gutië! Cristo lë'i yan
cruz. ¹³Na'a, bönni' ni' narugu lu

xpéla'quë! ca rna bë! zxba queë!
 Moisés, cutu tunë! gdutë ca rna le
 nayúj lu zxba na!. Të'hnnë! lunë! ga
 grugu lu xpéla'li' quië gac lunz ba
 zxön cuinqué! le la'dél-li'në! la'ná
 bé'inë! lbi'ili!. ¹⁴Ca nac quia' neda',
 guna' zxön tuz le benë! Xanru'
 Jesucristo cati' gutië! lë'i yag cruz.
 Ni'a qui le benë! Cristo lë'i yag
 cruz, le dë yödzlyú ni nac quia'
 ca tu le chnat, cutu rui' ladxa'a
 lei, ati' neda' naca' quegac bunách
 yödzlyú ni ca bönni' nat, cutu tui'
 ládxi'quë! neda!. ¹⁵Chqui' nacru'
 tuz len Jesucristo, cutu bi zaca'
 chqui' narugu lu xpéla'ru' ca rna

bë! zxba na! o chqui' cunarugu
 cni lu xpéla'ru'. Le nactér lsaca'
 nac gacru' bunách cub lu icj
 ládxi'dau'ru!. ¹⁶Yúgu'të bönni' na'
 tunë! ca rna bë! zxba runa' ni, len
 yúgu'të bönni' na' náquicnë! queë!
 Dios, rnabda'-në! Dios gunë! ga soa
 dxí icj ládxi'dau'quë! len huechi'
 ladxë'ë lequë!.

¹⁷Na'a su lau, cutur ral-la' nu utsá'
 neda', le nacuá! lu xpéla'a btsoj
 nacgac bë! naca' huen dxin queë!
 Xanru' Jesús.

¹⁸Na'a, böchi' lza'adau',
 rnabda'-në! Xanru' Jesucristo uzá'
 ladxë'ë queëli' yúgu'tëli!. Ca' gac.

DIDZA' BSÖLË'Ë PABLO YÖDZ ÉFESO

Pablo rugapë' Dios bunách
queë' Cristo nacu'ë Éfeso

1 Neda', Pablo, naca' gbaz
nasölë'ë Jesucristo le gu'ncznë'
Dios gaca' cni. Rugapa' Dios lbi'ili',
náquili' quizi queë' Dios len réjlë'li'
Jesucristo, zoali' Éfeso. **2**Rnabda'-në'
Xuzru' Dios lenca' Xanru' Jesucristo
uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa
dxi icj ládxidau'li'.

Rata' queëru' le nac
queë' Dios Bö' La'y

3Ral-la' cu'rul-në' yöl-la' ba
Dios, Xuzë' Xanru' Jesucristo. Le
nacru' tuz len Cristo, Dios chbzúá'
ladxë'ë queëru' yúgu'të le nac dxi'a
qui yehua' yubá, le runë' ga rata'
queëru' Dios Bö' La'y. **4**Zí'atël ca
benë' yödzlyú ni, Dios gröczë' rë'u
quië gáquiru' quizi queë' tsazzxón
len Cristo, gacru' bunách la'y
queë' len gacru' gdu dxi'a lahuë'
Lë!. **5**Dios bucözë' zí'atël si' lu
në'ë rë'u ca zxi'nczë' tsazzxón len
Jesucristo, le bdzag ladxë'ë gac
cni len le nac le gu'ncznë' gunë'.
6Ral-la' cù'teczru'-në' Dios yöl-la'
ba ni'a qui le buzá' ladxë'ë queëru',
yugu' le bennzë' queëru' le nacru'
tuz len Zxi'në', Nu na' nadxi'inë'.

7Cristo böa'uë' rë'u catil' ni' gutië'
uláz queëru' quië gac unít lahuë'
rë'u Dios ca nac dul-la' nabág'a'ru'.
Zxöntér nac le buzá' ladxë'ë queëru'
Dios, **8**lë na' runntsqué' queëru'
Lë!. Lu yöl-la' rac szxöni queë' len
lu yöl-la' rejni'i queë' **9**benë' Dios
le bucözë' queëru', bului'linë' rë'u
lë na' bgachi', le buzoaczë' zí'atël
uschinë' lu në'ë Cristo. **10**Lë na'
buzoaczë' Dios uschinë' catil' gza'a
dza, nac gunë' ga lac tuz, la'cuá' lu
në'ë Cristo yúgu'të le dë, le nacuá'
yehua' yubá len le nacuá' yödzlyú
ni.

11Le nacru' tuz len Cristo, Dios
gröczë' rë'u zí'atël quië gaqui
queëru' le naqui queë' Xuzru' Dios,
lë na' bucözë' queëru' ca nac le
gu'ncznë' Dios, Nu run yúgu'të
ca rë'ncznë' Lë!. **12**Cni benë' Dios
quië cu'rul-në' yöl-la' ba ca nac
yöl-la' yení' queë', rë'u ni ruzxöni
ládxidau'li' Crito zí'atël ca
yezica' bunách. **13**Lëzca' cni gac
queëli'. Catil' byónili' didza' gdutë li,
didza' dxi'a ca gac ularu', gyéjlë'li'
Cristo, ati' Dios buzóë' queëli' le
nac bë' nacli' queë', buchizië' icj
ládxidau'li' Dios Bö' La'y, Nu na'
gzxi' lu në'ë Dios gsölë'ë queëru'.
14Le zóalenë' rë'u Dios Bö' La'y, nac

löz gaqui queëru' le naqui queë'
Xuzru' Dios cati' udx huö'a'uë' rë'u,
rë'u na' chnáquiru' queë'. Cni nac
quië gac yöl-la' ba qui yöl-la' yení'
queë'.

Pablo rnabnë' Dios unödzjë' quegac
bunäch ta'yejlë' Cristo yöl-la' rejni'i

¹⁵Qui lë ni na', cati' byönda' ca
réjlë'lil'-në' Xanru' Jesús, len ca
nadxi'ili' yúgu'të bunäch queë'
Dios, ga rdxintë na'a dza ¹⁶cutu ca'
rusana' rëpa'l-në' Dios: Xclenu', ca
nac queëli'. Rajneyda' lbi'ili' cati'
rulidza'l-në' Dios. ¹⁷Rnabda'l-në'
Dios queë' Xanru' Jesucristo, naquë'
Xuzru' náctérë' blau, rnabda'l-në'
gsölë'ë queëli' Dios Bö' La'y, Nu
runn queëru' yöl-la' rejni'i len
rulu'i rë'u ca nacczë' Dios, quië gac
gdu ca núnbë'rū'l-në'. ¹⁸Rnabda'l-në'
Dios uzéjni'në' lbi'ili' lu icj
ládx'i'dau'lil' quië gac gnözili' ca
nac le runru' löz, lë na' bulidzë'
lbi'ili' quië uzi'li' xbey, len quië
gnözili' ca nac yöl-la' tsahui' qui
yehua' yubá le gaqui quegac nup
náquigac queë' Dios, ¹⁹lenca' quië
gnözili' cati' zxön nac yöl-la' huac
queë', le raclen rë'u ni réjlë'rū' Lë'.
Yöl-la' huac zxön ni nac la' leyz na'
bulu'ë lahui Dios ²⁰cati' ni' buspanë'
Cristo lu yöl-la' gut len benë' ga
grö'ë cuit lë'ë Dios ga náctérë' blau
ni' yehua' yubá. ²¹Ni' rna bë'inë'
nup ni' ta'ná bë' len nup ni' dë
lu na'gac, len nup ni' nadél-li'gac
yöl-la' huac, len nup ni' nacgac xan.
Cristo náctérë' blau ca yúgu'të nup
nadél-li'gac yöl-la' uná bë' yödzlyú
ni len lu yödzlyú zi'la za'. ²²Dios
budödë' lu në'ë Cristo yúgu'të le dë
quië gna bë'inë' lei, len buzöë' Lë'

quegac bunäch queë' quië gaquë'
Xanru' lu yúgu'të le naqui queëru'.
²³Nacgac ca gdu ca nayá' nabanë'
Cristo bunäch queë', ati' raqué' gdu
lu le nayá' nabanë' na'. Runczë' Lë'
ga rac gdu yúgu'të le dë.

Nularu' le nadxi'inë' rë'u Dios

2 Dios chbennë' queëli' yöl-la'
na'bán gdu, zal-la' zí'atël gucli'
ca bönni' natgac ni'a qui dul-la'
nabága'li' len ni'a qui dö' bia'li'.
²Dza ni' benli' tuz ca tun bunäch
cunacgac tsahui' nacuá' yödzlyú
ni, len benli' ca gu'ni tu' xöhui', nu
rna bë' lu bö'l len rugún dxin nup
cutún ca rna xtidzë'ë Dios. ³Lëzca'
cni gucru' yúgu'tëru' rë'u, le benru'
ca gzëz ládx'i'ru' len ca bdzag
ládx'i'ru' lu yöl-la' bunächz queëru'.
Qui lë ni na' gbága'ru' dul-la' lahuë'
Dios le ben ga gunë' rë'u zxguia' ca
gunë' quegac yezica' bunäch. ⁴⁻⁵Ni'r
cati' ni' nacru' ca bönni' natgac
ni'a qui dul-la' gbága'ru', Dios
buspanë' rë'u lu yöl-la' gut tsazxón
len Cristo le buechi' ladxë'ë rë'u
len bdxí'itsquinë' rë'u. Nulali' le
zoa le buzá' ladxë'ë queëli' Dios.
⁶Dios buspanë' rë'u tsazxón len
Cristo quië gunë' ga cö'rul' tsazxón
len Lë' ga ni' rna bë'ë yehua' yubá.
⁷Cni benë' Dios, bului'linë' bunäch
zi'a za'c ca nac yöl-la' tsahui' qui
le buzá' ladxë'ë queëru', bsölë'ë
queëru' Jesucristo, le nac bë' ca
nadxi'itsquinë' rë'u. ⁸Nulali' le
zoa le buzá' ladxë'ë queëli' Dios le
réjlë'lil' Cristo. Buslé' lbi'ili', clég le
nacuá' le nac dxí'a benli' lbi'ili', san
le nac le runzë' Dios. ⁹Nutu nu gac
gun ba zxön cuini le nulá, le cutu
nulá le nacuá' le nac dxí'a nun nu

na!. ¹⁰Le nacru' nac le nunczë! Dios. Le nacru' tuz len Jesucristo, buzóë! rë'u quië gunru' le nacgac dxi'a, le bucözë! zí'atël gunru'!

**Rö' dxi icj ládx'i'dau'ru' lahuë!
Dios ni'a qui le benë! Cristo**

¹¹Gul-tsajnéy ca gucli' zí'atël. Gucli' bunách gza'a, len qui lë ni na' yugu' bönni' judío, bönni' na' ta'chuguë! lu xpéla'quë! le nac bë! náquicnë! queë! Dios, len nazí' laquë! bönni' narugu lu xpéla'quë!, ta'né! queëli' nacli' bönni' cunarugu lu xpéla'quë!. ¹²Dza ni' nubíga'l'i' ga zoë! Cristo. Gucli' bönni' gza'a laugac bunách Israel, len cutu buzi'l'i' xbey didza' benë! tsutsu Dios le gzxi' lu në!ë gata' quegac bunách queë!. Gzoali' yödzlyú ni, cuzóa le runli' löz, len cunúnbë'nili'-në! Dios. ¹³Na'a, nacli' tuz len Jesucristo. Zí'atël nubíga'l'i' lbi'ili' zí'tu' ga zoë! Dios, san na'a nudxiguë! lbi'ili' gal-la'z Dios le gutië! Cristo uláz queëru!. ¹⁴Lëczë! Cristo runë! ga rö' dxi icj ládx'i'dau'ru' lahuë! Dios. Lë! benë! ga guluhuöaque! tuz bunách yugu' bönni' judío len yugu' bönni' gza'a, busulë! yöl-la' rley le bubíj lequé! chopl ca tu zö'ö!. ¹⁵Lë ni benë! Cristo cati' gutië! uláz queëru', busulë! yugu' zxba len yugu' le rna bë! nayujgac lu zxba quegac bunách judío, ati' chop cö! bunách na', bunë! tuz bunách cub, nup nacgac tuz len Lëczë!. Cni benë!, glequi dxië! yöl-la' rley na!. ¹⁶Le gutië! Cristo lë'i yag cruz, busulë! yöl-la' rley na', ati' chop cö! bunách na', bunë! lequé! ca tuz bunách len glequi dxië! icj ládx'i'dau'quë! lahuë! Dios.

¹⁷Cni guc, buluï' lahuë! Cristo len benë! lban qui didza' dxi'a ca rbequi dxië! yúgu'të bunách, lbi'ili' na' nacli' bunách gza'a len zoali' zí'tu' ga zoë! Dios, lenca' bunách judío nacuá! gal-la'z. ¹⁸Na'a, ni'a qui le benë! Cristo, gac gbíga'ru' lahuë! Xuzru' Dios, le zóalenë! rë'u la' Lëczë! Dios Bö' La'y, zal-la' nacru' bunách judío o bunách gza'a. ¹⁹Qui lë ni na', lbi'ili', bunách gza'a, cutur nacli' ca bunách zí'tu' zoali' tu luyú cunaqui queëli', san nabáblenli' bunách queë! Dios. Chnacli' di'a dza queë! Dios. ²⁰Lbi'ili' nacli' ca tu yu'u zoa tsaz. Nacli' ca guiøj zxoagac lahui xlibi zö'ö, le gulucu'ë bönni' gbaz queë! Cristo len bönni' glu'ë didza' uláz queë! Dios, ati' Lëczë! Jesucristo naquë! ca guiøj blau qui xlibi zö'ö na!. ²¹Gdutë yu'u na' le nacli' lbi'iczli' ryas lahui xlibi zö'ö na' nacczë! Cristo, nacuá! tu'láp guiój qui, quië gac tu gdau' la'y le nac tuz len Xanru!. ²²Lbi'iczli' nacli' tuz len Cristo Nu buzóá lbi'ili' quië gacli' ca tu yu'u ga na' yu'ë Dios, le zóalenë! lbi'ili' Dios Bö' La'y.

**Naquë! Pablo huen lban qui didza'
dxi'a laugac bunách gza'a**

3 Qui lë ni na', neda!, Pablo, yu'a lidz guia le runa' lban queë! Jesucristo quië uzi'l'i' xbë!, lbi'ili', bunách gza'a. ²Ráquida' chnôziczli' ca benë! Dios, budödë! lu na'a dxin runa' quië uzi'l'i' xbey le ruzá! ladxë! queëru!. ³Dios bulu'ë lahui le bgachi' queë!, len buzéjní'në! neda' ca nac. Ca nac lë ni chbuzuja' queëli' lu guich láti'dau!. ⁴Cati' ulabli' lë ni, gúnbë'l'i' le réjni'da' ca nac le bgachi'

ca nac queë' Cristo. ⁵Dza ni'të nutu nu buzéjni'në' Dios ca nac le bgachi' na', san na'a, lu në'ë Dios Bö' La'y, chbulu'ë lahui Dios ca nac, bului'inë' yugu' bönni' gbaz la'y queë' len bönni' tu'lë didza' uláz queë'. ⁶Cni rna lë na' bgachi': "Ni'a qui didza' dxi'a la'del-li' bunäch gza'a tsazzxön len bunäch judío le naqui queë' Dios, luhuoäquë' ca tuz bunäch, len luzi'ë xbey tsazzxön len lequë' le gzxi' lu në'ë Dios unödzjé' quequë' le dzagquë' Jesucristo." ⁷Dios buzá' ladxe'ë quia' le bennë' quia'. Lu yöl-la' huac zxön queë' benë' neda' huen lban qui didza' dxi'a queë'. ⁸Nacra' cuidi'z ca yúgu'të bunäch queë' Dios, san Lë' buzá' ladxe'ë quia' gaca' huen lban laugac bunäch gza'a qui didza' dxi'a ca nac yöl-la' tsahui' queë' Cristo, le záqui'tsqui. ⁹Dios budödë' lu na'a guna' ga láquibe'i yúgu'të bunäch ca nac le buzoaczë' Dios dza ni'të, lë na' nac tu le bgachi' queë' Dios, Nu ben yúgu'të le rlé'ru!. ¹⁰Cni guc, quië láquibe'i na'a gdu ca nac yöl-la' rejni'i queë' Dios yúgu'të nup ta'ná bë' len nup dë lu na'gac ni' yehua' yubá, cati' la'le'i ca nacgac bunäch queë' Cristo. ¹¹Dios benë' lë ni, buschinë' lë na' buzoaczë' dza ni'të, le benë' lu në'ë Xanru' Jesucristo. ¹²Le nacru' tuz len Cristo, nazi'ru' latj gbíga'ru' lahuë' Dios, nacru' rugu ladxi' le réjlë'ru' Lë!. ¹³Qui lë ni na' ráta'yua' lauli' cugác chop ládxil'i' ni'a qui le rzaca' rgui'a neda' quië gáclena' lbi'il'i, le nac tu le uzi'il'i' xbey.

Ca nac yöl-la' nadxí'i queë' Cristo

¹⁴Qui lë ni na' ruzechu zxiba' lahuë' Xuzë' Xanru' Jesucristo.

¹⁵Ca lë' nazí' ca' lagac yúgu'të bunäch queë', nup nacuá' yehua' yubá len nup nacuá' yödlyú ni. ¹⁶Rnabda'-në' Xuzru' Dios, lu yöl-la' yení' záqui'tsqui queë' gunné' queëli' yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y len gunë' ga gal-li' lu icj ládxil'dau'li!. ¹⁷Rnabda'-në' Cristo soë' icj ládxil'dau'li' le réjlë'li' Lë!. Rnabda'-në' gunë' ga soali' tsaz lu yöl-la' nadxí'i queë', cutséaj bö' icj ládxil'dau'li' ca nadxí'il'i'-në', ¹⁸quië gac tséjni'il'i' tsazzxön len yúgu'të bunäch queë' Cristo ca nac yöl-la' nadxí'i queë', tsca ga rdxin ni'l len na'l, len dxi'll len xtsa'l. ¹⁹Rnabda'-në' Dios gunë' ga gúnbë'li' yöl-la' nadxí'i na', le cugác gúnbë'ru' gdu ca nac, quië gdu soalen lbi'il'i' gdu le nacczë' Dios.

²⁰Na'a, yöl-la' ba Dios, Nu gac guntér ca gac gnabru' o ca gac sa' ládxil'ru', ugúnë' dxin yöl-la' huac queë' lu icj ládxil'dau'ru!. ²¹Gactecz queë' Dios yöl-la' ba laugac bunäch queë' Cristo len lahuë' Lëczë' Jesucristo, na'a dza len yúgu'të dza zi'a za'c. Ca' gac.

Nunë' rë'u tuz Dios Bö' La'y

4 Na'a, ráta'yua' lauli' neda', yu'a lidx guia ni le runa' lban queë' Cristo, rnabda' lbi'il'i' gunli' gdu ca ral-la' lun nup bulidzë' Dios quië láquigac queë', ca na' bulidzë' ca' lbi'il'i'. ²Gul-gác nöxj ladxi' len dxi'il'i' ladxi'. Gul-cóz zxön ladxi' len gul-güí' ládxil'i' lza'il'i' tuli' yetuli' lu yöl-la' nadxí'i queëli'. ³Gul-güí' ládxil'i' gócteczli' tuz ca na' chnunë' lbi'il'i' Dios Bö' La'y, gunli' cni lu yöl-la' rböz dxí'adau' queëli' le rutság lbi'il'i'.

- ⁴ Tuz nac gdu ca nayá' nabanë'
Cristo le dzagru' rë'u.
Tuzë' naquë' Dios Bö' La'y
zóalenë' rë'u.
Tuz nac le runru' löz, lë na'
bulidzë' rë'u Dios quië uzi'ru'
xbey.
- ⁵ Tuzë' naquë' Xanru'.
Tuz le réjlë'rū'.
Tuz le bdilru' nis.
- ⁶ Tuzë' naquë' Dios Nu nac Xuzru'
yúgu'tëru'.
- Lë' rna bé'inë' yúgu'tëru' len
rugunë' dixin yúgu'tëru' len rböyczë'
Lë' lu icj ládzi'dau'ru' yúgu'tëru'.
- ⁷ Tu turu' nazi'ru' tu yöl-la' huac
queë' Dios tsca nac le bennë'
queëru' Cristo. ⁸Nac cni ca na'
nayúj lu guich la'y, rna:
Buëpë' yehua' yubá, rchë'ë zian
bunách guladzungac.
Gdisië' quegac bunách le runnzë'
quequë'.
- ⁹ ¿Bizxa rë'ni gna lë na' rna:
"Buëpë"?" Rusëdi rë'u böjtë' zil'al,
bdxinë' dxi'l yödzlyú ni. ¹⁰Nu
na' böjt nac la' leyz Nu na' buëp
xtsa'tér ni' yehua' yubá quië gdu
budzé'ë yúgu'të len le nacczë' Lë'.
¹¹ Cristocz bennë' qui queëru' yugu'
yöl-la' huac queë':
Bë' latj la'quë' bönni' lacquë'
gbaz queë'.
Benë' ga tu'ë didza' uláz queë'
Dios yela'quë' bönni'.
Bsölö'lë' yela'quë' bönni' tsjenquë'
lban qui didza' dxi'a.
Bucu'ë yela'quë' bönni' quië lun
chi'ë bunách queë'.
Bucu'ë yela'quë' quië lusëdnë'
bunách queë'.
¹² Cristocz bupé'ë cni bunách queë'
quië gac lun xchinë', quië lun ga

lac gdu nup nacgac ca gdu ca nayá'
nabanë' Lë'. ¹³Cni gac ga gdxintë
dza huöacru' tuz yúgu'tëru' ca
réjlë'rū' Cristo len ca núnbë'rù'-në'
Zxi'në' Dios. Gacru' nal len huöacru'
gdu ca naquë' Lëczë' Cristo. ¹⁴Cultur
gacru' ca bi'lidau', ca nacgac nup
na' tu'tsa'të ca tun, len nacgac ca
tu le naché' lu yegu, o ca tu le rchë'
bítitëz bö' reycj, ta'zí' lu na'gac
bítitëz didza' nu rusëdi lequë', nu
na' rzi' ye'i lequë' len yöl-la' sina'
qui len run ga ta'chixi ta'nignë'.
¹⁵Na'a, rë'u ni, le nadxi'iru' lza'ru',
ral-la' güi'rū' didza' le nac gdutë
li quië gac huöacru' gdu ca naquë'
Cristo, len gacru' tuz len Lë', Nu nac
Xani gdu ca nayá' nabanë' le nacru'
rë'u. ¹⁶Cristocz runë' ga rdzag
dxi'a gdu ca nayá' nabanë' le nacru'
rë'u, ati' gdutë ca nayá' nabanë' na'
naguel-la' tsazzxón ni'a qui lë na'
run tuz gdu ca nayá' nabanë'. Cati'
runru' xchinru' tu turu' rë'u na'
dzagru' gdu ca nayá' nabanë', gdutë
rzxön len rac gdu, ca na' zeaj racr
gdu ca nadxi'iru' lza'ru'.

Yöl-la' na'bán cub napru' le nacru' tuz len Cristo

¹⁷ Uláz queë' Xanru' rëpa' lbi'ilil' lë
ni len rgu'a lei lu na'lì', rnia': Cutur
gunli' ca tun nup cunúnbë'gac
Dios, nup na' ca ta'zá'z ládzi'gac
tun ¹⁸len nachúl nanitgac icj
ládzi'dau'gac. Le nacquë' cunözi
len nazidquë', cutu nazi'quë' yöl-la'
na'bán na' runnë' queëru' Dios.
¹⁹Cutu ca' tu'tui'në'. Nudôd cuinqué'
lu le cunác. Gdu ládzi'quë' tunë'
yúgu'të le cunác. ²⁰Nup ni' gulusëdi
lbi'ilil' ca nac queë' Cristo, cutu ca'
gulusëdi lbi'ilil' gunli' ca tun bunách

cni. ²¹Le nac gdutë li byónili' ca nac queë' Cristo, len le nacli' queë' tu'sédi lbi'ili' le nac gdutë li na' zoalen Jesús. ²²Gul-ná be'l yöl-la' bunáchz queëli' le gucli' zi'al, lë na' rnit ni'a qui yöl-la' rzë ladxi' queëli' le cunác le gzxi' ye'i lbi'ili'. ²³Ral-la' huöacli' cub lu icj ládx'i'dau'l'i' len lu bö' nacczli!. ²⁴Ral-la' si'l'i' yöl-la' bunách cub le nunë' Dios ca nacczë' Lë' le ruluí' cuini le run ga runli' le nac dxi'a len le nac tsahui'.

²⁵Qui lë ni na', cutur si' yë'li'. Yúgu'tëru' ral-la' güi'l'enru' lza'ruru' didza' le nacz, le dzagrü' yúgu'tëru' gdu ca nayá' nabánë' Cristo.

²⁶Chqui' hualeyli', cutu ral-la' gunli' dul-la'. Cutu leyli' xtsey. ²⁷Cutu bi gunli' le güi' latj tu' xöhui' uxícj lbi'ili'.

²⁸Nu bönni' rbanë' ral-la' usanë' yöl-la' gban queë' len tsazië' huen dxin quië gata' queë' bi unödzjë' quegac nup ta'yadzji.

²⁹Cutu güi'l'i' didza' xöhui', san güi'l'i' didza' dxi'a, yugu' le laclen nu yoni len lun ga gac dxi'a qui nu na!. ³⁰Cutu ushuí'nili' Dios Bö' La'y, le nac bë' náquili' queë' Dios le zóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y, ati' gdxin dza udx uslë' lbi'ili' lu dul-la'.

³¹Gul-cúa ladji lbi'ili' yöl-la' ruzxë'i len yöl-la' rdza'a len yöl-la' rley, len yöl-la' rdil-l didza' len yöl-la' rutság yudxi, len yúgu'të yöl-la' curle'i lza'li' dxi'a. ³²Ral-la' gacli' dxi'i ladxi' len huechi' ládx'i'li' lza'li' tuli' yetuli' len unít lauli' lza'li' tuli' yetuli', ca na' benë' Dios, bunít lahuë' lbi'ili' le nacli' tuz len Cristo.

Ca ral-la' lac nup nacgac zxi'në' Dios

5 Le nacli' zxi'nczë' Dios ati' nadxi'inë' lbi'ili', gul-güí'

ládx'i'li' gacli' ca naquë' Lë'. ²Ca nac yúgu'të le runli', ral-la' gdxi'ili' lza'li', ca na' benë' Cristo, bdxil'inë' rë'u len budôd cuinë' lu yöl-la' gut uláz queëru', ben cuinë' ca böa' bëdxdau' rudôdiru'-ba' lahuë' Dios ni'a qui dul-la' nabágala'ru'. Guqué' ca' ca tu le rla' zxix rdzag ladxë'ë Dios le rgu'ru' lu bcugu la'y queë'.

³Le nacli' queë' Dios, cutu ca' gunli' le cunác, len cutu gunli' le cural-la' gunli', len cutu uhuídi'li'. Ni'r nutu nu gac bi gnë queëli'.

⁴Cutu güi'l'i' didza' xöhui' o didza' cunác o didza' ca'z, yugu' le cural-la' gunli', san nacr dxi'a güi'l'i'-në' Dios: "Xclenu!". ⁵Chnöziczli' cutu ca' tsazië' ga rna bë'ë Cristo tsazzxón len Dios nitúë' bönni' runë' le cunác, o nu bönni' runë' le cural-la' gunë', o bönni' ruhuídi'ë'. Nu na' ruhuidi' nac ca nu rij ladxi' bdau' guiój bdau' yag. ⁶Cutu güi'l'i' latj nu si' ye'i lbi'ili' len didza' cunácz. Ni'a qui dul-la' cni Dios gunë' zxxguia' nup cutún ca rna xtidzë'ë. ⁷Cutu ca' gunli' tuz bunách cni.

⁸Zi'atël gzoali' ga chul xöhui', san na'a zoali' lu yení', le nacli' tuz len Xanru!. Gul-gác ca bunách qui yení', ⁹le run yení' na' ga gacru' dxi'i ladxi' len ga güi'ru' didza' le nac gdutë li, len ga gacru' tsahui'.

¹⁰Gul-güí' ládx'i'li' gnözili' le rdzag ladxë'ë Xanru!. ¹¹Cutu gútsa'li' nup tun le cunác, lë na' tunë' ga chul xöhui', san gul-bij' ga lna' yugu' lë na' tunë!. ¹²Utu'ru' güi'ru' didza' ca nac le tun bagachi'z bunách. ¹³Cati' bi ubijru' ga lna', gac bë' yúgu'të tsca nacgac, le gun le nac yení' ga gac bë' yúgu'të. ¹⁴Qui lë ni na' nayúj lu quich lë na' rna:

Bubán, li' na' rasiu!.

Gyas ladj nup natgac.

Cristo uzéni'ë quiú!.

¹⁵Gul-yú cuinli' ca runli'. Cutu gacli' curejni'i, san gul-gác bunách ta'yejni'i. ¹⁶Gul-sí' xbey latj dë queëli' le chzoaru' dza curác dxi'a queëru!. ¹⁷Cutu gacli' cunozi. Gul-güí' ládzi'l'i' tséjni'l'i' le rë'nnë' Xanru' gunli!. ¹⁸Cutu súdxili', le gun yöl-la' rzudxi ga nitli' tsaz. Gul-güí'tsca latj gna bé'inë' lbi'il'i' Dios Bö' La'y. ¹⁹Gul-güí'len lza'l'i' didza' tuli' yetuli' ugunli' dxin yugu' le rul-l lëgac salmo, len yugu' le rul-l yöl-la' ba Dios, len yugu' le rul-l nagu'ë icj ládzi'dau'ru' Dios Bö' La'y. Gdu ládzi'ru' ral-la' gul-lru' queë!, cu'ru'-në' Dios yöl-la' ba. ²⁰Gul-gún dxin lë' Xanru' Jesucristo, len gul-guiéteczë' Xuzru' Dios: Xclenu', ca nac yúgu'të.

Ca ral-la' gunru' quegac di'a dza queëru'

²¹Gul-gún ca rna xtidza' lza'l'i' tuli' yetuli' quië cni gunli'-në' Dios zxön.

²²Lbi'il'i', ngul, gul-gún ca rna xtídza'quë' bönni' qui queëli', ca na' ral-la' gunli' ca rna xtidzë'ë Xanru'.

²³Cni ral-la' gunli', le rna bé'inë' ngul bönni' ca na' runë' Cristo, rna bé'inë' bunách queë!. Cristo naqué' ca! Nu ruslá bunách queë!, nup na' dzaggac gdu ca nayá' nabanë' Lë!. ²⁴Ca na' tun ca rna xtidzë'ë Cristo bunách queë!, lëzca' cni ral-la' lunnu ngul ca rna xtídza'quë' bönni' qui queëcnu ca nac yúgu'të le rac.

²⁵Lbi'il'i', bönni', ral-la' gdxi'il'i'-nu ngul qui queëli' ca na' Cristo nadxi'inë' bunách queë! len budôd

cuinë', gutië' uláz quequë!. ²⁶Cni gutië' Cristo quië bubijë' quizi queë' Dios bunách queë' na', ati' nayargac tu lu nis le nac xtidzë'ë. ²⁷Gutië' uláz quequë' quië gac uschinë' lequë' lahuë' Dios, nacquë' ca tu lari' lach, cutu nua' bösj le ni'aj, len cutu naxú'n, len cutu zoa nitú le run ditj lei, san runë' ga lacquë' gdu dxi'a, nutu nu gac bi gnë quequë!. ²⁸Ral-la' gdxi'il'i'-nu ngul qui queëli' ca na' nadxi'i cuinli!. Nu bönni' nadxi'inë'-nu ngul queë!, nadxi'i cuinë!. ²⁹Nutu nu bönni' runi zi' cuinë', san rugagu len run chi'i cuinë', ca runë' ca' Cristo le rúnlenë' bunách queë!, ³⁰nup dzaggac gdu ca nayá' nabanë', ati' rë'u ni dzagrü' gdu ca nayá' nabanë' Lë!. Náquiniru' xpélë'ë len dxit queë!. ³¹Lëzca' cni nayúj lu guich la'y, rna: "Qui lë ni na' bönni' ral-la' uca'në' xuz xnë'ë quië tsajsóalenë'-nu ngul queë!, ati' gropë'ë luhuöaquë' tuz." ³²Lë na' nayúj lu guich ni ruluí' lahui tu le nac gdutë li, ati' neda' ráquida' rui' didza' ca' ca nac queë' Cristo len bunách queë' na!. ³³Lëzca' rui' didza' ca nac queëli!. Yúgu'tëli' lbi'il'i', bönni', ral-la' gdxi'il'i'-nu ngul qui queëli' ca na' nadxi'i cuinli!, ati' ral-la' lunnu ba la'n bönni' qui queëcnu ngul.

6 Lbi'il'i', bi'ida', ral-la' gunli' ca rna xtídza'quë' xuz xna'l'i' quië cni gunli' ca rna xtidzë'ë Xanru!. Le nac tsahui' ral-la' gunli'. ²Zxba na' benë' zi'al Dios le naché' tu le gzxi' lu në'ë Dios gunë', nac lë na' rna: "Ben ba la'n xuz xna'u, ³ati' gac dxi'a qui' len xtsey su' gbanu' yödzlyú ni."

⁴Lbi'il'i', xuz, cutu gun leyli' zxi'nli', san gul-scúl-cbi', gut

quincli'-bi' len usédicli'-bi' ca rdzag ladxeë' Xanru'.

⁵ Lbi'il'i', nul-li' nacli' bönni'
nadá'ugac, gul-gún ca rna xtídza'quë'
xanli' luyú ni gdu ládxil'i', gunli'
lequë' ba la'n lu yöl-la' radxi queëli',
gunli' xchinquë' ca ral-la' gunli'
xchinë' Cristo. ⁶ Gul-gún xchinquë',
clégz cati' ni' tu'yúë' lbi'il'i' quië
uruji' dxi'a lauquë', san gdu ládxil'i'
gul-gún xchinquë' ca rdzag ladxeë' Dios,
ca na' ral-la' gunli' xchinë'
Cristo. ⁷ Gdu ládxil'i' gul-gún
xchinquë', ati' cni gac, gunli' xchinë'
Xanru' len clégz xchingac bunách.
⁸ Nóziczli' ca gunë' Xanru'. Gunnë'
qui queëru' tsca nac le dxi'a runru'
zal-la' nadzanru' o zal-la' nacru'
bönni' nadá'ugac.

⁹ Lbi'il'i', nacuá' queëli' bönni'
nadá'ugac, gul-gún dxi'a cni quegac
huen dxin queëli' na', cutu uzeyli'
ba nadx lequë'. Gul-tsajnéy ca nac
queëli', yu'uli' lu nélë Xanru' zöe'
yehua' yubá la' tuz ca nac quequë',
ati' Lë' cutu rutsé'ë ca runë' qui
queë bunách.

Runnë' queëru' Dios le tun chi'i rë'u

¹⁰ Na'a, böchi' lza'adau', gul-gác
tsutsu le nacli' tuz len Xanru',
zoalen lbi'il'i' yöl-la' huac zxön queë'.
¹¹ Gul-gún chi'i cuinli', ugunli' dxi'n
yugu' le runnë' queëru' Dios, le
tun chi'i rë'u, quië gac soali' tsutsu
cati' guë'ni si' bë' lbi'il'i' tu' xöhui'.
¹² Cutu rdíl-lenru' bunách náquicni
bëla' len dxit, san rdíl-lenru' yöl-la'
uná bë' quegac bö' xöhui' ta'dá lu
bö'z, dzaggac nup ta'ná bë', len nup
nadél-li'gac yöl-la' uná bë', len nup
dë lu na'gac, nacuá' yödzlyú ni ga
nac chul xöhui!. ¹³ Qui lë ni na',

Gul-sí' yúgu'të le runnë' queëru'

Dios, le tun chi'i rë'u, quië
cati' gdxin queëru' dza ni'
lac le nacgac xöhui', gac gua'
glenli', len cati' udx gunli' cni,
uga'nli' tsutsu.

¹⁴ Gul-zóa tsutsu.

Gul-sí' le nac gdutë li, le gac
queëli' ca tu guid guga' lë'li'.
Gul-gác tsahui', le gun chi'i
lbi'il'i' le nac tsahui' ca run
tu lari' yödx run chi'i lchu'ë
bönni' rijë' gdil-l.

¹⁵ Gul-zóa sina' quië gunli' lban qui didza' dxi'a le rbequi dxi icj ládxidau'ru' lahuë' Dios, ca na' ruzóá cuinë' sina' rdë'ë lölë' bönni' rijë' gdil-l.

¹⁶ Le nac blau, yöl-la' rejlé' queëli' Cristo gac queëli' ca tu le nac tsutsu uzeli' lauli', cui gál-la'-li' yugu' le usán tu' xöhui', le nacgac ca yag uxiti' zoa gui' láhuigac.

¹⁷ Yöl-la' ruslá gac queëli' ca tu lu'u guia le gun chi'i icjli'. Xtidzë'ë Dios gac queëli' ca tu guia tuchi' le runnë' queëru' Dios Bö' La'y, utíl-lenru' le nac xöhui'.

¹⁸ Gul-gún yúgu'të lë ni len gul-lidzë' Dios, gnábili'-në' gáclenë' lbi'il'i'. Gul-lidztecze' Dios, zóalenë' lbi'il'i' Dios Bö' La'y.

Quië gunli' cni, ral-la' uspán ládxil'i'
len cuhuóá ládxil'i', gnábili'-në'
Dios gáclenë' nup náquigac queë'.

¹⁹ Gul-lidzë' Dios, gnábili'-në'
gáclenë' ca' neda', gunnë' quia'
didza' cati' ral-la' gu'a didza', len
gunë' ga gaca' rugu ladxi' cati'
guna' lban quië uzéjni'da' bunách

ca nac le bgachi' qui didza' dxi'a.
20Dios budödë! lu na'a didza' dxi'a
 na' quië guna' lban qui, ati' le bena'
 cni yu'a lidx guia ni. Gul-lidzë! Dios
 chqui'nü', gnábili'-në' gunë' ga gaca'
 rugu ladxi' quië guna' lban qui
 didza' dxi'a, ca ral-la' guna'.

Ruúdx didza' bë'ë Pablo

21Tíquico, böchilru' na'
 nadxfí'iru'-në', len runë' xchinë'
 Xanru' gdu ladxë'lë, quíxjöi'në' lbi'ilí'
 gdu ca rac quia' len ca runa' neda'

ni. **22**Qui lë ni na', gsöla'a-në' queëli'
 ati' ului'inë' lbi'ilí' ca rac queëtu',
 ati' cni utipë' ládxi'ilí'.

23Rnabda'-në' Xuzru' Dios lenca'
 Xanru' Jesucristo gunë' ga soa dxi
 icj ládxi'dau'li', len gata' queëli'
 yöl-la' nadxi'i le dzag yöl-la' rejlé'
 queëli' Cristo, yúgu'tëli' na' nacli'
 queëli'. **24**Le ruzá' ladxë'ë queëru'
 Dios gac queëli', yúgu'tëli' na'
 nadxi'ilí'-në' Xanru' Jesucristo, nac
 gdu yöl-la' nadxi'i queëli' Lë!. Ca'
 gac.

DIDZA' BSÖLË'Ë PABLO YÖDZ FILIPOS

Pablo rugapë' Dios bunách
queë' Cristo nacu'ë Filipos

1 Neda', Pablo, lenca' bi'i
Timoteo, nactu' huen dxin
queë' Jesucristo. Rugapa' Dios
lbi'ili', réjlë'l'i' Cristo, len lbi'ili',
dë lu na'l'i' xchinë' Cristo, len
lbi'ili', run chi'l'i' bunách queë'
Cristo, zoali' Filipos, náquili' queë'
Dios len nacli' tuz len Jesucristo.
2Rnabda'-në' Xuzru' Dios lenca'
Xanru' Jesucristo gunnë' queëli' le
ruzá' ladxë'ë queëru' len gunë' ga
soa dxi icj ládxil'dau'l'i'.

Pablo rnabnë' Dios bi gunë'
quegac bunách ta'yeyjlë' Cristo

3Répa'-në' Dios: Xclenu', cati' rza'
ladxa'a queëli'. **4**Cati' rulidza'-në'
Dios len rnabda'-në' gáclenë' lbi'ili',
rudziji ladxa'a **5**le rajneyda' ca
bénlenli' neda' tsazxón dxin qui
didza' dxi'a, gzu lauli' runli' dxin
na' dza ni' zi'a byónili', len runli'
lei ga rdxintë na'a dza. **6**Dios gzu
lahuë' runë' tu le nac dxi'a lu
icj ládxil'dau'l'i'. Ruzxöni ladxa'a
Lë' gúnteczë' cni ga gdxintë dza
huödë' Jesucristo. **7**Ca na' rza'
ladxa'a queëli' nac ca ral-la' guna'
le nadxf'itsquida' lbi'ili'. Yúgu'tëli'

ruzi'l'i' xbey tsazxón len neda' le
ruzá' ladxë'ë queëru' Dios, tsal
ni yu'a lidx guia, len lëzca' cni
benli' cati' ni' bë'a didza', bena'
lban qui didza' dxi'a len bena' ga
bdxin queëli' tsaz. **8**Nözcznë' Dios
ca nadxf'itsquida' lbi'ili', nac ca
na' nadxf'itsquinë' rë'u Lëczë'
Jesucristo. **9**Rnabda'-në' Dios gunë'
ga gdxí'irlí' lza'l'i', len gáta'tsca
queëli' yöl-la' rac szxöni len yöl-la'
rejni'i gdu **10**quië gac cöli' le nactër
dxi'a. Chqui' gac cni queëli', gacli'
gdu dxi'a ati' nutu nu gac bi gnë
queëli' dza ni' huödë' Cristo. **11**Le
nacli' nac bë' le nac dxi'a runë'
Cristo lu icj ládxil'dau'l'i' quië gla'
lahui yöl-la' yení' queë' Dios len gac
queë' yöl-la' ba.

Zoaru' nabanru' quië
gacru' ca naquë' Cristo

12Böchi' lza'adau', rë'nda' gnözili'
lë ni: Yúgu'të le gac quia' guclen
neda' quië gzxáqui'rda' bena' lban
qui didza' dxi'a. **13**Cni gac, yúgu'të
ni'a na'quë' bönni' yúlahui' len
yezíca'rë' bönni' ni nözcnë' yu'a
lidx guia ni le runa' xchine' Cristo.
14Le yu'a neda' lidx guia ni ben
ga nácgacrë' rugu ladxi' yelati'z
cunuhuóagactë' böchi'rù', tu'zxöni

ládxí'quë' Xanru' len cutur tádxinë'
tunë' lban qui xtidzë'ë Dios.

¹⁵Le nacté tunë' lban queë' Cristo
la'quë' le tu'zxé'inë' neda' len
ta'dil-lë', san yela'quë' tunë' lban
queë' gdu ládxí'quë'. ¹⁶Bönni'
tu'zxé'inë' na' tunë' lban queë'
Cristo lu yöl-la' run ba zxön
cuinqué' len clég gdu ládxí'quë'.
Të'nnë' lusaca' zi'ë neda' tsal
ni yu'a lidx guia. ¹⁷Bönni' gdu
ládxí'quë' na', lu yöl-la' nadxí'i
quequë' tunë' lban queë', le nözcnë'
Dioscz budödë' lu na'a dxin runa',
runa' lban qui didza' dxi'a. ¹⁸Cutu
run ga rö'a baguï'i lë na!. Rudzijda'
le rac lban queë' Cristo nácti'tëz,
zal-la' tunë' lban gdu ládxí'quë' o
cutunë' lei cni.

Na'a, rudzijrda' ¹⁹le nözda' ulá'
lu le rac quia', yu'a lidx guia ni, le
rulidzli'-në' Dios len le ráclenë'
neda' Dios Bö' La'y, Nu rsölë'ë
queëru' Jesucristo. ²⁰Cni rë'nda',
len ruzxöni ladxa'a-në' Dios, gunë'
ga cutu utui'da', len gunë' ga gac
gu'a didza' lu yöl-la' rugu ladxi', ati'
lu na'a neda' gactecz yöl-la' ba queë'
Cristo na'a dza len yugu' dza zi'a
za'c, zal-la' gun bayúdx gattea' o
soa' gbana!. ²¹Ca runi neda', chqui'
zoa' nabana', nac quië gaca' ca
naquë' Cristo, len chqui' gatia', nac
tu le uzi'ra' xbey. ²²Chqui' huac
guna' dxin le gaclen didza' dxi'a
queë' Cristo chqui' soaza' gbana',
cutu nözda' bizxal ral-la' cöa!.
²³Nac baníg cöa!. Rë'nda' gattea'
quië tsajsóalentea'-në' Cristo, le
gactér dxi'a quia' lë na', ²⁴san runr
bayúdx soaza' gbana' quië sáqui'da'
gáclena' lbi'ili!. ²⁵Le nözda' nac
cni, nözda' ca' ugá'nlena' lbi'ili'

quië gáclena' lbi'ili' quië gacr gdu
ca réjlë'li' Cristo, ati' udzíjirli' le
réjlë'li' Lë!. ²⁶Cni nac, dusóalena'
lbi'ili' leyúbl, le gun ga gdzag
ládxí'li'-në' Jesucristo ni'a qui le
gunë', gáclenë' neda'.

²⁷Gul-güi' ládxí'zli' gacli' ca rajlöz
didza' dxi'a queë' Cristo. Cni gac,
chqui' duyúa' lbi'ili' o chqui' soa'
zi'tu', huayönda' nacli' tsutsu len
nacli' tuz, runli' tsazxón dxin qui le
réjlë'ru' le za' queëru' ni'a qui didza'
dxi'a. ²⁸Cutu güi'li' latj lun gadxi
lbi'ili' nup cuta'le'i lbi'ili' dxi'a. Lë
ni ulu'i' lequë' la'nitiie', san ulali'
lbi'ili', le gac bë' ráclenë' lbi'ili'
Dioscz. ²⁹Dios ru'ë lbi'ili' latj gunli'
xchinë' Cristo, clégz ca réjlë'li' Lë!,
san lëzca' ca rzaca' rgui'li' runli'
xchinë!. ³⁰Na'a, gac gunli' neda'
tsazxón güi' ládxí'ru' gunru' lban
qui didza' dxi'a. Blé'iczli' ca gzxaca'
gdi'a cati' bena' cni zi'al, ati' ryónili'
ca rzaca' rgui'a ca' na'a.

Guquë' nösj ladxi' Cristo, ati' bdél-li'në' yöl-la' zxön

2 Chqui' rutipë' ládxí'li' Cristo,
len chqui' lu yöl-la' nadxí'i
queë' ruhuechi' ladxë'ë lbi'ili', len
chqui' nacli' tuz len Dios Bö' La'y,
len chqui' nadxi'ili' lza'li' len
ruhuechi' ládxí'li' lza'li' tulì' yetuli',
²gul-gún ga udziji ladxa'a. Quië
gunli' cni, ral-la' gacli' tuz len lza'li'
len gac tuz ca nadxi'ili' lza'li' tulì'
yetuli!. Lëzca' cni ral-la' gacli' tuz lu
bö' nacczli' len ca rza' ládxí'li!. ³Ca
nac le runli', cutu bi ral-la' gunli'
lu yöl-la' rudul-li' queëli' o quië
gun ba zxön cuinli', san dxí'adau'
ral-la' gunli' yúgu'të, cutu gáquili'
nadél-li'rli' lbi'ili' ca lza'li'. ⁴Gul-güi'

ládxí'lí' gac dxi'a ca' qui lza'lí' len clégl queézli'.

⁵Ral-la' gacli' nöxj ladxi' ca na' guqué' nöxj ladxi' Jesucristo. ⁶Lé' nacczé' tuz ca naqué' Dioscz, san cutu gúquiné' ral-la' guné' bayúdx uga'né' tuz ca na' naqué' Dios.

⁷Buca'nczé' yúgu'té le napé', len ben cuiné' ca tu bönni' nada'u. Guljé' ca talj bunách len guqué' gdu bunách. ⁸Cati' ni' naqué' bönni', guqué' nöxj ladxi' len bené' ca rna xtidzé'ë Dios, gutié'. Gdë'ë lë'i yag cruz ca na' rac queé' bönni' gdödi bunách. ⁹Qui lë ni na' Dios buchisë' Lé', bené' ga naqué' blau ni' yehua' yubá, len bené' ga lë' le nactér blau ca yúgu'té lagac bunách. ¹⁰Cni bené' Dios quié cati' la'yöni ca na' lë' Jesús, luzechu zxibgac yúgu'té nup nacuá' yehua' yubá, len yödzlyú, len lu latj chul. ¹¹Yúgu'té' la'guixjö'ë yalj lulu naqué' Xanru' Jesucristo quié gac yöl-la' ba queé' Xuzru' Dios.

Ral-la' gacru' ca le ta'gú'u yení' yödzlyú ni

¹²Qui lë ni na', böchi' lza'adau', ca na' benli' ca rna xtidza'a cati' ni' zóalena' lbi'ilí', runr bayúdx gunli' ca rna xtidza'a na'a, tsal ni zoa' zi'tu' ga zoali'. Gul-gún xchiné' Xanru' ga gdxinté dza udx uslé' lbi'ilí'. Gul-gún cni lu yöl-la' radxi queéli' Lé' len lu yöl-la' rzxiz. ¹³Léczé' Dios runé' dxin lu icj ládxí'dau'lí', runé' ga ré'nili' gunli' le rdzag ladxé'ë Lé' len runé' ca' ga sáqui'lí' gunli' lë na'.

¹⁴Gul-gún yúgu'té le ral-la' gunli', cutu bi gnéli' qui, len cutu til-l dídzla'lí'. ¹⁵Cni ral-la' gunli', cui

gac nu bi gné queéli', san quié gacli' zxi'né' Dios, nacli' gdu dxi'a yödzlyú ga ni zoali' ladj bunách cunacgac tsahui' len nuca'ngac Dios. Lbi'ilí' rgu'li' yení' ladjqué' ca na' ta'gú'u yení' bölj luzxbá cati' ni nac chul, ¹⁶rui'ilí' lauqué' didza' gbánicnë'. Chqui' cni gunli', huac udzijitsquida' dza huödë' Cristo ni'a qui le nacczli', le gnözda' cutu guc daduz gzoa' banádx gatia' len clégl daduz bena' dxin. ¹⁷Yöl-la' rejlé' queéli' Cristo nac tu le rdzag ladxé'ë Dios. Zal-la' gun bayúdx gatia' quié gac gdu yöl-la' rejlé' queéli' Lé', udzijda' len uzí'lenna' xbey tsazxón yúgu'teli'. ¹⁸Lézca' cni ral-la' udzijili' lbi'ilí' len uzí'lennli' tsazxón neda' xbey.

Ca tunbi' bi'i Timoteo len bi'i Epafroditó

¹⁹Chqui' cni rë'nné' Xanru' Jesús, runa' löz gsöla'tea'-bi' queéli' bi'i Timoteo, ati' ni'r udzijda' cati' huödbi' dudíxjöi'bi' neda' catéz rac queéli'. ²⁰Tuzbi' lëbi' rza' ládxí'bi' ca na' rza' ladxa'a neda', len szxöni rui' ládxí'bi' lbi'ilí!. ²¹Yúgu'té bönni' yezica', le nac quégaczé' tui' ládxí'qué'. Cutu tui' ládxí'qué' xchiné' Cristo. ²²Nóziczli' ca benbi' bi'i Timoteo, burujbi' dxi'a. Tsazxón bénlenbi' neda' dxin qui didza' dxi'a, nacbi' quia' ca tubi' bi'i bönni', tsazxón rúnlenbi'-në' xuzbi' dxin. ²³Gsöla'a-bi' ga zoali' bi'i Timoteo cati' gnözda' nacx gac quia' ni ²⁴zal-la' ruzzöni ladxa'a-në' Xanru' guné' ga duyutea' lbi'ilí'.

²⁵Lézca' ráquida' run bayúdx gsöla'a-bi' ga zoali' bí'i böchi'ru' Epafroditó. Bí'i ni bénlenbi' neda'

tsazxón dxin queë' Cristo, gdíl-lentu' tu' xöhui!. Lbi'iczli' bsóla'l'i'-bi' ga zoa' quië gáclenbi' neda!. ²⁶Léczbi' ré'nibi' duyubi' lbi'ili' len szxöni rui' ládzi'bi' lbi'ili' le nőzili' ben bayá' queëbi!. ²⁷Le nactë güi'bi', guqui gatbi', san buechi' ladxe'ë-bi' Dios, len clëgz lëbi', san buechi' ladxe'ë ca' neda', cui gsëbir ladxa'a ca na' rsëbi ladxa'a na'a. ²⁸Qui lë ni na', gu'nrda' gsöla'a-bi' queëli' quië gac udzijili' leyúbl cati' ulé'ili'-bi', len cutur gsëbi ladxa'a neda!. ²⁹Gul-sí' lu na'l'i'-bi' lu yöl-la' rudziji queëli', nacbi' bi'i böchi'ru' réjlë'bi' Cristo. Gul-gún ba la'n yúgu'të bunäch nacgac ca nacbi' lëbi', ³⁰le gzoa banádx queëbi' gatbi' le benbi' xchinë' Cristo len le gúclenbi' neda' uláz queëli'.

Le nac gdu tsahui'

3 Na'a, böchi' lza'adau', gul-dziji' le nacli' tuz len Xanru!. Cutu rupízjx neda' uzuja' queëli' leyúbl lë na' buzuja' queëli' zi'al, le gaclen lbi'ili' lë ni. ²Gul-gún chi'i cuinli' laugac nup ni' tun le cunác, nacgac ca bö'cu' snia', nup na' tun bayúdx ga grugu lu xpëla'quë' bönni' le nac bë' nacqueë' queë' Dios. ³Rë'u nadél-li'rü' lë na' nac gdutë li, le nac bë' náquiru' queë' Dios. Le réjlë'ru' Dios, zóalenë' rë'u Dios Bö' La'y, ati' rudzíjiru' le nacru' tuz len Jesucristo. Cutu ca' ruzxöni ládzi'ru' tu le runru' racz queëru!. ⁴La'naru' ruzxöni ládzi'ru' lë ni, lëzca' neda' chnadél-li'da' bi uzxöni ladxa'a. Chqui' zoë' bönni' ráquinë' ulé' le nacuá' le nunë', neda' nadél-li'rda' ca bönni' na'!

⁵ Grugu lu xpëla'a lë na' nac bë' cati' ni' gúquida' xunu' dza.

Gulja' ladj di'a dza guegac bunäch Israel.
Naca' zxi'n xsoë' Benjamín.
Xuz xna'a nacqueë' gdu bunäch hebreo.
Guca' bönni' gdau' fariseo ca na' bena' ca rna bë' zxba queë' Dios.

6 Szxöni bë' ladxa'a zxba na' ga bdxintë gdxia ládzi'gaca' bunäch queë' Cristo.
Tsca gac gaquë' tsahui' bönni' le runë' ca rna bë' zxba na', nutu nu bi gac gnë quia'.

7 Na'a, yúgu'të lë na' bena' zxön zi'al, nuzó'a' tsla'l le náquida' queë' Cristo. ⁸Clëgz yugu' lë na', san nuzó'a' ca' tsla'l yúgu'të le dë, quië gac gúnbë'a-në' Xanru' Jesucristo, le nactër lsacal' ca yúgu'të lë na'. Quië gúnbë'a Lë' gru'n'a' ni'l yúgu'të, ráquida' nac ca bëb, quië uzi'a xbë' Cristo, ⁹len quië gaca' tuz len Lë!. Nuhuöaca' tsahui', clëg le runa' ca rna bë' zxba na', san bunë' neda' tsahui' Dioscz le réjlë'a Cristo, ca na' ruúnë' tsahui' yúgu'të nup ta'yejlë' Lë!. ¹⁰Rë'nzda' gúnbë'a-në' Cristo len soalen neda' yöl-la' huac queë' Dios le buspán Cristo lu yöl-la' gut, len quië guna' Lë' tsazxón, saca' qui'a ca na' gzxaca' gdi'ë Lë', len quië soa' sina' gatia' ca gutië' Lë', ¹¹le runa' löz Dios, uspanë' ca' neda' lu yöl-la' gut.

Le runru' quië gdxinru' xlatjru'

12 Cutu rnia' chnadél-li'da' yúgu'të lë ni gunnë' quia' Dios, len cutu ráquida' chnaca' gdu tsahui'. Na'a, runa' bayúdx gdél-li'da' yúgu'të lë na', le chbdél-li'në' neda' Jesucristo. ¹³Böchi' lza'adau', cutu

ca' nadél-li'da' yugu' lë ni, san tuz le runa' bayúdx. Ruzál ladxa'a le chbdél-li'da', ati' runa' bayúdx gdél-li'da' le zi'a za!. ¹⁴Runa' ca runé! bönni' jarélu'ë rxítílë quië gdxiné! xlatjë! gdél-li'në! tu le uzi'lë xbey. Cni runa' quië gdél-li'da' lë na' bulidzë! rë'u Dios quië gata' queëru' ni' yehua' yubá le nacru' tuz len Jesucristo.

¹⁵Cni ral-la' gunru' yúgu'térü' rë'u, nac gdu ca réjlë'rü' Cristo. Chquí' ráquili' la'li' ral-la' gunli' tu le yUBL, Dios uzéjni'në! lbi'ili'. ¹⁶Na'a, ca nac lë na' bdél-li'rü', ral-la' gúntecrzru' cni.

¹⁷Böchi' lza'adau', gul-gún ca na' runa' neda!. Chbului'itu' lbi'ili' ca ral-la' gunli!. Gul-yú ca tun nup na' tun ca na' bentu' netu!. ¹⁸Chguduxca' lbi'ili' zian lzu, ati' rëpa' lbi'ili' leyúbl len yöl-la' rbödx quia', rnia!: Le tuné! zian bönni' run ga nacqué! ca nup cuta'le'i Cristo dxi'a, le tu'zóë! tsla'l le benczé! Lë! lë'i yag cruz. ¹⁹Bönni' tuné! cni, lu gui' gabíl tsjaquë!, le nac dios quequé! le ta'zéz ládxil'quë!, ati' tun ba zxön cuinqué! ni'a qui le tuné! le ral-la' gun ga lutui'iné!. Tui' ládxil'zé! le dë yödzyú ni, ²⁰san rë'u ni rui' ládxil'rü' le dë yehua' yubá ga nababru', len rbözru' dza huödë! Xanru' Jesucristo, Nu ruslá rë'u, urujë! yehua' yubá na!. ²¹Lë! utsé!ë gdu ca nayá! nabinru', le rnitcz, gunë! ga huöac ca nac gdu ca nayá! nabanë! Lë!, le soa tsalzú. Cni gunë! len yöl-la' huac zxön queë! le ugunë! dxin quië gna bé'iné! yúgu'të.

Ral-la' udzíjilentecrzru'-në! Xanru'

4 Qui lë ni na!, böchi' lza'adau', gul-gác tsutsu ca réjlë'li'

Xanru!. Nadxí'itsquida' lbi'ili' len rë'nda' duyúa! lbi'ili!. Runli' ga rudzijda' len nacli' ca tu le ruzi'a xbez.

²Lbi'ili', Evodia len Síntique, rátaya' lauli' gacli' tuz ca ral-la' lac nup náquigac queë! Xanru!.

³Na'a, böcha'a gdu, rë'nda' gáclenu' gropnu ni, le glínlenヌ neda' dxin, bentu' lban qui didza' dxi'a, ati' guladzagüë! ca' netu' Clemente len yezíca'rë! lza'a na!. Chnayujac laquë! yehua' yubá ga na' nayujac lagac nup chnadél-li'gac yöl-la' na'bán gdu.

⁴Gul-dzíjilentecz-në! Xanru!. Leyúbl, rnia!: Gul-dziji. ⁵Gul-gác dxi'lí ladxi' len yúgu'të bunách. Chzoa huödë! Xanru!.

⁶Cutu ubi ugúi'ili', san gul-náb lahuë! Dios le rquínili' len gul-guié!: "Xclenu!", ca nac yúgu'të lë na' rnabli!. ⁷Dios gunë! ga gac queëli' le cuequi dxi icj ládxil'dau'li', lë na' nadödr bë'i ca le gac la'yejni'i bunách. Lë na' rbequi dxi icj ládxil'dau'rü' gun chi'i icj ládxil'dau'li' len le rza' ládxil'li' le nacli' tuz len Jesucristo.

Ral-la' sa' ládxil'rü' le nacgac dxi'a

⁸Ga ruúdxtë, böchi' lza'adau', gul-sá! ládxil'li':

yúgu'të le nac dxi'a,
len le nac bica' ba,
len le nac gdutë li,
len le nac gdu,
len le nac tsahui!,
len le nac ba'a,
len le nac lach,
len le ral-la' gunru' ba la'n.

⁹Gul-gún ca na' busëdda' lbi'ili', lë na' gzxi' lu na'lli' tsca na' bë'lena'

Ibi'ili' didza' len tsca na' bena' ga ni' zoali'. Dios, Nu runn queëru' le rbequi dxi icj ládzi'dau'ru' sóalenë' lbi'ili'.

Le dxi'a glunë' queë' Pablo bönni' Filipos

¹⁰Rudzíjlenda'-në' Xanru' le rui' ládzi'li' neda' leyúbl. Cutu rnia' gul ládzi'li' neda', san cutu guta' queëli' latj gáclenli' neda' zi'al. ¹¹Lézca' cni, cutu rnia' cni le zoa bi ryadzj quia', le nazëda' gdzag ladxa'a le déz quia'. ¹²Chgdöda' lu yöl-la' yechi' len lu yöl-la' tsahui'. Nazëda' soa' nácti'tëz, zal-la' nöljda' o nabí l rduna', len zal-la' dë quia' szxöni o zoa bi ryadzj quia!. ¹³Yúgu'të huazáqui'da' le rutipë' ladxa'a Cristo. ¹⁴Benli' dxi'a cati' ni' gúclenli' neda', butipli' ladxa'a cati' gzxaca' gdi'a.

¹⁵Lbi'ili', bönni' Filipos, nóziczli' ca guc quia' dza ni' cati' buzá'a luyú Macedonia, yjena' lban qui didza' dxi'a. Tsca nacuá' bunäch queë' Cristo, nutur nu guclen neda', san lbi'izli' gúclenli' neda'. Bsöla'li' quia' bi bunödzjli', le gzxli' lu na'li' lban bena' neda!. ¹⁶Tsal ni' gzoa' Tesalónica, tu chop lzu bsöla'li' quia' le bunödzjli' cati' ni'

byadzj quia!. ¹⁷Cutu rui' ladxa'a bi si'a, san rë'nda' gata'r queëli' le uzi'li' xbey yehua' yubá. ¹⁸Rëpa' lbi'ili': Chgzxi'a yúgu'të lë na' bsöla'li' quia', ati' gdödti bë'i tsca le byadzjda'. Ben ga nac cni lë na' bsöla'li' lu na'bí' bi'l' Epaafrodit. Lë na' bunödzjli' nac ca tu le rla' zxix rdxintë lahuë' Dios, len ca tu le rgu'ru' lahuë' Dios le rdzag ladxe'lë. ¹⁹Dios gunné' queëli' yúgu'të le ryadzj queëli', tsca nac yöl-la' tsahui' rö' yehua' yubá, le nacli' tuz len Jesucristo. ²⁰Gactecz queë' Xuzru' Dios yöl-la' ba. Ca' gac.

Tu'gáp Dios lza'gac bunäch queë' Cristo

²¹Uláz quia' neda', gul-gáp Dios nup ni' náquigac queë' Dios le nacgac tuz len Jesucristo. Tu'gapë' lbi'ili' Dios böchi' lza'ru' ni nunquë' neda' tsazxón. ²²Lézca' tu'gáp lbi'ili' Dios yúgu'të nup ni náquigac queë' Dios, len lëzca' cni, tu'gapë' lbi'ili' Dios yugu' huen dxin nacu'ë lidxe'l' bönni' rna bë'e gdu luyú Roma.

²³Rnabda'-në' Xanru' Jesucristo uzá' ladxe'lë queëli' yúgu'teli'. Ca' gac.

DIDZA' BSÖLË'Ë PABLO YÖDZ COLOSAS

Pablo rugapë' Dios bunách
queë' Cristo nacu'ë Colosas

1 Neda', Pablo, naca' gbaz queë'
Jesucristo le rë'nnë' cni Dios,
dzagbi' neda' bi'l bóch'i'rur' Timoteo.
²Rugapa' Dios lbi'ili', nacli' quizi
queë' Dios, len nacli' bóch'i'tu'
réjlé'li' Cristo zoali' Colosas.
Rnabda'-në' Xuzru' Dios uzá'
ladxë'ë queëli', len gunë' ga soa dxi
icj ládxi'dau'li'.

Pablo rulidzë' Dios, rë' Lë': "Xclenu"

³Rétecztu'-në' Dios, Xuzë'
Xanru' Jesucristo: Xclenu', cati'
rulidztu'-në' Dios, rnábitu'-në' bi
gunë' queëli' ⁴le byónitu' didza' ca
réjlé'li' Jesucristo, len ca nadxi'ili'
yúgu'të nup náquigac quizi queë'
Dios. ⁵Cni runli' le runli' löz le
nuzóë' queëli' Xanru' ni' yehua'
yubá, lë na' byónili' qui cati'
bé'lentu' lbi'ili' didza' le nac gdutë
li qui didza' dxi'a. ⁶Didza' dxi'a
na' bdxin queëli' ca rdxin ca' gdutë
yödzyú. Run dxin len rac Iban
qui, gdutë yödzyú, la' tuz ca rac
ga zoali', dza ni'të ga rdxintë na'a
dza, cati' ni' byónili' len le nactë
bénbë'li' le ruzá' ladxë'ë queëru'
Dios. ⁷Busédnë' lbi'ili' lë ni Epafras,

bönni' nadxi'iru'-në', rúnlenë' netu'
tsazxón dxin len naquë' ca' huen
dxin gdu queë' Cristo, ráclenë'
lbi'ili'. ⁸Bönni' ni gdíxjöi'në' netu'
ca nadxi'ili' lza'li', le runë' Dios Bö'
La'y ga gac gunli' cni.

⁹Qui lë ni na' netu' ca', dza
ni'të ga rdxintë na'a dza cati'
gúquibe'itu' lë ni, cutu ca' rzoa
dxitu' rulidztu'-në' Dios, rnábitu'-në'
gáclenë' lbi'ili', len rnabtu' lahuë'
gunë' ga gúnbe'li' gdu le rë'ncznë'
Lë', len gunnë' queëli' yúgu'të yöl-la'
rac szxöni len yöl-la' rejni'li le rgu'ë
rë'u Dios Bö' La'y. ¹⁰Cni rnábitu'-në'
quië gac gunli' ca ral-la' lun nup
náquigac queë' Xanru', gunli'
yúgu'të le rdzag ladxë'ë Lë', len
sáqui'li' gunli' yúgu'të le nac dxi'a,
len gacr gdu ca núnbë'li'-në' Dios.
¹¹Rnábitu'-në' utipë' ládxi'li', gunnë'
queëli' yöl-la' huac gdu queë', quië
gac gua' glenli' yúgu'të, len cioè'l'
zxön ladxi' len udziji ládxi'li'. ¹²Lu
yöl-la' rudziji queëli' gul-guié' Dios
Xuz: "Xclenu'", le budödë' lu na'ru'
gata' queëru' latj lu yení' queë',
gunru' tsazxón nup náquigac quizi
queë'. ¹³Dios Xuz na' buslé' rë'u lu
na' nu rna bë' latj chul, len budödë'
rë'u ga na' rna bë'ë Zxi'nczë', Nu
nadxi'inë'. ¹⁴Zxi'në' na' böa'uë' rë'u,

gutië' uláz queëru', len bunít lahuë' rë'u ca nac dul-la' gbága'ru'.

**Nuhuöacru' tuz len Dios le
gutië' uláz queëru' Cristo**

15 Cristo naquë' tuz ca naquë' Dioscz, Nu curlé'iru'. Zoaczë' Lë' zí'atël ca yúgu'të le benë' Dios. **16** Lu

në'ë Cristo benë' Dios yúgu'të le dë, le nacuá' luzxbá, len le nacuá' luyú, yugu' le rlé'iru' len yugu' le curlé'iru', lë na' nacgac latj blau, len yugu' yöl-la' uná bë', len le nadél-li'gac yöl-la' zxön, len yugu' yöl-la' huac qui yehua' yubá len qui luyú ni. Yúgu'të benë' Dios lu në'ë Cristo quië uzi'lë xbey Lë'.

17 Cristo zoaczë' zi'al ca yúgu'të le dë, ati' yúgu'të nacuá'tecz ni'a queë' Lë'. **18** Cristo naquë' Xangac bunách queë', len runödziej' quequë' yöl-la' na'bán. Naquë' ca' Nu gzu lau bubán tsaz lu yöl-la' gut. Zi'al Lë' bubanë' tsaz lu yöl-la' gut quië gáctérë' blau ca yúgu'të le dë. **19** Cni guc, le bdzag ladxé'ë Dios Xuz soalen Cristo gdu le nacczë' Lë'.

20 Ni'a qui le benë' Cristo, Dios benë' ga gac luhuöác tuz len Lë' yúgu'të le dë, le nacuá' luyú, len le nacuá' luzxbá. Bunë' leygac tuz len Lë' le bulaljë' xchönë' Cristo, gutië' lë'i yang cruz.

21 Lbi'ilì', zí'atël nulá'alenli'-në' Dios len gucli' ca bönni' cuta'le'i Dios dxi'a lu icj ládx'i'gac yúgu'të bunách, tuz len Lë'. **22** Cni guc, le budôd cuinë' Cristo, gutië' uláz queëli' quië gac uschinë' lbi'ilì' lahuë' Dios, nacli' quizi queë' len gacli' gdu dxi'a, nutu nu bi gac gnë queëli'. **23** Cni gac chqui' uga'nli' tsutsu ca

réjlë'lì' Cristo, gacli' ca tu yu'u zxoa ga rë' xlibi zö'ö qui, len cutu tseaj bö' ládx'i'dau'lì' ca runli' löz didza' dxi'a byónili', lë na' rac lban qui gdutë yödzlyú le benë' Dios xzan luzxbá. Dios buzóë' neda', Pablo, quië gaca' huen dxin qui didza' dxi'a na'.

Dxin budödë' Dios lu në'ë Pablo

24 Rudzijda' na'a ca nac le rzaca' rgui'a quië gáclena' lbi'ilì', len ruúdx rza'a lu gdu ca nayá' nabana' le rzaca' rgui'lena' tsazxön Cristo uláz qui gdu ca nayá' nabanë' Lë' le nac bunách queë'. **25** Dios benë' ga naca' huen dxin quegac bunách queë' Cristo, runa' xchinë' Dios, le budödë' lu na'a guna' quië gáclena' lbi'ilì', quíxjö'a gdu ca nac xtidzë'ë Dios. **26** Ruzéjní'da' bunách le nagachi', lë na' bgachi' dza ni'të, nutu nu benbë' lei, san na'a Dios chbului'inë' bunách náquigac quizi queë' ca nac qui. **27** Dios gu'ncznë' gunë' ga lunbë' yugu' yöl-la' tsahui' gdu qui le nagachi' ni, lë na' ta'yöni bunách gza'a. Cni rna lë na' bgachi': "Cristo naquë' tuz len lbi'ilì', len naquë' le nac löz gdél-li'lì' tsazli' lu yen'í queë'."

28 Runtu' lban queë' Cristo, rusa'tu' ládx'i'gac yúgu'të bunách, len gazxj ga rë' ruséditu' lequë' yöl-la' rejni'i, quië gac uschintu' lahuë' Dios yúgu'të bunách, nacquë' gdu ladxi' le nacquë' tuz len Jesucristo. **29** Quië gac cni runa' dxin, len rui' ladxa'a udx guna' lë ni, ruguna' dxin yöl-la' huac gdu na' runnë' quia' Cristo.

2 Rë'nda' gnözili' rui'tsca ladxa'a runa' le gaclen lbi'ilì'

lenca' le gaclen bunách yödz Laodicea, len le gaclen ca' yúgu'të nup gatga gulale'i neda!. ²Runa' cni quië la'díp ládxi'quë!, len lacqué! tuz lu yöl-la' nadxí'i, len luzi'ë xbey yúgu'të yöl-la' tsahui' qui yöl-la' run löz gdu le runn queëru' yöl-la' rejni'i. Cni rac quië lunbë'ë le bgachi' queë! Dios Xuz, lë na' nacczë! Cristo. ³Lu në'lë Cristo ruzi'ru' xbey yúgu'të yöl-la' tsahui' qui yöl-la' rac szxöni len yöl-la' rejni'i. ⁴Lë ni rëpa' lbi'ili', cui gac nu si! ye'i lbi'ili', nu güil' didza' tséjlë'ru' le cunácz. ⁵Zal-la' zoa' zi'tu' ga zoali' lu gdu ca nayá' nabana', lu bö' naccza' zóalena' lbi'ili' len rudzijda' le rlé'ida' rö' zxba queëli' len nac tsutsu ca réjlé'li' Cristo.

⁶Qui lë ni na', ca na' gzxi' lu na'lli' Xanru' Jesucristo, lëzca' cni ral-la' gunli' yúgu'të le gunli', dzaguë! lbi'ili' Lë!. ⁷Ca na' nun luí yag ga rë', lenca' ca na' nayás zö'ö lu xlibi zö'ö, gul-zoalen Cristo. Gul-zóa tsutsu ca réjlé'li' Lë!, ca na' chnazédli'. Gul-guiéteczë! Dios: "Xclenu!"

Le cub nacru' le dzagru'-në! Cristo

⁸Gul-gún chi'i cuinli' cuigüll'i' latj nu si! ye'i lbi'ili', nu ugún dxin yöl-la' rejni'i quegac bunách len yugu' didza' ta'nazë! nac gdutë li, ca nac le ta'lëbi bunách tun, len ca nac le tu'sëdi bunách le nac qui yödzlyú ni len clëg le nac xtidzë'ë Cristo.

⁹Zoalen Cristo gdutë le nacczë! Dios zal-la' böaqué! bunách, ¹⁰ati' lbi'ili' napli' gdutë le naquë! Dios le dzagli'-në! Cristo, Nu rna be'i yúgu'të nup ta'ná bë' len bönni'

bi dë lu na'quë!. ¹¹Narugu lu xpéla'quë! bönni' judío le ruluí' náquicnë! queë! Dios, san lbi'ili', le dzagli' Cristo, zoalen lbi'ili' le ruluí' náquili' queë! Dios, le cunáquini lu ni'a lu na'gac bunách. Tu'gúë! tu guiddau' bönni' judío, san lbi'ili', nadúa gdutë yöl-la' bunách queëli' bénlenli' dul-la!. Cni nac queëli' le benli' tsazzxón Cristo cati' gutië! lë'i yag cruz. ¹²Cati' bdil-li' nis bgáchi'lenli'-në! Cristo tsazzxón yero ba len bubánlenli'-në! tsazzxón le gyéjlé'li' Dios, len yöl-la' huac queë! buspanë! Cristo lu yöl-la' gut. ¹³Zf'atël gucli' ca nup chnatgac ni'a qui dul-la' gbágall'i' len cutu gzoalen lbi'ili' le ruluí' náquili' queë! Dios, san na'a Dios nunë' ga nabánlenli'-në! tsazzxón Cristo, len bunít lahuë! lbi'ili' ca nac yúgu'të dul-la' gbágall'i!. ¹⁴Dios busulë' yugu' le nabága'ru' le nayujac lu zxba queë!, lë na' tu'quí rë'u. Bugüé! lë na' nabága'ru' len bdë'ë lei lë'i yag cruz ca tu le nabaguë'ë Cristo. ¹⁵Cati' gutië! Cristo lë'i yag cruz, bugüé! yöl-la' huac uná bë' quegac bö' xöhui' uná bë' len quegac nup dë lu na'gac yöl-la' huac xöhui', le buluë lahui le nacgac bö' xöhui' len bugüé! yöl-la' huac uná bë' quegac, le gutië! lë'i yag cruz na'!

Ral-la' güi' ládxi'ru' le nac qui yehua' yubá

¹⁶Qui lë ni na', cutu güi'li' latj nu uquí lbi'ili' ca nac le rij' ráguli' o le curunli' zxön yugu' dza lni, o le curunli' zxön beo' zi'a ruzé, o le curunli' zxön yugu' dza la'y quegac bunách. ¹⁷Yúgu'të lë ni nac ca tu bxin qui le ral-la' gac, ati' le

ruluí' yúgu'të lë ni naquë' Cristocz.
18 Cutu güi'lili' latj nu gun ga unitli'
 le ral-la' si'lili', nu runtsca bayúdx
 ga lac nöxj ládxil'gac bunách len
 lun zxön yugu' gbaz la'y. Tu'gutsa'
 cuinqué' le cutu gulalé'iné', len tun
 ba zxön cuinqué' ca nac le dzö'z
 icjqué' lu yöl-la' bunáchz quequé'.

19 Nu run cni cutu da' Cristo, Nu
 nac Xanru' len ruzóë' tsutsu gdu
 ca nayá' nabané', le nacru' rë'u.
 Rugahuë' lei, len runé' ga nac tuz
 ni'a qui le zeaj lu dxit lu bin, ati'
 rzxon gdu ca nayá' nabané' ca
 rë'nnë' Dios uxönë' lei.

20 Lbi'ilili' chnatlenli'-në' Cristo
 quië cutur la'ná be'i lbi'ilili' zxba
 qui yödzlyú. ¿Bizz quië runli' tsca
 ni nacli' qui yödzlyú, len runli' ca
 ta'ná bë' zxba qui? **21** Cni ta'ná yugu'
 zxba qui yödzlyú ni:

Cutu quitjnu' lë ni;
 Cutu gagu' lë na';
 Cutu canu' yetü le dë.

22 Yúgu'të lë ni la'nít cati'
 chbugunru' leygac dxin. Cni nacgac
 le ta'ná bë' bunách len yugu' zxba
 nazí' lu na'quë'. **23** Le nactë, yugu'
 zxba ni, ráquiru' napgac yöl-la'
 rejni'i. Tun ga ruluí' cuinru' ca
 bunách gdau', len ga ruluí' cuinru'
 nöxj ladxi', len ga rusaca' zi'ru' gdu
 ca nayá' nabinru', san zxba ni cutu
 ca' taclen rë'u quië gac gna bé'iru'
 yugu' le rzë ládxil'ru' lu yöl-la'
 bunáchz queëru'.

3 Na'a, chqui' nubánlenli'-në'
 Cristo, gul-güi' ládxil'li' le
 nacgac qui yehua' yubá ga ni' rö'lë
 Cristo cuit lë'ë yubél Dios, ga
 naquë' blau. **2** Gul-sá' ládxil'li' le tac
 xtsa', len clég le tac luyú ni. **3** Nac
 queëli' tsca chnatli', ati' yöl-la'

na'bán queëli' run chi'ë Cristo ga
 ni' zoaczë' Dios. **4** Cristo nabánili'
 lbi'ilili'. Catí' uluí' lahuë' Lë', ni'r uluí'
 lauli' ca' lbi'ilili' tsazxón len Lë' lu
 yení' queë'.

Yöl-la' na'bán gul len yöl-la' na'bán cub

5 Qui lë ni na', gul-gún ga la'nít le
 nacua'len lbi'ilili' qui yödzlyú ni:

yugu' le cunác,
 len le nacgac xöhui',
 len yugu' le rzë ládxil'li' le cunác,
 len yugu' le rzë ládxil'li' le nac
 xöhui',
 len yöl-la' ruhuidi',
 le nac tuz ca nu rij ladxi' bdau'
 guiöj bdau' yag, le cutu rij ladxi'
 Dios nu ruhuidi!. **6** Le tun yugu' le
 cni, Dios gunë' zxguia' yúgu'të nup
 cutún ca rna xtidzë'ë. **7** Yugu' dul-la'
 cni benli' ca' lbi'ilili' cati' ni' nadödli'
 lu na'gac. **8** Na'a, cutur gunli' yugu'
 lë ni:
 cutur gdza'ali';
 cutur leyli';
 cutur nu gunli' zi';
 cutur gnë xöhui'li';
 cutur gnali' le cunác.

9 Cutu si' yé'ilili' lza'li' tulí' yetuli' le
 chnuca'nli' le gucli' zi'al, len yugu'
 le benli' zi'al. **10** Chnacli' bunách
 cub, len tu tu dza rcubli', ruhuöacrli'
 ca nac Nu na' bun lbi'ilili', quië
 gúnbe'lili' Lë' gdu ca naquë' Lë'. **11** Le
 chdzagrul'-në' Cristo:

cutur nacru' bönni' gza'a len
 bönni' judío;
 cutur nacru' bönni' narugu
 lu xpéla'quë' le nac bë' nu
 naqui queë' Dios len bönni'
 cunarugu lu xpéla'quë' lë na'
 nac bë';

cutur nacru' bönni' ta'yejni'i len
bönni' cuta'yejni'i;
cutur nacru' bönni' nadá'ugac
len bönni' cunadá'ugac.
Na'a, Cristo naquë' yúgu'të le nac
lsaca' len dzaguë' yúgu'tëru'.
¹²Dios nadxi'inë' lbi'ili' len gröë'
lbi'ili' quië gáquili' quizi queë'. Qui
lë ni na', ral-la':
güi' ládxil'i' lza'li',
len gacli' dxi'i ladxi',
len nöxj ladxi',
len cuidi' ladxi',
len cioèli' zxön ladxi'.

¹³Chqui' rac didza' bizxj tuli' len
yetuli', gul-guá' glen lza'li' tuli'
yetuli', len gul-nít lau lza'li' tuli'
yetuli' ca na' benë' Cristo, bunít
lahuë' lbi'ili'. ¹⁴Le nactér blau
ca yúgu'të lë ni, ral-la' gdxil'i'
yúgu'të bunách, le nac yöl-la'
nadxi'i le run ga nacru' tuz len
ga nacru' gdu. ¹⁵Gul-güi' latj gna
be'i icj ládxil'dau'li' le rbequi dxi
icj ládxil'dau'ru', le runnë' queëru'
Dios. Qui lë ni na' bulidzë' lbi'ili',
quië gacli' tuz lu gdu ca nayá'
nabanë' Cristo. Gul-guié' Dios:
"Xclenu!."

¹⁶Gul-sí' lu na'li' xtidzë'ë Cristo
le gac queëli' ca tu yöl-la' tsahui'
zxön. Le zoalen lbi'ili' yöl-la'
rejni'i queë' Dios, gul-sëdi len
gul-zejni'i lza'li' tuli' yetuli'. Gdu
ládxil'i' gul-gúl-l queë' Dios yugu'
salmo, len yugu' le rul-l yöl-la' ba
len yugu' le rul-l la'y, guiëli'-në'
Dios: "Xclenu!" ¹⁷Yúgu'të le
runli', le nac didza' rui'li' o le
nac dxin runli', gul-gún yúgu'të
lu lë' Xanru' Jesús, len guiëli'-në'
Dios Xuz: "Xclenu!", dzaguë' lbi'ili'
Cristo.

Le ral-la' gunru' qui lza'ru' le
náquiru' queë' Cristo

¹⁸Lbi'ili', ngul nutság ná'lenli'
bönni', gul-gún ca rna xtídz'a'quë'
bönni' qui queëli' ca ral-la' gunli', le
náquili' queë' Xanru'.

¹⁹Lbi'ili', bönni' nutság ná'lenli'
ngul, gul-dxí'i ngul qui queëli', len
cutu uzeyli' ba nadx lecnu.

²⁰Lbi'ili', bi'i ra'bán, gul-gún ca
rna yúgu'të xtídz'a'quë' xuz xna'li'.
Lë ni rdzag ladxë'ë Xanru'.

²¹Lbi'ili', nul-li' nacli' xuzgac
bi'idau', cutu töd bë'i gut quinli'
zxi'nli', cui huöa ládxil'cbi'.

²²Lbi'ili', nul-li' nacli' bönni'
nadá'ugac, gul-gún ca rna yúgu'të
xtídz'a'quë' xanli' luyú ni. Clégz
gunli' cni cati' tu'yüë' lbi'ili' ca
na' tun nup të'ni lun ga la'dzág
ládxil'gac bunách, san gdu ládxil'i'
gul-gún xchinqué' ca ral-la' lun
nup tadxi Dios. ²³Ca nac yúgu'të
le runli', gul-gún gdu ládxil'i',
gac ca runli' xchiné' Xanru' len
clégz ca runli' xchingac bunách.

²⁴Chnóziczli' ubi'ë queëli' Xanru',
gunnë' queëli' le chnupé'ë Dios
quegac nup nacgac zxi'nczë'.
Cni gac, le runli' xchiné' Xanru'
Jesucristo. ²⁵Nu rua' dö', ubi'ë qui
nu na' Xanru' ca nac dö' rua' nu na',
le cutu utsé'ë Dios ca ral-la' ubi'ë
qui queëgac bunách.

4 Lbi'ili', nul-li' nacli' xangac
bunách, gul-gún le nac tsahui'
len le nac dxia' ca rugunli' dxin
yugu' huen dxin queëli'. Gul-tsajnéy
zoa ca' queëli' Xanli' ni' yehua'
yubá.

²Lbi'ili', yúgu'tëli', gul-lídzteczë'
Dios. Gul-spán ládxil'i' ulidzli'-në'

Dios, len gul-guié!: "Xclenu!."
3 La' na'z cati' rulidzli'-në! Dios, gul-náb-në! ca' gáclenë! netu!, gunnë! netu' latj quíxjö'tu' xtidzë'ë Xanru', quië gac uzéjni'tu' bunách le bgachi' ca nac queë! Cristo. Le runa' cni nadzuna' lidx guia ni.
4 Gul-náb-në! ca' Dios, gunnë! neda' latj usálj la'ana' le bgachi' na' ca ral-la' guna!.

5 Lu yöl-la' rejni'i queëli', gul-gún le runli' laugac nup cuta'yejlë' Cristo. Gul-guntsca dxin yugu' dza uzá' ladxë'ë queëli' Dios, gunli' xchinë!. **6** Ral-la' güi'il'i didza' ca rdzag ladxë'ë Dios len ca ral-la' gun nup náquigac queë!. Ral-la' gnózil'i' ca' nac ral-la' ubi'il'i didza', bi guniëli' tu tu bunách.

Tu'gáp Dios Iza'gac bunách queë! Cristo

7 Le rac quia' ni quíxjöi'në! lbi'il'i Tíquico, naquë! bóchi'ru' nadxi'iru'-në!. Naquë! ca' huen dxin gdu queë! Xanru', rúnlenë! neda' tsazxón dxin queë! Xanru!. **8** Qui lë ni na' rsöla'a-në! ga zoali', quië uzéjni'në! lbi'il'i le rac quia', len utipë! ládx'i'li!. **9** Zéajlenë! lë! tsazxón Onésimo, bóchi'ru' na' nabáblenë! lbi'il'i. Naquë! ca' bóchi'ru' nadxi'iru'-në!, len rejlé'ë Xanru!. Chopë! ni la'guíxjöi'në! lbi'il'i yúgu'të le rac ni.

10 Rugapë! Dios lbi'il'i Aristarco, yú'ulenë! neda' tsazxón lidx guia. Rugapbi' Dios ca' lbi'il'i bi'i Marcos, bi'i bönni' queënu ngul

zanë! Bernabé. Chgudxa' lbi'il'i bi gunli' queëbi' bi'i Marcos na!. Chqui' huidbi' ga zoali', gul-gún-bi' ba la'n. **11** Rugapë! Dios ca' lbi'il'i bönni' ni lë! Jesùs, zoa yetú lë! Justo. Nacuá' zian bunách judío ta'yejlë' Cristo, san tsonnzë! ni ladj bunách judío tunë! tsazxón len neda' dxin qui le rna bë'ë Dios, len szxöni tu'huí' zxönë! neda!. **12** Rugapë! Dios lbi'il'i Epafras, bönni' na' nababë! ca' lbi'il'i, naquë! huen dxin queë! Cristo. Gdu ladxë'ë rulidzë! Dios, ráta'yuteczë! lahuë! gáclenë! lbi'il'i quië soali' gdu ladxi', len soali' ca' sina' gunli' yúgu'të le rë'ncznë! Dios. **13** Runa' Ina' lau queë! Epafras na', rui'tsca ladxë'ë lbi'il'i lenca' nup nacuá! Laodicea, len nup nacuá! Hierápolis. **14** Rugapë! Dios lbi'il'i Demas, lenca' Lucas, bönni' na' ruún bunách, ati' nadxi'iru'-në!.

15 Gul-gáp Dios bóchi'ru' nacu'ë! Laodicea, lenca' Ninfas len bunách queë! Cristo nacuá! lidxnu Ninfas na!. **16** Cati' udx ulabli' guich ni ga ni' zoali', gul-gún ga luláb lei bunách queë! Cristo nacuá! Laodicea. Gul-láb ca' lbi'il'i guich na' la'söla' queëli' bunách Laodicea na!. **17** Gul-guié'ë Arquipo: "Bë! ladxu'u gunu' dxin na' budödë! lu na'u Xanru!".

18 Neda!, Pablo, ruzujcza' lu guich dídfa'dau' ni, rnial!: Rugapa! Dios lbi'il'i. Gul-tsajnéy ca rac quia' ni nadzuna' lidx guia. Rnabda'-në! Dios uzá' ladxë'ë queëli' le nac dxia'. Ca' gac.

DIDZA! ZI'AL BSÖLË'Ë PABLO YÖDZ TESALÓNICA

Pablo rugapë' Dios bunách
queë' Cristo nacu'ë Tesalónica

1 Neda', Pablo, dzagquë' neda'
Silvano len bi'i Timoteo,
rugapa' Dios lbi'ili', náquili' queë'
Cristo, len zoali' Tesalónica, nacli'
tuz len Dios lenca' len Xanru'
Jesucristo. Rnaba' lahuë' Xuzru'
Dios lenca' lahuë' Xanru' Jesucristo
uzá' ladxe'ë queëli' len gunë' ga soa
dxi icj ládxi'dau'li'.

Le rac bë' ta'yejlë' Dios
bunách Tesalónica

2 Rétecztu'-në' Dios: Xclenu', cati'
rajneytu' ca nac queëli' yúgu'téli'.
Rajnýtecztu' lbi'ili', bi rnabtu'
queëli' lahuë' Dios cati' rulidztu'-në'.
3 Lahuë' Xuzru' Dios rajnýtecztu'
ca nac le runli' le réjli'li' Cristo, len
ca nac dxin runli' le nadxi'ili'-në',
len ca na' nácteczli' tsutsu le runli'
löz Xanru' Jesucristo. **4** Böchi' lza'tu',
Dios nadxi'inë' lbi'ili', ati' nózitu'
gröczë' lbi'ili' Lë!. **5** Cni nac, le
bdxin queëli' didza' dxi'a runtu'
lban qui, clég len didza'z, san lëzca'
len yöl-la' huac bdxin queëli', ati'
benë' tsutsu lei Dios Bö' La'y, ati'
gdu ládxi'li' benli' löz lei. Nóziczli'

ca guctu' ga zoali' le nadxi'itu'
lbi'ili'.

6 Lbi'ili' butsá' cuinli', runli' ca
runtu' netu', lenca' ca benë' Xanru',
le gzxí' lu na'li' xtidzë'ë, ati' zal-la'
szxöni gzxaca' gdi'li', budzíjili' le
zóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y. **7** Cni
nac, chnacli' tu le nac bë' laugac
yúgu'të bunách ta'yejlë' Cristo nacu'ë
luyú Macedonia len luyú Acaya.
8 Cni nac, le gzxé xtidzë'ë Xanru'
ni'a queëli'. Clègz luyú Macedonia
len luyú Acaya, san lëzca' yúgu'të
latj gzxé didza' ca réjli'li' Dios. Cni
nac, cutu bi run bayúdx gnatu', **9** le
ta'guixjö' queëru' la' leygacz bunách
ni' ca benli' netu' ba la'n, len ca na'
butsá' cuinli', buca'nli' yugu' bdau'
guijö' bdau' yag len böacli' queë' Dios
quië gunli' xchinë' Dios ban, Nu nac
gdu Dios. **10** Na'a, rbözli' dza huödë'
Zxi'në' Dios, grujë' yehua' yubá. Dios
buspanë' Lë' lu yöl-la' gut. Nu ni nac
Jesús, Nu ruslá rë'u lu dul-la', cui soa
le gun ga gchuguë' queëru' Dios dza
zi'a za'!

Xchinë' Dios benë' Pablo
yödz Tesalónica

2 Böchi' lza'tu', nóziczli' cutu
guc daduz dxin queë' Dios

bentu' cati' ni' bdxintu' ga zoali'.
2 Nózili' ca guc queëtu' lu yödz Filipos, ca na' gzxaca' gdi'tu', ati' glua' dö' queëtu' bunách ni!. Ni'r cati' bdxintu' ga zoali' guctu' rugu ladxi' le gzóalenë' netu' Dios queëru', ati' bentu' lban lauli' qui didza' dxi'a le budödë' lu na'tu' Dios. Cni bentu' zal-la' szxöni guladá'baga' netu' bunách ladzli'.

3 Cati' ni' buchitzu' icj nagli' xtidzë'ë Dios, bë'tu' didza', clég le nazí' ye'i netu', len clég bi gzë ládxı'tu' le dë queëli', len cutu gxzi' yé'itu' lbi'ili'. **4** Le nuzxöni ladxë'ë netu' Dios, budödë' lu na'tu' guntu' lban qui didza' dxi'a queë!, ati' cniz rui'tu' didza!. **5** Nöziczli' gatga bë'lentu' lbi'ili' didza' le gun zxön lbi'ili', len cutu bubij tsahui' cuintu' ca run nu bi rzë ladxi' le dë queëli'. Nözcznë' Dios nac cni. **6** Cutu gdiljtu' yöl-la' ba le nac qui yödzlyú ni, lë na' cu'li' netu' lbi'ili', len clég le la'gú'u netu' bunách. Zal-la' dë lu na'tu' gna bë'itu' lbi'ili' le nactu' gbaz nasölë'ë Cristo **7** gzóalentu' lbi'ili' dxi'i ládxı'dau', bentu' ca runnu xna'cbl' bi'i huë'ndau', run chi'nu lecbl' dxi'i ládxı'dau'. **8** Cni guc, bdxı'itsquitu' lbi'ili', ga bdxintë gú'nitu' udödtu' lu na'li', clégz didza' dxi'a queë! Dios, san yelati'z cugúc udödcztu' yöl-la' na'bán queëtu', le nadxı'itsquitu' lbi'ili'. **9** Rajneyli', böchi' lza'tu', ca na' guc cati' ni' bentu' lban lauli' qui didza' dxi'a queë! Dios, ca béntecztu' dxin baníg, ati' rël len të dza bentu' dxin cui usaca' zi'tu' nituli' lbi'ili'.

10 Lbi'ili' na' réjlë'li' Cristo, huac gunli' lna' lau, ati' nözcznë' Dios ca na' gdálentu' lbi'ili' gdu ca rdzag

ladxë'ë Dios len gdu dxí'adau', len ca na' nutu nu gac bi gnë qui. **11** Lëzca' cni nözili' ca bentu' ca runë' bönni' quecbl' zxi'në', buchitzu' icj nagli' len butiptu' ládxı'li' tu tuli!. **12** Busa'tu' ládxı'li' gunli' ca ral-la' gun nu naqui queë' Dios. Lëczë' bulidzë' lbi'ili' quië gac tsazli' ga na' rna bë'ë Lë' lu yení' queë'.

13 Qui lë ni na' ca', rétecztu'-në' Dios: Xclenu'. Cni runtu' le gxzi' lu na'li' xtidzë'ë Dios le byönili' bë'tu' didza', clég ca xtidza' bunächz, san ca le nactë nac, xtidzë'ë Dios nac. Xtidzë'ë na' run dxin lu icj ládxı'dau'li' lbi'ili', réjlë'li' Cristo. **14** Böchi' lza'tu', rac queëli' ca rac quegac bunách queë! Dios, nup náquigac queë' Jesucristo, nacu'ë luyú Judea. Cni nac le chgzxaca' gdi'li' szxöni lu na'gac bunách uládz queëli', la' tuz ca na' gulazaca' gulagui'ë lequë' lu na'gac bunách uládz quequë!, nup ni' nacgac bönni' judío. **15** Yugu' bönni' judío na' guludöddë' Xantru' Jesús len guludödedé' ca' bönni' glu'ë didza' uláz queë! Dios. Gulabía ládxı'quë' len gululaguë' ca' netu'. Cutu tunë' le rdzag ladxë'ë Dios, le cuta'lé'inë' dxi'a yúgu'të bunách gza'a. **16** Tu'zaguë'ë ca' netu', cui guntu' lban laugac bunách gza'a na' cunababgac lequë', le ruí'lentu' leygac didza' quië lulá. Cni rac, tu'zánteczë' dul-la' nabág'a'quë', len chnabág'a'quë' zxguia' le run ga gchuguë' quequë' Dios.

Pablo rë'nnë' tsajyúë' böchi'ru' nacu'ë Tesalónica

17 Na'a, böchi' lza'tu', ruhuí'ntu' ca runë' bönni' uzéb le nulá'alentu' lbi'ili' tu chi'idau', san zal-la' cutu

rlé'itu' lbi'ilí', cutu nal láxí'tu'
lbi'ilí'. Qui lë ni na', rui' láxí'rту'
ulé'itu' laulí', le rzétsca láxí'tu' cni
guntu'. ¹⁸Qui lë ni na' ca' gú'nitu'
guidtu' ga zoali', ati' neda', Pablo, le
nacté bé' ladxa'a guida' chop tsonn
lzu, san buzaga' xnöztu' Satanás
tu' xöhui'. ¹⁹¿Bizxa caz nac le run
ga runtu' löz, o le run ga rudzíjitu',
o le ral-la' gdél-li'tu', le uzi'tu'
xbey lahuë! Xanru' Jesucristo cati'
huödë? ¿Naru' clég lbi'iczli' na'?
²⁰Lbi'iczli' nacli' le run ga nactu'
bica' ba, len le run ga rudzíjitu'.

3 Qui lë ni na', cati' cutur guc
gua' glentu', ben xtíza'tu'
uga'ntu' choptu' lu yödz Atenas ²ati'
bsóla'tu'-bi' ga zoali' bi'l böchi'rú',
Timoteo. Nacbi' bi'l huen dxin
queë' Dios, rúnlenbi' neda' tsazzón
lban qui didza' dxi'a queë' Cristo.
Bsóla'tu'-bi' ga zoali' quië cuéquibi'
lbi'ilí' tsutsu, len uchizbi' icj nagli'
ca ral-la' tséjë'lí' Cristo, ³cui soa nu
gac chop ladxi' ni'a qui le tu'saca'
zi' netu' bunách ni, le nööziczli'
zoaru' yöödzlyú ni quië gua' glenru'
le cni. ⁴Lézca' cati' ni' gzóalentu'
lbi'ilí', gdíxjöi'tu' lbi'ilí' ca chzoa
gac queëru' le lusaca' zi' rë'u, gac
ca na' chguc queëtu' ati' nööziczli'
lë ni. ⁵Qui lë ni na', cati' cutur guc
gua' glena', bsóla'a-bi' ga zoali' bi'l
Timoteo quië dudíxjöi'bi' neda' ca
nac queëli' ca réjlé'lí' Cristo, len
chqui' cutu glu'u lbi'ilí' nöz dul-la'
tu' xöhui', nu na' rgu'u bunách nöz
dul-la', len chqui' cuboác daduz
dxin na' bentu' ga zoali'.

⁶Cati' buza'bi' ga zoali' bi'l
Timoteo, len budxinbi' ga zoatu',
gdíxjöi'bi' netu' le nac dxi'a, bë'bi'
didza' ca na' réjlé'lí' Cristo, len ca

na' nadxi'igacli'-në' böchi' lza'ru',
len ca na', lu yöl-la' dxi'i ladxi'
queëli' rajnéyteczi' netu', lencia' ca
na' rzé láxí'lí' ulé'ili' netu', ca na'
netu' rzé láxí'tu' ca' ulé'itu' lbi'ilí'.
⁷Qui lë ni na', böchi' lza'tu', cati'
ni' gzxaca' gdi'tu' yúgu'të lë ni len
zian le guc queëtu', bdxin queëtu'
didza' bui' zxön netu' cati' byöönitu'
ca réjlé'lí' Cristo. ⁸Na'a, nuhuöác
láxí'tu' le ryöönitu' rö'li' tsutsu
ca réjlé'lí' Xanru!. ⁹¿Nacxz gac
guiëtu'-në' Dios: Xclenu', ca ral-la'
guntu' ni'a qui yúgu'të le run ga
rudziji láxí'tu' lahuë! Dios queëru'
ni'a qui le nacli' lbi'ilí'? ¹⁰Bayúdx
rulidztu'-në' Dios, rnabtu' lahuë' rël
len të dza quië gac ulé'itu' lbi'ilí'
len usa'tu' le ryadzj queëli' ca nac
le réjlé'lí' Cristo.

¹¹Na'a rnabtu' lahuë! Xuzru' Dios
lencia' Xanru' Jesucristo, cu'ë netu'
nöz ga gdxintu' ga zoali'. ¹²Lézca'
rnabtu' lahuë! Xanru' gunë' ga xön
len gac gdu ca nadxi'ilí' lza'li' tuli'
yetuli', len ca nadxi'ilí' yúgu'të
bunách, ca na' netu' nadxi'itu' ca'
lbi'ilí'. ¹³Rnabtu' ca' lahuë' gunë'
ga gac tsutsu len gdu dxi'a icj
láxí'dau'lí' lahuë! Xuzru' Dios
ca rajlóz le nac la'y, gunë' cni ga
gdxinxr dza huödë! Xanru' Jesucristo,
dzaggac Lë' bunách la'y queë'.

Le runru' le rdzag ladxë'ë Dios

4 Yetú ca', böchi' lza'tu', ni'a
queë' Xanru' Jesús ráta'yutu'
laulí' len ruchiztu' icj nagli' quië
gunli' ca nac le chnazëdli' lu na'tu'
ca ral-la' gunli' le rdzag ladxë'ë
Dios. Ca na' chrunli', ca'tecz gunli'.

²Chnööziczli' yugu' le gna bë'itu'
lbi'ilí' uláz queë' Xanru' Jesús. ³Le

rë'nnë! Dios nac gacli' gdu dxi'a, len cutur gunli' le cunác, ⁴len gnózili' tu tuli' nacx ral-la' sóalenli'-nu ngul qui queëli' gdu ca rajlöz le nac la'y, len gunli' lecnu ba la'n. ⁵Cutu ral-la' sóalenli'-nu ngul queëli' lu yöl-la' rzë ladxi' le cunác, ca na' tun bunách cunababgac Dios len cunúnbë'gac Dios. ⁶Ca nacgac lë ni, nutu nu ral-la' töd bë'i len cusí' ye'i böchi' lzë'i bagachi'z, le gchuguë' quegac yúgu'të nup tun le cni Lëczë! Xanru', gunë! ca na' chgudxtu' lbi'ili' len bentu' lna' lau qui lauli'. ⁷Dios bulidzë! rë'u, clëg quië gunru' le cunác, san quië gacru' gdu dxi'a. ⁸Cni nac, nu ruzóa tsla'l lë ni, clëg bunáchz ruzúa tsla'l, san Dioscz ruzúa tsla'l, le bsölë'ë queëru' Dios Bö' La'y Nu rui' cni didza'.

⁹Cutu run bayúdx uzuja' queëli' lu guich ca ral-la' gdxí'icli'-në! böchi' lza'li', le chnazëdli' la' lbi'izli' lu në'ë Dios gdxí'icli' lza'li' tuli' yetuli!. ¹⁰Le nactë nadxi'icli'-në! yúgu'të böchi' lza'ruru' nacu'lë luyú Macedonia. Na'a, rátayutu' lauli', böchi' lza'tu', quië gdxí'igacrli'-në! ca' böchi' lza'li!. ¹¹Rátayutu' lauli' ca', gü'l ládxí'li' cozli' dxí'adau', len gunli' yugu' le dë lu na'zli', len gunli' dxin len na'czli' ca na' chgna bë'itu' lbi'ili'. ¹²Gna bë'itu' lbi'ili' cni quië gac gunli' le nac dxí'adau' laugac nup cunababgac lbi'ili', len cni gac, cutu bi yadzj queëli'.

Ca gac cati' huödë! Xanru' Jesucristo

¹³Lézca!, böchi' lza'tu', rë'nitu' gnózili' ca rac quegac nup chnatgac, cui huí'nili' ca tun yezica' bunách cuzúa le tun löz. ¹⁴Chqui' réjlë'ruru' gutië! Jesús len bubanë!, lëzca! cni

ral-la' uzxöni ládxí'ru'-në! Dios gunë! ga huödlengac tsazxón Jesús nup ni' chglat len gulayejlë! Lë!

¹⁵Qui lë ni na' rguíxjöi'tu' lbi'ili' xtidzë'ë Xanru' le rna cni: "Rë'u ni zoaru' nabanru' len uga'nru' ga gdxinr dza huödë! Xanru' Jesucristo, cutu tsajtsagru'-në! Cristo zi'al ca nup chglat." ¹⁶Cni gac, le huötjë! Lëczë! Xanru' grujë! yehua' yubá, ati' yön chi'ë, len yöl-la' uná bë' ulidzë!, ati' yön ca' chi'ë gbaz la'y blau, ati' yön ca' trompeta queë! Dios, ati' lubán nup na' chglat len gulayejlë! Cristo. ¹⁷Ni'r rë'u ni zoaru' nabanru' len naga'nru' luyú ni, uchisë! rë'u tsazxón len lequë! lu böaj luzxbá quië tsajtsagru'-në! Xanru' lu bö'z. Cni gac, sóalenteczru'-në! Xanru'. ¹⁸Qui lë ni na', gul-huí! zxön lza'li' tuli' yetuli' ca nacgac didza' ni.

5 Na'a, ca nac dza na' o rël na' cati' lac lë ni, cutu run bayúdx uzuja' queëli' lu guich, böchi' lza'tu'. ²Lbi'ili' chnóziczli' dxi'a ca gac dza cati' huödë! Xanru'. Gdxinë! tu tsalz ca rdxinë! gban chdzö'l. ³Cati' la'ná bunách: "Rac dxi'a queëru' len cutu bi gac queëru'", ni'r la' gdxintë le usnít lequë!, lë na' gdxin quequë! ca na' rdxin le rzaca' rgu'nu ngul chzoa soabi' bi'ida' queënu, ati' nutu nu nutsa' ladji bunách yödzlyú ni nu ulá cati' gac lë na' ral-la' gac. ⁴Na'a, böchi' lza'tu', cutu zoali' chul nit, len qui lë ni na' cutu gdxin queëli' bagachi'z dza ni' ca rdxinë! gban. ⁵Yúgu'tëli' nacli' bunách qui yení! len qui lahui' dza. Cutu nacru' bunách qui chdzö'l len clëg qui le nac chul. ⁶Qui lë ni na', cutu ral-la' töd yël lauru' ca rac

quegac nup cunababgac rë'u, san ral-la' uspán ládzi'i'ru' len cioèru' ba'a ládzi'i'dau'. ⁷Nup tas, chdzö'l tas, len nup ta'zudxi, chdzö'l ca' ta'zudxi. ⁸Na'a, rë'u ni, nacru' qui lahui' dza len ral-la' cioèru' ba'a ládzi'i'dau', le chnácuru' zxaru' le run chi'i rë'u, le nac yöl-la' rejlé' queëru' Dios len yöl-la' nadxi'i, ati' le runru' löz ularu' nac ca lu'u guia le run chi'i icjru'. ⁹Cni nac, le nuzoë'rë'u ni Dios, clég quië gdxinru' ga gchuguë' queëru', san quië ularu' le runru' löz Xanru' Jesucristo, ¹⁰le gutië' uláz queëru' Jesùs quië soaru' gbanru' tsazxón len Lé'i cati' huödë', zal-la' chnatru' o soaru' gbanru' dza ni'. ¹¹Qui lë ni na' ral-la' utipli' ládzi'i'li' tuli' yetuli' len gunli' tsutsu tuli' yetuli' ca na' chrunli'.

**Pablo ruchizië' icj nagquë'
böchi' lzë'ë ta'yejlë'ë Cristo**

¹²Rátá'yutu' lauli', böchi' lza'tu', gúnbë'li' nup tun xchinë' Xanru' ga zoali', nup na' ta'ná be'lí lbi'ili' uláz queë' Xanru', len tu'sál' ládzi'i'li'.

¹³Rátá'yutu' lauli' ca', gunli' lequé' ba la'n lu yöl-la' nadxi'i queëli', le tunë' dxin na!. Gul-cóz dxí'adau' tuli' len yetuli'.

¹⁴Lézca' cní ruchiztu' icj nagli', böchi' lza'tu', quië usa'lí' ládzi'gac nup cutún dxin, len utipli' ládzi'gac nup tu'huóá ládzi'gac, len gáclenli' nup cunác tsutsu ca ta'yejlë' Cristo, len gacli' nöxzj ladxi' laugac yúgu'të bunách.

¹⁵Gul-gún chi'i cuinli' cui uzí' la lza'li', cui gua'lí' dö' qui nu rua'

dö' queëli', san gul-güí' ládzi'i'li' gúnteczli' le nac dxí'a qui lza'li' tuli' yetuli' len quegac yúgu'të bunách.

¹⁶Gul-dzíjitecz ¹⁷len gul-lídztecze' Dios ¹⁸len gul-guié' Lé': "Xclenu!." Cni ral-la' gunli' ca nac yúgu'të le rac queëli', le nacgac lë ni le rë'nné' Dios gunli' le nacli' queë' Jesucristo.

¹⁹Cutu guzóa dxili' le rulidzë' lbi'ili' Dios Bö' La'y ²⁰len cutu guzoali' tsla'l xtidzë'ë bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios ²¹san gul-sí' bë' yúgu'të. Gul-sí' lu na'lí' le nac dxí'a ²²len cutu bi gútsa'li' le cunác.

²³Léczë' Dios, Nu run ga zoa dxí icj ládzi'i'dau'ru', gunë' ga gacli' gdu dxí'a, ati' gun chi'ë bö' nacczli', len icj ládzi'i'dau'li' len gdu ca nayá' nabinli', ati' nutu nu gac bi gnë queëli' dza ni' huödë' Xanru' Jesucristo. ²⁴Runë' ca rnë' Dios, Nu bulídz lbi'ili'. Léczë' gunë' yugu' lë ni.

**Pablo rgu'ë lu në'ë Dios
yugu' böchi' lzë'ë**

²⁵Böchi' lza'tu', gul-lidzë' Dios gnábili'-në' gáclenë' netu'.

²⁶Gul-gáp Dios yúgu'të böchi' lza'ru', unída'li' lequé' lu yöl-la' nadxi'i queëli'.

²⁷Ni'a queë' Xanru' Dios rna bé'ida' lbi'ili' ulablí' guich ni laugac yúgu'të böchi' lza'ru' nababquë' Cristo.

²⁸Rnaba' lahuë' Xanru' Jesucristo uzá' ladxë'ë queëli' le nacgac dxí'a queë'. Ca' gac.

DIDZA' BURÓP BSÖLË'Ë PABLO YÖDZ TESALÓNICA

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo nacu'ë Tesalónica

1 Neda', Pablo, dzagqué' neda'
Silvano len bi'i Timoteo,
rugapa' Dios lbi'ili', nacli' queë'
Xuzru' Dios len queë' Xanru'
Jesucristo, zoali' Tesalónica.
2 Rnabtu' lahuë' Xuzru' Dios len
lahuë' Xanru' Jesucristo, uzá'
ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi
icj ládxi'dau'li'.

Dios gchuguë' quegac bunách
dul-la' cati' huödë' Cristo

3 Ral-la' guiétecztu'-në' Dios:
Xclenu', ca nac queëli', böchi' lza'tu',
ati' nac dxi'a guntu' cni, le zeaj
ractér gdu ca réjlë'li' Dios. Lëzca'
cni, ca nadxi'ili' lza'li' tuli' yetuli'
zeaj racr gdu. **4** Qui lë ni na', len
yöl-la' rudziji rguíxjö'tu' ca nac
queëli' laugac bunách queë' Dios
ni, le rbözli' zxön ladxi', len réjlë'li'
Dios zal-la' szxöni ta'bía ládxi'gac
lbi'ili' bunách len szxöni rzaca'
rgui'li', san rua' rlenli'. **5** Yugu' lë ni
tac bë' nac tsahui' ca rbequi xbeyne'
bunách Dios. Ru'ë latj rzaca' rguí'li'
na'a, quië gacli' lsaca' tsazli' ga ni'
rna bë'ë Lë'.

6 Nac tsahui' ca gunë' Dios, ubi'ë
quegac nup tu'saca' zi' lbi'ili', gunë'
ga la'zaca' la'gui'li' nup na!. **7** Yetú
ca', lbi'ili' rzaca' rguí'li' na'a, ati'
ubi'ë queëli' Dios, gunë' ga uzi'
ládxi'li' tsazxón len netu', dza ni'
gla' lahuë' Xanru' Jesucristo, grujë'
yehua' yubá. Lunë' Lë' tsazxón gbaz
la'y ni'a në'ë, len lulu'ë lahui yöl-la'
huac zxön queë!. **8** Gla' lahuë' Cristo
dza ni' ca tu gui' zxön cati' ni' uzi'
lë' nup cunúnbë'gac Dios len cutún
ca rna didza' dxi'a queë' Xanru'
Jesucristo. **9** Bunách cni, uzi' lë'
lequë', ati' tsaz tsajts'uquë' lu gui'
gabíl. Tsaz la'cuitë' lahuë' Xanru'
len ga nala'gac yöl-la' yení' queë'
len yöl-la' huac zxön queë!. **10** Cni
gac dza ni' cati' huödë' quië gac
queë' yöl-la' ba ni'a qui le nacgac
bunách la'y queë', ati' lubani queë'
ca nacgac yúgu'të nup ta'yejlë' Lë'.
Cni gac ca' queëli' le gyéjlë'li' le
bentu' Ina' lau qui laulí' ca nac
queë' Jesús.

11 Qui lë ni na' ca', rulídztecztu'-në'
Dios queëru', rnábitu'-në' gáclenë'
lbi'ili', len gunë' ga gacli' lsaca'
gdél-li'li' lë na' bulidzë' lbi'ili' quië
uzi'li' xbey. Lëzca' rnabtu' lahuë'
gunë' ga gac gdu yúgu'të le rui'

ládxí'lí' gunli' le nac dxi'a len yúgu'té dxin runli' lu yöl-la' rejlé' queéli' Lë'. Len yöl-la' huac queé' Dios gunli' lë ni. ¹²Cni gac, gac yöl-la' ba qui lë' Xanru' Jesucristo ni'a qui le runli', ati' gaclí' lbi'ilí' bica' ba ni'a qui le guné' Lë', gac ca nac le buzál ladxé' queéli' Dios queéru' lenca' Xanru' Jesucristo.

Uluí' lahuë' Bönni' Xöhui'

2 Na'a, ca nac qui dza huödë' Xanru' Jesucristo, len ca gac, dutubé' rë'u queé' Lë', ráta'yutu' lauli', böchi' lza'tu', ²cui güí'lí' latj nu gun chixi lbi'ilí' ca nacgac le gxzi' lu na'lí'. Cutu cuequi baguí'i icj ládxí'dau'lí' ni'a qui bi ta'guíxjö'ë bönni' ta'zí'lí' yë'ë, ta'né' zóalenë' lequeé' Dios Bö' La'y, o ni'a qui bi didza' tui' bunách, o ni'a qui bi nayúj tu lu guich ta'né' netu' bsöla'tu', le ta'ná: "Chgdöd dza huödë' Xanru'." ³Cutu ca' güí'lí' latj nu si' ye'lí lbi'ilí', le cutu gdxin dza ni' huödë' Jesús chqui' cutu la'lá' lahui zi'al zian nup la'dá'baga' Dios, ati' gla' lahuë' Bönni' Xöhui', bönni' na' ral-la' tsazié' lu gui' gabíl. ⁴Bönni' ni gzaguë'ë, len lu yöl-la' run ba zxön cuiné' tá'baguë'ë yúgu'té le naqui queé' Dios o le tun zxön bunách lu yöl-la' run Dios ba la'n quequé'. Guné' cni bönni' na' ga gdxintë cölë' ca Dioscz lu gdau' ga nac xlatjé' Dios, len gun cuiné' ca Dios.

⁵¿Naru' cu rajneyli' gdíxjöi'da' lbi'ilí' yugu' lë ni cati' ni' zóalena' lbi'ilí? ⁶Na'a, nún'bë'lí' Nu ruzaga' xnözë' Bönni' Xöhui' na', cui gla' lahuë' zi'al ga gdxinr dza queé'. ⁷Chrun dxin le nagachi' qui le nac

xöhui', san na'atë zoa Nu ruzaga' xnözë' Bönni' Xöhui' na' ga gdxinr dza ucuít cuini Nu na' ruzaga' xnözë'. ⁸Ni'r gla' lahuë' Bönni' Xöhui' na', ati' Xanru' Jesucristo uxicjé' lë' len bö' gruj ru'ë, len usnitie' lë' len le tsép yös yení' qui dza huödë'. ⁹Cati' gdxinë' Bönni' Xöhui' na', len yöl-la' huac qui Satanás tu' xöhui' gla' lahuë'. Len yöl-la' huac qui le cunácz, guné' yúgu'té yöl-la' huac zxön, len yúgu'té le lac bë', len yúgu'té le lun ga lubani bunách. ¹⁰Len yöl-la' huac qui le cunácz, guné' cni laugac nup la'nít le cugulazí' lu na'quë' gdu ládxí'quë' le nac gdutë li, quië lulé'. ¹¹Qui lë ni na' Dios gu'ë latj gdxin quequé' tu le run yöl-la' huac le si' ye'lí lequeé' quië la'yejlë'ë le cunácz. ¹²Cni gac quië la'baga' zxguia' yúgu'té nup cutu gulayejlë' le nac gdutë li, san guladzág ládxí'gac le cunác tsahui'.

Nup gröczë' Dios quië lulá

¹³Böchi' lza'tu', lbi'ilí' na' nadxi'iné' lbi'ilí' Xanru', ral-la' guítecztu'-në' Dios: "Xclenu'", ni'a qui le nac queéli', le chgröczë' lbi'ilí' Dios dza ni'té quië ulali' ni'a qui le runé' Dios Bö' La'y, quië gacli' gdu dxi'a le réjlë'lí' le nac gdutë li. ¹⁴Quië gac cni queéli', Dioscz bulidzë' lbi'ilí', quië gdél-li'lí' gunli' tsazxón Xanru' Jesucristo lu yení' queé'. Cni gac ni'a qui didza' dxi'a runtu' lban qui.

¹⁵Qui lë ni na', böchi' lza'tu', gul-zóa tsutsu len gul-gún chi'i didza' na' nazëdli', le bë'lentu' lbi'ilí' len buzujtu' queéli' lu guich. ¹⁶⁻¹⁷Rnabtu' lahuë' Xanru'

Jesucristo len lahuë' Xuzru' Dios, utipë' ládzi'li' len gunë' ga gacli' tsutsu ca nac yúgu'të le nac dxi'a runli' len yúgu'të didza' dxi'a rui'li'. Léczë' nadxi'inë' rë'u len bennë' queëru' le ruhuí' zxöntecz rë'u len le nac dxi'a runru' löz, yugu' lë na' buzá' ladxe'ë queëru' Dios.

Le ral-la' gnábiru'-në' Dios

3 Yetú ca', böchi' lza'tu', gul-lidzë' Dios gnábilu'-në' gáclenë' netu', runtu' lban ni, quië së xtidzë'ë Xanru' ati' lun lei ba la'n bunách, gac ni ca na' gac ga ni' zoali!. **2**Gnabli' ca' quië ulatu' lu na'quë' bönni' xöhui' tua'dö', le cutu ta'yejlë' Dios yúgu'të bunách. **3**Na'a, le runë' ca rnë' Xanru', gunë' ga gacli' tsutsu len gun chi'ë lbi'ili', cui gdzunli' lu na' tu' xöhui'. **4**Ruzzxoni ládzi'tu'-në' Xanru' ca nac queëli', gunli' yugu' lë ni zi'a gnabtu' lauli', ca na' chrunli'. **5**Rnabtu' lahuë' Xanru' usë'ë ládzi'li' quië gdxi'ili'-në' Dios, len cioèli' zxön ladxi' ca na' benë' Cristo.

Ca run bayúdx gunru' dxin

6Ni'a qui lë' Xanru' Jesucristo rna bélitu' lbi'ili', böchi' lza'tu', gcuitli' ga nacu'ë böchi' lza'ru' ta'dazë' ca' len cutu tunë' ca nac zxba buséditu' lbi'ili'. **7**Nóziczli' ral-la' gunli' ca runtu' netu', le cutu ca' gdaztu' ca' netu' ga ni' zoali!. **8**Cutu gdagu dáduzu' le bennli' queëtu', san lu yöl-la' ruíbi ruguí'i len lu yöl-la' rcuidi' bentu' dxin rë'l len të dza cui usaca' zi'tu'

nituli' lbi'ili'. **9**Cni bentu' quië gactu' lauli' ca tu le ruluí'i lbi'ili' ca ral-la' gunli', zal-la' dë lu na'tu' gnabtu' bi gunli' queëtu'. **10**Lézcä' cati' ni' gzóalentu' lbi'ili', gna bélitu' lbi'ili' cni, le rna: "Chqui' cutu rë'nnë' gunë' dxin nu bönni', cutu güi'li' le gahuë' bönni' na'."

11Cniz rnatu' le ryónitu' nútsa'quë' ladjli' bönni' ta'dazë' ca', cutu bi dxin tunë', san ta'dazë' ca' bi tun bi ta'né!. **12**Ni'a queë' Xanru' Jesucristo rna bélitu' bönni' tunë' cni, len ruchiztu' icj nagquë' lunë' dxin lu yöl-la' rböz dxí'adau', quië gac lahuë' le naqui quégaczë'.

13Na'a, böchi' lza'tu', cutu soa dxili', gúnteczli' le nac dxi'a.

14Chqui' nútítéz bönni' cutu gunë' ca rna xtídzta'tu' ruzujtu' lu guich ni, gul-gún ga gac bë'ë bönni' na', len cutu gunli' tsazxón lë' quië utui'në'.

15Cutu ral-la' glé'ili'-në' ca bönni' curlé'inë' lbi'ili' dxi'a, san gul-sá' ladxe'ë ca böchi'czli'.

Pablo rgu'ë lu në'ë Dios böchi'ru' nacu'ë Tesalónica

16Rnabtu' lahuë' Xanru' gúnteczë' ga soa dxi icj ládzi'dau'li' ca nac yúgu'të le runli' len sóalenë' yúgu'tëli'. Léczë' runë' ga zoa dxi icj ládzi'dau'ru'.

17Neda!, Pablo, len na'cza' ruzuja' lu guich ni le rugapa' Dios lbi'ili', ati' nac tu le nac bë' yúgu'të guich rsöla'a. Cniz ruzuja' lu guich.

18Le ruzá' ladxe'ë queëru' Xanru' Jesucristo gac queëli' yúgu'tëli'. Ca' gac.

DIDZA' ZI'AL BSÖLË'Ë PABLO QUEËBI' BI'I TIMOTEO

Pablo rugapë' Dios bi'i Timoteo

1 Neda', Pablo, naca' gbaz
nasölë'ë Jesucristo. Cni
naca' le gna bë'ë cni Dios, Nu
ruslá rë'u, lenca' le gna bë'ë cni
Xanru' Jesucristo, Nu na' runru'
löz. **2**Rugapa' Dios li', bôcha'adau'
Timoteo, nacu' ca zxi'ncza' le
réjlë'ru' Dios. Rnaba' lahuë' Xuzru'
Dios len lahuë' Xanru' Jesucristo
uzá' ladxe'ë quiu', len huechi'
ladxe'ë li', len gunë' ga soa dxi icj
ládxil'da'u.

Pablo rusé'ë ládxil'bí' Timoteo
ca nac zxba cunác gdu

3Ráta'yua' lau' na'a gunu' ca
na' góta'yua' lau' cati' ni' gyija'
luyú Macedonia, quië uga'nú' lu
yödz Éfeso len gna bél'inu' la'quë'
bönni' ni' cui lusëdnë' zxba yubl
4len cui lunë' zxön yugu' didza'
rdaz, len lagac ziantér cö' xuz
xtau'gac bunách, yugu' le tun ga tui'
ládxil'gac bunách le nacgac daduz.
Yugu' le cni cutu tun tsutsu bunách
queë' Dios ca nac le ta'yejlë' Lë'.

5Le rë'ni gun lë ni répa' li', nac
quië la'dxf'i lza'gac bunách, nac
gdu ládxil'dau'gac, len gac dxi'a

le ta'zá' ládxil'gac, len gac gdu le
ta'yejlë' Dios. **6**Ca nacgac lë ni, cutu
gulurujë' dxi'a la'quë' bönni', san
gulaguel-lë'ë nöz yubl, len tunë'
ba la'n yugu' le cunácz. **7**Të'nnë'
lusëdnë' bunách ca nac le rna
bë' zxba queë' Dios, zal-la' cutu
ta'yéjni'në' lë na' ta'në', len cutu
ta'yéjni'në' le tun tsutsu xtídza'quë'.

8Rë'u nöziru' nac dxi'a zxba gna
bë'ë Dios, chqui' nu rugún lei dxin
ca ral-la' gun. **9**Lë ni nöziru': Dios
gdixjë' zxba queë', clég quië gna
be'i bunách tsahui', san quië gna
be'i bunách cni:

nup ta'dá'baga' le rna bë' zxba na',
nup cutún ca rna bë' zxba na',
nup tu'cá'n ca'z Dios,
nup tun le nac xöhui',
nup cutún Dios zxön,
nup tu'cá'n ca'z le naqui queë'
Dios,
nup tu'dödi xuz xna'gac,
nup tu'dödi bunách,
10nup tun le cunác,
bönni' nacuá'lenë' la' racz lza'
bönni'quë',
nup ta'bán bi'idau',
nup ta'zí' yë',
nup tun tsutsu xtídza'gac, ta'ná
le cunácz,

nup ta'dá'baga' zxba tsahui'.
11 Nóziru' nac cni le bdxin queëru' didza' dxi'a buzá' ladxë'ë queëru' Dios Nu nac la'y, le budödë' lu na'a guna' lban qui.

Pablo rë' Cristo: "Xclenu",
le buechi' ladxë'ë lë'

12 Xclenu', rëpa'-në' Xanru' Jesucristo, Nu rutíp ladxa'a, le buzxöni ladxë'ë neda', len buzóë' neda' guna' xchinë!. **13** Cni benë' zal-la' zi'al neda' gnë zi'a queë', len gwdxia ladxa'a bunách queë', len zian le bi'a dö' quequë', san Cristo buechi' ladxë'ë neda', le bena' cni lu yöl-la' curejní'i quia' cati' ni' cutu réjlë'da' Lë!. **14** Na'a, zxöntér nac le buzá' ladxë'ë quia' Xanru', lë na' run ga réjlë'ru' Lë! len run ca' ga nadxi'iru'-në' Jesucristo.

15 Didza' gdutë li lë ni len le nac lsaca' la'zí' lu na'gac yúgu'të bunách, le rna: "Lëczë' Jesucristo bidë' yödzlyú ni quië buslé' bunách dul-la", ati' buslé' neda' zal-la' nacra' bönni' dul-la' ca yúgu'të bunách. **16** Qui lë ni na' buechi' ladxë'ë neda', bulu'ë lahuí Jesucristo ni'a quia' neda' bönni' dul-la', ca nac yöl-la' zxön ladxi' gdu queë', quië gaca' tu le ruluí' laugac nup ral-la' la'yejlé' Lë!, gata' quequë' yöl-la' na'bán gdu. **17** Na'a rnia!: Yöl-la' ba Dios, Nu rna bë'tecz, Nu gatga udx qui, len Nu curlé'iru', la'z dui Dios Nu nözicz yúgu'të. Queë' Lë' gactez yöl-la' run ba la'n len yöl-la' ba, na'a dza len yúgu'të dza zi'a za'c. Ca' gac.

18 Zxí'na'dau' Timoteo, rudöda' lu na'u zxba ni quië gunu' xchinë' Dios ca bönni' gdu ladxë'ë rijé! gdil-l, len

quië uzi'u xbey yugu' le gulaguixjö' quiu' zi'al nup ni' glui' didza' uláz queë' Dios. **19** Len yöl-la' rejlé' quiu' Cristo ral-la' gunu' cni, nac gdu dxi'a icj ládxí'da'u, le chgulachixi gulanigui la'gac bunách, nup guluzóa tsla'l le réjlë'ru' Cristo.

20 Cni glunë' Himeneo len Alejandro, nup na' busana' lu na' Satanás tu' xöhui' quië la'zëdë' ca ral-la' lunë', cui la'në zi'ë qui le naqui queë' Dios.

Le rusédi rë'u ulidzru'-në' Dios

2 Qui lë ni na' le nac blau ruchizia' icj naggac bunách nac ca ral-la' ulidzru'-në' Dios len ca ral-la' gáta'yuru' lahuë!, len ca ral-la' gnabru' lahuë! bi rquíniru', len ca ral-la' guiëru'-në': Xclenu'. Yugu' lë ni ral-la' gunru' uláz quegac yúgu'të bunách. **2** Lëzca' cni ral-la' gunru' uláz quegac nup ta'ná bë!, len quegac yúgu'të nup nacgac blau. Cni ral-la' gunru' quië gac dxi'a queëru' len gac queëru' yöl-la' rböz dxí'adau!. Ral-la' gunru' cni lu yöl-la' rejlé' queëru' Dios len lu yöl-la' ba'a ladxi' queëru!. **3** Lë ni nac dxi'a len le rdzag ladxë'ë Dios, Nu ruslá rë'u. **4** Dioscz rë'nnë' lulá yúgu'të bunách len rë'nnë' lunbë! le nac gdutë li. **5** Tuzë' naquë' Dios, len tuzë' bönni' ruúnë' dzag Dios len bunách. Nu ni nac Jesucristo, Nu böac bunách. **6** Lëczë' budôd cuinë' lu yöl-la' gut, le gdizxjnë' qui dul-la' nabág'a'gac yúgu'të bunách. Dios benë! Ina' lau queë' cati' bdxin dza queë' gutië!. **7** Ca nac lë ni, Dios buzóë' neda' quië guna' lban qui, len gaca' gbaz nasölë'ë Cristo, quië usédgacda' bunách gza'a ca nac

le réjlë'ru' Cristo len ca nac le nac gdutë li. Blíteda' len cutu ca' rzi' yé'a.

⁸Na'a, rë'nda' lulidzé' Dios bönni', láta'yüe' lahuë' gáti'tëz, nacquë' gdu dxi'a, len cula'leynë' lza'qué', len cula'díl-l dídz'a'qué'. ⁹Lëzca' cni, rë'nda' lácunu ngul le nac ba'a. Le nac lach le ral-la' lului'nu lahui nac yöl-la' nöxj ladxi' len le nac gdu ladxi', len clëg le tu'pa'znu icj laucnu len oro, len yugu' bga, len laril' záqui'tsqui. ¹⁰Yugu' le dxi'a tunnu luluí' lahui le naccnu ca na' run le tacular le nac ba'a. Cni ral-la' lunnu ngul núnbe'cnu Dios. ¹¹Ral-la' la'cua'nu dxiz ngul cati' nu rusëdi lecnu len la'cua'nu nöxj. ¹²Cutu runna' latj ngul lusëdinu len cula'ná béisnu bönni!. Ral-la' la'cua'nu dxiz ga nudubgac bunách queë' Cristo. ¹³Cni ral-la' gac, le buzóë' Dios zi'al Adán, ati' gdöd na' buzóë'-nu Eva. ¹⁴Adán na', cutu gxixi' ye'i lë' tu' xöhui', san ngul queë', gxixi' ye'i lënu. Cni gac, gditsjnu zxba queë' Dios, ¹⁵san ulanu ngul ruzoanu-bi' bi'idau' chqui' gúntecznu ca rajlöz le réjlë'ru' Dios len yöl-la' nadxi'i, len chqui' gacnu gdu dxi'a len gdu ladxi'.

Ca ral-la' lacquë' bönni' tun chi'ë bunách queë' Cristo

3 Didza' gdu lë ni rna: "Chqui' rui' ladxe'ë bönni' gaquë' nu gun chi'i bunách queë' Cristo, dxin dxi'a rzë ladxe'ë." ²Run bayúdx nu run chi'i bunách queë' Cristo gac bönni' nutu nu gac bi gnë queë', len soa tuznu ngul queë'. Ral-la' gaquë' ban ladxi', len gdu ladxi', len nöxj ladxi'. Ral-la' gu'ë ga

la'cu'ë böchi'ru' ta'dxinë' lidxë', len gaquë' ca' bönni' nazáqui'tsquinë' usëdnë' bunách. ³Cutu gaquë' bönni' ri'jë', len clëg bönni' snia', len clëg bönni' rzë ládzi'zë' si'ë dumí, san ral-la' gaquë' bönni' dxi'i ladxi', len zxön ladxi'. Cutu gaquë' bönni' ruhuídi'në!. ⁴Ral-la' gaquë' ca' bönni' rna béisnë' dxi'a bunách nacuá' lidxë', nacuá'bí' zxi'në' tunbi' ca rna xtidzë' lu yöl-la' run ba la'n xuzcbi'. ⁵¿Naru' huactsa gun chi'ë bunách queë' Dios tu bönni' chqui' cutu rac gna béisnë' dxi'a bunách nacuá' lidxë'? ⁶Cutu ral-la' gaquë' bönni' zi'a gzu lahuë' télë' Cristo, cui töd bë'i gun ba zxön cuinë' len cugác queë' ca na' gac qui tu' xöhui', ben ba zxön cuini, ati' Dios bchuguë' qui. ⁷Lëzca' ral-la' gaquë' bönni' ta'ná dxi'a queë' nup cunababgac bunách queë' Cristo, cui soa nu uzóá lë' tsla'l, cui gdzunë' lu yal-lj qui tu' xöhui'.

Ca ral-la' lacquë' bönni' nadôd lu na'quë' láclenë' bunách queë' Cristo

⁸Lëzca' cni ral-la' lacquë' bönni' nadôd lu na'quë' láclenë' bunách queë' Cristo. Ral-la' lacquë' bönni' gdu ladxi', tunë' ca ta'në'. Cutu lacquë' bönni' ti'jë', len culacquë' bönni' ta'zé ládzi'zë' la'zí'ë dumí. ⁹Ral-la' lacquë' bönni' tun chi'ë ca nac gdutë le réjlë'ru' Cristo, nac gdu dxi'a icj ládzi'dau'qué'. ¹⁰Yugu' bönni' ni ral-la' si' bë'lí' lequeë' zi'al, ati' ni'r gata' lu na'quë' lacquë' bönni' nadôd lu na'quë' láclenë' bunách queë' Cristo, chqui' cuzóá nu gac bi gnë quequë'. ¹¹Lëzca' cni, ngul qui quequë' ral-la' la'cua'nu gdu ládzi'cnu, len culacnu unë qui

Izë'i. Ral-la' lacnu zxön ladxi', len lacnu gdu ca nac yúgu'té le tunnu. ¹² Yugu' bönni' nadód lu na'quë' láclenë' bunách queë' Cristo ral-la' lacqueë' bönni' zoa tuznu ngul qui queëquë'. Lézca' ral-la' la'ná bél'inë' dxi'a zxí'nquë' len bunách ulídx qui queëquë'. ¹³ Run bayúdx gac cni, le ta'dél-li'në' latj ga lun ba la'n xtídfa'quë' bunách, chqui' tunë' dxi'a dxin tunë' táclenë' bunách queë' Cristo, ati' lacré' rugu ladxi' lu'ë didza' ca nac le réjlé'ru' Jesucristo.

Le bgachi' qui le rej ládxí'ru'-në' Dios

¹⁴ Yugu' didza' ni ruzuja' quiu' lu guich, zal-la' runa' löz duyutea! li'. ¹⁵ Chqui' huadzeyda', ruzuja' quiu' didza' ni quië gnöznu' nac ral-la' gunu' laugac bunách nacuá' lidxe'! Dios, nup nacgac bunách queë' Dios ban, len nacquë' tsutsu, ta'guíxjö'ë le nac gdutë li. Nacquë' ca yugu' yzxön len le nunida'gac zölö, nacgac tsutsu, len ta'zón yu'u. ¹⁶ Le nacte, zxöntér nac le bgachi' qui le rej ládxí'ru'-në' Dios, ca na' nayúj lu guich, rna:

Dios buluí' lahuë', guquë' bunách.

Guc bë' naquë' tsahui' le
gzóalenë' Lë' Dios Bö' La'y.
Gulalé'inë' Lë' gbaz la'y queë'
Dios.

Guc lban queë' laugac bunách
gza'a.

Gulayejlé' Lë' bunách yödzlyú.
Dios buchisë' Lë' xtsa' ga
náctérë' blau.

Nup luhuó'a ládxí'gac ca
nac le réjlé'ru' Cristo

4 Yalj lulu rguíxjö'ë Dios Bö'
La'y, rnë': "Dza tsajséytégac,

la'dá'baga' Cristo la'gac bunách." Luhuó'a ládxí'quë' ca nac le réjlé'ru' Cristo. Luzé nagquë' xtídfa'gac bunách nacua'len lequë' bö' rzi' yë!, ati' luzé nagquë' yugu' zxba quegac bö' xöhui'. ² Luzé nagquë' xtídfa'gac bunách tu'lui'z tsahui' cuingac len tui' didza' le cunácz, chnazíd ládxí'dau'gac, cui uxós lequë'. ³ Cni nac, tu'zagüë'ë xnözgac nup té'ni lutság na'gac, len ta'ná bél'inë' bunách cui lagu le nagu'ë Dios quië uzi'ru' xbey, lë na' huac lagu nup ta'yejlé' Dios, nup na' chnúnbe'gac le nac gdutë li, len té' Dios: "Xclenu'", cati' tahuë' lei. ⁴ Dxi'a nac yúgu'té le benë' Dios, len cutu bi ral-la' uzoaru' tsla'l chqui' ráguru' lei, rérü'-në' Dios: Xclenu'. ⁵ Rusédi rë'u xtidzë'ë Dios, Lë' unë' dxi'a yúgu'té le ral-la' gáguru' chqui' ulidzru'-në' Dios gnábiru'-në' gun la'yë' lë na' gáguru'.

Ca rurujë' dxi'a huen dxin queë' Jesucristo

⁶ Chqui' usédcnu' böchi' lza'ru' yugu' didza' ni, uruju' dxi'a, gacu' huen dxin queë' Jesucristo, len gac bë' nazédu' dxi'a ca nac didza' qui le réjlé'ru' Cristo len ca nac zxba dxi'a run chi'u. ⁷ Gru'n yugu' didza' rdaz qui yödzlyú ca nac didza' tui'nu ndau' gul. Bentecz le run ga gacu' tsutsu quië gunu' ca rë'nnë' Dios. ⁸ Latí'z uzi'u xbey gunu' le gun ga gacr nal ni'a na'u, san gdu uzi'u xbey gunu' ca rë'nnë' Dios. Cati' runru' cni, lë ni run ga runru' löz soaru' gbanru' yödzlyú ni, lenca' soaru' gbanru' dza zi'a za'c, töd uza'ru' yödzlyú ni. ⁹ Didza' gdutë li lë ni, len le nac lsaca' la'zí' lu

na'gac yúgu'té bunách. ¹⁰Qui lë ni na', szxöni rusaca' zi' cuinru' runru' dxin, le runru' löz Dios ban. Cristo gutië' quië uslé' yúgu'té bunách. Ruslé' nup na' ta'yejlé' Lë!.

¹¹Gna be'i len bsëdi bunách lun yugu' lë ni. ¹²Nutu nu ral-la' uzóa li' tsla'l le nacu' bi'i ra'bán, san ral-la' gunu' le uluí'i nup ta'yejlé' Dios ral-la' lun ca runu' li!. Cni ului'linu' lequë':

len didza' ru'u,
len le runu',
ca nadxi'linu' lza'u,
ca ru'u latj zóalenë' li' Dios Bö'
La'y,
ca runu' ca rnau',
ca nacu' gdu dxi'a.

¹³Tsal za'a gdxina' quiu', bë'tecz ladxu'u ulabu' guich la'y laugac bunách nacuá' ga ni' zu!. Bchiz icj nagquë' lë ni, len bsëdi lequë'. ¹⁴Cutu udödu' ca'z le buzá' ladxé'ë quiu' Dios, lë na' bennë' quiu' ca na' gulaná quiu' nup ni' glui' didza' uláz que'ë' Dios, cati' ni' gulaxóa' na'quë' li' len gululidzé' Dios bönni' gul tun chi'ë bunách que'ë' Cristo.

¹⁵Bentecz yugu' lë ni. Bë'tecz ladxu'u gunu' cni, quië la'le'i yúgu'té bunách ca na' zeaj rdél-li'nú' le naqui que'ë' Cristo. ¹⁶Ben chi'i cuinu' len ben chi'i zxba rusédiru'. Bentecz yugu' lë ni, ati' chqui' runu' cni, uláu' li' len lulá ca' nup la'yöni li'.

Ca ral-la' gunbi' Timoteo quegac bunách que'ë' Cristo

5 Cutu uzeycnu'-në' ba nadx bönni' gul, san bchiz icj nagquë' didza', tsca nacquë' xuzcuzu'. Bchiz icj nagebi' bi'i bönni' ra'bán

didza', tsca naccbi' bi'i böchi'czu'. ²Bchiz icj nagcnu ndau' gul didza', tsca naccnu xna'czu'. Bchiz icj nagebi' bi'i ngul ra'bán didza', tsca naccbi' bi'i zanczu', ca na' rajlöz le lac gdu dxi'a.

³Ben ba la'n yugu' ngul uzéb, naccnu gdu uzéb. ⁴Chqui' zoanu ngul uzéb nacua'bi' bi'i queënu o zxi'n xsoanu, ral-la' la'zëdbi' lunbi' ca rë'nnë' Dios, láclenbi' zí'al bunách nacuá' lidxcbi', len lubi'ibi' quequë' xuz xna'cbi'. Lë ni nac dxi'a len le rdzag ladxé'ë Dios. ⁵Na'a, ngul na' nacnu gdu uzéb, len naga'nnu tuznu, runnu löz Dios ati' rël len të dza rnábtcznu lahuë' Dios len rulidznu Lë' ni'a quegac bunách queë', ⁶san ngul uzéb na' runnu ca nac le rzë ládzi'nu nacnu ca ngul chnatnu cati' ni zoanu nabannu. ⁷Lëzca' cni, gna be'i bunách nacuá' ga ni' zu!, quië lun ca rajlöz yugu' lë ni, quië lac bunách nutu nu gac bi gnë quegac. ⁸Chqui' zoa nu bönni' curugahuë' yugu' di'a dza queë', len le nacr blau, chqui' curugahuë' bunách nacuá' lidxé', chgdá'baguë'ë le réjlë'rú' Cristo bönni' na' len nacrë' xohui' ca nu curejlë' Dios.

⁹Huac gbabnu nup gáclenli' tuznu ngul uzéb na' chyu'urnu ca tsonnlajl iz, len chqui' cutu buca'nnu-në' bönni' queënu quië sóalennu-në' yetúë' bönni'. ¹⁰Run bayúdx soa nu gun lna' lau queënu ca nacgac le dxi'a runnu. Gáclenli'-nu chqui' buscul-lnu-bi' yugu' bi'ida', len chqui' rui'nu ga la'cuá' böchi'ru' za'quë' yödz yubl ta'dxinë' lidxnu, len chqui' rui'nu le li'j lagu bunách que'ë' Dios, len

chqui' ráclennu nup ta'zaca' ta'guí'i, len chqui' rúntecznu yúgu'té le nac dxi'a.

¹¹Yugu' ngul uzéb cutu yui'icnu tsonnlalj iz, cutu gbabcnu nup gáclenli', le lunnu ca ta'zéz ládxi'cnu, la'dá'baga'nu Cristo, len lé'ninu lutság na'cnu leyúbl. ¹²Cni gac, la'bága'nu dul-la' le tu'zoanu tslla'l le gulayéjlé'nu Cristo zi'al. ¹³Lézca' lacnu ngul zxhuëd len ngul ta'dáz ca', len clégz lacnu zxhuëd, san lézca' lacnu ngul uné qui lzé'i len tsjítsa'cnu ga yubl, len la'nanu le cunácz. ¹⁴Qui lë ni na', rë'nda' lutság na'cnu leyúbl ngul uzéb ni yu'ucnu iz cuidi', len luscul-lnu-bi' yugu' bi'ida', len la'ná bé'inu bi'i nacua'bi' yu'u qui queëcnu, cui lui'nu latj bi gnë queëru' nu rdá'baga' rë'u, rë'u na' réjlé'ru' Cristo. ¹⁵Cni ral-la' gac, le chgulubíga'nu la'cnu, ati' tunnu ca rë'ni Satanás tu' xöhui'.

¹⁶Chqui' nútí'téz bönni' o ngul nu rejlé' Cristo, nacua'nu ngul uzéb lidxgac nup na', ral-la' laclen lecnu, cui lusaca' zi' bunách queë' Cristo. Cni gac, bunách queë' Cristo na' gac laclen ngul naccnu gdu uzéb.

¹⁷Benn ba la'n bönni' gul tun chi'e bunách queë' Cristo, bönni' na' ta'ná bë'ë dxi'a, len bentér ca' ba la'n bönni' gul na' tunë' dxin, tunë' lban len tu'sédnë' bunách. ¹⁸Nayúj lu guich la'y le rna: "Cutu cu'u du rú'aba' bëdx na' rulibba' zxoa' xtil." Rna ca!: "Naqué' Isaca' si'ë lazxjé' bönni' huen dxin."

¹⁹Cutu si' lu na'u didza' rui' nu ruquí bönni' gul run chi'e bunách queë' Cristo, chqui' cutu nacuá' chop tsonn nup tun lna' lau qui le

benë'. ²⁰Nup tuntecz dul-la', bsidx lequë' laugac yúgu'té bunách queë' Cristo quië ladxi Dios yezica' bunách ni!. ²¹Ni'a queë' Xanru' Dios len ni'a queë' Xanru' Jesucristo, len ni'a quequë' gbaz la'y rö queë', rna bé'ida' li' gunu' ca ta'ná didza' ni. Tuz ca ral-la' cuequi xbeynu' yúgu'té bunách, cugunu' ba la'n tuzé' bönni!. ²²Nutu nu bönni' gxoatë na'u, cugunu' ga gaquë' huen dxin queë' Cristo, cui gbagu'u le runë' chqui' gunë' dul-la' bönni' na'.

²³Cultur gui'ju' nisz. Le ré'itecznu' ral-la' gui'ju' láti'dau' xisi uva quië soa dxi'a lë'u.

²⁴Yugu' dul-la' quegac la'gac bunách la'lá' lahui zi'al cati' zi'a la'dxinë' ga cuequi xbeynë' lequë' Dios, ati' töd ni' la'lá' lahui dul-la' quegac yezica' bunách. ²⁵Lézca' cni, la'lá' lahui dxin dxi'a nungac bunách, ati' chqui' cunala'gac lahui, nutu nu gac ucachi' tsaz dxin na' nunquë'.

6 Ral-la' luntsquë' ba la'n xanquë' yúgu'té bönni' nadá'ugac, cui gac nu gnë zi' qui lë' Dios len qui zxba queë'. ²Nup ni' nacu'ë xangac ta'yejlé'ë Cristo, cutu ral-la' lucá'n ca'z lequë' le nacquë' böchi'quë'. Ral-la' lunrë' dxi'a xchinquë' le ta'yejlé'ë Cristo bönni' ni' tu'zi'lë' xbey dxin dxi'a na', le nadxi'inë' lequë' Léczé!. Ca nac lë ni, bsëdi bunách nacuá' ni', len bchiz icj nagquë'.

Le rej ládxi'ru'-në' Dios
le ruzi'ru' xbey

³Chqui' zoa nu bönni' rusëdnë' zxba yubl, len cutu rusëdnë' yugu'

didza' dxi'a queë! Xanru' Jesucristo, ca nac zxba na' rusëdi rë'u ca ral-la' gunru' ca rënnë! Dios, ⁴bönni' ni run ba zxön cuinë! len cutu bi nöznë! Didza' cunác dxi'a rzë ladxë! len naçgac didza' baníg len didza' bizxj, le tun ga tu'zxe'i lza'gac len ta'dil-len lza'gac didza' bunách. Lézca' tun didza' cni ga ta'né zi' qui lza'gac bunách, len ta'zá' ládxil'gac qui lza'gac le cunác. ⁵Lézca' cni tun ga ta'dil-ltecz didza' bunách cuta'yejni'i, nup cuta'zí' lu na'gac le nac gdutë li. Táquinë! huac la'zí! dumí zian chqui' lunë! tsazxón nup ta'yíj ládxil'gac Dios. Bcuit ga nacuá! bunách cni. ⁶Zxön nac le ruzi'ru' xbey cati' len yöl-la' rböz zxön ladxi' rej ládxil'ru'-në! Dios. ⁷Cutu bi nua'ru' cati' bdxinru' yödzlyú, len lëzca' cni, cutu bi ua'ru' cati' uza'ru' yödzlyú ni. ⁸Qui lë ni na', chqui' dë queëru' le gáguru' len le gácuru', ral-la' udzíjiru!. ⁹Bönni' të'nnë! gata' quequë! yöl-la' tsahui', gac quequë! le si' bë! lequë! le xöhui', ati' la'yul'ë lu yal-lj qui tu' xöhui', ati' lu yöl-la' cunözi quequë! zian le la'zé ládxil'quë!, le lun ditj lequë!. Yugu' lë ni lusnít lequë! len lun ga la'nitië! tsaz. ¹⁰Le ta'zé ládxil'gac dumí bunách, run ga tun yúgu'të le cunác. La'quë! bönni', le ta'zé ládxil'quë! lei, guluka'në! le gulayejlë! Cristo, len chrac quequë! zian le tu'saca' zi' lequë!.

Nu run dxin queë! Cristo nac ca bönni' rijë! gdil-1

¹¹Na'a, bönni' queë! Dios, bcuit ga rac le cni. Bë'tecz ladxu'u gunu' le nac tsahui' len le rënnë! Dios.

Gyéjlë!teczë! Cristo, len bdxí'i' yugu' lza'u. Bë' ladxu'u gacu' zxön ladxi' len nözx ladxi!. ¹²Ca runë! bönni' gdu ladxë! rijë! gdil-l, ben dxin qui le réjlë!ru' Cristo, len beni qui' yöl-la' na'bán gdu. Quië gac cni bulidzë! li' Dios. Dxi'a gac le gnau' yalj lulu ca réjlë!u Cristo, lë na' gnau' laugac zian nup tun lna' lau qui didza' bë'u. ¹³⁻¹⁴Ni'a queë! Xanru' Dios, Nu na' nabánigac yúgu'të le nacuá!, lenca' ni'a queë! Jesucristo, Nu ben lna' lau qui le nac dxi'a le gnë! yalj lulu lahuë! Poncio Pilato, rna bélida' li' gun chi'u yugu' lë na' gna bél'inë! rë'u Cristo. Ral-la' gacu' gdu dxi'a len cutu bi gunu' le güi' latj nu bi gnë qui', ga gdxintë dza ni' ulu' lahuë! Xanru' Jesucristo. ¹⁵Cati' gdxin dza na' huödë! Jesús, Dios ulu'ë lahu Lë!. Dios naquë! la'y. Tuzé! Lë! dë lu në!ë yöl-la' uná bë!, len rna bél'inë! yúgu'të nup ta'ná bë!, len naquë! ca' Xangac yúgu'të nup naçgac xan. ¹⁶Tuzé! Lë! zóateczë!, ati' zoë! lu yení! ga cutu gac nu gdxin racz qui. Gatga nu ble'i Lë! len cutu gac nu gle'i Lë!. Queë! Lë! gactecz le run Lë! ba la'n len yöl-la' uná bë!. Ca' gac. ¹⁷Gna be'i bönni' dë quequë! yöl-la' tsahui' dza ni zoaru' na'a, cui lun ba zxön cuinquë!, len cui luzxöni ládxil'quë! yöl-la' tsahui' na' cunác löz. Ral-la' lunë! löz Dios ban, Nu runntsca queëru' yúgu'të le ruzi'ru' xbey. ¹⁸Gna be'i lequë! lunë! le nac dxi'a, quië la'yantsca dxin dxi'a tunë!, lë na' nac tu yöl-la' tsahui' gdu. Ral-la' bi lunödzjë! quegac bunách yechi', len lui' ládxil'quë! leygac. ¹⁹Chqui' lunë! cni, lutubë! yöl-la' tsahui' na' nac

gdu, le luzi'ë xbey dza zi'a za', len la'dél-li'në' yöl-la' na'bán gdu.

Le glu'ë Pablo lu na'bi' bi'i Timoteo

20Bócha'adau' Timoteo, ben chi'i le nadód lu na'u, len bcuit ga nacuá' nup tui' didza' ca'z len yugu' didza' cuzaca', len yugu' didza'

bizxj, yugu' didza' na' tui' nup ta'náz tac szxöni, ati' nazí' yé'igac ca nac lë na' tun. **21**La'gac bunách gulazí' lu na'gac yugu' didza' cni, ati' gulachixi gulanigui ca nac le réjlé'ru' Cristo.

Rnaba' lahuë' Dios uzá' ladxë'ë quiu' le nacgac dxi'a queë'. Ca' gac.

DIDZA' BURÓP BSÖLË'Ë PABLO QUEËBI' BI'I TIMOTEO

Pablo rugapë' Dios bi'i Timoteo

1 Neda', Pablo, naca' gbaz
nasölë'ë Cristo. Cni naca' le
rë'nnë' gaca' cni Dios, quië cni
utság le gxzi' lu në'ë, gunnë' queëru'
yöl-la' na'bán gdu, le ruzá' ladxe'ë
queëru' Jesucristo. **2**Rugapa' Dios
li', bôcha'adau' Timoteo, nacu' ca
zxi'ncza' le réjlë'r'u' Cristo, ati'
nadxi'ida' li'. Rnaba' lahuë' Xuzru'
Dios lenca' lahuë' Xanru' Jesucristo,
uzá' ladxe'ë quiu' len huechi'
ladxe'ë li', len gunë' ga soa dxi icj
ládx'i'da'u.

Timoteo ral-la' gunbi' Ina'
lau queë' Jesucristo

3Xclenu', rëpa'-në' Dios ca nac quiu'
cati' rulidza'-në' Dios. Cutu rzoa
dxia' rnaba' ni'a quiu' rël len té dza
lahuë' Dios, Nu na' runa' xchinë' gdu
ladxa'a ca na' glunë' xuz xtau'hua'.
4Cati' rajneyda' ca na' grödxu', rzë
ladxa'a ulé'ida' li', quië gac udzijda'
gdu ladxa'a. **5**Rëpa'-në' Dios: Xclenu',
le bdxin quia' le run ga rajneyda' ca
réjlë'u Cristo gdu ladxu'u. Lëzca' cni,
zi'lal ca li' gulayéjlë'n'u Lë' xna'u gul
Loida len xna'u Eunice, ati' runa' löz,
lëzca' cni réjlë'u Lë' na'a.

6Le nac cni, rusá'a ladxu'u
uspanu' le bennë' quiu' Dios, lë
na' bdxin quiu' cati' ni' bxoa na'a
li' len bulidza'-në' Dios. **7**Bö' bennë'
queëru' Dios cutu nac bö' gun ga
gádxiru', san bennë' queëru' Bö'
run ga naqui queëru' yöl-la' huac
len run ga nadxi'iru' lza'ru' len
run ca' ga rna be'i cuinru!. **8**Qui lë
ni na', cutu utui'nu' gunu' lna' lau
queë' Xanru', len cutu utui'nu' ca
rac quia' neda' ni, nadzuna' lidx
guia le runa' xchinë', san ben
tsazxón nup ta'zaca' ta'gui'i le tun
lban qui didza' dxi'a. Dios gunnë'
quiu' yöl-la' huac gunu' cni. **9**Dioscz
buslé' rë'u len bulidzë' rë'u quië
gacru' gdu dxi'a. Cutu bulidzë' rë'u
le zoa le dxi'a benru' san bulidzë'
rë'u le gu'ncznë' Lë', len le ruzá'
ladxe'ë cni queëru'. Dza ni'të buzóë'
cni queëru' zí'atël ca guta' yödzlyú
ni, le náquiru' queë' Jesucristo.
10Na'a, chbuluí' lahui le ruzá'
ladxe'ë queëru' Dios, le buluí' lahuë'
Jesucristo Nu ruslá rë'u. Bugüé'
yöl-la' gut len bulu'ë lahui yöl-la'
na'bán gdu na', le cutu ca' nit. Cni
nac ca rna didza' dxi'a.
11Cristo buzóë' neda' quië guna'
lban qui didza' dxi'a na', len quië

gaca' gbaz queë' quië usëdgacda' bunäch gza'a. ¹² Qui lë ni na' rzaca' rgui'a ca' yugu' le rac quia' ni, san cutu rutui'da!, le núnbe'a Nu na' réjle'a. Runa' löz Lë!, napë! yöl-la' huac gun chi'ë le budöda' lu në!ë ga gdxintë dza ni' huödë!.

¹³ Didza' dxi'a na' byönnu' bena' lban qui ral-la' gac quiu' tu le rulu'í ca ral-la' usëdnu' bunäch ca réjle'rú Jesucristo len ca nadxi'iru' Lë!. ¹⁴ Ben chi'i le nac dxi'a na' nadöd lu na'u, gunu' cni len yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y, Nu zoalen rë'u.

¹⁵ Chnöcznu' ca na' gulubíj ládx'i'quë' neda' yúgu'të bönni' ta'yejlë'ë Cristo nacu'ë luyú Asia. Nútsa'quë' ladjuquë' Figelo len Hermógenes. ¹⁶⁻¹⁷ Rnaba' lahuë' Xanru' Dios huechi' ladxe'ë bunäch nacuá' lidx'ë Onesíforo, le butipë! ladxa'a zian lzu bönni' ni. Cati' bdxinë! Roma, gdu ladxe'ë buguiljë' neda!, ati' budzölnë' neda!. Cutu butui'në! ni'a quia' neda' le nadzuna' lidx guia ni, nág'a du guia. ¹⁸ Rnaba' lahuë' Xanru' huechi' ladxe'ë lë! dza ni' gdxinë' lahuë' Dios. Chnöcznu' ca na' gúclenë' rë'u bönni' ni, cati' ni' gzoaru' Éfeso.

Ral-la' gacbi' Timoteo ca bönni' gdu ladxe'ë rijë' gdil-1

2 Na'a, zxí'na'dau!, btip ladxu'u ca nac le ruzá! ladxe'ë quiu' Jesucristo. ² Didza' byönnu' bë'a laugac zian nup tun lna' lau qui, didza' ni bdöd lu na'quë' bönni' tunë' ca ta'né!, bönni' gac lusëdnë' ca' yela'gac bunäch.

³ Ral-la' gua' glenu' le lusaca' li' zi' ca na' rua' rlen nu nac bönni' queë'

Jesucristo gdu ladxe'ë rijë' gdil-l. ⁴ Nu bönni' rijë' gdil-l, cutu ca' gútsë'ë yugu' le tun bunäch yödzlyú ni, quië gdzag ladxe'ë lë! bönni' na' nuzóë! lë! gaqué' bönni' queë' rijë' gdil-l. ⁵ Lëzca' cni, nu nutsa' lu huitj, cutu bi gdel-li' chqui' cutu run caral-la' gun. ⁶ Bönni' guz gu'n runë' dxin, zi'al lë! uzi'ë xbey lë na' razë!. ⁷ Busá! ladxu'u lë ni répa' li!, ati' Xanru'cz gunë' ga tséjni'nu' yúgu'të.

⁸ Yajnéy ca guc queë' Jesucristo. Guljë!, guquë' zxi'n xsoë' David, len gdöd gutië!, bubanë' lu yöl-la' gut. Cni rna didza' dxi'a runa' lban qui. ⁹ Le runa' lban qui didza' dxi'a, rzaca' rgui'a le rac quia', ga rdxintë nág'a lidx guia ni, ca rac queë' bönni' huia'dö!, san cutu ca' nág'a'të xtidzë'ë Dios. ¹⁰ Qui lë ni na' rua' rlena' yúgu'të lë ni le nadxi'ida' nup gröë' Dios, quië lulé! ca' lequë'. Jesucristocz runë' ga lulá bunäch na' quië la'cuá! lu yení' gdu queë'.

¹¹ Catëz nac lë ni rna:
Chqui' nátlenru' Lë!,
Sóalenru'-në! ca' gbanru'.
¹² Chqui' gua' glenu' le saca'
qui'ru',
Gna bë'lenu' ca' Lë!.
Chqui' rdá'baga'ru' Lë!,
Lë! tá'baguë'ë ca' rë'u.
¹³ Zal-la' cutu runru' ca rnaru',
Lë! rúnteczë! ca rnë!.
Lë! cutu gac tá'baguë'ë le naquë'.

Bönni' huen dxin queë'
Cristo rurujë' dxi'a

¹⁴ Bsa' ládx'i'gac nup nacuá' ga ni' zu' ca nac lë ni, ati' ni'a queë' Xanru' Dios gna be'l lequë' cui la'díl-l didzë'ë ca nacgac didza' cuzáca'gac. Yugu' didza' cni tun ga

la'nít nup ta'yöni leygac. ¹⁵Bë'tecz ladxu'u uruju' dxi'a lahuë! Dios quië gacu' ca bönni' huen dxin cutu rutui'në! ca nac dxin nunë!. Dxí'adau' ral-la' ugunu' dxin didza' gdutë li. ¹⁶Na'a, bcuit ga nacuá! nup tui' didza' cuzaca! len didza' ca'z, le tun didza' cni ga lunrë! le curë'nnë! Dios. ¹⁷La'zé didza' tu'ë ca rxzön huë! nudzu' le rdudu' rla. Nútsa'quë! ladj nup tui' didza' cni Himeneo len Fileto. ¹⁸Gropë! ni gulachixi gulanignë! ca nac le nac gdutë li, le ta'né! chgdöd dza ral-la' lubán nup chnatgac, len gulabequë! bröli la'gac bunách ga rdxintë cutur ta'yejlë! Cristo. ¹⁹Le benë! tsutsu Dios zoatecz, len dë tu le rac bë!, le rna: "Nunbë!ë Dios nup náquigac queë!". Rna ca!: "Gul-cuít ga dë le cunác, yúgu'tëli! lbi'il! náquili! queë! Cristo."

²⁰Tu lu yu'u zxön yu'ugac le náquini, clëgz oro len plata, san lëzca! le náquini yag len yu. La'gac tu'gún leygac dxin bunách ga lna!, ati! yela'gac tu'gún leygac dxin bunách ga cunác lna!. ²¹Quië gacru' ca nac lë na! tu'gún dxin bunách ga lna!, len quië gac gunru' le nac dxi'a len gacru' lsaca! ugumë! rë'u dxin Xanru', ral-la' gcuítru' ga rac le cunác. Chqui' gunru' cni, gacru' lsaca! gunru' yúgu'të dxin dxi'a.

²²Gru'n le tun ga nu së ladxi! le cunác ca rac quequë! bönni' ra'bandau!. Bë! ladxu'u gacu' tsahui!. Ben le run ga réjle'u Cristo len le run ga nadxi'icnu' lza'u, len le run ga rbözu' dxi'adau!. Ca nacgac lë ni, ben tsazxön nup tu'lídz Xanru', nac gdu dxi'a icj ládzi'dau'gac. ²³Na'a, gru'n yugu' didza' ca'z len didza'

cuzaca!, le nøzcznu' tun ga ta'díl-l didza' bunách. ²⁴Bönni' huen dxin queë! Xanru' cutu ral-la' tlí-lenë! bunách didza', san ral-la' gaquë! nöxj ladxi' laugac yúgu'të bunách. Ral-la' gac usëdnë! bunách, len gaquë! ca' zxön ladxi!. ²⁵Lu yöl-la' nöxj ladxi' ral-la' uzéjni'në! nup ta'dá'baga! le runë! lban qui. Chqui' gunë! cni, nazx ca' gu'ë lequë! latj Dios lubí'i ládzi'quë! quië lunbë! le nac gdutë li. ²⁶Cni lulé! lu yal-lj qui tu' xöhui' ga nadzunquë!, ati! luhuöaque! tsahui' quië lunë! ca rë'nnë! Dios.

Ca lac bunách dza tsajséytëgac

3 Lëzca! ral-la' gnöznu' lë ni:
Dza tsajséytëgac lac dza
la'zaca! la'gui'i bunách. ²Yugu' dza
ni! la'cu'ë bönni' lacquë! cni:

La'dxf'i la' cuíngaczë! len
luhuídi'në!.

Lun ba zxön cuinquë! len luluí!
cuinquë! blau.

La'né! zí'ë qui le nac la'y.

La'dá'baguë!ë xuz xna'quë!.

Lacquë! curdzág ladxi!.

Cutu lunë! ca rë'nnë! Dios.

³Cutu la'dxi'inë! ca ral-la' lunë!.

Lacquë! zidzj ladxi!.

La'né! qui lza'quë!.

Cutu la'ná be'i cuinquë!.

Lacquë! bönni' dza'a.

Cutu la'lé'inë! dxi'a le nac dxi'a.

⁴Lacquë! udôd lzë'i len cutu

la'dzagüe! dxi'a.

Luluí! cuinquë! ca bönni'

nayépsétérquë!.

La'dxi'inë! le la'dzágz ládzi'quë!

len clég Dios.

⁵Luluí! cuinquë! ca bönni'

núnbë'quë! Dios, san la'dá'baguë!ë

le ruzá' ladxe'ë queëru' Dios. Bcuit ga nacuá' bunách cni. ⁶Lëzca' cni, lu yöl-la' banís quequë' la'yazië' gap nac lu yu'u len la'zí' yé'inë' yugu' ngul cunözi quië la'zí' lu na'cnu le lu'sëdnë'. La'bágaa'nu dul-la' zian ngul na', len lui' ládzi'cnu yugu' le la'zéz ládzi'cnu le cuzaca'. ⁷La'yónitecznu ngul ni didza' lun lban qui bunách, san cutu ca' la'dél-li'nu la'yéjni'nu le nac gdutë li. ⁸Ca na' glaqué' Janes len Jambres, bönni' ni' guladá'lbaguë'ë Moisés, lëzca' cni lacqué' bönni' ni, la'dá'baguë'ë le nac gdutë li. Lacqué' chul nit len la'chíxinë' ca nac le réjlé'ru' Cristo. ⁹Cutu la'dél-li'rnë', san gac bë' nacquë' cunözi laugac yúgu'të bunách, gac quequë' ca na' guc quequë' Janes len Jambres na'.

Le rgu'ë Pablo lu na'bi' bi'i Timoteo

¹⁰Nöycznu' ca nac le rusëdda' bunách len ca runa!. Nöznu' ca' le rui' ladxa'a guna' len ca réjlé'a Cristo, len ca naca' nöxj ladxi', len ca nadxi'ida' lza'a, len ca rböza' zxön ladxi!. ¹¹Nöznu' ca' yugu' le gulabía ládzi'gac neda' bunách, len yugu' le gzxaca' gdi'a, le glac quia' lu yödz Antioquía len lu yödz Iconio, len lu yödz Listra. Yugu' le gulabía ládzi'gac neda' bunách ni' bia' blena', ati' Xanru' Jesús buslé' neda' lu yúgu'të lë na!. ¹²Yúgu'të nup të'ni lac gdu dxi'a le náquigac queë' Jesucristo, lëzca' la'zaca' la'gui'ë yugu' le la'bía ládzi'gac lequë' bunách.

¹³Na'a, lacré' xöhui' bönni' tua'dö' len bönni' ta'zí' yë'ë. La'zí' yé'inë' bunách, ati' la'zí' ye'i ca' lequë' bunách.

¹⁴Na'a, ben chi'i yugu' le gzedu' len le gzxii' lu na'u, le núnbë'czu' nup gulusëdi li!. ¹⁵Ga gdel-la' nacu' bi'ida' núnbë'u le nayujgac lu guich la'y, le huac luzéjni'tsqui li' quië uláu' le réjlé'u Jesucristo. ¹⁶Yúgu'të le nayúj lu guich la'y bchizië' Dios icj ládzi'dau'gac bunách queë', nup na' guluzúj lu guich didza' na' bë'ë Dios. Lë na' nayúj lu guich naactsca lsaca' usëdi rë'u, len ubij ga lna' le runru', len ugú'u rë'u tu nöz, len usëdi rë'u quië gacru' tsahui!. ¹⁷Cni run, quië gac sina' nu nac queë' Dios, len gacctsca gun yúgu'të le nac dxi'a.

4 ¹⁻²Ni'a queë' Xanru' Dios, lenca' ni'a queë' Xanru' Jesucristo, rna bé'ida' li' gunu' lban qui xtidzë'ë Xanru'. Lëczë' cuequi xbeynë' nup ni nabangac len nup chnatgac, dza ni' huödë' duná bë'ë. Bé' ladxu'u gunu' lë ni chqui' rac dxi'a quiu' o curác dxi'a. Lu yöl-la' zxön ladxi', bubij ga lna' le tun bunách, len bsa' ládzi'quë' len bchiz icj nagquë' ca nac lë na' rusëdiru!. ³Cni ral-la' gunu' le gdxin dza cati' cutu luzé nagquë' zxba dxi'a, san lë'nnë' la'yönnë' le ta'dániznë'. Ca ta'zéz ládzi'quë' lutubë' quequë' nup lusëdi lequë'. ⁴Luca'në' le nac gdutë li, len la'zí' lu na'quë' yugu' didza' rdaz. ⁵Na'a, ral-la' gacu' zxön ladxi' ca nac yúgu'të le runu!. Bia' blen le lusaca' li' zi!. Ben lban qui didza' dxi'a. Gdu ladxu'u ben dxin le budödë' lu na'u Cristo gunu'!

⁶Ca nac quia' neda', nudöd cuina' lu në'ë Dios ati' chzoa ludöddë' neda' le runa' xchinë', ati' dza uzá'a yödzlyú ni chzoa gdxin. ⁷Ca

runë' bönni' gdu ladxë'ë rijë' gdil-l, lëzca' cni bena' neda' dxin, len chbudx bena' le budödë' lu na'a Cristo guna', le bena' gdu ca rajlöz le réjlë'ru' Cristo. ⁸ Yetú ca', nac löz quia' gdél-li'da' le ral-la' la'zí' nup nacgac tsahui', le gunnë' quia' Xanru' dza ni', ati' tsahui' nac ca rbequi xbeynë' rë'u. Clëgz quia' neda' gunnë' lei, san lëzca' gunnë' lei quegac yúgu'të nup ta'dxí'i Lë', len gdu ládzi'quë' ta'bözë' dza huödë'.

Le buzujë' lu guich Pablo gunbi' Timoteo

⁹ Bë' ladxu'u guidteo' ga ni zoa'
¹⁰ le bubíj ladxë'ë neda' Demas, le nadxi'inë' le ruzi'ë xbey yödzlyú ni, ati' gyijë' yödz Tesalónica. Crescente gyijë' luyú Galacia, ati' bi'i Tito gyeajbi' luyú Dalmacia, le cni ben bayúdx lunë!. ¹¹ Tuzë' Lucas zóalenë' neda'. Bchë'-bi' bi'i Marcos guídlenbi' li' tsazxón, le nacbi' gúnlenbi' neda' tsazxón xchinë' Cristo. ¹² Bsöla'a-bi' bi'i Tíquico lu yödz Éfeso. ¹³ Cati' guidu', bia' quia' lari' guitsa' na' buca'na' lu yödz Troas lu yu'u lidxë' Carpo, len bia' ca' quia' yugu' guich, len le nacr blau, bia' quia' guich náquicni guid.

¹⁴ Alejandro, bönni' bëdx guia, zian le bi'ë dö' quia'. Lëczë' Xanru' ubi'ë queë' ca nacgac le benë' quia'

bönni' ni. ¹⁵ Ben chi'i cuinu' queë' bönni' ni, le rdá'baga'tsquë' didza' runru' lban qui.

¹⁶ Cati' zi'al lzu bdxina' lauquë' bönni' yúlahui', nutu nu guclen neda', san gulubíj ládzi'gac neda' yúgu'të bunách. Cutu rë'nda' uzi' lë' lequë' Dios. ¹⁷ Gzóalenë' neda' Xanru', len butipë' ladxa'a quië udx guna' lban qui xtidzë'ë quië la'yöni yúgu'të bunách gza'a. Cni guc, buslé' neda' Xanru'. Guc quia' tsca bulá' lu rú'aba' bëdx guixi!. ¹⁸ Lëczë' Xanru' uslé' neda' lu yúgu'të le curác dxí'a, len gun chi'ë neda' ga gdxintea' ga rna bë'ë Lë' ni' yehua' yubá. Gactecz queë' yöl-la' ba yúgu'të dza zi'a za'c. Ca' gac.

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo

¹⁹ Bgap Dios Priscila len Aquilo, lenca' bunách nacuá' lidxë' Onesíforo. ²⁰ Buga'në' Erasto lu yödz Corinto, ati' buca'na'-në' Trófimo luyú Mileto le ré'inë!. ²¹ Bë' ladxu'u guidu' ga zoa' zi'al cati' gdxin beo' ziag. Tu'gapë' Dios li' Eubulo len Pudente len Lino, len Claudia, len yúgu'të böchi' lza'ru' ni.

²² Rnaba' lahuë' Xanru' Jesucristo sóalenë' li'. Gaclen li' le ruzá' ladxë'ë quiu' Dios. Ca' gac.

DIDZA' BSÖLË'Ë PABLO QUEËBI' BI'I TITO

Pablo rugapë' Dios bi'i Tito

1 Neda', Pablo, naca' huen dixin queë' Dios len gbaz nasölë'ë Jesucristo. Bsölë'ë neda' quië guna' ga la'yejlë' Cristo bunách chgröczë' Dios, quië luúnbë' le nac gdutë li ca ral-la' gun nu nimbë' Dios.
2 Cni naca' le runa' löz uzi'a xbey yöl-la' na'bán gdu le gxzi' lu në'ë Dios gunnë' queëru' dza ni'të, cati' zi'a gzu lau rata' yúgu'të le dë, ati' runczë'! Lë' le rzi' lu në'ë gunë'.
3 Catil' bdxin dza qui, Dios bulu'ë lahui xtidzë'ë, le glu'ë lu na'a guna' lban qui. Cni gna bé'inë' neda' Dios, Nu buslá rë'u. **4** Rugapa' Dios li', bôcha'adau' Tito, nacu' gdu zxi'ncza' le nac tuz ca réjlé'ru' Cristo. Rnaba' lahuë' Dios Xuz len lahuë' Xanru' Jesucristo Nu buslá rë'u, uzá' ladxë'ë quiu' len huechi' ladxë'ë li', len gunë' ga soa dxi icj ládxi'ida'u.

Dxin queë' Cristo runbi'
bi'i Tito luyú Creta

5 Qui lë ni na' buca'na' li' luyú Creta, quië gsa'u le ryadzj quegac bunách queë' Cristo nacuá' ni', quië lacquë' gdu bunách queë' Cristo, len quië ucú'u-queë' yúgu'të yödz

bönni' gul lun chi'ë bunách queë' Cristo nacuá' tu tu yödz ni', ca na' chgna bé'ida' li' gunu!. **6** Bönni' gul na' run chi'ë bunách queë' Cristo ral-la' gaquë' bönni' nutu nu bi gac gnë queë', len zoa tuznu ngul queë'. Yugu' zxi'në' ral-la' la'yéjlé'bi' Cristo, len cuzóa nu gac gnë quecibi' ta'dá dzagzbí' ca', o ta'dá'baga'bi' xuz xna'cibi'. **7** Bönni' run chi'ë bunách queë' Cristo run bayúdx gaquë' bönni' curunë' le güi' latj nu bi gnë queë' ca runë' xchinë' Dios. Cutu ral-la' gaquë' bönni' zid o bönni' icj dza'a o bönni' ri'jë', o bönni' rbizzjnë', o bönni' rzë ládzi'zë' dumí. **8** Ral-la' gu'ë ga la'cu'ë bôchi'ru' ta'dxinë' lidxë'. Ral-la' së ladxë'ë gunë' le nac dxi'a. Ral-la' gaquë' bönni' rejni'i len bönni' tsahui'. Ral-la' gádxinë' Dios, len gna be'i cuinë!. **9** Ral-la' gun chi'ë didza' gdutë li ca chnazëdë', quië gac uchizië' icj naggac bunách ca rajlöz zxba dxi'a len quië gac useyjé' rú'agac bunách ta'né qui.

10 Cni ral-la' gaquë' le ta'dá'baguë'ë zian bönni' len tu'ë didza' cuzaca' len ta'zí' yé'inë' bunách. Zian bönni' tunë' cni nacquë' judío. **11** Yugu' bönni' ni,

run bayúdx gunu' ga tseyj rú'aquë!, le tunë! ga ta'chixi ta'nigui yúgu'të bunách nacuá! yu'u gap ta'yazië!, len tu'sédnë! le cural-la! lusédnë!. Cni tunë! quië la'zi'zë! dumí.

¹²Tuë! bönni' gbabé! bunách Creta ga na' zu!, bönni' na! bë'ë didza! uláz qui gdaü! quequë!, gnë!: "Ta'zí! yé'teczë! bönni' Creta, len nacquë! ca böa' guixi' snia!. Nacquë! bönni' huágulë! zxhuëd." ¹³Didza! ni benë! Ina! lau quequë! nac gdutë li. Qui lë ni na! gdil-l lequë! quië gac gdu ca ta'yejlë! Cristo, ¹⁴len cui luzé nagquë! yugu! didza! rdaz quequë! bönni' judío, len cutu lunë! ca ta'ná bë! bunách nuca'ngac le nac gdutë li.

¹⁵Yúgu'të nac dxi'a quegac nup nacgac dxi'a, san quegac nup nacgac xöhui' len cuta'yejlë!, cutu bi nac dxi'a, san nacquë! xöhui' ga rdxintë le ta'bequi icjqüë! len le ta'zá! ládxil'quë!. ¹⁶Ta'né! núnba!quë! Dios, san le tunë! cutu rajlóz le ta'né!, le nacquë! bönni' cuta'dzág ládxil'quë!. Cutu tunë! ca ta'né!, len cutu gac lunë! nitú le nac dxi'a.

Zxba dxi'a ral-la! usédiru'

2 Na'a, ral-la! gu'u didza! le rajlóz zxba dxi'a.

²Bsëdi bönni' gul cui li'jë!, san lacquë! ba'a ladxi!, len bönni' ta'yejni'i. Ral-la! gac gdu ca ta'yejlë! Cristo. Ral-la! la'dxi' inë! lza'quë! len la'bözë! zxön ladxi!.

³Bsëdi ndau! gul lunnu le rdzag ladxe!ë Dios len cui la'nënu qui lza'cnu, len cui lí'ajnu. Ral-la! lusédinu le nac dxi'a, ⁴quië gac lusédinu ngul ni! yu'u cnu iz cuidi! quië la'dxi' inu bönni' qui queëcnu,

lenca! zxi'ncnu. ⁵Ral-la! lacnu ngul ta'yejni'i len ngul dxi'a ladxi!. Ral-la! lun chi' inu le dë lidxcnu len lacnu dxi'a, len lunnu ba la'n bönni' qui queëcnu, len cutu bi lunnu le güi' latj nu gnë zi' qui xtidzë!ë Dios.

⁶Bsëdi bönni' ni! nacu'ë iz cuidi! quië lacquë! bönni' ta'yejni'i.

⁷Ral-la! gúnteczu' le nac dxi'a, ului'inu' lequë! cni ca ral-la! lunë!. Ca rusédnu' ral-la! ului' nacu' gdu ladxi! len ba'a ladxi!. ⁸Ral-la! usédnu' didza! dxi'a le cugác nu bi gnë qui, quië utui'në! bönni' rdá!baguë!ë, len cugác bi gnë! queëli' le cunác.

⁹Bsëdi bôchi'ru' ni! ta'yejlë!ë Cristo len nadá'uquë!, quië la'cu'ë nöoxj lauquë! xanquë!. Ral-la! lunë! yúgu'të le la'dzág ládxil'quë! xanquë!, len cutu lusáqui'në! didza!. ¹⁰Cutu ral-la! lucachi' lanë!, san ral-la! luluí' cuinquë! tsahui' ca nac yúgu'të le tunë!. Yúgu'të le tunë! ral-la! ului' nac dxi'a zxba queë! Dios, Nu buslá rë'u.

¹¹Bönni' na! buzá! ladxe!ë queëru' Dios chbuluí' lahuë! laugac yúgu'të bunách quië lulá. ¹²Lë! rusédnë! rë'u uca'nru' le curdzág ladxe!ë Dios len cui së ládxil'ru' le nac qui yödzlyú ni, san cioèru' zxön ladxi! len gacru' tsahui' dza ni zoaru' na'a, len gunru' ca rë'ncznë! Dios.

¹³Ral-la! cioèru' le runru' löz le gun ga gacru' bica! ba, lë na! gac dza ni! cati! ului' lahuë! Jesucristo lu yení! gdu queë!, naqueë! Dios zxön, Nu ruslá rë'u. ¹⁴Léczë! budöd cuinë! uláz queëru', quië böa'uë! rë'u lu yúgu'të le nac xöhui!, ati! ruúnë! rë'u dxi'a quië gacru' bunách queë! len güi' ládxil'ru' gunru' le nac dxi'a.

¹⁵Yugu' lë ni bë' didza' len bchiz icj naggac bunách ni', ati' len yöl-la' uná bë' gdil-l lequé'. Bentecz cni, cui si' latj nu ucá'n ca'z xtidzu'u.

Le ral-la' lun bunách ta'yejlé' Cristo

3 Bsa' ládxi'quë' bóchi'ru' ni' lunë' ca ta'né' bönni' dë lu na'quë' len yugu' bönni' yúlahui', quië lunë' ca rna xtídzal'quë'. Ral-la' la'cu'ë sina' lunë' le nac dxi'a. ²Cutu bi le cunác ral-la' la'né' qui lza'quë', len cutu la'díl-lenë' lequé' didza', san ral-la' lacqué' nöxj ladxi' len gdu ladxi' laugac yúgu'të bunách.

³Lézca' rë'u, zi'al gucru' bönni' cuta'yejní'i len gdá'baga'ru' Dios. Gdaru' nanitru' len gucru' ca bönni' nadá'ugac, benru' le gzé ládxi'ru' le cunác len yela'gac le bdzag ládxi'ru'. Benru' ca' le cunác len buzxé'iru' lza'ru'. Cutu gulale'i rë'u dxi'a bunách, ati' rë'u cutu blé'iru' dxi'a lza'ru' turu' yeturu'. ⁴Ni'l bulu'ë lahui Dios, Nu ruslá rë'u, le nac bë' naquë' gdu dxi'a len nadxi'linë' yúgu'të bunách, ⁵le buslé' rë'u, clég le zoa bi le nac dxi'a benru' rë'u, san le buechi' ladxe'ë rë'u. Bunë' rë'u dxi'a len benë' ga nacru' bunách cub. Dios Bö' La'y bucubë' rë'u. ⁶Dios bsölë'ë queëru' Dios Bö' La'y le náquiru' queë' Jesucristo Nu ruslá rë'u. ⁷Buzá' ladxe'ë queëru' len bunë' rë'u tsahui' quië gata' queëru' yöl-la' na'bán gdu, le runru' löz gunnë' queëru'.

⁸Didza' gdutë li lë ni nuzuja' lu guich. Rë'nda' usédtsquinu' bunách ni' yugu' lë ni quië lui' ládxi'quë' lúnteczé' le nac dxi'a bönni' ni'

ta'yejlé'ë Dios. Lë ni nac dxi'a len nactsca lsaca' la'zí lu na'gac yúgu'të bunách. ⁹Na'a, cutu gu'u latj nu güi' didza' cuzaca', o nu güi' ladxi' ca nacgac lagac ziantér cö' xuz xtau'gac bunách, o nu tsjitsa' yugu' didza' bizxj, len yugu' le rdil-l didza' ca nac qui zxba queë' Moisés, le cutu bi záca'gac yugu' le cni, ati' nutu nu uzí' xbey didza' cni.

¹⁰Chqui' zoa ni' bönni' rubijë' chopl bunách queë' Cristo, töd usa'u ladxe'ë tu yetú lzu, bubijë' bönni' na!. ¹¹Nözcznu' chböaqué' bönni' cunác tsahui' bönni' cni, len runë' dul-la!. Chnabaguë'ë zxguia' ni'a qui lë na' runë'.

Le buzujë' lu guich Pablo gunbi' bi'i Tito

¹²Cati' gsöla'a-në' quiu' Artemas o Tíquico, bë' ladxu'u guidu' ga ni zoa' lu yödz Nicópolis, le chnuna' quia' uga'na' ni yugu' beo' ziag.

¹³Zenas, bönni' na' rudödë' didza' ca rna bë' zxba qui yúlahui', lenca' Apolos, la'dxinë' ga ni' zoali'. Bugú'u lequé' nöz lu yöl-la' raclen, cui bi yadzj quequë'. ¹⁴Bsëdi böchi' lza'ru' lúnteczé' le nac dxi'a, bi lunödzjë' quegac nup bi ryadzj quegac, quië gac bë' cni le nacquë' queë' Cristo.

Pablo rugapë' Dios bunách queë' Cristo

¹⁵Tu'gáp Dios li' yúgu'të nup nacua'len nedá!. Bgap Dios nup ni' nadxi'igac rë'u le ta'yejlé' Dios. Le ruzá' ladxe'ë queëru' Dios gaclen yúgu'tëli!. Ca' gac.

DIDZA' BSÖLË'Ë PABLO QUEË' FILEMÓN

Pablo rugapë' Dios Filemón

¹Neda', Pablo, dzagbi' neda' bi'i bôchi'ru' Timoteo, ati' nadzuna' lidx guia le runa' xchinë' Jesucristo, rugapa' Dios li', Filemón, nacu' bönni' nadxi'itu' len runu' xchinë' Cristo ca runtu' netu!. ²Rugapa' Dios Apia, ngul quiu', nacnu zanru' réjlë'nu Cristo. Rugapa' Dios ca' zxi'nú', Arquipo, nacbi' queë' Jesucristo ca bönni' rijë' gdil-l, runbi' xchinë' Lë' ca runtu' netu!. Lëzca' rugapa' Dios bunách queë' Cristo tu'dubë' lu yu'u lidxu!. ³Rnaba' lahuë' Xuzru' Dios lenca' lahuë' Xanru' Jesucristo, uzá' lidxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi icj ládzi'dau'li'.

Ca runë' Filemón le rejlé'ë Cristo

⁴Xclenu', rétecza'-në' Dios queëru', len rajnýteczda' li' cati' rulidza'-në' Dios. ⁵Cni runa' le rdxin quia' didza' ca nadxi'inu'-në' Xanru' Jesú斯 len réjlë'u Lë', len nadxi'inu' ca' yúgu'të bunách chnubijë' quizi queë'. ⁶Rnaba' lahuë' Dios gunë' ga guntsca dxin lban runu' ca nac le rejlé'u Cristo, quië lузí' xbey nup nacuá' ni' yúgu'të le nac dxi'a, le

ruzá' ladxe'ë queëru' Jesucristo.

⁷Rudzijda' len ruzí' zxöna' le nadxi'icnu'-në' bôchi'ru', len benu' li', böcha'a, ga guluhuöác ládzi'gac bunách ta'yejlë' Cristo.

Ral-la' unít lahuë'-bi' Filemón Onésimo, bi'i nada'u queë'

⁸Qui lë ni na', zal-la' dë lu na'a le naca' gbaz nasölë'ë Cristo gna bé'ida' li' ca ral-la' gunu' ⁹ni ráta'yua' lau' len yöl-la' nadxi'i, neda' ni chnaca' bönni' gul len yu'a lidx guia le runa' xchinë' Jesucristo. ¹⁰Ráta'yua' lau' uláz queëbi' Onésimo, bi'i na' bena' ga böacbi' queë' Cristo, len qui lë ni na' nacbi' ca zxi'ncza' ga ni nadzuna' lidx guia.

¹¹Bi'i ni, zi'al cutu gucbi' lsaca' quiu', san na'a nacbi' lsaca' quiu' li' lenca' quia' neda'. ¹²Bi'i ni rusöla'a-bi' ga zu'. Na'a, ben ba la'n lëbi' ca néda'cza' runu' ba la'n, le nadxi'ida'-bi'. ¹³Gu'nda' ugá'nlenbi' neda' ni, quië uláz quiu' gunbi' xchina' tsal ni yu'a lidx guia le runa' lban qui didza' dxi'a ¹⁴san cutu bi rë'nda' guna' le cutu nac didza' quiu', cui guna' bayúdx gáclenu' neda', san huac gáclenu' neda' le

rë'ncznu' ca!. ¹⁵Nazx ca' qui lë ni na' buza'bí' ga zu' Onésimo tu chi'idaú' quië udxinbi' tsaz ga zu'. ¹⁶Na'a, cutur gacbi' quiu' ca bi'i nada'u, san gacbi' quiu' ca bi'i bóchi'czu', nacbi' bi'i bóchi'ru' réjlé'bí' Cristo, len nadxi'iru'-bi!. Nacbi' cni quia' neda!, ati' ral-la' gacrbí' ca' cni quiu', clégg ca böchi' lza'u, san lëzca' ca bi'i böchu'u réjlé'bí' Xanru' Jesucristo.

¹⁷Qui lë ni na', chqui' nunu' neda' tuz, ben ba la'n lëbi' ca néda'cza' runu' ba la'n. ¹⁸Chqui' bi zxguia' benbi' quiu' o chqui' bi rál-la'bí' quiu', gnatëz neda' ral-la'a. ¹⁹Neda!, Pablo, len na'cza' ruzuja' quiu' lu guich lë ni: Néda'cza' quizzxa' bi rál-la'bí', len clégg gyëpa' li': Lëzca' ral-lu'u quia' yúgu'té le dë quiu' le bena' neda' ga napu' yöl-la' na'bán gdu. ²⁰Ca' gac, böcha'a. Chqui' dë le uzi'a xbau' le náquiru' queë! Xanru', ben lë na' chgúta'yua' lau'

le naca' böchu'u réjlé'a Cristo, ati' cni gunu' ga huöac ladxa'a.

²¹Ruzuja' quiu' lu guich ni, le ruzxöni ladxa'a li', gunu' ca rna xtidza'a, len nözda' gunu' yelati' ca lë na' chgúta'yua' lau!. ²²Lëzca' rnaba' lau' upa'u quia' ga soa' lu yu'u lidxu', le runa' löz uruja' lidx guia ni, ati' guida' ga zoali' le rulidzli'-në! Dios rnabli' neda' lahuë!

Pablo ruzujë' lu guich le rugáp Dios Filemón

²³Rugapë! Dios li! Epafras, yú'ulenë! neda' tsazxöñ lidx guia ni le runë! xchinë! Jesucristo.

²⁴Lëzca' tu'gapë! Dios li! Marcos len Aristarco, len Demas len Lucas, bönni' ni túnlenë! neda' tsazxöñ dxin queë! Cristo.

²⁵Rnaba' lahuë! Xanru' Jesucristo uzá' ladxeë' queëli!. Ca' gac.

DIDZA! RUZEJNI'I BUNÁCH HEBREO

Dios bē'lenë' rē'u didza'
lu ru'ë Zxi'nczé'

1 Zian lzu len zian ca benë' Dios,
bē'lenë' xuz xtau'ru' didza' dza
ni'të lu rú'aquë' bönni' glu'ë didza'
uláz queë'. ²Na'a, ga ruúdx xtidzé'ë,
dza ni zoaru' na'a, Dios bē'lenë'
rē'u didza' lu ru'ë Zxi'nczé'. Dios
buzóë' Lë' quië gaqui queë' Zxi'në'
yúgu'të le naqui queë' Lë', ati' lu
në'ë Zxi'në' na', Dios benë' yödzlyú
ni. ³Zxi'në' na' naquë' ca tu le rgu'u
yení' qui yöl-la' yení' queë' Dios,
len ca naquë' Zxi'në' rulu'ï lahui
gdu ca naquë' Dioscz. Runczé' ga
nacua'tecz yúgu'të, rugunë' dxin
didza' ru'ë len yöl-la' huac queë'.
Cati' budx benë' le ruún rë'u dxi'a
ca nac dul-la' nabága'ru', yajchö'ë
cuit lë'ë yubél Dios, Nu rö' rna bë'
xtsa'tér.

Zxi'në' Dios náctérë' blau
ca yugu' gbaz la'y

⁴Zxi'në' Dios náctérë' blau ca
yugu' gbaz la'y queë' Dios, le nactér
blau le lë', lë na' Dios glu'ë Lë' le
naquë' Zxi'nczé', ca laquë' gbaz la'y
queë' na'. ⁵Dios gatga gudxë' tuë'
gbaz la'y queë' ca na' gudxë' Zxi'në',
gnë':

Zxi'na' nacu',

Buzóa' Li' na'a.

Gatga bë'ë didza' queë' tuë' gbaz la'y
ca na' bë'ë didza' queë' Zxi'në', gnë':
Gaca' Xuzë',

Ati' Lë' gaquë' Zxi'na'.

⁶Lëzca' cni, cati' Dios buzóë' Bi'i
queëczé' lu yödzlyú ni, gnë':

La'yíj ládxí'quë' Lë' yúgu'të
gbaz la'y queë' Dios.

⁷Ca nacquë' gbaz la'y queë', rna:
Lë' runë' ga nacquë' ca bö' reycj
gbaz la'y queë',
Ati' gbaz la'y tunquë' xchinë',
runë' ga nacquë' ca gui'.

⁸Na'a, ca nacczé' Zxi'në', rnë':
Ga rö'u rna bë'u, gna bë'teczu',
Dios.

Tsahui' nac ca rna bë'u.

⁹Nadxi'linu' le nac tsahui', len
clég le cunác.
Qui lë ni na' Dios bud ödë' lu
na'u yöl-la' uná bë',

Len benë' ga ruzí'tëru' Li' xbey
yöl-la' uná bë'

Ca le tu'zí' xbey lza'u.

¹⁰Lëzca' cni rnë':
Li', Xan, cati' gzu lau, benu'
yödzlyú,

Len lu na'zu' buzú' luzxbá.

¹¹Huadód quegac, san Li', tsaz
gdi'u.

Yúgu'të gtëbgac ca rtëb lari!,

¹² Len ca lari' utubcu' lei, len
utsa'cu' lei,

San Li!, gatga utsá' cuinu'
Len gatga ggulu!.

¹³ Dios gatga gudxë' tuë' gbaz la'y
queë' ca gudxë' Xxi'në', gnë':
Grö' cuit lë'a yubél
Cati' gunra' ga luzechu zxibgac
lau'
Nup cuta'le'i Li! dxi'a.

¹⁴ Yúgu'të gbaz la'y queë' Dios
nacquë' bö' huen dxin queë' Dios,
nasölë' lequë' láclenu' nup ni
nulagac.

Cutu ral-la' uca'nru' ca'z yöl-la' ruslá

2 Qui lë ni na!, szxõnitér ral-la'
güi' ladxí'ru' le chbyóniru',
cui gac chop ladxí'ru'. ²Guc bë' nac
gdutë li didza' na!, dza ni'të bdxin
lu na'quë' gbaz la'y queë' Dios, ati'
yúgu'të nup guladöd bë'i ca rna
bë' didza' na! len cutu glun ca rna
didza' na!, Dios benë' lequë' zxguia'
ca na' rajlöz le glunë!. ³Lézca' cni
cutu ca' ularu' rë'u lu zxguia' na'
chqui' uca'nru' ca'z yöl-la' ruslá
ni, lë na' benë' lban qui zi'al
Léczë' Xanru', ati' nup gulayöni Lë'
gululuí'i rë'u nac gdutë li. ⁴Lézca'
cni Dioscz benë' tsazzxón lequë' Ina'
lau, le benë' le nachgac bë' len le
tun ga rubániru', len yugu' yöl-la'
huac zxön. Gdisië' ca' quequë' yugu'
le runödzjë' Dios Bö' La'y tsca
gu'ncznë' Dios.

Dios benë' ga böaque' Jesús
gdu ca nacru' rë'u

⁵Dios cutu budödë' lu na'quë'
gbaz la'y queë' yödzlyú zi'a za!, lë
na' rui'ru' didza' qui. ⁶Na'a, ca nac

lë ni, nayúj lu guich la'y didza' bë'
nu run Ina' lau, rna:

Dios, rubántsquida' le rui'
ladxí'cu' bunách.

Rubántsquida' le ráclenu' lequë'.

⁷ Yelati'z cuidi' ca yugu' gbaz la'y
qui' benu' lequë'.

Buzú' quequë' yöl-la' zxön len
yöl-la' run ba la'n
Len budödu' lu na'quë' yúgu'të
le benu' Li!.

⁸ Yúgu'të budödu' lu na'quë' quië
la'ná bé'inë' lei.

Nayúj lu guich la'y lë na!, rna:
"Budödu' lu na'quë' yúgu'të." Cutu
bi buca'në' le cutu budödë' lu
na'quë', san ga rdxintë na'a dza,
cutu rlé'iru' yu'u lu na'quë' yúgu'të.

⁹ Ráquibe'iru' bi gac queë' Jesús. Tu
chi'z, Dios benë' ga böaque' yelati'z
cuidi' ca yugu' gbaz la'y queë',
böaque' bunách quië gutië', gzxaca'
gdi'ë Jesús lu yöl-la' gut uláz
quegac yúgu'të bunách, le buzá'
ladxë' queëru' cni Dios. Le benë'
cni Jesús, Dios benë' ga rata' queë'
yöl-la' yení' len yöl-la' run ba la'n.

¹⁰ Dios benë' yúgu'të le rlé'iru'
len runë' ga nacua'tecz. Dios benë'
ca ral-la' gunë' cati' benë' ga nac
bë' naquë' gdu Cristo ni'a qui le
gzxaca' gdi'ë. Cni benë' Dios queë'
Cristo, Nu bdel-li' yöl-la' ruslá
quië gac gchë'ë bunách zian yehua'
yubá queë'. ¹¹Ruúnë' dxi'a bunách
quië laqui quizi queë' Dios. Nup
na' ruúnë' Cristo dxi'a, tuzë' naquë'
Xuzquë' len Xuzczë'. Qui lë ni na',
cutu ca' rutui'në' Xxi'në' Dios, rnë'
nacquë' böchi' lzë'ë. ¹²Ca nac lë ni
nayúj lu guich la'y, rna:

Quíxjöi'da' böchi' lza'a ca nacu'
Li', Dios.

Gatsj lahui'l bunách tu'dúb quiu',
 Gul-la' quiu' yöl-la' ba.
13 Lëzca! cni rnë!: Uzxöni ladxa'a-në! Dios.
 Ga yubl nayúj, rnë!: Gul-yutsca' neda' len yugu'
 zxi'në!, Nup na' Dios bennë! quia!.
14 Qui lë ni na', le náquicnë! bëla'
 len rön yugu' zxi'në! na!, lëzca'
 cni Cristo ben cuinë! ca nacqueë!,
 böáquinë! bëla' len rön. Cni
 benë! quië guc gutië! len cni guc
 busnitië! yöl-la' huac uná bë! qui
 tu' xöhui!, nu na' dë lu në'i gdödi
 bunách. **15** Cni benë! Cristo quië guc
 busanë! yúgu'të nup glac ca bönni'
 nadá'ugac tsal ni nacuá! nabangac,
 le gladxi yöl-la' gut. **16** Nac bë! cutu
 benë! cni quië gáclenë! yugu' gbaz
 la'y queë! Dios, san quië gúclenë'
 yugu' zxi'n xsoë! Abraham. **17** Qui lë
 ni na', ben bayúdx böaquë! Cristo
 gdu ca nacquë! böchi' lzë'e na!,
 quië gaquë! lahuë! Dios tu bxuz
 blau, runë! ca rnë! len ruhuechi'
 ladxeë! bunách, lenca! quië gunë'
 le gun ga gata' lu në'ë ugüë! dul-la'
 nabágac bunách. **18** Na'a, le
 gzxaca' gdi'ë Lëczé! Cristo, ati' gzxí'
 bë! Lë! tu' xöhui!, qui lë ni na' napë'
 yöl-la' huac gáclenë! nup ni, rzi! bë!
 lequë! tu' xöhui!.

Jesús náctérë! blau ca Moisés

3 Qui lë ni na!, böchi' lza'adau',
 lbi'ili' na! nacli' quizi queë!
 Dios le bulidzë! lbi'ili' Dios, gul-yú
 dxí'a ca naquë! Jesucristo. Naquë'
 gbaz nasölë!ë Dios lenca' bxuz blau
 qui le nazí' lu na'ru!. **2** Jesús ni
 runë! ca rna xtidzë!ë Dios, Nu na'
 buzóá Lë! xlatjë!, ca na! benë! ca'

Moisés, benë! ca rna xtidzë!ë Dios
 laugac yúgu'të bunách queë! Dios.
3 Náctérë! blau Jesús ca Moisés,
 quië gac queë! yöl-la' ba, ca na'
 nacrë! blau bönni' naqui queë! tu
 yu'u ca nac huen dxin zoë! lu yu'u
 na!. **4** Yúgu'të yu'u, zoa nu ben lei,
 san Dios naquë! Nu ben yúgu'të le
 rlé'iru!. **5** Le nactë Moisés benë! ca
 rna xtidzë!ë Dios laugac bunách
 queë! Dios, guquë! ca bönni' huen
 dxin, len benë! Ina' lau qui didza'
 ral-la' gu'ë Dios, **6** san Cristo runë!
 ca rna xtidzë!ë Dios, len naquë!
 Zxi'nczë!, nacuá! lu në'ë bunách
 queë! Dios. Rë'u ni, nacru' bunách
 na' queë! Dios chquï! gacru' tsutsu
 ga gdxinxr dza udx, gacru' tsutsu ca
 rdip ládzi'ru' lenca' ca rudzí jilenru'
 lë na' runru' löz.

Dë latj ga luzí! ládzi'gac bunách queë! Dios

7 Qui lë ni na!, nayúj lu guich ca
 rnë! Dios Bö! La'y, rna:
 Na'a, chquï! ryónili' didza' ru'ë
 Dios,
8 Cutu gacli' zid lu icj ládzi'dau'li'
 Ca na' glac nup ni' guladá'baga'
 Dios
 Catí! ni' gulazí! bë! Lë! lu latj
 ca'z.
9 Ni' gulazí! bë'ë neda' xuz xtau'li'
 Zal-la' gulalé'inë! le bena' gdu
 ca choa' iz.
10 Qui lë ni na' gleyda' bunách dza
 ni'
 Len gnia!: "Ta'chíxitecزنë! ca
 ta'zá! ládzi'quë!."
 Cutu të'nnë! la'nöznë! le rë'nda'
 lunë!"
11 Qui lë ni na' gleyda' lequë! len
 bena' tsutsu xtidza'a, gnia':

“Cutu la'yazië' ga luzí' ládxi'quë'
tsazxón len neda!”

12 Gul-gún chi'i cuinli', böchi'
lza'adau', cui gacli' curejlé' xöhui'
nituli' lbi'ili', len cui usanli'-në'
Dios ban. **13** Na'a, gul-zejni'i tuli'
yetuli' yúgu'të dza, tsal ni nac dza
ni zoaru' na'a, cui si' ye'i lbi'ili'
le nac dul-la', len cui gacli' zid
lu icj ládxi'dau'l' nituli' lbi'ili'.
14 Yúgu'tëru' gunru' tsazxón Cristo
chqui' gacru' tsutsu ga gdxinx dza
udx, ca na' gzu lau rdip ládxi'ru'.
15 Cni ral-la' gunru' tsal ni rna:
Na'a, chqui' ryónili' chi'ë Dios,
Cutu gacli' zid lu icj ládxi'dau'l',
Ca na' glac nup ni' guladá'baga'
Dios.

16 ¿Nupx na' gulayöni xtidzë'ë Dios
len guladá'baga! Lë'? Glun cni
yúgu'të nup ni' bubijë' lequë' luyú
Egipto Moisés. **17** ¿Nupx na' gleynë'
Dios gdu ca choa' iz? Glac nup ni'
glun dul-la', ati' glat lu latj ca'z.
18 ¿Nupx ni' benë' tsutsu xtidzë'ë
Dios, gnë' cutu la'yazië' ga luzí'
ládxi'quë' tsazxón len Lë'? Glac
nup ni' cutu glun ca rna xtidzë'ë
Dios. **19** Na'a, ráquibe'iru' cutu guc
la'yazië' le cutu gulayejlé'ë Dios.

4 Na'a, tsal ni nagá'n queëru'
le gzxi' lu në'ë Dios quië gac
tsazru' latj queë' ga uzí' ládxi'ru',
ral-la' gádxiru' qui nadxi unitli'
latj tsazli' ni!. **2** Byóniru' rë'u didza'
dxi'a ca na' gulayönnë' lequë', san
lequë' cutu guluzi'ë xbey didza' na'
gulayönnë', le cutu gulayejlé'ë Dios
cati' gulayönnë' lei. **3** Rë'u ni réjlë'ru'
Dios, ati' tsazru' latj queë' ga uzí'
ládxi'ru'. Rac ca na' gnë' Dios:
Qui lë ni na' gleyda' lequë'
Len bena' tsutsu xtidza'a, gnia':

Cutu la'yazië' ga luzí' ládxi'quë'
tsazxón len neda!

Dë latj tsazru' ga uzí'
ládxi'lenru'-në' Dios, zal-la' budx
benë' xchinë' dza ni'të Dios cati' ni'
benë' yödzlyú ni len chruzí' ladxé'ë.
4 Nayúj lu guich la'y ga rui' didza'
ca nac qui dza bugádx, rna: “Buzí'
ladxé'ë Dios dza bugádx yugu' lu
dxin benë’.” **5** Ga yubl rna: “Cutu
la'yazië' ga luzí' ládxi'quë' tsazxón
len neda!” **6** Nup ni', zi'al gulayöni
didza' dxi'a, cutu gulayáz ni' le
cutu glun ca rna xtidzë'ë Dios. Qui
lë ni na', ral-la' la'yáz ni' bunách
yubl. **7** Qui lë ni na' ca', Dios bulu'ë
tu dza yubl, gnë': “Na'a dza.” Cni
nac, cati' chgdöd iz zian, bë'ë didza'
Dios lu ru'ë David, ca na' nayúj lu
guich la'y, rna:

Na'a dza, chqui' ryónili' didza'
ru'ë Dios,
Cutu gacli' zid lu icj ládxi'dau'l'.

8 La'naru' benë' Josué ga guluzí'
ládxi'quë', cutu bë'ë didza' Dios
gdöd ni' qui yetür dza cati' nu
uzí' ládxi'len Lë'. **9** Qui lë ni na',
nagá'n quegac bunách queë' Dios
latj la'dél-li'në' ga luzí' ládxi'quë'.
10 Nup la'yáz ga luzí' ládxi'gac
tsazxón len Dios, luzí' ládxi'quë' lu
dxin tunë', ca na' buzí' ladxé'ë Dios
yugu' lu dxin benë' Lë'. **11** Qui lë ni
na', ral-la' güi' ládxi'ru' tsazru' ga
ni' uzí' ládxi'lenru'-në' Dios. Cutu
ral-la' tá'baga'ru' xtidzë'ë ca na'
glun nup ni' cutu gulayejlé'ë Dios,
len cutu gulayáz ni'.

12 Bancz nac xtidzë'ë Dios len
napcz yöl-la' huac. Rchugur ga
rë' ca guia tuchi' natuchi' grop
rui'i. Rchugu rdxin ga ta'dzág
bö' nacczru' len le zoa lu icj

ládx'i'dau'ru', lenca' röxj ga rdxintë lu dxit lu bin. Run ga nac bë' le rbequi icjru' len le rza' ládx'i'ru'.
13 Cutu bi gac ucáchil'ru' ga cugác glé'inë' lei Dios. Yúgu'të le nunczë' Dios nalá' lahuí len narúj ga lna' lahuë' Dios. Lahuë' Lë' run bayúdx quíxjö'ru' le nunru'.

**Jesús naquë' bxuz
blau, náctérë' zxön**

14 Zoa queëru' tu bxuz blau, náctérë' zxön, Nu na' gdöd ni' yehua' yubá, Jesús, Xxi'në' Dios. Qui lë ni na' ral-la' uga'nru' tsutsu ca nac le nazí' lu na'rui'. **15** Zoa queëru' tu bxuz blau, Nu gac huechi' ladxi' rë'u ca nacgac le rac queëru', le gxzi' bë' Lézcë' tu' xöhui' gdutë ca na' rzi' bë' rë'u tu' xöhui' na', san cutu bi dul-la' benë' Lë'. **16** Qui lë ni na', gdu ládx'i'ru' ral-la' gbíga'ru' gal-la' ga rö'ë rna bë'ë Dios, Nu ruzá' ladxi' queëru', gnabru' lahuë' huechi' ladxë'ë rë'u len uzá' ladxë'ë queëru', gáclenë' rë'u cati' bi rac queëru'.

5 Dios rböczë' nútítëz bxuz blau ladji bunách, len ruzóë' lë' gunë' uláz quegac bunách yugu' le runë' lahuë' Dios, len cu'ë lahuë' Dios yugu' le tu'nödzj bunách len yugu' böa' bëdx tu'dödcde'-ba' lu bcugu la'y ni'a qui dul-la' nabág'a'quë'. **2** Bxuz blau na', le rac queë' tuz ca rac quegac bunách, gac gaqué' zxön ladxi' len nup nacgac cunözi len nup ta'chixi ta'nigui. **3** Qui lë ni na', le naquë' bunáchz bxuz blau na', ni'a qui dul-la' nabág'a'czë' ral-la' cu'ë lahuë' Dios böa' bëdx na' tu'dödcde'-ba' lu bcugu la'y, ca na' runë' ca' ni'a qui dul-la' nabág'a'gac bunách.

4 Nutu nu gac gun cuini bxuz blau, san Dios rulidzë' nu ral-la' gac bxuz blau, ca na' bulidzë' Aarón. **5** Lézcä' cni guc queë' Cristo, cutu ben cuinë' bxuz blau, san Dios buzóë' Lë' ca bxuz blau. Ca nac lë ni, Dios gudxë' Lë':

Li' nacu' Xxi'na'!

Buzóá' Li' na'a.

6 Lézcä' cni gudxë' Lë' le nayúj ga yubl, gnë'!

Li' nácteczu' bxuz,
Ca na' guquë' bxuz Melquisedec.

7 Cristo, cati' ni' zoaczë' yödzlyú ni, bulidzë' Dios len gúta'yuë' lahuë'. Grödxyë'ë len grödxë' lahuë' Dios, Nu guc uslá Lë' lu yöl-la' gut, ati' Dios byönnë' Lë' le gúdxinë' Lë' gdu ladxë'ë. **8** Zal-la' guquë' Xxi'në' Dios, bzëdë' gunë' ca rna xtidzë'ë Dios le glac queë' le gzxaca' gdi'ë. **9** Catí' chguquë' Cristo gdu ca ral-la' gaqué' bxuz blau, Dios benë' Lë' Nu ruslá tsaz yúgu'të nup tun ca rna xtidzë'ë. **10** Ni'r Dios buzóë' Lë' naquë' bxuz blau ca na' guquë' bxuz blau Melquisedec.

**Zoa banádx queëru' hueycjru'
tá'bagu'ru'-në' Cristo**

11 Ca nac lë ni, zian le ral-la' güü'lentu' Ibi'ili' didza', le nac baníg quíxjöi'tu' Ibi'ili', le curéjni'nili'.

12 Chgdöd dza ral-la' gac usédili' bunách xtidzë'ë Dios, le chbyónili' xtsey, san rquínili' nu quixjöi' Ibi'ili' leyúbl yugu' le cunác baníg nazí' lu né'i nu zi'a rejlé'. Naga'nli' ca bi'i huë'ndau' ta'quínibi' nidxi' len clég la' huagu tsutsu. **13** Yúgu'të bönni' naquincnë' nu usëdi lequë' lë na' cunác baníg, nacquë' ca bi'ida' ti'jbi' nidxi'. Cutu nazëdquë' ca

rajlóz le nac tsahui'. ¹⁴La' huagu tsutsu tu'zí' xbey nup chnalgac, nup na' gac láquibe'i le nac dxi'a len le cunác dxi'a, le nugunqué' dxin yöl-la' rejni'i quequé'.

6 Qui lë ni na', cutu ral-la'
usédteczru' yugu' zxba
bzëdru' cati' zi'a gzu lau ryóniru'
ca nac queë' Cristo. Ral-la' nör-ru'
quië gacru' gdu bunách queë' Cristo.
Cutu naquín usédru' leyúbl yugu'
zxba cunác baníg ca ral-la' ubí'i
ládxí'ru' len ca cutur gunru' le
cunác, len ca ral-la' tséjlë'ru'-në'
Dios, ²len ca nac zxba qui le rdilru'
nis, len ca rxoa na'rú' bunách
ta'yejlë' Cristo, len ca ral-la' lubán
nup natgac, lenca' ca gunë' Dios,
gchuguë' quegac bunách tua'dö',
chqui' chnazëdru' yúgu'të lë ni.
³Cni gunru' chqui' gunnë' rë'u latj
Dios.

⁴⁻⁶¿Naru' huactsa gunru' ga lubí'i
ládxí'gac leyúbl nup tu'huéycj
ta'dá'baga' Dios? Chqui' bdxin
quequé' yení' queë' Dios, len
guluzi'ë xbey le runödzjë' Dios zoë'
yehua' yubá, len glaqué' tuz len Dios
Bö' La'y, len chqui' guluzi'ë xbey
didza' dxi'a queë' Dios len yöl-la'
huac qui dza zi'a za', len chqui' ni'r
tu'huéycj ta'dá'baga' Dios, cutu ca'
gac nu gun ga lubí'i ládxí'gac leyúbl,
le gac tsca ludé'ë leyúbl lë'i yag cruz
Zxi'në' Dios len luné' tsca lutitjë' Lë'
lahui' laugac bunách. ⁷Nup tun cni
nacgac ca yu na' ruzí' xbey nis guiöj
le rbix lahui zian lzu. Chqui' yu na'
runödzj le tu'zí' xbey nup ta'n yu na',
rdzag ladxë'ë lei Dios, ⁸san chqui'
ruzóaz lba yötsi' len bëscá' yu na',
nac ditj len nabía dö', len nac quië
nu uzegui' lei.

Le runru' löz le run ga nacru' tsutsu

⁹Zal-la' rui'tu' cni didza', lbi'il'i
na' nadxi'itu', ráquitu' ruzi'il'i xbey
le nacgac dxi'a, le tu'zí' xbey nup
nulagac. ¹⁰Dios naquë' tsahui' len
cutu gal ladxë'ë dxin dxi'a benli'
len yugu' le benli' le nadxi'il'i
Lë', gúclenli' nup náquigac quizi
queë' Dios len runli' xchingac.
¹¹Na'a, ré'nitu' güi' ládxí'il'i tu tuli'
gunli' cni ga gdxinxr dza udx, quië
gata' gdu queëli' lë na' runli' löz.
¹²Ré'nitu' cugacli' zxhuëd, san
gunli' ca tun nup ta'yejlë' Dios len
ta'böz zxön ladxi', ati' gdél-li'il'i
yugu' le gzxil' lu në'ë Dios gunnë'
queëru'.

¹³Cni gac, le benë' tsutsu xtidzë'ë
Dios cati' gzxil' lu në'ë bi gunnë'
queë' Abraham. Le cutu zoa nu
nacr blau ca Dios, qui lë ni na'
gney cuinë', cati' ni' benë' tsutsu
xtidzë'ë. ¹⁴Cni gnë' Dios: "Le nactë
guna' ga gac dxi'a qui', len guna'
ga la'yántscabí' zxi'n xsu!" ¹⁵Glözë'
zxön ladxi' Abraham, ati' bdél-li'në'
le gzxil' lu në'ë Dios gunnë' queë'.

¹⁶Cati' runë' tsutsu xtidzë'ë bönni',
rneynë' nu nactér blau ca lë', ati' lë
ni ruzóa dxiz yúgu'të didza' bizxj,
le nunë' tsutsu xtidzë'ë. ¹⁷Qui lë
ni na' benë' tsutsu le gzxil' lu në'ë
Dios gunë', gney cuinë', le gu'nnë'
ului'inë' nup lúzí' xbey le gzxil' lu
në'ë unödzjë' quequé', nactasca löz
len tsaz nac le nuzóa lahuë' gunë'.
¹⁸Le gzxil' lu në'ë Dios len le benë'
tsutsu, chop ni gatga gdza'gac, len
ca nac quegac chop ni, cutu gac
si' yë'ë Dios. Cni benë' Dios quië
gactasca löz queëru' tu le hui' zxön
rë'u. Ruzxöni ládxí'ru' Lë' gdél-li'ru'

lë na' runru' löz le nuzóë' queëru'.
19 Lë na' runru' löz ruzoatecz tsutsu icj ládzi'dau'ru', len nac ca tu du guia ruzúa dxiz barco. Lë na' runru' löz run chi'ë ni'a queëru' Cristo ga ni' zoë' Dios yehua' yubá, le nadxín lu latj la'y na' zoa cudzi'l lari' nal-la' lu gdau' zoa ni' yehua' yubá. **20** Ga ni' zoë' Dios, gyazië' Jesúz uláz queëru' ca Nu rnör lauru', ati' Dios nuzóë' Lë' naquë' tsaz bxuz blau ca na' guquë' bxuz blau Melquisedec.

Jesús naquë' bxuz blau ca guquë' Melquisedec

7 Melquisedec guquë' bönni'
rna bë'ë lu yödz Salem, lenca'
bxuz queë' Dios, náctérë' blau. Catí'
zuzé'ë Abraham, zuhuójë' gdöd guc
gdil-l catí' buxicjë' bönni' ta'ná bë'ë,
brujë' Melquisedec na', yajtsaguë'
Abraham len gnabnë' Dios gun la'yë'
Abraham. **2** Abraham bë'ë queë' tu
cuia tsa tu chi cuia qui yúgu'të
le bdél-li'në' lu gdil-l na'. Ca lë'
Melquisedec na' rna lu didza' xidza':
"Bönni' Uná Bë' Tsahui!", len naquë'
ca' Bönni' rna bë'ë lu yödz Salem,
le rna lu didza' xidza': "Bönni' Uná
Bë' Rbequi Dxië!." **3** Cutu zoa lu
guich le rna gulacu'ë xuz xnë'ë, o
xuz xtau'hüë', len cutu nayúj dza
guljë' o dza gutië', san naquë' ca
naquë' Zxi'në' Dios le naquë' tsaz
bxuz blau.

4 Gul-yutscá' na'a, ca na' guquë'
zxön Melquisedec na', le bë'ë queë'
léczë' xuzru' Abraham tu cuia tsa
tu chi cuia qui lë na' glijë' lu na'quë'
bönni' ta'ná bë'ë ni' buxicjë' lu
gdil-l. **5** Lu zxba queë' Moisés, Dios
rna bë'inë' yugu' zxi'n xsoë' Leví,
nup nacgac bxuz, la'zi'ë tu cuia

tsa tu chi cuia qui le ta'zí' bunách
Israel, zal-la' nacgac di'a dza
quequë', le nacquë' yúgu'të' zxi'n
xsoë' Abraham. **6** Melquisedec na'
cutu naquë' di'a dza quequë', san
gzxi'ë tu cuia tsa tu chi cuia lu
në'ë Abraham, nu na' bdel-li' yugu'
le gzxi' lu në'ë Dios gunnë' queë'.
Lézca' Melquisedec na' gnabnë'
Dios gun la'yë' Abraham **7** ati' nutu
nu gac tá'baga' lë na' rna: "Nu
nadel-li'r lahuë' Dios rnabi Dios gun
la'yë' nu nacr cuidi'z." **8** Na'a, dza
ni zoaru' na'a, nup ta'zí' tu cuia tsa
tu chi cuia lu na'gac bunách nacgac
ca' bunách tatcz, san Melquisedec
na', zoa le run lna' lau queë', rna
zoë' nabanë!. **9** Na'a, huac gnaru'
queë' Leví len quegac zxi'n xsoë',
nup na' ta'zí' tu cuia tsa tu chi cuia
lu na'gac bunách, lézca' gulaguiżxjë'
tu cuia tsa tu chi cuia catí' ni'
Melquisedec na' gzxi'ë tu cuia tsa
tu chi cuia lu në'ë Abraham, xuz
gul gdöd quequë!. **10** Cni nac, le
huac gnaru' Abraham ni' nu'lë
lë'ë Leví len yugu' zxi'n xsoë' catí'
ni' yajtsaguë' lë' Melquisedec, le
cunaljcdë'.

11 Ta'zí' zxba gna bë'ë Moisés
bunách Israel lu na'gac bxuz, nup
nacgac zxi'n xsoë' Leví ga nababë'
ca' Aarón, bxuz blau. Na'a, la'naru'
guc luhuóac gdu tsahui' bunách
lahuë' Dios le tun ca rna bë' zxba
queë' Moisés, cutu ben bayúdx soa
yetú bxuz ca guquë' Melquisedec
len clég ca guquë' Aarón. **12** Chqui'
rutsé'ë Dios ca ral-la' gaquë' bxuz,
run bayúdx utsé'ë ca' ca nac zxba
queë!. **13** Xanru', Nu na' nayúj lu
guich ca nac queë' yugu' lë ni,
nababë' yetúr cö' zxi'n xsoë' Israel

ca le nababë' Leví na', len qui cö' zxi'n xsoë' ga nababë' Xanru', nutu nu guc bxuz lahuë' Dios. ¹⁴Nac cni le nac bë' guljë' Xanru' lu cö' di'a dza queë' Judá, ati' Moisés cutu bë'ë didza' queë' Judá na' cati' bë'ë didza' quegac nup ral-la' lac bxuz.

¹⁵Nactér bë' lë ni ni'a qui le rac na'a. Ca na' guquë' bxuz Melquisedec, chbulu' lahuë' yeturë' bxuz, Jesús. ¹⁶Bönni' ni, cutu guquë' bxuz le rna bë' zxba ca ral-la' lac di'a dza queë', san naquë' bxuz le napë' yöl-la' huac qui yöl-la' na'bán le gatga udx. ¹⁷Nayúj lu guich la'y le run Ina' lau queë', rna:

Tsaz nacu' bxuz

Ca na' guquë' bxuz Melquisedec. ¹⁸Na'a, nadúa zxba gul ni', le cutu gdap yöl-la' huac uná bë', len cutu bi guc gun. ¹⁹Zxba queë' Moisés na' cutu guc un gdu tsahui' bunách. Na'a, chgyu'u tu le runru' löz le nacr dxi'a, le run ga gac gbíga'rul gal-la' ga zoë' Dios.

²⁰Cati' benë' Dios ga naquë' bxuz Jesús, benë' tsutsu xtidzë'ë. ²¹Cutu benë' tsutsu xtidzë'ë Dios cati' bucu'ë bunách ni' ca bxuz, san cati' benë' ga naquë' bxuz Jesús, benë' tsutsu xtidzë'ë, gnë':

Bena' tsutsu xtidza'a neda',

Xanu', gnia':

"Cutu utsá'a ca guna!"

Tsaz nacu' bxuz

Ca na' guquë' bxuz

Melquisedec."

²²Qui lë ni na', Cristo naquë' Nu run ga nac löz didza' rucá'n tsahui' le nacr dxi'a ca lë na' guc zi'al. ²³Yugu' bxuz ni', bönni' zian glaqué', le cutu guc luga'në' ni le glatië', ²⁴san le zóateczë' Jesús,

tsaz naquë' bxuz len cutu gac nu huaz xlatjë' gac bxuz. ²⁵Qui lë ni na', tsaz gac uslé' nup ta'biga' gal-la' ga zoë' Dios, tu'gún dxin Lë', le zóateczë' nabanë' rnë' dxi'a uláz quequë' lahuë' Dios.

²⁶Ben bayúdx soa queëru' tu bxuz blau cni. Naquë' la'y, len gdu dxi'a, len cutu dzaguë' bunách dul-la', san náctérë' blau ca yúgu'të le nacuá' ni' yehua' yubá. ²⁷Jesús ni, cutu naquë' ca yugu' bxuz blau yödzlyú ni, le ben bayúdx yugu' dza gulagu'ë rön lahuë' Dios, guludöcdë'-ba' böa' bëdx lahuë' Lë' ni'a qui dul-la' nabága'gacczë', ati' gdöd ni' glunë' cni ni'a qui dul-la' nabága'gac bunách. Na'a, Jesús, tsaz glu'ë rön lahuë' Dios, cati' ni' budód cuinë' lahuë' Dios, bulaljë' xchönczë' ni'a qui dul-la' nabága'gac yúgu'të bunách. ²⁸Lu zxba queë' Moisés nacgac bxuz bunách cunacgac gdu dxi'a, san gdöd bdxin ni zxba queë' Moisés, Dios benë' tsutsu xtidzë'ë, benë' ga naquë' bxuz blau Zxi'nczë', le naquë' gdu dxi'a ca ral-la' gaquë' bxuz.

Jesús naquë' Bxuz Blau queëru'

8 Na'a, ca rna lë na' zi'a gnia', nac cni: Zoa queëru' tu bxuz blau cni, Nu na' grö' cuit lë'ë yubél Dios ga ni' rö'ë, rna bë'ë yehua' yubá. ²Lë' runë' dxin ca bxuz blau lu latj nactér la'y, le nac gdau' nac gdutë, lë na' buchisë' Xanru', len clëg bunách. ³Dios rucu'ë yúgu'të bxuz blau quië la'gu'ë lahuë' Dios yugu' le tu'nóddzj bunách, lenca' xchöncba' böa' bëdx. Qui lë ni na' ben bayúdx soa ca' bi glu'ë Cristo lahuë' Dios. ⁴La'naru' zoë' luyú ni,

cutu ca' gaquë! bxuz, le nacuá'teczë! bxuz ni, nup ta'gú'u lahuë! Dios yugu' le tu'nödzj bunách ca rna bë' zxba queë! Moisés. ⁵Yugu' bxuz ni tunë! dxin qui tu le ruluí'z, len le nac ca bixin qui lë na' zoa yehua' yubá. Cni nac, le gudxtsquë! Moisés Dios cati! zi'a uchisë! yu'udau' na' náquini guid, gnë!: "Byutsca', ben yúgu'të gdu ca nac lë na' bului'ida' li' lu gui'a ni!." ⁶Na'a, bxuz blau queëru' ni runë! dxin qui le nactér lsaca', ati' ni'a qui le benë! Lë' zoa queëru' tu didza' rucá'n tsahui' le nactér lsaca' le rui' didza' qui le nactér lsaca' gzxi' lu në'ë Dios gata' queëru'.

⁷La'naru' gdap gdutë yöl-la' huac didza' na' rucá'n tsahui' gzoa zi'al, cutu ben bayúdx soa didza' buróp ni rucá'n tsahui!. ⁸Na'a, Dios ruluë cutu glac gdu dxi'a bunách ni' cati' bë'ë didza' ca na' nayúj lu guich la'y, gnë!:

Gul-yutsca', gnë! Xanru!. Za'c
dza
Cati' uzóa' tu didza' cub ucá'n
tsahui',
Le gúnlena' bunách Israel len
bunách Judá.

⁹Cutu gac ca guc didza' ni' rucá'n
tsahui',
Lë na' bénlena' xuz xtau'quë!,
Dza ni' gdel-la'a na'quë!,
Bubija' lequë! luyú Egipto.
Le guluca'në! didza' quia' rucá'n
tsahui',
Neda' buca'na' lequë!, rnë!
Xanru'.

¹⁰Qui lë ni na', cni gac didza'
ucá'n tsahui'
Gúnlena' bunách Israel
Töd yugu' dza ni!, rnë! Xanru'.

Uchizia' icj ládxí'dau'quë' zxba
quia'

Len uzuja' lei lu icj
ládxí'dau'quë!.

Ni'r gaca' Dios quequë!

Ati' lequë! lacquë! bunách quia!.

¹¹Cutu gun bayúdx nu usëdi lzë'i,
gna:

Benbë'ë Xanru!,

Le lunbë'ë neda' yúgu'të!,

Ga su lau nu nac ca'z,

Ga gdxintë nu nac blau.

¹²Huechi' ladxa'a lequë!,

Len unit lahua' le cunác tsahui'

glunë!,

Len cutur tsajneyda' dul-la'

nabág'a'quë!.

¹³Cati' ni' ru'ë didza' Dios qui tu
didza' cub rucá'n tsahui', nac le
chbgul lë na' gzoa zi'al, ati' chzoa
gdua lë na' nagúl len chnac glas.

Latj la'y zoa luyú len latj
la'y zoa yehua' yubá

9 Na'a, didza' rucá'n tsahui'
gzoa zi'al, dzaggac lei zxba ca
ral-la' la'yij ládxí'gac Dios bunách,
ati' guc qui luyú ni latj la'y bdzag
lei. ²Cni nac latj la'y na' náquini
guid. Lu latj na' dë lahuil, nazí' lei
Latj La'y, gulacuá' le nua' gui' len
bcugu la'y ga ni' gulaguë' lahuë!
Dios yugu' yöt xtildau!. ³Cudzi'l le
buróp lari' nal-la' lu yu'u na' zoa
latj ni' nazí' lei, Latj Nactér La'y,
⁴ati' lu latj ni' gulacuá' tu bcugu
náquini oro ga na' guluzégui'ë nör,
lenca' tu gui'n ga yu'u didza' rucá'n
tsahui', len nacu gui'n na' oro, ati'
lu gui'n na' gulacuá' zxíga'dau' na'
náquini oro, nadzá' yöt xtildau'
na' nazí' lei maná, lenca' xuyág
queë! Aarón, lë na' bubó' zxuza'

në'i, lenca' yugu' guiøj blag na', nayúj láhuilgac didza' rucá'n tsahui'. ⁵⁻⁶Lahui gui'n na' gulacuá' chop gbaz la'y náquicni oro, lëgac querubín qui latj ga buluí lahuë' Dios, ati' guluzóa xilgac lahuil latj ga ni' glu'ë rön bxuz blau ni'a qui dul-la'. Cni gulucu'ë yugu' lë ni. Cutu gac quíxjö'a na'a gdu ca nacgac lë ni.

Ta'yázteczé' bxuz lu latj zoa lahuil, tunë' ca nac dxin quequë' qui le ta'yíj ládxí'quë' Dios. ⁷Lu latj buróp ni', tuzë' bxuz blau gyazië' tu lzuz tu iz, len bi'ë rön, le glu'ë lahuë' Dios ni'a qui dul-la' nabága'czé' lenca' ni'a qui dul-la' nabága'gac bunách, dul-la' glunë' le cutu gláquibe'inë'. ⁸Cni ruzéjni'në' rë'u Dios Bö' La'y, cutu ca' guc gdxinru' lahuë' Dioscz tsal ni' tu'gunë' dxin latj la'y na' zoa lahuil lu yu'u la'y na' náquini guid, le bdzag didza' rucá'n tsahui' gzoa zi'al. ⁹Yugu' lë ni nac tu le ruluí'z le rac na'a dza. Yugu' le gulagu'ë lahuë' Dios len rön quecba' böa' bëdx na' guludödcdë'-ba' lahuë' Dios cutu guc luún gdu dxí'a icj ládxí'dau'quë' bönni' ni' gulayíj ládxí'quë' Dios cni. ¹⁰Yugu' lë ni gluí' didza' quegacz le gli'j glahuë', len ca ral-la' la'guí b cuinquë', len quegac zxba ca ral-la' gac qui gdu ca nayá' nabinquë'. Yugu' lë ni buzóë' quequë' Dios ga bdxintë dza ral-la' utsé'ë yúgu'të.

¹¹Na'a, chduluí' lahuë' Cristo, naquë' bxuz blau qui le nac gdu dxí'a, le bla' lahuí ni'a qui le benë' Lë'. Latj la'y ga na' gyazië' Lë' nacr blau len nacr gdu, len cutu náquini lu ni'a lu na'gac bunách, len cutu nac qui luyú ni. ¹²Na'a, chgyazië'

Cristo lu latj la'y na', clëg len xchöncba' bëdxdau' len xchöncba' chivo, san len rön queëczé'. Tu lzuz gyazië' lu latj nactér la'y, ati' cni gac, benë' ga nularu' tsaz. ¹³Le nacté xchöncba' bëdx len chivo, len dö queëba' bëdxdau' guluzégui'ë'-ba', yugu' le gulagu'ë lu icjac nup nabága'gac dul-la', gac lugúa dul-la' na' nabága'gac bunách quië luún lequë' dxi'a gdu ca nayá' nabinquë' ca nac qui yöl-la' gdau' quequë'. ¹⁴Na'a, guntér ca' xchönë' Cristo, le budöd cuinë' queë' Dios, guquë' gdu tsahui', zóalenë' Lë' Dios Bö' La'y, Nu zoatecz. Na'a, xchönë' Cristo ruún gdu dxi'a icj ládxí'dau'ru' lu yugu' le gbága'ru' le tun ga nu gat, quië gac gunru' xchinë' Dios ban.

¹⁵Qui lë ni na' naquë' Jesucristo Nu ben tsutsu didza' cub rucá'n tsahui', le gutië' Lë', bugüë' dul-la' gulabaga' bunách cati' ni' zoa didza' gul rucá'n tsahui'. Gutië' ca' quië gac la'zi'ë lë na' gzxí' lu në'ë Dios unödzjë' quequë' bönni' bulidzë', le zoatecz. ¹⁶Cati' ratië' nu bönni' len nuca'në' didza' ca ral-la' la'guisië' le naqui queë', run bayúdx gac bë' chnatië' bönni' na' quië gac lunë' ca rna didza' na' nuca'në'. ¹⁷Cati' chnatië' bönni' na', gac lunë' ca rna didza' na', san tsal ni zoë' nabanë', cutu ca' gac lunë' ca rna didza' na'. ¹⁸Qui lë ni na', didza' na' rucá'n tsahui' gzoa zi'al gac lsaca' le bdzag lei rön, le ruluí' zoa nu gut. ¹⁹Cati' ni' gdíxjöi'në' bunách ni' Moisés ca nacgac yúgu'të zxba queë' Dios, gdel-lë'ë rön quecba' bëdxdau' len quecba' chivo, nutsi'i nis, ati' len tu guíxi'dau' nazí' lei hisopo len lítsa'ba' bö'cu' zxila' le ni'aj

xna, buchijë! rön len nis na' lahui guich ga na' nayúj zxba na', lenca' láhuigac bunách. ²⁰Ni'r gudxë! lequë!: "Lé ni nac rön run tsutsu didza' rucá'n tsahui' le gna bé'inë! rë'u Dios gunru' ca rna." ²¹Lézca' cni buchijë! rön na' Moisés lu latj la'y náquini guid len lahui yúgu'të le tu'gunë! dixin quië la'yíj láxí'i'quë! Dios. ²²Ca na' rna bë' zxba na', yelati'z cuguluhuóatë yúgu'të ral-la' un dxi'a leygac rön, ati' chqui' cutu tu'lajë! rön, cutu gdua dul-la'.

Xchönë! Jesucristo rugúa dul-la'

²³Cni nac, ben bayúdx gzoa le bun dxi'a gdau' luyú ni le nac tu le ruluí'z ca nac lë na' dë yehua' yubá, san ca nac lë na' dë ni' yehua' yubá, ben bayúdx soa le un dxi'a nup la'yáz lei, le nacr Isaca' ca xchöncba' böa' bëdxdau' cni. ²⁴Cutu gyazië! Cristo latj la'y náquini lu ni'a lu na'gac bunách, lë na' nac tu le ruluí'z ca nac le nac gdu, san gyazië! la' yehua' yubáz quië gac uluí' lahuë! na'a lahuë! Dios uláz queëru!. ²⁵Bxuz blau zoë! luyú ni ryazië! latj nactér la'y tu tu iz len rön quecaba' böa' bëdx, san cutu run bayúdx tsazië! Cristo zian lzu quië udód cuinë! lahuë! Dios. ²⁶La'naru' guc cni, gun bayúdx saca' quië! Cristo, gatië! zian lzu dza ni'të cati' guta' yödzlyú ga rdxintë na'a dza, san na'a cati' nac dza udx, tsaz buluí' lahuë! tu lzuz len budód cuinë! lahuë! Dios, gutië! quië bugüé! dul-la' queëru!. ²⁷Ca na' run bayúdx lat bunách tu lzuz ati' töd ni' cuequi xbeynë! leygac Dios, ²⁸lëzca' cni, tu lzuz gutië! Cristo, budód cuinë! lahuë! Dios quië

bugüé! dul-la' nabága'gac bunách zian. Na'a, uluí' lahuë! le buróp lzu, clég quië ugüé! dul-la', san quië uslé! tsaz nup ta'böz Lë!.

10 Zxba na' gna bë'ë Moisés guc tu le ruluí'z ca nac le dxi'a zi'a za'c, len cutu guc gdu ca nacgac. Qui lë ni na', zxba na' queë! Moisés cutu guc un gdu tsahui' nup ni' guladxín lahuë! Dios, nua'gac rön quecaba' böa' bëdxdau', lë na' gulagú'uteczë! lahuë! Dios yugu' iz. ²La'naru' guc un lequë! gdu tsahui', cutu gulagú'uteczë! rön ni' lahuë! Dios, le cutur láquibe'inë! bönni' guc cni quequë! nabága'quë! dul-la' chqui' chguluhuóaquë! gdu tsahui'. ³Rön ni' gulaguë! lahuë! Dios yugu' iz yajsá! láxí'i'quë! nabága'quë! dul-la'. ⁴Cni guc, le cutu ca' guc ugúa dul-la' xchöncba' bëdx len chivo.

⁵Qui lë ni na', cati' bdxinë! Cristo yödzlyú ni, gudxë! Dios ca na' nayúj lu guich la'y, rna:

Cutu rë'nnu' nu cu'u lau' rön quecaba' böa' bëdx
San benu' ga naca' bunáchz.

⁶Cutu rdzag ladxu'u nu uzegui'-ba' lau' böa' bëdx,
O nu cu'u lau' xchöncba' ni'a qui dul-la'.

⁷Ni'r gnia!: "Ni zoa' guna' ca rë'nnu' Li', Dios."
Nac ca na' nayúj lu guich la'y ca gac quia!.

⁸Lë na' nayúj zi'al rna: "Cutu rë'nnë! Dios nu cu'u lahuë! rön quecaba' böa' bëdx." Didza' ni ruluí'i rë'u cutur rdzag ladxé! lë ni Dios zal-la' lu zxba queë! Moisés rna bé'inë! Dios nu gun cni. ⁹Gdöd ni' rna: "Ni zoa' guna' ca rë'nnu' Li', Dios." Didza'

ni rulu'i rë'u rugüé' Dios lë na'
gulagu'ë lahuë' zi'al len ruzoë' xlatj
le glu'ë lahuë' Zxi'nczë!. ¹⁰Na'a,
Dios ruúnë' rë'u gdu dxi'a le benë'
Cristo ca rë'nnë' Dios cati' ni' budöd
cuinë' lahuë' Dios uláz queëru',
gutieë' tu lzuz.

¹¹Le nactë yúgu'të bxuz luyú ni,
yugu' dza zuicnë', tunë' xchinquë',
len la' tuz ca tunë', zian lzu ta'gu'ë
lahuë' Dios xchöncba' böa' bëdx,
yugu' le cutu ca' gac lugúa dul-la'.
¹²Na'a, Cristo, tu lzuz, tu le glu'ë
tsaz lahuë' Dios ni'a qui dul-la',
ati' ni'r yajchö'ë cuit lë'ë yubél
Dios. ¹³Ni' rbözë' dza gunë' Dios ga
luzechu zxibgac lahuë' nup cuta'le'i
Lë' dxi'a. ¹⁴Ni'a qui tuz le glu'ë
lahuë' Dios, tsaz benë' ga nacgac
gdu nup na' bunë' dxi'a, bubijë'
lequë' quizi queë' Dios. ¹⁵Lëzca' cni
runë' Ina' lau lauru' Dios Bö' La'y,
le gnë' zi'al lë na' nayúj lu guich,
rna:

¹⁶Cni gac didza' ucá'n tsahui'
gúnlena' lequë'

Töd yugu' dza ni', rnë' Xanru'.
Uchizia' icj ládzi'dau'quë' zxba
quia!,
Len uzuja' lei lu icj
ládzi'dau'quë'.

¹⁷Gdöd na' gnë':

Cultur tsajneyda' dul-la'
nabágala'quë'
Len dö' bia'quë'.

¹⁸Qui lë ni na', chqui' chnadúa
dul-la', cultur run bayúdx nu bi cu'u
lahuë' Dios ni'a qui dul-la'.

Huac gbíga'ru' gal-la' ga zoë' Dios

¹⁹Na'a, böchi' lza'adau', gdu
ládzi'ru' gac gdxinru' lahuë'
Dioscz, ni'a qui xchönë' Jesucristo.

²⁰Tséajlenru' tu nöz cub len gdu
le nuzóë' Cristo le rdxin cudzi'l
lari' na' buséyj ga nu ryaz latj
nactér la'y na', huac gnaru', nöz
na' bsaljë' queëru' le budödë'
xpéla'czë!. ²¹Jesús naquë' queëru'
tu bxuz náctëre' blau, len rna
bé'inë' bunách queë' Dios. ²²Qui lë
ni na' huac gbíga'ru' gal-la' ga zoë'
Dios gdu ládzi'ru', len lu yöl-la' run
löz queëru', le réjlë'ru' Cristo, le
chbunë' dxi'a icj ládzi'dau'ru', cui
uxös rë'u ládzi'dau'ru', ati' gdibë'
gdu ca nayá' nabinru' len tu nis
nactér gdu. ²³Ral-la' gacru' ca'
tsutsu len cui gac chop ládzi'ru'
ca nac le runru' löz qui le nazí' lu
na'ru', le gxzi' lu në'ë Dios gunnë'
queëru', ati' Lë' runë' ca rnë'!
²⁴Ral-la' utíp ládzi'ru' ca' turu'
yeturu', gunru' ga gdxí'ru' lza'ru'
len gunru' ca' le nac dxi'a. ²⁵Cultur
tu'dúb len rë'u la'gac bunách. Cutu
ral-la' gunru' ca tun bunách na', san
ral-la' utíp ládzi'ru' turu' yeturu',
len gunr-ru' cni le rlé'ru' chzoa
gdxin dza huödë' Xanru'.

²⁶Chqui' zéajlenru' runru' dul-la'
töd núnbehë'ru' le nac gdutë li, cultu
ca' nagá'n bi gac cu'ru' lahuë' Dios
le ugúa dul-la'. ²⁷Nup tun cni, lu
yöl-la' radxi rdzöbi quequë' ta'bözë'
dza gchuguë' quequë' Dios, la'yazië'
lu gui' gabíl, lë na' uzégu'tecz nup
ta'dá'baga' Dios. ²⁸Cati' buzóë' tsla'l
zxba queë' Moisés bönni', guludöddë'
lë' chqui' glun Ina' lau qui le benë'
chop tsonn bunách, ati' nutu nu
buechi' ladxi' bönni' na'. ²⁹Na'a,
gbága're' ca' zxguia' bönni' uzóë'
tsla'l Zxi'në' Dios, len uzóë' tsla'l
ca' xchönë' run tsutsu didza' rucá'n
tsahui', le ruún rë'u dxi'a. Nu bönni'

gunë! cni uca'në! ca'z Dios Bö! La'y,
Nu ruzá! ladxi! queëru' le rquíniru'.
30 Cni gac, le núnbë'ru'-në! Dios, Nu
gna: "Quia! neda! naqui yöl-la! ruzí!
la. Neda! ubi'a quegac bunách, rnë!
Xanru!". Lézca! cni gnë!: "Xanru"
cuequi xbeynë! bunách queë!".

31 Ral-la! gadxi gdzöbi nu ral-la! si'
zxguia! lu në'ë Dios ban.

32 Gul-tsajnéy dza chguladöd cati'
ni' zi'a bdxin queëli! yení!, ati' bia'
blenli! zian le gulusaca! zi'lë lbi'ilii!.
33 Gululídz ditj lbi'ilii! bunách, len
guludxía lbi'ilii! dö! lahu'i laugac
bunách, ati' benli! tsazzxón ca' nup
gulazaca! gulaguí'i cni. **34** Cni guc,
le buechi! ládxii'lii! nup nadzungac
lidx guia, len lu yöl-la! rudziji queëli!
bia! blenli! nup gulabij lidxli! yugu'
le guta! queëli!. Cni benli! le nözili!
naqui queëli! le nacr dxi'a len le
zoatecz ni! yehua! yubá. **35** Na'a, cutu
uca'nli! lë na! runli! löz, le naché!
tu le zxön ubilë queëli! Dios. **36** Run
bayúdx cozli! zxön ladxi!, quië cati'
chbenli! ca ré'nnë! Dios, si'lì! le gxzi'
lu në'ë gunnë! queëli!, ca na! nayúj lu
guich la'y, ca gnë! Dios, rna:

37 Yetú chi'idaub'z

Gdxinë! Bönni! na' ral-la! guidë!,
Len cutu ca' tseyne!.

38 Ni'r nu nac tsahui! lahua! neda!,
Ulá nu na! le rejlé! neda!.
Chqui! hueycj tá'baga! neda!,
Cutur gdzag ladxa'a lë!.

39 Na'a, rë'u ni, cutu nacru' ca nup
tu'huéycj ta'dá'baga! Dios len la'nít,
san rejlé!ru' Cristo len nadél-li!ru'
yöl-la! ruslá.

Ca nac yöl-la! rejlé! queëru' Dios

11 Na'a, le rejlé!ru' Dios, nac
löz queëru' si'ru' le runru'

löz ati' nac bë! le curlé!ru!. **2** Cni
gulayejlë'ë Dios xuz xtau'ru', ati'
qui lë ni na! nayúj lu guich la'y ca
guc quequé!, rna: "Gulurujé! dxi'a a
lahuë! Dios."

3 Le réjlé!ru' Dios, ráquibe'iru'
benë! yödzlyú ni Lë! len didza'
bë'zë!. Lézca! cni, cati' benë! Dios
yúgu'të le rlé!ru', bugunë! dxin le
cutu zuini.

4 Le gyejlë'ë Dios Abel, glu'ë lahuë!
Dios rön queëba' böa' bëdxdau', tu
le nactér Isaca! ca le glu'ë lahuë!
Dios Caín, len qui lë ni na! Dios
benë! Ina! lau queë! Abel na!, gnë'
naquë! tsahui!, len benë! ba la'n
lë na! glu'ë lahuë!. Zal-la! chnatïë!
Abel na!, ga rdxintë na'a dza, nac
tsca ru'ë didza!, le gyejlë'ë Dios.

5 Le gyejlë'ë Dios Enoc, gdödë! ni'
yehua! yubá len cutu ca' gutië!, ati'
cutur nu budzöli lë!, le buché'ë lë!
Dios, ati' nayúj lu guich la'y ca nac
queë!, rna: "Zi'al ca buché'ë lë! Dios,
benë! Enoc le rdzag ladxë'ë Dios."

6 Na'a, chqui! cutu réjlé!ru' Dios,
cutu gac gunru' le rdzag ladxë'ë
Lë!, ati' quië gbíga'ru' gal-la! ga zoë!
Dios, run bayúdx tséjlë'ru' zoaczë'
Lë!, len rubi'ë qui nu rui' ladxi! Lë!.

7 Catí! ni! Dios buzéjni'në! Noé ca
ral-la! lac le cutu ráquini Noé na!,
le gyejlë'ë Dios Noé, benë! ca rna
xtidzë'ë Dios len bupé'ë barco zxön
na! nazí! lei Arca, ati' lë'i barco na'
gululá bunách di'a dza queë! Noé.
Le gyejlë'ë Dios Noé, benë! ga nac
bë! narugu quegac bunách yödzlyú,
len bdél-li'në! guquë! tsahui! lahuë!
Dios, le ta'del-li! nup ta'yejlë! Lë!.

8 Catí! ni! Dios bulidzë! Abraham,
le gyejlë'ë Lë! Abraham, benë! ca
rna xtidzë'ë Dios len buzé'ë ladzë'

quië tsijé' latj ni' ral-la' si'ë ca tu le gaqui tsaz queë!, ati' brujé' ladzé' zal-la' cutu nözné' gazx ni' ral-la' tsijé'. ⁹Le gyejlé'ë Dios Abraham, guquë' ca tu bönni! zi'tu!, gzoë' luyú na' Dios gzxi' lu në'ë gunnë! queë!. Gzoë' lu yu'u lári'dau!, len la' tuz ca gluné! Isaac len Jacob, zxi'n xsoë! Abraham, nup ni' gzxi' lu në'ë Dios unödzjé! quequë' lë na' gzxi' lu në'ë gunnë! queë! Abraham. ¹⁰Cni bené! Abraham, le bené! löz gdél-li'në! yödz na' zoa tsaz xlibi zö'ö qui, le nuzóë! Dios xlibi zö'ö qui, len glu'ë ga na' zoë! Lëczé!.

¹¹Lëzca! cni Sara, zal-la' chnacnu ngul huödx, gyéjlé'nu Dios, ati' Lë' bë'ë queënu yöl-la' huac buzoanu-bi' bi'idau!. Buzoanu-bi' bi'i bönni'dau' zal-la' chgdöd iz queënu, le gyéjlé'nu Dios gunë! ca rna xtidzé'ë na' gzxi' lu në'ë queënu. ¹²Qui lë ni na', zal-la' chbgultsquë! Abraham, gulacua'bi' ziántérbi' zxi'n xsoë!, glacbi' tsca rö'ba' bólz luzxbá, len tsca rö' yuzx ra' nis zxön, nutu nu gac uláb leygac.

¹³Yúgu'të bönni! ni glatië! len cutu gulazi'ë lë na' gzxi' lu në'ë Dios unödzjé! quequë!, san gulayejlë'ë Dios, len zi'tu' zi'tu'z gulalé'inë! lë na' ral-la' la'zi'ë. Gulayejlë'ë Dios, len gluné! Ina' lau qui lë ni. Cni guc, gululu'ë nacquë! ca bönni! zi'tu' len bönni! ta'dazé! yödzlyú ni. ¹⁴Bönni! tu'ë cni didza!, tu'lü'ë ta'guiljé! tu latj gac ladzquë!. ¹⁵La'naru' gulazá! ládxí'quë! cni qui luyú ga ni' gularujé!, le nacté ludzölné! nacx huöjquë! ni!, ¹⁶san gulazá! ládxí'quë! qui luyú na' nacr dxi'a, le zoa yehua' yubá. Qui lë ni na' cutu rutui'në! Dios cati' ta'né!

naquë! Dios quequë!, le chnupé'ë quequë! tu yödz.

¹⁷Le gyejlé'ë Dios Abraham, cati' gzxi' bë'ë lë' Dios, budödë'-bi' lahuë! Dios bi'i Isaac queë! ca na' tu'dödë'-ba' lahuë! Dios böa' bëdx tu'dödcdë'-ba!. Gzoë' sina! Abraham udödë'-bi' lahuë! Dios bi'i bönni! zi'al queë! na' zal-la' nacbi' bi'i na' gzxi' lu në'ë Dios gunnë! queë!. ¹⁸Cni bené! zal-la' gudxë' lë' Dios, gnë!: "Lu na'bi' bi'i Isaac quiu' gchísgaca'-bi' zxi'n xsu!". ¹⁹Cni bené! Abraham, le gúquibe'inë! napë! Dios yöl-la' huac uspanë'-bi' lu yöl-la' gut, ati' ca tu le run lsaquí!, huac gnaru' buzi'ë-bi' lu yöl-la' gut zal-la' cutu gutbi!.

²⁰Le gyejlé'ë Dios Isaac, gnabnë! Dios gun la'yë'-bi' bi'i Jacob lenca' bi'i Esaú ca nacgac le lizi'bi' xbey dza zi'a za!. ²¹Le gyejlé'ë Dios Jacob, cati' ni' chzoa gatië' gnabnë! Dios gun la'yë'-bi' tu tubi' zxi'në! José, ati' gyij ladxë'ë Dios, ni' nayechuë! lu xuyág queë!. ²²Le gyejlé'ë Dios José, cati' ni' chzoa gatië!, bë'ë didza' qui dza na' la'ruej! luyú Egípto zxi'n xsoë! Israel, ati' gna bë'ë ca ral-la' lu'ë dxit queë! luyú ga na' tsajcu'ë.

²³Le gulayejlë'ë Dios, cati' guljbi' bi'idau' Moisés, guluçachë'-bi' xuz xna'bi' gdu ca tsonn beo!, le gulalé'inë! nacbi' lach bi'i bönni'dau' na!, len cutu gládxinë! bönni! rna bë'ë bunách Egípto, bönni! na' gna bë'ë ludödcdë'-bi' bi'i bönni'dau' na!. ²⁴Le gyéjlé'bi' Dios Moisés, cati' gzxonbi', cutur bë'bi' latj nu uzúa lëbi' bi'i bönni! queënu ngul zxi'në! Faraón, bönni! na' rna bë'inë! bunách Egípto. ²⁵Cni benbi' le

gúquibi' nacr dxi'a nu usaca' zi' läbi'
tsazxón len bunách queë' Dios ca
uzi'bi' xbey tu chi'z yugu' le tu'zí'
xbey nup tun dul-la'. ²⁶Gúquibi'
nacr lsaca' nu ulídz ditj läbi', ca na'
guc queë' Cristo, ca gdél-li'bi' yugu'
yöl-la' tsahui' quegac bunách Egipto,
le gza' ládxi'bi' ca nac le ubi'ë
queëbi' Dios. ²⁷Gdöd ni', le gyejlé'ë
Dios Moisés, brujë' luyú Egipto,
len cutu gúdxinë' yöl-la' rley queë'
bönni' rná bé'inë' bunách Egipto,
ati' bia' blenë' ca run nu rle'i Dios,
Nu na' curlé'iru'.

²⁸Le gyejlé'ë Dios Moisés, benë'
Lni Pascua ca gna bé'inë' lë' Dios,
len buchijë' rön gap nu ryaz
lidxquë', cui gdödi zxi'nquë' nu
na' ral-la' usnít yugu' bi'li bönni'
zi'al quegac bunách Egipto. ²⁹Le
gulayejlé'ë Dios, guladödë' bönni'
Israel luyú bidx gatsj lahui'l nis
zxön nazí' lei Nis Xna. Cati' glë'nnë'
la'dödë' ca' ni' bönni' Egipto,
gulayépinë' nis.

³⁰Le gulayejlé'ë Dios, cati' budx
guladödë' bönni' Israel gdu zbi'il
yödz Jericó yugu' dza gdu gadx
dza, gulaguíndj zö'ö tun chi'i
yödz na!. ³¹Le gyéjlé'nu Dios
Rahab, ngul rui'nu latj bunách,
cutu gutnu tsazxón len bunách
Jericó na' cuglún ca rna xtidzë'ë
Dios, le bennu ba la'n bönni' Israel
na' duyúlanquë' le raclen bunách
Jericó.

³²¿Bizzar ral-la' gnia'? Ryadzj latj
gu'a didza' ca glunë' Gedeón, len
Barac, len Sansón, len Jefté, len
David, len Samuel lenca' bönni'
glu'ë didza' uláz queë' Dios. ³³Le
gulayejlé'ë Dios, guluxicjë' zian
yödz zxön, len glunë' le nac

tsahui', ati' guladél-li'në' yugu' le
gzxi' lu në'ë Dios unödzjë' quequë'.
Guluseyjë' rú'acba' bëdx guixi'.
³⁴Gululé' yugu' lu gui' zxön.
Gularujë' lu na'gac nup ludödi
lequë' len guia tuchi'. Dios bunë'
lequë' tsutsu cati' ni' gulacuídi'në',
ati' guluhuöaque' ca' tsutsu lu
gdil-l. Gululaguë' bönni' rjaquë'
gdil-l guizx yu quequë' bönni' gza'a.
³⁵Yugu' ngul dza ni' guluzi'nu bi'li
qui queëcnu nubancbi' lu yöl-la' gut.

Yela'quë' bönni' ni' glatië' lu na'quë'
bönni' ni' gulusaca' zi'ë lequë', len
le cutu glë'nnë' luca'në' Dios, cutu
gulazi'ë latj nu usán lequë', quië
la'dél-li'në' yöl-la' rubán lu yöl-la'
gut, lë na' gláquinë' nactér dxi'a.
³⁶Yela'quë' bia' blenquë' yöl-la' rutítj
len zxguia' qui gba'y, ati' guladzunë'
lidx guia, nág'a'quë' du guia.
³⁷Gululadxi' la'quë' guiój bunách,
len gulachözë'ë yela'quë'. Gulazi' bë'
lequë', len guludöddë' la'quë' len guia
tuchi'. Guladödë' na'l ni'l, nácuquë'
guid zxacba' bö'cu' zxila' len chivo.
Glaquë' yechi' len gulazaca' gulagui'ë,
ati' guludxía lequë' dö' bunách. ³⁸Cni
glaquë' bönni' na', ati' cutu glac lsaca'
bunách yödzlyú ni luzí' xbeyquë'.
Guladazë' lu latj ca'z len yugu' lu
gui'a, ati' gulacual'zë' yugu' bloj len
yugu' yero luyú. ³⁹Yígu'të' gulurujë'
dxi'a lahuë' Dios le gulayejlé'ë Lë',
zal-la' cutu gulazi'ë luyú ni gzxi' lu
në'ë Dios unödzjë' quequë'. ⁴⁰Cni
guc, le nupé'ë queëru' Dios tu le nacr
dxi'a quië cati' unë' lequë' gdu, rë'u ni
gunru' tsazxón lequë'.

Ral-la' uyuru'-në' Cristo

12 Qui lë ni na', lëzca' rë'u,
le nacuá' gdu zbi'il ga ni

zoaru' ziantér nup tun lna' lau
ca ta'yeglë' Dios, ral-la' uca'nru'
yúgu'té le cunác le nac ca tu le nac
zi'l nua'rú', lenca' yúgu'té dul-la'
ta'zón rë'u, ati' lu yöl-la' rböz zxön
ladxi' queëru', ral-la' gunru' xchinë'
Dios, le nac tsca xítí'rú' lu huitj le
zoa lauru'. ²Ral-la' uyuru'-në' Jesús,
Nu na' run ga gac tséjlé'rú' Dios
len Nu run ga rac gdu yöl-la' rejlé'
queëru' Lë!. Jesús gzxaca' gdil'ë
lë'i yag cruz, len bia' blenë' yöl-la'
rutui'i qui, le gu'nnë' gdél-li'në'
yöl-la' rudziji na' uzi'ë xbey, ati'
yajchö'ë cuit lë'ë yubél Dios, ga ni'
rõ'ë rna bë'ë.

³Gul-yúë' Jesús, ca na' gzxaca'
gdi'ë le gulusaca' zi'lë' Lë' bönni'
dul-la', cui gcuídi'lí' len cui gac
chop ládxí'lí!. ⁴Ga rdxintë na'a dza,
cutu ca' bia' blenli' ga gdxintë nu
gun lbi'lili' huë' le rdá'baga'lí' le nac
dul-la!. ⁵Nazx ca' chgul ládxí'lí' lë
na' ruzéjni'në' lbi'lili' Dios, nacli' ca
yugu' zxi'nczé!, le nayúj lu guich,
rné!:

Xzi'na', cutu uzú' tsla'l le gunë'
Xanu',
Usëdi uzéjni'në' li',
Len cutu huöa ladxu'u cati' gut
quinë' li'.

⁶Xanru' rut rguinë' nu nadxi'inë',
Len rusëdi ruzéjni'në' yúgu'té
nup nazí' lu në'ë lac zxi'nczé!.
⁷Ral-la' gua' glenli' le gut quinë'
lbi'lili' Dios, le runë' Dios cni
queëli' tsca nacli' zxi'nczé!. Cutu
ca' zoabi' tubi' bi'ida' cutu gut
quinë'-bi' xuzbi!. ⁸Na'a, chqui' cutu
rut rguinë' lbi'lili' Dios ca na' runë'
quegac yúgu'té zxi'nczé!, ni'r nacli'
ca yugu' bi'lí lagu', len cutu nacli'
gdu zxi'në' Dios. ⁹Yetú ca', cati' ni'

nacrú' bi'ida', gulacu'ë xuz xna'rú'
luyú ni, glut gulaguinë' rë'u, san
runru' lequë' ba la'n. Ca' nac, ral-la'
gunr-ru' ca rna xtidzë'ë Xuzru' zoë'
yehua' yubá quië soaru' gbanru'.

¹⁰Yugu' xuz xna'rú', tu chi'z glut
gulaguinë' rë'u tsca le gláquiznë'
nac dxi'a, san cati' rut rguinë' rë'u
Dios, nac quië gac tu le uzi'rú' xbey,
gacru' gdu la'y ca nacczë! Lë!. ¹¹Le
nactë cutu nalá' lahui na'a le uzi'rú'
xbey qui le rut rguinë' rë'u, san run
ga ruhuí'niru!. Chqui' güi'rú' latj
usëdi rë'u le rut rguinë' rë'u, gun
ga cioèru' dxí'adau' len ga gacru'
tsahui'.

Soa banádx queëru' chqui' cutu uzé nagru' chi'ë Dios

¹²Qui lë ni na' gul-ún tsutsu na'lí'
rajxáqui'gac, lenca' zxiblí' ta'zxíz,
quië gdip ládxí'lí' gunli' le nac dxi'a.
¹³Gul-zóa tu nöz tsahui', cui gunli'
ga ucá'n nöz na' nu rcuidi' ladxi',
san gul-gún ga huöac ladxi' nu na'.

¹⁴Gul-güí' ládxí'lí' cózlenli' dxi'a
yúgu'té bunách, len gacli' quizi queë'
Dios, le chqui' cugunli' cni, cutu
gac glé'ilí'-në' Xanru!. ¹⁵Gul-gún
chi'i cuinli' cui soa nu ucá'n le ruzá'
ladxé'ë queëru' Dios, len cui soa nu
gac ca tu guixi' sla', cui utsá' lbi'lili',
len cui gun ga cugacli' tsahui' zianli'
lbi'lili!. ¹⁶Gul-gún chi'i cuinli' cui gun
le cunác o le cunác tsahui' nu dzag
lbi'lili', ca na' benë' Esaú, bönni' ni',
quië si'lë tu le gáguzë' béti'ë le dë lu
në'ë le naqué' bi'lí bönni' zi'al queë'
xuzë!. ¹⁷Chnóziczli' ca na' gac queë'
Esaú gdöd ni' cati' gu'nnë' gdél-li'në'
le gnabnë' Dios xuzë' quië gac dxí'a
queë!. Buzechë' queë' xuzë' ati' cutu
guta' latj ubí'i ladxé'ë Esaú na' zal-la'

gdilj ladxe'ë lei len yöl-la' rbödx queë'.

¹⁸ Ca rac queëli' cutu nac ca guc quequë' bönni' Israel, gulabiguë'ë gal-la' ga zoa tu gui'a le gac nu can, ati' gyegui gui'a ni', len böac chul lahu'i dza le grö' böaj gasj, len gyeycij bö' bdunu!. ¹⁹ Gulayönnë' ta'bödx trompeta, lenca' chi'ë Dios Nu bë' didza!. Cati' gulayönnë' lë ni, gláta'yue' lahuë' Moisés cutur güü'lénë' lequë' didza' Dios. ²⁰ Cni glunë' le cutu guc gua' glenquë' lë na' gna bé'inë' lequë' Dios, gnë': "Chqui' tsajlibba' gui'a ni tuba' böa' guíxi'dau'z, ral-la' luladxë'-ba' guijoj, o ludödë'-ba' yag tuchi!."

²¹ Szxöñiter ben gadxi lequë' lë na' gulalé'inë', ati' Moisés gnë': "Radxi rdzöbda' len rzxiztsca!"

²² Na'a, Ibi'ilil' ral-la' gádxitërl' le rbíga'lli' gal-la' tu lu gui'a nazí' lei Sión, len ga zoa yödz queë' Dios ban, le nazí' lei Jerusalén qui yehua' yubá, ga na' nacu'ë gbaz la'y guizz yu queë' Dios. ²³ Rbíga'lli' gal-la' ga ni' nudubgac lahuë' Dios zxi'nczé', nup na' nayujgac lagac lu guich ni' yehua' yubá, lenca' ga zoë' Dios Nu rbequi xbey yúgu'të bunách, len ga na' nacuá' bö' glacczë' bönni' tsahui', Dios bunë' lequë' dxi'a. ²⁴ Rbíga'lli' ca' ga zoë' Jesús, Nu ben tsutsu didza' cub na' rucá'n tsahui', lenca' ga nagu'ë rön queë' Jesús le run ga runít lahuë' rë'u Dios, rön na' run le nacr dxi'a ca le ben xchönë' Abel, le ben ga nu gchuguë' qui Dios.

²⁵ Qui lë ni na', gul-gún chi'i cuinli' cui tá'baga'lli' Nu na' rui' didza!. Cutu ca' gululá nup ni' guladá'baga' nu na' bulídz lequë' luyú ni. Nazxgar rë'u, cutu ca' ularu' chqui' tá'baga'ru'

Nu na' rulídz rë'u, zoë' yehua' yubá.

²⁶ Dza ni' gzxiz luyú ni le byön chi'ë Dios, san na'a chgzxi' lu në'ë, gnë': "Yetú lzuz, len clégz luyú uxizia!, san luzxbá ca' uxizia!." ²⁷ Cati' ni' rnë': "Yetú lzuz", lë ni rulu'i rë'u ral-la' gdúa le gac la'zxíz, lë na' rö' yödzlyú ni, ati' lugá'n le cugác la'zxíz, lë na' rö' yehua' yubá. ²⁸ Qui lë ni na', le ral-la' gdél-li'ru' tu latj ga gna bë'ru', le cugzxíz, guiëru'-në' Dios: "Xclenu'", ati' lu yöl-la' ba'a ladxi' len lu yöl-la' radxi Lë' tsej ládzi'ru' Lë' ca na' rdzag ladxe'ë Lë', ²⁹ le naquë' Dios queëru' ca tu gui' rusnít le cunác gdu dxi'a.

Le ral-la' gunru' le rdzag ladxe'ë Dios

13 Ral-la' gdxí'iteczli' lza'li' tuli' yetuli'. ²Gul-tsajnéy ral-la' uzoali' lidxli' nu gdxin ga zoali'. Cati' glun cni la'gac bunách, gulucu'ë lidxquë' gbaz la'y queë' Dios, zal-la' cutu gláquibe'inë' nacquë' gbaz la'y.

³Gul-tsajnéy nup nadzungac lidx guia tsca nunli' tsazzxöñ lequë', nadzunli' ca' lidx guia. Gul-güü' ládzi'li' bönni' ta'bía ládzi'gac lequë' bunách, tsca Ibi'ilil' rzaca' rguí'lenli' tsazzxöñ lequë'.

⁴Ral-la' gunli' ba la'n yöl-la' nutság na', ati' lu yöl-la' ba'a ladxi' queë' ral-la' sóalenë'-nu ngul queë' bönni', le gchuguë' Dios quegac nup tun le cunác len nup ta'guítsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

⁵Cutu bi uhuídi'lli', san gul-dzág ládzi'li' tsca le dë queëli' na'a, le chgnë' Dios: "Gatga uca'na' li!", len cutu ubíj ladxa'a li!" ⁶Cni nac, huac gnaru' gdu ládzi'ru' lë na' rna:

Xanru' naquë' Nu raclen neda!. Cutur gádxida' bi gun quia' bunách.

7 Gul-tsajnéy yugu' bönni' tu'yúë'
lbi'il'i', nup na' tu'sëdi lbi'il'i' xtidzë'ë
Dios. Gul-yú ca nadél-li'quë', len
gul-gún ca tunë' lu yöl-la' rejlé'
quequé' Dios.

8 Tuz ca naquë' Jesucristo, nij, len
na'a, len tsalzú. **9** Cutu gü'l'i' latj
gchë'gac lbi'il'i' ga yubl yugu' zxba
gza'a len zxba nadzá'. Nac dxi'a
gunli' tsutsu icj ládx'i'dau'l'i' ca
nac le ruzá' ladxë'ë queëli' Dios,
len clég ca nacgac zxba qui le ri'j
ráguru', lë na' cutu luzf' xbey nup
tui' ládx'i'gac leygac.

10 Zoa queëru' tu bcugu la'y, le
cutu luzf' xbey nup tun dxin qui
didza' rucá'n tsahui' bla' zi'al.

11 Bxuz blau qui yu'u la'y na' glu'ë
xchöncba' böa' bëdx lu latj nactér
la'y ni'a qui dul-la', san guluzégü'ë
bëla' ca'z quecaba' ga nac ni'l ra' yödz.

12 Lëzca' cni gzxaca' gdi'ë Jesús ni'l
ra' yödz quië bunë' bunách dxi'a len
rön queëczé'. **13** Tsajta'aru'-'në' Jesús,
zal-la' la'bíj rë'u lu yödz bunách, len
si'ru' tsazxón len Lë' lë na' gululídz
ditj Lë' bunách. **14** Cutu zoa queëru'
yödzlyú ni tu yödz zoa tsaz, san
rguiljru' lë na' zi'a za!. **15** Qui lë ni na',
ral-la' cù'teczru'-'në' Dios yöl-la' ba,
ugunru' dxin lë' Jesucristo. Yöl-la'
ba na' nac ca tu le rgu'ru' lahuë'
Dios. Ru'a cuinru' guiëru'-'në' Dios
xclenu' ni'a qui le naquë'. **16** Cutu
gal ládx'i'li' gunli' le nac dxi'a len
gáclenli' lza'li' tul'i' yetuli', le nac
lë ni ca tu le rgu'ru' lahuë' Dios le
rdzag ladxë'ë Lë'.

17 Gul-gún ca rna xtídfa'quë'
bóchi'ru' tu'yúë' lbi'il'i', len gul-gü'i'
latj la'ná bë'inë' lbi'il'i', le tun chi'ë
icj ládx'i'dau'l'i', ca tunquë' bönni'
ral-la' la'guíxjö'ë lahuë' Dios le

nunquë'. Gul-gún cni quië lunë'
dxin na' lu yöl-la' rudziji quequé'
len clég lu yöl-la' rsébi ladxi'
quequé', le cutu ca' uzi'li' xbey
dxin na' lunë' lu yöl-la' rsébi ladxi'
quequé'.

18 Gul-lidzë' Dios, gnábili'-'në'
gáclenë' netu', le runtu' löz soa dxi
icj ládx'i'dau'tu', cutu uxós netu',
len rui' ládx'i'tu' gúntecztu' le nac
dxi'a. **19** Le nacr blau, ráta'yua' lauli'
gnábili'-'në' Dios ugu'ë neda' tu nöz
udxina' queëli' bayönr.

Dios uzá' ladxë'ë queëru' le gaclen rë'u

20 Na'a, rnábitu'-'në' Dios, Nu run
ga rac dxi'a queëru' len Nu buspán
Xanru' Jesucristo lu yöl-la' gut, Nu
na' nac Bönni' Blau Uyú Bö'cu'
Zxila', le bulaljë' rön queë' le run
tsutsu didza' rucá'n tsahui', le zoa
tsaz, **21** rnábitu'-'në' gunë' ga gacli'
gdu, quië gac gunli' yúgu'të dxin
dxi'a, len gunli' ca rë'nné' Lë', ati'
gunë' queëli' le rdzag ladxë'ë Lë',
le náquili' queë' Jesucristo. Queë'
Cristo gactecz yöl-la' ba. Ca' gac.

22 Ráta'yua' lauli', böchi' lza'adau',
güi' ládx'i'li' didza' ni ruzejni'i lbi'il'i',
le nac láti'dau'z lë ni ruzuja' queëli'
lu guich. **23** Ral-la' gnózil'i chburujbi'
lidz guia bi'i Timoteo, bi'i
böchi'ru'dau', ati' chqu' gdxíntëbi'
quia' ni, gunbi' neda' tsazxón
duyutu' lbi'il'i'.

24 Gul-gáp Dios bóchi'ru' tu'yúë'
lbi'il'i', lenca' yúgu'të bunách nubijë'
quizi queë' Dios. Tu'gáp lbi'il'i' Dios
bunách ta'yejlë' Cristo nacuá' luyú
Italia.

25 Dios uzá' ladxë'ë queëli'
yúgu'tëli'. Ca' gac.

LE BUZUJÉ! LU GUICH SANTIAGO

Santiago rugapé' Dios bönni'
judío ta'dé'ë Cristo

1 Neda', Santiago, naca' huen
dxin queë' Dios lenca' queë'
Xanru' Jesucristo. Rugapa' Dios
lbi'ilí', nacli' idxinnu cö' di'a dza
quegac bunách Israel, náslasli' gdu
yödzlyú ni.

Yöl-la' rejni'i runnë' queëru' Dios
2Böchi' lza'adau', cati' gac bi
gac queëli' le si' bë' lbi'ilí', ral-la'
udzíjili' gdu ládzi'li' **3**le nöziczli',
cati' bi rac queëli' le rzi' bë' lbi'ilí'
ca réjlë'li' Cristo, lë ni rusëdi lbi'ilí'
cözli' zxön ladxi'. **4**Gul-güi' ládzi'li'
gac gdu yöl-la' zxön ladxi' queëli',
quië udx gacli' bönni' ta'yejní'i, len
cutu bi yadzj queëli' ca nacgac lë ni.

5Chqui' zoa ladji lbi'ilí' nu
curéjni'ni, ral-la' gnab lahuë' Dios
nu na', ati' Dioscz gunné' qui
yöl-la' rejni'i, le runödzjé' szxöni
quegac yúgu'të bunách, len cutu
ca' rgacczné' gunné' queëru'. **6**Na'a,
nu bi rnab lahuë' Dios, run bayúdx
tsejlë' Lë', len cugác chop ladxi'.
Nu rac chop ladxi', rac qui ca rac
qui bdxina' qui nis zxön cati' rutá
lei bö', ruzéaj lei bö' na'l ni'l. **7**Nu
nac cni cutu ral-la' gun löz si' bi

unödzjé' Xanru!. **8**Bönni' na' reaj bö'
ládzi'�au'huë' cutu rdzölné' nacl
gunë'.

9Chqui' zoë' bönni' böchi'ru'
rejlë'ë Cristo, len naquë' cuidi'z
yödzlyú ni, ral-la' udzijné' le
chnadél-li'në' naquë' blau lahuë'
Dios. **10**Bönni' böchi'ru' na' dë
yöl-la' tsahui' queë' ral-la' udzijné'
cati' runé' Dios ga cutur ruzxöni
ladxé'ë lë na' dë queë'. Nu ruzxöni
ladxi' yöl-la' tsahui' qui, gac qui nu
na' ca rac qui xyiji guíxi'dau', la'
rdödtë qui. **11**Cni nac, le gac qui
nu na' ca rac qui xyiji guíxi'dau'
na' cati' rlen gbidz rudzá'atsca, la'
rbidxtë guixi' na' ati' rguindj xyiji,
len rnit yöl-la' lach qui. Lëzca' cni
gac queë' bönni' dë yöl-la' tsahui'
queë', nitië' tsal ni' runë' dxin
rguiljé' yöl-la' tsahui' na'.

Le ta'zí' bë' rë'u

12Bica' ba bönni' na' rua' rlenë'
le rzi' bë' lë'. Cati' chburujé' dxi'a,
gdél-li'në' yöl-la' na'bán gdu, ca na'
rdel-li' nu nutsa' lu huitj, nu rdel-li'
tu bregui' yøj. Gdél-li'në' bönni'
na' yöl-la' na'bán gdu na' gxzi' lu
në'ë Dios unödzjé' quegac nup
nadxi'igac Lë!. **13**Cati' bi rac queëru'
le run ga gué'niru' gunru' le cunác,

cutu ral-la' gnaru!: "Dios rzi' bë'ë rë'u len le nac xöhui!" Dios, nutu nu rzi' bë'ë len le nac xöhui!. ¹⁴Na'a, chqui' nu bi rac qui le rzi' bë' lei le nac xöhui!, nac le rzë ladxi' le cunác, ati' lë ni ben ga gu'ní gun le cunác. ¹⁵Lë na' rzë ládxi'ru' le cunác run ga gunru' dul-la', len cati' chbudx benru' dul-la' na', la' dul-la' na'z ruspaga' rë'u zxguia' gatru'.

¹⁶Böchi' lza'adau', cutu si' ye'i la' cuinzli!. ¹⁷Yúgu'të le nac dxi'a len yúgu'të le nac gdu le ruzi'ru' xbey, za' zaca' xtsa'l, r-ruj ga zoë! Xuzru' Dios, Nu ben le ta'yép yös luzxbá, le tu'tsá cuingac, san Lë' cutu rutsá' cuiné! len cutu rutsé! ca runé!, rúnnteczé! queérü! le nac dxi'a.

¹⁸Ca rë'ncznë! Dios, benë! ga nacru' bunách cub queë!. Bugunë! dxin didza' queë! le nac gdutë li, quië gacru' ca tu glap zi'al queë! ladji yúgu'të nup na' benczé! Dios.

Le rej ládxi'ru'-në! Dios le nac gdu

¹⁹Qui lë ni na' rëpa' lbi'ilí!, böchi' lza'adau', yúgu'teli' ral-la' soali' sina' yónili', san cutu ral-la' gnétëzli' len cutu léytëzli!. ²⁰Nu na' rleytëz cutu run le nac tsahui' lahuë! Dios. ²¹Qui lë ni na', gul-cá'na' yúgu'të le cunác, len yúgu'të le zian le cunác tsahui', ati' lu yöl-la' nönxj ladxi' gul-sí' lu na'lí' didza' na' chnayáz icj ládxi'dau'li', le huac gun ga ulali' didza' ni.

²²Na'a, gul-gún ca rna didza' ni, len clég tsajzéz nagli!. Chqui' yónizli' didza' ni, la' cuinzli' si' yé'ilí!. ²³Nu ryöniz didza' ni len cutu run ca rna, nu ni nac ca bönni' ruyúë! lahuë! lu guia dxili, ²⁴le ruyú cuiné! len zhuöjé!, ati' la' ralté

ladxë!ë ca rnë!ë. ²⁵Na'a, nu cutu ral ladxi' le ryöni, san rui' ladxi' zxba queë! Dios le nac gdu len le gac gun ga ularu', ati' tsutsu ugá'n, len guntecz ca rna bë' zxba na', gac bica' ba nu ni ca nac yúgu'të le run.

²⁶Chqui' nu bönni' ladji lbi'ilí' ráquinë! nac dxi'a ca rej ladxë!ë Dios, san cutu run chi'ë ludxë!ë cui gnëzé! ca!, bönni' ni rzi' yé'iné! la' cuinzé! ati' cutu rdzag ladxë!ë Dios ca rej ladxë!ë Lë! bönni' na!. ²⁷Le rej ládxi'ru'-në! Dios, le nac gdu len le nac dxi'a, nac gáclengacru'-bi' bi' uzbekdau' lenca' gáclengacru'-nu ngul uzéb, cati' ta'zaca' ta'guí'i nup na', len cui gútsa'ru' le cunác rac yödzlyú ni.

Tuz ca ral-la' gunru' bunách ba la'n

2 Böchi' lza'adau', chqui' réjlé!li' Xanru' Jesucristo, Nu nactér blau, cutu ral-la' utsa'lí' ca gunli' ba la'n tu tu bunách. ²Chqui' tsazië! bönni' ga na' nudubli', nagu'ë xbönni' në!ë le náquini oro, len nacuë! lari' záqui'tsqui, ati' tsazië! ca' bönni' yéchi'dau', nacuë! lari' ca'z, ³len chqui' gunli' ba la'n bönni' na' nacuë! lari' záqui'tsqui, len guiëli'-në!: "Grö'len rë'u ga ni nac dxi'a", san guiëli' bönni' yéchi'dau' na!: "Na'z gzui", o guiëli'-në!: "Grö' lyu ni", ⁴chqui' cni runli', rutsa'li' ca runli' ba la'n tu tu lza'li', len run cuinli' ca nu rbequi xbey lzë'i, ati' cutu nac dxi'a ca rza' ládxi'li'.

⁵Böchi' lza'adau', gul-zé nagli' lë ni. Dios gröczé! yugu' bönni', taqui bunách yödzlyú ni nacquë! yechi', quië la'dél-li'në! yöl-la' tsahui' lahuë! Lë! le ta'yejlé!ë Cristo, len gata' quequë! latj ga ni' rna bë'ë Lë!.

Gata' quequë' lë na' gzxí' lu në'ë
 Dios unödzjë' quegac nup ta'dxí'i
 Lë'. ⁶Lbi'ilí' ruca'nli' ca'z bunách
 yechi' len runcli'-në' ba la'n bönni'
 dë yöl-la' tsahui' quequë', ati' tu'saca'
 zil'ë lbi'ilí' bönni' na' dë yöl-la' tsahui'
 quequë', tu'guné' lbi'ilí' dxin. Lëzca'
 tu'dödë' lbi'ilí' lu na'quë' bönni'
 yúlahui'. ⁷Yugu' bönni' na' dë yöl-la'
 tsahui' quequë' ta'hé zil'ë ca' qui lë'
 Jesucristo le nactér blau, len ca nac
 lë' nazí' lali' bunách queë' Cristo.

⁸Dxi'a runli' chqui' runli' gdu ca
 rna bë' zxba blau, le nayúj lu guich
 len rna cni: "Ral-la' gdxí' inu' lza'u ca
 nadxí'i cuinu'." ⁹Na'a, chqui' rutsal'i'
 ca runli' ba la'n tu tu bunách, runli'
 dul-la', len nabága'lí' zxguia' lu
 zxba queë' Dios, le rguitsjli' zxba
 na'. ¹⁰Chqui' runë' bönni' gdu ca
 rna bë' zxba queë' Dios, san chqui'
 gchíxinë' ca nac tuz le rna bë' zxba
 na', chnabaguë' zxguia' qui gdutë le
 rna bë' zxba na'. ¹¹Lëczë' Dios gnë':
 "Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba
 qui yöl-la' nutság na'", len gnë' ca':
 "Cutu gdöddu' bunách." Na'a, chqui'
 cutu runu' dul-la' le rguitsj zxba
 qui yöl-la' nutság na', san rudöddu'
 bunách, nabagu'u zxguia' qui gdutë
 zxba queë' Dios. ¹²Ca gnali' len ca
 gunli', ral-la' gunli' ca ral-la' lun nup
 cuequi xbeynë' lequë' Dios ca rna
 bë' zxba na', le run ga ularu'. ¹³Nup
 cutu tu'huechi' ládxí'gac lza'gac,
 cuequi xbeynë' lequë' Dios ati' nutu
 nu huechi' ladxi' lequë', san nup
 na' tu'huechi' ládxí'gac lza'gac lurúj
 dxi'a cati' cuequi xbeynë' lequë' Dios.

Le ral-la' gunru' le réjlë'ru' Cristo

¹⁴Böchi' lza'adau', cutu bi uzi'lë
 xbey bönni' chqui' gnë': "Réjlë'a

Cristo", san cutu runë' le nac dxi'a.
 Cutu gac ulé' bönni' na' chqui'
 gnazë' rejlé'ë Cristo. ¹⁵Chqui'
 nacu'ë böchi' lza'ru' ta'yejlë'ë Cristo,
 len cutu dë le lacuë', len cutu dë le
 lahuë' ¹⁶ati' chqui' tu nu dzag lbi'ilí'
 guiëz lequë': "Böaj lidxli' dxí'adau';
 chbölj bdzé'ilí'", san chqui' cutu
 unödzj quequë' lë na' ta'yadzjnë',
 cutu ca' guclen lequë'. ¹⁷Lëzca' cni
 rac qui nu rnaz rejlé' Cristo. Chqui'
 cutu run le nac bë' nac gdu ca rejlé'
 Lë', cutu nac lsaca' yöl-la' rejlé' qui
 nu na'.

¹⁸Nazx ca' guië' lzë'ë bönni': "Li'
 réjlë'zu' Cristo, ati' neda' runa' le
 nac dxi'a. Cutu gac ului' inu' neda'
 réjlë'u Cristo chqui' cuzóa le nac
 dxi'a runu'. Neda' ului'ida' li' réjlë'a
 Cristo ni'a qui le nac dxi'a runa'."

¹⁹Li' réjlë'u tuzë' naquë' Dios. Nac
 dxi'a ca runu'. Lëzca' cni ta'yejlë'
 bö' xöhui', len ta'xzitzsca tadxi
 Lë'. ²⁰Li', bönni' cunözi. Ral-la'
 gnöcznu' chqui' zoa nu rnaz rejlé'
 Cristo, san cutu run le nac dxi'a,
 cutu nac lsaca' yöl-la' rejlé' Lë' qui
 nu na'. ²¹Nac bë' burujë' dxi'a

xuzru' Abraham lahuë' Dios ni'a
 qui lë na' benë', cati' ni' glu'ë-bi'
 lahuë' Dios bi'i Isaac queë'. Glu'ë-bi'
 ca na' tun bunách ta'gú'u le

tu'zegui' lahuë' Dios, zal-la' cutu
 buzégui'ë-bi'. ²²Na'a gac gnózili' ca
 gac queë' Abraham. Lë na' benë'
 gac bë' gyejlë'ë Dios. Qui lë ni na'
 nac bë' gac gdu ca gyejlë'ë Dios

ni'a qui lë na' benë'. ²³Cni gac lë na'
 nayúj lu guich la'y, rna: "Gyejlë'ë
 Dios Abraham, ati' Dios blé'inë' lë
 na' benë' ca tu le ben ga böaqueë'
 tsahui' Abraham." Qui lë ni na' gzxí'
 lë: "Lzë'ë Dios."

24Na'a, rlé'iczli' nac bë' rurujë' dxi'a bönni' ni'a qui le runë', len clégz le rejlé'ë Dios. **25**Lézca' cni guc queënu Rahab, ngul bë'nu latj bunách. Lézca' nac bë' burujnu dxi'a le zoa tu le dxi'a bennu, lë na' bennu cati' ni' bennu ba la'n yugu' bönni' uyulan, len gúclennu lequé' quië guluguel-lë'ë yhuöjquë' nöz yubl. **26**Ca na' rac qui gdu ca nayá' nabinru' chqui' cutu yu'u bö', chnat, lézca' cni nac qui le réjlé'ru' Cristo chqui' cutu nalá' yöl-la' run qui, cutu nac lsaca!.

Yugu' le rna lúdxi'ru'

3 Böchi' lza'adau', cutu guntëz zian cuinli' nup tu'sëdi bunách, le chnóziczli' zi'tér cuequi xbeynë' rë'u Dios, nulru' rusédiru' bunách. **2**Yúgu'teru' runru' zian le rchixi rníguiru'. Chqui' cutu rchixi rnigné' bönni' ca nac didza' ru'ë, bönni' ni naquë' gdu tsahui', len rac gna be'i cuinë' ca nac yúgu'té le runë!. **3**Cati' rgu'ru' guia rú'acba' böa' quië gunru' ga lunba' ca ré'niru', rac gna bé'iru' lecba' gdutë ca tunba!. **4**Gul-yú ca' ca rac quegac barco. Zal-la' zxöntér nac barco len szxöni reycj bö' ruzéaj lei, cuídi'dau'z nac në'i xyagui barco na' le ruzéycj rudxí'lí barco quië tseaj gáti'tëz ga guë'nnë' bönni' rusé'ë lei. **5**Lézca' cni nac lúdxi'ru'. Zal-la' cuídi'tér nac, ziantér le rna lúdxi'ru' na!. Gul-yutsca' ca run gui!. Zal-la' gui'dau'z rbibru', gui'a sib huayegui. **6**Lézca' nac ca tu gui' lúdxi'ru' na!. Yúgu'té le cunác rac yödzlyú ni rna lúdxi'ru', len le dzag gdu ca nayá' nabinru' lúdxi'ru' na!, qui lë ni na' run ga rac xöhui' gdutë le

nacru!. Rbequi gui' le rna lúdxi'ru', le ruzegui' rë'u ca nac yúgu'té le runru', ati' le rna cni lúdxi'ru' na', nac qui, tsca chnaguél-la'té gui' le nabequi tu' xöhui!. **7**Yúgu'téba' böa' guixi' ta'daba' luyú, len yugu' böa' zoa xilcba', len yugu' böa' ta'yj lë'ba' lyu, lenca' yúgu'téba' böa' dzö'ba' lu nis zxön, huac la'ná be'i lecba' bunách luyú ni, **8**san nutu nu bönni' gac gna bë'inë' ludxë'ë, le rna lúdxi'ru' le cunác len cutu gac nu uzaga' xnözi, ati' ziantér le rna lúdxi'ru' le nac ca tu le naché' yöl-la' gut. **9**Len la' lúdxi'ru' na'z rulídz tsáhui'ru'-në' Dios Xuz, len rulídz ditjcrü'-në' ca' bönni', bönni' na' benë' lequé' Dios ca nacczë' Lë!. **10**Cni nac, len la' rú'azru' na' rulídz tsáhui'ru' bunách len rulídz ditjru' bunách. Böchi' lza'adau', cutu ral-la' gac cni. **11**Cutu ca' ta'lén nis ziziá' len nis zöna' la' tuz ga ta'lén. **12**Böchi' lza'adau', cutu gac cuia le rbia yag olivo tu lu yag higo, len lézca' cni, cutu gac cuia le rbia yag higo na' tu lu lba uva. Lézca' cni, nitú ga rlen nis cutu gac la'lén nis zöna' len nis ziziá'!

Yöl-la' rejni'i le nac gdu

13Chqui' zoë' ladjli' bönni' raqué' szxöni len réjni'tsquinë', lu yöl-la' nöxj ladxi' queé' ral-la' ulu'ë naquë' cni ni'a qui le nac dxi'a runë!. **14**Na'a, chqui' ruzxé'ili' lza'li' len runli' dxin quië la'gú'u lbi'ili' yöl-la' ba bunách, cutu ral-la' gun ba zxön cuinli' ca nac yöl-la' rejni'i queëli!. Nu run cni rzi' yë', len rdá'baga' le nac gdutë li. **15**Yöl-la' rejni'i cni cutu nac le runödzjë' Dios, san qui yödzlyú ni nac, len

qui bunách yödzlyú ni, len qui tu' xöhui!. ¹⁶Bönni' tu'zxé'iné! lza'quë! len të'nné! la'gú'u lequë! yöl-la' ba bunách, lëzca' ta'díl-l didzë! len tunë! yúgu'të le cunác. ¹⁷Bönni' napquë! yöl-la' rejni'i na' runödżjé! Dios:

tunë! le nac gdu dxi'a,
len ta'bözë! dxí'adau',
len nacquë! zxön ladxi',
len nacquë! nöej ladxi'.
Tu'huechi' ládxil'quë! bunách,
len tunë! le nac dxi'a.
Tuz ca ta'bequi xbey lza'quë!,
len cutu ta'bíj bë'l lza'quë!.

¹⁸Nup tui' ládxil'gac la'bequi dxi le rac, ta'böz dxí'adau', quië gac ca' dxi'a gdutë le nacgac.

Nup tun zxön le nacuá' yödzlyú

4 ¿Bizz quië na' rdil-li' len rac didza' bizzj queëli'? Rac cni queëli' le rzé ládxil'li' zian le rzé ládxil'li' tu tuli', len qui lë ni na' rdíl-lenli' lza'li!. ²Zian le ruhuídi'li' len le cutu rzi'li' lei, qui lë ni na' rudódili' bunách. Ruzzé'ili' le dë qui lza'li', len le cutu rdél-li'li' lei, qui lë ni na' rzu rbö'li' len rdil-li!. Cutu rata' queëli' le ré'nili', le cutu rnabli' lei lahuë! Dios. ³Zal-la' zoa bi rnabli', cutu bi rzi'li', le cutu nac dxi'a ca rnabli', le ré'nili' lë na' rnabli' quië ugunli' lei dxin ca dzagz ládxil'li!. ⁴Lbi'ili', bunách nusanli'-në! Dios, ɬnaru' cu nözili' chqui' runli' zxön le nacuá' yödzlyú ni, chnuhuöaclí' ca nu curle'i Dios dxi'a? Núti'tëz nu rë'ni gun zxön le nacuá' yödzlyú ni, nuhuöác ca nu curle'i Dios dxi'a. ⁵Cutu rnaz ca' le nayúj lu guich la'y, rna: "Dios rsölë'ë queëru' Dios Bö' La'y, Nu

zoalen rë'u, ati' Lë' nadxi'inë! rë'u len rudúl-li'në! rë'u chqui' rusanru'l-në!" ⁶Na'a, zxöntér le ruzá' ladxe! queëru' Dios, le nayúj lu guich la'y, rna: "Dios ruzaguë'ë xnözgac nup tun ba zxön cuingac, san ruzá' ladxe! quegac nup nacgac nöej ladxi!". ⁷Qui lë ni na', gul-zóa nöej ladxi' lahuë! Dios. Gul-ná be'i tu' xöhui', ati' uzxúndj ga zoali!. ⁸Gul-güi' ládxil'li' sóalenli'-në! Dios, ati' Lë' dusóalenë! lbi'ili'. Lbi'ili', bunách dul-la', gul-gác dxi'a, len cutur gunli' dul-la!. Lbi'ili', nul-li' reaj bö' ládxil'dau'li', len chop le nadxi'ili', gul-gún dxi'a icj ládxil'dau'li!. ⁹Gul-sëbi ládxil'li', len gul-hui'ni, len gul-códax. Na'a ruzxidxlí' san ral-la' cödxli!. Rudzíjili' san ral-la' huí'nili'. ¹⁰Gul-gác nöej ladxi' lahuë! Xanru', ati' Lë' gunë! ga gacli' blau.

Cutu ral-la' glag yudxru' le run lza'ru'

¹¹Böchi' lza'adau', cutu gnëli' qui lza'li' tuli' yetuli!. Nu rnë qui böchi' lzë'i, len rlag yudx le run nu na', nu ni rnë qui zxba queë! Dios, len rbequi xbey le rna bë' zxba na!. Na'a, chqui' rbequi xbeynu' le rna bë' zxba na', run cuinu' nu rbequi xbey lei, len cutu runu' ca rna bë' zxba na!. ¹²Na'a, tuzë' naquë! Dios, Nu ben zxba na', len naquë! ca' Nu rbequi xbey le runru!. Léczë' gac uslë' bunách o usnitië' bunách na!. Na'a, ɬnúzxatë run cuinu', rlag yudxu' lza'u?

Cutu gunru' löz le gac cxö huidzj

¹³Na'a, gul-zé nagli', nul-li' rnali': "Cxö huidzj tseajtu' yödz ni!, ati' soatu' ni! tu iz len zian le gá'utu'

len úti'tu', ati' cni gáta'tsca queëtu' dumí." ¹⁴Cutu nőzili' bizxa gac cxö huidzj. ¿Nacxz nac queëru', tsca zoaru' yödzlyú ni? Nacru' ca böchlá le nalá' tu chí'idau'z, len la' rnitté. ¹⁵Qui lë ni na', cni ral-la' gnali': "Chqui' guë'nnë! Xanru', soaru' gbanru', len tu tu le gunru!." ¹⁶Na'a, lbi'ili', lu yöl-la' run ba zxön queëli' rgu'li' yöl-la' ba la' cuinzli!. Le cunác nac yúgu'të le cni runli!. ¹⁷Chqui' nőziru' le nac dxi'a le ral-la' gunru', len cutu gunru' lë na', dul-la' runru'.

Santiago rusé'ë ládx'i'quë' bönni' dë yöl-la' tsahui' quequë'

5 Lbi'ili', bönni' rlé'ili' yöl-la'
tsahui', gul-códx len
gul-cödxya'a, le zi'a za' dza glé'ili'
yöl-la' yechi'. ²Chnac ditj yöl-la'
tsahui' queëli', ati' chnutöcba' le
náculi' bëldau' qui. ³Chnac qui
dumí oro len dumí plata queëli' ca
nac qui guia zön xquë'i, ati' xquë'i
na' nac ca tu le ruquí lbi'ili', ati'
gac queëli' ca tu gui' le usnít lbi'ili'.
Cni gac queëli', le busá' butubli'
queëzli' yöl-la' tsahui' dza ni
zoaru' chrajséytëgac. ⁴Gul-yutsca'.
Chta'náb yudxné' lazxjquë' bönni'
huen dxin gulalapé' yöl queëli',
le cutu rguízxjnili' lequë', ati' lë
na' ta'nabé' bönni' huen dxin na'
chbü'u didza' na' lahuë' Xanru', ati'
Lë' rna bë'iné' ni'a në'ë guizx yu.
⁵Yödzlyú ni benli' ga buné'ili' len
güi' gdáguteczli' le rnaz queëli'.
Buxón cuinli', san chzoa gdxin
queëli' dza udx queëli'. Gac queëli'
ca rac queëba' bëdx renni', chbdxin
dza gdödiru'-ba'. ⁶Rchúguli' quequë'
bönni' tsahui' len rudôdili' lequë',

ati' lequë' cutu ta'dá'baguë'ë lbi'ili'
rudôdili' lequë'.

Cözru' zxön ladxi' len ulidzru'-në' Dios

⁷Na'a, böchi' lza'adau', gul-cóz
zxön ladxi' ga gdxinr dza huödë'
Xanru'. Gul-yú ca runë' bönni' guz
gu'n. Lu yöl-la' rböz zxön ladxi'
rbözë' guijojsiu' len guijö beo' lin,
ati' töd ni' lapë', len szxöni utubë'
yöz. ⁸Lézca' cni, lbi'ili' na' réjlë'li'
Cristo, gul-cóz zxön ladxi' len
gul-típ ládx'i'li', le chza' gal-la' dza
huödë' Xanru'. ⁹Böchi' lza'adau',
cutu gnëli' qui lza'li' tuli' yetuli',
cui gbága'li' zxguia'. Gul-yutsca'.
Chrdzag lau udxiné' Xanru', Nu
cuequi xbey le runli!. ¹⁰Böchi'
lza'adau', gul-yú ca gac quequë'
bönni' gluë' didza' uláz queë'
Xanru'. Nacquë' ca tu le ruluí'i rë'u
ca ral-la' saca' qui'ru' len ciòzru'
zxön ladxi'. ¹¹Na'a, nucua'rü' lequë'
ca bönni' glaqué' bica' ba, nup ni'
gulazaca' gulaguí'i. Chbyónili' ca
benë' Job. Glözë' zxön ladxi' zal-la'
szxöni gzxaca' gdi'ë, ati' nőzili' ca'
ca benë' queë' Xanru' ga budxtë.
Ruhuéchi'tsca ladxë'ë rë'u Xanru'
len rui' ladxë'ë rë'u.

¹²Böchi' lza'adau', le nactér blau
nac lë ni rëpa' lbi'ili': cutu gneyli'
Nu zoa yehua' yubá, len cutu gneyli'
le nacuá' luyú ni, len cutu gneyli'
bít'i téz bi run tsutsu xtídzall'i. Cati'
gnali': "Ja", ral-la' gnazli': "Ja." Cati'
gnali': "Cutu", ral-la' gnazli': "Cutu."
Cni ral-la' gunli', cui gbága'li'
zxguia' lahuë' Dios.

¹³Chqui' rzaca' rguí'i nu dzag
lbi'ili', ral-la' ulídz Dios nu na'.
Chqui' zoa nu rudziji, ral-la' gul-

yöl-la' ba nu na'. ¹⁴Chqui' re'i nu dzag lbi'ili', ral-la' ulídz bönni' gul tun chi'ë bunách queë' Cristo, quië lulidzë' Dios, la'nabnë! Lë' unë! bönni' huë' na!. Ral-la' la'gu'ë lë' le za, len lugunë' dxin lë' Xanru!. ¹⁵Cati' lulidzë' Dios, len ta'yejlë'ë gunë' Cristo ga huöaqueë' bönni' huë' na!, ni'r gunë' Xanru' ga huas uzóë', len chqui' benë' dul-la' bönni' huë' na!, Xanru' unít lahuë' lë!. ¹⁶Qui lë ni na!, gul-xoalép dul-la' nabága'li' tuli' yetuli', len gul-náb qui lza'li' tuli' yetuli' lahuë' Dios quië unë! lbi'ili', urúj guidzhué' na' ré'ili'. Le rulidzë' Dios bönni' tsahui', le runë' gdu ladxë'ë, nactsca lsaca!. ¹⁷Elías, bönni' ni'

bë'ë didza' uláz queë' Dios, guquë' bönni' yödzlyú ca nacru' rë'u, san cati' bulidzë' Dios, gnabë' lahuë' cui gal guiøj, gdu tsonn iz yu xop beo' cutu gul guiój luyú ni. ¹⁸Gdöd ni' bulidzë' Dios leyúbl, ati' böäl guiój, ati' bunödzj le glazë' bönni' dza ni!.

¹⁹Böchi' lza'adau', lë ni ral-la' gnözili!. Chqui' nunbë' le nac gdutë li nu dzag lbi'ili' len rchixi rnigui, ati' zoa nu gun ga ubí'i ladxi' nu na' rchixi rnigui, ²⁰nu na' gun ga ubí'i ladxeë' bönni' dul-la' na' gdë' ga yubl, uslé' lu yöl-la' gut bönni' dul-la' na!, len gunë' ga unít lahuë' Dios dul-la' zian nabaguë'ë bönni' na!. Ca' gac.

DIDZA' ZI'AL BUZUJË' LU GUICH PEDRO

Pedro rugapë' Dios nup ta'dá' Cristo

1 Neda', Pedro, naca' gbaz queëli' lu guich ni, lbi'ili' náslasli' zi'tu' gap dë ladzli', zoali' luyú Ponto, len luyú Galacia, len luyú Capadocia, len luyú Asia, len luyú Bitinia. **2** Gröczë' lbi'ili' Xuzru' Dios ca na' bucözë' dza ni'të quië gáquili' quizi queë' lu në'ë Dios Bö' La'y, len gunli' ca rna xtidzë'ë Cristo len gacli' gdu dxí'a ni'a qui xchönë' Cristo. Rnabda'-në' Dios uzá' ladxë'ë queëli' len gunë' ga soa dxi icj ládzi'dau'li'.

Le rúnteczru' löz

3 Yöl-la' ba Dios, Xuzë' Xanru' Jesucristo. Lu yöl-la' ruhuechi' ladxi' zxön queë' bucubë' yöl-la' na'bán queëru' le buspanë' Jesucristo lu yöl-la' gut. Lë ni run ga rúnteczru' löz, **4** len gun ga gdél-li'ru' lë na' run chi'ë queëru' Dios yehua' yubá. Lë na' run chi'ë Dios, le unödżjë' quegac bunách queë', cutu nit, len cutu gtëb, len cutu ggul. **5** Le réjlë'li' Lë', lu yöl-la' huac zxön queë', Dios gun chi'ë lbi'ili' cati' gdxinr dza ni' uzi'lli' xbey yöl-la' ruslá gdu na'

chnupé'ë queëru' len ulu'ë lahuï dza udx.

6 Qui lë ni na' rudzíjitsquili', zal-la' na'a ral-la' saca' qui'lli' tu chi'ida' le rac zian le ta'zí' bë' lbi'ili'. **7** Le rua' rlenli' yugu' lë na' ta'zí' bë' lbi'ili', nac bë' nac gdu ca réjlë'li' Cristo. Lëzca' cni rzi' bë'ru' oro, le nit, runru' lei dxí'a lu gui'. Qui lë ni na', cati' chnazí' bë' yöl-la' rejlé' queëli' Cristo, le nacr lsaca' ca oro, gac queëli' yöl-la' zxön len yöl-la' run ba la'n dza ni' uluf' lahuë' Jesucristo.

8 Lbi'ili' nadxi'ili'-në' Cristo zal-la' gatga blé'ili' Lé'. Réjlë'li' Lé' zal-la' cutu rlé'ili'-në' na'a, ati' rudzíjili'. Gdu nac yöl-la' rudziji zxön queëli' le cutu gac quíxjö'ru' tscá nac. **9** Cni nac, le rdél-li'li' yöl-la' ruslá qui bö' nacczli' le rata' queëli' le réjlë'li' Cristo.

10 Dza ni'të gulusëdë' dxí'adau' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios ca nac yöl-la' ruslá na' dë queëru' na'a, ati' glu'ë didza' ca nac le ruzá' ladxë'ë queëru' Dios. **11** Bö' La'y dzaguë' Cristo buzéjni'në' zí'atël bönni' na' glu'ë didza' uláz queë' Dios, bului'inë' lequë' ca ral-la' saca' qui'ë Cristo, lencal' ca gac

queë' yöl-la' yení' töd na!. Qui lë ni na' gluï' ládzi'quë' la'nöznë' batx gac lë ni len nuzxa na' gac qui lë na' bului'inë' lequë' Bö' dzaguë' Cristo. ¹²Dios bului'inë' bönni' na' glu'ë didza' uláz queë' cutu nac tu le la'lé'inë' lequë', san rë'u ni glé'iru' lë na' glu'ë didza' qui, ati' lbi'ili' ryónili' na'a ca nac qui. Lë ni tu'ë didza' qui bönni' tunë' lban qui didza' dxi'a, zoalen lequë' yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y, Nu na' rsölë'ë queëru' Dios zoë' yehua' yubá, ati' të'nnë' gbaz la'y queë' Dios la'nöznë' ca nac lë na' glu'ë didza' qui dza ni'të.

Dios rulidzë' rë'u quië gacru' la'y

¹³Qui lë ni na', gul-zóa ban ladxi' len gul-cöztecz ba'adau'. Gdu ládzi'ili' gul-zxöni ládzi'ili' lë na' uzá' ladxe'ë queëli' Dios dza ni' uluí' lahuë' Jesucristo. ¹⁴Gul-gún ca rna xtidzë'ë Dios len cutu güi'li' latj la'ché' lbi'ili' ga yUBL yugu' le rzë ládzi'ili', ca na' benli' dza ni' cutu núnbe'nili'-në' Dios. ¹⁵Ral-la' gacli' la'y ca nac yúgu'të le runli', ca na' naquë' la'y Dios, Nu bulídz lbi'ili' quië gáquili' queë'. ¹⁶Lëzca' cni nayúj lu guich la'y, ca na' gnë' Dios, rna: "Gul-gác la'y, le naca' neda' la'y."

¹⁷Réli'-në': "Xuztu!", cati' rulidzli'-në' Dios, ati' Lë!, tuz ca rbequi xbeynë' yúgu'të bunách tsca nac le nungac tu tu bunách na!. Qui lë ni na' ral-la' gádxili' Lë! tsal ni zoali' yödzlyú ni, le cutu nac gdu ladzli'. ¹⁸Dios buslé' lbi'ili' lu lë na' gucli' dza ni' cati' benli' ca nacgac le ca'z guludödë' lauli' xuz xtau'li'. Nóziczli' böa'uë' lbi'ili', clég len tu

le nit ca nac oro len plata, ¹⁹san len xchönë' Jesucristo le nactér Isaca', le budód cuinë', guquë' ca tuba' bö'cu' zxila' nacba' gdu dxi'a, tu'döddë'-ba' lahuë' Dios quië ugúa dul-la!. ²⁰Dios gröczé' Cristo zí'atél ca benë' yödzlyú ni, ati' dza ni zoaru' na'a benë' ga buluí' lahuë' quië uzi'li' xbë!. ²¹Ni'a qui le benë' Cristo réjlë'li'-në' Dios, Nu na' buspán Lë! lu yöl-la' gut len ben ga naquë' blau. Cni nac, réjlë'li'-në' Dios len ruzxöni ládzi'ili' Lë!

²²Na'a, chnun cuinli' dxi'a le runli' ca rna le nac gdutë li len nac gdu ca nadxi'icli'-në' böchi' lza'li' ta'yej'lë'ë Cristo. Qui lë ni na', gdu ládzi'ili' ral-la' gdxi'ili' lza'li' tuli' yetuli!. ²³Chböljli' leyúbl, clég le nuzoagac lbi'ili' bunách tatcz, san nuzoa lbi'ili' Nu zoacz, le náljenli' xtidzë'ë Dios, le nac ban len le zoa tsalzú. ²⁴Cni nac, le nayúj lu guich la'y rna:

Yúgu'të bunách nacgac ca nac guixi'.

Yöl-la' lach quequë' nac ca xyiji guixi' na!.

Rbidx guixi' na' len rguindj xyiji, ²⁵San xtidzë'ë Dios zoa tsalzú.

Didza' ni bdxin queëli' lu didza' dxi'a.

2 Qui lë ni na', gul-cá'n yúgu'të le cunác. Cutur si' yë'li' len cutu ubij dxi'a cuinli' laugac bunách. Cutur uxzé'ili', len cutu gnëli' qui lza'li'. ²Ral-la' së ládzi'ili' le nac queë' Dios Bö' La'y quië gal-li' ca na' tunbi' bi'i huë'ndau', ta'zé ládzi'bi' nidxi!. Cni ral-la' gunli' ga gdxinr dza ulali', ³chqui' ráquibe'ili' naquë' dxi'i ladxi' Xanru'.

Cristo naquë' ca tu guiöj nac ban

⁴Gul-biga' ga zoë' Xanru', naquë' ca tu guiöj nac ban. Naquë' ca tu

guiöj gulacá'n lei ca'z bunách san
nac tu le gröczë' Dios le nac lsaca'.
⁵Lézca' cni, lbi'il'i nacli' ca guiöj
nabangac. Gul-güí' latj Dios ugunë'
lbi'il'i dxin, gunë' ga gacli' ca tu
gda'ga soë' Dios Bö' La'y. Lu gda'
na' gacli' ca bxuz náquigac quizi
queë' Dios ati' lu në'ë Jesucristo gac
udödli' lahuë' Dios yugu' le runnë'
queë'l' Dios Bö' La'y, lë na' rdzag
ladxë'ë Dios. ⁶Qui lë ni na' nayúj ca'
lu guich la'y, rna:

Rgu'a lu zö'lö yödz Sión tu guiöj
blau squin zö'lö,

Le gröcza' neda' len nac lsaca'.

Nu rejlé' Lë', cutu gchixi gnigui.

⁷Lbi'il'i na' réjlé'l'i Cristo, nac
queë'l' guiöj ni tu le záqui'tsqui,
san quegac nup cuta'yejlé' Cristo,
nac ca na' nayúj lu guich la'y, rna:
    Guiöj na' guluzoë' tsla'l bönni'
        tu'cu'ë zö'lö,
    Gláquinë' ca'z nac,
    Guiöj ni chnac guiöj blau squin
        zö'lö.

⁸Lézca' cni nayúj lu guich la'y, rna:
    Guiöj ni gun ga tsajchégu'gac
        bunách

    Len gun ga tsajtsö'gac.

Le nactë yajchégü'quë' bönni'
cuta'yejlé'ë Cristo, le gulachíxinë'
cati' guluzoë' tsla'l xtidzë'ë Dios.
Dios bucu'ë lequë' lunë' cni.

Nup náquigac queë' Dios

⁹Lbi'il'i nacli' bunách gröczë'
Dios. Yúgu'téli' nacli' bxuz queë'
Bönni' Uná Bë' La'y. Nacli' ca tu
yödz naqui quizi queë' Dios. Nacli'
bunách queëczë' Dios. Cni nacli'
quië gac gunli' lban qui le zxön
benë' Dios, Nu na' bulídz lbi'il'i
quië brujli' ga nac chul xöhui', len

gyazli' lu yení' gdu queë'. ¹⁰Zí'atël
cutu gucli' bunách queë' Dios, san
na'a chnacli' bunách queë'. Zí'atël
nutu nu buechi' ladxi' lbi'il'i, san
na'a Dioscz ruhuechi' ladxë'ë lbi'il'i.

Zoaru' nabanru' quië gunru' ca rë'nnë' Dios

¹¹Böchi' lza'adau', nacli' ca bunách
zí'tu', rdazli' yödzlyú ni. Qui lë ni na',
ráta'yua' lauli', cui güi'il'i latj la'ná be'l
lbi'il'i le rzëz ládx'i'l'i, lë na' ta'dil-len
bö' nacczli'. ¹²Gul-gún le nac dxi'a
laugac bunách cunúnbë'gac Dios. Cni
gac, chqui' luquí lbi'il'i, la'ná nacli'
gdödi bunách, gac la'le'i bunách yugu'
le dxi'a runli', ati' dza huödë' Xanru'
la'gu'ë Dios yöl-la' ba ni'a qui le nacczli'.

¹³Le náquili' queë' Xanru', gul-gún
ba la'n yúgu'të bönni' yúlahui',
nucua'gac lequë' bunách, zal-la' naquë'
bönni' rna bé'inë' gdutë yödzlyú, le
naquë' bönni' blau uná bë', ¹⁴o chqui'
naquë' bönni' rna bé'inë' yödz, nu na'
nuzóë' bönni' blau uná bë' na' quië gut
quinë' nup tua' dö' len gunë' ba la'n
nup tun le nac dxi'a. ¹⁵Cni rë'nnë' Dios
gunli' quië la'bö' dxië' bönni' cunözi
cunúnbë'quë' Lë', cati' la'lé'inë' le nac
dxi'a na' runli'.

¹⁶Gul-gác ca bönni' nadzanquë',
san cutu gugunli' dxin yöl-la'
nadzán queëli' quië gunli' le cunác.
Gul-gác ca bönni' nadá'uquë' queë'
Dios. ¹⁷Gul-gún ba la'n yúgu'të
bunách. Gul-dxí'i-quë' böchi' lza'il'i.
Gul-gadxi-në' Dios. Gul-gún ba la'n
bönni' rna bé'inë' gdutë yödzlyú.

Le gzxaca' gdi'ë Cristo ruzejni'i rë'u ca ral-la' gunru'

¹⁸Nul-li' nacli' bönni' nadá'ugac,
gul-gadxi bönni' xanli', len

gul-gún-quë' ba la'n, clëgz gunli' ba la'n bönni' xanli' na' nacquë' dxi'a len tui' ládzi'quë' lbi'ili', san gul-gún ba la'n ca' bönni' xanli' na' tu'saca' zi'ë lbi'ili' lu dxin runli' quequé'.

¹⁹ Chqui' saca' qui'li' len cutu zoa bizz quië, ati' gua' glenli' lë na' le ráquili' nac ca rë'nnë' Dios, uruji' dxi'a lahuë' Dios. ²⁰ Na'a, chqui' rual'li' dö' ati' gut quinë' lbi'ili' bönni' yúlahui', ènacxz uzi'lli' xbey zal-la' len yöl-la' rböz zxön ladxi' queëli' gua' glenli' lë na' gac queëli'? San chqui' rbözli' zxön ladxi', rua' rlenli' le rzaca' rgui'li' ati' benli' le nac dxi'a, ni'r uruji' dxi'a lahuë' Dios. ²¹ Dios bulidzë' lbi'ili' quië saca' qui'li' cni, le gxzaca' gdi'ë Lëczë' Cristo uláz queëli', buzóë' queëli' tu le ulu'í lbi'ili' ca ral-la' gunli', saca' qui'li' ca na' gxzaca' gdi'ë Lë'. ²² Cristo cutu bi dul-la' benë', len gatga gxzi' yé'ë. ²³ Cati' guludidza' yudxnë' Lë', cutu butság yudxnë' lequë!. Cati' gulusaca' zi'ë Lë', cutu buzeynë' lequë' ba nadx, san budöd cuinë' lu né'ë Dios, Nu na' rbequi xbey le runru' ca sa'yéaj. ²⁴ Lëczë' Cristo gxzi'ë dul-la' queëru' lu gdu ca nayá' nabanë' cati' ni' gutië' lë'i yag cruz, quië gacru' ca bönni' nat, cutur gunru' dul-la', san soaru' gbanru' quië gunru' le nac dxi'a. Lë' guquë' huë' uláz queëru' quië huöacru' dxi'a rë'u. ²⁵ Gucli' ca bö'cu' zxila' nanitcba', san na'a budxinli' queë' Cristo, Nu ruyú lbi'ili' len run chi'ë bö' nacczli', naquë' queëli' ca bönni' uyú bö'cu' zxila'.

Ca ral-la' lun nup nutság na'gac
3 ¹⁻²Lëzca' cni, lbi'ili' ngul,
 ral-la' gunli' ba la'n bönni' qui

queëli', len chqui' cutu ta'yejlë'ë xtidzë'ë Cristo, la'yejlë'ë Lë' cati' la'lë'inë' le nac dxi'a runli', nacli' ba'a ladxi', len runli' lequë' ba la'n, zal-la' cutu bi didza' ruí'lenli' lequë' ca nac queë' Cristo. ³ Yöl-la' lach queëli' cutu nac le zoa lahuiz, tsca rupa'lli' icjli', len tsca nacgac le naccni oro nusí' cuinli', len lari' záqui'tsquí náculi!. ⁴ Yöl-la' lach queëli' ral-la' gac le yu'u icj ládzi'dau'li'. Yöl-la' lach le rdia'tecz nac yöl-la' nöxj ladxi' len yöl-la' ba'a ladxi', le záqui'tsquigac lahuë' Dios. ⁵ Lëzca' cni guc yöl-la' lach quecnu ngul gulayíj ládzi'cnu Dios, gulacua'nu dza ni'të. Guluzxöni ládzi'cnu Dios len glunnu ba la'n bönni' qui queëcnu. ⁶ Cni bennu Sara, bennu ca rna xtidzë'ë Abraham, bönni' queënu, len bulidznu lë', gnanu: "Xan." Lbi'ili' ca' gunli' ca bennu Sara na' chqui' gunli' le nac dxi'a len cutu bi gádxili'.

⁷ Lëzca' cni, lbi'ili', bönni', ral-la' güi' ládzi'li' ngul qui queëli'. Gul-gún lecnu ba la'n, clëgz le nôta'cnu ca yöl-la' nal queëli', san lëzca' le nadél-li'cnu yöl-la' na'bán na' runnë' queëru' Dios, tuz ca nadél-li'li' lbi'ili'. Gul-gún cni, cui uzaga' xnözli' tu' xöhui' cati' ulidzli'-në' Dios.

Huazaca' huagui'ru' zal-la' runru' le nac dxi'a

⁸ Ga ruúdxtë, gul-gác tuz tulí' len yetuli' yúgu'tëli' len gul-güí' ládzi'li' lza'li' tulí' yetuli!. Gul-gác dxi'li' ladxi' len zxön ladxi!. ⁹ Cutu ubi'ili', cugua'li' dö' qui nu rua' dö' queëli', len cutu utság yúdxili' nu

utság yudxi lbi'ili', san cni ubi'ili', gnábili'-në' Dios gunë' ga gac bica' ba nu na', le bulidzë' lbi'ili' Dios quië gacli' bica' ba. ¹⁰Cni nac le nayúj lu guich la'y, rna:

Nu bönni' rë'nnë' uzi'ë xbey
yöl-la' na'bán queë' len cioèë'
dxí'adau',

Ral-la' uca'në' didza' xöhui' len
cutur si' yë'ë.

¹¹ Ral-la' uca'në' le cunác len gunë'
le nac dxi'a.

Ral-la' güi' ladxë' cioèë' zxön
ladxi' len sóateczë' cni,

¹² Xanru' run chi'ë yugu' bönni'
tsahui'

Len ruzé naguë' le tu'lidzë' Lë',
San ruzaguë'ë xnözgac nup tua'
dö'.

¹³ ¿Nuzxa caz gua' dö' queëli'
chqui' rui' ládzi'l'i' gúnteczli' le
nac dxi'a? ¹⁴Zal-la' saca' qui'l'i'
cati' runli' le nac dxi'a, gacli' bica'
ba. Nutu nu gádxili' len cutu ubi
ugui'l'i' ¹⁵san gul-zxöni ládzi'l'i'-në'
Cristo, güi'l'i' Lë' latj gna béisnë' icj
ládzi'dau'l'i'. Gul-zóa sina' quíxjöi'l'i'
yúgu'të nup la'nabi lbi'ili' bizx
quië runli' löz Cristo, gunli' lë
ni lu yöl-la' nöxj ladxi' queëli'
len lu yöl-la' run ba la'n nup na'.

¹⁶Gul-guntecz le nac dxi'a lahuë'
Dios, len chqui' nacuá' nup ta'në
xöhui' qui le nac dxi'a runli' le
réjlë'l'i' Cristo, ni'r lutu'i ca nac le
ta'në queëli'. ¹⁷Chqui' saca' qui'l'i',
dxi'ar gac chqui' nac le runli' le nac
dxi'a len clëg le rua'l'i' dö', chqui'
Dios rë'nnë' gac cni queëli'.

¹⁸Lëczë' Cristo gzxaca' gdi'ë
gutië' uláz queëru' quië bugüë' tsaz
dul-la' nabága'rú'. Lë' naquë' dxi'a,
san gutië' uláz queëru' rë'u, nacru'

bönni' dul-la'. Cni benë', bunë' rë'u
tuz len Dios. Lu xpëlë'ë gutië' san
lu bö' nacczë', ni zoë' nabanë' tu lu
xpëlë'ë cub. ¹⁹Lu bö' nacczë' gyijë'
yjenë' lban laugac bö' nadzungac.
²⁰Bö' ni glacczë' bönni', dza ni'të
guladá'baguë'ë xtidzë'ë Dios, dza
ni' zoë' Noé, cati' ni' glözë' Dios lu
yöl-la' rböz zxön ladxi' queë', cutu
busyudxë' lequë', tsal ni' benë' Noé
barco zxön na'. Lë'i barco na' gululá
nabábz bunách lu nis, glac xunu'
bunách, bönni' len ngul. ²¹Nis ni'
nac tu le ruluí' ca nac nis ga na'
rdilru' nis, le nac bë' nularu' lu
yöl-la' gut le bubanë' Jesucristo
lu yöl-la' gut. Lë na' rdilru' nis
cutu nac tu le run dxi'a le nacru'
lahuiz, san ruluí' rui' ládzi'ru' gac
dxi'a icj ládzi'dau'ru' lahuë' Dios.
²²Jesucristo bubenë' yehua' yubá,
yajchö'ë cuit lë'ë yubél Dios, rna
béisnë' yugu' gbaz la'y, len nup ni'
ta'ná bë', len nup nadél-l'i'gac yöl-la'
zxön.

**Gunru' xchinë' Cristo, ugurru'
dxin yöl-la' huac queë' Dios**

4 Qui lë ni na', ca na' gzxaca'
gdi'ë Cristo lu gdu ca nayá'
nabanë', lëzca' lbi'ili' ral-la' soa
cözli' saca' qui'l'i'. Nu na' rzaca'
rgui'i le da' le nac dxi'a chbucá'n
dul-la'. ²Na'a su lau, ral-la'
gúnteczli' ca rë'nnë' Dios len clëg
ca rzëz ládzi'l'i' lu yöl-la' bunách
queëli'. ³Tsca'ti' gaz le chbenli'
chbenli', cutur gunli' ca na' tun nup
cunúnbe'gac Dios. Dza ni'të benli'
yugu' le cural-la' gunli'. Gzë ládzi'l'i'
le cunác. Gzúdxili'. Gdöd bë'l'i güi'
gdáguli' len gyij ládzi'l'i' bdau' guiöj
bdau' yag le rgutnë' Dios. ⁴Na'a,

tu'banné' bönni' tuné' cni le cutur runli' tsazxón lequë' cati' tuné' le cunác cni, len qui lë ni na' tu'tság yudxné' lbi'ili'. ⁵Lequë' run bayúdx lulu' cuinqué' lahué' Dios, Nu na' chzoa cuequi xbeynë' nup nabangac len nup chnatgac. ⁶Qui lë ni na' guc lban qui didza' dxi'a laugac nup chnatgac, nup na' Dios glequi xbeynë' lequë' cati' ni' gulacu'ë yödzlyú ni, ca na' rbequi xbeynë' yúgu'të bunách. Guc lban lauqué' quië la'cu'ë lu yöl-la' na'bán lu bö' nácgacczé', ca na' zoaczé' lu yöl-la' na'bán Dios.

⁷Chzoa dixin dza udx qui yúgu'të le dë. Qui lë ni na', gul-gác ba'a ladxi' len gul-spán ládxi'li' quië gac ulidzli'-në' Dios. ⁸Le runté bayúdx, gul-dxi'li' lza'li' tuli' yetuli', le chqui' dzagli' lu yöl-la' nadxfí'i, gacli' sina' unít lauli' lza'li' tua' dö' queëli'. ⁹Gul-güi' latj la'cuá' lidxli' böchi' lza'li', len cutu gnëli' quequë'. ¹⁰Dxi'adau' ral-la' ugunli' dxin yugu' le buzá' ladxe'ë queëli' Dios, gáclenli' lza'li' tuli' yetuli'. ¹¹Nu bönni' runé' lna' lau, ral-la' guné' lna' lau qui xtidzë'ë Dios, ati' nu bönni' runé' xchinë' Cristo, ral-la' uguné' dxin yöl-la' huac na' runné' queë' Dios, ati' ca nac yúgu'të le runli', gac yöl-la' ba queë' Dios ni'a qui le nuné' Jesucristo. Gactecz queë' Dios yöl-la' ba len yöl-la' uná bë'. Ca' gac.

Le la'zaca' la'guí'i bunách ta'yejlë' Cristo

¹²Böchi' lza'adau', cutu ubánili' ca nac le ta'zí' bë'tsca lbi'ili'. Cutu nac le cunúnbe'gac bunách. ¹³Gul-dzíjitsqui le dë latj queëli'

gunli'-në' tsazxón Cristo lu le rzaca' rgui'ë Lë' quië gac udzíjili' ca' dza na' huödë' Cristo, cati' glé'ili' yöl-la' yení' queë'. ¹⁴Chqui' tu'dzág yudxi lbi'ili' bunách le da'li' Cristo, bica' ba lbi'ili', le nac bë' zóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y, Nu za' yehua' yubá. Bunách ni tu'dzág yudxi Lë', san lbi'ili' runli'-në' ba la'n. ¹⁵Chqui' zoa nu dzag lbi'ili' rzaca' rgui'i, ral-la' gac cni le dë'ë Cristo len clég le naquë' gdödi bunách o gban, o bönni' huiadö', o le yjitsë'ë ga yUBL. ¹⁶Na'a, chqui' nul-li' rzaca' rgui'i' le da'li' Cristo, cutu ral-la' utui'li', san gul-cu'ë Dios yöl-la' ba le nazí' lali' bunách queë' Cristo.

¹⁷Chbdxin dza su lahué' Dios cuequi xbeynë' bunách náquigac quizi queë'. Chqui' zi'al cuequi xbeynë' rë'u, ñacxtér gac quegac nup cutún ca rna didza' dxi'a queë' Dios? ¹⁸Chqui' nac baníg lulá nup tun le nac dxi'a, ñacxtér gac quegac nup ta'dá'baga' Dios len tun dul-la'? ¹⁹Cni nac, nup ni ta'zaca' ta'guí'i le rë'nnë' gac cni Dios, ral-la' lúnteczé' le nac dxi'a len ludödë' lu në'ë Dios bö' nácgacczé', le benczé' lequë' Lë' len runé' ca rna xtidzë'ë.

Pedro ruzéjni'në' nup ta'yejlë' Cristo

5 Na'a, ruzéjni'da' bönni' gul tun chi'ë lbi'ili' náquili' queë' Cristo, le naca' neda' ca' bönni' gul ca nacquë', len blé'ida' le gzxaca' gdi'ë Cristo, ati' guna' ca' tsazxón lequë', uzi'tu' xbey yöl-la' yení' na' gla' lahui. ²Gul-gác ca bönni' tu'yú bö'cu' zxila', gun chi'ili' bunách na' Dios glu'ë lu na'li'. Gul-gún cni gdu ládxi'li' ca rë'nnë' Dios, len clég le run bayúdx queëli', o le rzë ládxi'li'

dumí. Gul-gún xchinli' le ré'nizli'
³len clég le ré'nili' gna bé'izli' nup
 na' nagu'ë lu na'lli'. Gul-güi' ládxi'ilii'
 gacli' tu le rulu'i' ca ral-la' lac nup
 na' run chi'ilii'. ⁴Cni nac, cati' ului'
 lahuë' Cristo, Nu na' nac blau uyú
 bö'cu' zxila', gdél-li'ilii' tu le uzi'ilii'
 xbey le gatga nit.

⁵Lézca' cni, bi'i cuidi', gul-gún ca
 ta'né' bönni' gul. Yúgu'téli' ral-la'
 gunli' ba la'n lza'lli', tulí' yetuli', lu
 yöl-la' nöxj ladxi' queëli', le nayúj lu
 guich la'y, rna:

Dios ruzaguë'ë xnözgac nup tun
 ba zxön cuingac

San ráclenë' nup nacgac nöxj
 ladxi'.

⁶Gul-zóa nöxj ladxi' lu në'ë Dios,
 ati' Lë' uchisë' lbi'ilii' cati' gza'a dza.

⁷Gul-cú'u lu në'ë Dios yúgu'té le
 run ga ruúbi rugui'li', le rui' ladxeë'ë
 lbi'ilii'.

⁸Gul-gác ba'a ladxi' len gul-spán
 ládxi'ilii', le zoa tu' xöhui', nu curle'i
 lbi'ilii' dxi'a, rda gdu zbi'il, nac ca
 tuba' bëdx guixi' rbödxya'aba',
 rguilja' nu gáguba!. ⁹Gul-gác
 tsutsu ca réjlë'li' Cristo, len
 gul-zaga' xnöz tu' xöhui', le nözili'
 ta'zaca' ta'gui'ë böchi' lza'lli' gdutë
 yödzlyú ni ca na' rzaca' rgu'ilii'

lbi'ilii'. ¹⁰Ni'r cati' chgzxaca' gdi'ilii'
 tu chi'z, Dios gunë' ga gacli' gdu,
 len ga gacli' tsutsu, len ga gal-li',
 len ga soali' tsaz. Léczé' Dios ruzá'
 ladxeë' queëru' yúgu'té le ruzi'ru'
 xbey, len bulidzé' rë'u quië uzi'ru'
 xbey yöl-la' yení' queë' zoa tsalzú le
 nacru' tuz len Jesucristo. ¹¹Gactecz
 queë' yöl-la' ba len yöl-la' uná bë'.
 Ca' gac.

Pedro ruzeynë' didza' nup ta'dá' Cristo

¹²Dídza'dau' ni ruzuja' queëli' lu
 guich lu në'ë Silvano, len ráquida'
 naqué' gdu bóchi'ru'. Rë'nda' utipa'
 ládxi'ilii' ati' runa' Ina' lau lauli', le
 nactë lë ni nac le ruzá' ladxeë'ë
 queëru' Dios. Gul-gác tsutsu le
 ruzi'li' xbey lë ni.

¹³Tu'gáp lbi'ilii' Dios bunách queë'
 Cristo nacuá' Babilonia. Dios gröczë'
 lequë' ca na' gröë' lbi'ilii'. Lézca'
 rugapbi' lbi'ilii' Dios bi'i Marcos,
 nacbi' ca zxi'ncza'. ¹⁴Gul-gáp Dios
 lza'lli' tulí' yetuli', len lu yöl-la'
 nadxi'i queëli' lza'lli' unída'li' lza'lli'
 tulí' yetuli'.

Rnabda'-në' Dios gunë' ga soa
 dxi icj ládxi'dau'li', yúgu'téli' na'
 náquili' queë' Jesucristo. Ca' gac.

DIDZA' BURÓP BUZUJË' LU GUICH PEDRO

Pedro rugapë' Dios nup ta'dá' Cristo

1 Neda', Simón Pedro, naca'
huen dxin queë' Jesucristo,
len gbaz nasöllë' Lë'. Rugapa' Dios
lbi'ilí', réjlë'lí' Jesús. Tuz ca záca'gac
yöl-la' rejlé' queëli' Lë' len yöl-la'
rejlé' queëtu' Lë'. Dios benë' ga
réjlë'lí' Lë' le nacczë' tsahui', len le
naquë' tsahui' ca' Xanru' Jesucristo,
Nu na' ruslá rë'u. **2**Rnabda'-në' Dios
gunë' ga gata' gdu queëli' le ruzá'
ladxë' queëru', len gunë' ga soa
dxi icj ládxí' dau'lí' le núnbe'lí'-në'
Dios lenca' Xanru' Jesús.

Le nacgac nup ta'yejlë' Cristo

3Lu yöl-la' huac zxön queë',
Dios chbennë' queëru' yúgu'të le
rquíniru' quië gata' queëru' yöl-la'
na'bán gdu, len quië gacru' ba'a
ladxi', le núnbe'rú' Nu na' bulídz
rë'u quië gata' queëru' yöl-la' yení'
queë' len le nac dxi'a queë'. **4**Le
runë' cni, benë' ga gac uzi'rú' xbey
yugu' le zxön len le nac dxi'a gzxí'
lu në'ë gunnë' queëru', ati' le nac
cni nularu' lu le cunác dzö' yödzlyú
ni le ta'zé' ládxí'gac le cunác
bunách, quië gacru' ca naquë' Lëczë'
Dios. **5**Qui lë ni na', chqui' réjlë'lí'

Cristo, gul-güí' ládxí'lí' gacli' dxi'lí
ladxi'. Chqui' chnacli' dxi'lí ladxi',
gul-güí' ládxí'lí' gata' ca' queëli'
yöl-la' rac szxöni. **6**Chqui' napli'
yöl-la' rac szxöni, gul-güí' ládxí'lí'
gna be'i cuinli', len chqui' rna be'i
cuinli', gul-cöz zxön ladxi', len
chqui' rbözli' zxön ladxi', gul-zóá
ba'a ladxi'. **7**Chqui' zoali' ba'a ladxi',
gul-dxí'lí lza'lí', len chqui' nadxi'lí'
lza'lí', gul-dxí'lí ca' yúgu'të bunách.

8Chqui' cni runli', len zeaj racr
gdu ca runli' cni, lë ni gun ga
cugác daduz yöl-la' rejlé' queëli' Lë',
ati' tseaj gacr gdu ca núnbe'lí'-në'
Xanru' Jesucristo. **9**Nu bönni' cutu
rui' ladxë'ë gunë' cni, naquë' ca
bönni' nachúl nanitië', le chgul
ladxë'ë bunë' lë' dxi'a Cristo, bugüé'
yugu' dul-la' gbaguë'ë zí'atél. **10**Qui
lë ni na', böchi' lza'adau', ral-la'
güí'tér ládxí'lí' gáquibe'lí' bulidzë'
lbi'ilí' Dios len gröczë' lbi'ilí'. Chqui'
gunli' cni, cutu ca' gchixi gníguili'.
11Cni gac, gdu ladxë'ë Dios gunnzë'
lbi'ilí' latj tsazli' ga rna bë'teczë'
Xanru' Jesucristo, Nu ruslá rë'u.

12Qui lë ni na' gúntecza' ga
tsajneyli' yugu' lë ni zal-la'
chnóziczli' lei len rugunli' dixin
le nac gdutë li na' chgzxi' lu na'lí'.

¹³Runi neda' ral-la' uspana' ládx'i'lí' ca nacgac lë ni tsal ni zoa' nabana'.

¹⁴Ral-la' guna' cni le nözda' zi'a gatia'. Xanru' Jesucristo chgudxczë' neda' gac cni quia!. ¹⁵Qui lë ni na' güi'tsca ladxa'a guna' ga tsajnéteczli' yugu' lë ni töd gatia!.

Nup gulale'i yöl-la' zxön queë' Cristo

¹⁶Cutu bë'lentu' lbi'ilí' didza' rdaz lu yöl-la' sina' queëtu', cati' buzéjni'tu' lbi'ilí' ca ral-la' gdxin dza huödë' Xanru' Jesucristo, napë' yöl-la' uná bë' zxön. Netu' blé'icztu' yöl-la' zxön queë!. ¹⁷Blé'itu' Lë' cati' benë' Lë' ba la'n Xuzru' Dios len glu'ë Lë' yöl-la' zxön, ati' byön chi'ë Dios, bruj latj yení' queë', gnë': "Nu ni nac Zxi'na!. Nadxi'ida' Lë' len rdzag ladxa'a Lë!". ¹⁸Netu' byónicztu' chi'ë na' bruj yehua' yubá cati' ni' gzóalentu'-në' Xanru' lu gui'a la'y.

¹⁹Lë na' guc, nac bë'tsca nactë didza' glu'ë bönni' uláz queë' Dios, ati' ral-la' güi' ládx'i'lí' didza' na', le nac ca tu gui' ruzení' tu ga nac chul ga gdxintë dza uzení' lu icj ládx'i'dau'lí' Nu na' nac ca bólj usí' queëru!. ²⁰Lë ni runtsca bayúdx tséjni'líl: "Nuttu nu bönni', racz queë' cutu gac usedxë' didza' bë'ë bönni' uláz queë' Dios." ²¹Yugu' didza' glu'ë bönni' uláz queë' Dios cutu ca' glu'ë le glë'nczne', san glu'ë didza' uláz queë' Dios le buchizië' lei icj ládx'i'dau'quë' Dios Bö' La'y.

Ca nacgac nup tu'sëdi le cunácz

2 Gulacuá'lenë' ca' bunách Israel bönni' ta'zí' yë'ë, gulané' nacquë' bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios. Lëzca' cni la'cuá'lenë' lbi'ilí'

bönni' la'zí' yë'ë, lusëdnë' lbi'ilí' le cunácz. Lu yöl-la' sina' quequë' lusëdnë' lbi'ilí' zxba quégaczë' le gun ga soa banádx queëli' uca'nli' le nac gdutë li. La'dá'baguë'ë ca' Xanru', Nu buslá rë'u. Le lunë' gun ga usnittë' lequë' Dios. ²Gunli' lequë' tsazxón zianli' ca nac le cunác lunë', ati' le gunli' la'lí' cni la'né xöhui' bunách qui didza' dxí'la' le nac gdutë li. ³Lu yöl-la' ruhuidi' quequë' lusëdnë' lbi'ilí' le cunácz, quië gata' quequë' dumí queëli'. Chnarugu quequë' bönni' ni, ati' nac löz la'nitië' tsaz.

⁴Dios cutu bunít lahuë' yugu' gbaz la'y queë' na' glunë' dul-la', san gru'në' lequë' latj chul. Nágä'quë' du guia ga nac chul na', ta'bözë' dza usyudxë' lequë' Dios. ⁵Lëzca' cni, cutu bunít lahuë' bunách gulacuá' dza ni'të cati' bsölë'ë nis guiój usnít yödzlyú, len busnitië' bunách nacgac xöhui', san buslé' lu nis na' Noé, bönni' ni' benë' lban qui le nac tsahui'. Dios buslé' ca' lu nis yegádx di'a dza queë' Noé na!. ⁶Lëzca' cni, Dios bchuguë' quegac bunách gulacuá' yödz Sodoma len Gomorra, busnitië' lequë' lu gui', ati' guluhuöaque' dö. Le guc quequë' nac tu le ruluí' le run gadxi nup tua' dö!. ⁷Cati' busnitië' yugu' yödz na', Dios buslé' lu gui' na' Lot, bönni' tsahui'. Bui'nitsca ladxë'ë Lot ni'a qui le xöhui' glun bunách tua'dö' na!. ⁸Cni guc, le gzóalenë' lequë' bönni' tsahui' na', ati' blé'inë' len byönnë' le cunác na' tunë', ati' le guquë' ba'a ladxi', yúgu'të dza gsébitsqui ladxë'ë ca nac le cunác glunë!. ⁹Cni nac, Xanru' nözne' uslë' lu na' nu

run ga tsazgac nöz dul-la' nup na'
tadxi Lë', san nucözë' zxguia' gunë'
nup cunacgac tsahui' ga gdxinr dza
gchuguë' quequë'.

¹⁰Gchúgutérë' quegac nup ni tun
yugu' le ta'zé ládxi'gac le cunác
len ta'dá'baga' yöl-la' uná bë' queë'
Xanru'. Nacquë' rugu ladxi' len zid
ladxi'. Cutu tádxinë' tu'lídz ditjë'
gbaz la'y ta'dé' lu yení'. ¹¹Gbaz la'y
na' nápgactérë' yöl-la' uná bë' len
yöl-la' huac ca yugu' bönni' na', san
gbaz la'y na' cutu tu'huazxjnë' nu
luquíë' lahuë' Xanru'.

¹²Bönni' ni nacquë' ca böa' guixi',
cutu bi ta'yéjni'ba', san naljcba'
quië nu sön lecba' len gdödi lecba'.
Ta'né xöhuë' qui le cuta'yéjni'në',
ati' la'nitië' tsaz ca rac quecba' böa'
guixi' na!. ¹³Dios ubi'le quequë' le
la'zaca' la'gui'ë, le gulusaca' zi'ë
bunách. Táquinë' nac xbaquë'
tu'zi'ë xbey le rac na'a dza. Nacquë'
ca tu huë' nudzu' len tu le run ditji
cati' ni' tahuë' tsazxón lbi'ili', ati'
tu'dzijnë' le ta'zi' yé'inë' lbi'ili'.

¹⁴Lu yöl-la' rzë ladxi' quequë'
le cunác tu'yüé'-nu yugu' ngul.
Cutu nacu'ë dxiz tunë' dul-la'.
Tunë' ga ta'chixi ta'nigui nup
cunacgac tsutsu ca ta'yejlë'
Cristo. Ta'guíljteczë' yugu' le
tu'huídi'në!. Dios chnuchuguë'
quequë'. ¹⁵Guluca'në' le nac gdutë
li, ati' nachúl nanitquë'. Tunë' ca
benë' Balaam, zxi'në' Beor, bönni'
ni' bdxil'inë' dumí, ati' benë' le
cunác le nazxjë!. ¹⁶Dios buzeynë'
ba nadx Balaam na' le benë' le
cunác na'. Bé'lenna' lë' didza' tuba'
búrrodau' ca na' tui' didza' bunách
ati' buzágab'a' xnözë' Balaam ga na'
zijë' lu yöl-la' rdá'baga' queë'.

¹⁷Nacquë' bönni' ni ca tu bdua'
chbui' nis qui, lenca' ca tu böaj
rchë' lei bö' bdunu'. Chnabá'a
xlatjquë' latj chul. ¹⁸Cni nacquë' le
tu'ë didza' yugu' le zxön lu yöl-la'
cunözi quequë', len tu'gunë' dxin
yugu' le ta'zé ládxi'gac bunách le
cunác, tunë' ga ta'chixi ta'nigui
nup zi'a gululá ladj nup nacgac
chul nit. ¹⁹Të' yezica' bunách
la'del-li' yöl-la' ruslá, san légacczë'
nadzunquë', tunë' bayúdx le cunác.
Nadzunquë' yúgu'të bönni' lu na' bi
rna be'i icj ládxi'dau'quë'. ²⁰Chqui'
gululé' lu le cunác tsahui' nacuá'
yödzlyú ni le glunbë'ë Xanru'
Jesucristo, Nu ruslá rë'u, ati' ni'r
ta'röli lequë' leyúbl le cunác tsahui'
na', len ta'ná be'i lequë', le nactë
nabága'gactérë' zxguia' ga rajseytë
ca le gulabaguë'ë zi'al. ²¹Dxi'ar
gac quequë' la'naru' gatga lunbë'ë
Nu ruzóa rë'u nöz tsahui' ca le gac
quequë' chqui' glunbë'ë Lë', ati' ni'r
guluca'në' zxba la'y bë'ë quequë'
Dios. ²²Chbudxín quequë' didza' na'
rma:

Ruhuecjba' bö'cu', ruhuáguba'
le zi'a gubba'.

Ruyazba' lu guna' cuch na' zi'a
gdibru'-ba'.

Nac löz huödë' Xanru'

3 Didza' ni nac le buróp ruzuja'
queëli' lu guich, böchi'
lza'adau!. Lu groptë guich na' rui'
ladxa'a uspana' ládxi'lli' ca nacgac lë
ni. ²Gul-tsajné yugu' didza' glu'ë
zí'atël bönni' queë' Dios, glu'ë didza'
uláz queë'. Gul-tsajné ca' zxba na'
gna bé'inë' rë'u Xanru', Nu ruslá
rë'u, lë na' gulusëdnë' lbi'ili' bönni'
gbaz nasölë'ë Lë'!

³Le nac blau ral-la' tsajneyli', dza tsajsétyégac lulú' lauquë! bönni' lunë! yugu' le ta'zéz ládxi'quë! le cunác. ⁴Lutitjé!, la'né!: "¿Gazxzcz lë na' gxzi' lu në'ë Cristo, gnë!: Huöda' leyúbl? Dza ni'të cati' glatië! xuz xtau'rú!, yúgu'të rac tuz ca gac cati' gzu lau rata' yödzlyú ga rdxintë na'a dza." ⁵Tu'zóë! tsla'l le gac dza ni'të, bë'ë didza! Dios, ati' glata' luzxbá len luyú. Bruj lu nis luyú na' ati' zoa gatsj lahuï'l nis. ⁶Len nis ca' busnitië! yödzlyú Dios dza ni'të cati' ni' bsölë'ënis guiöj usnít bunách dul-la!. ⁷Luzxbá len yödzlyú ni nacuá' na'a dza, Dios nucu'ë leygac ga gdxinr dza usnitië! leygac lu gui!. Cni gac le gnë! cni Dioscz. Uzégui'ë leygac dza ni' gchuguë! quegac bunách cunacgac tsahui!. Usnitië! leygac.

⁸Cutu gal ládxi'li' lë ni, böchi' lza'adau!. Tu dza nac queë! Xanru' ca zian gayuá' iz, ati' zian gayuá' iz nac queë! ca tu dzaz. ⁹Cutu rdzeynë! Xanru' gunë! le gxzi' lu në'ë gunë!. Taqui la'gac bunách rdzeynë!, san rbözë! zxön ladxi', rua' rlenë! rë'u le cutu rë'nnë! nit nitú bunách, san rë'nnë! lubí'i ládxi'gac yúgu'të bunách.

¹⁰Tu tsalz gdxin dza huödë! Xanru' ca rdxinë! chdzö'l gban. Dza na' huadöd qui luzxbá len tu bö zxön. La'nít lu gui' zxön yúgu'të le nacuá!. La'yegui yödzlyú ni len le nacuá! yödzlyú ni.

¹¹Chqui' cni gac, la'nít yúgu'të lë ni, ¿bizxa caz ral-la' gunli? Ral-la'

gacli' ba'a ladxi' len udöd cuinli' lu në'ë Dios. ¹²Ral-la' cioèli' dza huödë! Xanru' len güi' ládxi'li' gunli' ga gdxinr bayón dza ni' cati' nit luzxbá, ati' la'nít lu gui' le nacuá!. ¹³Cni gac, san rë'u rbözru' le gxzi' lu në'ë Dios, gunë! tu luzxbá cub len tu luyú cub ga ni' soa le nac tsahui!.

¹⁴Qui lë ni na', böchi' lza'adau!, tsal ni rbözli' yugu' lë ni, gul-güi' ládxi'li' gacli' gdu dxi'a lahuë! Dios, nutu nu bi gac gnë queëli', ati' cioèli' dxí'adau' cati' gdxinr dza ni!. ¹⁵Ral-la' gnözili' rbözë! zxön ladxi' Dios quië gata' quegac bunách latj lulá, ca na' gnë! ca' böchi'ru' Pablo, buzujë! queëli' lu guich, zoalen lë! yöl-la' rejni'i na' bë'ë queë! Xanru!. ¹⁶Yúgu'të lu guich ga ruzujë!, ru'ë didza' ca nacgac lë ni, zal-la' nútса'gac ca' leygac yugu' didza' nacgac baníg tséjni'ru'. Yugu' didza' cni tu'chíxínë! bönni' cunözcnë! len bönni' cunác gdu ládxi'quë!. Lézca' cni tunë! quegac yela'gac didza' nayujgac lu guich la'y, le gun ga usnitië! lequë! Dios.

¹⁷Chnóziczli' lë ni, böchi' lza'adau!. Qui lë ni na' gul-gún chi'i cuinli', cui la'zí' ye'i lbi'ili' bunách cunacgac tsahui', len cui lun ga tseaj bö! icj ládxi'dau'li' ca réjlé'li' Cristo. ¹⁸Gul-güi' ládxi'li' gacr gdu ca núnbë'li'-në! Xanru' Jesucristo, Nu ruslá rë'u, ati' ruzi'li' xbë!. Yöl-la' ba Lë! na'a len yúgu'të dza zi'a za'c. Ca' gac.

DÍDZA'DAU' ZI'AL BUZUJÉ! LU GUICH SAN JUAN

Didza' nabániru'

1 Rguíxjöi'tu' lbi'ili' ca nac queé! Bönni' na' zoaczé! dza ni'té, le byónitu' bë'lë didza', len le blé'itu' ca nac queé!, len le buyutu' bené! Bönni' na!. Gdantu' Lë!. Bönni' ni naquë! Jesús, lë! ca! Didza' Nabánigac Bunách. **2**Bönni' na' nabánigac bunách bulu' lahuë!, ati! blé'itu' Lë!. Runtu' lna' lau queé!, len rguíxjöi'tu' lbi'ili' ca nac queé! Bönni' na' nabániru!. Bönni' ni gzóalené! Dios Xuz, len chdulu' lahuë! ga zoaru!. **3**Le blé'itu' len le byónitu' rguíxjöi'tu' lbi'ili' quië gachi! ca! lbi'ili' tuz len netu!. Le nacté yöl-la! tuz queëru' len Dios Xuz lenca' len Jesucristo Zxi'né! Dios nac. **4**Ruzujtu' queëli' lu guich lë ni quië gac udzíjiru' gdu ládxí'ru'.

Dios naquë' yení'

5Lë ni nac didza' byónitu' bë'lené! netu' didza' Jesús, ati! le rguíxjöi'tu' lbi'ili!. Cni rna: "Dios naquë' yení!, ati! nitú le nac chul xöhui' cutu runé! Lë!." **6**Chqui' gnaru': "Nacru' tuz len Dios", san chqui' runru' le nac chul xöhui', lë ni nac bë! rzi' yë'rü' len cutu runru' le nac gduté

li. **7**Na'a, chqui' runru' dxi'a, rdaru' lu yení! ca na' Lë! naquë! dxi'a, zoë! lu yení!, nacru' tuz turu' len yeturu', ati! xchönë! Jesucristo, Zxi'né! Dios ruún rë'u dxi'a, rugúa yúgu'té dul-la' nabága'ru'!

8Chqui' rnaru!: "Cutu bi dul-la' runru'", rzi! yé'iru' la' cuinzru', len cunazí! lu na'ru' le nac gduté li.

9Chqui' gxualépru' lahuë! dul-la' nabága'ru', Dios runé! ca rné!, len naquë! tsahui!. Unít lahuë! dul-la' nabága'ru' len uné! rë'u dxi'a, ugúë! yúgu'té le cunác dzag rë'u. **10**Chqui' gnaru!: "Cutu bi dul-la' nabága'ru'", nac ca gnaru!: "Dios rzi! yë'lë!", ati! didza' queé! cutu runru' ca rna.

Cristo naquë' Nu rudôd xtídzarú' lahuë! Dios

2 Lbi'ili', zxí'na'dau', ruzuja'
queëli' lu guich lë ni, cui gunli'
dul-la'. Na'a, chqui' nút'i'téz nu
gun dul-la', zoa nu rudôd xtídzarú'
luhuë! Dios Xuz, Lë! Jesucristo, Nu
nac tsahui!. **2**Nacczé! Nu budôd
cuini, gutië! quië bugúë! dul-la'
nabága'ru' lahuë! Dios. Clègz gutië!
quië bugúë! dul-la' nabága'ru' rë'u,
san gutië! ca! quië bugúë! dul-la'
nabága'gac bunách gduté yödzlyú.

³Chqui' runru' ca nac le gna bél'inë' rë'u, nőziru' chnúnbë'rū' Lë'.
⁴Nu rna: "Neda' núnbë'a-në' Dios", san cutu run ca rna bë' zxba queë', nu ni rzi' yë', len cutu run le nac gdutë li. ⁵Nu run ca rna xtidzë'ë Dios, le nactë nadxí'i Dios nu ni ca ral-la' gun. Chqui' runru' cni, nőziru' náquiru' queë' Dios. ⁶Lëzca' cni, nu rna: "Neda' náquida' queë' Cristo", ral-la' gac nu na' ca na' guquë' Cristo cati' gdë' yödzlyú ni.

Tu zxba cub

⁷Böchi' lza'adau', ruzuja' queëli' lu guich zxba ni. Cutu nac tu zxba cub, san zxba gul na', le zoalen lbi'ili' dza ni'të. Zxba gul na' nac didza' byónili' dza ni'të. ⁸Lëzca' nac ca ruzuja' queëli' lu guich tu zxba cub, lë na' le nactë benë' Jesús ca rna, ati' runli' ca' lbi'ili' ca rna, le chrdöd qui le nac chul xöhui', ati' yení' gdu chrzení'.

⁹Nu rna: "Zoa' lu yení'", san curle'i dxi'a böchi' lzë'i, nu ni ni run le nac chul xöhui'. ¹⁰Zoa lu yení' nu nadxí'i böchi' lzë'i, len cutu zoalen lei le run ga nu gchixi gnigui. ¹¹Run le nac chul xöhui' nu curle'i dxi'a böchi' lzë'i, len rda ga chul. Cutu nözi ga zeaj, le run ga nachúl nanít nu na' le nac chul na'.

¹²Ruzuja' queëli' lu guich, zxí'na'dau', le chbunít lahuë' Dios dul-la' nabága'lì', le runë' le gzxi' lu në'ë gunë!. ¹³Ruzuja' queëli' lu guich, lbi'ili' nacli' xuz, le núnbë'lì' Nu na' zoacz dza ni'të. Ruzuja' queëli' lu guich, bi'i ra'bán, le chbuxicjli' tu' xöhui'.

¹⁴Chbuzuja' queëli' lu guich, zxí'na'dau', le núnbë'lì'-në' Dios

Xuz. Chbuzuja' queëli' lu guich, lbi'ili' nacli' xuz, le núnbë'lì' Nu na' zoacz dza ni'të. Chbuzuja' queëli' lu guich, bi'i ra'bán, le nacli' bi'i nal, ati' xtidzë'ë Dios nazí' lu na'lì', len chbuxicjli' tu' xöhui'.

¹⁵Cutu gdxí'izli' yödzlyú ni, len clëg le dë yödzlyú ni. Chqui' zoa nu nadxí'i yödzlyú, cutu nadxí'i Dios Xuz. ¹⁶Cni nac, le cutu nac le rë'nnë' Dios Xuz le tun bunách yödzlyú ni, san nac le të'ni bunách yödzlyú ni. Tunë' le rdzag ladxi' yöl-la' bunáchz quequë'. Tunë' le rdani yöj lauquë' le cunác. Tun ba zxön cuinqué' ni'a qui le dë quequë'. Cni nacgac le cunác tunë'. ¹⁷Huadöd qui yödzlyú ni lenca' qui le ta'zé ládxi'gac bunách, san nu run ca rë'nnë' Dios soa tsalzú.

Nu rui' didza' gdutë li len nu rzi' yë'

¹⁸Zxí'na'dau', chzoaru' dza udx, len ca na' chbyónili' huidë' bönni' rdá'baguë'ë Cristo, lëzca' na'a chgzau lau nacu'ë zian bönni' ta'dá'baguë'ë Cristo. Qui lë ni na' nőziru' chzoaru' dza udx. ¹⁹Gularujë' ladjru' bönni' cni, san cutu glaqué' tuz len rë'u. La'naru' glaqué' tuz len rë'u, la'cuálenteczë' rë'u. Na'a, gularujë' quië gac bë' cutu nacquë' tuz len rë'u yúgu'të.

²⁰Na'a, chzoalen lbi'ili' Bö! La'y nagu'ë rë'u Nu nac la'y, ati' nőziczli' yúgu'të. ²¹Buzuja' queëli' lu guich, le chnőzili' le nac gdutë li, len clëg le cunőzili' lei. Nőzili' ca' cutu ca' rzi' yë' nu nözi le nac gdutë li.

²²¿Nuzxa caz na' nu rzi' yë'? ¿Naru' cu nac nu na' rdá'bagu' naqué' Jesúz Nu bsölë'ë Dios? Nac nu ni bönni' rdá'baguë'ë Cristo, le

rdá'baguë'ë naquë' Dios Xuzë' Jesús, len rdá'baguë'ë ca' naquë' Jesús Zxi'në' Dios. ²³Núti'téz nu rdá'baga' Dios Zxi'n, cutu ca' zóalenë' nu na' Dios Xuz. Núti'téz nu rnë yalj lulu naquë' Zxi'në' Dios Jesús, lëzca' zóalenë' nu na' Dios Xuz.

²⁴Na'a, gul-güí' latj ugá'nlenitez lbi'ili' le byónili' dza ni'té. Chqui' ugá'nlenitez lbi'ili' le byónili' dza ni'té, lëzca' lbi'ili' ugá'nlenitezlili'-në' Dios Zxi'n lenca' len Dios Xuz.

²⁵Nac lë ni le gzxi' lu në'ë Dios, gunnë' queëru' yöl-la' na'bán gdu.

²⁶Chbuzuja' queëli' lu guich lë ni ca nac quegac nup ta'zí' ye'i lbi'ili'. ²⁷Na'a, zóalenë' lbi'ili' Dios Bö' La'y. Bsölë'ë Lë' queëli' Cristo, ati' Lëczë' zóalenteczé' lbi'ili'. Qui lë ni na' cutu rquínili' nu usëdi lbi'ili', le chzoalen lbi'ili' Nu na' rusëdi lbi'ili', ati' didza' gduté li ru'ë Lë' len cutu rzi' yë'ë. Ca na' chnazëdli', gul-zóalenteczé' Cristo.

²⁸Na'a, zxí'na'dau', gul-zóalenteczé' Cristo quië cati' uluï' lahuë' Lë', gacru' rugu ladxi', len cutu utui'ru' soaru' lahuë' Lë' cati' huödë'. ²⁹Chqui' nözili' naquë' tsahui' Dios, ral-la' gnözili' ca' nacgac zxi'në' Dios yûgu'të nup tun le nac tsahui'.

Nup nacgac zxi'në' Dios

3 Gul-yú ca nadxi'itsquinë' rë'u Dios Xuz, benë' ga nazí' laru' zxi'në' Dioscz. Qui lë ni na' cutu ca' núnbe'gac le nacru' bunách yödzlyú ni, le cutu glunbë'ë Jesús. ²Böchi' lza'adau', na'a chnacru' zxi'në' Dios, len cutu nac bë'ini le ral-la' gacru'. Nöziru' cati' uluï' lahuë' Jesús, gacru' ca naquë' Lë', le glé'iru'-në'

catëz naquë' Lë'. ³Núti'téz nu run löz gac ca naquë' Jesús, rui' ladxi' gac dxi'a nu na' ca na' naquë' dxi'a Jesús.

⁴Núti'téz nu run dul-la' rguitsj zxba queë' Dios, le nac le rguitsj zxba le nac dul-la'. ⁵Nözili' buluï' lahuë' Jesús quië bugüë' dul-la' nabága'ru', len cutu bi dul-la' runë' Lë'. ⁶Núti'téz nu dzag Lë' cutu run dul-la'. Núti'téz nu run dul-la' gatga ble'i Lë' len cutu nunbë' Lë' Jesús. ⁷Zxi'na'dau', qui nadxi nu si' ye'i lbi'ili'. Nu run le nac tsahui', nac tsahui' nu na' ca na' naquë' tsahui' Jesús. ⁸Nu runtecz dul-la' naqui qui tu' xöhui', le run dul-la' tu' xöhui' dza ni'té. Qui lë ni na' duluï' lahuë' Zxi'në' Dios, quië usnitië' yugu' le nun tu' xöhui'.

⁹Núti'téz nu nac zxi'në' Dios cutu runtecz dul-la', le zóalentecz nu na' le nazí' nu na' lu në'ë Dios Xuz.

¹⁰Cni nac bë' nup nacgac zxi'hë' Dios len nup nacgac zxi'n tu' xöhui'. Núti'téz nu curún le nac tsahui' len cunadxí'i böchi' lze'i cutu naqui queë' Dios.

Ral-la' gdxi'icru'-në' böchi'ru' ta'yejlë'ë Cristo

¹¹Lë ni nac didza' chbyónili' dza ni'té, le rna: "Ral-la' gdxi'iru' lza'ru' turu' yeturu'." ¹²Cutu ral-la' gunru' ca na' benë' Caín. Guquë' Caín qui tu' xöhui' ati' budöddë'-bi' bi'i böchë'ë. ¿Bizz quië budöddë'-bi' bi'i böchë'ë? Budöddë'-bi' le glac le cunác le benë' Caín na', san le benbi' bi'i böchë'ë, tsahui' glac.

¹³Böcha'adau', cutu ubánili' chqui' cuta'le'i lbi'ili' dxi'a bunách yödzlyú ni. ¹⁴Nöziru' chgdödru' lu yöl-la' gut

len chdë queëru' yöl-la' na'bán gdu le nadxí'igacru'-në' böchi'ru'. Nu cutu nadxí'i böchi' lzë'i, chnatcz nu na!. ¹⁵Núti'tëz nu curle'i dxi'a böchi' lzë'i, nac gdödi bunách nu na!, ati' nözili' cutu dë yöl-la' na'bán gdu qui nitú nu rudođi bunách. ¹⁶Cni núnbë'ru' yöl-la' na'bán queë! Jesús, gutië' uláz queëru!. Lëzca! cni rë'u ral-la' udödru' yöl-la' na'bán queëru', gáclencru'-në' böchi'ru!. ¹⁷Na'a, nútì'tëz nu dë yöl-la' tsahui' qui, lë na' dë yödzlyú ni, ati' rle'i böchi' lzë'i, bi ryadzj queë!, len cutu ruhuechi' ladxi' lë!, bi unödzj queë!, ñnaru' nadxi'itsa Dios nu na? ¹⁸Zxí'na'dau', ral-la' gdxí'iru' lza'ru', clëg len didza'z o lu yöl-la' rnëz queëru', san gdu ládxí'ru' lenca' len gdutë yöl-la' run queëru' ral-la' gdxí'iru' lza'ru'.

Le runru' löz lahuë' Dios

¹⁹⁻²⁰Chqui' cni nadxi'icru'-në' böchi' lza'aru', nöziru' náquiru' qui Nu na' nac gdutë li, ati' lahuë' Dios huac cö' dxi icj ládxí'dau'ru' chqui' ruxós rë'u ládxí'dau'ru', le ráctscarë' Dios ca ládxí'dau'ru', ati' Lë' nözcñé' yúgu'të. ²¹Böchi' lza'adau', chqui' cutu ruxós rë'u ládxí'dau'ru', dë le runru' löz lahuë' Dios ²²le nöziru' gunnë' queëru' bítí'tëz bi gnabru' lahuë!. Cni nac, le runru' ca rna bë' zxba queë! len le rdzag ladxë'lë Lë!. ²³Lë ni nac zxba queë!, quië tséjlë'ru'-në' Jesucristo, Zxi'në' Dios, len gdxí'iru' lza'ru' ca na' chgna bë'inë' rë'u. ²⁴Zoalen Dios nu run ca rna bë' zxba queë!, ati' Dioscz zóalenë' nu na!. Cni nöziru' dzágteczë' rë'u Lë', le chbsölë'ë queëru' Dios Bö' La'y.

Le nac bë' zóalenë' rë'u Dios Bö' La'y

4 Böchi' lza'adau', cutu tséjlë'li' nútì'tëz nu rna zóalenë' lei Dios Bö' La'y, san gul-sí' bë' nu na!, chqui' zóalenë' lei Dios Bö' La'y, le ta'dé' yödzlyú ni zian bönni' ta'zí' yë'lë, ta'né' tu'ë didza' uláz queë! Dios. ²Cni gúnbë'li'-në' bönni' zóalenë' lë' Dios Bö' La'y. Naqui queë! Dios bönni' rnë' yalj lulu ca bidë' Jesucristo, Nu bsölë'ë Dios, rnë' guquë' gdu bunách. ³Lëzca! cni, cutu naqui queë! Dios bönni' cutu rnë' yalj lulu ca bidë' Jesucristo, rnë' cutu guquë' gdu bunách. Bönni' ni náquinë' qui nu na' rdá'baga! Cristo, nu na' chbyónili' ral-la' guid, ati' na'a chzoa rda yödzlyú ni.

⁴Zxí'na'dau', náquili' queë! Dios, len chbuxicjli' nup na' ta'zí' yë!, le napr yöl-la' huac uná bë' Nu na' zoalen lbi'ilí' ca nu na' rda yödzlyú ni. ⁵Lequë' nacquë' bunách yödzlyú. Qui lë ni na' tu'ë didza' qui le nac qui yödzlyú, ati' bunách yödzlyú ni tu'zé naggac lequë!. ⁶Náquiru' rë'u queë! Dios. Nu nunbë' Dios ruzé nag rë'u. Nu cunaqui queë! Dios cutu ruzé nag rë'u. Cni núnbë'ru' nu na' yu'u lei Bö' rui' didza' le nac gdutë li lenca' nu na' yu'u lei bö' rzi' yë!.

Naljen Dios yöl-la' nadxí'i

⁷Böchi' lza'adau', ral-la' gdxí'iru' lza'ru', le naljen Dios yöl-la' nadxí'i, ati' nútì'tëz nu nadxí'i lzë'i naljen ca' Dios, len nunbë' Dios. ⁸Nu cunadxí'i lzë'i, cutu nunbë' Dios, le naljen Dios yöl-la' nadxí'i. ⁹Cni bulu'ë lahui ca nadxi'inë' rë'u Dios, bsölë'ë yödzlyú ni la'z dui Zxi'nczë', quië gata' queëru' yöl-la' na'bán gdu

ni'a queë' Lë!. ¹⁰Cni nac bë' yöl-la' nadxi'i gdu, clëg ca nadxi'iru'-në' Dios, san ca na' Lë' bdxil'inë' rë'u, len bsölë'ë Zxi'nczë' quië gutië', bugtië' dul-la' nabága'ru!.

¹¹Böchi' lza'adau', chqui' cni bdxifitsquinë' rë'u Dios, lëzca' rë'u ral-la' gdxi'iru' lza'ru!. ¹²Gatga nu ble'i Dios, san chqui' nadxi'iru' lza'ru', Dios zóalenë' rë'u ati' nac bë' nadxi'iru'-në' Dios gdu ládxiru!. ¹³Nóziru' zóalenru'-në' Dios, ati' Lë' zóalenë' rë'u, le bsölë'ë queëru' Dios Bö' La'y. ¹⁴Netu' blé'itu' le benë' Dios Xuz, len runtu' lna' lau qui. Lë' bsölë'ë Zxi'nczë' Nu ruslá bunách yödzlyú. ¹⁵Nu rnë yajl lulu naquë' Jesús Zxi'në' Dios, Dios zóalenczë' nu na', ati' lei zoalen Dios.

¹⁶Rë'u ni nóziru' len rejlé'ru' nadxi'inë' rë'u Dios. Naljen Dios yöl-la' nadxi'i, ati' nu nadxi'i lze'i, zoalen Dios nu na', ati' Dios zóalenë' lei. ¹⁷Cni run dxin lu icj ládxidau'rur' yöl-la' nadxi'i, run ga cutur rádxiru' dza gchuguë' Dios quegac bunách. Ca naquë' Jesús, nacru' ca' rë'u yödzlyú ni. ¹⁸Chqui' gdxi'iru'-në' Dios, cutu bi gádxiru'. Cati' nadxi'iru'-në' Dios gdu ládxiru', runë' ga cutu rádxiru'. Nu radxi, rzaca' rgui'i. Nu na' radxi, cutu nadxi'i Dios gdu ladxi>.

¹⁹Rë'u ni nadxi'iru'-në' Dios, le bdxificznë' rë'u zi'al Lë!. ²⁰Chqui' nu gna: "Neda' nadxi'ida'-në' Dios", san cutu rle'i dxil'a böchi' lze'i, nu ni rzi' yë'. Nu cutu nadxi'i böchi' lze'i nu rlé'itë, ¿nacxcz gac gdxi'i Dios len gatga ble'i Lë? ²¹Cni gna bë'inë' rë'u Jesús, gnë': "Nu nadxi'i Dios, ral-la' gdxi'i ca' böchi' lze'i."

Ca gac uxicjru' lu le rac
queëru' yödzlyú ni

5 Núti'tëz nu rejlé' Jesús naquë' Cristo, nac zxi'në' Dios nu na', ati' núti'tëz nu nadxi'i Dios Nu buzóa lei, ral-la' gdxi'i ca' lze'i nu nac zxi'në' Dios. ²Cni ráquibe'iru' nadxi'igacru'-bi' zxi'në' Dios. Nac cni chqui' nadxi'iru'-në' Dios len runru' ca rna bél'inë' rë'u. ³Cni nac bë' nadxi'iru'-në' Dios. Nac cni chqui' runru' ca rna bél'inë' rë'u, len cutu nac baníg lë na' rna bél'inë' rë'u. ⁴Núti'tëz nu nac zxi'në' Dios ruxícj lu le rac yödzlyú ni. Chbuxicjru' lu le rac yödzlyú le rejlé'ru'-në' Dios. ⁵¿Nuzxa na' ruxícj lu le rac yödzlyú? Run cni nu rejlé' naquë' Jesús Zxi'në' Dios.

Dios Bö' La'y runë' lna'
lau queë' Cristo

⁶Cni blé'ë Jesucristo, bidë'
bdilë' nis, len bulaljë' xchönë', len clëgz bdilë' nis, san lëzca' bulaljë' xchönë'. Dios Bö' La'y naquë' Nu run lna' lau queë', le nac gdutë li didza' ru'ë Dios Bö' La'y. ⁷Tsonn nup tun lna' lau queë' Jesús ni' yehua' yubá, Dios Xuz, len Dios Zxi'n, lë' ca' Didza', len Dios Bö' La'y. Yonnë' ni, tuz nacquë!. ⁸Lëzca' cni, tsonn le tun lna' lau queë' luyú ni, Dios Bö' La'y, len le bdilë' nis Jesús, len rön ni' bulaljë' lë'i yag cruz, ati' yonn ni, tuz ca ta'ná. ⁹Chqui' si' lu na'ru' le tun lna' lau bunách, le runë' lna' lau Dios nactër Isaca!. Lë na' benë' lna' lau Dios nac le benë' lna' lau queë' Jesús, gnë'
naquë' Zxi'nczë!. ¹⁰Nu rejlé' Zxi'në' Dios, nazi' lu në'i le nunë' lna' lau

Dios. Nu curejlë' Dios, nac ca rna nu na': "Dios rzi'l yë'ë." Cni nac, le cutu gyejlë' le benë' lna' lau Dios queë' Zxi'në'. ¹¹Lë ni nac le benë' lna' lau Dios. Gnë' chbennë' queëru' yöl-la' na'bán gdu, ati' Zxi'në' na' naquë'! Nu nabániru' cni. ¹²Nu zóalenë' lei Zxi'në' Dios, dë yöl-la' na'bán gdu qui. Nu cuzóalenë' lei Zxi'në' Dios, cutu dë yöl-la' na'bán gdu qui.

**Ca gnóziru' dë queëru'
yöl-la' na'bán gdu**

¹³Lbi'ilil' na' réjlé'li'-në' Zxi'në' Dios, ruzuja' queëli' lu guich lë ni quië gnözili' chdë yöl-la' na'bán gdu queëli', len quië gac gdu ca réjlé'li'-në' Zxi'në' Dios.

¹⁴Lë ni nac le ruzxöni ládxí'ru' Lë'. Chqui' bi gnabru' lahuë' ca rë'nnë' Lë', Lë' ryönnë' rë'u. ¹⁵Chqui' nőziru' ryönnë' rë'u ca nac bi rnábiru' Lë', nőziru' ca' gdél-li'czru' lë na' rnabru' lahuë'.

¹⁶Chqui' nu gle'i böchi' lzë'i run dul-la' cunaché' yöl-la' gut, ral-la'

gnab qui nu na' lahuë' Dios, ati' Lë' gunnë' yöl-la' na'bán qui. Cni rnia': Ral-la' gnabli' quegac nup tun dul-la' cunaché' yöl-la' gut. Dë dul-la' naché' yöl-la' gut. Cutu rnia' gnabli' qui nu run dul-la' cni. ¹⁷Yúgu'të le cunác tsahui' nac dul-la', san dë dul-la' cunaché' yöl-la' gut. ¹⁸Nőziru' cutu runtecz dul-la' nu nac zxi'në' Dios, le run chi'ë nu na' Zxi'nczë' Dios, ati' tu' xöhui' cutu saqui' bi gun qui.

¹⁹Nőziru' yu'uru' lu në'ë Dios, ati' yu'ugac lu na' tu' xöhui' yúgu'të bunách tui' ládxí'gac le dë yödzlyú ni.

²⁰Na'a, nőziru' chbidë' ni Zxi'në' Dios, len bennë' queëru' yöl-la' rejni'i, quië gúnbe'ru' Nu na' nac gdutë li. Zóalenru' Nu na' nac gdutë li le zóalenru'-në' Jesucristo, Zxi'në' Dios. Nu ni nac Dios gdu, len Nu runn queëru' yöl-la' na'bán gdu. ²¹Zxi'na'dau', gul-gún chi'i cuinli' cui tsej ládxí'cli' bdau' guiøj bdau' yag. Ca' gac.

DÍDZA'DAU' BURÓP BUZUJË! LU GUICH SAN JUAN

Núnbë'ru' le nac gdutë
li len yöl-la' nadxí'i

¹Neda', bönni' gul run chi'a bunách queë! Cristo, rugapa' li' Dios, ngul rö queë! Dios, tsazxón len yúgu'të zxi'nu'. Nadxi'ida' lbi'ili' le núnbë'ru' le nac gdutë li, len clég neda'z, san lëzca' ta'dxí'i lbi'ili' yúgu'të nup chnúnbë'gac le nac gdutë li. ²Nadxi'itu' lbi'ili' le núnbë'ru' le nac gdutë li, le zóalentecz rë'u. ³Rnaba' lahuë! Dios Xuz len Xanru' Jesucristo, Zxi'nczë' Dios, uzá' ladxë'ë queëli', len huechi' ladxë'ë lbi'ili', len gunë' ga soa dxi icj ládxidau'li' le núnbë'li' le nac gdutë li len nadxi'ili' lza'li'.

⁴Budzíjitsquida' cati' byönda' tunbi' zxi'nu' ca nac le nac gdutë li, le tunbi' ca na' gna bél'inë' rë'u Dios Xuz. ⁵Na'a, ráta'yua' lau', nguldau', gunu' ca rna bë' zxba queë!. Cutu ruzuja' quiu' lu guich tu zxba cub. Ruzuja' la' leyz lë na' gna bél'inë' rë'u dza ni'të, gnë' ral-la' gdxi'iru' lza'ru!. ⁶Cni nac bë' nadxi'iru'-në' Dios. Nac cni chqui' runru' ca rna le gna bél'inë' rë'u. Lë na' gna bél'inë' rë'u nac quië gdxi'iru' lza'ru' ca na' chbyónili' dza ni'të.

Nup të'ni la'zí' ye'i rë'u

⁷Lë ni rguíxjöi'da' lbi'ili', le chta'dá yödzlyú ni zian nup ta'zí' yë!, nup na' cuta'zí' lu na'gac ca bidë! Jesucristo, guquë' gdu bunách. Nu na' run cni, nac nu rzi' yë' len nu rdá'baga' Cristo. ⁸Gul-gún chi'i cuinl'i cui unitli' le nadél-li'li' le benli' xchinë' Cristo, san gul-güf' ládxil'i' gdél-li'li' gdutë le ral-la' si'li' lu næ'ë Dios.

⁹Núti'tëz nu rguel-la' nöz yubl len rucá'n xtidzë'lë Cristo, cutu zóalenë' nu na' Dios. Nu da'tecz xtidzë'lë Cristo, zóalenë' nu na' Dios Xuz lenca' Zxi'në!. ¹⁰Chqui' nútì'tëz nu za' ga zoali', len rusëdi zxba yubl, cutu ulébili' lidxli' nu na', len cutu guiëli' lei: "Gyu'u len netu!". ¹¹Nu rë lei: "Gyu'u len netu!", run tsazxón lei ca nac le cunác run nu na'!

Runë' löz Juan gdxinë' ga
nacu'ë böchi' lzë'ë

¹²Zal-la' le zian ral-la' uzuja' queëli' lu guich, cutu rë'nda' uzuja' yúgu'të lu guich. Runa' löz guida' ga zoali', ati' güi'ru' didza' yajl lulu, quië gac udzíjiru' gdu ládxiru'.

¹³Tu'gapbi' Dios li' zxi'nnu ngul zxilu', ngul rö queë! Dios. Ca' gac.

DÍDZA'DAU' BUNN BUZUJÉ! LU GUICH SAN JUAN

Le dxi'a runë' bönni' lë! Gayo

¹Neda', bönni' gul run chi'a bunách queë! Cristo, rugapa' Dios li', Gayo dxi'i ladxi'. Nadxi'ida' li' le nún'bë'ru' le nac gdutë li.

²Bócha'adau', rnabda'-në! Dios gunë' ga gac dxi'a quiu' ca nac yúgu'të le runu', len su' ca' dxi'a, ca na' rac dxi'a qui bö' nacczu!. ³Rudzijda' le ta'dxinë' ga zoa' bóchi'ru', tunë' lna' lau quiu', ta'né' nacu' li ladxi', len runu' ca nac le nac gdutë li. ⁴Cutu bi dë le runr ga rudzijda' ca lë ni, cati' ryönda' tun ca rna le nac gdutë li nup nacgac ca bi'l queëcza'.

⁵Bócha'adau', runu' le nac gdu cati' ráclenu' bóchi'ru', len runu' ca' le nacr lsaca', ráclenu' bóchi'ru' cunúnbe' inu' lequë!. ⁶Tunë' lna' lau quiu' bóchi'ru' ni laugac bunách queë! Cristo ni, ta'guíxjö'ë ca na' nadxi' inu' lequë!. Runu' le nac dxi'a cati' rugú'u lequë' nöz, ráclenu' lequë' ca na' ral-la' gunu' quegac nup tun xchinë' Dios, quië luú'ë nöz. ⁷Lequë' gularujë' ni le nadxi'icnë! Jesús, len cutu bi ta'zi'lë lu na'gac bunách cuta'dá' Cristo. ⁸Qui lë ni na' ral-la' gunru' ba la'n bunách tun cni, quië gúnlenru' lequë' dxin qui le nac gdutë li.

Le cunác dxi'a runë' Diótrefes

⁹Chbuzuja' lu guich le uzejni'i bunách queë! Cristo ni!, san Diótrefes, bönni' ni' rdzag ladxë'ë gaquë' blau ladjquë!, cutu runë' netu' ba la'n. ¹⁰Qui lë ni na!, chqui' huida' ga zoali', usá'a ládxil'i' cati' udubli' ca nacgac le runë!. Rzi' quidzë'ë netu', len rnë' queëtu' le cunácz. Cutu rzxon ladxë'ë tsa lë niz, san lèzca' cutu runë' ba la'n bóchi'ru' ta'dxinë' ni!, ati' ruzaguë'ë xnözgac nup ni' të'ni lun lequë' ba la'n, len rubijë' nup na' ladj bunách queë! Cristo.

¹¹Bócha'adau', cutu gunu' ca tun nup tua' dö!, san ca tun nup tun le nac dxi'a gunu!. Nu run le nac dxi'a naqui queë! Dios, san nu rua' dö! gatga benbë! Dios.

Le nac dxi'a runë' Demetrio

¹²Yúgu'të bóchi'ru' tunë' lna' lau queë! Demetrio, ati' nac bë! runë' le nac gdutë li. Lèzca' netu' runtu' lna' lau queë!, ati' nözili' nacz le runtu' lna' lau queë'.

Le rnabë! Juan lahuë! Dios

¹³Zianr ca' le gu'nda' uzuja' quiu' lu guich, san cutu rë'nda' uzuja' lei lu guichz. ¹⁴Na'a, runa' löz glé'iteda' li!, ati' güi'ru' didza' yalj lulu.

15 Rnaba' lahuë' Dios gunë' ga soa
dxi icj ládxí'da'u. Tu'gáp Dios li' nup
ni ta'dxí'i rë'u. Lëzca' li', bgap Dios
tu tu nup ni' ta'dxí'i rë'u. Ca' gac.

DIDZA! BUZUJÉ! LU GUICH SAN JUDAS

Judas rugapë' Dios nup nulidzé' Dios

¹Neda', Judas, tsaz naca' huen dxin queë' Jesucristo, len naca' ca' böchë'ë Jacobo. Rugapa' Dios lbi'il'i, nulidzé' lbi'il'i' Dios Xuz, len nadxi'inë' lbi'il'i', len run chi'ë lbi'il'i' le nacli' tuz len Jesucristo. ²Rë'nda' gnözili' ca ruhuéchi'tsca ladxé'ë lbi'il'i' Dios, len nadxi'itsquinë' lbi'il'i', lenca' quië soatsca dxi icj ládxidau'li'.

Nup tu'sëdi le cunácz

³Böchi' lza'adau', guctsca ladxa'a uzuja' queëli' lu guich ca nac yöl-la' ruslá nadél-li'ru', san run bayúdx uchizia' icj nagli' quië gdu ládxil'i' tíl-lenli' nup ta'dá'baga' le réjlë'r'u'-në' Dios, lë na' budödë' Dios tsaz lu na'gac nup náquigac quizi queë' quië luzé didza' qui laugac yúgu'të bunách. ⁴Cni run bayúdx guna' le chgulayázlenë' rë'u bagachi'z la'quë' bönni', Dios buzóë' quequë' dza ni'të gchuguë' quequë' tsaz. Bönni' ni cutu ta'yij ládxil'quë' Dios. Le zoa le ruzá' ladxé'ë queëru' Dios, táquinë' huac lunë' le cunác. Ta'dá'baguë'ë Xanru' Jesucristo. Tuzé' Lë' rna béisnë' rë'u.

⁵Chnóziczli' lë ni, san rë'nda' usá'a ládxil'i' ca benë' Xanru' Dios. Zal-la' buslé' bunách Israel cati' bubijë' lequë'

luyú Egipto, gdöd ni' busnitië' nup bítsa'gac ladjqué' san cutu gulayejlé' Lë!. ⁶Lézca' cni, Dios buseyjé' tu latj chul yugu' gbaz la'y queë', nup ni' cutu glun xchinqué', san gulucal'në' xlatjqué!. Tsaz nága'quë' ni' ga gdxinxir dza usyudxé'ë yödzlyú ni Dios. ⁷Lézca' cni gac quegac yödz Sodoma len Gomorra len yödz dzaggac leygac. Ca na' glunë' gbaz la'y na', guladá'baguë'ë Dios, lëzca' cni glunë' bönni' yugu' lu yödz na!. Guluddöd cuinqué' quië glunë' le cunác len le gulazéz ládxil'quë' le tun ga nu rutu'i'i. Na'a, le busaca' zi'lë lequë' Dios lu gui' le cutu ul, lë na' gac quequë' nac tu le run gadxi yúgu'térü', cui gunru' la' leyz.

⁸Zal-la' glac lë ni, la' cniz tunë' bönni' ni, bönni' rjáclenë' yël yudxi. Tun ditjnë' gdu ca nayá' nabinqué'. Ta'dá'baguë'ë le rna béisnë' rë'u Dios, len ta'né zi'lë quegac nup ta'ná bë' yehua' yubá. ⁹Miguelcz, gbaz la'y blau, cati' gdfl-lenë' tu' xöhui' quië gac u'ë gdu ca gyë'ë Moisés, cutu burúguinë' udxéë' dö' tu' xöhui' na', san gudxë' lei: "Xanru' uzeynë' ba nadx li!." ¹⁰San ta'né zi'lë bönni' ni quegac le runë' Dios, yugu' le cuta'yéjni'në', ati' yugu' le ta'yéjni'në' racz quequë' ca na' tunba' böa' guixi' cuta'yéjni'iba', lë ni tu'gunë' dxin len cni tu'dxía dö' cuinqué'.

¹¹Bica' bayechi' lequë' le chglunë'
dul-la' ca na' benë' Caín, ati' lu
yöl-la' ruhuidi' quequë' chgulachixi
gulanignë' ca na' bchixi bnignë'
Balaam quië si'lë dumí, ati'
chnarugu quequë' latië' ca na'
gutië' Coré cati' gdá'baguë' Moisés.
¹²Yugu' bönni' ni tágulenë' tsazxön
lbi'ili' cati' ráguli' yugu' güi'i huagu
lu yöl-la' nadxi'i queëli'. Tunë' ga
ta'chixi ta'nigui nup dzaggac lbi'ili',
le ti'l tauzë'. Nacquë' ca bönni'
ral-la' lugáguquë'-ba' bö'cu' zxila',
san la' cuínczë' tu'gahuë'. Nacquë'
ca böaj luzxbá cunachë'gac nis, ati'
rua' leygac bö' na'l ni'l. Nacquë'
ca' ca yag chbdxin dza bi la'bía
san cutu bi ta'bía, ati' nacquë'
ca' ca yag chgulabídx gdu luí len
chnaládzu'gac. ¹³Nacquë' ca' ca
nis zxön cati' ryas rdxia len rbö'
bwdxina' qui, lë na' ruluí' ca nac
yöl-la' stu' tunë'. Nacquë' ca bölj
luzxbá nuca'ncba' xnözcba!. Dios
chnunë' quequë' la'yazië' tsaz latj
chul.

¹⁴Ca nac quequë' bë'ë ca' didza'
uláz queë' Dios Enoc, bönni' ni'
gbáblenë' bugádx cö' zxi'n xsoë'
Adán, gnë': "Gul-yutsca', zë'ë
Xanru', dzaggac Lë' zian gayuá'
bunách náquigac quizi queë'.

¹⁵Zë'ë gunë' zxguia' yúgu'të
bunách len gchuguë' quegac
yúgu'të nup tua' dö!". Cni gunë'
ni'a qui yúgu'të didza' zi' gulane'
queë' Lë' bönni' dul-la' na'.

¹⁶Bönni' ni ta'në' queë', len ta'zí'
quidzë'ë, len tunë' ca nac le ta'zéz
ládx'i'quë'. Tu'ë didza' lu yöl-la' run
ba zxön cuinquë', len quië luzi'ë
xbeygac, tu'ë didza' ta'gú'u bunách
yöl-la' zxön.

Judas rusé'ë ládx'i'gac nup ta'yejlë' Cristo

¹⁷Na'a, böchi' lza'adau',
gul-tsajnéy yugu' didza' glu'ë dza
ni'të bönni' gbaz queë' Xanru'
Jesucristo. ¹⁸Bönni' na' glë' lbi'ili':
"Dza tsajsétyégac luluí' laquë'
bönni' lutitjë' le nac la'y, len lunë'
ca nac le ta'zéz ládx'i'quë' le cunác."
¹⁹Bönni' ni tunë' ga grujli' chopl.
Tu'ë didza' lu yöl-la' bunácz
quequë' len cutu zóalenë' lequë'
Dios Bö' La'y.

²⁰Na'a, böchi' lza'adau', gul-zóa
tsutsu ca nac yöl-la' rejlé' queëli'
Dios le nac gdu la'y. Gul-lidzë' Dios,
ugunli' dxin yöl-la' huac queë' Dios
Bö' La'y. ²¹Gul-gá'nlenë' Dios, Nu
nadxi'i rë'u, len gul-cöz dza ni' uluí'
lahuë' Xanru' Jesucristo, Nu huechi'
ladxë'ë rë'u quië gata' queëru'
yöl-la' na'bán gdu.

²²Gul-gún ga la'díp ládx'i'gac nup
rac chop ládx'i'gac. ²³Gul-gún ga
lulé', gac tsca ubijli' lequë' lu gui'.
Lu yöl-la' radxi queëli' gul-huechi'
ládx'i'li' yezica' bunách. Gul-gún
chi'i cuinli', cui gunli' tsazxön
lequë', cugútsa'li' le cunác tunë'.

Le rgu'u Dios yöl-la' zxön

²⁴⁻²⁵Dios la'z dui, Nu nözicz
yúgu'të, len Nu buslá rë'u ni'a qui
le benë' Xanru' Jesucristo, napë'
yöl-la' huac gun chi'ë lbi'ili', cui
gchixi gníguili', len uschinë' lbi'ili'
lahuë' Lë' ga zoë' lu yení' gdu.
Gunë' ga gacli' gdu dxi'a len ga
udzíjitsquili'. Gaccz queë' Dios
yöl-la' ba, len yöl-la' zxön, len yöl-la'
blau, len yöl-la' uná bë', na'a dza
len yúgu'të dza zi'a za'c. Ca' gac.

LE BULU'Ë LAHUI DIOS ATI' NUZUJË' LU GUICH SAN JUAN

Le bulu'ë lahui Dios ca
nac queë' Jesucristo

1 Lë ni nac tu le bulu'ë lahui Jesucristo, le bë'ë Lë' latj Dios ului'inë' yugu' huen dxin queë' ca nac le run bayúdx lactë. Jesucristo bsölë'ë tuë' gbaz la'y queë', nu na' buzejni'i neda', Juan, huen dxin queë' Cristo. Gbaz la'y na' bului'inë' neda' ca nac lë ni. ²Neda', Juan, ruzuja' lu guich ni le nac gdutë li ca nac yúgu'të le blé'ida', len runa' Ina' lau qui xtidzë'ë Dios len qui le benë' Ina' lau Jesucristo.

³Bica' ba nu uláb didza' ni, len bica' bagac nup luzé naggac nu na' uláb xtidzë'ë Dios ni, len lun ca rna lë ni nayúj lu guich, le chzoa lac.

Juan ruzujë' lu guich le uzejni'i gadx cö' bunách queë' Cristo

⁴Neda', Juan, ruzuja' lu guich didza' uzejni'i gadx cö' bunách queë' Cristo, nacuá' luyú Asia. Dios, Nu zoacz, len gzoatecz, len ral-la' guid, rnabda'-në' uzá' ladxë'ë queëli', len gunë' ga soa dxi icj ládx'i'dau'l'i', dzaggac Lë' gadx bö' nacuá' lahuë' Lë' ga ni' rö'lë rna bë'ë. ⁵Dzaguer' ca' Lë' Jesucristo,

runë' ca rnë' len runë' Ina' lau queë' Dios. Zi'al Lë' bubanë' tsaz lu yöl-la' gut, len rna bë'inë' bönni' ta'ná bë'ë yödzylyú ni. Lë' nadxi'inë' rë'u len gdibë' rë'u, bugüé' dul-la' nabága'ru' len xchönë' bulaljë' lë'i yag cruz, le gutië' uláz queëru'. ⁶Jesucristo benë' ga rna bë'ru' len ga nacru' bxuz, quië cu'rur'-në' yöl-la' ba Dios, Xuzë' Jesús. Yöl-la' ba Lë' len gactecz queë' yöl-la' uná bë'. Ca' gac.

⁷Gul-yutsca!. Zë'ë Cristo lu böaj luzxbá. La'le'i Lë' yúgu'të bunách lenca' nup ni' glun Lë' huë', guludöddë' Lë'. La'bódx yechi' yúgu'të bunách yödzylyú ni cati' la'le'i Lë'. La'naru' gactë cni. Ca' gac.

⁸Cni rnë' Lë': "Neda' naca' Nu zoa zi'al lenca' Nu rajseytë ca nac le rzu lau len le ruúdxtë." Cni rnë' Xanru', napczë' yöl-la' huac. Zoaczë' Lë', len gzoateczë', len zi'a guidë'.

Rlé'inë' Juan yöl-la' yení'
queë' Jesucristo

⁹Neda', Juan, naca' böchi' lza'l'i', len tsazzxón rzaca' rguí'lena' lbi'il'i', len tsazzxón len lbi'il'i' ruzi'a xbey le rna bë'ë Dios, len nadél-li'da' yöl-la'

rböz zxön ladxi' na' runnë' queëru' Jesucristo. Gatsj lahui'l nis zxön nadzuna' tu luyú bidx ni, nazí' lei Patmos. Nadzuna' le bena' lban qui xtidzë'ë Dios len le bena' lna' lau queë' Jesucristo. ¹⁰Lu dza la'y queë' Xanru', gdu gzóalenë' neda' Dios Bö' La'y, ati' byönda' cùdzu'l'a' chi'ë bönni' rulidzë' zidzj. Byön chi'ë ca rbödx trompeta. ¹¹Bönni' ni gudxë' neda': "Neda' naca' Nu zoa zi'al len Nu rajseytë ca nac le rzu lau len le ruúdxtë. Bzuj lu guich le rlé'inu' len bsöla' lei quegac gadx cö' bunách quia', nacuá' luyú Asia, nup nacuá'

lu yödz Éfeso,
len lu yödz Esmirna,
len lu yödz Pérgamo,
len lu yödz Tiatira,
len lu yödz Sardis,
len lu yödz Filadelfia,
len lu yödz Laodicea."

¹²Bueycja' quië glé'ida' nuzxa na' rulídz neda'. Catil' bueycja', blé'ida' gadx le nua'gac gui' náquicni oro. ¹³Ladj gadx le nua'gac gui' na' blé'ida' tu Nu nalá' ca rnë'ë bönni'. Nacuë' tu lari' tunn le rdxin xni'ë, len lchu'ë nasíë' tu pan náquini oro. ¹⁴Chguichdau'z nac guitsa' icjë' ca nac zxila' o ca rna' bögui', ati' ryëp yös yení' yój lahuë' ca gui'. ¹⁵Ryëp yös yení' ni'ë ca guia bronce dxilda', le nudzé'itsca lu gui' ca bau' yal. Zidzj byön chi'ë ca ryön tu yegu zxön. ¹⁶Lu në'ë yubél zxoacba' gadx bölj yení', ati' ru'ë r-ruj didza' le nac ca tu guia tuchi' natuchil' grop rui'i. Ryëp yös yení' lahuë' ca gbidz cati' rudzá'a.

¹⁷Cati' blé'ida' Lë' gdzö'a xni'ë ca bönni' nat. Ni'r Lë' bxoa në'ë neda' len në'ë yubél len gudxë'

neda': "Cutu gádxinu'. Neda' naca' Nu zoa zi'al len Nu rajseytë. ¹⁸Naca' Nu nabáncz. Gutia', ati' na'a zóatecza' nabana!. Dë lu na'a gna bé'ida' yöl-la' gut len latj quegac nup natgac. ¹⁹Bzuj lu guich lë na' chblé'inu', len le rac na'a, lenca' le ral-la' gac töd na'a. ²⁰Lë ni nac le nagachi' ca nac quecba' gadx bölj yení' na' blé'inu' zxoacba' lu na'a yubél, len ca nac gadx le nua'gac gui' náquicni oro. Gadx bölj yení' na' naccba' le run lsaqui' qui gadx gbaz quegac gadx cö' bunách quia', ati' gadx le nua'gac gui' na' nacgac le run lsaqui' quegac gadx cö' bunách quia' na'."

Didza' bsölë'ë yödz Éfeso

2 Gnë' ca' Bönni' na': "Bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalenë' bunách quia' lu yödz Éfeso. Cni uzuju' lu guich: Rui' didza' Nu na' zxoacba' lu në'i yubél gadx bölj yení', len rda gatsj lahuil' gadx le nua'gac gui' na' náquicni oro. ²Cni rna: Neda' nözda' yugu' le runli' len ca rúntscali' dxin. Nözda' rbözli' zxön ladxi' len cutu gac gua' glenli' nup tua' dö!. Nözda' chgzxi' bë'li' nup ta'ná nacgac gbaz quia' san cutu ca' nacquë', ati' na'a nözili' ta'zí' yë'ë. ³Rbözli' zxön ladxi' len chgzxaca' gdi'li' le da'li' neda', san cutu bcuidi' ládxil'i'. ⁴Na'a, dë tu le ruquí lbi'il'i: Cutur nadxi'il'i' neda' ca na' bdxil'i' neda' zi'al. ⁵Qui lë ni na', gul-tsajnéy ca na' benli' zi'al, lë na' busanli', ati' na'a, gul-bí'i ládxil'i' len gul-gún ca na' benli' zi'al. Chqui' cutu ubí'i ládxil'i', guidtea' queëli', ati' ugúa' xlatj le nua' gui' queëli'. ⁶Na'a, zoa tu le

raclen lbi'ili'. Cutu rlé'ili' dxi'a le tuné' bönni' nicolaíta, nup na' ta'yíj ládxi'gac bdau' guiöj bdau' yag len tun le cunác, lë na' curlé'ida' dxi'a ca' neda!. ⁷Nu ryöni ral-la' uzé nag lë ni rné' Dios Bö' La'y, ruí'lené' didza' yugu' cö' bunách quia' neda!, Cristo, rné!: Nup luxícj lu le rac yödzlyú, guna' ga lagu le rbia yag zoa gatsj lahuíll la' yél lach queë! Dios, le gun ga la'cuá' tsalzú."

Didza' bsölë'ë yödz Esmirna

⁸Gnë' ca!: "Lëzca' cni, bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalené' bunách quia' lu yödz Esmirna. Cni uzuju' lu guich: Rui' didza' Nu na' zoa zi'al len nac ca' Nu rajseytë, Nu na' gut len bubán tsaz. ⁹Cni rna: Neda' nözda' le runli' len ca rzaca' rguí'li'. Nözda' nacli' yechi' san le nactë rlé'ili' yöl-la' tsahui' le nac gdu. Nözda' ca' ca ta'né xöhui' queëli' nup ni' ta'ná nacgac bunách judío, san cutu ca' nacgac cni. Nup ni ta'dá' Satanás, tu' xöhui'. ¹⁰Cutu ca' gádxili' le ral-la' saca' qui'li!. Tu' xöhui' na' gun ga gdzunli' lidx guia la'li' lbi'ili'. Cni si' bë' lbi'ili', ati' gdu ca chi dza saca' qui'li!. Gul-tsejlé' neda' ga gdxintë dza gatli', ati' neda' gunna' queëli' yöl-la' na'bán gdu. ¹¹Nu ryöni ral-la' uzé nag lë ni rné' Dios Bö' La'y, ruí'lené' didza' yugu' cö' bunách quia' neda!, Cristo, rné!: Nup luxícj lu le rac yödzlyú, cutu bi gun quegac yöl-la' gut le gac burópl quegac nup la'cua'tecz lu gui' gabíl."

Didza' bsölë'ë yödz Pérgamo

¹²Gnë' ca!: "Lëzca' cni bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz

quia' zóalené' bunách quia' lu yödz Pérgamo. Cni uzuju' lu guich: Rui' didza' Nu na' nua' guia tuchi' na' natuchi' grop rui'i. ¹³Neda' nözda' le runli!. Nözda' ca' zoali' ga ni' rna bë' Satanás, tu' xöhui', san ni ruzxöni ládxi'li' neda!. Cutu ca' nusanli' ca réjlé'li' neda!, cutu busanli' lei yugu' dza ni' cati' guludöddë' ga zoali' Antipas, bönni' ni' bémentczé' lna' lau quia', ati' gutië' ga ni' zoa Satanás, tu' xöhui!. ¹⁴Na'a, dë tu chop le tu'quí lbi'ili': Nacua'len lbi'ili' lu yödz Pérgamo la'gac bunách nazí' lu na'gac zxba queë' Balaam, bönni' ni' busëdné' Balac gunë' ga la'chixi la'nigui bunách Israel, glahuë'-ba' yugu' böa' bëdxda' guludöcdë'-ba' laugac bdau' guiöj bdau' yag len glunë' le cunác. ¹⁵Lëzca' cni nacua'len lbi'ili' nup ni' nazí' lu na'gac zxba quegac bunách nicolaíta, lë na' curlé'ida' dxi'a neda!. ¹⁶Qui lë ni na', gul-bí'i ládxi'li' na'a. Chqui' cutu ubí'i ládxi'li', guidtea' ga zoali' len til-lena' lequë' len didza' r-ruj ru'a, le nac ca tu guia tuchi!. ¹⁷Nu ryöni ral-la' uzé nag lë ni rné' Dios Bö' La'y, ruí'lené' didza' yugu' cö' bunách quia' neda!, Cristo, rné!: Nup luxícj lu le rac yödzlyú, guna' ga lagu yöt maná na' nagachi!. Unödzja' ca' quequé' tu guiöj chguichda', ati' lu guiöj na' nayúj tu la cub, nutu nu nunbë' lei, san nupz na' la'zí' lei, lunbë' la na!."

Didza' bsölë'ë yödz Tiatira

¹⁸Gnë' ca!: "Lëzca' cni, bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalené' bunách quia' lu yödz Tiatira. Cni uzuju' lu guich: Ru'e

didza' Zxi'në' Dios, Nu na' dxia yöj lahuë' nacgac ca guí', atí' ni'lë nacgac ca guia bronce dxildau'. ¹⁹Cni rnë': Neda' nözda' le runli'. Nözda' ca nadxi'ilí' neda' len ca réjlé'li' neda'. Nözda' ca' ca runli' xchina' lu yöl-la' rböz zxön ladxi' queëli'. Nözda' nacr gdu ca runli' yugu' lë ni ca benli' zí'atél. ²⁰Nacuá' tu chop le tu'quí lbi'ilí': Rui'lli'-nu latj ngul na' lënu Jezabel, rnanu rui'nu didza' uláz queë' Dios, atí' ni'a qui le rusédinu rzi' yé'inu nup tun xchina'. Rusédinu lequé' le run ga tunë' le cunác len tahuë'-ba' bö'a' bëdxdau' ta'gu'ë'-ba' laugac bdau' guiøj bdau' yag. ²¹Neda' bë'a-nu latj ubí'i ládzi'nu, san cutu ré'ninu uca'nnu le cunác na' runnu. ²²Qui lë ni na' chu'na'-nu tu le gáti'nu ga na' saca' qui'nu lu xhuë'nu tsazzón len nup glun tsazzón len lënu le cunác. Cni guna' na'a chqui' cutu lubí'i ládzi'gac quië cutur lun dul-la' na'. ²³Guna' ga latbi' zxi'nnu. Cni gac, láquibe'i yúgu'té cö' bunách quia' ruyúa' le ta'bequi icjgac len le ta'zá' ládzi'gac bunách, atí' ubi'a queëli' tsca nac le runli'. ²⁴Yezíca'li' zoali' yödz Tiatira, nul-li' cunazí' lu na'lli' lë na' rusédinu, len cutu nazéddli' lë na' ta'ná bunách ni' nac le nayéjni'tsqui, san le nacté naqui qui Satanás, tu' xöhui', rëpa' lbi'ilí': Cutu uspaga'a lbi'ilí' yetú le ral-la' gunli'. ²⁵Na'a, lë na' chnazí' lu na'lli', gul-gún chi'i ga gdxintë dza huöda'. ²⁶Bönni' ni' luxicjé' lu le rac yödzlyú len lunë' ca rë'nda' neda' ga udxté, neda' guna' ga la'ná bë'inë' bunách gdutë yödzlyú. ²⁷Ca na' budödë' lu na'a Xuza' Dios yöl-la' uná bë', neda' ca' guna' ga la'ná

bé'inë' yugu' yödz, gata' lu na'queë' xuyág guia, atí' luzxuzxjë' bunách na' ca nu ruzxúzxj tu yusu' náquini yu. ²⁸Gu'a ca' quequë' bölj usíl. ²⁹Nu ryöni ral-la' uzé nag lë ni rnë' Dios Bö' La'y, ruí'lenë' didza' yugu' cö' bunách quia' neda', Cristo."

Didza' bsölë'ë yödz Sardis

3 Gnë' ca': "Lëzca' cni bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalenë' bunách quia' lu yödz Sardis. Cni uzuju' lu guich: Rui' didza' Nu na' nacua'len Lei gadx bö' na' len zxoacba' lu në'i yubél gadx bölj yenf', rna cni: Neda' nözda' le cunác runli', len nözda' chnatczli' zal-la' taqui bunách nabanli'. ²Gul-spán ládzi'li'. Gul-gún tsutsu le nacua'len lbi'ilí', le chzoa lat, le ráquibe'ida' cutu nac gdu lahuë' Dios le runli'. ³Gul-tsajnéy na'a zxba na' byónili' le gzxi' lu na'lli'. Gul-gún ca rna xtidzë'ë Dios len gul-bí'i ládzi'li'. Chqui' cutu uspán ládzi'li', guida' ga zoali' tu tsalz ca na' rdxinë' tu tsalz gban, atí' cutu gnözili' bizxa dza na' guida' ga zoali'. ⁴Nacua'len lbi'ilí' lu yödz Sardis la'gac bunách cutu nacgac xöhui'. La'dalen neda' nup ni, nácugac lari' chguichdau'z le ruluí' nihuöacquë' gdu dxí'a, le nacquë' lsaca' gac cni quequë'. ⁵Nup luxicj lu le rac yödzlyú ugacua' lequé' lari' chguichdau'z, len cutu usula' laquë' chnayujgac lu guich ga nayujgac lagac nup nadél-li'gac yöl-la' na'bán gdu. Si' lu na'a nup ni lahuë' Xuza' Dios lenca' lauquë' gbaz la'y queë'. ⁶Nu ryöni ral-la' uzé nag lë ni rnë' Dios Bö' La'y, ruí'lenë' didza' yugu' cö' bunách quia' neda', Cristo."

Didza' bsölë'ë yödz Filadelfia

⁷Gnë' ca!: "Lëzca' cni bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalenë' bunách quia' lu yödz Filadelfia. Cni uzuju' lu guich: Rui' didza' Nu na' nac la'y len rui' didza' gdutë li, len dë lu në'i zxi'n guia queë' David, bönni' gna bë'ë, Nu rsalj ga nu ryaz ati' nutu nu gac uséyj lei, len ruséyj ga nu ryaz ati' nutu nu gac gsalj lei. ⁸Nu ni rna: Neda' nözda' le runli!. Nözda' napli' lati'z yöl-la' huac, san runli' ca rna xtidza'a len cutu rutuill'i rnali' náquili' quia!. Qui lë ni na' nuzóa' lauli' tu ga nu tsaz le nayálj ati' nutu nu gac uséyj lei. ⁹Gul-yutsca!, nup ni' ta'dá! Satanás, tu' xöhui', len ta'zí' yë!, ta'ná nacgac bunách judío ta'yíj ládxí'gac Dios, san cutu nacgac cni, neda' guna' ga la'dxinë' lauli' len luzechu zxibqué' xní'ali!. Ni'r láquibe'inë' nadxi'ida! lbi'ili!. ¹⁰Le benli' ca rna xtidza'a, glözli' zxön ladxi', neda' gun chi'a lbi'ili' dza na' la'zaca' la'guí'i yúgu'të bunách yödzlyú ni, lë na' gac quië si! bë' nup nacuá' yödzlyú ni. ¹¹Zi'a guida!. Qui lë ni na' gul-gún chi'i le napli', cui gac nu gun ga cusí'lli' lë na' ral-la' gunna' queëli!. ¹²Nul-li' ni' uxicjli' lu le rac yödzlyú, neda' guna' ga gacli' tsutsu ca nacgac yzxön, soali' gdaul' ga na' zoë' Dios, len gatga grujli' ni!. Udá'a lbi'ili' ca lë' Dios quia!, lenca' ca lë yödz queë' Dios le nac Jerusalén cub, le ruhuöttj r-ruj yehua' yubá lu në'ë Dios. Lëzca' udá'a lbi'ili' la' cub. ¹³Nu ryöni ral-la' uzé nag lë ni rnë' Dios Bö' La'y, ruí'lenë' didza' yugu' cö' bunách quia' neda', Cristo."

Didza' bsölë'ë yödz Laodicea

¹⁴Gnë' ca!: "Lëzca' cni bzuj lu guich didza' ni gsölu'u queë' gbaz quia' zóalenë' bunách quia' lu yödz Laodicea. Cni uzuju' lu guich: Rui' didza' Nu na' zoa tsaz, Nu run ca rna, len rui' didza' gdutë li ca na' run lna' lau, len nac ca' Nu na' blen lu në'i yúgu'të le benë' Dios. ¹⁵Cni rna: Neda' nözda' le runli!. Ca runli' nac ca nis cunác ziag, cutu ruca'nli' tsaz neda', len cutu nac ca nis zögui', cutu runli' xchina' gdu ládxí'li!. Dxi'ar gac la' gacli' ca nis ziag o ca nis zögui!. ¹⁶Na'a, le nacli' ca nis nagúlz, len cunacli' ca nis ziag, len cutu nacli' ca nis zögui', chu'na' lbi'ili' ca run nu huëb nis nagúlz na!. ¹⁷Lbi'ili' rnali' rlé'ili' yöl-la' tsahui' queëli' len rac dxi'a queëli', len cutu bi ryadzj queëli', san cutu ráquibe'il'i le nacli!. Bayechi' nacli!. Nacli' xzi!. Nacli' yechi', len nacli' lau chul len rdali' xguidz. ¹⁸Qui lë ni na', neda' ruzéjni'da! lbi'ili' gá'uli' lu na'a neda' le nac ca oro le nuna' dxi'a lu gui', quië gata' queëli' yöl-la' tsahui' gdu. Ral-la' gá'uli' ca' quia' lari' chguich gáculi', quië ggachil' yöl-la' xguidz queëli' le run ga nu rutuíf'i. Ral-la' gá'uli' ca' quia' le gun ga luhuóac yöj lauli' quië gac glé'ili!. ¹⁹Neda' ruzeyda' bach len rut rguina' yúgu'të nup nadxi'ida' chqui' cutu tun le nac dxi'a. Qui lë ni na', gul-bí'i ládxí'li', gunli' xchina' gdu ládxí'li!. ²⁰Gul-yutsca!, néda'cza' zoa' ga nu ryaz, rulidza!. Chqui' nútí'tëz nu yöni chi'a len gsalj quia', tsazia' len gágulenä' nu na', ati' gágulen neda' nu

na'. ²¹Nul-li' ni' uxicjli' lu le rac yödlyú, neda' guna' ga cő'lennli' neda' tsazxón ga na' rö'a rna bë'a, ca na' benë' ca' quia' neda' Xuza', buxicja' neda' lu le guc quia', ati' gró'lenna'-në' tsazxón Xuza' ga na' rö'ë rna bë'ë Lë!. ²²Nu ryöni, ral-la' uzé nag lë ni rnë! Dios Bö' La'y, ruí'lenë' didza' yugu' cö' bunách quia' neda', Cristo."

Yöl-la' ba ta'gu'ë Dios yehua' yubá

4 Gdöd glac lë ni, buyúa' len blé'ida' tu ga nu ryaz nayálj yehua' yubá. Byönda' ca' chi'ë bönni' na' byönda' zi'al, bulídz zidzj ca rbödx trompeta. Chi'ë ni bulídz neda', gna: "Gda xtsal' ni ati' neda' ului'ida' li' le run bayúdx lac töd ni."

²La' ni'z gzóalenë' neda' Dios Bö' La'y, ati' blé'ida' ni' yehua' yubá tu latj ga Nu rö' rna bë', len blé'ida' ca' Nu na' rö' latj na!. ³Ryëp yös yení' Nu na' rö' latj na', ca na' ryëp yös yení' guiöj jaspe len guiöj cornalina, yugu' guiöj záqui'tsqu. Gatsj lahui' latj na' zoa bquita' nac lach ca nac guiöj esmeralda, le ryëptsca yös yení!. ⁴Gdu zbi'il latj na' nacuá' ca' yetáp uruá' latj gap ta'bö' nup ta'ná bë', ati' yugu' latj na' rö'quë' tap uru'ë bönni' gul, nácuquë' lari' chguichdau'z, len dxiagac icjquë' bregui' náquicni oro. ⁵Latj blau ga ni' rö' Nu na', ta'rúj yös len gziu' rnë, ati' bö zxön ryu'u. Lahui' lau latj na' tu'zení' gadx le ta'gú'u yení', le nacgac gadx bö' dzaggac Dios. ⁶Ca dödl lahui latj ni dë tu ca nac tu nis zxön ryëp yös yení' ca guiöj jar.

Gdu zbi'il latj na', tsla'a hueaj nacuá' tap nup nabangac, ati' zian

yöj laugac dxiagac zaca' cùdzilgac len láhuilgac. ⁷Tu nu nutsa' ladji tap ni nalá' ca nacba' bëdx guixi'. Nu na' buróp nalá' ca nacba' bëdx, ati' nu na' bunn nalá' lahui ca nac lau bönni', ati' nu budáp nalá' ca nacba' bsia' rzuba!. ⁸Idaptë nup ni, qui queégac dxia xop xilgac, ati' láhuilgac len lé'ilgac, yöj lau zian dxiagac. Rël len té dza cutu ca' tu'sán, ta'ná: "La'y, la'y, la'y naquë' Xanru' Dios, napczë' yöl-la' huac. Gzoaczë' Lë!, len zoaczë', len chzoa guidczë'."

⁹Nup na' nabangac ta'gú'u yöl-la' ba Nu na' rö' rna bë', len zoatecz nabán. Tun ba la'n Nu na' len té Nu na': "Xclenu!". Bátti'tëz tun cni idáp na', ¹⁰tu'tság lauquë' lyu lahui' lau Nu na' tap uru'ë bönni' gul na', ta'yíj ládzi'quë' Nu na' zoatecz, len tu'cu'ë bregui' oro quequë' lahui' lau latj ga ni' rö' rna bë' Nu na', ta'né'ë'.

¹¹Xantu' Dios, nacu' lsaca'
Cu'tu' Li' yöl-la' ba,
Len guntu' Li' ba la'n,
Len gata' quiu' yöl-la' uná bë'
Le benu' yúgu'të le dë.
Ca rë'ncznu' nacuá' len gulazú
lau nacuá'!

Tu guich len Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'

5 Ni'r blé'ida' tu guich lu na' yubél Nu na' rö' latj blau. Guich na' nac tu guich nudúb, len da' didza' lë'il len lahuil. Naguel-la' guich na' gadx le nuseyjgac lei. ²Blé'ida'-në' tuë' gbaz la'y blau, ati' bë'ë zidzj didza', gnë!: "¿Nuzxa nac lsaca' uladzu' le naguél-la'gac guich ni len gsalj lei?"

³Nutu nu guc gsalj guich na' len cutu guc nu uyú lei, nitú nu zoa yehua' yubá, len nitú nu zoa luyú, len nitú nu zoa zxanil luyú. ⁴Ni'r grödxa' le cutu bdzöli nu nac lsaca' gsalj guich na', len cutu bdzöli nu nac lsaca' uláb lei, len nutu nu nac lsaca' uyú lei. ⁵Ni'r gudxë! neda' tuë! bönni' gul ni', gnë!: "Cutu cödxu!. Nu na' nac ca bëdx guixi!, Nu nabablen zxi'n xsoë! Judá, len nac ca' zxi'n xsoë! David, chbxúcj lu yúgu'të le rac, len saqui' uladzu' le naguél-la'gac guich ni len gsalj lei."

⁶Ni'r blé'ida'-në! Bönni' naquë! Bö'cu' Zxíla'dau', zuinë! lahuï' lau latj blau na' zoa gatsj lahuï'l nup na' nabangac len gatsj láhui'lë! ca' bönni' gul na!. Naquë! huë! ca nac qui bö'cu' zxila' zoa nu budödi läba', nacuá! gadx luzba' len gadx yój lauba', le tu'lui' ca nacgac gadx bö' na' dzaggac Dios, nasölë' leygac gdutë yödzlyú. ⁷Gdödë! Bönni' naquë! Bö'cu' Zxíla'dau' len gdel-lë'ë guich na' lu na' yubél Nu na' rö! latj blau na!. ⁸Cati' chgdel-lë'ë guich na', guluzechu zxibqué! lahuë! Bönni' na' naquë! Bö'cu' Zxíla'dau' idáp nup na' nabangac len idáp uru'ë bönni' gul na!. Zönquë! le rul-l nazí' lei arpa tu tuë! bönni' gul na!, len nua'quë! ca' yugu' bdxí! náquicni oro, yúdzugac yal, lë na' ruluf' yöl-la' rulídz Dios quegac bunách queë!. ⁹Tul-lë! tu le rul-l yöl-la' ba, le nac cub, le rna cni:

Nacu' lsaca' quel-lu'u guich
Len uladzu'u le naguél-la'gac lei
Le bë'u latj bönni' guludöddë!
Li',

Ati' len xchönu' böa'uu' bunách
quië laqui queë! Dios,
Nacgac bunách gza'a nacuá'
gdutë yödzlyú,
Bunách tui' yúgu'të didza' yUBL,
Len nababgac yúgu'të yödz len
yúgu'të luyú nacuá' gdutë
yödzlyú.

¹⁰Benu' ga nacquë! bönni' uná bë'
Len ga nacquë! bxuz queë! Dios
queëru!.

Benu' ga ta'ná bë'ë yödzlyú.

¹¹Ni'r buyúa' len byönda' chi'iquë'
zian gbaz la'y. Gayuá' len gayuá'
nacuë!. Nacuë! gdu zbi'il latj blau na'
tsazxón len nup na' nabangac lenca'
len yugu' bönni' gul na!. ¹²Tu'ë
zidzj didza' yúgu'të!, ta'né!:

Bönni' na' naquë! Bö'cu'
Zxíla'dau', guludöddë'-ba!,
Naquë! lsaca' gata' lu në'ë yöl-la'
uná bë'
Len yöl-la' tsahui'
Len yöl-la' rejni'i
Len yöl-la' huac.
Naquë! lsaca' gunru'-në! ba la'n
Len tsej ládzi'ru' Lë!
Len cu'ru'-në! yöl-la' ba.

¹³Ni'r byönda' tul-l yúgu'të bi benë!
Dios yehua' yubá len yödzlyú, len
zxanil luyú len lu nis zxöön. Tul-l
yúgu'të bi nacuá! yugu' latj na!, ta'ná:

Yöl-la' ba Nu na' rö! latj blau,
Lenca' Bönni' na' naquë! Bö'cu'
Zxíla'dau!.

Gúnteczru'-në! ba la'n
Len cù'teczru'-në! yöl-la' ba,
Ati' gna bë'teczë! Lë!.

¹⁴Idaptë nup na' nabangac ta'ná:
"Ca' gac."

Ni'r idáp uru'ë bönni' gul na'
gulutság lauqué! lyu len gulayíj
ládzi'quë! Nu na' zoatecz.

Le naguél-la'gac guich

6 Ni'r blé'ida'-në' Bönni' naquë'
Bö'cu' Zxíla'dau', buládzu'ë tu
le naguel-la' guich na', ati' byönda'
tu nu nutsa' ladj idáp na' nabangac,
ryön chi'i ca gziu' rnë, gna: "Gda
uyú!."

²Buyúa', len blé'ida'-ba' tuba' böa'
chguich, ati' zön tu uxiti' yag nu na'
dxia lëba!. Glu'ë lë' tu bregui' udxíë'
icjë!, ati' brujë' ca tu nu nactér blau
quië uxicjë! lu gdil-l.

³Cati' buládzu'ë le buróp le
naguel-la' guich na', byönda' buróp
nu na' nabán, gna: "Gda uyú!."

⁴Ni'r brujba' yetuba' böa', nacba'
xna. Guludödë' lu në'i nu na' dxia
lëba' yöl-la' huac uná bë' tsajtúë'
yöl-la' rböz dxi'a tsahui'dau' quegac
bunách len gunë' ga ludöddë'
lza'quë!. Gulunödzjë' queë' tu guia
tuchi' zxön.

⁵Cati' buládzu'ë le bunn le
naguel-la' guich na', byönda' bunn
nu na' nabán gna: "Gda uyú!."

Buyúa' len blé'ida'-ba' tuba' böa'
gasj, ati' zön tu zxgonz nu na' dxia
lëba!. ⁶Byönda' rui' didza' tu chi'i
gatsj lahui'l tap na' nabangac, rna:
"Chop guia zxoa' xtil lazxj qui tu
dza huen dxin le gac gbin, len xop
guia zxoa' cebada lazxj qui tu dza
huen dxin, san cutu gunu' ga yadzj
le nac za len cutu bi gunu' qui xisi
uva nal."

⁷Cati' buládzu'ë le budáp le
naguel-la' guich na', byönda' rui'
didza' budáp nu na' nabán, gna:
"Gda uyú!."

⁸Buyúa' len blé'ida'-ba' tuba' böa'
gulj, ati' nazí' lei Yöl-la' Gut nu na'
dxia lëba!, ati' zeajlen lei nu nazí'

lei Latj Chul. Guludödë' lu në'i nu
na' gna be'i gatsj tu gatsj bunách
nacuá' yödzlyú quië gdödi lequë'
len guia tuchi', len ni'a qui yöl-la'
rdun, len ni'a qui guidzhuë', len
lu rú'acba' böa' guixi' snia' dzö'ba'
yödzlyú.

⁹Cati' buládzu'ë le bugayu' le
naguel-la' guich na', blé'ida' xzan
bcugu yehua' yubá ni' bö' glacczë'
bönni' ni' guludödcdë' lequë' le
glunë' lban qui xtidzë'ë Dios len le
glunë' lna' lau queë!. ¹⁰Glui' zdizj
didza' yugu' bö' ni, gulaná: "Xantu'
La'y, runu' ca rnau', Ɂbatycz cuequi
xbeynu' netu' len uzí' lau' bönni'
ni' nacu'ë yödzlyú le guludöddë'
netu!?"

¹¹Gulunödzjë' quequë' lari'
chguichdau'z lacuë', len glë' lequë':
"Ral-la' uzí' ládxí'lì' yetú chi'ida'z,
ga gdxinxr dza la'dxín ni yúgu'të
lza'lì' huen dxin queë' Cristo, bönni'
na' ral-la' ludödi ca' lequë' bunách
ca na' guludödi lbi'ilí!"

¹²Cati' buládzu'ë le buzxóp le
naguel-la' guich na', buyúa' len
blé'ida' gtittsca luyú. Böac gasj
gbidz, guc ca tu lari' guitsa' gasj,
ati' böac xna beo' ca nac rön.

¹³Gulaguíndj luyú bölj luzxbá, guc
ca rac qui yag higo, ta'guíndj le rbia
cati' rutá lei bö' bdunu!. ¹⁴Gdöd qui
luzxbá, guc qui ca rac qui guich
cati' nu rutúb lei. Guladzá' xlatjgac
yúgu'të guí'adu' len yúgu'të gap
zoa luyú bidx lu nis zxön. ¹⁵Ni'r
gulucachi' lauquë' gap nac xzan
bloj len gap nac lë'i guiöj guí'adu'
bönni' ta'ná bë'ë luyú, len yugu'
bönni' blau, len bönni' ta'lé'inë'
yöl-la' tsahui', len bönni' nacu'ë lu
na'quë' bönni' rjaquë' gdil-l, len

bönni' dë lu na'quë!, len yúgu'të
 bönni' nadá'ugac, len yúgu'të
 bönni' cunadá'ugac. ¹⁶Glé' yugu'
 guí'adau' na! len yugu' lë'i guiøj na!:
 "Gul-dubaga' netu', len gul-cachi'
 netu', cui gle'i netu' Nu na' rö'
 latj blau ni' len cui gdel-li' netu'
 yöl-la' rley queë! Bönni' na' naquë!
 Bö'cu' Zxíla'dau!. ¹⁷Chbdxin dza
 ulu'! lahui yöl-la' rley quequë!, ati'
 ènuzxa caz saqui' gua' glen lei?"

Tu gayuá' yu tapán milë' bönni'
da' tu le nac bë' ra' xgaquë'

7 Gdöd glac lë ni blé'ida' tap
 gbaz la'y zuicnë! idáp la'a
 yödzlyú, tu'zagüë'! xnözgac idáp bö'
 reycj tsla'a hueaj luyú, cui tseycj
 bö' yödzlyú, len cui tseycj lu nis
 zxön, len cui utá yag. ²Blé'ida'-në'
 ca' yetüë' gbaz la'y zë'lë r-rujë' ga
 rlen gbidz, nu'ë tu le udé'ë le gac
 bë' nup nacgac queë! Dios ban. Bë'ë
 zidzj didza', bulidzë' idapë' gbaz
 la'y ni' nadöd lu na'quë! yöl-la' huac
 uná bë' lun ditjnë' luyú len nis
 zxön. ³Gudxë' lequë!: "Cutu gun
 ditjli' luyú len nis zxön len yugu'
 yag cati' uda'rtu' tu le gac bë' ra'
 xgaquë' bönni' huen dxin queë!
 Dios queëru!"

⁴Byönda' tsca nacquë' bönni' da'
 lequë' lë na! nac bë', nacquë' gdu tu
 gayuá' yu tapán milë' ladj yúgu'të
 cö! di'a dza quegac zxi'n xsoë! Israel.
⁵Bönni' na! da' lequë' lë na! nac bë':
 Zxi'n xsoë! Judá nacquë' chinnu
 milë'.
 Zxi'n xsoë! Rubén nacquë'
 chinnu milë'.
 Zxi'n xsoë! Gad nacquë' chinnu
 milë'.

⁶Zxi'n xsoë! Aser nacquë' chinnu
 milë'.

Zxi'n xsoë! Neftalí nacquë'
 chinnu milë'.

Zxi'n xsoë! Manasés nacquë'
 chinnu milë'.

⁷Zxi'n xsoë! Simeón nacquë'
 chinnu milë'.

Zxi'n xsoë! Leví nacquë' chinnu
 milë'.

Zxi'n xsoë! Isacar nacquë'
 chinnu milë'.

⁸Zxi'n xsoë! Zabulón nacquë'
 chinnu milë'.

Zxi'n xsoë! José nacquë' chinnu
 milë'.

Zxi'n xsoë! Benjamín nacquë'
 chinnu milë'.

Bunách guizx yu nácugac
lari' chguichdau'z

⁹Gdöd guc lë ni buyúa' len
 blé'igacda' bunách zian, nutu nu
 gac uláb lequë!. Nababquë! yúgu'të
 yödz tui' didza' yUBL gdu yödzlyú.
 Zuicnë! ca dödl lahui latj blau na'
 ga ni' zoë! ca' Bönni' na! naquë!
 Bö'cu' Zxíla'dau!, nácuquë! lari'
 chguichdau'z, len zönquë! zin.

¹⁰Tu'ë zidzj didza' yúgu'të!, ta'në!:
 Yöl-la' ruslá za' lu në'ë Dios
 queëru!,

Rö'ë latj blau ni,
 Len za' ca' lu në'ë Bönni' na!
 naquë! Bö'cu' Zxíla'dau!.

¹¹Zuicnë! gdu zbi'il latj blau na!,
 lenca' gdu zbi'il ga nacu'ë bönni'
 gul, lenca' gdu zbi'il ga nacuá! idáp
 na! nabangac yúgu'të gbaz la'y, ati'
 tu'tság lauquë! lyu ca dödl lahui
 latj blau na!, ta'yíj ládxí'quë! Dios,
¹²ta'në!:

Ca' gac. Yöl-la' ba Li', Dios queëtu',
 Napu' yöl-la' zxön len yöl-la'
 rejni'i.
 Rëtu' Li': "Xclenu'" len runtu' Li'
 ba la'n.
 Napu' yöl-la' uná bë' len yöl-la'
 huac.
 Gactecz cni quiu', Dios queëtu'.
 Ca' gac.

¹³Ni'r gnabnë' neda' tuë' bönni'
 gul na', gnë': "¿Nupx na' nácugac
 lari' chguichdau'z, len gapx bönni'
 lequë??"

¹⁴Neda' gudxa' lë': "Xan, li'
 nöcznu!."

Lë' gudxë' neda': "Nup ni
 gulazaca' gulagui'tsca. Gulaguibë'
 lari' nácuquë' len guluún leygac
 chguichdau'z len xchönë' Bönni'
 na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'. ¹⁵Qui
 lë ni na' nacu'lë ca dödl lahui latj
 blau ga rö'lë rna bë'ë Dios, len tunë'
 dxin lahuë' Lë' rël len të dza lu
 gdau' queë'. Nu na' rö' latj blau ni
 gun chi'l lequë' le zóalentecz lequë'.
¹⁶Cultur la'dunë' len cultur la'bidxë'
 nis, len cultur la'yéguinë' gbidz, len
 cultur láquinë' xla ¹⁷le uyúë' lequë'
 ca nu uyú bö'cu' zxila' Bönni' na'
 naquë' Bö'cu' Zxíla'dau' zoë' gatsj
 lahui'll latj blau na!. Gchë'ë lequë'
 gap ralj nis rui' yöl-la' na'bán, ati'
 Dios uzxië' lauquë' nis ta'bödxë'."

Le bugádx le naguel-la' guich

8 Cati' buládzu'ë le bugádx le
 naguel-la' guich na', grö' dxi
 yehua' yubá gdu gatsj hora. ²Ni'r
 blé'igacda'-në' gadx gbaz la'y na'
 zuicnë' lahuë' Dios, ati' guludödë'
 lu na'quë' gadx trompeta. ³Ni'r
 bidë' yetúë' gbaz la'y, nu'ë tu bdx'i'

oro, gzuinë' ra' bcugu yehua' yubá
 ni'. Gulunödzjë' queë' szxöni yal
 quië gunë' lei tuz len yöl-la' rulídz
 Dios glun yúgu'të bunách queë'
 Cristo, uzégui'ë lei lu bcugu na'
 náquini oro, zoa lahui' lau latj blau
 na!. ⁴Gren dzön qui yal na' zoa
 lu në'ë gbaz la'y na', guc tuz len
 yöl-la' rulídz Dios glun bunách queë'
 Cristo, ati' bdxin ga na' rö'ë Dios.
⁵Ni'r budzé'ë bdx'i' na' bau' yal
 zoa lu bcugu na' gbaz la'y na', ati'
 gru'në' lei luyú. Gnë gziu' ati' bö
 zidzj byön. Gyëp yös len gtit luyú.

Tu'cödxë' trompeta

⁶Ni'r gulacu'ë sina' lucödxë'
 leygac igadxtë' gbaz la'y na' zönquë'
 gadx trompeta na'!

⁷Bucödxë' trompeta gbaz la'y
 zi'al, ati' grö' guiøj bögui' yöl sunn
 len gui' nutsi'i rön, guluhuóxj luyú.
 Gyegui tu cuia tsa tu tsonn cuia
 luyú ni, ati' gyegui ca' tu cuia tsa tu
 tsonn cuia yag. Gyegui ca' yúgu'të
 guixi' ya'a.

⁸Bucödxë' trompeta gbaz la'y
 buróp na', ati' gbix lu nis zxön tu le
 nac ca tu gui'a zxön regui, ati' böac
 rön yeláti'dau'z ca gatsj tu gatsj nis
 zxön na!. ⁹Gut tu cuia tsa tu tsonn
 cuia le nabangac dzö' lu nis zxön
 na', ati' guc ditj tu cuia tsa tu tsonn
 cuia yugu' barco.

¹⁰Bucödxë' trompeta gbaz la'y
 bunn, ati' böj gap dë nis yegu
 lenca' gap ralj nis, tu böj luzxbá,
 regui ca gui' yör, guc cni qui
 yeláti'dau'z ca gatsj tu gatsj nis
 na' rö' luyú. ¹¹Bölj ni lëba' Ajenjo,
 le nac tu le sla', ati' böac sla'
 yeláti'dau'z ca gatsj tu gatsj nis gap
 na' dë nis, guc ca nac ajenjo na',

ati' glat bunách zian ni'a qui nis na' böac sla!.

¹²Bucödxë! trompeta gbaz la'y budáp, ati' böac chul yeláti'dau'z ca gatsj tu gatsj gbidz, len lëzca' cni guc qui beo', ati' böac chul tu cuia tsa tu tsonn cuia bólj. Cni guc, cutu buzení' gbidz yeláti'dau'z ca gatsj tu gatsj dza, len cutu guluzení' bólj len beo' yeláti'dau'z ca gatsj tu gatsj rél.

¹³Ni'r buyúa' len byönda' ru'ë zidzj didza' tuë' gbaz la'y rdödë' gatsj lahui'l luzxbá, rnë!: "Bica' bayechi' lbi'il!. Bica' bayechi' lbi'il! zoali' luyú ni cati' lucödxë! trompeta yetsonné' gbaz la'y na!"

9 Bucödxë! trompeta gbaz la'y bugayu!, ati' blé'ida' nu nac ca tu bólj luzxbá böjx luyú, ati' gulunödzjë! qui nu na' xzi'n guia qui latj chul. ²Bsaljë! latj chul na', ati' gren dzön qui latj chul, guc ca dzön r-ruj ga tu'zégui'ë bla'dau', ati' gulachúl gbidz len luzxbá ni'a qui dzön na!. ³Lu dzön na' gularujba' böchi'zú gulazxoazba' luyú, ati' Dios bë'ë lecba' latj ládu'ba' bunách ca tunba' xajnó' dzö'ba' luyú. ⁴Gna bé'iné! lecba' cutu lun ditjba' guixi' rö' luyú, len cutu lun ditjba' nitú le nac ya'a, len clëg nitú yag, san tuz gac ládu'ba' bunách na' cudá' ra' xgaquë! lë na' nac bë' nu naqui queë! Dios. ⁵Cutu bë'ë lecba' latj ludödiba' lequë!, san lusaca' zi'zba' lequë! gdu ca gayu' beo!. Rlatsca ga rádu'cba' ca na' rla ga rádu'ba' xajnó!. ⁶Yugu' dza na' lë'ni ludödi cuingac bunách san cutu la'záqui'në!. Lë'nnë! latië! san ucuít cuini yöl-la' gut.

⁷Nala'cba' böchi'zú na' ca naccba' böa' nácucba' le náquicni guia, quië tsjacba' gdil-l. Dxigac icjcbä' le nacgac ca bregui' náquicni oro. Nac lauca' ca nac laugac bunách. ⁸Nac guitsa' icjcbä' ca nac guitsa' icjnu

ngul. Nacgac láya'cba' ca nacgac láya'ba' bëdx guixi!. ⁹Nácugac lchu'cba' le náquini guia. Ta'gú'u bö xilcba' ca na' ta'gú'u bö carreta ná'yjcbä' böa' ta'xítiba' lu gdil-l.

¹⁰Nacgac xbancba' ca nac xbancba' xajnó', zoa li'cba'. Lu xbancba' na' zoa le ta'neyba', quië lunba' zi' bunách gdu ca gayu' beo!. ¹¹Zoa nu rna be'i lecba', nu na' nac gbaz xöhui' qui latj chul. Gbaz ni nazí' lei lu didza' hebreo: Abadón, le rna lu didza' griego: Apolión, len lu didza' xidza!: "Nu Rusnít".

¹²Chgdöd tu le rusnít bunách, le za' zi'al, san za'c yechóp le lusnít bunách.

¹³Bucödxë! trompeta gbaz la'y buzxóp, ati' byönda' tu chil'i rui' didza' gatsj lahui'l tap le nacgac ca luzba' bëdx, dxigac yugu' lu squin bcugu na' náquini oro, zoa lahuë! Dios. ¹⁴Chi'l ni rui'len didza' gbaz la'y buzxóp na' zi'a bucödxë! trompeta, rna: "Bsedx idaptë! gbaz xöhui' na' nágal'quë! ra' yegu Eufrates."

¹⁵Ni'r busedxë! tapë! gbaz xöhui' na', chnucözë! lequë! Dios quië la' na'z, le nac dza na', len beo' na', len iz na', quië ludöddë! tu cuia tsa tu tsonn cuia bunách nacuá! yödzlyú. ¹⁶Byönda' tsca nacquë! bönni' rjaquë! gdil-l dxiaquë'-ba' böa' len dzagquë! tapë! gbaz xöhui' na', nacquë! gdu chop gayuá! mil milë!.

¹⁷Ca tu lu bixin blé'igacda'-ba' böa' na', ati' nup ta'bía lecba' nacu

Ichu'gac le nac gui'dau'z len ya'a ca luzxbá len gulj. Nacgac icjcba' böa' na' ca icjba' bëdx guixi', ati' lu rú'acba' ta'rúj gui' len dzön len tu le ruzégu'itsca, nazí' lei azufre. ¹⁸Lë na' ta'rúj rú'acba' guludödi tu cuia tsa tu tsonn cuia bunách nacuá' luyú, lë na' nacgac gui' len dzön len lë na' ruzégu'itsca. ¹⁹Ta'rúj rú'acba' le ta'neyba' böa' na' len dzö' lu xbancba', le nacgac xbancba' ca bël zoa icjcba' le ta'neyba'.

²⁰Yezica' bunách, nup cutu glat lu chop ni tu'snít, cutu gulubí'i ládxí'quë' quië cutur lunë' ca na' tunë', len cutu gulusanë' ta'yíj ládxí'quë' yugu' bö' xöhui' len yugu' bdau' guiøj bdau' yag, yugu' bdau' na' cuta'le'i, len cuta'yöni, len cuta'zá'. ²¹Cutu gulubí'i ládxí'quë' quië cutur ludödcedë' bunách len clëg quië cutur lunë' yöl-la' udzä' quequë' len le cunác tunë', len yöl-la' rban quequë'.

Gbaz la'y, zoa lu në'ë tu guichdau'

10 Ni'r blé'ida'-në' yetúé' gbaz la'y nal, bötjé' brujé' yehua' yubá, nacuë' böaj luzxbá, len zoa bquita' icjé'. Ryëp yös yení' lahué' ca run gbidz, ati' nacgac ni'ë ca yzxön ta'yegui. ²Zoa lu në'ë tu guichdau' nayálj, ati' tu ni'ë yubél nulibë' lu nis zxön, len yetú ni'ë yögl nulibë' luyú bidx. ³Ni'r bë'ë zidzj didza', byön ca ryön cati' rbödxya'aba' bëdx guixi', len cati' budx bë'ë zidzj didza' na', gulayón chi'igac gadx gziu!. ⁴Cati' budx gulayón chi'igac gziu' na', neda' zi'a uzuja' lu guich, san byönda' nu rui' didza' yehua' yubá, rë neda': "Bcachi'z didza' ni glui' gadx gziu' na'. Cutu uzuju' lu guich didza' na!"

⁵Ni'r bchis në'ë yubél zaca' luzxbál gbaz la'y na' blé'ida'-në' zuinë' lu nis zxön len luyú bidx, ⁶ati' ben tsutsu xtidzë'ë gneynë' Nu na' zoacz, Nu na' ben yehua' yubá len le nacuá' ni', lenca' yödzlyú len le nacuá' ni', gnë': "Cutur tsey, ⁷san cati' ucödxë' trompeta gbaz la'y bugádx, uschinë' Dios le nagachi' queë', lë na' bului'inë' yugu' huen dxin queë', bönni' ni' glu'ë didza' uláz queë'!"

⁸Ni'r bë'len neda' didza' leyúbl chi'i na' byönda' r-ruj yehua' yubá, gna: "Gyeaj, yajxí' guichdau' nayálj na' zoa lu në'ë gbaz la'y na' nulibë' lu nis zxön len luyú bidx."

⁹Gyija' ga na' zoë' gbaz la'y na', gnabda'-në' gunnë' quia' guichdau' na'. Gudxë' neda' gbaz la'y na', gnë': "Gzxi', gdagu. Lu ru'u gac zxix ca nac bdxindu' queëba' böz, san lë'u huöac sla'!"

¹⁰Gzxi'a guichdau' na' zoa lu në'ë len gdahua' lei. Lu ru'a gac zxix ca nac bdxindu' na', san cati' budx gdahua' lei, böac sla' lë'a. ¹¹Ni'r gudxë' neda': "Ral-la' gu'u didza' leyúbl uláz queë' Dios laugac zian cö' bunách gza'a, len gap nacuá' yúgu'të yödz, len gap tui' zian didza' yubl, len laugac zian bönni' ta'ná bë'."

Chopë' bönni' tunë' Ina' lau

11 Ni'r bdxin nu benn quia' tu gui le nac ca tu yag rbixi, len gudx neda': "Gyas len brix gda' queë' Dios. Brix ca' bcugu la'y qui, len blab ca' nup nacuá' ni' ta'yíj ládxí'gac Dios. ²Lö'a qui gda' na' dë ni'l bca'n ca' len cutu urixu' lei,

le nadőd lu na'gac bunách gza'a, ati' lulíb lulíj yödz la'y na' gdu ca chopán beo!"

³Gudxé! ca' neda!: "Gsöla'a chopé! bönni' luné! lna' lau quia', lu'ë didza' uláz quia' gdu ca chinnu gayuá' yu tsonnlaj dza, lacuë! lari' lacuë! nac bdzadzdau!. ⁴Chopé! bönni' ni tuné! lna' lau, nacquë! chop yag olivo na' nayúj lu guich la'y le rui' didza' quequë!, len nacquë! ca' chop le nua'gac gui' na' nacuá' lahuë! Dios, Xani yödzlyú. ⁵Chqui' güe'ni nu gua' dö' quequë!, gruj gui' rú'aquë! le usnít nu na' rë'ni gua' dö' quequë!, gdödi nu na', lenca' nup ta'dá'baga' lequë!. ⁶Dë lu na'quë! chopé! ni luzaguë' xeñoz nis guijöj luzxbá, cui gal guijöj tsca dza na' ral-la' lu'ë didza' uláz queë! Dios, ati' dë lu na'quë! ca' luné! ga huöac rön nis, len luné! ga gatsj guidzhué! yödzlyú, luné! cni bálti'téz lzu lë'nné!. ⁷Cati' udx luné! lna' lau, grujba' böa' snia' latj chul, tíl-lenba' lequë! len uxicjba' lequë!, len gdödiba' lequë!. ⁸La'túlz ca' la' nöz lu yödz zxön gdu ca gulayá' gulabiné!, ga ni' gdë'ë ca' lë'i yag cruz Xanru', len ca runru' Ishaqui', nazí' lei ca' Sodoma lenca' Egípto. ⁹Gdu ca tsonn dza yu gatsj la'le'i gdu ca gulayá' gulabiné! bunách yúgu'té yödz len yúgu'té bunách gza'a, len bunách tui' zian didza' yubl, len bunách yúgu'té luyú, ati' cutu lui' latj nu ucachi' lequë! yeru ba. ¹⁰La'dzagtsca ládzi'gac nup nacuá' yödzlyú le glatië!, ati' lu yöl-la' rudziji quequë! la'sölë'ë le lunödzjë! quequë! lza'quë! tuë! yetuë!, le gulusaca' zi'lë bunách

nacuá' yödzlyú chopé! ni glu'ë didza' uláz queë! Dios."

¹¹Ni'r cati' chbz'a'a tsonn dza yu gatsj na!, Dios buspanë! lequë!, ati' gulayasë! gulazuinë!, ati' gladxi guladzöbi yúgu'té nup gulale'i lequë!. ¹²Ni'r bë' zidzj didza' tu chi'i yehua' yubá, gudx lequë!: "Gul-cuén ni."

Gulabenë! lu böaj luzxbá zaca' yehua' yubál, ati' gulale'i lequë! nup na' guladá'baga' lequë!. ¹³La' ni'z gtitsca luyú, ati' bgundj tu cuia tsa tu chi cuia yugu' yu'u dzö' lu yödz na', ati' lu le gtit na', glat tsonnlaj yu chi gayuá' bunách. Gladxi guladzöbi nup ni' naga'ngac, ati' gulagu'ë yöl-la' ba Dios zoë! yehua' yubá.

¹⁴Chgdöd le buróp le rusnít bunách, ati' chzoa gdxin le bunn le usnít lequë!.

Rucödxé! trompeta gbaz la'y bugádx

¹⁵Bucödxé! trompeta gbaz la'y bugádx, ati' glui' zidzj didza' chi'i yehua' yubá, ta'ná:

Gap ta'ná bë' bunách yödzlyú Nadödgac lu në'ë Xanru' Dios Len lu në'ë Cristo.

Lë' gna bë'teczé!.

¹⁶Ni'r idáp uru'ë bönni' gul na' rö'lquë! gap na' ta'ná bë'ë lahuë! Dios, gulutság lauquë! lyu ta'yíj ládzi'quë! Dios. ¹⁷Ta'né!:

Xantu' Dios, napczu' yöl-la' huac. Gzoacz'u' len zoacz'u' len ral-la' guidczu',

Xclenu', le chbugunu' dxin yöl-la' huac zxön quiu' Len rzu lau' rna bë'u.

¹⁸Gulaléy bunách yugu' yödz

San chbdxin dza gunu' lequë'
  zxguia'.

Nac dza cuequi xbeynu' nup
  chnatgac.

Ubi'u quegac huen dxin quiu',
Bönni' glu'ë didza' uláz quiu',

Nup náquigac quizi quiu' len
  glun ba la'n Lau',

Nup nacgac cuidi'z len nup
  nacgac blau.

Chbdxin dza usnitiu' nup
  gulusnít yödzlyú.

¹⁹Ni'r gyalj gdau' queë' Dios rö'
yehua' yubá, ati' bla' lahui gui'n
la'y ga yu'u didza' rucá'n tsahui'
nunë' Dios. Luyú gyëp yös len glu'u
bö zidzj, gnë gziu'. Gtit luyú len grö'
guiøj bögui' yöl sunn.

Tunu ngul len tuba' bël zxön xtsni'

12 Ni'r bla' lahui yehua' yubá
tu le nac bë'tsca, buluí'
launu ngul nácunu le nac ca gbidz,
len zoa zxan ní'anu beo'. Dxia
icjnu tu bregui' ga dxiacba' chinnu
bölj yení'. ²Ngul ni chzoa soabi'
bi'ida' queënu, rbódxya'anu le rdia'
lë'nu, rzaca' rgui'nu le ruzoanu-bi'
bi'ida' queënu. ³Ni'r bla' lahui
yehua' yubá yetú le nac bë', buluí'
lauba' tuba' bël zxön xtsni', nacba'
xna gui'z len dxia gadx icjba' len
chi luzba' len dxia tu bregui' tu tu
icjba' na!. ⁴Len xbanba' gu'yjba' tu
cuia tsa tu tsonn cuia bölj luzxbá
len gru'nba' leycba' luyú. Gzuiba'
bël zxön xtsni' na' launu ngul na'
chzoa soabi' bi'ida' queënu, zoaba'
sina' gáguba'-bi' bi'ida' queënu
na' ca galjbi' na!. ⁵Buzoanu-bi' tubi'
bi'i bönni'dau' ral-la' gna bé'ibi'
yúgo'të yödz len tu xuyág guia. La'
bucuittë'-bi' Dios bi'ida' queënu

na', buchisë'-bi' ga ni' zoaczë'
Lë', rö'lé latj blau ga na' rna bë'ë.
⁶Buzxundjnu ngul na', zeajnu lu latj
ca'z, ga ni' chnupé'ë queënu latj
Dios. Ni' lugahuë'-nu gdu ca chinnu
gäuá' yu tsonnlalj dza.

⁷Gdöd glac lë ni, guctsca gdil-l
yehua' yubá. Guladíl-lenë'-ba' bël
zxön xtsni' na' gbaz la'y blau lë'
Miguel len yugu' gbaz la'y da'quë' lë'.
Guladíl-l bël zxön na' len gbaz xöhui'
da'gac lëba' ⁸san cutu guluxícj lu
gdil-l na'. Qui lë ni na' cutur bdzöli
xlatjgac yehua' yubá. ⁹Cni guc,
gularu'në'-ba' ni'l bël zxön xtsni' na',
nacba' bël na' zoaba' dza ni'té, lëba'
tu' xöhui' len Satanás, nu na' rzi' ye'i
yúgo'të bunäch yödzlyú. Gularu'në'
tu' xöhui' yödzlyú, dzaggac lei gbaz
xöhui' na' da'gac lei.

¹⁰Ni'r byönda' tu chi'i rui' zidzj
didza' yehua' yubá, rna: "Na'a
chbdxin dza nulu'ë lahui yöl-la'
ruslá nunë', len yöl-la' huac queë',
len le rna bë'ë Dios, lenca' le rna
bë'ë Cristo, le chgularu'në' ni'l nu
na' buquí yugu' böchi' lza'ru'. Rël
len të dza buquí lequë' lahüe' Dios
queëru!. ¹¹Guluxicjë' nu na' böchi'
lza'ru' ni, le gulugunë' dxin xchönë'
Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'
queë' Dios, len le gulugunë' dxin
didza' na' glunë' lna' lau queë'.
Cutu glui' ládzi'quë' yöl-la' na'bán
quequë' san glatië'. ¹²Qui lë ni
na' gac yöl-la' rudziji yehua' yubá.
Gul-dziji lbi'ili', zoali' ni'. Bica'
bayechi' lbi'ili' zoali' yödzlyú len lu
nis zxön, le chbötj tu' xöhui' bdxin
ga zoali'. Rleytsqui tu' xöhui' na' le
chráquibe'i yetú chi'z dë latj qui."

¹³Cati' gúquibe'iba' bël zxön
xtsni' na' chgularu'në'-ba' luyú,

ni'r yajsúa régu'ba'-nu ngul na'
buzoanu-bi' bi'i bónni'dau' na'
queénu. ¹⁴Ni'r Dios bë'ë-nu ngul na'
chop xilba' bsia' nacgac zxön quië
gac sunu, gcuitnu ga na' zoaba' bël
zxön xtsni' na', gdxinnu xlatjnu lu
latj ca'z. Ni' lugahuël-nu gdu tsonn
iz yu gatsj. ¹⁵Zaca' cídzulnu gubba'
nis zil bël zxön xtsni' na', guc ca
tu nis yegu, gú'niba' gua'të ngul
na'. ¹⁶Ni'r guclen ngul na' luyú,
gyalj luyú na' len güi'i nis yegu na'
gubba' bël zxön xtsni' na'. ¹⁷Ni'r
gléytsquia'-nu ngul na' bël zxön
xtsni' na', gyeajba' yajtílenba' nup
naga'ngac queénu xxi'n xsoanu, nup
na' tun ca rna le gna bë'ë Dios, len
nazí' lu na'gac le nuné! Ina' lau
Jesucristo.

Chopba' böa' snia'

13 Gzuida' lu yuzzx ra' nis zxön
len blé'ida' rbenba' r-rujba'
lu nis zxön tuba' böa' snia' dxia
gadx icjba' len chi luzba!. Dxiagac
lëba' chi bregui!. Dxia tu bregui' tu
tu luzba' na' ati' láhuigac icjba' da'
tu la nac xöhui' le curle'i Dios dxi'a.
²Böa' snia' na' blé'ida'-ba' rna'ba' ca
nacba' bëdxtau!, zoa ní'aba' ca nac
ní'aba' oso, ati' rú'aba' nac ca nac
rú'aba' bëdx guixi!. Bël zxön xtsni'
na' budödba' lu na'ba' böa' snia' ni
yöl-la' huac queéba' lencal xlatjba'
ga rna bë'ba', len yöl-la' uná bë'
zxön queéba!. ³Dxia huë! tu icjba'
böa' snia' na', nac le gdödi lëba', san
bunít huë! na', ati' gulubani yúgu'të
bunách yödzlyú len yajta'gac böa'
snia' na!. ⁴Gulayíj ládxí'quël'-ba' bël
zxön xtsni' na', le budödba' lu na'ba'
böa' snia' yöl-la' uná bë' queéba'.
Gulayíj ládxí'quël'-ba' ca' böa' snia'

na', gulané!: "¿Nuzxa caz nac zxön
ca nacba' zxön böa' snia' ni, len
nuzxa caz saqui' til-len lëba'?"

⁵Guta' lu na'ba' böa' snia' na'
bë'ba' didza' ba zxön len didza'
xöhui' rnëba' queé! Dios. Gdu ca
chopún beo' guta' lu na'ba' yöl-la'
uná bë!. ⁶Gzu lauba' rnëba' queé!
Dios len gnë xöhui'ba' qui Lë' Dios,
len qui latj la'y queé!, len quegac
nup nacuá! yehua' yubá. ⁷Guta' lu
na'ba' gdíl-lenba' nup náquigac
quizi queé! Dios, buxicjbä' lequë!.
Guta' ca' lu na'ba' gna bë'iba'
yúgu'të bunách gza'a, bunách
yúgu'të yödz, len yúgu'të bunách
tui' didza' yubl, len bunách gdutë
yödzlyú. ⁸Gulayíj ládxí'gac böa'
snia' na' yúgu'të bunách nacuá!
yödzlyú, nup na' cutu nayujac
lagac lu guich qui yöl-la' na'bán,
guich na' buzujë! cati' zi'a guta'
yödzlyú Bönni' na' naquë! Bö'cu'
Zxíla'dau' queé! Dios, buzóë! Dios
gutië! ni'a quegac bunách queé!.

⁹Chqui' nu ryöni, ral-la' uzé nag.
¹⁰Nup nucu'ë Dios gdzungac, ral-la'
gdzungac, ati' nup nucu'ë Dios quië
nu gdödi leygac len guia tuchi!, len
guia tuchi' lat. Qui lë ni na', ral-la'
la'böz zxön ladxi' nup náquigac
queé! Dios, len la'yejlë! Lë!.

¹¹Gdöd na' blé'ida'-ba' yetuba'
böa' snia' grenba' brujba' lu yu.
Dxiagac chop luzba' ca nac luzba'
bö'cu' zxila', len rui'ba' didza' ca
na' rui'ba' didza' bël zxön xtsni'
na!. ¹²Dë lu na'ba' böa' snia' ni
yúgu'të yöl-la' uná bë' queéba' böa'
snia' bdxinba' zi'al, cati' dzag lëba'.
Runba' böa' snia' buróp ni ga ta'yíj
ládxí'gac böa' snia' zi'al na' yúgu'të
bunách nacuá! yödzlyú, böa' na'

bunít huë! gdödi lëba!. ¹³Runba' ca' le nacgac bë' böa' buróp na' ga rdxintë runba' ga ruhuóxj gui' za' luzxbá, ruhuóxj luyú laugac yúgu'të bunách. ¹⁴Rzi' yé'iba' bunách nacuá' yödzlyú len le nacgac bë' dë lu na'ba' runba' lauba' böa' snia' zi'al na'. Rna bé'iba' bunách nacuá' yödzlyú lunë' tu bdau' ca nacba' böa' snia' na' gucba' huë' qui guia tuchi' ati' nabanba!. ¹⁵Dë lu na'ba' runba' ga soa gban bdau' na' lac ca nacba' böa' snia' zi'al na', len güi' didza' bdau' ni len gun ga nu gdödi yúgu'të nup cutu la'yíj láxhi'gac lei. ¹⁶Benba' ga gda' yúgu'të bunách tu le nac bë' da'gac lëba', nup nacgac ca'z len nup nacgac blau, nup ta'le'i yöl-la' tsahui' len nup nacgac yechi', nup cunadá'ugac len nup nadá'ugac, buda'ba' lei lu na'gac yubél o ra' xgagac bunách na!. ¹⁷Nutu nu gac bi ga'u o bi guti' chqui' cudá' nu na' lë na' nac bë', o chqui' cudá' nu na' laba' böa' snia' na', o le nababba' nua'ba!. ¹⁸Na'a rquinnu' yöl-la' rejni'i. Nu nap yöl-la' rejni'i ral-la' ulabtëz tsca le nababba' nua'ba' böa' snia' na', nac ca le nababë' bönni', ati' le nababba' na' nac xop gayuá' yu tsonnlalj yu xop.

**Le tul-lë' tu gayuá' yu
tapán milë' bönni'**

14 Gdöd ni' buyúa' len blé'ida'-në' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau' zuinë' lu guí'adau' nazí' lei Sión. Nacuá'lenë' Lë' tu gayuá' yu tapán milë' bönni', da' ra' xgaqué' lë' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau', lenca' lë' Xuzë!. ²Ni'r byönda' tu le rgu'u bö yehua' yubá', rnë zidzj ca rnë tu yegu zxön len

ca rnë gziu!. Byönda' le ryön cati' ta'guinnië' lë'i tu le rul-l zë zian du qui. ³Tul-lë' tu le rul-l cub, nacu'ë ca dödl lahui latj blau ni' lenca' ca dödl lahui ga na' nacuá' idáp nup na' nabangac len yugu' bönni' gul na!. Nutur nu gac gul-l le rul-l ni, san légaczé' tu gayuá' yu tapán milë' bönni' ni, bönni' na' böa'uë' lequë' Cristo ladj bunách yödzlyú. ⁴Nacquë' gdu ladxi' bönni' ni, cutu gulacuá'lenë' ngul, le nacquë' gdu bönni' ra'bán. Zjáclenë' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau' gáti'tëz ga zijé'. Cristocz böa'uë' lequë' ladj bunách, nacquë' bönni' zi'al guludôd cuinquë' lu në'ë Dios lenca' lu në'ë Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau!. ⁵Gatga gulazí' yë'lë ati' nutu nu gac bi gnë quequë' ga na' nacu'ë ca dödl lahui latj blau ga rö'lë Dios.

Didza' rjua'quë' tsonn gbaz la'y

⁶Ni'r blé'ida' yetúë' gbaz la'y, rdödë' lu bö'z luzxbá, rju'ë didza' dxi'a zoa tsalzú quië gunë' lban qui laugac nup nacuá' yödzlyú, bunách gdutë luyú, yúgu'të bunách gza'a, len bunách tui' yúgu'të didza' gza'a, len bunách yúgu'të yödz. ⁷Ru'ë zidzj didza', rnë': "Gul-gadxi Dios, len gul-cu'ë yöl-la' ba le chzoa cuequi xbeynë' bunách. Gul-tséj ladxé'ë Dios, nunë' luzxbá len luyú len nis zxön len gap ralj nis."

⁸Zajnáue' gbaz la'y ni yetúë' gbaz la'y, rnë': "Chbudx qui yödz Babilonia. Chbudx qui yödz zxön na!. Cni gac qui, le glun nup nacuá' ni' ga gulazí' lu na'quë' bönni' yúgu'të yödz lunë' ca nacgac le ta'zé láxhi'quë' le cunác."

⁹Zajnáuë' gbaz la'y buróp ni yetúë' gbaz la'y, ru'ë zidzj didza', rnë!: "Chqui' nu tsej ladxi'-ba' böa' snia' na' lenca' bdau' queëba', len güi' latj ta' ra' xguí o lu në'i le nac bë' da' lëba', ¹⁰nu ni gunë' zxguia' Dios lu yöl-la' rley queë!. Saca' qui'i nu na' lu gui' len lu lë na' ruzégui'tsca, laugac gbaz la'y len lahuë! Bönni' na' naquë! Bö'cu' Zxíla'dau!. ¹¹Cuentecz dzön qui gui' ga ni' saca' qui'i nu na!. Rël len të dza saca' qui'i, ati' gatga gata' latj luzí' ládzi'gac nup la'yíj ládzi'gac-ba' böa' snia' na' len bdau' queëba', ati' cutu luzí' ládzi'gac nup lui' latj ta' leygac laba!. ¹²Qui lë ni na' ral-la' la'böz zxön ladxi' nup náquigac queë' Dios len lun ca rna le gna bë'ë, nup na' ta'yejlë! Jesús."

¹³Ni'r byönda' chi'i nu rui' didza' yehua' yubá, rë neda!: "Bzuj lu guich lë ni: Bica' bagac nup lat na'a su lau, nup na' ta'yejlë! Xanru!"

Dios Bö' La'y rnë!: "Ca' gac. Luzí' ládzi'quë' lu dxin glunë', len lizi'ë xbey ca rajlöz le glunë!".

Tu'zi'ë le rulá' luyú

¹⁴Ni'r buyúa' len blé'ida' tu böaj luzxbá chguichdau'z, len lu böaj na' rö' tu Nu nac ca naquë! Bönni' Nuhuöaque' Gdu Bunách, dxia icjë' tu bregui' oro, ati' lu në'ë zònë' tu guia tuchi!. ¹⁵Brujë' lu gda' yetúë' gbaz la'y, ati' bë'ë zidzj didza', gudxë' Nu na' rö' lu böaj na', gnë!: "Bgun dxin guia tuchi' qui' len bchugu zxoa' xtil, le chbdxin dza nu uzí' lei. Chnabídx deu qui dë yödzlyú."

¹⁶Ni'r Nu na' rö' lu böaj na' bugún dxin guia tuchi' gdutë yödzlyú, ati' buzi'ë le bulá' luyú.

¹⁷Ni'r brujë' yetúë' gbaz la'y lu gda' zoa yehua' yubá. Nu'ë ca' tu guia tuchi!. ¹⁸Brujë' ra' bcugu ni' yetúë' gbaz la'y, dë lu në'ë gna bë'ine' gui', ati' bë'ë zidzj didza', bulidzë' gbaz la'y zi'al na' nu'ë guia tuchi!, gnë!: "Bgun dxin guia tuchi' qui' len btub tu'xóa hueaj le ta'bía lba uva rö'gac yödzlyú, le chna le ta'bía lba uva."

¹⁹Ni'r bugunë' dxin guia tuchi' gdu yödzlyú gbaz la'y ni, butubë' le ta'bía lba uva rö'gac luyú, ati' yajchu'në' le ta'bía lba uva na' lu yeru zxön ga gzi xisi. Yugu' lë ni rulu' ca gunë' Dios, gunë' zxguia' bunách nacuá' yödzlyú. ²⁰Gululibë' le ta'bía lba uva na' lu lerui zoa ni'l ra' yödz, ati' lu lerui na' bruj rön, gren ga bdxintë rú'acba' böa', len gdöd rön na' gdu tsca gac sa'ru' gdu gadx dza.

Gbaz la'y nua'quë' gadx guidzhué'

15 Blé'ida' yetú le nac bë'tsca yehua' yubá, le run ga nu rubani. Gularujë' gadx gbaz la'y, nua'quë' gadx guidzhué' rajsétyëgac, le ugunë' dxin Dios, udx gunë' zxguia' bunách yödzlyú.

²Blé'ida' ca' tu le nac ca nis zxön ryëp yös yení' ca guiøj jar le nutsi'i gui'. Zuigac lu lë na' nac ca nis zxön nup na' guluxicj lu böa' snia' na' len lu bdau' queëba' len lu laba', nua'quë' le tul-l, yugu' le bë'ë quequë' Dios. ³Tul-lë' le rul-l na' bil-lë' Moisés, bönni' huen dxin queë' Dios. Nac tu le rul-l queë' Bönni' na' naquë! Bö'cu' Zxíla'dau', ta'né!:

Li', Xantu' Dios, náctëru' blau. Zxöntér nac yúgu'të le benu',

Le tun ga rubánitu'.
 Li', rna bë' inu' yugu' yödz,
 Gdu dxí'adau' len gdu nac ca bi
 runu'.

⁴ ¿Nuzxa caz cugadxi Li', Xantu'?
 ¿Nuzxa caz cucú'u Li' yöl-la' ba?
 Tuzu' Li' nacu' la'y.
 La'dxín bunách yugu'të yödz,
 La'yíj ládxí'quë' Li'
 Le ta'lé'inë' nac tsahui' yúgu'të
 le runu'.

⁵Gdöd guc lë ni, buyúa' len
 blé'ida' gyalj gdau' yehua' yubá ga
 ni' dë latj la'y le nac bë' zóalenë'
 bunách queë' Dios. ⁶Gularujë' lu
 latj la'y na' gadx gbaz la'y, nua'quë'
 gadx guidzhué' na!. Nácuquë' lari'
 záqui'tsqui le ryëp yös yení', len
 núga'gac Ichú'quë' pan náquicni
 oro. ⁷Ni'r tu nu nutsa' ladj idáp
 nup na' nabangac, bë' qui queëquë'
 gadx gbaz la'y na' gadx zxíga'dau'
 náquicni oro, len yudzgac le ruluí'
 yöl-la' rley queë' Dios zoaczë!. ⁸Lu
 latj la'y na' bdza' dzön, le zoa ni'
 yöl-la' yení' len yöl-la' huac zxön
 queë' Dios. Nutu nu saqui' tsaz
 lu latj la'y na' cati' gatsjr gadx
 guidzhué' na' nua'quë' gadx gbaz
 la'y na'.

Yugu' zxíga'dau' yudzgac le
 ruluí' yöl-la' rley queë' Dios

16 Ni'r byönda' chi'lí nu rui'
 zidzj didza' latj la'y na', rë
 gadx gbaz la'y na', rna: "Gul-tséaj,
 gul-tsajlálj luyú gadx zxíga'dau' na'
 yudzgac lë na' ruluí' yöl-la' rley
 queë' Dios."

²Gyijë' gbaz la'y zi'al, yajlaljë'
 yödzlyú le yudz zxíga'dau' na' zönë'.
 Lë na' yudz zxíga'dau' na' ben ga
 gutsj yudzu' ya'a le rlatsca gdu ca

nayá' nabingac nup na' da' leygac
 le nac bë' da'gac böa' snia' na',
 llena' nup na' ta'yíj ládxí'gac bdau'
 queëba'.

³Ni'r gyijë' gbaz la'y buróp,
 yajlaljë' lu nis zxön le yudz
 zxíga'dau' na' zönë', ati' böac rön
 nis na' ca nac rön queë' bönni' nat,
 ati' glat yúgu'të nup nabangac
 nacuá' lu nis zxön na'!

⁴Gyijë' gbaz la'y bunn, yajlaljë'
 gap dë yegu len gap ralj nis le yudz
 zxíga'dau' na' zönë', ati' guluhöác
 rön gap dë nis na'. ⁵Ni'r byönda'
 ru'lë didza' gbaz la'y na' dë lu në'ë
 rna bë' inë' nis na', rnë!: "Xantu'
 Dios La'y. Zoaczu' len gzoaczu'.
 Tsahui' nacu' le rchugu' cni quegac
 bunách ⁶le gululaljë' rön quegac
 nup náquigac quizi quiu' len quegac
 nup glui' didza' uláz quiu'. Na'a, Li'
 runu' ga li'jë' rön, le cni ral-la' gac
 quequë'!"

⁷Ni'r byönda' rui' didza' tu nu
 zoa ra' bcugu yehua' yubá ni', rna:
 "Ca' gac, Xantu' Dios, napczu' yöl-la'
 uná bë!. Gdutë li len tsahui' nac ca
 rchugu' quegac bunách."

⁸Gyijë' gbaz la'y budáp na',
 yajlaljë' lu gbidz le yudz zxíga'dau'
 na' zönë', ati' gbidz na', bë'ë lei latj
 Dios gúgui'tsca bunách len gui' qui.

⁹Gúguitscaquë' yúgu'të bunách le
 rúgui'tsca gbidz, san cutu gulubí'i
 ládxí'quë', len cutu gulagu'ë Dios
 yöl-la' ba. Gulané zi'lë queë' Dios,
 dë lu në'ë gna bë' inë' yugu' lë ni
 tu'saca' zi' bunách.

¹⁰Gyijë' gbaz la'y bugayu' na',
 yajlaljë' xlatj böa' snia' ga na' rna
 bë'ba' le yudz zxíga'dau' zönë',
 ati' grö' chul gap rna bë'ba!. Ni'r,
 le gulazaca' gulaguí'i bunách,

gláguya'a lúdxí'quë', ¹¹ san cutu gulubí'i ládxí'quë' quië cutur lunë' le cunác tsahui' tunë'. Gulané zil'ë queë' Dios zoë' yehua' yubá le ta'zaca! ta'gui'ë len le dxiaque' yudzu' ya'a na'.

¹²Giyjë' gbaz la'y buzxóp na', yajjaljé' lu yegu zxön nazí' lei Eufrates le yudz zxíga'dau' na' zönë', ati' gbidx nis yegu na' quië gba'a nöz ga la'dód nup ta'ná bë', la'rujé' zaca! ga rlen gbidz.

¹³Ni'r blé'ida' bël zxön xtsni' na', len böa' snia' na', len bönni' ru'ë didza' uláz quecba', gularúj rú'agac nup na' tsonn bö' xöhui' tun ditj bunách, nala'gac ca nala'cba' bludz.

¹⁴Nacgac bö' qui tu' xöhui' yonn bö' ni, bö' tun le nacgac bë' lun ga lubani bunách. Yjac bö' xöhui' na' gdu yödzlyú yajtubgac nup ta'ná bë', quië tsjaquë' lu gdil-1 na' gac dza zxön queë' Dios, napczé' yöl-la' uná bë'. ¹⁵Cni rnë' Dios: "Gul-yutsca!. Guida' tu tsalz ca rdxinë' gban. Bica' ba nu zoa ban ladxi' len run chi'i le nacu nu na', len runtecz dxí'a, cui gun bayúdx ta xguidz len cui utu'i'i nu na' lahui' laugac bunách."

¹⁶Gulutúb bönni' ta'ná bë'ë bö' xöhui' na', guludubë' tu latj nazí' lei lu didza' hebreo: Armagedón.

¹⁷Giyjë' gbaz la'y bugádx na', yajjaljé' lu bö'z le yudz zxíga'dau' na' zönë', ati' bë' zidzj didza' tu nu zoa lu latj la'y zoa yehua' yubá ga dë latj blau na', rna: "Chnac."

¹⁸Ni'r gyép yös len grö'tsca bö len gnë gziu!. Gtittsca luyú, le gtittér ca gtit tsal ni nacuá' bunách yödzlyú. ¹⁹Bruj tsonn cö'l yödz zxön na' ati' gulaguíndj yödz nacuá' yödzlyú. Yajneynë' Dios le

nac xöhui' glun bunách yödz zxön na' nazí' lei Babilonia, ati' lu yöl-la' rley queë' benë' zxguia' nup nacuá' ni!. ²⁰Gulagachi' luyú bidz dzö' lu nis zxön ati' cutur gulalá' guí'adau'. ²¹Böxj ca' guiój bögui' yöl sunn, le za' luzxbá, yajsóa icjgac bunách, ati' náli'i guiój bögui' na' ca tu gayuá' guia hueaj. Gulané zil'ë queë' Dios yúgu'të bönni' ni'a qui guiój bögui' na' grö', le busaca' zi'tsca lequë'.

Dios rchuguë' queënu ngul udá dzag

17 Ni'r bdxinë' ga zoa' tuë' gbaz la'y nababé' gadx gbaz la'y na' gulazönë' gadx zxíga'dau' na' náquicni oro. Bé'lenë' neda' didza', gnë!: "Gda ni, ati' ului'ida' li' ca gunë' Dios, gunë'-nu zxguia' ngul udá dzag na', rö'nu lu nis zian. ²Gulacua'len lënu, glun le cunác nup ta'ná bë' yödzlyú, ati' gulazudxi nup nacuá' yödzlyú ni, glunlen lënu le cunác."

³Gzóalenë' neda' Dios Bö' La'y, ati' bchë'ë neda' gbaz la'y na' tu lu latj ca'z, ati' ni' blé'ida'-nu ngul dxianu cídzu'ba' tuba' böa' snia', nacba' xna gui'z. Dxiagac gadx icjba' len chi luzba', len da'gac ca' lëba' le ta'né xöhui' queë' Dios.

⁴Nácunu lari' xna len lari' xna gui'z ngul na' dxianu lëba'. Nazí' lquitj queënu le náquicni oro len yugu' guiój zaca' len yugu' bga. Lu na'nu zoa tu zxíga'dau' náquini oro, yudzu le nacgac xöhui' len le cunác runnu. ⁵Ra' xganu da'gac ca lënu, le tu'lui' tu le nagachi', ta'ná cni: "Yödz Babilonia Nac Blau" len "Xna'cnu Ngul Udá Dzag" len "Xna'gac Le Xöhui' Dzö' Yödzlyú." ⁶Gúquibe'ida' nazúdxinu ngul na'

le bennu ga blalj rön quegac nup
náquigac queë! Dios len quegac nup
na' zoa nu budödi leygac le glun lna'
lau queë! Jesús. Cati' blé'ida'-nu,
bubántsquida!. ⁷Gudxë! neda' gbaz
la'y na', gnë!: “¿Bizz quië rubáninu? Uzéjni'da' li' lë na' nagachi', le ruluí' ngul ni lenca' le ruluí' böa' snia' na' dxianu-ba', dxiagac gadx icjba' len chi luzba!. ⁸Böa' snia' na' blé'inu' gzoaba' zi'al san cutu zoaba' na'a, böa' ni chzoa grujba' latj chul, ati' tseajba' ga nitba' tsaz. Lubánitsqui nup nacuá' luyú cunayujgac lagac lu guich qui yöl-la' na'bán dza ni'të cati' zi'a gata' yödzlyú. Cati' la'le'i böa' snia' na' gzoaba' zí'atël san cutu zoaba' na'a, lubani le ubanba'.

⁹Lë ni nac tu le uzejni'i nu gac tsejni'i: Gadx icjba' na' tu'lui' gadx guí'adau' gap rö'nu ngul na!. ¹⁰Lézca' cni gadx icjba' na' tu'lui' gadxë' bönni' ta'ná bë'ë. Gayuë' bönni' ni chgdöd quequë!. Tuë' bönni' ni rna bë'ë na'a ati' yetüé' cutu rdxindë', san cati' guidë', gna bë'ë tu chi'ida'u'z. ¹¹Böa' snia' na' gzoaba' san cutu zoaba' na'a, ruluí' bönni' buzxunu!, gna bë'ë. Nunë' tsazxón bönni' gadx na', ati' töd ni nitië' tsaz.

¹²'Chi luzba' na' blé'inu' tu'lui' chië' bönni' la'ná bë'ë. Cutu ta'zi'inë' yöl-la' uná bë', san la'zi'ë yöl-la' uná bë' tu chi'ida'u'z, la'ná bë'ë tsazxón len böa' snia' na'.

¹³Chië' bönni' ni, tuz nacquë!, ati' ludödë' lu na'ba' böa' snia' na' yöl-la' uná bë' quequë' len le dë lu na'quë!. ¹⁴La'díl-lenë' Bönni' na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau' san Lë' uxicjë' lequë!, le naquë' Xangac yúgu'të nup nacgac xan len rna

bé'inë' ca' yúgu'të nup ta'ná bë!. Nup nacual'en Lë', bulidzë' leygac Dios len gröë' leygac, ati' tsaz da'gac Lë'.”

¹⁵Gudxë! ca' neda' gbaz la'y na', gnë!: “Yugu' nis zxön na' blé'inu' gap ni' rö'nu ngul udá dzag na', tu'lui' bunách yödz len bunách gza'a len bunách tui' didza' yubl len bunách yugu' luyú. ¹⁶Chi luzba' böa' snia' na' blé'inu' len tu'lui' chië' bönni', cutu la'lé'inë'-nu dxi'a ngul udá dzag na', ati' ca'z len xguidz luca'në'-nu. Lahuë' xpéla'nu len luzegui'ë-nu len gui!. ¹⁷Dios uchizië' icj ládx'i'dau'quë' chië' bönni' na' le gun ga lunë' ca rë'ncznë' Lë', lacquë' tuz len ludödë' lu na'ba' böa' snia' na' yöl-la' uná bë' quequë' quië utság ca rna xtidzë'ë. ¹⁸Ngul na' blé'inu'-nu ruluí' yödz zxön na' rna be'i nup ta'ná bë' yödzlyú ni.”

Rguindj yödz Babilonia

18 Gdöd na' blé'ida'-në' yetüé' gbaz la'y ruhuötjë' r-rujë' yehua' yubá, dë lu në'ë yöl-la' uná bë' zxön, ati' gyëp yös yení' luyú ni'a qui yöl-la' yení' queë' gbaz la'y na!. ²Bë'ë zidzj didza' gbaz la'y na', gnë!: “Chbguindj. Chbguindj Babilonia, yödz zxön na'. Chböac xlatj tu' xöhui' len xlatjgac bö' xöhui' tun ditj bunách. Tu'zoaba' ni' lidxcb'a' bguinn xtsni' len bguinn nacgac xöhui!. ³Cni guc qui yödz na' ni'a qui le glun bunách nacuá' ni', glunë' ga glun bunách yúgu'të yödz ca nacgac le ta'zéz ládx'i'quë' le cunác. Glunlen lequë' le cunác nup ta'ná bë' yödzlyú, ati' guta' yöl-la' tsahui' quequë' bönni' ta'u tuti' nacu'ë yödzlyú, le gyantsca le

záqui'tsqui gulazéz ládzi'gac nup
nacuá' ni'."

⁴Ni'r byönda' rui' didza' yetú nu
zoa yehua' yubá, rna: "Gul-rúj lu
yödz na', lbi'ilí' náquili' quia' neda',
cui gunli' tsazxón len lequé' dul-la'
len cui gac queëli' tsazxón len
lequé' zxguia'. ⁵Nayantsca dul-la'
nabága'quë', chnayás nadxíncz
luzxbá, san Dios rajneynë' le cunác
nunquë!. ⁶Gul-bí'i quequë' ca na'
glunë' queëli'. Gul-bí'i quequë' chop
cö' tsca le glunë'. Gul-bí'i quequë'
chop cö' tsca le nac xöhui' glunë'
queëli'. ⁷Gul-gún ga la'zaca' la'gui'ë
len la'bödx yechë'ë tsca yöl-la' ba
len yöl-la' zxön glui' cuinqué!. Ta'zá'
ládzi'quë', ta'né': 'Rö'tu' ni, rna
bë'tu'. Cutu nactu' uzéb len gatga
cödx yéchi'tu'! ⁸Qui lë ni na', tu
dzatëz la'dxín quequë' le la'zaca'
la'gui'ë, yöl-la' gut, len yöl-la' rbödx
yechi' len yöl-la' rdu. Leguië' lu
gui', le napczë' yöl-la' huac zxön
Xanru' Dios, Nu rusyúdx quequë!.

⁹'La'bödx nup ta'ná bë' yödzlyú
len glun tsazxón len lequé' le cunác,
len guluzí' xbey le naqui quequë',
ati' la'bödx yechë'ë cati' la'lé'inë'
dzön qui yödz na' regui. ¹⁰Zi'tu'
zi'tu'z la'cu'ë le ládxinë' ca gac
zxguia' gac qui yödz na', la'né': Bica'
bayechi' Babilonia, yödz zxön ni,
guctér blau. Tu dzatëz guc zxguia'
qui.

¹¹'La'bödxë' ca' bönni' ta'u tuti'
nacu'ë yödzlyú len la'bödx yechë'ë
qui yödz na' le cutur soa ni' nu
ga'u bi lúti'ë. ¹²Nutur nu ga'u
ni' le náquicni oro len plata, len
yugu' guiöj zaca', len yugu' bga,
len yugu' lari' záqui'tsqui, len lari'
xna, len lari' dxí'adau', len lari' xna

gui'z, len yugu' yag rla' zxix, len
le náquicni dxit záqui'tsqui, len
le náquicni yag záqui'tsqui, len le
náquicni cobre, len le náquicni guia,
len le náquicni guiöj jar. ¹³Nutur nu
ga'u ni' canel, len yugu' le rla' zxix,
len yal, len le rla' zxix qui mirra
len qui yöj olíbano, len xisi uva nal,
len le nac za, len yözj dxí'adau', len
zxoal' xtil, len yugu' búrrodau', len
yugu' bö'cu' zxila', len yugu' böa',
len yugu' carreta, len yugu' bönni'
huen dxin, len yela'gac bunách.
¹⁴Lë lequé' nup na' ta'u tuti', la'ná:
Naduagac le gzë ládzi'li!. Chgdöd
quegac yöl-la' tsahui' len le nacgac
lach queëli', ati' cutur gdzöllili'
leygac.

¹⁵'La'bödxë' bönni' ta'u tuti' na',
guta' quequë' yöl-la' tsahui' le
glúti'ë lu yödz na', ati' la'cu'ë zi'tu'
zi'tu'z le ládxinë' ca gac zxguia' gac
qui yödz na', len la'bödx yechë'ë,
¹⁶la'né': Bica' bayechi' yödz ni guc
zxön. Guc ca ngul nácunu lari'
záqui'tsqui len lari' xna, len lari'
xna gui'z, len nazi' lguitj queënu le
náquicni oro len le náquicni guiöj
zaca' len yugu' bga. ¹⁷Tu dzatëz
gnit yöl-la' tsahui' qui yödz ni.

'La'cu'ë zi'tu' zi'tu'z yúgu'të bönni'
xan barco len nup nacuá' l'é'igac
barco na', len nup tu'sá' yugu'
barco na', len nup tun dxin lu nis
zxön, ¹⁸len cati' la'lé'inë' dzön qui
yödz na' regui, la'bödxë', la'né':
¿Bizxal yödz guc zxön ca nac yödz
ni?

¹⁹'Ludxfé' bëchtö icjquë', len
la'bödxë' len la'bödx yechë'ë, la'né':
Bica' bayechi' yödz ni guc zxön.
Yöl-la' tsahui' qui yödz ni ben ga
guta' yöl-la' tsahui' quegac yúgu'të

nup nacgac xan barco lu nis zxön.
Tu dzatéz gnit yödz ni.

²⁰'Gul-dziji ca gac qui yödz ni,
lbi'ilí' zoali' yehua' yubá, lenca'
lbi'ilí' náquili' queë! Dios, lbi'ilí',
bönni' gbaz queë! len lbi'ilí', bönni'
rui'lí' didza' uláz queë!. Gul-dziji, le
chbchuguë! Dios qui yödz ni ni'a
qui bi glun queëli' nup nacuá! lu
yödz ni."

²¹Ni'r buchisë! tu guiøj zxön le
nac ca guich ryëtu, tuë' gbaz la'y
nal, ati' gru'në! lei lu nis zxön, gnë!: "La' cniz gac, gguindj Babilonia,
yödz na' guc blau, ati' cutur nu
udzöli lei. ²²Cultur nu yöni lu yödz
na' nup ta'guíñ lë'i le rul-l, len
clëg nup tu'côdx gui len clëg nup
tu'côdx trompeta, len cutur udzöl
ni' bönni' huen dxin, len cutur yön
ni' bö rgu'u le rutu. ²³Cultur uzení'
lu yödz na' nitú gui!, len cutu yön
ni' chi'ë bönni' utság në'ë, len clëg
chi'ibí' bi'lí' ngul utság na'bí!. Cni
gac zal-la' nacli' blau, lbi'ilí' rá'uli'
len rúti'lí' lu yödz ni, len gzxi' yé'ili'
bunách gdutë yödzlyú len yöł-la'
udzá! queëli'.

²⁴'Lu yödz ni blalj xchönquë!
bönni' glu'lë didza' uláz queë! Dios
len xchöngac nup náquigac queë!
Dios lenca' xchöngac yúgu'të
bunách yödzlyú, guludödi lequë!
nup nacuá! yödz ni."

19 Gdöd lë ni byönda' tui' zidzj
didza' bunách zian nacuá!
yehua' yubá, ta'ná:

Yöł-la' ba Dios. Yöł-la' ruslá
runë!,

Ati' yöł-la' zxön len yöł-la' uná bë'
Napë! Dios queëru'.

²Nac gdutë li len tsahui' ca
rusyudxë!.

Bchuguë! qui yödz na' nac ca tu
ngul udá dzag,

Len quegac bunách lu yödz na'
Glun ditj bunách yödzlyú len le
cunác glunë!.

Dios buzí' lë' lequë!

Le guludöcdë! huen dxin queë!.

³Leyúbl gulané!: "Yöl-la' ba Dios.
Cuentecz dzön ga regui yödz na!"

⁴Gulutság lauquë! lyu idáp uru'ë
bönni' gul ni' len idáp nup ni'
nabangac, ta'yíj ládxí'quë! Dios,
rölë latj blau queë!. Gulané!: "Ca'
gac. Yöl-la' ba Dios."

⁵Ni'r byönda' rui' didza' tu nu zoa
latj blau na', rna:

Gul-cu'ë Dios queëru' yöl-la' ba
Yúgu'tëli' runli' xchinë!,
Lbi'ilí' na' rádxili' Lë',
Nacli' bunách ca'z len bunách
blau.

Lni qui yöl-la' rutság na' queë!
Bönni' naquë! Bö'cu' Zxíla'dau'

⁶Byönda' ca' nu rui' zidzj didza',
byön ca ryön cati' tui' didza'
bunách zian, len byön ca' ca ryön
ga rdöd yegu zxön, o ca ryön cati'
rnë gziu', rna:

Yöl-la' ba Dios le rzu lahuë! rna
bë'ë,

Napczë! yöl-la' huac.

⁷Ral-la' udziji ládxí'ru' len uzi'ru'
xbë'

Len cu'ru'-në! yöl-la' ba
Le chbdxin dza lni qui yöl-la'
rutság na'

Queë! Bönni' na' naquë! Bö'cu'
Zxíla'dau!',

Si' lu në'ë Cristo nup náquigac
queë!.

Chzoa rbözbi' bi'lí utság ná'lenbi'
Lë!,

Nacbi' le ruluí' nup na' náquigac queë'.

⁸ Dios ru'ë-bi' latj gácubi' lari' záqui'tsqui

Le nac gdu len ryëp yös yení'.

Lari' záqui'tsqui na' ruluí' le nac tsahui' nungac nup náquigac queë' Dios.

⁹ Ni'r gudxë' neda' gbaz la'y na', gnë': "Bzuj lu guich didza' ni: Bica' bagac nup na' nulidzë' lequë' Dios quië la'cu'ë lni qui yöl-la' rutság na' queë' Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'."

Gudxë' ca' neda': "Yugu' didza' gdutë li ni ru'ë didza' Dioscz."

¹⁰ Buzechu zxiba' xni'ë gbaz la'y na' quië tsej ladxa'a lë', san gudxë' neda': "Cutu gunu' cni. Neda' ca' naca' huen dxin queë' Dios ca nacu' li' len ca nacqueë' böchi' lza'u nazí' lu na'queë' le nac gdutë li ca nac queë' Jesús. Gyij ladxë'ë Dios."

Nup tui' didza' uláz queë' Dios, tui' didza' le nac gdutë li ca nac queë' Jesús.

Bönni' dxië'-ba' böa' chguich

¹¹ Ni'r blé'ida' nayálj luzxbá, ati' buluí' lauba' tuba' böa' chguich, ati' lë' Bönni' dxië'-ba', Nu Run Ca Rna, lenca' Nu Nac Le Nacz. Cni lë' le rbequi xbeynë' ca nac le nac gdutë li lenca' cni tsijë' lu gdil-l. ¹² Ryëp yös yení' yöj lahuë', nacgac ca gui', len dxiagac icjë' bregui' zian. Nayúj lahuë' tu le lë', le nutú nu nözi, san tuzë' Lë' nözne'. ¹³ Nacuë' tu lari' ni'aj rön, len lë' ca' Nu Nac Xtidzë'ë Dios. ¹⁴ Rajnauquë' Lë' ni'a në'ë guizx yu nacu'ë yehua' yubá, dxiacqueë'-ba' böa' chguich len nácuquë' lari' záqui'tsqui, nac

chguichdau'z len cutu nac bösj.

¹⁵ R-ruj ru'ë le nac ca tu guia tuchi' gundë' zi' bunách yugu' yödz. Gna bé'inë' lequë' len xuyág guia len gunë' lequë' zxguia', gac quequë' ca rac qui le rbia lba uva, zoa nu rulib leyac, le rléytsquinë' Dios, napczë' yöl-la' uná bë'. ¹⁶ Nayúj lu lari' nacuë' lenca' lu xgatsjë' ca lë', Nu Rna Be'i Nup Ta'ná Bë', lenca' Nu Nac Xangac Nup Nacgac Xan.

¹⁷ Ni'r blé'ida'-në' zuinë' lu gbidz tuë' gbaz la'y, ati' bë'ë zdzj didza', gudxë'-ba' böa' ta'zuba' luzxbá, rnë': "Gul-dá, gul-dúb ga ni gáguli' lni zxön queë' Dios. ¹⁸ Gáguli' xpéla'gac nup ta'ná bë', len xpéla'gac nup nacu'ë lu na'gac bönni' rjaquë' gdil-l, len xpéla'gac nup nalgac, len xpéla'cba' böa', len xpéla'gac nup ta'bía lecba', len xpéla'gac yúgu'të bunách, nup cunadá'ugac len nup nadá'ugac, nup nacgac ca'z len nup nacgac blau."

¹⁹ Ni'r blé'ida'-ba' böa' snia' na' lenca' bönni' ta'ná bë'ë yödzlyú, len bönni' rjaquë' gdil-l guizx yu quequë', nudubqueë' quië lúnlenë' gdil-l Bönni' dxië'-ba' böa' chguich, dzaggac Lë' ni'a në'ë guizx yu.

²⁰ Bdunba' böa' snia' na' lenca' bönni' na' bë'ë didza' uláz queëba', bönni' na' benë' yugu' le nac bë'tsca lauba', gxzi' yélinë' nup ni' glui' latj nu uzúj láhuigac lë na' nac bë' da'gac lëba' len gulayíj ládxí'gac bdau' queëba'. Böa' snia' na' lenca' bönni' na' bë'ë didza' uláz queëba', nabangacz ca' gularu'në' leyac ga rö' gui' zxön le réguilen lë na' ruzégui'tsca. ²¹ Yúgu'të nup na' gda'gac lequë' budöcdë' leyac len guia tuchi' na' r-ruj ru'ë Bönni'

na' dxië'-ba' böa', ati' guluhuöljbä'
yúgu' tëba' böa' na' ta'zuba' luzxbá,
gláguba' xpéla'quë'.

Chi gayuá' iz

20 Gdöd lë ni blé'ida' ruhuötjë'
gbaz la'y, zë'ë yehua' yubá,
zönë' zxi'n guia qui latj chul, ati'
nu'ë tu du guia yödx. ²Gzxönë'-ba'
bël zxön xtsni' na', nacba' bël gzoaba'
dza ni'të, bël na' lëba' tu' xöhui'
lenca' Satanás, ati' béguë'-ë'-ba',
len buca'nël'-ba' cni chi gayuá' iz.
³Yajchu'nël'-ba' latj chul len buseyjë'
latj na', bdë'lë le quel-la' le ruséyj
latj na' quië cutur si' yé'iba' bunäch
yugu' yödz ga gza'ar chi gayuá' iz,
ati' töd ni' ral-la' yedxbä' tu chi'ida'.

⁴Ni'r blé'ida' latj gap ta'bö' nup
ta'ná bë', ati' ta'bö' yugu' latj na'
nup guladel-li' la'bequi xbey le rac.
Blé'ida' ca' yugu' bö' glaczz bunäch
gulurixë' yengac bönni' cunacqué'
tsahui' le glun lna' lau queë' Jesús
len le glun lban qui xtidzë'lë Dios.
Yugu' bunäch ni cutu gulayíj
ládx'i'gac böa' snia' na' len bdau'
queëeba', len cutu glui' latj nu uzúj ra'
xgagac o lu na'gac lë na' nac bë' nu
da' lëba'. Gulubán nup ni lu yöl-la'
gut len gulaná bë'len Cristo chi
gayuá' iz, ⁵san yezica' bunäch natgac
cutu gulubán. Catil' gza'ar chi gayuá'
iz lubán. Yöl-la' rubán lu yöl-la' gut
guc ni nac le rac zi'al. ⁶Bica' ba len
bica' la'y nup ta'del-li' yöl-la' rubán
na' rac zi'al. Yöl-la' gut le rac burópl
lzu cutur bi gac gun quequë', san
lacqué' bxuz queë' Dios lenca' queë'
Cristo, ati' la'ná bë'lenë' Lë' chi
gayuá' iz.

⁷Catil' gza'a chi gayuá' iz na',
lusänë' Satanás ga na' nadzún.

⁸Urúj Satanás, tsajxí' ye'i bunäch
yugu' yödz nacuá' idáp la'a yödzlyú.
Si' ye'i ca' bunäch yödz Gog len
Magog, utúb lequë' lu gdil-l. Tsca
nacgac nup ni, nacgac ca nac
yuzx rö' ra' nis zxön. ⁹Guizx yuz
guladödë' gdutë luyú, ati' gulacu'ë
li'ajl latj ga na' nacuá' bunäch
náquigac queë' Cristo, le nac yödz
na' nadxi'inë' Dios. Ni'r benë' Dios
ga böxj gui' bruj yehua' yubá, le
buzeugui' lequë'. ¹⁰Tu' xöhui' na'
nazí' ye'i lequë', yajchu'nquë' lei ga
rö' gui' zxön qui lë na' ruzégui'tsca,
ga na' chzoaba' böa' snia' na' lenca'
bönni' na' bë'lë didza' uláz queëba'.
Ni' la'zaca' la'gui'i rël len të dza
yúgu'të iz zi'a za'c.

Ta'dxín bunäch lahuë' Dios ga rö'ë rbequi xbeynë'

¹¹Ni'r blé'ida' tu latj blau chguich,
len blé'ida' ca' Nu rö' rbequi
xbeynë' latj na'. Lahui lau Nu ni
gulanittë yödzlyú len luzxbá, len
cutur budzöl xlatjgac. ¹²Blé'ida'
ca' nup chnatgac, nup nacgac blau
len nup nacgac ca'z, zuicnë' lahuë'
Dios. Gulayálj guich, len gyalj ca'
yetú guich ga na' nayujgac lagac
nup nadél-li'gac yöl-la' na'bán
gdu. Glequi xbeynë' Dios nup na'
chnatgac tsca nac le nayúj yugu' lu
guich na', lë na' glun. ¹³Lu nis zxön
gulurúj nup chnatgac, nacuá' lu nis
zxön. Lu yöl-la' gut, len lu latj chul
gulurúj nup chnatgac, gulacuá' gap
ni', ati' glequi xbeynë' Dios tu tuë'
tsca nac le glunë'. ¹⁴Ni'r yajtsazgac
yöl-la' gut len latj chul ga ni' rö'
gui' zxön le nac latj qui yöl-la' gut
le rac burópl. ¹⁵Yajtsazgac latj ga
na' rö' gui' zxön nup cunayujgac lu

guich quegac nup nadél-li'gac yöl-la'
na'bán gdu.

Luzxbá cub len luyú cub

21 Gdöd na' blé'ida' tu luzxbá
cub len tu luyú cub, le
chgdöd quegac luzxbá na' len luyú
na' gulacuá' zi'al. Cutur bi dë nis
zxön. ²Neda', Juan, blé'ida' yödz
la'y na', nac Jerusalén cub, ruhuötj,
r-ruj yehua' yubá ga zoë' Dios,
chnabá'a qui ca nabá'a queëbi' bi'i
ngul chzoa utság ná'lenbi' bönni'.
³Byönda' rui' didza' yehua' yubá
nu rna: "Gul-yutscá!. Ga zoë' Dios
zoalen bunách. Sóalénë' lequë',
ati' lequë' lacquë' bunách queë'.
Dioscz sóalénë' lequë', gaquë' Dios
quequë'. ⁴Dios uzxíë' nis rbödx zoa
yöj laquë'. Nutur nu gat, len nutur
nu cödx, len nutur nu cödx yechi',
len nutur nu saca' qui'i, le chgdöd
quegac lë na' glac zi'al."

⁵Ni'r Nu na' rö' latj blau ni' gna:
"Byutscá!. Yúgu'të ruúna' cub."

Gudx ca' neda': "Bzuj lu guich lë
ni, le nac gdutë li didza' ni len nac
löz."

⁶Ni'r gudx neda': "Chnacccz. Neda'
naca' Nu zoa zí'atél lenca' Nu
rajseytë ca nac le rzu lau len le
ruúdxtë. Nu rbidx nis, neda' guna'
ga gui'j nis na' runn yöl-la' na'bán.
⁷Nup luxícj lu le rac yödzlyú, gac
quegac yúgu'të lë ni. Neda' gaca'
Dios quequë', ati' lequë' lacquë'
zxi'ncza', ⁸san nup tadxi len nup
cutu ta'yejlë' neda', len nup nacgac
xöhui', len nup tu'dödi bunách, len
nup tun le cunác, len nup nacgac
udzá', len nup ta'yíj ládxí'gac bdau'
guiój bdau' yag, len yúgu'të nup
ta'zí' yë!, chzoa rböz xlatjgac lu

gui', ga ni' rö' gui' zxön qui lë na'
ruzégui'tsca, lë na' nac yöl-la' gut
rac burópl."

Yödz Jerusalén le nac cub

⁹Ni'r bidë' ga zoa' tuë' gbaz
la'y nababë' gadxë' gbaz la'y
ni' gulazönë' gadx zxíga'dau'
ni' yúdzugac gadx guidzhué'
yajszéytégac. Gudxë' neda': "Gda ni.
Neda' ului'ida' li' bi'i ngul ra'bán
na' zi'a butság ná'lenbi' Bönni' na'
naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'!"

¹⁰Gdu gzóalenë' neda' Dios Bö'
La'y, ati' bchë'ë neda' gbaz la'y na'
tu lu gui'a sib, len bului'inë' neda'
yödz la'y Jerusalén, ruhuötj, r-ruj
yehua' yubá ga zoë' Dios. ¹¹Yödz ni
ryëp yös yení' le zoalen lei yöl-la'
yení' queë' Dios. Ryëp yös yení' ca
ryëp yös yení' tu guiój záqui'tsqui
ca nac guiój gui'dau'z nazí' lei
jaspe. Yeni'dau' nac yödz na' ca nac
guiój jar. ¹²Gdu zbi'il yödz na' zoa
tu zö'lö zxön len sib. Lë'i zö'lö na'
nacuá' chinnu gap nu ryaz. Ra' gap
nu ryaz na' nacu'ë chinnuë' gbaz
la'y tun chi'ë. Tu tu ga nu ryaz na'
nayúj tu tu lagac idxinnu cö' di'a
dza zxi'n xsoë' Israel. ¹³Lë'i zö'lö
ruyú zaca' ga rlen gbidz nacuá'
tsonn gap nu ryaz, len zaca' ga za'
bö' ziaq nacuá' tsonn gap nu ryaz,
len zaca' tsla'a ga rdöd gbidz beo'
ziaq nacuá' tsonn gap nu ryaz, len
zaca' ga rbia gbidz nacuá' ca' tsonn
gap nu ryaz. ¹⁴Zxan zö'lö qui yödz
na' nacuá' chinnu xlibi zö'lö, ati'
lé'igac xlibi zö'lö na' nayujgac laquë'
idxínnutë' bönni' gbaz queë' Bönni'
na' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'!

¹⁵Zönë' tu yag urixi náquini oro
gbaz la'y na' rui'lenë' neda' didza',

quië grixë' tsca nac yödz na', len tsca nacgac gap nu ryaz, len tsca nac zö'ö qui. ¹⁶Yödz na', leydi'i nacgac idáp la'a. Leydi'i nac yöl-la' tunn qui len yöl-la' blaga' qui. Len yag na' brixë' tsca nac yödz na', nac gdu tsca gac nu sa' gdu chinnu dza, ati' leydi'i nac yöl-la' tunn qui, len yöl-la' xtsa' qui, len yöl-la' blaga' qui. ¹⁷Brixë' ca' yöl-la' yödx qui zö'ö na', nac tu gayuá' yu tapún dxit, tsca nac tsadxit qui na' bunách, lë na' r-rinxnë' gbaz la'y na'.

¹⁸Náquini guiöj jaspe zö'ö na', ati' yödz na', órotëz náquini, le nac yení'dau' ca nac guiöj jar. ¹⁹Xlibi zö'ö qui yödz na' nazi'gac Iguítj guiöj záqui'tsquigac.

Xlibi zö'ö zi'al náquini guiöj jaspe.

Le buróp náquini guiöj zafiro.

Le bunn náquini guiöj ágata.

Le budáp náquini guiöj esmeralda.

²⁰Le bugayu' náquini guiöj ónice.

Le buzxóp náquini guiöj cornalina.

Le bugádx náquini guiöj crisólito.

Le buzzunu' náquini guiöj berilo.

Le bugá náquini guiöj topacio.

Le budxí náquini guiöj crisoprasa.

Le idxinéaj náquini guiöj jacinto.

Le idxinnu náquini guiöj amatista.

²¹Chinnu gap nu ryaz na' ta'yejjni chinnu bga. Tu tu ga nu ryaz na' ryeyjni tuz bga. Luyú la' nöz blau qui yödz na', órotëz náquini, yení'dau' nac ca nac guiöj jar.

²²Nitú gdau' blé'ida' lu yödz na', le naquë' gdau' qui Xanru' Dios,

napczë' golutë yöl-la' uná bë', len lëzca' cni naquë' Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau', naquë' gdau' qui yödz na'. ²³Cutu run bayúdx tseni'gac lu yödz na' gbidz len beo', le uzení' yöl-la' yení' queë' Dios lu yödz na', ati' naquë' ca' le uzení' ni' Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'. ²⁴La'dá lu yení' qui yödz na' bunách yugu' yödz, nup nulagac, ati' djua'que' ni' yöl-la' tsahui' quequë' bönni' ta'ná bë'ë yödzlyú. ²⁵Gatga tseyjgac gap nu ryaz lu yödz na' lahui' dza, ati' latj na' gatga gac rël. ²⁶Djua'gac ni' le nacgac lsaca' len yöl-la' tsahui' quegac bunách yugu' yödz. ²⁷Cutu ca' tsaz ni' nitú le cunác gdu, len nitú le nac xöhui', len nitú nu rzi' yë', san tsazgac ni' nupz nayujgac lagac lu guich queë' Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau', ga na' nayujgac lagac nup nadél-li'gac yöl-la' na'bán.

22 Ni'r bului'inë' neda' tu yegu yení'dau' gbaz la'y na', le nac nis yegu runn yöl-la' na'bán. Ryëp yös yení' yegu na' ca ryëp yös yení' guiöj jar. R-ruj yegu na' lu latj blau ga rö'lë Dios len ga rö'lë ca' Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau'. ²Rza' yegu ni gatsj lahui'l nöz blau qui yödz na'. Tsla'a hueaj ra' yegu na' zoa tu yag runn yöl-la' na'bán, ati' ta'bía chinnu lzu tu iz. Tu tu beo' ta'bía yag na'. Nacgac le tu'ún bunách yugu' yödz xlágui'gac yag na'. ³Cutu soa ni' nitú le dxia dö!. Soa lu yödz na' latj blau ga rö'lë Dios lenca' ga rö'lë Bönni' naquë' Bö'cu' Zxíla'dau', ati' la'yíj ládxil'que' Lë' huen dxin queë'. ⁴La'lé'inë' lahuë' Lë', ati' lë' nayúj ra' xgaquë'. ⁵Cutu gac ni' rël, ati'

cutu la'quínn tu le cu'u yení' len clég yení' qui gbidz nup nacuá' ni', le gaquë! Xanru! Dios yení' quequë!. Tsalzú la'ná bë'tecz nup nacuá' ni'.

Chzoa huödë! Cristo

⁶Ni'r gudxë! neda! gbaz la'y na', gnë!: "Didza' ni nac gdutë li len nac löz. Xanru! Dios, Nu ruchíz Bö! La'y icj ládxil'dau'quë! bönni' tu'ë didza' uláz queë!, chbsölë'ë gbaz la'y queë! quië ului'inë! yugu! huen dxin queë! le ral-la' gactë." ⁷Cni rnë! Jesucristo: "Chzoa huöda!. Bica' ba nu run ca rna didza' ru'a uláz queë! Dios, nayúj lu guich ni."

⁸Neda!, Juan, byönda! len blé'ida' yugu! lë ni. Gdöd byönda! len blé'ida' yugu! lë ni, buzechu zxiba' xni'ë gbaz la'y na' bului'inë! neda' yugu! lë ni quië guna! lë' zxön. ⁹Ni'r lë' gudxë! neda!: "Cutu gunu' cni, le naca' neda' huen dxin queë! Dios ca nacu' li', len ca nacquë! böchi' lza'u na' tu'ë didza' uláz queë! Dios, lenca' ca nacgac yúgu'të nup tun ca rna le nayúj lu guich ni. Ben zxön Dios."

¹⁰Gudxë! ca' neda!: "Cutu ca' ucachu'u xtidzë'ë Dios ni, didza' ru'a uláz queë! len nayúj lu guich ni, le chzoa lac lë ni. ¹¹Nu rua' dö' gua'tecz dö!. Nu run le cunác guntecz le cunác. Nu run dxi'a, guntecz dxi'a, ati' nu naqui quizi queë! Dios, gáquitecz quizi queë!."

¹²Rnë! Jesús: "Chzoa huöda!. Nu'a lu na'a le nadél-li'gac bunách, ubi'a qui queëquë! tsca nac bi glunë!.

¹³Neda' naca! Nu zoa zí'atël lenca' Nu rajseytë, ca nac le rzu lau len le ruúdxtë. Naca' ca! Nu run ga su lau len Nu rusyúdx.

¹⁴'Bica' ba nup nayár le nácugac, tun le nac dxi'a. Nazi'quë! latj lahuë! le rbia yag runn yöl-la' na'bán len gac la'yazië! gap nu ryaz lu yödz na!. ¹⁵La'cuá' ni'l ra' yödz na' nup nacgac xöhui', len nup nacgac udzá!, len nup tun le cunác, len nup tu'dödi bunách, len nup ta'yíj ládxil'gac bdau' guiøj bdau' yag, len nup ta'dzág ládxil'gac ta'zí' yë!. ¹⁶Neda!, Jesús, bsöla'a gbaz la'y quia', bului'inë! lbi'ilí' yugu! lë ni, lbi'ilí' na' dzagli' yugu! cö! bunách quia!. Neda' naca! di'a dza queë! David lenca' zxi'n xsoë!. Naca' ca' bölj usíl."

¹⁷Tu'ë didza' Dios Bö! La'y len bi'lí ngul utság ná'lenbi'-në! Bönni' naquë! Bö'cu' Zxíla'dau!, ta'né!: "Gda."

Nu ryöni didza' ni ral-la' gna: "Gda."

Nu rbindx nis len nu rzë ladxi' lei, ral-la' guid len guilj nis runn yöl-la' na'bán.

¹⁸Neda!, Juan, ruzéjni'da' nup ta'yöni didza' ni ru'a uláz queë! Dios len nayúj lu guich ni, rnia!: Chqui! nu udá! lë'i didza' ni, Dios ubi'ë qui nu na', gunë! lë' zxguia' ca nac le nayujac lu guich ni. ¹⁹Lëzca' cni, chqui! nu cua bíti'tëz didza' ni ru'a uláz queë! Dios len nayúj lu guich ni, Dios ugüë! ca' xlatj nu na' lu guich ga nayujac lagac nup nadél-li'gac yöl-la' na'bán gdu, lenca' lu yödz la'y, ca na' nayúj quequë! lu guich ni.

²⁰Xanru!, Nu run lna' lau quegac lë ni rnë!: "Ja. Huödtea!"

Ca' gac. Gda, Xantu' Jesús.

²¹Rnabda'-në! Xanru! Jesucristo uzá! ladxë'ë queëli' yúgu'tëli!. Ca' gac.